ՇԱԲԱԹ
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
1

SAMEDI
1er NOVEMBRE
1986

LE NUMERO : 4,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Directrice: Arpik Missakian

Tél.: (1) 47. 70. 86. 60 — Telex: HARATCH 280 868 F
C.C.P. Paris 15069-82 E — 51027317 A R. C. Paris

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 600 Ֆ. — Վեցամսեայ : 310 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 700 Ֆ. — Հատը : 4,00 Ֆ.

61րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 16.348 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 61e ANNÉE — No 16.348

ԱՀԱԲԵԿՉՈՒԹԻՒՆ

ԱՄԷՆ ԻՆՉ ՊՂՏՈՐ ԿԸ ՄՆԱՅ

«ԱՍԱԼԱ»Ն ՄԻՇՏ ՆԻՒԹ ԿԸ ՀԱՅԹԱՅԹԷ ՈՒԱՇԻՆԿԹԸՆԷՆ ՊՐԻՒՍԷԼ ՈՒ ՓԱՐԻԶ

×

Երէկ անդրադարձած էինք «Ուաշինկթըն Փոստ»ի յօդուածին ահաբեկչութեան շուրջ իր կատարած հետազօտութեանց մասին: Ուրբաթ օրուան փարիզեան օրաթերթերն ալ կ'արձագանգէին ձէյք Անտերսընի յօդուածին (Հոկտեմբեր 29), որ հաստատելով թէ իր տեղեկութիւնները քաղած է եւրոպական ոստիկանութիւններէն, կը յայտնէ թէ Փարիզի ռմբարձակները կատարողներուն համար, մարդը որուն ազատ արձակումը ամէնէն կարեւորն է իրենց համար Ապտալլան չէ, այլ՝ Վարուժան Կարապետեանը: Իրեն համար մահացու բոլոր պայթումներուն պատասխանատուն ալ ԱՍԱԼԱ-ն է, ինչ որ արդէն «Լիպերասիոն»ի խորագրել կուտայ՝ «Ուաշինկթըն Փոստ կը հաստատէ հայկական հետքին»: Անշուշտ Հայկական եւ Ասալա շփոթութիւնը պիտի չզարմացնէ ամսուլին կողմէ, նոյնիսկ երբ կարգ մը թերթեր տարբեր մօտեցում ցոյց կու տան:

Գլխաւորաբար պելճիական մամուլն է, որ այս առընչութեամբ ամէնէն պարզեցող դիրքը բռնած է: Հոկտեմբեր 25/26-ի թիւին մէջ «Լը Սուար» (անկախ) յօդուած մը լոյս ընծայած էր, խորագրուած՝ «Ահաբեկիչ, ԱՍԱԼԱ-ն կը դաւէ Հայ Դատին», ուր կ'արձագանգէր այն բոլոր դատապարտումներուն, զորս կատարած են ֆրանսահայ գաղութի պատասխանատու անձեր կամ մարմիններ: Հոկտեմբեր 30-ին ալ կաթողիկէ ընկերային քրիստոնեայ «Լա Լիպր Պելժիք» օրաթերթն է, որ կէս էջ կը տրամադրէ Արա Թորանեանի հետ հարցազրոյցի մը: Խորագրած՝ ԱՍԱԼԱի ահաբեկչութիւնը այլեւս հայկական ոչինչ ունի», Միշէլ Թէյս ներկայացնել ետք Արա Թորանեանը, որպէս «ոչ չափաւոր» մէկը զանազան հարցումներ կ'ընէ ՀՅԴ-ի պարագլուխին, գլխաւորաբար ԱՍԱԼԱ-ի հետ իր շարժումին խզումին դրդապատճառներուն մասին: Թորանեան ձեռնհասօրէն կը պարզէ իր տեսակէտները, խստօրէն դատապարտելով վերջին սպանդները ու անդրադառնալով, ի մասնաւորի, այն թելադրանքին զոր ԱՍԱԼԱ բրած էր խալամական ճիհատին որպէսզի սպաննէ Ժ. Փ. Քոֆմանը յանուն զուրանի (չէրիա) օրէնքին, կ'ըսէ. — «Երբ Հայերը կ'իմանան թէ ԱՍԱԼԱ-ն կը գինակցի խալամական ճիհատին եւ անկէ կը պահանջէ Քոֆմանի սպաննութիւնը միայն կրնան յուսահատիլ: ... Ցանուն մահմետական այդ «սրբազան պատերազմին» է որ հարիւր հազարաւոր Հայեր սուրէ անցան»: Հարցազրոյցի վերջաւորութեան ալ կը ծանրանայ ցեղասպանութեան եւ հողային պահանջներու վրայ:

×

Պէյրութի մէջ, վերջին օրերու անցուդարձին վերաբերող տեղեկութիւնները ոչինչ կը լուսաբանեն, ընդհակառակն աւելի քան պղտոր է ամէն ինչ եւ հակասական: Կրկին կը խօսուի Ֆրանսացի գինուորական կցորդին սպանութեան մասին: Ըստ Հայ մը եղած կ'ըլլայ, այս Հայը ըստ ոմանց Սուրիացիները յանձնած կ'ըլլան լիբանանեան ոստիկանութեան (կա՞յ...), ըստ ուրիշներու ժաժայի ձեռքը կ'ըլլայ, դեռ այլ աղբիւրներու համաձայն ալ, սպաննողներէն երկուքը իրենց կարգին սպաննուած կ'ըլլան:

Մաքէնի Թղթակիցը, այս առթիւ, կը ջանայ գիտցածները յայտնել եւ կը յայտնուի որ շատ բան չի գիտեր և խառնիխուռն տեղեկութիւններ կու տայ Հայերու, Պուրճ-Համուտի, Դաշնակցութեան, ԱՍԱԼԱ-ի մասին: Կ'ըսէ թէ Պուրճ-Համուտը Հ. Յ. Դ.-ի ձեռքն է (չափաւոր ընկերվարական կ'որակէ կուսակցութիւնը) և ինք կը հսկէ կարգ ու կանոնին: ԱՍԱԼԱ-ի հետ Հ.Յ.Դ.ն բացէ ի բաց կռուի մէջ է եւ Հ. Յ. Դ. կը քշէ ԱՍԱԼԱ-ի այն քանի մը անդամները որոնք Պուրճ-Համուտէն կ'անցնին: Ըստ Հ. Յ. Դ.-ի, կը գրէ Թղթակիցը ԱՍԱԼԱ-ն ապաստօրէն կրնայ գործել արեւմտեան-Պէյրութի խառնարանին մէջ, ուր իրեն զօրավիղ եղողներ ալ շատ են:

× Մերձաւոր Արեւելքի եւ արար քաղաքական բանտարկեալներու Համակամ Կոմիտէն (Սէ-Էս-Փէ-Փէ-Ա) նոր սպառնալիքներ ըրած է, գլխաւորաբար Իտալիոյ, ճշդելով որ Ապտալլահ ընտանիքին հետ որեւէ բանակցութիւն կամ համաձայնութիւն իրեն հետ կապ չունի: Իտալիոյ մէջ, երկու ահաբեկիչներու ազատ արձակումը կը պահանջէ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԻԹԵՐԱՆ — ՇԻՐԱՔ երկու ժամ դըլուխ-գլխի տեսակցութիւն մը ունեցած են, Հինգշաբթի, նախագահին անձնական ընակարանին մէջ: Տարակարծութիւն չըկայ իրենց միջեւ:

ՍԱՈՒՏԻ ԱՐԱԲԻՈՅ Թագաւորը յանկարծ ճամբու դրաւ քարիւղի իր նախարարը՝ Ահմետ Զաքի Եամանի, որ 24 տարի է միջազգային ծանօթ դէմք մը դարձած էր: Մեղադրանքն այն է, որ իր վարած քաղաքականութիւնը պատճառ եղած է որ երկիրը զրկուի իր եկամուտներու մեծ մասէն: Նոր նախարարը՝ Հաշիմ Նազէր նոյն կերպարն ունեցող անձ մը չէ, աւելի՝ թեքնոքրատ քան քաղաքական անձնաւորութիւն, Եաղէր պէտք է ջանայ տարբեր դիրք բռնել քարիւղի գիներուն մասին: Պետրոս Թերզեան, փեթրօսթրաթէժիի տնօրէնը կը գրէ այս մասին. — «ՕՓԷՓ-ի մէկ դժուար ժողովէն երկու շաբաթ ետք, կատարուածը պատիժի ընոյթ ունի», բայց չի զարմանար Եամանիի փոխարինումին, քանի որ կ'աւելցնէ. —«Ֆահտ Թագաւորին եւ քարիւղի իր նախարարին միջեւ տարակարծութիւնը բացայայտ դարձած էր ՕՓԷՓ-ի վերջին ժողովին, ուր Ուխտէն հասած ցեկոյց մը հրապարակաւ դէմ կ'արտայայտուէր Եամանիի կենսական կէտի մը շուրջ»: (Լիպերասիոն կ'արձագանգէր Թերզեանի խմբագրականին, Ուրբաթ առտու): Ֆիկառօ ալ կ'արձագանգէր ուրիշ մասնագէտի մը՝ Վահան Զանոյեանի կարծիքին, ըստ որուն այս պաշտօնազրկումը փաստն է որ Սաուտի Արաբիա չուզեր շարունակել գիներու կայունութեան իր քաղաքականութիւնը: Եամանի միակ նախարարն էր որ արքայական ծնունդ չունէր: Վկայուած Հարվարտէն եւ Քոլումպիայէն, 1962ին նախարար դարձած էր:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

«ՅԱՌԱՋ - ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ»

Լոյս տեսաւ «Յառաջ միտք և արուեստ»ի նոր (110) թիւը հետեւեալ բովանդակութեամբ. —

Ռ. Սեւակի խոստումները Գ. ՊԸԼՏԵԱՆ

Poésie en 86 :
Marie-Pia VALLET de BUZON
B. H. SAKAYAN
Yériché DJERGAÏAN
Denis DONIKIAN

ՊԱՐՍԿԱՀԱՅ ԼՈՒՐԵՐ

ԵՐԵՍՓՈԽԱՆ ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԲԱՂՈՒՄԵԱՆ ԱՅՑԵԼԱԾ Է

ՓԵՐԻՈՅ ՀԱՅԱԲՆԱԿ ԳԻՒՂԵՐԸ

×

Պարսկաստանի հարաւային շրջանի հայ երեսփոխան Արտաւազդ Բաղումեան, Հոկտեմբեր 15-18 այցելած է Նոր Ջուղա եւ Փերիա գաւառը: Նոր Ջուղայի հայկական վարժարաններու տեսուչներու եւ ուսուցչական կազմերու հետ հանդիպում ունենալէ ետք՝ երեսփոխանը, Թեմական Խորհուրդի եւ հոգաբարձութեան ատենապետներուն հետ այցելած է Փերիոյ հայաբնակ գիւղերը՝ Սնկերտ, Ղալամէլիք, Սւարան եւ Ղարղուն: Նշենք, որ այս գիւղերուն մէջ կ'ապրին 10-15 հայ ընտանիքներ: Հոկտեմբեր 18-ին Արտաւազդ Բաղումեան անցած է զուտ հայաբնակ Բոլորան գիւղը. այցելած է դպրոց եւ ներկայ եղած դասաւանդութեան: Ապա գացած է Խոյգան եւ այցելած եկեղեցի: Այս շրջապտոյտի շնորհիւ հայ երեսփոխանը ծանօթացած է Փերիոյ հայ գիւղացիներուն, հետաքրքրուած անոնց վիճակով եւ ամէնուրեք խօսք առնելով թելադրած է ամրօրէն կառչած մնալ հայ եկեղեցւոյ սկզբունքներուն եւ հայկական աւանդութիւններուն:

×

ՀԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐ ՄԸ ՎԻՐԱՒՈՐՈՒԱԾ

Թեհրանի մեր պաշտօնակից «Ալիք»ի Հոկտեմբեր 21-ի թիւէն կ'իմանանք, թէ վերջերս Մարիւան-Սուլէյմանիէ ռազմաճակատին վրայ վիրաւորուած է զինուորական ծառայութեան մէջ գտնուող Ֆրէդ Յովհաննիսեան: 22-ամեայ հայ երիտասարդը, որ վիրաւորուած է աջ թեւէն, մէջքէն եւ աջ ոտքէն, ապաքինումէն ետք կը վերադառնայ ռազմաճակատ: Ի դէպ, քանի մը ամիս առաջ ալ Ֆրէդ Յովհաննիսեան վիրաւորուած էր Օշնաւիէի մէջ, պայթիւնի հետեւանքով:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԼԱՈՍԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ԽՈՒՄԲԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Ծանօթ է, որ անցեալ տարի Երեւանի «Արարատ» խումբը հրաւիրուած էր Լաոս բարեկամական քանի մը հանդիպումներ ունենալու: Փոխ այցելութեամբ, անցեալ շաբաթ Հայաստան գացած է Լաոսի ազգային խումբը բարեկամական հանդիպումներու, մարզումներու եւ տեսարժան վայրեր այցելելու նպատակով: Հոկտեմբեր 23-ին, Երեւանի «Հրազդան» մարզադաշտին վրայ տեղի ունեցած է Լաոսի եւ «Արարատ»ի բարեկամական հանդիպումը: Լաոսի մարզիկները թէեւ ցուցաբերած են անհատական բարձր թեքնիքով խաղարկութիւն մը, սակայն, արագաշարժութեամբ, թաքթիք յղացքներով զիջած են Երեւանցիներուն: «Արարատ» 8 կոլ նշանակած է հիւրերու բերդին. 3 կոլ նշանակած է Վերանեան դըլուխի հարուածով, 2 կոլ՝ Քոչարեան, մէկական կոլ՝ Պ. Գալստեան, Պօղոսեան եւ Մխիթարեան:

ՏՈՄՍԵՐ

ՔԱՄԵՐԱՅԻՆ ԵՏԵՒԸ, ԱՌՋԵՒԸ ԵՒ ԴԻՄԱՑԸ

Ազգային մեր կեանքին մասին երբ կը խորհրդածեմ, մտապատկերս կը դրաւուի ճատրակով մը: Ուղեղի ճարտարութեան, յղացքի աննախատեսելիութեան, անտիպ միջոցառումներու խաղն է որ կը կատարուի այդ վաթսունչորս քառակուսիներուն վրայ ու մինչ դիմացը նըստած է հակառակորդը՝ որպէս խտացում ժամանակի աններող ոգիին, այս կողմ բազմած է մեր ներկայացուցիչը՝ մարմնացում մեր ղեկավարներուն, վարչականներուն, ատենապետներուն, մեր պատուարժան ազգայիններուն:

Ու մէկը միւսին ետեւէն, մեր ներկայացուցիչը կը կորսնցնէ խաղերը՝ միշտ արդարացում գտնելով իր պարտութեան: Ցանցառը ինք չէ, այլ միւսին անպարտելիութիւնը: Մեր ներկայացուցիչը պահ մը իսկ չի մտածեր, թէ մեղաւորը խաղալու իր ձեւը կրնար ըլլալ, գաղափարի պակասը, մանր կարելիութիւններով բարձունք նուաճելու իր խղճալի յաւակնութիւնը:

— Մեր ազգայինները կը յաջողցնեն իրենց անձնական գործը, իսկ ազգային գործը...

Այս ախտաճանաչումին հեղինակն է ողբացեալ բարեկամս՝ Փալամուտեան, որ նկարիչի իր մեծ շնորհին կողքին, ունէր տեսնելու կարողութիւն եւ մտածում բանաձեւելու ատակութիւն:

Ու որքան արդար է արուեստագէտը: Մեր ազգայինները կը յաջողին պարարտացընել իրենց չտեմարաններուն պահեստն ու դրամատուներուն հաշիւը, իսկ երբ հարցը կը վերաբերի իրենց գործերուն՝ ազգային մակարդակի վրայ, ժառանգը տակաւ կը նօսրանայ ու գործը կը դիմէ դէպի անխուսափելի սնանկութիւն:

Ամերիկացիները ունին Տիը ռայթ մէն ին տը ռայթ փլէյս խօսքը ու մեր ազգային գործատէրերը մեծագոյն բծախընդրութեամբ կը կիրարկեն զայն երբ նոր պաշտօնեայ մը պիտի ընտրեն իրենց սեփական գործին մէջ: Ազգային գործի՞ն համար, հոս արդէն կը դիմեն բարեկամի մը, խնամիի մը, ազգականի մը, կուսակիցի մը՝ պայմանաւ որ այդ ընտրեալը ըլլայ ենթարկուող եւ որուն իմացական փայլքը չգերազանցէ իրենցը:

Նայինք մեր շուրջը ու անմիջապէս կը տեսնենք, որ մեր ազգային բոլոր գործերուն մէջ, քիչ բացառութեամբ, կեցած են պատահական, ապարդիւն չփոթած մարդիկ, մինչ անդին, ջաղացպաններ կան, որոնք կը սպասեն որ ցորենը իրենց յանձնուի:

Աժան երգիծանք ընելու համար չէ որ Պեշիկթաշլեան կ'ըսէր, թէ աթոռի վրայ նստած մարդիկ կան, մինչդեռ պէտք է աթոռը նստէր իրենց վրայ:

Առաջին անգամ չէ որ Ֆրանսացի բեմադիր մը ամօթխածութեամբ կը յայտնէր, թէ իր տեղը քամերային ետեւն էր եւ ոչ թէ առջեւը, թէ ամէն ոք պէտք է գիտնար իր տեղը, այլապէս...

Այլապէս կը վերածուինք մեր կարգ մը ազգայիններուն, որոնք կը ցանկան ըլլալ ե՛ւ քամերային ետեւը, ե՛ւ առջեւը, ե՛ւ դիմացը, հոգ չէ թէ արժանաւոր մարդիկ լքեն միութիւնները, հեռանան ու նոր ընտրութիւնները կատարուին չափազանց սեղմ շրջանակներու մէջ՝ ընտրողի եւ ընտրուողի նոյն թիւով:

Ժամանակի դէմ ճատրակի խաղերը կը շարունակուին ու անոնք որքան ալ երկար տեւեն, վերջ մը պէտք է ունենան: Երբ դիմացինը կը խաղայ նորագոյն բծախնդրութեամբ, պատահականութեան ոչ մէկ առիթ տալով վճռականութեամբ, մեզի կը մնայ անոր հակադրել մէկը, որ ունենայ կացութեան բարձրութիւնը:

Տակաւին ուշ չէ:

Փալամուտեան կ'ըսէր նաեւ.

— Հետեւողը առջեւէն չի կրնար երթալ:

Բայց այդ մասին ուրիշ անգամ:

Մ. ՊԶԱՔՃԵԱՆ

Fonds A.R.A.M

ՄԱՆՈՒԷԼ ՄԱՐՈՒԹԵԱՆԻ
ԹԱՐՄ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Իրանում եւ այստեղ ապրող ու մատի վրայ հաշուող, հին սերնդի ներկայացուցիչները շատ լաւ են ճանաչում ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻՆ, բայց նրանք էլ ապրում են իրենց կեանքի Նոյեմբեր կամ Դեկտեմբեր ամիսը, իսկ նոր սերնդի մէջ շատ քչեր գիտեն կամ լսել են նրա մասին: Բայց չպէտք է թողնել, որ մեր նոր սերունդը անծանօթ մնայ այդ հոյակապ մտաւորականին, գրագէտին ու մանաւանդ անփոխարինելի խմբագրապետին:

Քսան տարի առաջ, նորից կայծակնահար եղաւ Դաշնակցութեան յաւերժական անտառը եւ տապալուեց հսկայ կաղնիներից մէկը:

Սան – Բաուլօ էի, երբ հեռագիրը գուժեց. – Շաւարշ Միսաքեանը ՈՉ ԵՒՍ է: Հաւատո՞ւմ էք այս բառերին:

Տարիներ շարունակ, շանթ ու կայծակ, որոտում ու ցասում, փոթորիկ եւ արհաւիրք չառաչեցին այս հաստաբուն կաղնու գլխին, բայց նա հպարտօրէն, անվարան, անսայթաք շարունակեց գլուխը բարձր պահած քայլել բոլոր հողմերի դէմ ու դիմացաւ բոլոր ցասումներին: Սակայն անագորոյն մահը եկաւ դաժանօրէն ու յաղթական ժպիտով իջեցրեց իր չարագուշակ հարուածը եւ տապալուեց կաղնին:

Ես չեմ հաւատում Միսաքեանների մահերին...

Կը հաւատա՞ք Քրիստափորի, Զաւարեանի եւ Ռոստոմի մահուան:

Կը հաւատա՞ք Աղբիւր Սերոբի, Գէորգ Չաւուշի, Անդրանիկի, Ռուբէնի մահերին: Ես չեմ հաւատում:

Մի՞թէ մեռած են Սիամանթօն, Վարուժան, Խաժակ, Ահարոնեան, Ականունին, Արովեան, Կոմիտաս, Թումանեան եւ շատ ուրիշներ: Նրանք ապրում են եւ պիտի ապրեն որքան ժամանակ կենդանի է Հայ Ժողովուրդը: Իսկ Հայ Ժողովուրդը անմահ է, որովհետեւ այդ ընտրեալներն ու նրանց նմանները կերտեցին նրա անմահութիւնը:

Շաւարշն էլ մեռած չէ:

Նա հիմա դարձել է մի լուսեղէն հոգի, այն միւս ընտրեալների հետ, որոնք թեւածում են մեր գլխի վրայ, որոնք հսկում են մեր քայլերին, որպէսզի մենք եւս անշեղ ընթանանք նրանց ճանապարհով:

Ինչ որ աշխարհինն էր, նա թողեց աշխարհին: Իր հողեղէն մարմինը տուեց հողին, բայց մարդս միայն հողից չէ շինուած. Նրա վրայ կայ նաեւ Աստուածային մի շունչ, որ կենդանի է պահում մարդը եւ նրա յիշատակը:

Շաւարշը եղաւ նուիրաբերումի ու զոհաբերութեան առաքինի առաքեալը: Տարիներ ու տարիներ, սկսած պատանեկութիւնից, նա իրեն նուիրեց իր ժողովրդին, իր կուսակցութեան եւ հայ մշակոյթին: Պայքարեց յանուն արդարութեան ու ճշմարտի, յանուն գեղեցիկի ու ազնիւի: Բաժնեց իր ժողովրդի դառնութիւնները. Նրա ճակատագիրը իր ճակատագիրն եղաւ, նրա նման բնաւեր եւ տատանդական: Չունեցաւ բազմայարկ ապարանքներ ու շքեղ կառքեր: Իր ամբողջ հարստութիւնը, իր մահից յետոյ երեսուն տարիների «ՅԱՌԱՋ»ի հաւաքածոներն են, որոնք որպէս յաւերժական կոթողներ, պիտի մնան գալիք սերունդին:

Յաճախ իր թերթի սիւնակների մէջ կ'երեւար «ՇԱՏԵՐԻՑ ՄԷԿԸ» ստորագրութիւնը: Բայց իրականութեան մէջ, նա «Քչերից մէկն» էր, որ գուրգուրում էր հայ լեզուի վրայ, գուրգուրում էր նոր հասակ նետող գրական սերունդի վրայ: Շատերը նրա շնչին տակը կաղապարուեցին. – Վազգէն Շուշանեան, Շահան Շահնուր, Շաւարշ Նարդունի, Սարաֆեան եւ ուրիշներ:

Այդ դաժան օրերին, երբ հայ մտաւորականութեան ընտրանին, Ապրիլեան Եղեռնի ահաւոր օրերին, առաջնորդւում էր դէպի մահը, Շաւարշը կարողացաւ մի կերպ ճողոպրել ու պահուել եւ այդ թաքստոցից կապ պահել օտար երկնքի տակ գտնուող իր ընկերների հետ, փրկութեան ճանապարհ որոնելով տարագրուածների համար:

Յետոյ, երբ ինքն էլ, դաւաճանութեան հետեւանքով, ընկաւ թրքական դահիճ ոստիկանութեան ճանկը, ենթարկուեց ահաւոր չարչարանքների, մինչեւ այն աստիճան, որ ստիպուած եղաւ ոստիկանութեան շէնքի երրորդ յարկից վար նետուել ազատուելու համար տաճիկների ու բարբարոսների տանջանքներից:

Բռնակալութեան ժանտ ու անարգ շղթայի սեւ հետքերը մինչեւ վերջը մնացին իր ձեռքի վրայ եւ դաժան բռնութեան հանդէպ իր ունեցած խոր ատելութիւնը, մինչեւ մահուան օրը ապրեց իր հոգում:

Երբ նա երրորդ յարկից վար է նետւում մեռնելու համար, գուցէ նա այդ օրերին չէր մտածում, որ յետագային իր կեանքը անհրաժեշտ պիտի դառնար, Համլէտեան Հորացիօյի պէս պատմելու աշխարհին իր նահատակ ընկերների ահաւոր ողբերգութիւնը: Չէր մտածում, որ տարիներ յետոյ պիտի աշխատէր լեցնել նրանց թողած բացը, քաջալերելով նոր սերնդին, սիրեցնելով նրան հայ գիրն ու գրականութիւնը:

Ամբողջ երեսուն տարի, անխոնջ կերպով, մեծ զրկանքներով եւ անպատում դժուարութիւններով հրատարակեց «ՅԱՌԱՋ»ը, որ դարձաւ մի տեսակ «հանապազօրեայ հաց» Ֆրանսահայ գաղութի համար...:

Ամբողջ երեսուն տարի ձաղկեց թուլամորթներին, վհատողներին, դասալիքներին եւ ուրացողներին, բայց քաջալերեց եւ գուրգուրաց հաւատացեալների, գաղափարապաշտների վրայ:

Իբրեւ անկաշառ խմբագիր, քչերից մէկը եղաւ: Իբրեւ ճկուն եւ ուրոյն ոճ ունեցող, դարձեալ քչերից մէկը եղաւ:

Հաւատում էր մեր դատի արդարութեան, հաւատում էր մեր ժողովրդի անկախութեան գաղափարին. Խոր պաշտամունք ունէր այդ գաղափարի ճամբին ընկած մեծ ու փոքր նահատակների հանդէպ:

Կեղծել ու քծնել անծանօթ էին իր խառնուածքին: Լրագրական ասպարէզը, կուսակցական կեանքը, իր համար արհեստներ չէին, այլ արուեստներ էին ու ամբողջական նուիրում:

Ազգային արժէքների պահպանման մէջ բծախնդիր էր: Կը դողար Մեսրոպեան լեզուի վրայ: Արթուն պահակն էր այդ ոսկեղէնիկ լեզուին: Արդար զայրոյթ կ'ունենար, երբ այդ լեզուն կը խաչէին, կ'աղճատէին, կ'օտարացնէին եւ նորամուտ թխածոյ բառերով կ'այլանդակէին:

Իր սրտում Հայրենիքի կարօտն ունէր: Կարօտն ունէր Արարատին, Արագածին ու Սեւանին:

Արհաւիրքից յետոյ, եթէ չեմ սխալւում 1919ին, նայեց Արարատի վեհափառ ճակատին, գիտեց Արագածի անմար կանթեղը եւ մկրտուեց Սեւանի ջրով...:

Այդ օրերին էր, որ ես մի անգամ միայն նրան տեսայ Երեւանում...

Կողքիս ընկերը ասաց.

– Նայիր, այն թուխ դէմքով Շաւարշ Միսաքեանն է ... իսկ նրա կողքին քայլողը Արսէն Միքայէլեանն է:

Տարիներ յետոյ պիտի հանդիպէի նրան Փարիզում...

1926...

Բուքրէշից մեկնեցի դէպի լոյսի քաղաքը ... Փարիզ ... Ո՞վ չի երազել տեսնելու Փարիզը. Հիւկօների, Բալզաքների, Սառա Բեռնարների եւ հազարաւոր արուեստագէտներին ծնունդ տուող երկիրը...

Ձեռքումս մի կտոր թղթի վրայ գրուած է ... Ռիւ Քոբլէն ... սակայն Քոբլէնեան գործերի վրայից քայլելով չանցայ մտնելու համար ընկերոջս՝ Սեւոյա Նաւասարդեանի երրորդական պանդոկի չորրորդ յարկը ... ուր սենեակում Քոբլէնեան գործի փոխարէն, գիշերները այդ գոյներով մլուկներ անվախ կերպով ինձ սուինահարում էին:

Միւս օր, կէսօրին գնում ենք հայկական ճաշարան «Ֆլորիա»: Հայկական է, որովհետեւ այնտեղ «Եալանչի տոլմա» են պատրաստում, իսկ Կիրակի օրերը՝ «Ֆասուլիա Փլաքի»:

Ստամոքսդ կշտացնելուց յետոյ պէտք է միտքդ էլ կշտացնես:

Ուրեմն պէտք է գնալ եւ տեսնել «ՅԱՌԱՋ»ը:

Նաւասարդեանը ինձ առաջնորդում է: Ճամբին ցոյց է տալիս տեսարժան վայրերը:

Ես երազել էի տեսնել «Յառաջ»ի խմբագրատունը մի շքեղ պողոտայի վրայ: Քառաշէն մի հսկայ շէնք: Վերելակով պիտի բարձրանաս մինչեւ հինգերորդ յարկը եւ կէս ժամ սպասման սրահի փափուկ բազկաթոռների վրայ նստելուց յետոյ, պիտի կարողանաս ներկայանալ խմբագրապետին եւ նրա գործակիցներին:

– Ահա «Յառաջ»ի խմբագրատունը. – ասաց Նաւասարդեանը:

– Ո՞ւր է, զարմացած հարցնում եմ, չկարողանալով գտնել մի շէնք, որ նմանուէր իմ երազած խմբագրատան:...

– Ահա այս է. – ասում է ընկերս ցոյց տալով մի փոքրիկ շէնք:

Երազներս ցնդեցին: Վերելակի փոխարէն, մեր ոտքերի տակ ճռճռում էր փայտեայ հնացած սանդուխը, իսկ սանդուխների տակը տնքում էր մի հին մեքենայ, սեղմում տառերին ու թարմ լաւաշի նման թխում էր «Յառաջ»ը:

Մեզ չեն սպասեցնում: Մտնում ենք խմբագրի սենեակը, ինչպէս պիտի մտնէինք մեր տան որեւէ սենեակ:

Դիմացը նստած է մեծ Շաւարշը, նրա կողքը փոքր Շաւարշը:

Երկու բոպէ չանցած, տարիների մտերիմներ ենք դարձել: Հաւանաբար ձեզնից շատերը չկարողանան բացատրել այս գաղտնիքը:

Ծխում է Շաւարշը ու գրում: Գրում է ու խօսում, նայելով քո շրթներին: Հարցեր է տալիս: Ծանօթների մասին տեղեկութիւններ է ուզում:

Փոքր Շաւարշը հարբուխ ունէր ... Կարծեմ յաւիտենական:

«ԶՈՄ»ի (*) Լենինը – Հարցնում է Ռումանիոյ իրենց կազմակերպութեան մասին եւ հրաւիրում է ինձ նոյն գիշերը ներկայ լինելու իրենց կազմակերպած երեկոյթին, որ տեղի պիտի ունենայ «Ֆլորիա»ի վերնայարկում:

Դրանից յետոյ յաճախ գնում էի «Յառաջ»ի խմբագրատուն:

Կապուել էի Շաւարշին:

Կազմեցինք Եւրոպահայ Թատերախումբ:

Երկար կեանք չունեցաւ:

Ես մեկնեցի Մարսէյլ: Այնտեղ հիմնեցի Դրամատիկ Ստուդիա: Ներկայացումներ էի կազմակերպում, Լիոնում, Վալանսում, Վիէնում, Սէն – Շամոնում, Սէն – Թ'Էթիէնում, Կարտանում, Տէսինում, Բոն տ'Օրնայում եւ շատ ուրիշ վայրեր ուր հայութիւն կար: Եւ տարին մէկ անգամ գնում էի Փարիզ մի ներկայացում տալու: Ամբողջ մի տարուայ ընթացքում, գաւառներում շահած դրամը հալւում էր Փարիզում եւ ես նորից վերադառնում էի գաւառ:

Պատճա՞ռը:

Փարիզում, բոլոր նրանք, որոնք մասնակցում էին ներկայացմանս, «ԴԵՐԱՍԱՆ» էին եւ առանց վարձատրութեան չէին մասնակցում ներկայացմանս: Իսկ ամենադլխաւորը, ամէն գիշեր, փորձից յետոյ հաւաքւում էինք որեւէ սրճարան եւ ամէն մէկը մի բան էր պատուիրում. ուտելիք եւ խմելիք: Քիչ յետոյ մէկը ասում էր.

– Օ՛ արդէն ժամը 11 անց է, ես մեկնեցի որպէսզի կարողանամ հասնել վերջին գնացքին: Յետոյ երկրորդը.

– Յիշեցի, որ կնոջս խօսք եմ տուել, երթալ եւ իրեն տուն տանել: Բարի գիշեր:

Երրորդը:

– Երթամ եւ հասնեմ մեթրոյին: Մերսի:

Չորրորդը:

– Բարի գիշեր, վաղն ալ ես կը վճարեմ:

Եւ այսպէս ամէնքը մեկնում էին, իսկ ես Պարոնեանի Աբիսողոմ Աղայի նման ապուշ կտրած, նայում էի Էյֆէլի աշտարակի նման իրար վրայ շարուած պնակներին, կանչում էի սպասեակին եւ վճարում: Եւ սա կրկնւում էր ամէն գիշեր:

Պատմեցի Շաւարշին:

Սկսեց ծիծաղել: Ես այդպիսի ծիծաղ չէի տեսել:

Վիէննայում երբ ուսանում էի Րէնհարտի Թատերական Ստուդիայում մեզ սովորեցնում էին զանազան ձեւի ծիծաղել: Հեգնական ծիծաղ, կեղծ ծիծաղ, արհամարհական ծիծաղ, բռնազբօսիկ ծիծաղ, յիմարի եւ ապուշի ծիծաղ. բայց երբեք անկեղծ ծիծաղ:

Կեանքումս շատ մարդկանց եմ հանդիպել եւ լսել նրանց ծիծաղները, բայց քիչ եմ լսել սրտանց եւ անկեղծ ծիծաղողների:

Շաւարշը քիչ էր ժպտում եւ աւելի քիչ էր ծիծաղում, բայց երբ ծիծաղում էր, այնքան անկեղծ էր, սրտանց, հարազատ եւ անճիգ. ճիշդ այնպէս, երբ երեխաները դեռ չեն իմանում կեանքի չարն ու բարին եւ ժպտում են ու ծիծաղում: Այդպէս ջինջ ու մաքուր էր Շաւարշի ծիծաղը:

Առաջին անգամ, երբ գաւառից Փարիզ էի եկել, հետեւեալ տողերն էր գրել «Յառաջ»ում:

«Դեռ աւելին, դերասան Մարութեանը ոչ միայն աշխատած է բեմ հանել հայ եւ օտար խաղեր, այլ եւ ինքը թարգմանութիւններ գրած է ու բեմադրած, նիւթ ունենալով մեր նոր օրերու պատմութիւնը:

Ուծացման դէմ պայքա՞ր. – բայց ահա հրաշալի ճիգ մը...

Մինակը, Դերասան Մարութեանն է, որ կապուեցաւ գաւառին, հայ գիւղացիին եւ աշխատաւորին: Գաւառի սիրուած ճրագն է ան, որ ահա Փարիզ է եկեր, մեր աչքերուն հայրենի լոյս բերեր...»:

1932–ի վերջերը մեկնեցի դէպի Իրան:

1947 ... Հալէպ:

Հաւաքւում էինք «Արեւելք» թերթի խմբագրատուն: Այդ օրերին Հալէպ էին գտնւում Շաւարշ Միսաքեան ու Յակոբ Օշականը: Բոլորս էլ բարձր էինք խօսում, որովհետեւ Շաւարշը լաւ չէր լսում: Մի օր Շաւարշը բացակայում էր. դարձեալ մեր ընկերներից մէկը բարձր ձայնով մի բան էր պատմում: Օշականը դարձաւ դէպի այդ ընկերը եւ ասաց.

– Այ տղայ, ինչո՞ւ այդքան բարձր կը խօսիս ... Շաւարշը հոս չէ:

Շաւարշին կատակով յայտնել էին Օշականի ասածը եւ առիթ էր փնտռում փոխարինելու:

Մի օր դարձեալ հաւաքուել էինք: Երկուքն էլ այնտեղ էին: Նորից բարձրաղաղակ խօսում էինք, բայց մեր սիրելի խմբագիր Թէօլէօլեանի հոգը չէր: Նա այդ աղմուկի մէջ խմբագրական էր գրում եւ մասնակցում խօսակցութեան:

Օշականը դարձաւ դէպի Շաւարշն ու ասաց.

Շաւարշ. դու մի ժամանակ զբաղւում էիր գրականութեամբ, արուեստի գործեր էիր թարգմանում. հիմա ի՞նչ ես անում:

– Դարձեալ թարգմանութեամբ եմ զբաղուած. – պատասխանեց Շաւարշը:

– Ի՞նչ ես թարգմանում. – ասաց Օշականը:

– Քո գրուածքները հայերէնի եմ թարգմանում. – պատասխանեց Շաւարշը եւ սկսեց իր անկեղծ ու մաքուր ծիծաղը, որից մենք եւս վարակուելով սկսեցինք ծիծաղել:

– Յիմարներ ... ասաց Օշականը եւ ինքն էլ սկսեց ծիծաղել:

Այդ օրերին Հալէպահայութիւնը իր ոսկեդարն էր ապրում:

Հոգելոյս Զարեհ Կաթողիկոսը Հալէպի առաջնորդն էր:

Մարզական, թատերական, գրական ուժեղ շարժում կար:

Հ. Մ. Ը. Մ.ը, չգիտեմ ինչի առթիւ, մի տողանցք էր կազմակերպել: Շաւարշի եւ ուրիշների հետ կանգնել էինք «Արեւելք» օրաթերթի խմբագրատան պատշգամբը: Հոյակապ մի տողանցք էր: Եթէ յիշողութիւնս ինձ չի դաւաճանում, աւելի քան հազար հոգի մասնակցում էին: Մարզիկներ, Սկաուտներ, Արենուշներ, Գայլիկներ ... կանոնաւոր շարքերով անցնում էին: Նայեցի Շաւարշին: Աչքերում արցունք կար, իսկ դէմքին ժպիտ: Յանկարծ դարձաւ ինձ, խփեց ուսիս եւ ասաց.

– Մարութեան, մենք ո՞ւր կը գտնուինք ... Հայաստա՞ն ... Երեւա՞ն ... Այս ի՞նչ հոյակապ կազմակերպութիւն է ... բայց օտար հողի վրայ ... Խորապէս յուզուած էր:

Խորապէս յուզուեց նաեւ այն օրը, երբ Օշականը յանկարծամահ եղաւ: Թաղումը արքայական էր: Հազարաւորներ գլխիկոր հետեւում էին նրա դագաղին...

Արցունքները ցամաքել էին...

– Ո՞վ է այս մեռնողը...

Գերեզմանոցում դամբանականներ խօսուեցին: Խօսեց նաեւ Շաւարշը ... չկարողացաւ, արցունք աչքերին ... ձայնը խեղդուեց կոկորդում: Չկարողացաւ շարունակել...:

Վերջին անգամ 1949–ին հանդիպեցինք Փարիզում:

Ես պիտի մեկնէի դէպի Հարաւային Ամերիկա:

– Գրէ երբեմն, – ասաց Շաւարշը. համբուրուեցինք ու հեռացանք:

Չկարողացայ գրել: Հիմա եմ գրում, երբ այդ հոյակապ մարդը վաղուց ի վեր հրաժեշտ է տուել այս աշխարհին...:

Չեմ տեսել իր շիրիմը կամ յուշարձանը:

Բայց յաւերժական եւ անմեռ յուշար-

Fonds A.R.A.M

ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ՝ «ՎՏԱՆԳՈՒԱԾ ԱԶԳԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ» ԱՏԵՆԱՊԵՏ ԹԻԼՄԱՆ ՑԻՒԼԽԻ ՀԵՏ

«ՅԱՌԱՋ». – Յարգելի Պ. Ցիւլխ, «Յառաջ»ի ընթերցողներուն ծանօթ է ԿէՕ հանդէսի միջադէպը: Խնդրեմ յստակօրէն ակնարկով մը արժեւորեցէք զայն:

ՑԻՒԼԽ. – ԿէՕ-ն մեզի ձեւով մը դուհացում տուաւ: Այն երկուէջնոց գրութիւնով (տե՛ս 1986, Յուլիս 10 թուակիր «Յառաջ»ը) կարգ մը սխալներ կարելի եղաւ սրբագրել: Բատ իս, ան շատ աւելի արդիւնաւէտ էր քան թէ Պ. Շրափի յօդուածը: Անշուշտ դէպքը ինքնին անհաճոյ էր, բայց նոյնը կրնար պատահիլ նաեւ ուրիշ անուանի թերթի եւ կամ հանդէսի մը պարագային ալ: Հերքումները ընդհանրապէս պարտադիր պարագայի կը հրատարակեն, այնպէս որ շատ ալ զարմանալի չէր եղածը: Մենք ալ պարտադրանքի միջոցով մեր ձայնը լսելի դարձուցինք:

«ՅԱՌԱՋ». – Եթէ չենք սխալիր ԿէՕ-ն հերքումը իբրեւ ձեր սեփական կարծիքը ներկայացուցած էր, որուն ինքը համաձայն չէր:

ՑԻՒԼԽ. – Ձեր բաածէն քիչ մը տարբեր էր: Բաած էին որ Շրափը իր կարծիքը յայտնեց, հիմա կարգը եկած է մէկու մը, որ իբրեւ ԿէՕ-ի մրցանակին անդրանիկ դափնեկիր սերտ կապեր ունի սոյն հանդէսին հետ: Բատ իս ընթերցողներուն մօտ այն տպաւորութիւնը գոյացաւ որ այն ինչ որ հոն գրուած էր մասամբ ԿէՕ-ին ալ կարծիքն էր:

«ՅԱՌԱՋ». – Եթէ դուք ԿէՕ-ի մրցանակի դափնեկիրը չըլլայիք, կը կարծէ՞ք որ ձեզի հոն արտայայտուելու կարելիութիւնը պիտի տրուէր:

ՑԻՒԼԽ. – Բացարձակապէս ո՛չ:

«ՅԱՌԱՋ». – Հարցումը հռետորական էր: Անցնինք Եւրոպական Խորհրդարանի մէջ Հայկական Հարցի շուրջ տեղի ունեցած խմորումներուն: Մեզի, Հայերուս համար յատկապէս ցաւալի էր Գերման երեսփոխաններու դիրքորոշումը: Դուք ի՞նչ կը խորհիք ատոր մասին:

ՑԻՒԼԽ. – Իսկապէս ցաւալի է որ իբրեւ հետեւանք Գերմանացիներու դիրքորոշման կարելի չէ եղած առաջարկուած մեզմ զատապարտումը վաւերացնել: Ցաւալի է մանաւանդ անոր համար որ տեսակ մը սիրային կապ գոյութիւն ունի Գերմանիոյ եւ Թուրքիոյ միջեւ: Արեւմտեան – Գերմանիա միշտ զօրավիգ կը կանգնի Թուրքիոյ, անշուշտ՝ Հայերը շատ լաւ գիտեն ատ, և զօրու են պատմական արմատները: Այս սիրային կապերը անկարելի է որ մարդ տրամաբանութեան գծով ըմբռնէ: Թուրքիա իր ուզածը կրնայ ընել, կը յարձակի Իրաքի վրայ, հոն կը ռմբակոծէ քրտական գիւղեր, կը սպաննէ հարիւրաւոր մարդիկ, եւրոպական երկրի մը՝ Կիպրոսի 40 տոկոսը կը շարունակէ գրաւման տակ պահել, ո՛չ ոք կը բողոքէ ատոնց դէմ: Պոլսոյ Յոյներուն թիւը Լօզանէն ի վեր 300 հազարէն հազիւ թէ 3.000-ի կ'իյնայ՝ միշտ նոյն կեցուածքը: Եւ այսուհանդերձ մեր Հանրապետութեան նախագահը Պոլսոյ համալսարանին իրեն շնորհած պատուոյ դոկտորի տիտղոսը կ'ընդունի:

Արեւմտեան – Գերմանիա աւելի քան 40 տարիներէ ի վեր իր պատմութեան մեծագոյն աղէտին հետեւանքով բարոյական եւ նիւթական հատուցում կուտայ, միւս կողմէ Թուրքիա իր կողմէ գործադրուած Հայկական Եղեռնը կը մերժէ ընդունիլ իբրեւ այդ: Աս անհեթեթութիւն մըն է, բայց կայ նաեւ ուրիշ անհեթեթութիւն մը եւս. Թուրքիա եւրոպական Պետութիւն մը կը նկատուի, բայց մարդկային եւ փոքրամասնութիւններու իրաւունքներու այն չափանիշերը, որոնք միւս եւրոպական երկիրներու պարագային ի զօրու են, կարծես կը դադրին գոյութիւն ունենալէ Թուրքիոյ պարագային: Աս կեցուածքը Ա. Աշխարհամարտէն ի վեր այսպէս կը շարունակուի: Որպէսզի փոխուի ան, պէտք է ընդարձակ լուսաւորական քարոզչութեան լծուիլ: Աս գործը վստահաբար աւանդական ձախը պիտի չընէ, պիտի չընէ նաեւ ԷՍ – Փէ – Տէ-ն, որովհետեւ ան ՆԱԹՕ-ի քաղաքականութիւնը որդեգրած է: Ձախին յայն խաւերն ալ պիտի չընեն աս գործը, ձեւով մը ռոմանտիկ է անոնց մօտեցումը, տրուած ըլլալով որ Թուրքերը իբրեւ օտար աշխատաւորներ կ'ապրին Արեւմտեան – Գերմանիոյ մէջ: Աս գործը միայն անկախ կազմակերպութիւններ կրնան ընել, ատոնց կարգին նաեւ մեր կազմակերպութիւնը: Կատարուած է թերեւս 5 տոկոսը այս աշխատանքին որ պէտք է կատարուի: Մենք 1987-ին կամ 1988-ին համար ծրագրած ենք միջազգային համագումար մը կազմակերպել, որ պիտի քննէ Թուրքիոյ քաղաքականութիւնը: Պիտի հրաւիրենք միջազգային համբաւի տէր անձնաւորութիւններ, որպէսզի Արեւմտեան – Գերմանիոյ հանրութիւնը տեղեակ խօսիլ այս համագումարին մասին: Ի մէջ այլոց մտանանչեմ որ Եւրոպայի Խորհրդարանը ԷՍ – Փէ – Տէ-ի միջոցով պիտի աջակցէր մեզի: Օրերս այդ կուսակցութիւնէն բացասական պատասխան մը ստացանք:

«ՅԱՌԱՋ». – Վստահաբար մամուլէն տեղեկացած էք, յարգելի Պ. Ցիւլխ, թէ Թուրքիոյ Հանրապետութեան նախագահ Էվրէն Նախագահ Ֆոն Վայցզէքերի կողմէ այս երկիրը հրաւիրուած է: Նախագահ Էվրէն քանի մը ամիսներ առաջ ելոյթի մը ընթացքին բաած է թէ՝ «Թուրք ազգը երբեւիցէ որեւէ ազգի մը չարութիւն չէ ըրած»: Ձեզի համար ընդունելի՞ է նման անձի մը այցելութիւնը:

ՑԻՒԼԽ. – Վերը նշած էի թէ Թուրքերը պէտք է ընեն այն ինչ որ մենք Գերմանացիներս տասնամեակներէ ի վեր կը շարունակենք ընել. աս պէտք է պահանջուի Թուրքերէն: Որքան ատեն որ անոնք պատրաստ չեն հատուցում տալու Հայերուն, Պ. Էվրէն ցանկալի հիւր մը չէ: Ցանկալի հիւր մը չէ նաեւ անոր համար որ իր երկիրը ոտնակոխ կ'ընէ Թուրքիոյ մէջ ապրող փոքրամասնութիւններու իրաւունքները, կը շարունակէ գրաւման տակ պահել Կիպրոսի մեծ մէկ մասը, կը տեղահանէ, կը սպաննէ, կը ձերբակալէ Քիւրտերը:

Ի՞նչ կարելի է ընել այս այցելութեան դէմ: Պէտք է տպաւորիչ ելոյթներ կազմակերպել, այս գործերը պէտք է բատանձնեն Թուրքիայէ եկողներ եւ Կիպրացիները: Բնականաբար խաղաղասիրաբար պէտք է ըլլայ աս բոլորը, բայց տպաւորիչ, որպէսզի մամուլը եւ հեռատեսիլը հետաքրքրուին անոնցմով:

«ՅԱՌԱՋ». – Շնորհակալութիւն, յարգելի Պ. Ցիւլխ:

Յ. ԿԱՄԻԴԵԱՆ

ձաններ՝ իր «ՅԱՌԱՋ»ները, որոնք իր անուան հետ պիտի ապրին եւ կուրծք տան դարերին:

ՄԱՆՈՒԷԼ ՄԱՐՈՒԹԵԱՆ

1977
«Փակուած վարագոյրի առջեւ»

(*) – ՉՈՄ նշանակում է Չափահաս Որբերի Միութիւն: Պատերազմից յետոյ, տասնեակ հազարաւոր երեխաներ, եղեռնից ազատուած որբերը, կազմեցին այդ միութիւնը, որ այն ատեն մի հսկայ կազմակերպութիւն էր եւ որի ղեկավարը Շաւարշ Նարդունին էր: Հիմա գոյութիւն չունի «ՉՈՄ»ը: Չափահաս որբերը մեծացան, ամուսնացան, թոռներ ունեցան եւ հաւանաբար նրանցից շատերը մեկնեցին այս աշխարհից, ինչպէս իրենց ղեկավար Շաւարշ Նարդունին:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Հ. Բ. Ը. Մ.ի ՑՕԱՄԵԱԿԸ

ՎԱԼԱՆՍ. – Հ. Բ. Ը. Մ.ի հիմնադրութեան 80-ամեակի տօնակատարութիւնը, Եւրոպայի մէջ, առաջին նշողը եղաւ Վալանսի գաղութը:

Տեղւոյն մասնաճիւղի ատեանց եւ կանանց վարչութիւնները, երկօրեայ յայտագրով մը, տօնակատարեցին Միութեան 80-ամեակը: Ոչ միայն Վալանսի եւ իր շրջակայքի ստուար բազմութեան մասնակցութեամբ, այլ նաեւ Փարիզէն, Լիոնէն, Մարսէյլէն, Վիէնէն, Լօզանէն եկած ազգայիններու ներկայութեամբ:

Տօնակատարութեան բացումը կատարուեցաւ ընդունելութիւն – ճաշով մը, Շաբաթ, Հոկտեմբեր 11-ին, երեկոյեան, Միութեան Ե. Հիսխեան սրահին մէջ:

Ջերմ մթնոլորտի մը մէջ, խօսք առին բոլոր հիւրերը, եւ այլ կազմակերպութեանց ներկայացուցիչները, Պր. Պր. Մ. Սաեփանեան, տոքթ. Մ. Գոհարեան, Մ. Ճէյրանեան, վերապատուելի Ժ. Լեւոնեան, մասնաճիւղի նախագահ տոքթէօր Է. Թորոսեան, եւ հուսկ, Նարեկ քհնյ. Վարդանեան: Պր. Ս. Նազար, դաշնակի վրայ քանի մը կտոր նուագեց:

Կիրակի, Հոկտեմբեր 12-ի առաւօտեան, Վալանսի Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցիին մէջ, հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուեցաւ Միութեան հիմնադիրներուն, եւ բոլոր ննջեցեալ բարերարներուն եւ անդամներուն հոգիներուն համար:

Նոյն օրը, Կիրակի, յետ – միջօրէին, ժամը 15.30-ին, Վալանսի պետական թատրոնի սրահը լեցուած էր բազմութեամբ, հոն տեղի կ'ունենար պաշտօնական հանդիսութիւնը:

Այս առթիւ, Վալանսի Հ. Բ. Ը. Մ.ի վարչութիւնը, յատկապէս Մարսէյլէն հրաւիրած էր, Տէր եւ Տիկին Խաչիկ եւ Ժիւլիէթ Երմագեանի «Գարուն» Մանկանց երգչախումբը, մասնակցելու տօնակատարութեան:

50 – 60 հայ պատանիներու եւ պարմանուհիներու հայ երգի եւ նուագի ըսքանչելի մեկնաբանութիւնները եւ կատարումները ջերմ ծափահարութիւններով ընդունուեցան հանդիսականներու կողմէ:

Երկօրեայ հանդիսութեանց ատենապետը Պր. Ա. Քէչիչեան, հակիրճ խօսքով պարզեց Հ. Բ. Ը. Մ.ի հիմնադրութեան 80-ամեակի կարեւորութիւնը, ապա բեմ հրաւիրեց Շրջանային Յանձնաժողովի նախագահ Տոքթ. Էտի Ադամեանը:

Տոքթ. Ադամեան, ինչպէս միշտ, Վալանսի հանդիսականներուն եւս, հաճելի հազորդականութեամբ եւ հիմնական տուեալներով պարզեց Հ. Բ. Ը. Մ.ի մշակութային, կրթական եւ բարեսիրական զետնի վրայ տարած մեծ աշխատանքը Ֆրանսայի հայկական կեանքէն ներս:

Երկօրեայ հանդիսութեանց վերջին մասն էր «Գարուն Մանկանց Երգչախումբ»ի, եւ անոր ղեկավարներուն ի պատիւ ընդունելութիւնը Ե. Հիսխեան սրահէն ներս, Կիրակի, երեկոյեան:

Խանդավառ մթնոլորտի մը մէջ անոնք հիւրասիրուեցան Հ. Բ. Ը. Մ.ի վարչութեանց կողմէ: Այս ընթացքին, փոխադարձաբար, շնորհակալական եւ շնորհաւորական խօսքեր արտասանեցին Պր. Պր. Ա. Քէչիչեան, Ա. Զամքերթեն, Խ. Երմագեան եւ տոքթ. Է. Թորոսեան:

Երբ ամէն բան վերջացաւ, բոլորը բաժնուեցան իրարմէ, գոհունակութեան անխառն զգացումներով եւ գնահատելով կազմակերպիչները:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԱՐԴԻԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐ, ԲԱՑԱՅԱՅՏ ՀԱՐՑՈՒՄՆԵՐ

ՄԱՐԿ. ՆՇԱՆԵԱՆ

– 4 –

«Տասնամեակներ շարունակ՝ ապրեցանք «քոսմոփոլիթ»ի եւ «ազգային»ի դըռնեհիկ յղացքներուն պարտադրած սադայէլական հակադրութեան ծիրին մէջ: Մեր պատմութիւնը այդ յղացքներուն ընդմէջէն մտածեցինք, այսինքն՝ բուն իմաստով՝ չմտածեցինք զայն: Եւ այդ պատճառով իսկ՝ լռեցուցինք, մեռցուցինք մենք զմեզ»: Խօսողը Կ. Գոբթեանն է (էջ 63): Շեշտերը, ընդգծումները եւ որոշ բառեր ալ՝ ինձմէ՛: Գաղափարաբանական առասպելին մէջ կազմուած ու անոր կողմէ պարտադրուած «հում տըւեալներ»ու մասին է խօսքը: Այդ նիւթին շուրջ լաւագոյն ակնարկը մեր լեզուով՝ կը պատկանի մինչեւ այսօր Յ. Քիւրքճեանին, եւ 1968-ին Անեկանի մէջ լոյս տեսած իր «Երկրորդ հաւասարում»ին (մատչելի «Փորձ Տարա – գրութեան մասին» հատորին մէջ, Փարիզ, 1977): Քիւրքճեան նոյնքան յստակ կերպով չէր դներ թերեւս «օրինաւորում»ի, «համընդհանրացում»ի եւ «քննադատական միթազերծում»ի հրամայականները, բայց հո՛ն են հիմնադրիչ նկատողութիւնները: Նոյն հարցին շուրջ տարի մը ետք՝ 1969-ին, Գր. Պըլտեան կը գրէր, նոյնպէս Անեկանի մէջ լոյս տեսած իր ուսումնասիրութեան մէջ՝ «Ներածական Սարաֆեանի ընթերցումին», որուն առաջին բաժինը նուիրուած է գաղ. առասպելին, եւ անոր դէմ աշխատող գրողական ինչպէս ընթերցողական գործունէութեան» ... կարելի չէ կարդալ, առանց յղուելու գաղափարային համակարգի մը, եւ այս ընթերցումը կ'ուզէ ըլլալ եւ գրուիլ հոս որպէս գաղափարաբանութեան մէկ ժըխտումը»:

Ո՞ւր կ'ուզեմ հասնիլ այս յիշեցումներով: Ահաւասի՛կ: Գիտաժողովի ընթացքին տեղ մը՝ Խաչիկ Թէօլէօլեան կը պահանջէ փոխադարձ յարգանք մը խօսակիցներուն, այսինքն՝ զեկուցաբերներուն եւ վիճաբանողներուն միջեւ, կամ աւելի ճիշդ՝ «մտաւորական»ներուն եւ հակաճառողներուն միջեւ: Սատար հաւանաբար տեղին էր հոն: Բայց գիս զարմացնողը՝ ահա՛. Քիւրքճեանի «Երկրորդ Հաւասարում»էն ի վեր՝ տասնըութ տարի անցան, Պըլտեանի «Ներածական»էն եւ գաղափարաբանական առասպելին հետ ու դէմ ատոր սկզբնաւորած վիճարկումէն ի վեր՝ տասնը եօթը տարի անցան: Ու տասնը եօթը տարիէ ի վեր՝ տող մը, այո՛, տող մը չեմ կարդացած որեւէ տեղ, «մտաւորական»ի մը թէ «գրագէտ»ի մը գրչին տակ, որ փաստէր թէ այդ մտաւորականը կամ այդ գրագէտը կարդացած են Քիւրքճեանի թէ Պըլտեանի, եւ ատոնցմէ անդին՝ որեւէ արդիական տեսաբանի մը գրութիւնները: Ի՞նչ է ի վերջոյ մտաւորական մը, ի՞նչ է մտաւորականութիւն մը, եթէ նորագոյն աւանդութեան էական գրուածքները կը մնան մեռեալ տառ, խոր անգիտացումի ենթարկուած: Օ՛, անունները կը շրջին, կը հոլովուին: Բայց մեր շուրջը մէկ հատիկ աշխատասիրութիւն մը, արտադրութիւն մը չենք տեսներ, որ հարցի մը, հարցադրութեան մը նկատմամբ՝ հասկացողութեան թէկուզ ամենաչնչին նշանը ցուցաբերէր: Ո՞ւր է այս պայմաններուն տակ՝ յարգանքը եւ յարգանքի պակասը, որո՞ւն մօտ: Ի՞նչ է մտաւորականը, եթէ ոչինչ պիտի կարդայ ան, ոչինչ կարդացած պիտի ըլլայ, ոչ մէկ բանէ տեղեակ պիտի մնայ: Ի՞նչ է մտաւորական մը, եթէ աշխարհը պիտի դառնայ իր շուրջ, մտածողները պիտի գան ու երթան, եւ ինք՝ մտաւորականը պիտի շարունակէ ճառել երջանկաբար «ազգային» հարցերու մասին, մտաւորականին պատասխանատուութեան եւ օգտակարութեան մասին: Տըխուր է մեր կացութիւնը, չափազանց տըխուր: Ու կ'ենթադրեմ՝ համընդհանրացումի մասին մտածելէ իսկ առաջ, պէտք է մեր քթին ծայրը գտնուածը տեսնենք, ու անդրադառնանք Սփիւռքի «մըտաւորականութեան» կատարեալ խեղճութեան: Կ'ենթադրեմ նաեւ, որ Կ. Գոբթեանին բաածն ալ ուրիշ բան չէ: Բայց տեսէ՛ք. եթէ այս աշխատասիրութեան սկիզբը՝ տեսակ մը ապշանք արտայայտեցի, պատճառը շատ պարզ էր – առաջին անգամ ըլլալով 18 տարիէ ի վեր՝ «Ի՞նչ հարցում ուղղել» հատորին մէջ կը կարդայի տողեր, որոնք ինծի անծանօթ անձէ մը կուգային, եւ որոնց մէջ կար անսպասելին: Կար յանձին Ծ. Թափխանի մտածումի լրջութիւնը, հեռահասութիւնը, կիրքը, կար ծայրագոյն տագնապի մը ապրումը, Սփիւռքը ջլատող եւ ամլութեան մատնող գաղափարաբանութեան մասին հաստատ գիտութիւն մը եւ նախ՝ գիտակցութիւն մը, կար փորձառութիւնը տեսականացնելու կարողութիւնը, եւ վերջապէս՝ արեւմտեան նորագոյն կամ հնագոյն տեսաբանութիւններու յանձնառու ծանօթութիւնը:

(Շար. 8)

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

Fonds A.R.A.M

Այրի Տիկին Սերժ Գարակէօզեան,
Տէր եւ Տիկին Կարօ Թոփուզեան
եւ զաւակները,
եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ – հօր՝

ՍԵՐԺ ԳԱՐԱԿԷՕԶԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Հոկտեմբեր 26ին, 65 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի, Երկուշաբթի, Նոյեմբեր 3, ժամը 14–ին Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս–Պետրոս Եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Ալֆորվիլի գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը:

Մահազդ չստացողներէն, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղի վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Պր. Կրէկուար Քէշիշեանի եւ իր զաւկին, ինչպէս նաեւ Քէշիշեան եւ Այտընեան ընտանիքներու բոլոր պարագաներուն, Ալիս Քէշիշեանի մահուան առթիւ:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ
— ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ —

կը կազմակերպէ

«ՅՈՒՇԻ ՕՐ» մը

նուիրուած՝

1986–ին մահացած իր Պատուոյ Նախագահներուն՝

Հրաչ ԶԱՐԴԱՐԵԱՆի
Պետրոս ԶԱՐՈՅԵԱՆի
եւ անդամին
ԲԻՒԶԱՆԴ – ՎԱՂԻՆԱԿի

կը նախագահէ՝
Ս. Ք. ԶԱՆԳՈՒ

Բանախօս՝
Լեւոն ՍՈՓՈԿԼԵԱՆ

Նոյեմբեր 9, Կիրակի, ժամը՝ 16ին

Հ. Բ. Ը. Միութեան
«Ալեք Մանուկեան» Մշակ. Կեդրոնը
118, rue de Courcelles - 75017 Paris
Métro : Courcelles

— Մուտքը ազատ է —

CENTRE CULTUREL
ST. MESROB
10 bis, rue Thouin — Paris 5e

Dans le cadre de ses conférences mensuelles, le Centre Culturel Saint Mesrob présente

STEPAN AGUERT

qui donnera un
CONCERT DE MUSIQUE SUR SANTOUR
accompagné de commentaires sur cet instrument traditionnel arménien.

Vendredi 7 Novembre à 20h30, dans la salle du Centre Culturel Saint Mesrob, 10 bis, rue Thouin, Paris 5e.

Participation : 30 F.

Buffet froid prévu à partir de 19h.

— ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ —
ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ
MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE
9, rue de Madrid — 94140 ALFORTVILLE

reçoit

AïDA AZNAVOUR - GARVARENTZ

à l'occasion de la sortie de son livre
« P E T I T F R E R E »

Vendredi 7 Novembre à 20h45

— *Présentation - signature* —

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Ժանին Չէօմլէքճեան, ինչպէս նաեւ Այրի Տիկին Աղաւնի Չէօմլէքճեան իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն զանազան միութիւններու եւ բոլոր անոնց որոնք ծաղկեպսակով, նուէրներով, անձամբ թէ գրաւոր ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ամուսնոյն եւ զաւկին՝

ԳԷՈՐԳ ՉԷՕՄԼԷՔՃԵԱՆԻ

մահուան առթիւ:

Քառասունքի հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Լիոն Ս. Յակոբ Եկեղեցին, Կիրակի, Նոյեմբեր 9–ին:

Յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ:

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 11–Ի ԶԻՆԱԴԱԴԱՐԻ
ՅԻՇԱՏԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ
ՆԱԽԿԻՆ ՌԱԶՄԻԿՆԵՐՈՒ
ԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ԿՈՉ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ

Ինչպէս ամէն տարի, Ֆրանսահայ Նախկին Ռազմիկներու Ազգային Ընկերակցութիւնը՝ հիմնուած 1917–ին, կը հրաւիրէ բոլոր Հայերը իրենց ներկայութեամբ յարգելու երկու մեծ պատերազմներուն պատուոյ դաշտին վրայ ինկած Ֆրանսացի եւ Հայ քաջամարտիկներու յիշատակը:

Այս առթիւ մեր յարգանքի տուրքը բերած կ'ըլլանք մեր հազարաւոր նահատակ կամաւորներուն, ռազմիկներուն եւ դիմադրական պայքարի քաջամարտիկներուն ու աւելի քան մէկուկէս միլիոն դարուս առաջին ցեղասպանութեան նահատակ հայ զոհերուն:

Համախմբուիլ Փեռ Լաշէզի գերեզմանատունը, Մենիլմոնթանի գլխաւոր մուտքին առջեւ, Նոյեմբեր 11, ժամը 14.30ին:

Նոյն առթիւ այց Անդրանիկի յուշարձանին եւ ուրիշ նահատակներու շիրիմներուն:

ՇԱՐՎԻԷՕ — Ս. ՆՇԱՆ

ՊԱՏԱՐԱԳ ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ
ՕԾՄԱՆ Դ. ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ

Փոն – Տը – Շէրի եւ Շարվիէօյի Ազգ. Միութեան Վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ Կիրակի, Նոյեմբեր 9–ին Օծման Դ. տարեդարձին առթիւ պատարագ կը մատուցուի:

Պատարագ՝ 10.15–ին:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՋԱՏԻԿ ԱԲԵՂԱՅ ԱԻՍՏԻՔԵԱՆ

Այս առթիւ հոգեհանգիստ կը կատարուի Եկեղեցւոյս գլխաւոր բարերար՝ Տէր եւ Տիկին Ճէպրայէլ եւ Ազատուհի Պահատուրեանի ծնողաց՝ Նշան եւ Ֆիլօր Պահատուրեանի հոգիներուն համար, ինչպէս նաեւ Պահատուրեան, Պաթմազեան, Խարբութլեան, Թիւթիւնճեան, Յարութիւնեան, գերդաստանաց հին եւ նոր ննջեցելոց հոգիներուն ի հանգիստ, նաեւ կը յիշատակուին եկեղեցւոյս միւս բոլոր բարերարներուն, նախկին հոգեւոր հովիւ վախճանեալ Հմայեակ Վրդ. Պագտասարեանի, Խաչատուրեանի, Պալեանի, Ճընկըրեանի, Գարակէավուրեանի, Մելքոնեանի, Մուկհամեանի, Սանթուլլօի, Չիղտէմեանի, Չիլինկիրեանի, Չիլինկիրեանի, Թիլպեանի, Տէյիրմէնճեանի, Հիլպազեանի, Պաթմազեանի, Զատէեանի, Տիրանեանի, Յարութիւնեանի, Մարգարեանի, Գարիպեանի, Պչաքճեան, Արէկեանի, Պագըրճեանի, Պետրոսեանի, Կիւրճեանի, Մուրատեանի, եւ Սօմունեանի սիրեցեալ հարազատներուն ի հանգիստ:

Կը կատարուի նաեւ Աղօթք եւ Մաղթանք եւ Արեւշատութիւն, Տէր եւ Տիկին Ճէպրայէլ եւ Ազատուհի Պահատուրեանի ինչպէս նաեւ միւս բարերարներուն սիրեցեալ հարազատներուն համար:

Պատարագի երգեցողութիւնը կը կատարուի եկեղեցւոյս «ՇՆՈՐՀԱԼԻ» երգչախումբին կողմէ, ղեկավարութեամբ՝ Պր. Յակոբ Աբրահամեանի:

Ժամը 12.30–ին Ազգային Տան «Ճէպրայէլ Պահատուրեան» սրահին մէջ տեղի պիտի ունենայ ժողովրդական հացկերոյթ:

Անոնք որոնք կը փափաքին մասնակցիլ ճաշին, կրնան հեռաձայնել Ազգային Միութեան նախագահ՝ Պր. Արիս Խաչատուրեանի:

Հեռաձայն.– 78 – 32 – 18 – 51

Ճաշագինն է 100 Ֆ.:

CRDA
RECHERCHE

Le Centre de Recherches sur la Diaspora Arménienne recherche un Directeur, capable :

- de mener des négociations de haut niveau avec les pouvoirs publics et les institutions
- de coordonner les divers départements de son Centre de Documentation.

Envoyer un Curriculum Vitae au CRDA, 36, rue de Trévise - 75009 Paris

et contacter Jacques SISLIAN
au 42 - 46 - 05 - 58

Կ. Ս. Մ.

ԿՐԹԱԹՈՇԱԿԻ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

1986 – 1987 տարեշրջանի հարցարաններ ստանալու համար կրթաթոշակի թեկնածուներէն կը խնդրուի գրաւոր կերպով դիմել մինչեւ Նոյեմբեր 30:

LES ANCIENS DU LYCEE
GUETRONAGAN
151, rue Montmartre - 75002 PARIS

ՎՐԻՊԱԿ

«Յառաջ Միտք եւ Արուեստ»ի Նոյեմբերի թիւին (110)՝ Ռ. Սեւակի խոստումները յօդուածին մէջ սպրդած են քանի մը անրաղձալի վրիպակներ, զորս ընթերցողէն կը խնդրուի սրբագրել սապէս.–

Բ.՝ էջ Ե. մասի 4–րդ տող. – «Խօսքը խճողող տիպարներով» կարդալ «խիպարներով»:

Նոյն տեղ աւելի վար՝ «Կը խորհիմ որ տեղին, կչռոյթին» կարդալ «տողին»:

Գ. էջ Զ. մասին մէջ՝ 20–րդ տող «Թելադրական եւ թաքուն ցանկութիւններէ...» հարկ է կարդալ «Թելադրական են...»:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Ե Ւ

ՃԱՇ

Կապոյտ Խաչ, Փարիզի մասնաճիւղ, Կիրակի, Նոյեմբեր 9–ին, Հոգեհանգստեան Պաշտօն՝ մեզմէ յաւէտ հեռացած ընկերուհիներու յիշատակին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Եկեղեցին: Ապա հոգեճաշ կը տրուի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, 17 rue Bleue:

Ի գիտութիւն անոնց անթառամ յիշատակը յարգողներուն:

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

U.G.A.B. 80 PARIS

Հ.Բ.Ը.Մ. 80 ՓԱՐԻԶ

UNION GENERALE ARMENIENNE DE BIENFAISANCE

TROIS SOIREES EXCEPTIONNELLES

A L'OCCASION DE SON 80e ANNIVERSAIRE

ԲԱՑԱՌԻԿ 3 ԵՐԵԿՈՅԹ

JEUDI 20 NOVEMBRE

RECEPTION OFFICIELLE
sur invitation

VENDREDI 21 NOVEMBRE

CONCERT DE GALA
Salle Gaveau
à 20 heures 30 précises

avec la participation de :
ANI KAVAFIAN — IDA KAVAFIAN — COSIMA JOUBERT —
SUSANNA MILDONIAN — AïDA MOURADIAN —
ANI PETROSSIAN—RAFFI PETROSSIAN—BERNARD SOUSTROT

JEAN TER-MERGUERIAN

LA CHORALE SAHAK - MESROP
Direction
KHATCHIG YILMAZIAN

L'ORCHESTRE JEUNE PHILHARMONIE
Direction
JEAN-JACQUES WERNER

Œuvres de : *Mozart — Debussy — Saint Saëns — Komitas — Ekmalian — Haroutiunian — Babadjanian — Khatchadourian — Tjeknavorian*

SAMEDI 22 NOVEMBRE

DîNER — BAL
Dans les Salons de l'Hôtel Intercontinental
Location : UGAB : 11, square Alboni - 75016 Paris - Tél: 45.20.03.18
Prix des places :
— CONCERT du 21 Novembre
de 80 F à 500 F — Etudiants : 50 F
— DîNER — BAL du 22 Novembre
1000 F par personne

Fonds A.R.A.M

ԿԻՐԱԿԻ
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
2

DIMANCHE
2 NOVEMBRE
1986

LE NUMERO : 4,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ԶԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Թիւ 110

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TEL.: (1) 47. 70. 86. 60 — TELEX: HARATCH 280 868 F
C.C.P. PARIS 15069-82 E — 51027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 600 Ֆ. — Վեցամսեայ : 310 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 700 Ֆ. — Հատը : 4,00 Ֆ.

61րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 16.349 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 61e ANNÉE — No 16.349

Ռ. ՍԵՒԱԿԻ ԽՈՍՏՈՒՄՆԵՐԸ

Սրտառուչ կանոնաւորութեամբ մը, մէկը միւսին ետեւէն կու գան, կ'անցնին հայ գրականութեան աշխատաւորներուն հարիւրամեակները. իրենց ետին կը ձգեն յօղուածի կամ ճառի թափօններ. երբեմն հատոր մը, երկուք, որ կ'այժմէացնեն Վարուժանը, Օշականը, Տէրեանը, Մեծարենցը: 1985-ը կարգն էր Ռ. Սեւակի, որ բախտաւորուեցաւ երկու տարբեր հրատարակութեամբ, Հայաստան եւ Լիբանան (1): Ո՞վ պիտի չխանդավառուի այս կրկնակ հոգածութեամբ՝ դէպի շատ քիչ ու գէշ ծանօթ գրող մը, որուն անունը կայ, գործը չկայ, մինչ եղերական մահը նահատակի պսակով մը հանդիսաւորեալ՝ բանաստեղծը դասած է Վարուժանի եւ Սիամանթոյի քովը, քիչ մը ետին:

Ա.

Առաջին հրատարակութիւնը կը պարտինք քննադատ Ալ. Թոփչեանի, որ քանի մը տարիներու, տեղին է ըսել «տքնաջան» աշխատանքով, ի մի է բերած ու խմբագրած Սեւակի գրեթէ ամբողջ արտադրութիւնը. քերթուածներ, պատմուածքներ, օրագրային էջեր, նամակներ: Թոփչեանի շնորհիւ առաջին անգամ ըլլալով լոյսին կու գան նաեւ մօտ 50 անտիպ քերթուածներ (2): Որով՝ իր ներկայ ձեւին մէջ, հատորը անհամեմատօրէն աւելի հարուստ է քան նախկին բոլոր հրատարակութիւնները (Երուսաղէմի, Փարիզի, Երեւանի): Իբրեւ այդ՝ կը կազմէ առաջին լուրջ, համադրական փորձը ներկայացնելու Սեւակի ամբողջ արտադրութիւնը: Անկէ վերջ՝ կը մնայ սպասել «ամբողջական երկերը», աւելի լայն ու խորացուած ծանօթագրութիւններով:

Երկրորդ հրատարակութիւնը խմբագրուած է Խաչիկ Տէտէեանի կողմէ եւ կրնքուած է Գարեգին Բ. Կաթողիկոսի յառաջաբանով: Զնջին, թէեւ երբեմն էական մանրամասնութիւններով կը տարբերի երեւանեան հրատարակութենէն: Նախ՝ ի հարկէ եղած է դասական ուղղագրութեամբ: Մեզի կը բերէ յաւելեալ երկու պատմուածք (որոնք ինչ ինչ պատճառներով չեն մտած Թոփչեանի կազմած հատորին մէջ), երկու քերթուած, մէկ գրախօսական էջ (Զ. Եսայեանի Շնորհէով Մարդիկի մասին), քանի մը արձակ պարզայական էջեր, տարբերակներ, վերանշուած բոլոր անտիպները եւ մատենագիտական հարուստ բաժին մը (66 էջ): Հատորին չէ կցուած Սեւակի նամականութիւնը, որ Թոփչեանի հրատարակութեան մէջ ալ լման չէ: Սակայն կը յուսանք, որ այդ նամականութիւնը կ'արժանանայ իր կարգին տպագրութեան խնամքին: Գրողի նամակները եթէ չեն պատկանիր գործին, կ'ընկերանան անոր եւ իբրեւ այդ անհրաժեշտ են:

Ինչպէս կը տեսնուի, Անթիլիասէն եկող այս աշխատանքը պատկառելի ձեռնարկ մըն է, որ իր մէջ կը ներառնէ երեւանեան հրատարակութեան նպատը եւ աւելի ամբողջական է: Խնդրական կէտը Սեւակի գրութիւններու ներկայացման կարգն է. հրատարակիչը անտեսած է ժամանակագրական յաջորդականութիւնը եւ գրութիւնները դասաւորած ըստ աւանդական դարձած «նիւթի»ն:

Յայտնի է, որ Ռ. Սեւակ իր կենդանութեան տպած է միայն մէկ բանաստեղծական հատոր՝ Կարմիր Գիրքը (1910, Պոլիս), Ատանայի ջարդին առթիւ: Որոշ վկայութիւններու համաձայն՝ կը ծրագրէր եղեր իր քերթուածները ամփոփել Թասաը, Սիրոյ գիրքը, Վերջին Հայերը խորագիրներով հատորներու մէջ (որ Եւրոպայէն եւ Անթիլիասի հրատարակութիւնները կը փորձեն վերակազմել): Ատոնց մասին մանակի նշումներ կան Սեւակի կողմէ մամուլին մէջ հրատարակուած քերթուածներուն վրայ կամ տակը: Սակայն, ինչպէս կը ճշդէ Ալ. Թոփչեան՝ մինչեւ հիմա չէ գտնուած ամբողջական ցանկ մը, որ ճշգրիտ գաղափար մը տար ամէն մէկ հատորի կամ շարքի բովանդակութեան ու դասաւորումին մասին: Հասկնալի է հրատարակիչին տագնապը, կրողի մը գործերուն յետ մահու հրատարակութեան առջեւ, գրողի մը՝ որուն առաջին հատորը կառուցումի շատ որոշ մտահոգութիւններ կը մատնէ: Սեւակի բոլոր նախկին հրատարակիչները գացած են հարցը եւ բանաստեղծին վերագրած են աւարտուն գործեր, ծրագիրը վերածելով փաստօրէն իրագործումի, երբեմն առանց իսկ ընթերցողը տեղեակ պահելու: Ուստի՝ մամուլին մէջ տպուած եւ անտիպ կտորներու պարզագոյն՝ ժամանակագրական կարգը —երբ կարելի է— ներկայացման միակ ընդունելի ձեւն է, անտեղի բանավէճերը եւ մեկնաբանական թիւրընթերցումները կանխող:

Ինչ ալ ըլլան թերիները, պակասները, սխալները —մանաւանդ վրիպակները— հարիւրամեակի այս հրատարակութիւնները կարեւոր ու անհրաժեշտ են Սեւակի արտադրութեան վերատին շրջագայութեան: Նման աշխատանքներ լաւագոյն առիթը կ'ընծայեն մօտէն կարդալու արտադրութիւններ, որոնց մէկ մասը միայն «կանոնական» կամ ընդունուած դարձած է: Հայ գրողներու յաճախ վտիտ արտադրութեան մէջ ամէն էջ կարեւոր յաւելում մըն է:

Այսպէս՝ մեզի տրուած Սեւակի գործը կը հաշուէ մօտաւորապէս 500 էջ: Ալ. Թոփչեան չի բացառեր կարելիութիւնը տակաւին ուրիշ անտիպ էջերու: Բայց տպուածը արդէն աւելի յստակօրէն կը մանուածէ Սեւակի մտահոգութիւնները, մտածումները, իրագործումները:

Բ.

1906-էն մինչեւ իր ձերբակալութիւնը՝ Սեւակ բաւական արտադրած է: Կարմիր գիրքը հեռու է խմբելէ մինչեւ 1910-ի արտադրութիւնը: Իսկ անկէ վերջ՝ բանաստեղծը չէ աճապարած իր քերթուածները հատորով մը խմբելու, երբ քաղաքական պայմանները, Պոլիս, նպաստաւոր էին եւ երբ Արեւմտահայ գրողներուն մէկ կարեւոր մասը առիթը չէր փախցըներ հատաստ գիրքերով ներկայանալու ընթերցողին: Կան, եղած են այլազան ենթադրութիւններ Սեւակի կեցուածքը բացատրող: Հաւանական դժուարահաճութիւն, գերզգայնութիւն, եւայլն: Բայց գոյութիւն ունին աւելի որոշ պատճառներ: Մինչեւ 1913 Սեւակ անդադար քերթուածներ տպած է Պոլսոյ մամուլին մէջ. այդ տարուան շուրջ է, որ սկսած է պատմուածքներ գրել, ծանօթ Բժիշկին գիրքէն փրցուած էջեր ընդհանուր խորագրով, (առաջին ժողովածուն լոյս տեսած է նորէն յետ մահու, Սելանիկ, 1925-ին): Ինչպէս գրել տրուած է իրաւացիօրէն, երբ Սեւակ կը սկսի բժշկութիւն ընել, «բանաստեղծութիւն չի գրեր գրեթէ, աւելի շատ տալով արձակներ» (3): Ռոտոնաւորէն արձակ գացող ուղին բաւական բանուկ ճամբայ մըն է արձակագիրներուն համար. հակառակը հազուադէպ է: Արդեօք Սեւակ պիտի վերադառնա՞ր իր «հին սէրերուն», պատմուածքներու բացայայտ յաջողութենէն վերջ մամուլին եւ ընթերցող հասարակութեան մօտ: Հարցումին դժուար է պատասխանել: Գերճախօս խրոխտութիւնը քերթողական արտադրութեան նուազումն է, արտադրութիւն՝ որ կ'իրանայ Կարմիր գիրքով եւ կը համապատասխանէ ուսանողական տարիներուն:

Հեղինակ մը, որ իր գործերուն համար ճամբայ չէ գտած մինչեւ հատորը եւ այդ ընելու աշխատանքը՝ պայմաններու բերումով, թէ կամովին, ձգած է ուրիշներու, ունի անկասկած մեղմացուցիչ դէպ յանցանաց-ներ: Ասոնք կու գան մեղմելու ընթերցողին խստութիւնը, բարեխառնելու անոր պահանջքները: Անաւարտ կամ ձախող անտիպներու հրապարակումը հրատարակիչին մեղքը կը կազմէ: Բայց հրատարակիչը ուրիշ բան չի կրնար ընել: Արդարեւ՝ հրատարակիչ ու գրող գրութեան մը հանդէպ երբեք չունին նոյն կեցուածքը: Առաջինը հարկին տակն է գրողը ներկայացնելու իր ամբողջութեանը մէջ, առանց նկատի առնելու գրական ու բարոյական մե՛րթ շատ յարաբերական, մե՛րթ վիճելի չափանիշներ: Իսկ գրողը ինք կը սեւեռէ գրական երկ մը, արուեստի գործ մը: Գրագէտը արուեստագէտ անասուն մըն է, իր վարանումներով, թարթափումներով, խղճահարութեամբ կամ սնափառութեամբ: Յետ - մահու գրութիւններու հրատարակիչը շրջագայութեան մէջ դնող մարդն է, որ ընթերցողին ու գրականութեան կը յանձնէ ամէն էջ, որ եղած ըլլայ յայտնի գրողի մը գրիչէն: Անիկա դժբախտաբար սովորական սկզբունք մըն է, որ շատ յաճախ տեղի կու տայ գրականին վրայ ճռնչող ուժերուն տակ: Գրականութեանց պատմութիւնը տասնեակ հարիւրներով կը հաշուէ այդ սկզբունքը ամենայն կոպտութեամբ անտեսող պարագաներ:

Եթէ այս հարցերը կը դնեմ ընթերցողի նկատառումին, Սեւակի առթիւ, պատճառը պարզ է: Վերլուծողը՝ ես, ամիսներու տաժանագին ընթերցումէ մը վերջ, այս արտադրութիւնը չի գտներ սպառագինուած ինքզինք պարտադրող արուեստի շատ որոշ, անվիճելի նախապայմանով: Սեւակի մօտ արուեստագէտը կը տառապի հիմնական, դժբախտաբար ա՛լ անվերադարձ ակարութիւններէ: Կը խորհիմ, որ գուր աշխատանքի մը ձեռնարկել պիտի նշանակէր վերլուծումը այս արտադրութեան, որ իր հետեւողականութեան, մասնակի յաջողութեան հակառակ, չէ հասած իր վերջնական կաղապարներուն: Երեւանեան հրատարակութեան ներածութիւնը նման աշխատանք մը կ'ընծայէ մեզի Ստ. Թոփչեանի գրչով: Ըստ իս, վերլուծումի աշխատանքը կ'իմաստաւորուի միայն, անել գրողի պարագային, երբ տուեալ երկը լրացնէ արուեստի պահանջները: Վերլուծումը այդ լոյսեան ընդունուած լրացումը կ'ենթադրէ, երբ կ'անցնի երկի ներքին կառոյցներու պեղումին: Կրնայ պահուած գեղեցկութիւններ յայտնաբերել, բայց անկարող է որեւէ վրիպած էջ փրկելու:

Գրեց՝

Գ. ՊԸԼՏԵԱՆ

Կ'արժէ սակայն մօտենալ առեղծուածին, որ Սեւակի արտադրութիւնը կ'առաջարկէ մեր ուշադրութեան:

Գ.

Ըսուեցաւ արդէն, որ Սեւակ իր անունով կնքած է միայն մէկ հատոր, Կարմիր գիրքը: Ասոր քննութիւնը անխուսափելի է: Վճռական: Գրքին յենաշխարհը Կիլիկիոյ եղեռնն է, որուն առթիւ բանաստեղծը գրած է ուրիշ քանի մը քերթուածներ «Կիլիկեան երգեր» խորագրով, որոնք չեն մտած վերոյիշեալ հատորին մէջ: Անտիպներուն մէջ ալ կան այդ դէպքէն մեկնող կտորներ: Սեւակի նամականիին մէջ գոյութիւն ունի տակաւին ընդվզումի նամակ մը: 1909-ի դէպքէն հայ գրականութիւնը ժառանգած է հազիւ քանի մը գիրքեր, քանի մը քերթուած, բաւական առատ արտադրութեան մնացորդ. Զ. Եսայեանի Աւերակներուն մէջը, Վարուժանի Կիլիկեան Մոխիրներուն քերթուածը, Սիամանթոյի Կարմիր Լուրեր Բարեկամէս: Ուրիշներու նման, մերթ անոնցմէ առաջ, մերթ անոնց հետ՝ Սեւակ ձեռնարկած է Ատանայի դէպքի արձանագրումին: Պէտք կա՞յ ըսելու, որ ազատութեամբ գինովցած արեւմտահայութիւնը բրտօրէն ցնցող այս եղեռնը նոյնքան դժուար գրելի պարագայ մըն է, որքան անոր յաջորդ 1915ը: Կը բաւէ կարդալ Եսայեանի հատորին առաջին էջերը, նկատելու համար, եթէ ոչ արգելքին գոյանալը, գոնէ անոր առթած դժուարութիւնը: Ազգային, սեփական աղէտին հակադարձը Սեւակի համար անկասկած բանաստեղծի ու մտաւորականի շատ հասկնալի պարտք մըն է: Իր Մայիս 27, 1909 թուակիրը կ'ըսէ լիովին իր տառապանքին եւ ընդվզումին խորութիւնը. «Ե՞րբ այս ժողովուրդը պիտի սորվի մարդկօրէն կատղիլ...» (4):

Իր ամբողջ մարդկային կատաղութիւնն է, կը կարծեմ, որ կը գրուի նշուած հատորին մէջ եւ յարակից քերթուածներուն: Գիրքը մզող ծրագիրը հասարակաց է ժամանակի գրողներուն ալ. պատկերացընել, ինչպէս կ'ըսէ Եսայեան, եղեռնը: Հատորը ունի երեք բաժիններ. «Ջարդի խենթը» ենթախորագրուած «բեմական մենախօսութիւն», «Թրքուհին» ենթախորագրուած «կեղջուկ եղերգ» եւ «Մարդերգութիւն»:

Առաջինը մենախօսական ընդարձակ քերթուած մըն է, տասը մասերով, որ կը պատկերացնէ ջարդէն ազատած բայց իմացականութիւնը վրայ տուած մարդ մը, որ գտամ իր քահանայ հօր դիակը կռնակին՝ կը շրջի ջարդուածներու դաշտին մէջ, կը պատմէ մեզի տեսածը, լսածը կամ երեւակայածը, իր գայրոյթն ու ցասումը, եւ վերջապէս կը նետէ հօր դիակը գետը: Քերթուածին մէջ կիրարկուած է չեչտուած հեգնանք մը, գառնութիւն մը, անգուսպ բարկութիւն մը, ընդդէմ հօր խորհրդանշական պատկերին, ընդդէմ անոր սարկութեան ու անկարողութեան:

> «Կ'ըսէիր, հայրիկ. «Դրախտ երթալու
> Կարճագոյն ճամբան ըլլալն է հլու
> Հետեւող խաչի սուրբ արահետին...»
> — Հա՛յր, է՛ն կարճ ճամբան խանջէրն է
> քուրդին
> Խանջէրն է քուրդին» (5):

Հայրերու այս «դաւաճանութիւնը» ըստ իս քերթուածին ամէնէն յատկանշական մասը կը կազմէ, նոյնիսկ եթէ եղեռնին դիմաց հայրերուն սարկութեան ընդդծումը մատնէ ինքնադատապարտումի զօրաւոր զգացում մը:

«Թրքուհին» նոյնպէս ընդարձակ քերթուած մըն է, ուր ի գործ դրուած պատումը շատ աւելի աւանդական է, եւ չարունակական: Իր տունէն առեւանգուած եւ քիւրտ Բէկի մը հարեմը տարուած Հայուհի մըն է հերոսուհին, որ կը յաջողի Բէկին կողմէ սպաննուած իր եղբօր վրէժը լուծել, դահիճը դաշունահարելով իր իսկ անկողնին մէջ: Տեսակ մը Յուդիթի պատմութիւն մըն է, որուն մէկ այլ տարբերակը կը գտնենք «Սպիտակ ոճիր» քերթուածին մէջ: Նման վրէժխնդրական ոլորտի մը կը պատկանի անտիպներէն եկող «Ջան»ը, որը նոյնպէս պատումի քերթուած մըն է: Սեւակի ընդարձակ «գեղջուկ եղերգը» բացայայտօրէն քարոզչական նպատակներ կը հետապնդէ. դահիճներուն հակադարձելու համար մեզի կ'առաջարկէ բաւական ցնորածին արարք մը:

«Մարդերգութիւն»ը իր կարգին եռամաս երկար քերթուած մըն է, որ կը պատմէ մարդկային անարդարութեան աշխարհը, աղքատին եւ ունեւորին անհա-

լաստրութեան գայթակղութիւնը, ծնունդէն մահ, եկեղեցիէն գերեզմաննոց: Մենախօսութիւնը տեղ տեղ համեմուած է մանրապատումներով, բայց շեշտը կը մընայ ծաղրումը, դրամին ու կրօնքին կըրկնակ հերքումով աչօղուած:

Երրորդ քերթուածով Սեւակ կը փորձէ եղեռնը ընդելուզել համամարդկային սրբազան պայքարին, ընկերային քերթողութիւնը ձուլել ազգային ցաւի երգին: Երեք քերթուածները, իբրեւ այդ՝ ակընյայտ ու գրեթէ տեսանելի միութիւն մը կը կազմեն (կը հասկցուի ի՞նչու Լիբանանէն եկող հրատարակութիւնը սխալ մը կը գործէ այս գիրքը զետեղելով Վերջին Հայերը խորագրին տակ եւ անոր կցելով հատորին հետ կապ չունեցող քերթուածներ):

Ամբողջ գրքի երկայնքին ընթերցողը կը նշմարէ կառուցման չափ հաստատ մըտահոգութիւններ, ինչ որ հատորը կ'առանձնացնէ Կիլիկիոյ եղեռնին նուիրուած երկերուն մէջ: Աւելին: Գիրքը գրուած է տաղաչափական միեւնոյն կաղապարով, 10 վանկանի ոտանաւորով եւ հնգավանկ միաւորով: Սեւակի ամբողջ արտադրութեան մէջ այս չափը գերակշռող տեղ մը կը գրաւէ: Այս ոտանաւորը քիչ գործածուած է Արեւմտահայերու մօտ, մանաւանդ ընդարձակ քերթուածներու մէջ (պարագան նոյնը չէ Արեւելահայերուն): Գրքին մէջ կը հանդիպինք քերթուածի այլազան ձեւերու. քառեակներ, վեցեակներ, 16 տողանի պարբերոյթներ. Սեւակ այլ տեղ կիրարկած է նաեւ պոլերեան հնգեակը. հինգերորդ տողը կը կրկնէ առաջինը:

Ստոյգ է, որ գրքին մէջ կայ խօսքը նորոգելու, անոր տրուած կաղապարները տարբերակելու չափ զգալի ճիգ մը: Սեւակի զգայնութիւնը դէպի ոտանաւորի այլազան ձեւեր, իր ամբողջ գործին մէջ, կը մատնէ ի վերջոյ «արտայայտութեան տագնապ մը» բանեք: Սակայն, այդ բոլորով հանդերձ արուեստի անհրաժեշտ, ուրոյն մակարդակ մը չէ նուաճուած: Այսինքն: Սեւակ երբեք չի յաջողիր մեզի մոռցնել տալ իր գրելակերպին տկարութիւնները, պատմողական, տաղաչափական կաղութիւնները: Պատումով գըրուած իր բոլոր քերթուածները, իրենց թելադրածին մէջ այնքան թափանցիկ ու մեկին, ոտանաւոր, պատմութիւններ են, ուր պատմողը անկարող կը մնայ տիրապետելու պատումին: Երեւոյթը ի դէպ նոյնն է գրեթէ բոլոր արեւմտահայ քերթողներուն մօտ. նկատի ունիմ Շանթի «Լերան աղջիկը», Վարուժանի գիւղագնավէպերը, ի մասնաւորի «Արմէնուհին», երբ Թումանեան առաջին իսկ տողով կը յաղթահարէ դժուարութիւնը: Սեւակի առթիւ այս յղումը պատահական չէ անշուշտ հոս, որովհետեւ անոր պատումը կը յիշեցնէ արեւելահայ քերթողութեան այդ տեսակը, սկսեալ «Լեւոնի վիշտ»էն, որ կը հետեւի Պուշկինի իսկապէս անկրկնելի օրինակին:

Ինչ որ գիս կը նեղէ գրուածքին հանդէպ տեսակ մը անփութութիւնն է, որ թարգմանի՝ ոտանաւորի արհեստին նահանջը եւ ուրեմն՝ պակասին ստորագծումը... յանուն անկեղծութիւն կոչուած երկդիմի, երկսայրի վտանգին: Արուեստին անբաւարարութիւնը տարօրինակ է այս բանաստեղծին մօտ, երբ արեւմտահայ բանաստեղծներուն մեծ մասը, Սեւակի ընկերները, (ներառեալ Հրանտ Նազարեանց) այդ օրերուն կը գրէ տանելի, որոշ դաշնութիւն ունեցող ոտանաւոր մը: Սեւակ խնդրական կը գտնէ Պէրպէրեանի, Եղիայի, Մ. Պարսամեանի քերթուածները՝ իր նամակներուն մէջ եւ յառաջ կը քաշէ «արուեստին դրոշմը անկեղծութիւնը» նշանաբանը: Օ՛ն ա՛նդր, պիտի ըսէի, եւ ես չէ որ պիտի արգիլէի բանաստեղծին ազատութիւնը եւ փաղին օրէնքներուն խնդրականացումը: Սակայն անկեղծութիւնը անմիջականօրէն գրաւելի առաքինութիւն մը չէ գիրերու կայսրութեան մէջ: Անկեղծութիւնը կը սկսի երբ ոտանաւորին խորտուբորդութիւնները հարթուած են ու մենք կը մոռնանք զայն, հեշտութեամբ: Այլապէս՝ անիկա ծոյլ գրողներու մօտ արդարացումն է միջակութեան:

Դժուար է ընդունելի գտնել իր հըռետորութիւնը, որ հոս համարժէքն է զուր ընդլայնումին ու նուազագոյն թելադրանքին: Բայց այդ հռետորութիւնը ընդհանուր տարազ մըն է, եւ բնաւ երբեք չափազանց ցաւի մը առթած չափազանցախօսութիւնը, hyperbole-ը: Քանի մը տող իր «Մարդերգութիւն» քերթուածէն բացայայտ կը դարձնէ Սեւակի քերթողութեան այս երանգը.

«Անցեալ տարի էր: Յոգնած ապաքէն,
Շատ քաղաքակիրթ այս Արեւմուտքէն՝
Ուր խիղճը բառ մ'է, մարդը՝ մեքենայ.
Աշխարհ գործարան մ'անխոնջ, անխընայ.
Սէրը հաշիւ մ'է, կրօնքը՝ դրամ.
Երջանկութիւնը ձանձրալի մի տաղ...» («Երկեր», էջ 141):

Յաջորդ գլուխը կը սկսի սապէս.

«Սկեպտիկ ժպտով մը դանդաղագին,
Երբ մարդ ըմպած է մրո՛ւրը Կեանքին,
Երբ ծառայած է կամքով կորովի՝
Այն մեծ վարպետին որ Վիշտ կը կոչուի.
Ճանչցած է դողդոջ դշխոն որ Սէրն է.
Ազգաց եւ անհատին Պատմութեան դժնէ
Նայած է անգամ մը միւս երեսին,
Ճանչցած է Մարդուն Գիտութիւնը սին,
Արուեստն յաւակնոտ, սիրտն ամբարտաւան,
Սո՛ւգը Երէկին, երկիւղը Վաղուան...» (Նոյն, 153):

Այսպէս լեցուած տողեր ի հարկէ մտածման պատառիկներ կը մատնեն. բայց պատառիկներ միայն: Քերթուածը պարզապէս չափաբերեալ արձակ մտածումներու դասաւորում մըն է, հասարակ տեղիքներու դժբախտ կուտակում մը, որուն քով Վարուժանի «Տրտունջ»ը իսկական գլուխ գործոց մը կրնայ սեպուիլ:

Անկեղծութեան արդի՞ւնք պէտք է սեպել այն բոլոր անճիշդ, հարեւանցի, անհետեւանք բաղդատութիւններն ու փոխաբերութիւնները, որ կը խճողեն Կարմիր գիրքը, ուր «յանգի զարնելու» (էջ 157) գործը կը հասնի հետեւեալին.

«Ինչպէս նետահար թռչուն մ'որ յետին
Ճիգերն իր կ'ընէ կառչելու օդին...
Ծովամոյնն ինչպէս կը փարի վէտ-վէտ
Խլեակի մը որ կ'ընկղմի իր հետ...
Ինչպէս սարի հէգ արծիւն հոգեվար
Կը կառչի ժայռին որ չի սահի վա՛ր...
Այնպէս մատներուն ճիգովը յետին
Կ'ուզէր բռնուիլ սնարին պատին...» (էջ 156):

Նման տողերու առջեւ գիտենք գրողին տագնապը... ճշգրիտ խօսքին պակասը:

Վերջապէս հօր գիւղը գետը նետող որդին կը գոչէ.

«Այս վատերո՛ւն տեղ, օր մը, ո՛վ Սիհուն,
Դարաւոր ալեացդ վրայ սիրուն
Ճերմակ կարապներ կը թեւեն սահուն
Երգե՛ր կը թռչին ցայգի այս պահուն,
Ցայգի այս պահուն...

Երբեմն, երբեմն թերեւս միա՛յն,
Ջուրերու խորքէն դանկ մը լռելեայն
Ցառնելով, փուշ-փուշ ընէ սիրական
Զոյգերու համբոյրն... Ամէնը այսքան,
Ամէնը այսքան...» (էջ 124):

Այս տողերուն առթիւ կարելի է բազմաթիւ, միայն թէքնիքի վերաբերող դիտողութիւններ ընել, բայց տաղաչափական արհեստի բանագրութիւն մը գրելու չեմ ձեռնարկած: Չեմ կրնար սակայն զանց առնել տողը ծանրաբեռնող ածականներու տարափը, յանգի համար կանչուած: Չեմ ալ կրնար չընդգծել «փուշ - փուշ ընէ սիրական / զոյգերու համբոյր»ը, ոչ ալ նկատողութեան արժանի չսեպել կրկներգի դեր կատարող վերջին տողերը, հիմնովին անիմաստ, ուրեմն՝ բեռ:

Գրելու անփութութեան նշան է հետեւեալ «չիւղը».

«Ձեր թոյնը փչէք, կրօնաղաւան
Հոգւոյն ալեւոր մօր մը ծերունի,
Որ ապրելու դեռ հազիւ Օր մ'ունի,
Որ ծովուն վրայ՝ չիւղի մը նման,
Մէկ ոտքը մատուռ, միւսը գերեզման,
Գերագոյն, անհաս, անսկիզբ, բարի,
Մթին Աստուծոյ մ'անուան կը փարի» (էջ 142):

Նման հատուածի մէջ ակնբախ է այն անջրպետը, որ կը բաժնէ գաղափարը՝ ըսուած եւ նախադասութիւնը՝ գրուած: Նըման անջրպետ, որուն մէջ գաղափարը իբրեւ թէ պատկերով մը կը զգեստաւորուի, ճակատագրական է քերթուածի մը համար: Այլ հարց՝ որ վերի տողերը մօտէն լսողը կրնայ յիշել արեւմտահայ ոտանաւորին է՛ն նախնական օրինակները, անոնք՝ որոնցմէ կը գտնենք Թ. Թերզեանի մը, Յ. Սէթեանի մը, Ալ. Փանոսեանի մը, Նարպէյի մը տաղաչափումներուն մէջ:

Սեւակ շատ աւելի համոզիչ է, երբ պարզ եկեղեցի մը կը նկարագրէ եւ ուր կը մոռնայ ապացուցելու հեռակէտը: Այսինքն՝ երբ կը գրէ.

«Շէնքը փոքրիկ է, բայց բաւական լայն՝
Աստուածն ու դարերը ամփոփելու...» (Նոյն),

կամ երբ կը հասնի վսեմ կարճումի մը.

«Հա՛յը, է՛ն կարճ ճամբան խանչէրն է քուրդին»:

Բաւ՝ հերքելու բոլոր հետնորդ «առանց արուեստի առանց ոճի» գրուած տողերը:

Առանց արուեստի ու ոճի գրելու յարգելի տենչը Սեւակի մօտ կը բախի յանդգին ու չափին, առանց տիրապետումի խնդրին: Իբրեւ գեղագիտութիւն կը հակադրուի անիկա արեւմտահայ քերթողութեան քիչ մը վերամբարձիկ աւանդութեան. երեւակայեցէք օրինակ Վարուժանի, Սիամանթոյի, Մեծարենցի նուրբ, աշխատցուած արեւմտահայերէնը: Սեւակ փաստօրէն կը ձգտի հեռանալ ատկէ, գտնել աւելի պարզ, հաւանաբար խօսակցականին մօտիկ լեզու մը, այն զոր Թէքէեան պիտի յաջողի կաղապարել, այն որ ստէպ-ստէպ, Զարիֆեանէն Զահրատ յաճախանքը պիտի ըլլայ մեր բանաստեղծութեան: Կարմիր գիրքին մէջ իրագործումը խնդրական է:

Դ.

Առանց արուեստի ու ոճի գրելու գեղագիտութիւնը աւելի համոզիչ կերպով կը գրուի Սիրոյ գիրքը խորագրուած շարքին մէջ, ուր Սեւակ իր հաշւոյն կ'ապրի - կը չափաբերէ այլապէս դժուարին նիւթ մը՝ սէրը: «Հին Եղանակ»ը իսկական քերթողական մըն է, երբ Սեւակ կ'ըսէ. «Արուեստ չունիս, իմաստ չունիս / Կը կրկնուիս զուն անդադար» (էջ 44): Սէր՝ այսինքն՝ նաեւ մահ: Այս վիպապաշտ զուգորդումը սիրելի է բանաստեղծին եւ, կը խորհիմ, կը կազմէ անոր բժշկական էջերուն ալ հէնքը: Յայտնօրէն պոլերեան ճաճանչումներով ան կը թափանցէ Սեւակի լաւագոյն քերթուածներուն մէջ, որոնք կը կոչուին Հոգիս, Գինով սէր, Բնացող աղջիկը, Այդ գիշեր, Երգ երգոց, Երնէկ ջուր, Բոյրը, Մահազգացում, Ի՞նչու, Սիրոյ ծարաւ, Եկուր: Ուշագրաւ են Շան հոգի, Պոռնիկը, Պոլսոյ որովայնին մէջ: Այս շարքին եւ անտիպներու մէջ կան արեւմտահայ սիրային քերթուածէն բաւական տարբեր փնտռտուքներ, սեռային աշխարհի բացայայտումի փորձեր. «մարմներգութենէ» բոլորովին զերծ: Քերթուածները կը կարդացուին, քիչ անգամ կը գրաւեն ընթերցողին երեւակայութիւնը, միտքը: Հատուածներ, կան, որոնք ապշեցուցիչ են իրենց պարզամտութեամբ, սա տեսակէն.

«Եկո՛ւր, եկո՛ւր, եկո՛ւր սիրենք
կաթողին.
Ո՛վ չի սիրեր պիտի մեռնի առ յաւէտ.
Սէրը պէտքն է, երա՛զն է, կեանքն է
կեանքին արփաւէտ.
Սէրը մահուան մէջ Անուրջն է
Եկո՛ւր, եկո՛ւր, եկո՛ւր սիրենք
կաթողին» (էջ 83):

Փոխանակ մեզ զգացումի տենդին մէջ փոխադրելու, անոր վրայ այսպէս խօսելու կեցուածքը կրնանք կոչել անկեղծ խոստովանութիւն, ինքնաբխութիւն, անմիջականութիւն, բայց քերթուա՞ծ:

Շատ աւելի տպաւորիչ է իր «Բոյրը», ուր Պոլերէն եկող, Դուրեանին հետ չփուող հեշտագին շունչ մը կայ: Նոյն երակէն «Պոռնիկը», «Պոլսոյ որովայնին մէջ»ը կը տառապին բարոյախօսին անհարկի միջամտութենէն: Այս վերջինը հազուագիւտ կտոր մըն է ըստ իս: Հոն կը խօսուի այցելութեան մը մասին «ըրնա՛զդօրէն» դէպի Պոլսոյ որովայնը...: Առաջին տողերը յուսալ կու տան անսովոր քերթուած մը, որ կը խրի ապերախտ փոխաբերութեան մը մէջ (միշտ ըսուածին ու գրուածին անջրպետը).

«Անցայ այն տեղէն, ուր աչքէ զաղտնի,
Քսան տարիքիս արեան ծիրանի
Ապերախտ փրփուրը կը ցանէի:

Նոյն երգերն էին, նոյն թաղը անքուն.
Նոյն բուրումը զարշ՝ մեղքերու
թաքուն,
Նոյն սի՛ւնը միսի՝ սեմին վրայ
կանգուն:

Նայեցայ. իրենք ալ ինծ նայեցան:
Խորշոմ մորթիս վարդ թներ քսեցան:
— Միայն ծեր հոգիս կ'արտասուէր
անձայն:

Յաւիտենական ո՛վ Մեղքի Քաղաք...:
Ի՞նչ կ'ընէք կեանքերն, որոնք կուլ
կու տաք...:
— Ով ինկած քոյրեր՝ այժմ հողերու
տակ...:

Տափալ, ի՞նչու չէ...: Բայց աչքէ
հեռու,
Քուրջի մը նման վաճառուիլ հլու՝
Այն ապուշին որ դրամ ունի տալու...:

Վա՛խ, քոյրե՛ր, քոյրեր: Մեր պի՛ղծ,
յեղյեղո՛ւկ,
Կեանքին զրկուած ծաղիկներն էք
դուք...:
Մարդկութեան փտած թոքէն նետուած
թուք...:» (էջ 210):

Կը խնայեմ մնացեալը, բայց չեմ կրնար դիտել չտալ բազմապատկուած գլխագիրները, կախման կէտերը, վերջին եռեակին մէջ բռնայանգը: Անշուշտ ձեւին հանդէպ հետաքրքրութիւն մը կը մատնեն այս եռեակները, բայց որը չանցնիր ոտանաւորի այլազան կերպեր փորձելու աշակերտական ճիգէն (6):

Ասկէ անդին զանց կ'առնեմ քննութիւնը քիչ մը փչուած, ծանօթ կտորներու. «Թրուպատուրները», «Երթալ» կամ ռոմանսի ձեւով գրուած, կրկներգով աւարտող կտորները, ուր կրկներգը յաճախ կը կիրարկուի մեքենայականօրէն, որով կը դառնայ անիմաստ: Չարութիւն պիտի ըլլար բաղդատել «Երթալ»ը Մեծարենցի նոյն թեմայով գրուած «Իրիկուան խղճ»ին հետ: Վստահ չեմ, որ Սեւակի պոռացող մահուան ցանկութիւնը աւելի լսելի է քան Նոր տաղերու մրմունջը (7):

Վերջապէս անհարկի կը գտնեմ խօսելու անտիպներուն մասին. արժէքաւոր յաւելում մըն են անոնք, բայց որոնց միջինը կը պատկանի թելադրած մակարդակին: Չեմ ալ ուզեր բանաստեղծը մեղադրել իր քանի մը գրչախաղերուն համար, որոնք հազիւ թէ տաղաչափական չահեկանութիւն մը ունին (նկատի ունիմ մասնաւորաբար «Մ.»ին ուղղուած ոտանաւորը (8), որուն երակէն է Սեւակի իսկ կողմէ տպուած «Պատերազմը»):

Ե.

Սեւակի քերթողական արտադրութիւնը իր լիութեան չհասած էջերու ամբողջութիւն մըն է: Գրեթէ ամէն տողի մէջ, ամէն հատուածի՝ անոր քերթուածը վիրաւոր է խօսքը խճողող տիպարներով, աւելորդ բառերով, կշռոյթի անհարթութիւններով, յանգի յաճախանքով: Անշուշտ կը պատկանի արեւմտահայ քերթողութեան այն թեւին, որ իր յաղթանակը կը տօնէ Գոլանճեանով, Հ. Նազարեանցով (Խաչուած երազներուն հեղինակը քերթուած մը ձօնած է իր բարեկամին, որ կը մատնէ հասարակաց գեղագիտական ձգտումներ): Ճիշդ է, Սեւակ կը դիմէ աւելի պարզ, աւելի անսեթեւեթ տողի մը, առանց իսկապէս տիրապետելու անոր: Պարագայաբար կ'ուզեմ նշել, որ չէ փորձուած գրել ազատ չափով, ոչ ալ «արձակ քերթուածի» թէքնիքով, եթէ մոռնանք «Տխուր բոլէ»ն (Երկեր, էջ 517): Կրկնակ այս բացակայութիւնը նըշանակալից է իր ժամանակին համար, երբ ազատ չափ եւ արձակ քերթուած այնքան տարածուած կերպեր են:

Քերթողական արտադրութեան անբաւարարութիւնը թերեւս ունենայ՝ բազմաթիւ պատճառներ: Գլխաւորը, կը կարծեմ, շատ եւ շուտ գրելու Սեւակի սովորութիւնն է: Այս ուղղութեամբ չահեկան նշում մը կ'ընէ Տ. Հաճեան, մեկնելով ձեռագիրներէն, երբ կը գրէ, թէ որոշ քերթուածներու ներքեւ գրուած է «10 վայրկեանէն գրուած» կամ «կէս ժամէն գրուած»: Հարցը կը վերաբերի անտիպներուն, ըստ երեւոյթին: Բայց նշումը կրնայ տարածուիլ բոլոր կտորներուն հաւասարապէս: Սեւակ չէ աշխատած...: Անշուշտ, ինչպէս կը գոչէ Մոլիէռի հերոսը՝ le temps ne fait rien à l'affaire. Այնքա՛ն ծանօթ են ու բազմաթիւ՝ աճապարանքով գրուած էջերը: Պիտի աւելցնէի՝ voire: Սեւակի քերթուածներուն մեծ մասը ժամանակ չէ գտած քերթուա՛ծ դառնալու. գրողը, քիչ մը շատ փութահեռով յանգի գիւտերուն, զանոնք ձգած է կիսատ: Կը խորհիմ, որ տեղին, կշռոյթին, պարզապէս տաղաչափական անոտիքին հանդէպ որոշ աչալրջութիւն, ոտանաւորի արհեստին տիրապետում պիտի յաջողէին փրկել Սեւակի քերթուածները ճապաղութենէ, արձակութենէ, նոյնիսկ ըսելակերպի սովորականութենէ: Ո՞վ կը պահանջէ քերթողէ մը ներկայիս, որ ըլլայ տաղաչափ արհեստաւոր: Պարզ է սակայն, առանց լեզուական, քերթողական տարրերու յաղթահարումին չկայ լեզուականի, քերթողականի զանցում: Այլ խօսքով՝ առանց արուեստի կարելի չէ արուեստը բառնալ, անդիտանալ: Ա՛յս է Սեւակի խոցելի կէտը:

Զ.

Ընթերցողը շատ աւելի մտածման առաջ պիտի գտնէ պատմուածքներուն մէջ: Ասոնք արդիւնք են նոյն պայման-

Fonds A.R.A.M

ներուն (նոյն ժամանակի սղութիւնը, նոյն ածապարանքը) եւ կը համապատասխանեն լրագրական ալ պահանջներու. խմբանե գիրներ (Ռ. Զարդարեան) զանոնք ձեռք ձեռք կը խլեն: Այսօր անոնք չունին պլեւս այդ անցեալ փառքը, բարեբախտաբար: Ֆրանկախօր, Թուքախօր եւ դեռ որիչ անասելի, այն ատեն դեռ անբուժելի հիւանդութիւններ ու ախտեր խնդրոյ ատրկայ դարձնող էջերը կորսնցուցած են իրենց բարոյախօսական, բժշկախօսական չահեկանութիւնը: Արդէն հանրային ոլորին ծառայած՝ անոնք պիտի չհեքրքրէին գրականութիւնը, եթէ հոս ան հոգեբանական չերտեր, բարքի ծուէններ, մտածման փայլեր չվերլուծուէին ու չվերածէին բժշկականը, ախտաբանականը զուտ պատրուակի: Անոնց ընդմէջէն վարպետօյրը կը բացուի Սեւակի վրայ: Թեկադրական եւ թաքուն ցանկութիւններէ, ախորժակներէ, մարդկային մեքենան պեղելու ձգտումներէ, որոնք թէեւ կը մղեն հոգեբանին ու գրողին ...: Անշուշտ, հոն կը գտնենք արեւմտահայ պատմուածքը, իրապաշտներու կազապարած նորավէպը, որուն հիմնական տարրերուն կը յենի Սեւակի գիրած պատումը:

Արձակի երկայնքին՝ Սեւակ ազատ է բառի ու յանգի ճնշումներէն: Ջիս մասնաւորապէս կը տպաւորեն մանկական յուշերէ եկող էջերը, օրինակ «Մանչերու գերեզմաննոցը» ուր ախտաբանող ...քը ամբողջ անցեալ մը կը յօրինէ, ...ապրծ, այլուրային Պոլիս մը: Հոն է, որ կը խօսնայ եւ կը քակուի նոյն ատեն ...քերթուածներուն մէջ հայլւ գուշակուող, ...մրափակ պահուած գգայութիւններու ...աշխարհը, Դուրեանի մը կրակներուն մօտիկ (9): Այդ էջերուն մէջ արուեստը չի ...փնտռուիր, որովհետեւ ներկայ է, անտեսանելի. կը մոռնանք զայն:

Գ. Պ.

1.– Ռ. Սեւակ, *Երկեր*, Սովետական գրող հրատ., Երեւան, 1985: Կազմեց եւ ծանօթագրեց Ալ. Թոփչեան, յառաջաբան՝ Ստ. Թոփչեանի:

Ռ. Սեւակ *Երկեր*, Հրատ. Խ. Գաբիկեան հիմնադրամի, թիւ 2, Անթիլիաս, 1986, ձեռնարկ ՀԵՀՈՄ-ի: Մատենագիտութիւն Խաչիկ Տէտէեանի, յառաջաբան՝ Գարեգին Բ. Կաթողիկոս Մեծի Տանն Կիլիկիոյ:

2.– Այս մասին ընթերցողը կը յղեմ Տ. Հանեանի յօդուածին, լոյս տեսած «*Յառաջ, Միտք եւ Արուեստ*»ի բացառիկին մէջ, «*Նօթեր Գրականութեան պատմութեան համար, Ռ. Սեւակ*», Յուլիս 1985:

3.– Նշ. տեղ, էջ 1:

4.– *Երկեր*, Երեւան, էջ 371 – 373:

5.– Ասկէ անդին բոլոր յղումները կ'երթան Անթիլիասի *Երկեր*ուն: Մէջբերում է այդ տեղէն, էջ 123:

6.– Գրեթէ ամբողջ *Կարմիր գիրքը* գըրուած է զուգայանգով: Ո՛չինչ՝ գրողը կ'արգիլէ այդ ընել: Բայց Սեւակի պէս լեզուական սահմանափակ միջոցներ ունեցող բանաստեղծի մը համար արդիւնքը ալիտալի է:

7.– Մ.ին ուղղուած նամակի մը մէջ՝ Սեւակ հետեւեալը կը գրէ Մեծարենցի մասին. «Շատոնց ստացեր եմ Մեծարենցի երկրորդ հատորն ալ: Այս տղան սիրած եմ իր մէկ ճանի զգայուն եւ խոր տողերուն համար: Աւա՜ղ, որ շուտ gâté եղաւ. անուն շինելու տենչը աւրեց զինքը: Ամէն թերթի մէջ ու ամէ՛ն շաբաթ գրելու, իր ստորագրութիւնը երեւցնելու կիրքն է որ գէշ ազդեց իր գրչին, ու իր վերջին գիրքը sur commande et à la hâte գրականութեան մը բոլոր ախտանիշները ունի դժբախտաբար: / Որքան պիտի ուզէի ճանչցած ըլլալ զինքը եւ ըսել իրեն, որ քի՛չ գրէ մանաւանդ բանաստեղծութիւնը...» *Երկեր*, Երեւան, էջ 395 – 396: Այս տողերը կարելի է դարձնել բոլոր ուղղութիւններով եւ հասնիլ այլազան եզրակացութիւններու: Ոչ յանցանք է, ոչ ալ մեղք, գործ մը չհասկնալ, ինչ որ տըրուած է ժամանակակից մարդոց, սխալը Մեծարենցի արտադրութեան զսպանակին տրուած այս շատ անկշիռ բացատրութիւնն է բանաստեղծի մը կողմէ, որ նոյն ատեն բժիշկ է:

8.– Այդ քերթուածը տպուած է նաեւ «*Յառաջ, Միտք եւ Արուեստ*»ի յիշուած բացառիկին մէջ:

9.– Դուրեանի անունին յիշատակումը հոս եւ աւելի վերը կ'երթայ Սեւակի գործին մէջ առկայ շատ որոշ յղումներու: Այսպէս «Զարդին խենթը»ի «Աստուած»ի մասը հանգիտութիւններ ունի «Տրտունջք»ին հետ: Սիրային քերթուածներուն մէջ ալ երբեմն կը գտնենք նման հանգիտութիւններ՝ բեռնաւորուած նոյն սիւքով, վարդով, սոխակով, հծծիւններով. տեսնել «Սիրէ» եւ «Մեր սիրտը» անտիպ քերթուածները, *Երկեր*, էջ 310, 316:

Poésie en 86 :

Yériché Djergaïan

A — Le 19 avril 86, à Paris, la quatrième séance (*) du cycle «Créations contemporaines arméniennes et quasi-arméniennes» a été consacrée au poète de langue française Yériché DJERGAÏAN. Présidée et animée par Arlette KOTCHOUNIAN, cette après-midi littéraire commença avec une analyse, publiée ci-dessous en condensé, du travail et de la démarche générale de l'auteur du jour. Denis DONIKIAN signait cette présentation à la fois savante et poétique.

Eugénie AGOUDJIAN, Gérard CARCIAN et Dominique SARKISSIAN intervinrent, par la suite, en interprétant une composition originale à partir du recueil inédit en dix parties «Nous étions une ville» (dont on pourra lire, également ci-dessous, les parties IV et X) de Yériché DJERGAÏAN. Leur prestation ajouta à la beauté intrinsèque du texte émotion et plaisir ébloui d'écouter les mélodies obsédantes du kémantcha et du doudouk qui rythmaient, accompagnaient et rompèrent, parfois, la voix soyeuse et bien posée d'Eugénie AGOUDJIAN.

Le débat qui s'engagea jusque vers 18h30 fut l'occasion d'évoquer, une fois encore, le terme d'«arménité», qu'il désigne un certain imaginaire individuel, avec la tentation d'en référer à des archétypes établis de toute éternité, ou qu'il s'agisse plutôt de la question ouverte du statut et de l'aire d'inscription de tout écrit de langue française se rapportant au monde arménien. Le propos s'affina quand la vingtaine de présents revinrent sur une proposition, dégagée par DONIKIAN dans l'œuvre de Y. DJERGAÏAN, entre une volonté d'abstraction, une règle de pudeur (propres à la poésie contemporaine française) et, d'autre part, une dimension baroque, «charnelle»,«concrète», qti constituerait un trait spécifique de la poésie arménienne. L'œuvre de DJERGAÏAN, d'un «classicisme baroque», tiendrait donc du paradoxe si l'auteur n'avait indiqué qu'après une période révolue aux lisières de l'abstraction il voulait «réintégrer», «se réapproprier la matière».

Marie-Pia VALLET de BUZON
et B. H. SAKAYAN

(*) Première séance, oct. 1985 : «Mantra N° 3» de K. BELEDIAN; deuxième séance, déc. 85 : «Entraves», poème en prose de Denis DONIKIAN; troisième séance, mars 1986 : «Processions», nouvelle de B. H. SAKAYAN. Voir dossier «DONIKIAN e alcuni altri» publié ici même le dim. 6 avril 86, pp. 3,4; ainsi que le N° 100 d'**Hay Baykar**, p. 13.

×

B — *Yériché DJERGAÏAN :*

Eléments bibliographiques et moments de présentation publique

Né en 1951, Paris

1969 à 1973 responsable de la chronique littéraire (la «page 8») de la revue *Hayasdane*, Nor Sérount

Poèmes «la femme, l'argile», 1969-71; «fille patiente», juin 1979; in périodique *Paroles* (groupe Culture et Politique, Issy les Moulineaux), N° 1, sept. 1979, pp. 31 - 34.

1980 «LA TERRE» - textes poétiques. Inédit.

○ Exposition «LA TERRE - textes Y. DJERGAÏAN et graphismes de Jean-Pierre SEFERIAN», au centre culturel Nourhan Fringhian, Issy les Moulineaux, déc. 1981; et au festival «Le parvis poétique de Martigues» (initiative Marc Delouze), juin 1983.

○ Entretien de Y. DJERGAÏAN et J. P. SEFERIAN par Raffi HAGOPIAN et Vahak, avec lecture d'extraits de «LA TERRE», à l'émission «Table d'écoute», Radio ASK, sam. 16 avril 1983.

○ Film vidéo : «LA TERRE», mise en images de l'expo. Réalisation Marc KEVORKIAN, sept. 1984.

○ Tirés de «LA TERRE», deux fragments : «L'eau des femmes»; «Graphisme» in revue *Artère*, N° 16, hiver 1984, pp. 67 - 71.

1983 «PLETHORE», textes poétiques. Inédit.

1984 «NOUS ETIONS UNE VILLE», textes poétiques. Inédit.

×

C — *Les intervenants :*

Arlette KOTCHOUNIAN, auteur - compositeur, photographe.

Denis DONIKIAN, écrivain

Eugénie AGOUDJIAN, comédienne

Gérard CARCIAN, au kémantcha, et Dominique SARKISSIAN, au doudouk, appartenant avec Vaskène SOLAKIAN au TRIO INSTRUMENTAL.

Marc KEVORKIAN et Philippe Armen TORIGUIAN : couverture vidéo.

×

(Le texte qui suit est un condensé de la présentation faite le 19 avril).

Yériché Djergaïan : Géométries d'une quête

Devinettes, originalité, abstraction... telles sont les impressions de lecture que nous laisse l'œuvre de Djergaïan.

Passages à vide

D'emblée nous sommes plongés dans l'inconnu. C'est que, la volonté farouche de trouver l'essentiel de l'image, de donner au mot le pouvoir de saisir une réalité intérieure, de la traduire au plus près, engage l'auteur à éliminer les considérations intermédiaires. Cette poésie surprend car elle échappe aux logiques habituelles, à la linéarité des associations de termes. De la sorte la juxtaposition des images se caractérise par une absence de relief qui frise la nudité, comme une plaine s'étirant à perte de vue; poésie lisse en ce sens qu'à première lecture elle occasionne dans l'esprit des trouées, des chutes, des vertiges. D'incroyables impressions d'apesanteur ou de passages à vide.

Dans «Nous étions une ville», l'auteur écrit : «On se fait une idée de son écriture avec l'émergence de sensations instantanées qui deviennent des réalités à part entière». L'aspect énigmatique des textes est renforcé par l'élimination presque totale de points de repère. Nous vivons dans une litanie d'images qui s'enchaînent avec la même tension que suppose une quête. Cependent, de rares exceptions viennent confirmer la règle de pudeur que l'auteur s'est imposée. Apparaissent ça et là des termes comme shevi, kamantcha, Anatoliques, Caucase, mais aussi et plus précisément, en fin de texte, comme finales d'un drame, les noms d'une géographie à la fois réelle et intime.

Instants d'origine

Proche des créateurs actuels qui pratiquent ce que l'auteur appelle justement «l'exercice de la pudeur ou l'ascèse de la forme», Yériché Djergaïan se distingue pourtant de la plupart des poètes contemporains par une écriture en forme de composition musicale. Comme un acte déambulatoire dans l'épaisseur du vivier placentaire par lequel l'auteur respire et digère une somme infinie d'images où se mêlent des obsessions, des quêtes, des sonorités, des états de mémoire ou de lieux... : instant d'origine. Ce qui donne au texte une unité tonale et une dynamique qui procède d'un esprit capable d'envisager le poème comme une épopée d'images, alors que généralement le poème se doit d'être court, incisif, pour mieux condenser l'émotion,la surprendre,comme le veut l'art poétique de tradition chez les Japonais.

En outre, l'auteur prend soin d'établir dans son ensemble des plages de textes qui diffèrent les uns des autres par la forme du discours. Ainsi dans «Nous étions une ville», on assiste à une alternance de «vers» où les images sont groupées en strophes comme les grains serrés d'une grappe de raisin. Mais on y trouve aussi des passages plus narratifs, ou frisant le lyrisme, ou encore, tranchant avec le reste, comme pour reposer le lecteur en lui projetant sur l'écran d'une page, le texte en prose, mais très concis, d'une sorte d'art poétique.

Djergaïan sait en tout état de cause que la forme stimule le fond, comme l'affirmait Kafka.

Algèbre de la métaphore

L'impression d'abstraction que suscite cette écriture vaut dans la mesure où l'auteur cherche constamment à gommer les surcharges, dans le but de conduire cette réduction à un maximum de sens, beaucoup plus par le non-dit que par l'utilisation effective des mots. La démarche mentale qui présiderait à ce genre de poésie relèverait davantage de la concentration, en ce sens qu'elle agit sur une profusion d'images dont une seule atteindra le centre, c'est-à-dire une réalité inédite à ce jour et appartenant à l'imaginaire personnel du créateur. Bram Van Velde lui-même écrivait à propos de la peinture ce qu'on pourrait dire des poèmes de Djergaïan : «Peindre c'est toucher le vrai. C'est faire surgir la vision dont j'ai besoin». Djergaïan aussi tente d'extraire de soi une vision, et seule la vie, en ce qu'elle a d'écrasant, ordonne la complexité des images, pour ne pas dire du regard intérieur. Ainsi chaque strophe est un condensé de mémoire, ou de désir, ou de nostalgie, de réalité présente ou autres.

Il est vrai que les dangers d'une telle exigence poétique sont multiples. L'un d'eux consisterait, puisque nous sommes dans le domaine de l'abstraction, à privilégier l'intelligence au détriment de la vie. Mais si l'on rencontre çà et là des termes abstraits, il faut aussi reconnaître que cette poésie s'adresse aux sens comme si l'auteur avait le souci de nous restituer à la terre, à des choses physiques. Ce qui sauve peut-être ce type de poésie c'est précisément sa «réalité».

Il semblerait donc que les trois questions initiales que nous nous étions à bon droit posées sur les écrits de Djergaïan trouvent en quelque sorte ici leur résolution. Ces textes font penser à une série de devinettes mises bout à bout, mais pour la seule raison qu'ils expriment une densité métaphorique qui se veut absolue. De la même manière, l'originalité trouve sa justification dans le fait que l'auteur cherche à échapper aux rhétoriques de l'observation réaliste ou de l'incontinence verbale. Car c'est bien au-delà de l'abstrait que ces pages tentent d'acquérir leur véritable portée.

Mais toute création poétique implique qu'elle soit reçue individuellement et retraduite par l'imaginaire particulier du lecteur. Une poésie qui imposerait sa voie, fût-elle royale ou idéologique, ne permettrait pas ces voyages anormaux qui ont l'imagination pour espace et pour temps. L'imagination seule peut sauver. L'œuvre de Djergaïan démontre assez que la vie imaginaire est plus réelle que la réalité même. Et si le poète n'est pas compris, c'est qu'il parle en dehors des logiques quotidiennes ou des nostalgies ronronnantes. Le poète est notre frère, mais il est, au même titre, notre plus fidèle ennemi.

Denis DONIKIAN

Fonds A.R.A.M

«NOUS ETIONS UNE VILLE»

par Yériché DJERGAIAN

IV

J'écrirai des danses sans nom/unijambistes par provocation/mineures par le râle dont / exploseraient leurs rancœurs de feu

J'écrirai les pas des chevaux/en leur folie/sur l'ornière du soir/et le germe des/Anatoliques cristallines

J'écrirai la laine/dans l'encensoir des chantiers/sur l'écrin de la chaux vive/qui jamais n'accomplira de rituel/sur la disparition des lignes/élastiques

Sur la mauvaise gifle/dans la chevelure d'un masque/occidental

J'écrirai sur l'audace/du soleil/lorsque ses messages rauques/hurlent à l'argile de la pluie

Sur le débat des fleurs/dont la raison pleurniche / aux abords d'un café crème

J'écrirai sur la pleurésie douteuse/qui ne guérit pas l'oubli/mais débarasse les quartiers/des ombres où se hasardent/les greffes ridicules

J'écrirai la chambre/où le lit/faïence à la ligne/ponctue d'alcôves/les corps qui se déversent/sans avenir

La géométrie de l'encre/couvera en une brèche malade/les rares perles qui auront franchi/les marches opaques

perles insomniaques

perles distantes

sous le réverbère de l'hiver parisien

l'aube pourra s'y inscrire/anonyme sur l'empreinte fragile/des papiers de l'exode.

X

Patience fait ripaille/dans les impasses/ l'été où la lumière/amertume grandiloquente/aux ossements ridicules/joue sa maison/à déterrer toutes les rengaines

Mesure pour tous/lorsque chaque bouche/préfigure sa parole/et avance au rythme/d'une geôle

Mesure pour chacun/et la bouche reflue/à l'éruption des danses/éloquentes/ comme les promesses du blé inventif

Un mariage d'eau et de demi-lunes/curieuses des nuits/à flanc de vertèbres

Une marge curieuse/au courant de l'aube/du bruissement qui se tait/en flaques opalines

A la rue le café/restitue sa terrasse/ grand faiseur de rêves diurnes/Ses lustres crachent/en vapeurs acidulées/les graines vacantes/avides d'architecture

Moites et cramoisies/les premières silhouettes/comme l'encre violette/lisent le marc des réveils/précoces

Maraudeur opiniâtre/rongé aux mobiles des/entrants/le bistrot creuse ses reins de faïence

Tout contre/s'embuent les constances drapées/que cimentent les va et vient/des vergétures

On y ruisselle/fréquent troubadour/versé pourtant/sur les rives orientales

Sa mobilité s'ombrage/d'enfants majeurs

Des rondes de circonstances/où le jeu/ maléfice d'un matin sans sucre/sauté de pas en pas/les trois cordes conquérantes/ d'un équilibre criblé de rumeurs

On y découvre des vives/nageuses extrêmes/d'un fruit dont la gangue/ne résiste plus/aux dents rassérénées

Exécution du chanvre/et fanfare du froment

L'enfant proclame la proximité/de la terre/le miroir du désir/sur le plâtre de l'orage/précurseur des chauds apaisements

Les figures d'amour/qui se meurent en musique

Dans leurs bras/l'essain de l'infini/sans le privilège de/la petite mort/Mais le désert giboyeux/où les yeux illuminés/requièrent le corps capital

Embrasure du bois/demeuré chêne ou frêne

Eaux courantes/dans la poignée/des raisins à venir

Le sourire du topographe/l'identifie/généreux/les lèvres coupables de reconstruire/Mouch et Ardahan/deux points grossiers/écarlates/sur la carte gracieuse/des anomalies du siècle

Deux cavités malingres/en lieu et fonction/des pupilles éreintées de mémoire

Deux plaies rapiécées/à l'orée des fenêtres/aveugles d'histoire.

×

DES IMAGES, DES VOIX DES MELODIES QUI SOURDENT: ET LA GRACE D'UNE BAYADERE

En complément à ce qui précède, on trouvera ci-dessous de Maria-Pia VALLET de Buzon un texte, relation / impressions des journées d'action culturelle qui ont eu lieu, les 31 mai et 1er juin derniers, à quelques pas du parc des Buttes Chaumont et sur l'axe Bastille - La Villette (un axe destiné à un avenir resplendissant, tel que supplanter les zones traditionnelles du marché de l'art parisien, mais qui n'est peut-être plus, fort probablement, qu'une vaine spéculation depuis, on s'en doute, la césure de mars 86, l'arrivée au Ministère de la Culture de l'équipe léotardienne et la remise en cause —entre autres— de la poltique des grands travaux), dans la salle polyvalente du Centre Laumière.

D'une envergure certaine, cette rencontre sur deux jours, qui fut qualifiée dans le journal *Hay Baykar* (n° 104, p. 2) de «week-end mémorable» et de «(...) carrefour de la création, des langues et des gestes», avait été conçu,programmé comme un moment de récapitulation et de clôture de la première année (85 - 86) des après-midis du cycle «Créations Contemporaines arméniennes et quasi-arméniennes». Elle aura rassemblé la vaste palette des intervenants suivants :

— les peintres Seumpat Ebrahimian, Vatché Démirdjian et Alfred Gharapétian. On notera, soit dit en passant, que les deux derniers ont exposé depuis, à Caen(**), une trentaine de toiles chacun dont certaines, très récentes, réalisées à la faveur de l'été;

— les jazzmen du groupe ARK Trio (Mihran Hohannessian au piano, Roupen Khrimian à la contrebasse, Aram Khrimian à la batterie. Coordonnées du groupe : au 16 rue Guy Gouyon du Verger — 94110 Arcueil, tél. : 46. 65. 11. 76) autour de Charles TYLER;

— deux chanteurs

— une danseuse, «bayadère» en l'espèce qui, inopinément, parut et se produisit au contentement de tout le public;

— huit auteurs, jeunes et novices même pour certains

— Cinq récitant(e)s

— et deux vidéastes - opérateurs de prises de vue.

(B.H. S.)

(**) L'exposition, qui aurait été visitée par plus de 1500 personnes, s'est tenue du 1er au 15 septembre 86 à l'Hôtel d'Escoville. Le quot. **Ouest France,** dans son édition du 8 sept., présentait les 2 exposants comme suit : Alfred Gharapétian «peint la forme, à travers l'homme et son physique. Amour et violence donnent alors la mesure des êtres qu''il présente. Vatché Démirdjian peint la ligne en lui accordant une dimension supplémentaire. Chaque objet qu'il utilise (fil barbelé, vitre cassée, papier, etc.) est ainsi détourné vers une signification seconde, digérant ainsi «les laideurs et les grandes misères d'une guerre qui s'auto-génère». Tous deux conjuguent la couleur avec l'importance qu'elle peut trouver en ces pays de lumière. / Deux vies, deux expériences (...)»

×

PROPOS POUR UN LIVRE D'OR

par Marie-Pia VALLET de BUZON

31 mais 1986 :

trois peintres sont exposés, mais bien plus de trois «manières» qui témoignent d'une richesse d'imagination et rendent compte du développement de leur travail.

1) De celui de Seumpat EBRAHIMIAN, le triptyque «Sayat Nova» me touche plus particulièrement. Chaleur des ors qui éclatent dans «Bronze», flamboient en rouge vermeil dans «Feu» et se fondent en irisations nacrées dans le «Rêve». Splendeur des ors rehaussés des sombres arabesques de la graphie arménienne.

2) De Vatché DEMIRDJIAN un tableau, «Kamikaze», me frappe. Comme un coup au cœur. Cauchemar devenant réalité ? Reflet rompu, masque éclaté, débris épars miroitants dans le texture rigide turquoise d'un infini grisé.

3) D'Alfred GHARAPETIAN, trois explorations (mais nous a-t-il livré ici la totalité de son travail ?) de l'univers des couleurs et des formes.

Les «Anatomies» : splendides, tourmentées, inquiétantes, témoignent, peut-être , de l'impossibilité de communiquer ou, plutôt, de la souffrance inhérente à tout échange : corps qui se trouvent pour mieux se perdre. Les «enluminures gigantesques» (ainsi je les nomme), jeux géométriques de couleurs, éclatement joyeux d'une constellation lumineuse. Et ce que, faute de mieux, j'appelle «abstractions» : ces toiles sont peut-être celles qui manifestent le mieux l'extrême sensibilité de l'artiste. Délice des couleurs fondant en douces volutes, vision fusionnelle, invitation au rêve. . .

J'ai aimé.

La soirée se poursuivit fort agréablement par un concert de jazz que donnait un quartette formé, pour l'occasion, autour du saxophone baryton Charles TYLER — Ainsi, lorsque la musique vient apaiser l'émotion esthétique dont sont chargées certaines œuvres plastiques «trop» fortes, l'Invité(e) ne peut que se sentir comblé(e) !

1er juin :

une après-midi poético - musicale qui aura su (ce ne fut pas là le moindre de ses mérites) entrecouper la présentation des textes de chants, de musiques, créant ainsi un enchaînement parfait dont le rythme discontinu garda l'auditeur constamment sous le charme.

Deux chanteurs, deux sensibilités bien distinctes : Nazareth HEKIMIAN, Harout BEZDJIAN.

Vives, enjouées, entraînantes, les chansons du premier disent la joie de vivre, le plaisir d'aimer. Les chants —sombres sonorités—, que le deuxième a tiré du vieux fonds commun de la «tribu» et réharmonisé, prennent littéralement «aux tripes». L'un comme l'autre des interprètes nous envoûtèrent à un point tel que Valérie KIRKORIAN, l'une des auditrices, comme n'y tenant plus, donna existence à notre enchantement commun et nous régala de deux intermèdes dansés, purs improvisations aussi charmantes que parfaitement maîtrisées.

Mais s'il est impossible de restituer directement ces mélodies et les gracieuses évolutions de la bayadère, du moins peut-on transcrire quelques mots déclamés, bibres de vers ou de récits. Laissons-les donc parler d'eux-mêmes :

«(...) Tu composes un équilibre stable. Tu caresses ce qui nous quitte. Tu t'accordes à la perte. Il poursuit le site des lieux disparus, il efface l'image privée de rétine et d'image, vide dans la plénitude du monde vide. Il y pénètre sans défense.» (1)

«(...) Macbeth revient demain / pour l'aubépine et le vin de cyprès / Il tuera sans férir / La ligne des yeux où cerclent les jaunisses...» (2)

«(...) Il marchent dans l'épaisseur du silence que seul perforait le bruit de ses pas. En levant les yeux, il voyait des montagnes, rien que des montagnes, et le chemin se déroulait devant lui, et ne s'arrêtait plus. Pourquoi marchait-il de la sorte ? En verité nul ne saurait répondre à une telle question.» (3)

«(...) Je passai dans ses bras une de mes nuits d'amour les plus tendres / Endormie, l'alcool ne comptait plus... / Toute la nuit, mes lèvres se sont refermées sur ses lèvres / Ont sucé, mâchonné, quelque coin de sa chair / Dans son cou, aux aisselles, à la naissance du sein... / Quand je me réveillai, il était 4 heure trente du matin. / Je la vois longuement à sa toilette / Fraîche comme une rose / Belle / Comme une secrétaire de direction / Intérimaire...» (4) .

«(...) Je me souviens d'une brune aux sourcils si relevés au-dessus des yeux. D'une blonde ajustant d'un geste négligé quelques mêches désordonnées. D'une autre encore dont le frou-frou du jupon volage rythmait la danse des deux jambes cuivrées. Et je me souviens d'une lycéenne au regard un peu triste, une moue sur ses lèvres. Etait-elle heureuse ? De quel prénom égrenait-elle ses cahiers ? Qui partageait ses rêves ? J'avais envie de lui dire : ferme tes yeux, repose toi contre moi, je te conterai des légendes d'ors et de lumières...»(5)

«(...) Pilonnait, défonçait la brèche, de contentement grognait et grondait de rage et s'enhardissait à vouloir envahir, submerger d'emblée la porte, toute entière, à vouloir cracher son fiel assassin partout où que se puisse, par toutes les déchirures, par toutes les failles à fleur de bois, de ferronnerie, s'enfièvrait, le bélier. / Se hâtait, haletait, le bélier / Empoigné rudement par une grappe de cinquante ruffiants / Qu'excitait le reste d'une meute hurlante...»(6)

«Un bruit assourdissant retentit dans la plaine, /Dans la chaleur étouffante d'une nuit d'été. / Ils se levaient enfin pour percer le mystère, / Les yeux tendus vers leur possession divine, / Sur la crête de laquelle tant de siècles ont péri...» (7)

Furent également présentés des textes en arménien, paroles riches d'évocations, de suggestions : l'inédit «Judith» par son auteur, Marc NICHANIAN, et une série de poèmes que Loussana HOVHANNISSIAN interpréta avec vigueur et brio de sa voix pénétrante.

—○—

Deux journées de qualité dont le franc succès proclame —à l'envie— qu'elles s'inscrivent dans un espace laissé vacant(8) et qu'elles ne demandent qu'à être renouvelées.

Marie - Pia VALLET de BUZON

(1) extrait de «Coïncidences», poème de Krikor BELEDIAN.

(2) extrait du poème inédit «Coque luche / Coquelicot» par Christian Yériché DJERGAÏAN.

(3) extrait de «A l'écoute du Tibet» court récit inédit par Denis DONIKIAN

(4) extrait de «Genèse d'un écrit (Lettre à Christian Rivot)», récit en vers blancs, remanié pour l'occasion, par Ara MOUSSAÏAN. Né en 1946, Paris, a collaboré à la «revue périodique d'écritures» **L'Ortie,** Rouen, a traduit Barouïr SEVAK et Axel BAKOUNTZ (Voir de BAKOUNTZ «Cyclamen, fleur de montagne» in no. 21, avril 1980, d'**Hay Baykar**, pp. 24—26).

(5) extrait de la nouvelle inédite«Les fugitives» par Sétrak OZANIAN. Né en 1963, Paris.

(6) de B. Hamazasb SAKAYAN, né en 1960, Paris; extrait de «Processions». Présentée en mars dernier, en avant-première, par Loussana HOVHANNISSIAN, Agnès MINAZ-DJIVELEKIAN et Jean-Marie PROSLIER, cette nouvelle est à paraître dans le no. prochain de la revue **GAM.** Elle représente le cinquième volet du recueil «AZADE; ou les vergers d'Alfo.», les 4 précédents volets ayant été publiés on peut s'en souvenir, ici même entre 1980 et 83.

(7) extrait du poème inédit «Mirage» par Varoujan TAVCHANDJIAN. Né en 1962, Alfortville.

(8) espace qui se révèle être le «quasi désert culturel arménien» dans l'article, auquel on se reportera utilement, «impressions — réflexions autour de l'apparition d'une nouvelle revue» signé Mariam, in **Hay Baykar**, no. 103, p. 10.

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris Commission Paritaire: N° 55935

Fonds A.R.A.M

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
4

MARDI
4 NOVEMBRE
1986

LE NUMERO : 4,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TEL.: (1) 47. 70. 86. 60 — TELEX: HARATCH 280 868 F
C.C.P. PARIS 15069-82 E — 51027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 600 Ֆ· — Վեցամսեայ : 310 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 700 Ֆ· — Հատը : 4,00 Ֆ·

61ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 16.350 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 61e ANNÉE — No 16.350

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՁԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԴԱՒԻԹ ԵԱՔՈՊԵԱՆ, ամերիկացի պա-
..անդներէն մէկը (եօթը ուրիշներ ալ կան)
..պատ արձակուեցաւ առջի օր, ինչ որ
..րական կարեւոր ազդակ մը կը նկատ-
..։ Պէյրութի ամերիկեան հիւանդանոցի
..նօրէն, Եաքոպեան առեւանգուած էր 17
..միս առաջ։ Այս կարգադրութեան ի նը-
..պատ կենսական դեր կատարած է Քան-
..թըրպըրիի արքեպիսկոպոսին յատուկ բա-
..նագնացը։ Ծիհատը, որ ստանձնած էր այս
..առեւանգումը, դեկոյցով մը «բաներ մը»
..կը հասկցնէ, ըսելով ի մէջ այլոց· —
..Միացեալ — Նահանգները կը կրեն ամ-
..բողջ պատասխանատուութիւնը յետագա-
..յին պատահելիքներուն, եթէ չօգտուին այս
..առիթէն չարունակելու համար սկսածը,
..լուծում մը գտնելու համար պատանդնե-
..րու հարցին»։ Ասիկա ենթադրել կուտայ
..թէ Ամերիկացիք բանակցութիւններ վա-
..րած են, մինչ Ուաշինկթըն բացարձակա-
..պէս կը հերքէ։

ԿԱՌՔԻ ՎԱՐՈՂՆԵՐԸ եւ իրենց կողքին
..ատողները 230 Ֆր· անձ գլուխ տուգանքի
..պիտի ենթարկուին, եթէ գօտիները
..չգործածեն, նաեւ քաղաքին մէջ։ Ցարդ
..միայն պարտադիր եղած էր, բայց ոչ այն-
..ան քաղաքին մէջ։ Այժմ, ոստիկանու-
..թիւնը հրահանգ ունի շատ խիստ ըլլալու։
..զերծ են Թաքսիի վարորդները, Թղթա-
..տարի կառք վարողները եւ անոնք որոնք
..բժշկական արտօնագիր կը ներկայաց-
..նեն։

ԱՐԴԱՐՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐԸ, Չորեք-
..շաբթի օր, պիտի ներկայացնէ Թմրեցու-
..ցիչի գործածութեան դէմ պայքարելու իր
..ծրագիրը։ Գործածողները պարտաւոր
..պիտի ըլլան իրենք զիրենք խնամելու եւ
..վաճառող ընողներու դէմ պատիժները
..աւելի ծանր պիտի ըլլան։ Ֆրանսայի
..մէջ, 120 հազարէն 200 հազարի կը հասնի
..թմրեցուցիչի մոլիներու թիւը։

ԱԶԱՏՈՒԹԵԱՆՑ եւ Հաղորդակցու —
..թեանց Ազգ· Ցանձնախումբը ամբողջա —
..կան, այսինքն, նշանակուած տասը ան-
..դամները ընտրեցին երեք անդամ եւս, որ-
..պէսզի լրիւ ըլլայ։ Այս 3 նորերն են· —
..Փիէր Սապակ, Ժան — Հեռատեսիլի հին
..տնօրէնատար մը, Ռոժէ Պուզինաք, Ֆը-
..րանսական մամուլի ազգ· դաշնակցու-
..թեան ընդհ· տնօրէն եւ Ժ· Փ· Պուիսոնի,
..նախագահ Թոմսըն — Սէ — ԷՍ — ԷՖ-ի։
..Այս մարմինը կը յաջորդէ Միշէլ Քոթայի
..նախագահած Բարձր — Հեղինակութեան
..(Օթ Օթոռիթէ), որու պաշտօնն է հսկել
..ձայն — հեռատեսիլի վրայ, պետական կա-
..յաններու տնօրէնները նշանակել, 5-րդ
..եւ 6-րդ կայաններու ճակատագիրը որո-
..շել եւ մանաւանդ՝ իր անկախութիւնը
..պահել։

ՊԱԼԻ մէջ, Սանտոզ տարրալուծարան-
..ներու պահեստանոցին հրդեհը բնապէտ
..մը ստեղծած է Ֆրանսայի եւ Զուիցերիոյ
..միջեւ։ Փարիզ, արդարեւ կը դժգոհի որ
..Զուիցերիա առեւին լուր չէ տուած, նոյն-
..պէս եթէ պատահած արկածը Չերնոբիլ
..ը չէր։ Զուիցերացիք կ'առարկեն թէ
..իրենք բաւական աղմուկ հանած էին, որ-
..պէսզի Ֆրանսացիք «լսած» ըլլային։

«ԱՔՍԻՈՆ ՏԻՐԷՔԹ» երկու ռմբափորձի
..նէր եղաւ, Շաբաթ օր։ Հարիւր օրուան
..«հրադադարէ» մը ետք, ծայրայեղ ձախ
..այս շարժումը ռումբեր դրած էր օդա-
..նաւային Մինեռվ ընկերութեան շէնքին
..եւ դաղթողներու դրասենեակին առջեւ,
..101 Մալիցիներու արտաքսման դէմ իբրեւ
..բողոք։

ՕԹԱՒԱ

ՔԱՆԱՏԱԿԱՆ ԱՐԴԱՐՈՒԹԵԱՆ ԱՆԱՐԴԱՐՈՒԹԻՒՆԸ՝

ՑԿԵԱՆՍ ԲԱՆՏԱՐԿՈՒԹԻՒՆ ԵՐԵՔ ՀԱՅ ՄԱՐՏԻԿՆԵՐՈՒՆ

ԱՅՍ ԾԱՆՐԱԳՈՅՆ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒՄԸ ՄԵԾ ՅՈՒԶՈՒՄ ՍՏԵՂԾԱԾ Է ՔԱՆԱՏԱՅԻ ՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԻՆ ՄԷՋ

Ուրբաթ, Հոկտեմբեր 31, տեղական ժամով 14·30-ին է որ Օթաուայի դատարանը արձակեց իր վճիռը՝ ցկեանս արգելափակում երեք հայ տղոց՝ Ռաֆֆի Թիթիզեանի, Գէորգ Մարաշլեանի եւ Յովիկ Նուպարեանի։ Երդուեալները ութ-ու կէս ժամ խորհրդակցելէ ետք է, որ երեք հայ երիտասարդները «առաջին աստիճանի մարդասպան» նկատած են, ինչ որ պատճառ էր առաւելագոյն դատապարտումի մը։ Վճիռին յայտարարութիւնը մեծ յուզում ստեղծած է դատարանին մէջ եւ չորս փաստաբաններէն երկուքն ալ չեն կրցած զսպել իրենց յուզումը։ Ամբաստանեալներէն՝ Նուպարեան յայտարարութիւն մը կարդացած է, ուր կ'ըսէր թէ վճիռը արդար չէ։ Պաշտպան փաստաբաններէն ալ, Արդարութեան նախկին նախարար՝ Շոքէթ յայտարարած է թէ պէտք չէ դատարանին խիղճը հանգիստ ըլլայ նման որոշումէ մը ետք։

Ինչպէս գրած էինք (Հոկտեմբեր 22) պաշտպանութեան վկայ էր տոքթ· Իվ Թերնոն, որ Քանատա կը մեկնէր Հոկտեմբեր 18-ին։ Իրեն հետ էր նաեւ միջազգային իրաւագիտութեան Պելժիացի մասնագէտ մը՝ Վերովըն։ Ինչ որ անհասկնալի կը մնայ տոքթ· Թերնոնի համար — եւ պարզ է՝ մեզի ալ — այն է որ ոչ ինք, ոչ ալ Պելժիացին վկայած են։ Իրենց ըսուած է թէ պաշտպանութեան դրութիւնը փոխուած է եւ որեւէ վկայութիւն պիտի չըլլայ Ցեղասպանութեան եւ Հայ Դատի մասին։ Այս խուլ պատճառով, տոքթ· Թերնոն եւ Պ· Վերովըն ներկայ եղած են միայն ի նպաստ ամբաստանեալներու գանազան հաւաքոյթներու, ապա, վերջին երկու օրերը իրենցմով հետաքրքրուող իսկ չէ եղած եւ օդակայանի ճամբան բռնած ու վերադարձած են (Հոկտեմբեր 24)։ Հաւանաբար լուրջ պատճառներ կան, որպէսզի մեղադրանքներ ժամուն վկայութեան չկանչուին երկու ձեռնհաս անձեր, որոնք գործ — բան ձգած մինչեւ Օթաուա գացած են, ի նպաստ Հայերու ելոյթ ունենալու համար, մեկնելով նման արարքներու տուն տուող դրդապատճառներէն (ցեղասպանութիւն եւ անոր ուրացումը 71 տարիէ ի վեր)։ Թերեւս առիթ ունենանք կրկին արտայայտուելու այս մասին, առայժմ միայն այս տեղեկութիւնները ունինք զորս քաղած ենք տոքթ· Թերնոնէ։

Յիշենք — եթէ հարկ է — որ Ռաֆֆի Թիթիզեան (27 տարեկան), Յովիկ Նուպարեան (30 տարեկան) եւ Գէորգ Մարաշլըեան (35 տարեկան) կը դատուէին 1985 Մարտ 12-ին դաշնակցային մայրաքաղաքին Թրքական դեսպանատան գրաւման փորձին համար, որու ընթացքին սպաննուած էին քանատացի պահակը։ Ամբաստանուած էին նաեւ հետեւեալ յանցանքներով· — պայթուցիկ կրել եւ գործածել եւ պատանդ բռնել։

Տեղական — քանատական — մամուլը շատ արձագանգ չէ տուած ոչ դատավարութեան, ոչ ալ վճիռին։ Ֆրանսագիր «Լը Ժուռնալ տը Մոնրէալ» եւ «Լա Փրէս» օրինէ կը գրէին Շաբաթ առտու, անգլիագիր «Թը Կէզէթ» կ'անդրադառնար «Կլոպ էնտ Մէյլ» նպաստաւոր յօդուած մը լոյս կ'ընծայէր, անդրադառնալով ցեղասպանութեան։

Փարիզեան մամուլի մէջ, բացի «Մոնտ»էն, Երկուշաբթի առտու «Քոթիտիէն տը Փարի» քանի մը տողով լուրը կու տար։

×

Պարզ է որ տրուած պատիժը շատ ծանր է եւ հաւանաբար բացատրուի անով որ ահաբեկչական ընդհանուր փսիխոզ մը կայ եւ անոր դէմ արեւմուտքը վճռած է պայքարիլ խիստ կերպով եւ Ֆրանսայի մէջ գործուած վերջին արարքներն ու այդ առթիւ ալ մէջտեղ դրուած Հայերու անունը չէր կրնար նպաստել, մանաւանդ երբ հազիւ երկու օր առաջ (Հոկտեմբեր 29) լոյս կը տեսնէր «Ուաշինկթըն Փոսթ»ի յօդուածը, ուր ամէն կողմ Հայու մատ կը տեսնուէր, թէկուզ նոյն հոսանքին չպատկանող, ընդհակառակն, բայց օտարները, մանաւանդ այս միջոցին, նըրման մանրամասնութիւններու մէջ չեն մտներ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԿԵՑՑԷ՛ ԼԱՈՍԻ ԱԶԳ· ԽՈՒՄԲԸ

Վերջերս հայ մամուլի մարզական լուրերու սիւնակներուն մէջ հայ ընթերցողը գրեթէ կը վախնար հանդիպելու «Արարատ» անունին· որովհետեւ երբեմնի փառքի օրերը ետին ձգած, այս խումբը յաճախ պարտութիւններ կ'արձանագրէր միջմիութենական հանդիպումներու ընթացքին։

Գրուեցաւ այս մասին, նոյնիսկ «Ոզնի»ի մէկ երգիծանկարը շրջեցաւ թերթէ — թերթ, ապազայի լաւատես յոյսեր յայտնուեցան, մաղթանքներ եղան, սակայն ոչ մէկը կրցաւ ընել Լաոսի ազգ· խումբին բրածը։

Ֆութպոլի այս խումբը «Արարատ»ի հետ հանդիպումի մը, մարզումներու ու նաեւ անշուշտ տեսարժան վայրեր այցելելու նպատակով գնաց Հայաստան։ Լուրերը չեն ըսեր, թէ ինչ մարզումներ կատարեցին, կամ թէ ո՞ր վայրերը այցելեցին Լաոսցիները, սակայն կուտան երկու խումբերուն մրցումին արդիւնքը· «Արարատ 8 — 0 յաղթած Լաոսի ազգային խումբին»։

×

Ի՜նչ լաւ կ'ըլլար եթէ յատուկ կարգադրութեամբ մը Երեւանի հետ հաստատուած ուղղակի թռիչքներու շարքին աւելնար Լաոսի մայրաքաղաք Վիէնթիանն ալ, ու այդ սիրելի խումբը գոնէ ամիսը անգամ մը երթար Երեւան, «Արարատ»ին հետ մրցելու։

ԱՐՓԻ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

ՖՈՒԹՊՈԼ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԽՈՒՄԲԵՐ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԲԱԺԱԿ

Ֆրանսայի բաժակի մրցաշարքի 4-րդ հանգրուանին Հ· Մ· Ը· Մ· Լիոն — Տէսին 0-ի դէմ 1 կէտով յաղթեց էչիրոլի, այս վերջինոյն դաշտին վրայ։

Վօ ան Վլէնի եւ Վալանսի Հայ Մարզականի հանդիպումը վերջ գտաւ հաւասարութեամբ (0 — 0)· ազատ հարուածներու արդիւնքով (5 — 3) Վալանս պարտուեցաւ։

×

ՓԱՐԻԶԻ ԲԱԺԱԿ

Իսիի Հայ Մարզականը իր դաշտին վրայ Փիւթոյի հետ հաւասարութեամբ (1 — 1) աւարտեց խաղը։ Իսկ երկարաձգումէն ետք ազատ հարուածներու արդիւնքով (4 — 3) պարտուելով դուրս մնաց մրցաշարքէն։

Ալֆորվիլի Հայ Մարզականը եւս 2-ի դէմ 3 կէտով պարտուելով Ա· էս· էֆ· Փէրէօյէ, այս վերջինոյն դաշտին վրայ, դուրս մնաց մրցաշարքէն։

×

Հ· Մ· Մ· — ՖՐԱՆՍ ՊԱՐՏՈՒԱԾ

Կիրակի օր, Փարիզեան շրջանի բաժակի մրցաշարքին, Հ· Մ· Մ· — Ֆրանս ծանր պարտութիւն կրեց (7 — 0) Ա· էս· Թունուզիէնէն, այս վերջինոյն դաշտին վրայ։ Մրցակիցները կը պատկանէին երկու աստիճան բարձր մակարդակի։

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ 49-ՐԴ ԱԽՈՅԵՆՈՒԹԻՒՆ

«ԱՐԱՐԱՏ» — «ԴԻՆԱՄՕ» ԿԻԵՒ

2 — 2

Նոյեմբեր 1-ի խաղերու արդիւնքներն են· —

Զէնիթ — Տորպեդօ Մ·	0 – 2
Ժալգիրիս — Կայրաթ	1 – 1
Շախտեոր — Դինամօ Մինսկ	2 – 1
Մետալիստ — Չերնոմորեց	1 – 0
Տորպեդօ Ք· — Դինամօ Մ·	0 – 4
Դինամօ Թ· — Սպարտակ	0 – 0
Նեֆթչի — Դնեպր	2 – 1
Արարատ — Դինամօ Կ·	2 – 2

27 խաղերէ ետք դասաւորումը հետեւեալ պատկերը կը պարզէ· — Մոսկուայի Դինամօ 32 կէտ, Սպարտակ 31, Զէնիթ, Շախտեոր, Թիֆլիսի Դինամօ 29-ական, Մոսկուայի Տորպեդօ 28, Դինամօ Կիեւ 27, Դինամօ Մինսկ, Ժալգիրիս, Կայրաթ եւ Նեֆթչի 26-ական, Դնեպր, Արարատ եւ Մետալիստ 25-ական, Չերնոմորեց 21 եւ Տորպեդօ Քութայիս 17 կէտերով։

×

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԱԽՈՅԵՆՈՒԹԻՒՆ Ա· ԴԱՍԱԿԱՐԳ

«ԿՈՏԱՅՔ» ՊԱՐՏՈՒԱԾ

Նիկոպոլի մէջ, Հոկտեմբեր 23-ին տեղի կ'ունենար տեղւոյն «Կոլոս»ի եւ Աբովեանի «Կոտայք»ի հանդիպումը։ Նկատի առած այն՝ որ Աբովեանցիները իրենց դիրքը պահպանելու համար անպայման յաղթանակներու կարիք ունին, դաշտ իջած են վճռականութեամբ եւ բուռն պայքար մղած իրենց նպատակը իրագործելու հա-

(Շար·ը Դ· էջ)

Fonds A.R.A.M

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

ՄԻԱՅՆԱԿ ՊԱՐՄԱՆՆԵՐ ԵՒ ԱՆՕԳՆԱԿԱՆ ՄԵԾԱՀԱՍԱԿՆԵՐ

Ներընտանեկան փոխյարաբերութիւնները վճռական նշանակութիւն ունին ընտանիքի իւրաքանչիւր անդամի հոգեկան բարւոք վիճակի, ինչպէս նաեւ զաւակներու ընկերային – հոգեբանական հասունացման համար: Ներդաշնակօրէն զարգացած անձնաւորութեան ձեւաւորման հիմնական պայմաններէն մէկը առողջ ընտանիքն է, զաւակներու դաստիարակութեան ճիշդ ոճը ու այդ ոճին հետեւողական կիրարկութիւնը: Այսօր մենք ընտրած ենք մեր ստացած նամակներէն երկուքը որոնց հեղինակները շատ սուր կերպով կը ներկայացնեն այդ հարցերը՝ իրենց ծայրայեղ դժգոհութիւնը յայտնելով ընտանեկան այն պայմաններէն, որոնց մէջ անոնք ապրած են կամ այժմ ալ կ'ապրին: Այդ նամակներու քննարկումը թոյլ կուտայ շարք մը լուրջ խնդիրներ բարձրացնելու, որոնք կրնան հետաքրքրել շատերը:

×

Առաջին նամակ. – Երեւանէն Անահիտ Յակոբեան կը գրէ. «Երեկոները մեր տունը հոգեմաշ լռութիւն է ... Հայրիկը լրագրերն առած կը թաղուի բազկաթոռի մէջ, մայրս խոհանոցն է, մենք ալ՝ հեռուստացոյցի առջեւ ... Բայց միշտ չէ, որ հետաքրքիր հաղորդումներ կ'ըլլան դիտելու: Ձանձրոյթէն չենք գիտեր ինչ ընել, իսկ հետզհետէ մեր մէջ օտարացումը կը խորանայ. ժամանակ չենք գտներ հաղորդակցուելու, իսկ այդ մասին ոչ հայրս, ոչ ալ մայրս բոլորովին չեն մտածեր, չեն մտահոգուիր: Ըսէք՝ բարոյական աւերածութիւններ արդեօք չե՞ն յառաջանար օտարացումէ, սառնութենէ, իրարու հետ չկիսուելէ ...»:

Այս նամակին մէջ, ինչպէս կը տեսնենք, Անահիտ շատ կարեւոր, ես կ'ըսէի նոյնիսկ՝ շատ բարդ հարց կը բարձրացնէ: Ցաւալի է, որ ան չի յայտներ իր տարիքը, չի գրեր նաեւ, թէ ընտանիքի մէջ ուրիշ ինչ երախաներ կամ պատանիներ կան, որոնց հետ միասին ան երեկոները կը նստի հեռուստացոյցի առջեւ: Այդ եւ կարգ մը այլ մանրամասնութիւններ գիտնալու պարագային մեր պատասխանը աւելի կոնկրետ կ'ըլլար: Ինչ եւիցէ, հարցը շատ այժմէական է, կը վերաբերի բազմաթիւ ընտանիքներու մէջ գոյութիւն ունեցող վիճակին եւ ես կը փափաքիմ որոշ նկատառումներ յայտնել:

Խօսքը կը վերաբերի ծնողներու եւ երախաներու օտարացման խնդրին: Երախաներու մտաւոր, բարոյական ու ֆիզիքական զարգացումը կրնայ ճիշդ ուղիով ու յաջողութեամբ ընթանալ միայն այն պարագային, երբ անոնց ու ծնողներու միջեւ կը ստեղծուին ջերմ ու անկեղծ յարաբերութիւններ, փոխադարձ սէր, յարգանք ու վստահութիւն: Երախային զարգացումը կը սկսի ընտանիքէն, որ անոր կեանքի առաջին ու կարեւորագոյն ընկերային միջավայրն է: Հոն ան առաջին անգամ կը սորվի վարքի անհրաժեշտ ձեւեր, կ'իւրացնէ մայրենի լեզուն, մարդկային յարաբերութիւններու կանոններն ու չափերը: Ան, հոս կ'ապրի իր առաջին սէրն ու երբեմն ալ, ցաւով, ատելութիւնը: Հոս ան պէտք է սորվի զգալ իր եսասիրութիւնն ու իր մէջ այլասիրութիւն, ուրիշներու հոգեվիճակը յուզականօրէն ապրելու, անոնց կարեկցելու յատկութիւնը զարգացնէ, յատկութիւն մը՝ առանց որու մարդ ոչ միայն ընտանիքին, այլեւ ընկերային տարբեր միջավայրերու մէջ անցանկալի, տհաճ կը դառնայ ուրիշներու համար:

Հոգեբանները կը խօսին երախային մէջ նախնական կամ հիմնային վստահութեան ձեւաւորումի անհրաժեշտութեան մասին: Այդ կը նշանակէ, որ ընտանիքի մէջ յայտնուած առաջին իսկ օրէն երախան մեծերու կողմէ այնպիսի վերաբերումի պէտք է արժանանայ, որ զգայ, թէ այն աշխարհը, ուր յայտնուած է ինք անկախ իր ցանկութենէն, կեանքի համար ապահով վայր է, որ մարդիկ բարի են ու պատրաստ՝ օգնելու իրեն, եւ ան կրնայ, հոս դրսեւորել իր բնական ուժերը, բաւարարել իր հիմնական պահանջները: Ան պէտք է զգայ, որ ինք ցանկալի է ծնողներու եւ ընտանիքի միւս անդամներու համար: Եթէ չեն ըլլար այս բոլորը, երախան կը սկսի վախնալ զինք շրջապատողներէն. զանազան վտանգներ կ'ակընկալէ: Ան տագնապներ կ'ունենայ, մարդոց վախին հետեւանք՝ կը դառնայ մեկուսացող, հոգեբանօրէն, եւ նոյնիսկ ֆիզիքապէս կը հեռանայ ծնողներէն, օտարութիւն ու պաղութիւն կը զգայ անոնց նկատմամբ:

Իսկ եթէ նման օտարացած յարաբերութիւններ ստեղծուած են նաեւ իրենց՝ ծնողներու միջեւ, երախայի վիճակը աւելի կը բարդանայ: Ընտանիքի մէջ կը գերակշռեն բացասական յոյզերը, մթնոլորտը յագեցած կ'ըլլայ թաքուն ու բացայայտ բախումներով, որոնք ամէն բոպէ կրնան դրսեւորուիլ ամէնէն անփափաքելի ձեւերով: Այդպիսի ընտանիքներու անդամները, իրենց խառնուածքին, բնաւորութեան եւ անհատական այլ առանձնայատկութիւններու համեմատ, կամ կրնան լռել եւ բախումները ապրիլ իրենց մէջ, առանց արտայայտելու, կամ կրնան իրարու հասցէին կըշտամբանքներ ուղղել, անտեղի ու վիրաւորական դիտողութիւններ ընել եւայլն: Ահա միջավայր մը, որ խիստ վտանգաւոր է երախային անձի զարգացման, անոր հոգեբանական հասունացման համար:

Ահա թէ ինչու ես լիովին համաձայն եմ Անահիտի հետ, երբ ան կ'ըսէ, որ այսպիսի պաղութեան, փոխադարձ օտարացման հետեւանքով կրնան «Բարոյական աւերածութիւններ» առաջ գալ: Այո, նման պայմաններու մէջ, նոյնիսկ այն պատանիները, որոնք իրենց նախորդ զարգացման շնորհիւ արդէն բարոյական ցանկալի ու վեհ գիծեր ձեռք բերած են, կրնան զրկուիլ անոնցմէ, կրնան կորսնցնել իրենց հաւատքը մարդու ազնըւութեան, զարգացման բարձր աստիճանի հասնելու եւ անհատական նուրբ մշակոյթ ձեռք բերելու կարելիութեան հանդէպ:

Նման ընտանիքի մէջ ապրող երախան, դեռահասը կամ պատանին, որոնք ուրիշներու, առաջին հերթին իրենց հարազատներուն հետ ջերմ, բնական ու անկաշկանդ հաղորդակցումի պահանջ կը զգան ու չեն կրնար գոհացնել զայն, յաճախ ստիպուած կ'ըլլան այլ միջավայր որոնելու: Հեռանալով, օտարանալով ընտանիքէն, անոնք կրնան բացասական ազդեցութիւններու տակ իյնալ: Անոնք կրնան եսասէր ու չարացած դառնալ, դժգոհիլ ու դառնանալ: Եթէ ծնողները նման երախաներու ոչին ընդօրինակումի արժանի եւ որոշ չափով իտէալական անձնաւորութիւններ չեն, ապա մեծ չափով կրնայ տուժել անոնց ընկերային – հոգեբանական հասունացումը: Անոնց համար դժուար կ'ըլլայ բնական կերպով սորվիլ հօր ու մօր դերերը եւ յետագային նորմալ ընտանիք ստեղծել, անոր մէջ փոխ–յարաբերութիւններու ու դաստիարակութեան ճիշդ ոճ կիրառել: Ինչպէս կ'ըսեն հոգեբաններ, նման պարագաներու մէջ կը տուժէ երախային դերերու ընկերայնացումը:

Դժուար է մարդոց խորհուրդներ տալ, երբ այնքան քիչ բան գիտես անոնց կեանքի, փոխյարաբերութիւններու մասին, թէ անոնք ինչպէս կ'ընկալեն ու կը գնահատեն իրենց կեանքի տուեալ մէկ փուլին ստեղծուած իրադրութիւնը: Բայց այն պարագային, ինչպէս կը նկարագրէ Անահիտ, ստեղծուած վիճակին պատասխանատուութիւնը հիմնականով կ'իյնայ ծնողներու ուսերուն: Մենք կը տեսնենք, որ երախան կամ պատանին կը զգայ ստեղծուած վիճակի անբնականութիւնը, կ'ուզէ ազատիլ անկէ, բայց չի գիտեր, թէ ինչպէս պէտք է վարուի. ան համապատասխան կենսափորձ, գիտելիքներ ու բարոյական իրաւունքներ չունի: Ներընտանեկան անբարենպաստ մթնոլորտը փոխելու համար վճռական գործողութիւններու պէտք է ձեռնարկեն ծնողները:

Մայրը կրնայ երախաները ընտանեկան, այդ շարքին նաեւ խոհանոցային գործերու մասնակից դարձնել: Համատեղ աշխատանք կատարելու ընթացքին անոնց հետ կարելի է զանազան տեսակի հարցեր քննարկել: Մի՞թէ մօր համար հաճելի ու հետաքրքրական չէ լսել, թէ ինչ կը մտածէ իր հասունցող աղջիկը կեանքի ու մարդկային փոխյարաբերութիւններու զանազան կողմերու մասին, ապագայի ինչ ծրագիրներ ունի: Ծնողքը պէտք է ամէն օր հետաքրքրուի երախաներու ուսման, դպրոցական կեանքի, ուսուցիչներու եւ ընկերներու հետ ունեցած փոխյարաբերութիւններու հարցերով, այն դժուարութիւններով, որ կեանքի այդ ոլորտներուն մէջ կը ծառանան իրենց առջեւ:

Իսկ հօրը խորհուրդ կուտայինք արագացնել լրագրերու ընթերցումը եւ հաղորդակցութեան մէջ մտնել երախաներու հետ: Չէ՞ որ հարազատ երախաներու հետ շփումը, անոնց մտքի զարգացումն ու հասունացումը զգալը այս կեանքին մէջ մարդուս տրուած ամենամեծ հաճոյքներէն մէկն է: Ինչպէ՞ս կարելի է հոգեբանօրէն մինակ ձգել երախաները, երբ անոնք լիարժէք կերպով կրնան զարգանալ միայն ուրիշներու հետ գործօն փոխյարաբերութիւններու մէջ մտնելու շնորհիւ: Նպատակայարմար է միասին կարդալ, ժապաւէններ դիտել ու քննարկել, զրօսնուլ ու խօսիլ տեսածի ու լըսածի մասին, այդ ամէնէն բարոյական ու իմացական բազմաթիւ օգտակար հետեւութիւններ կատարել: Ազատ ժամանակը օգտագործելու լաւագոյն ձեւերէն մէկը երախաներու հետ շփումն է, որու ընթացքին, սակայն, պէտք է խուսափիլ քարոզներ կարդալէ: Օգտակար ու հասունցնող է այն շփումը, որու մասնակցողները իրարահաւասար են: Իսկ եթէ մասնակիցներէն մէկը աւելի բազմափորձ ու գիտուն է, ապա միւսին վրայ անոր ազդեցութիւնը ինքնաբերաբար աւելի խոր ու տեւական կ'ըլլայ: Գիտակցօրէն սեփական գերազանցութիւնը ցոյց տալն ու ուրիշը ճնշելը մշակոյթի ցած զարգացման դրսեւորումներ են:

Իրաւահաւասարներու անկաշկանդ շփումը օգտակար է նաեւ իրենց իսկ՝ ծնողներու համար: Ան կը մոռցնէ հոգերը, կը մեղմացնէ դառնութիւնները, կեանքին հեռանկար ու իմաստ կը հաղորդէ, կը խաղաղեցնէ հոգին ու մարդը ընդհանուր առմամբ աւելի իմաստուն կը դարձնէ: Միայն նման պայմաններու մէջ երախաները կրնան ծնողներու համար հոգեհարազատ ու մտերիմ դառնալ, դառնալ բաւականաչափ լայնախոհ անձնաւորութիւններ, որոնք կրնան նաեւ ներողամիտ ըլլալ անոնց աստիճանաբար հինցող սովորութիւններու եւ տեսակէտներու հանդէպ:

Ա. ՆԱԼՋԱՋԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

LIVRES REÇUS

FORBIDDEN DAYS
OF
RAMAZAN
Lucik Melikian
A. R. Publishing, Flushing N. Y.

×

FROM HANGER TO CAVIAR
by *Lucik Melikian*
University of La Verne Presse
La Verne, California

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԹԵՀՐԱՆ
Պատմուածքների երկրորդ ժողովածու
«Անի» հրատարակչատուն

×

ՄԻ ԱՂՋԻԿ ՈՒ ԱՐԵՒ
Հեղինակ՝ ԼՈՒՍԻԿ ՄԵԼԻՔԵԱՆ
Նիւ – Եորք, 1982

ԹՈՂԷՔ ՈՐ ՇԱՏԱԽՕՍԵՄ

Լրջութիւնը վերապահելով լուրջերուն, ես կ'ուզեմ սանձարձակօրէն նետուիլ շաղակրատութեան ալիքներուն, ու կը մտածեմ ալ յաճախ, որ հազարումէկ պատկերազարդ տարօրինակութիւններով լի այս խենթ աշխարհին մէջ, իսկապէ՞ս հրամայողական պահանջ մըն է միթէ. լրջութիւն կոչուածը: Քսանեւչորս ժամ քսանեւչորսի վրայ փչող այսօրուան աշնանային յամառ հովն էր հաւանաբար, որ զիս տարաւ այս եզակի խորհրդածութեան, որուն ճշգրիտ լուծումը եկէք յանձնենք փիլիսոփաներու վճիռին...: Բայց ամէնէն կարեւորը ... սա՛ է որ այս առաւօտ, Ֆրանսայի ծերունի դրացուհիս, անձկութեան էր մատնուած ի տես հաստկեկ գորշ ամպերով սպառնակուած տխրատիպ երկինքին. ու գրեթէ լալագին, ան կը տրտնջար – պարոն, ահա դարձեալ եկաւ աշունը, ի՜նչ անժպիտ եղանակ: Մի յուսալքուիք Տիկին, աշունները կ'անցնին եւ անվերջանալի դարերու թաւալումով, յաւիտենական գարուններ կրկին կուգան փարատել այս անհրապոյր եղանակը: Բնութիւնը անքակտելի է իր շարունակական ծաղկումներով:

Իսկ մենք, սիրելի Տիկին, մենք բիւրաւոր աշնանայիններս ի սփիւռս աշխարհի, պիտի երբեք չտեսնենք այլեւս մեր կեանքի նոր գարունը: Գիտէ՞ք, ընկեր մը ունէինք էր երբեմն, տարիներով միասին քալեցինք անոր հետ, տարիներով ան մեզ հրահրեց խանդով ու կայծով, ու օրին մէկը, ժամանակի դժխեմ խաղերով, պիտի լքէր ան զմեզ, հեռանար ու ալ պիտի չվերադառնար առ յաւէտ. գիտէ՞ք ով էր ան, մեր գարունը, մեր երիտասարդութիւնը: Խեղճ կինը ուրիշ պատասխան չունեցաւ եթէ ոչ – իրաւունք ունիք, պարոն:

*** Երկար ատենէ ի վեր կ'ըսուէր եւ կը գրուէր որ ամուսնութիւնները նուազած են Ֆրանսայի մէջ – թերեւս այլուր ալ –: Եւ իրաւամբ, երբ, առաջները Շաբաթ օրերը կ'անցնէի բնակած քսաներորդ թաղամասի քաղաքապետարանի կամ Պելվիլի բարձունքին Սէն – Ժան Պաթիսթ Եկեղեցիին առջեւէն, ամէն ժամու կը տեսնէի հարսանեկան խումբեր: Սա վերջին ատեններուն, յատկանշական է իրօք որ, անցնելով նոյն վայրերէն, նոյն ժամերուն, չեմ բնաւ հանդիպիր նման տեսարանի:

Բացայայտ է որ այժմ, շատ մը զոյգերու նախընտրութիւնը կը յանգի ազատ կենակցութեան: Ու այդ կարգադրութիւնը բաւականին ալ խելացութիւն է իր անժխտելի առաւելութիւններով:

Սիրոյ աղբիւրէն ըմպելով հանդերձ նոյն քաղցրութիւնը, նման ամուսնացեալ զոյգերուն, անոնք, իրենց միացումով կամ բաժանումով – երբ քաղցրութիւնը վերածուի քացախի – բացարձակապէս զերծ են այս վերջիններու օրինական տաղտուկներէն: Վերադառնելու համար իրենց «ազատագրում»ը: Յետոյ կայ նաեւ ոչ նուազ շօշափելի առաւելութիւնը. Ելմտական նախարարին, – այժմու մեր կարծեցեալ հայրենակից ընկեր Պալատիւր – կիցի հարուածները աւելի զօրաւոր կը բախին ամուսնացեալ զոյգերուն, քան միւսներուն:

*** Դուք, չեմ գիտեր, ես, այո՛: Երբ կ'առնեմ փապուղի կամ հանրակառք, նստոցիս քովը կամ դէմը, մանկամարդուհիի մը ներկայութիւնը աւելի հաճելի կը թուի ինծի: Բայց տեսէք ինչ պատահեցաւ անցեալ օր. խնդրեմ խնդացէ՛ք: Երբ հանրակառքը կ'առնէի վերջնատեղիէն, դեռ պարապ տեղեր կային: Յաջորդ ըսպասման վայրը, տասնէ աւելի ճամբորդներ, մեծ մասով երիտասարդուհիներ, կար նաեւ աչքի չափով նուազագոյն 120 քիլօ կշռող հաստափոր անձ մը: Ըսի, մի զուգէ այս հսկան գայ նստի քովս. չար բախտէս, բոլոր խարտեաշուհիները կ'երթային բազմիլ միւս տեղերը, ալ գրեթէ նստելու տեղ մնացած չէր, կ'ուզե՞ս որ մարդը գայ նստի քովս: Հարկադրուեցայ առաւելագոյնս կծկուիլ, որպէսզի քանի մը բոպէներու զանգուածային դրացիս, գիս նուազագոյնս ճզմէ. բարեբախտաբար հասած էր իջնելու վայրս: Սիրելի ընթերցող, ինչպէս ամէն բան վերջ կ'ունենայ, հոս ալ կը վերջանայ շաղակրատութիւնս, որուն ընթերցումը, մաղթեմ քեզ չմատնէ անմարսողութեան...:

ԳԵՂԱՄ ՏԷՐ – ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ

Fonds A.R.A.M

ԱՆԻ
– հայկական տետրակներ –
ՀԱՆԴԷՍԻՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ. – («Յառաջ»). – Հայկական Սփիւռքի վրայ հետազօտութիւններու կեդրոնը (ՍԷ – ԷՌ – ՏԷ – Ա.) Հոկտեմբեր 24–ին, Մարսէյլ եկած էր, ներկայացնելու համար իր նոր հանդէսին՝ Անի – հայկական տետրակներ – առաջին թիւը: Այս առթիւ կազմակերպած էր վիճարանական դասախօսութիւն մը «մշակոյթ մը հանրութեան առջեւ» նիւթին շուրջ, մասնակցութեամբ համալսարանի փրոֆէսէօրներու՝ ժան Քլօտ Պուվիէ (Էքս – Մարսէյլ), ժիլ Պոէչ (Մոնփըլիէ), Քրիսթիան Պրէօմպեաժէ (Մարսէյլ), ժեռար Տէտէեան (Մոնփըլիէ), ժան – Ֆրանսուա Մարկըրէն (Մշակոյթի նախարարութիւն), մասնագէտներ փոքրամասնութիւններու մշակութային հարցերու՝ լեզու, ինքնութիւն, բնակչութիւն, ււանդութիւն, պատմութիւն, բազմազդրութիւն ... եւայլն: Ձեռնարկը տեղի ունեցաւ Սէն – Ժորժ սրահին մէջ ունկնդիրներու ցանցառ բազմութեան մը առջեւ: Կազմակերպիչները փարիզէն Մարսէյլ չուկայի լաւ ուսումնասիրութիւն մը չէին ըրած 600 հոգինոց սրահ մը վարձելով ուր կար առաւելագոյնը 100 հոգի: Այս ձեռնարկի կազմակերպութիւնը, մեր կարծիքով, պէտք էր վստահիլ տեղական հայկական մշակութային հաստատութեան մը:

Այս հանդիպումին՝ մշակոյթ եւ հանրութիւն – նախագահեց Մոնփըլիէի Փօլ Վալէրի համալսարանի փոխ – նախագահը՝ Գլօտ Լօրիոլ որ բացման խօսքին մէջ յատկապէս ծանրացաւ Մոնփըլիէի Փօլ Վալէրի եւ Երեւանի համալսարաններու միջեւ կնքուած համագործակցութեան պայմանագրութեան վրայ, 1986 Մայիս 30–ին, (տե՛ս «Յառաջ», Յունիս 14 - 15–ի թիւ):

Միշէլ Բագումեան, ՍԷ – ԷՌ – ՏԷ – Ա.–ի նախագահը, վիճարանութեան նիւթը դրաւ իր պատմական – քաղաքական աշխարհագրական – տնտեսական – ընկերային եւ մշակութային պայմաններուն մէջ: Յակիրճ պատմականը ըրաւ, ցեղասպանութեան հետեւանքով, Հայերուն ցրումին եւ հաստատումին օտար ափերու վրայ, այս նոր կացութեան հետեւանքները եւ յատկապէս խզումը մշակոյթի ը հետ: Շեշտեց առաջին սերունդին հաւաքականութիւնները պաշտպանելու տեղական պայմաններուն հետ, կայունութեան եւ ընտանիքներու համախմբումի հարցը: Ապա, երկրորդ սերունդի համարկումը երկրի ընկերային, տնտեսական կեանքին մէջ, խառն ամուսնութիւններու երեւումը եւ չարունակութիւնը, կորսուցումը մշակութային խզումին: 1965–ին, հայ աշխարհի ինքնագիտակցութեան զարթումը, ու յատկապէս ցեղասպանութեան ճանաչման եւ մշակութային ինքնութեան հարցը: Իսկ, երրորդ սերունդը իր տագնապներով, իր հարցականներով կ՚ապրի բազմաթիւ մարտահրաւէրներու շրջան մը: Միշէլ Բագումեան բսաւ թէ ՍԷ – ԷՌ – ՏԷ – Ա.–ի նպատակը «համախմբել է վաւերաթղթային յիշողութիւնը»: Ժան Գլօտ Քէպապճեան, փոխ – նախագահը կեդրոնին, ըսել ուզեց թէ գաղութը կապուած է «արդիական» (?) արժէքներու եւ թէ անհրաժեշտ է բացուիլ արտաքին աշխարհի վրայ. ու յատարարելով թէ մեր ինքնութիւնը պէտք է փնտռել ու գտնել «հասարակաց» (?) արժէքներու մէջ, բացաւ ու վարեց վիճաբանութիւնը:

Զանազան մասնակցողները, որոշ խոհեմութեամբ, ջանացին բնորոշել մշակութային եւ լեզուագիտական ինքնութիւնը, տուին ինքնութիւն բառին բովանդակութիւնը՝ լեզու, կրօնք, աւանդութիւն, պատմութիւն, խոհանոց..., անդրադարձան լեզուի եւ ինքնութեան միջեւ գոյութիւն ունեցող առընչութեանց, խօսեցան այսօրուան աշխարհի մէջ – մշակութային իրականութեան շուրջ, պատմութեան ընթացքին տարբեր մշակոյթներու փոխանակութիւններու եւ անոնց առաւելութիւններու մասին, թարգմանական գործերու կարեւորութեան եւ ի վերջոյ հասնելու համար այն եզրակացութեան թէ պէտք է զգուշանալ եւ խուսափիլ հայկական մշակութային կեթթոյէ մը եւ ընդհակառակը ճանչնալ, բանալ հայ միտքը եւ իր ստեղծագործութիւնները համայն ընկերութեան: Բացուիլ նաեւ ֆրանսական մշակոյթին, ըլլալ բաղկացուցիչ տարր մը ֆրանսական մշակոյթին, պահելով սակայն մեր մասնայատկութիւնը: Ըսուեցաւ նաեւ թէ մշակոյթ մը կրնայ ապրիլ ուրիշ լեզուի մը մէջ:

Երկրորդ մասը վիճարանութեան եղաւ ներկայացումը ԱՆԻ հանդէսի առաջին թիւին: Վեցամսեայ հանդէս մը որուն նպատակն է՝ վերականգնել յիշողութիւնը, վերագտնել մշակոյթը, թարգմանութիւններու ընդմէջէն ցոյց տալ վաւերականութիւն մը, խթանել հետազօտութիւնները զրոյց հաստատել այլ մշակոյթներու հետ, մէկ խօսքով հոլովել բազմամշակոյթ բառը: Խօսք տրուեցաւ նաեւ ունկնդիրներուն: Էքս – Մարսէյլի Համալսարանի հայերէնի փրոֆէսէօր Ռոպէռ Տէր – Մերկերեան չէշտեց լեզուին կարեւորութիւնը որպէս հաղորդակցութեան, արտայայտութեան միջոց, բայց նաեւ որպէս հիմնական ազդակ մշակոյթի մը տեւականացման. ոչինչ կրնայ փոխանցուիլ առանց լեզուի գործածութեան բսաւ Ռոպէռ Տէր – Մերկերեան եւ աւելցուց որ տարուէ – տարի ուսանողներու, հայ և նաև օտար, հետաքրքրութիւնը հայերէն լեզուին հանդէպ աւելի մեծ է:

ՍԷ – ԷՌ – ՏԷ – Ա.–ի այս նախաձեռնութիւնը ինքնին գնահատելի է եւ կարեւոր հայ մշակոյթը Հայերուն եւ ոչ – Հայերուն ներկայացնելու եւ ծանօթացնելու տեսակէտէն: Սակայն, պէտք չէ տարուիլ միայն ընդհանուր տեսութիւն – ներով եւ մոռնալ որ մշակոյթը ամէն բանէ առաջ առօրեայ ապրում է: Այդ ապրումը պէտք է ունենան ՍԷ – ԷՌ – ՏԷ – Ա.–ի պատասխանատուները եւ գիտնան թէ հայ մշակոյթի սպասարկութեան շղթան խարսխուած է հայ հողին եւ ոգիին 2000 տարիէ ի վեր: Իսկ Ֆրանսայի համար, հարուստ եւ փայլուն է փաղանգը անոնց որոնք տարիներու ընթացքին կազմակերպեցին, ձեռնարկեցին, ճանչցուցին մեր մշակութային արժէքները օտարին եւ ստեղծեցին հայաւէր շարժումներ: ՍԷ – ԷՌ – ՏԷ – Ա.–ն պէտք է օգտուի այդ փորձառութիւններէն:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆԻ 100–ԱՄԵԱԿ

գեղարուեստական ցերեկոյթ Փարիզի մէջ

Կեդրոնական Վարժարանի հարիւրամեակի հանդիսութեանց շրջագիծին մէջ, Փարիզի Յոբելենական Յանձնախումբը գեղարուեստական ցերեկոյթ մը կազմակերպած էր Կիրակի, Հոկտեմբեր 26, ժամը 16–ին, Կիմէ Թանգարանի սրահը, ուր ներկայ էին 130 հոգի, այլ խօսքով՝ «կոկիկ» բազմութիւն մը...

Յանձնախումբը սոյն ձեռնարկով կը հետապնդէր դոյդ նպատակներ. նախ՝ Վարժարանի 100–ամեակի հանդիսութեանց շարքին զուտ երաժշտական յայտագիր մըն ալ ներկայացնել, ապա նաեւ առիթ ընծայել հայ երիտասարդ արուեստագէտներու՝ բեմէն ցուցարերելու համար իրենց արուեստը, այսպէսով նաեւ հաղորդակցութեան կապ մը ստեղծելով անոնց եւ գաղութին միջեւ:

Յայտագիրը կը վարէր ծանօթ եւ համակրելի դաշնակահարուհի Տիկին Այտա Մուրատեան, որ ցերեկոյթին բացումը կատարելով կը ներկայացնէր յայտագրին մասնակցող իւրաքանչիւր արուեստագէտ – արուեստագիտուհի:

Առաջին բաժնին հանդէս կուգար 17–ամեայ թաւջութակահարուհի Մարի – Լուիզ Ունճեան: Ծնած՝ Պուլոներ, յաճախած է տեղւոյն երաժշտանոցը՝ աշխատելով Անի Ֆոնթէնի հետ: 1984–ին շահած է Ռուայոմ տը լա Միւզիքի Ա. մրցանակը, իսկ այս տարի՝ Յունիսին, աւարտած է Պուլոնեի երաժշտանոցի առաջին շրջանը: Ներկայիս կը շարունակէ իր ուսումը: Թաւջութակահարուհին յաջողութեամբ եւ ինքնավստահութեամբ մեկնաբանեց Օ. Ռեսփիկիի «Սիսիլիանա»ն եւ Մ. Թուռնիէի «Ֆէէրի»ն:

Ֆիլիփ Շահպազեան ծանօթ անուն մըն է արդէն գաղութիս մէջ, իբրեւ ջութակահար: Ինքնուս արուեստագէտ, Ֆիլիփ Շահպազեան ծնած է 1961–ին Վէրսայլ: Քանի մը անգամ ճամբորդած է Հայաստան, ուր աշխատած է դուդուկի, շուիի, որինգի վարպետներու հետ, կատարելագործելով իր արուեստը: 1985–ին Ա. մրցանակակիր ԺԱՖ–ի 8–րդ փառատօնին, նոյն ատեն արժանացած դատակազմի շնորհաւորութեան, դուդուկահարը նուագած է նաեւ Ֆրանս – Միւզիքի եւ Ֆրանս – Քիւլթիւրի համար, ծանօթացնելով հայկական երաժշտութիւնը: Շահպազեան արուեստի ու թէքնիքի բարձր մակարդակով նուագեց Կոմիտասեան եւ ժողովրդական մեղեդիներ, նաեւ Տ. Վինիխուսի «Հորս Սթաքքաթօ»ն:

Յայտագրի երկրորդ բաժնին հանդէս եկաւ դաշնակահար Յարութ Պօշնաքեան, 25 տարեկան: Ծնած Պէյրութ՝ վկայուած տեղւոյն ազգային երաժշտանոցէն՝ գերազանց յիշատակութեամբ: Աշակերտած է Պօղոս Ճելալեանի: Ներկայիս կը յաճախէ Փարիզի Էքոլ Նորմալ տը Միւզիքը, ուր կ՚աշխատի Պիէր Էյտիի հետ, աշակերտելով նաեւ Փիէռ Սօքանի: Կ՚ուսուցանէ Փարիզի ազգային երաժշտանոցին մէջ: Դաշնակահարը մեկնաբանեց Ճելալեանի Քանցոնա եւ Թոքաթան, ինչպէս նաեւ Լիսթի 6–րդ Ռափսոտին, ցուցաբերելով արուեստի բարձր մակարդակ մը: Ճկունութիւն, ուժականութիւն եւ ճշգրտութիւն կը կազմեն արուեստագէտին յատկանիշները: Յարութ Պօշնաքեան կրնայ հեռու երթալ:

Յայտագիրը կը փակէր երրեակ մը, բաղկացած Կարապետ Զորաքճեանէ (ջութակ), Ժաք Տիրինեանէ (ալթօ) եւ Լուիզ Տիրինեանէ (թաւջութակ): Կարապետ Զորաքճեան ծնած է 1955–ին Մարսէյլ: Երաժշտական ուսումը առած է նախ Մարսէյլ, ապա Փարիզի Երաժշտանոցը, աշակերտելով Ժեռար Ժառի: Պեռնար Թոմայի սենեկային նուագախումբին մէջ մենակատար, Զորաքճեան նուագահանդէսներ տուած է Եւրոպայի կարգ մը երկիրներու մէջ: Ժաք Տիրինեան ծնած է 1955–ին Երեւան: Երաժշտական իր ուսումը աւարտած է Փարիզի ազգային Երաժշտանոցը: Ա. մրցանակակիր ալթոյի եւ սենեկային երաժշտութեան, իր մասնակցութիւնը կը բերէ հեռատեսիլի բազմաթիւ յայտագրերու եւ յաճախ ալ կը նուագէ Օփերայի ազգային նուագախումբին մէջ: Թաւջութակահարուհի Լուիզ Տիրինեան ծնած է 1958–ին՝ Երեւան եւ երաժշտական իր ուսումը առած Ֆրանսա, աշակերտելով Հ. Ֆօրէի եւ Միշէլ Շթրոսի: Կը մասնակցի ֆրանսական հեռատեսիլի յայտագրերու, ինչպէս նաեւ թաւջութակի դասեր կու տայ: Արուեստագէտները մեկնաբանեցին Պէթհովէնի Օփիւս 9 թիւ 3 Երրեակը (տօ մինէօր), ցուցաբերելով արհեստավարժ մակարդակ մը:

Ահաւասիկ հայ երիտասարդ երաժիշտներ, որոնք Փարիզի մէջ, իւրաքանչիւրը իր մարզէն ներս, ոչ միայն կը կատարելագործեն իրենց արուեստը, այլեւ հանդէս կուգան օտար շրջանակներու մէջ եւ օտար բեմերէ: Փափաքելի պիտի ըլլար զիրենք տեսնել հայկական միութիւններու կողմէ կազմակերպուած մշակութային հանդիսութիւններուն, արուեստի ճաշակ մը ներարկելու համար անոնց:

Հաճելի եւ գնահատելի ցերեկոյթ մը:

ՇՐՋ. ԹՂԹԱԿԻՑ

ՆՈՐԵՐՈՒ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆ

Տիկին Քնար Պալեան – Մոմճեան բժշկութիւնը աւարտելէ ետք, չորս տարուան մասնագիտութիւն կատարելով ակնաբուժութեան, յաջողութեամբ անցուցած է քննութիւնը եւ ստացած ակնաբանի (օփթալմոլոկ) տիտղոսը: Նախքան այս փայլուն յաջողութիւնը Քնար Պալեան աւարտաճառը ներկայացուցած էր նիւթ ունենալով. –

La selle turcique vide. Aspect ophtalmologique, radiologique et tomodensitométrique.

ԳՆԱՀԱՏԱՆՔ

Պ. Հրանդ Մարգարեան (Փարիզ) վերջերս ստացած է արժանեաց ազգային կարգի ասպետի աստիճան:

ԱՐԴԻԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐ, ԲԱՑԱՅԱՅՏ ՀԱՐՑՈՒՄՆԵՐ

ՄԱՐԿ. ՆՇԱՆԵԱՆ

Սկիզբը՝ ԻՔՈՄԻ մասին կը խօսէի: Ճիշդ է, որ ան մէկ երկու տարի՝ փայլուն շրջան մը ապրեցաւ, իր կազմակերպած համագումարներու փառքովը: Բայց ի՞նչ մնաց այդ փառքէն ու փայլէն: Թերեւս՝ Ժանին Ալթունեանին գրածները, զորս պիտի դրէր ինք նոյնիսկ առանց ԻՔՈՄԻ: Ու վերստին՝ ո՞վ կարդաց զանոնք: Կ՚ուզեմ ըսել՝ ո՞վ փաստը տուաւ, որ կարդացած էր ու հասկցած այդ գրութիւնները: Մեր եղակի գոյավիճակը, անցեալին հետ մեր բարդ յարաբերութիւնները, Այգէտէն մեր ժառանգութիւնը յղացականացնելու լաւագոյն, ուժեղագոյն փորձերը մնացին, կը կրկնեմ, ժեռեալ տառ: Զօրեանի գիտաժողովէն թելադրուած անդրադարձումը, թէ հոն ուր չկայ «օրինաւորող» հաստատութիւն մը, հոն՝ մտածումին արարքը կը մնայ անարդիւն ու չէզոքացուած, այդ անդրադարձումը հաւանաբար հեռու չէ ճշմարտութենէն:

Մեր կեանքերէն քանի՛ քանի՛ տարիները կորսնցուցած ենք այսպէս, ամենակատարեալ մտամոլորութեան մէջ, որովհետեւ չէինք հասկնար թէ ի՛նչ կը պատահէր մեզի, չէինք հասկնար թէ յանձնած էինք մենք զմեզ բացարձակ ժխտումի մը մեքենային, ու յանձնած մարմնով, հոգիով, ողջ էութեամբ: Կը փորձէինք լեցնել զայն տապալելին կայսերական յաղթերգութիւնը: Այդտեղ դրած եղանք կարելի նուաստացումի յատակին: Արգիլումին կորիզը: Մե՞նք՝ ո՞վ: Սարաֆեանն է խօսողը. «կոտրած ճիտով չմնալու համար միշտ, անհրաժեշտ եղան մասնաւոր խնամքներ, որոնք մեր օրէնքնե – րը պիտի դառնան: Ցան ու ցիր այս սերունդը ... զգաց ինքզինքը պարապ: Աւաղ, այս փրկարար տագնապը՝ քաջալերող առիթ մը եղաւ սակայն, մեր ապիկարութեան հերոսներուն համար...»: 55 տարի առաջ էր, Մենքի էջերէն ներս (թիւ 1, էջ 41): Եւ ատկէ ի վեր՝ ո՛չ մէկ յարգանք, ո՛չ մէկուն հանդէպ: Եւ հիմա՝ Ճ. Թապիպեանն է խօսողը, մօտաւորապէս սա՛ ձեւով՝ «չպասել միւսներէն որ ըմբռնեն ու ընդունին որեւէ բան, երբ միւսներուն էութիւնը ժխտել է կենդանի խօսքը, ու արգիլել՝ որեւէ երկախօսութիւն աշխարհին հետ»: Ու Սարաֆեան վերստին՝ «Մենք հաւաքուած ենք առաւելապէս գտնելու համար ներքին, խորունկէն զացող կապը...: Վարդապետութիւն կամ խնճոյութիւն գրկած չէ՛, որ կը ներկայանանք: Բայց հեռու չենք անկէ՝ որ կը ծփայ մեր շուրջ եւ որ պիտի չուշանայ յայտնուիլ...» (անդ, էջ 43):

Միւսներուն էութիւնն է՝ ժխտել կենդանի խօսքը, արգիլել աշխարհին հետ որեւէ երկախօսութիւն: Բայց այս ալ պարզ է՝ որ կենդանի խօսքը, աշխարհին հետ երկախօսութիւնը տուեալներ չեն. մարդ կը գրաւէ զանոնք, «դաստակի» ուժով, կամ ալ՝ կը մեռնի: Տուեալներ չեն, ու ոչ մէկը զանոնք պիտի տար մեզի, երբ ընծայ:

Հասկնալի՞ է ուրեմն, որ շատ չհաւատամ հրամայականներուն, եւ ամէնէն առաջ՝ համընդհանրացումի հրամայականին: Որովհետեւ հրամայականները նիցչէական իմաստով՝ hակազդեցական խօսքեր են, կը ծնին դժգոհութենէն, հեղնանքէն, ու ասոնք գրեթէ միշտ՝ սեփական անձին դէմ ուղղուած կ՚ըլլան, ինքնաձաղկումի ձեւեր են: Ժամանակը անցաւ ինքնաձաղկումին, հասանք կեանքի միջօրէին: Ու համընդհանուրը չի հրամայուիր, կ՚ըլլա՛յ կամ ոչ: Եւ կ՚ըլլայ, կ՚ըսէ՝ կա՛մ, եթէ ի վիճակի ըլլանք երկախօսութիւնը հաստատելու աշխարհի ստեղծարար, բնորոշիչ աւանդութիւններուն հետ, բայց նախ եւ առաջ՝ մե՛ր աւանդութեան հետ: Կրնանք երթալ անշուշտ, տեղ մը տեղաւորուիլ ու պատ – գամել. տեսէ՛ք հին Յոյները, արեւմտեան աւանդութեան հիմնադիրները եղան, իրենց նեղ սահմաններէն դուրս գիտցան ելլել, ու այսօր կայ յունական մշակոյթը միջազգային բեմին վրայ, եւ պիտի ըլլար նոյնիսկ եթէ Յոյները դադրէին գոյութիւն ունենալէ, իսկ մենք՝ ի՞նչ ըրինք միջազգային բեմին, ի՞նչ առինք անկէ: Այս ամբողջը պահ մը կրնայ արժել իբրեւ ցնցիչ հակազդեցութիւն: Բայց պահ մը միայն:

(Շար. 9)

Fonds A.R.A.M

(Շար. Ա. էջէն)

մար : Սակայն Նիկոպոլցիները աւելի արդիւնաւէտ խաղարկութեամբ մը երկու կոլ նշանակելով յաղթած են «Կոտայք»ի : Այս խաղէն ետք «Կոտայք» 20–րդ տեղ կը գրաւէր դասաւորման :

×

Բ. ԴԱՍԱԿԱՐԳ

Հոկտեմբեր 20–ին, վերջ գտած են Բ. դասակարգի ախոյենութեան մրցաշարքի ենթախումբերու խաղերը եւ պարզուած իւրաքանչիւր ենթախումբի յաղթական ակումբը :

9–րդ խմբակի վերջին հանդիպումին, Հոկտեմբերեանի «Սպարտակ»ը 0–ի դէմ 1 կէտով յաղթած է «Մեչախտէ»ի, Լենինականի «Շիրակ»ը 1 – 0 արդիւնքով պարտուած է Աշխարաքի «Կոլխոզչի»էն, իսկ Աշտարակի «Օլիմպիա»ն մրցաշարքը աւարտած է ծանր պարտութեամբ մը (1–4) Սամարեդիայի մէջ, տեղւոյն «Լոկոմոտիւ»էն : 9–րդ ենթախումբի դասաւորումը կը գլխաւորէ Կիրովաբադի «Քեափազ»ը 45 կէտով : «Սպարտակ» 5րդ տեղը կը գրաւէ 33 կէտով, «Շիրակ» 15–րդ, 21 կէտով, իսկ «Օլիմպիա» 11 կէտով վերջին՝ 16–րդ տեղը :

Այսպէսով, 9 ենթախումբերու առաջին հանդիպացող ակումբները երեք խմբակի բաժնուած կը շարունակեն պայքարը, նուաճելու համար Ա. դասակարգ բարձրանալու ուղեգիրը : Իւրաքանչիւր խմբակի առաջին տեղը գրաւող խումբը գալ տարի հանդէս կուգայ Ա. դասակարգէն :

INSTITUT NATIONAL
DES LANGUES ORIENTALES
VIVANTES

Année universitaire 1986 - 1987

**COURS DE
LITTÉRATURE ARMÉNIENNE**

M. K. BELEDIAN reprend ses cours à partir du lundi 3 novembre de 18 à 20 heures dans les locaux de l'INSTITUT D'ETUDES SLAVES, 9, rue Michelet - 75005 Paris.

Les autres cours auront lieu les lundis 17 novembre, le 1er et 15 décembre 1986, le 12 janvier, le 2 février, les 2, 23 et 30 mars, le 27 avril, les 11 et 25 mai 1987.

Programme :
Le Futurisme arménien 1917 -1924

— Le futurisme intégral de Kara - Darvich;
— La génération de 1921 - 1922 : Y. Tcharentz, A. Vechdouni, K. Apov;
— Futurisme, littérature prolétarienne et Révolution.

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի մասնաճիւղը կ'ողբայ իր վաղեմի ընկերուհիներէն՝

ՏԻԿԻՆ ԼԻՍԻ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Հոկտեմբեր 31ին :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Արմենակ Գնեազեան իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տարօնեան ընտանիքներուն եւ ի յիշատակ իր ընկերոջ՝ Գրիգոր Տարօնեանի, փոխան ծաղկեպսակի 300 Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ին :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Գրիգոր Տարօնեանի դառնակսկիծ մահուան առթիւ, Շիրինեան – Տակառեան ընտանիքը, փոխան ծաղկեպսակի 1000 Ֆ. կը նուիրէ իր շատ սիրելի «Յառաջ»ին :

IMPORTANTE SOCIETE
RECHERCHE
Couple pour gardiennage bureaux et entrepôts.
Appartement fourni sur place.
Souhaiterions personnes pré- retraite
— Ecrire avec C.V. + photos
SA. NAVIAL
à l'attention de Jean Nazarian
B. P. 137
Z. I. La Palun
13722 Marignane Cedex

ՀԱՅԵՐԷՆ ԴԱՍԵՐ

Պանեէօ – Քաշանի միօրեայ վարժարանի վարչութիւնը ուրախ է ծանուցանելու թէ այսուհետեւ հայերէնի երեկոյեան դասընթացքներ տեղի պիտի ունենան Պանեէօյի՝
Ecole MAURICE THOREZ
41, Ave. Albert Petit
ուր տեղի կ'ունենան նաեւ ցերեկային դասերը :

Երեկոյեան դասընթացքները կը սկսին Չորեքշաբթի, Նոյեմբեր 5–ին եւ տեղի կ'ունենան ամէն Չորեքշաբթի, կէսօրէ վերջ ժամը 7–ին :

Մանրամասնութեանց համար դիմել. – 46 – 63 – 77 – 70 թիւին :

**Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935**

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղը, ինչպէս նաեւ Ալֆորվիլի «Նոր Սերունդ»ը կը ծանուցանեն թէ Կիրակի, Նոյեմբեր 9, Ս. Պօղոս – Պետրոս Եկեղեցւոյ մէջ, Կոմիտաս փողոց – Ալֆորվիլ – հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց մահացած ընկեր եւ ընկերուհիներուն յիշատակին :

Յաւարտ Պատարագի՝ հոգեճաշ, Ալֆորվիլի Մշակոյթի Տան մէջ :
9, rue de Madrid — 94140

Ի գիտութիւն անոնց յիշատակը յարգողներուն :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ
ԵՒ
ՃԱՇ

Կապոյտ Խաչ, Փարիզի մասնաճիւղ, Կիրակի, Նոյեմբեր 9–ին, Հոգեհանգստեան Պաշտօն՝ մեզմէ յաւէտ հեռացած ընկերուհիներու յիշատակին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Եկեղեցին : Ապա հոգեճաշ կը տրուի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, 17 rue Bleue :

Ի գիտութիւն անոնց անթառամ յիշատակը յարգողներուն :

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 11–Ի ԶԻՆԱԴԱԴԱՐԻ ՅԻՇԱՏԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ
ՆԱԽԿԻՆ ՌԱԶՄԻԿՆԵՐՈՒ
ԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ԿՈՉ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ

Ինչպէս ամէն տարի, Ֆրանսահայ Նախկին Ռազմիկներու Ազգային Ընկերակցութիւնը՝ հիմնուած 1917–ին, կը հրաւիրէ բոլոր Հայերը իրենց ներկայութեամբ յարգելու երկու մեծ պատերազմներուն պատուոյ դաշտին վրայ ինկած Ֆրանսացի եւ Հայ քաջամարտիկներու յիշատակը :

Այս առթիւ մեր յարգանքի տուրքը բերած կ'ըլլանք մեր հազարաւոր նահատակ կամաւորներուն, ռազմիկներուն եւ դիմադրական պայքարի քաջամարտիկներուն ու աւելի քան մէկուկէս միլիոն դարուս առաջին ցեղասպանութեան նահատակ հայ զոհերուն :

Համախմբում Փեռ Լաշէզի գերեզմանատունը, Մենիլմոնթանի գլխաւոր մուտքին առջեւ, Նոյեմբեր 11, ժամը 14·30ին :

Նոյն առթիւ այց Անդրանիկի յուշարձանին եւ ուրիշ նահատակներու շիրիմներուն :

Dîner Dansant
organisé par
HOMENMEN
UNION SPORTIVE ARMENIENNE DE FRANCE
ՃԱՇ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
կազմակերպութեամբ՝
Հ·Մ·Մ·ի ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ

Երկուշաբթի, Նոյեմբեր 10, ժամը 20·00–ին

CAPPADOCE (BAALBEK) ճաշարանի շքեղ սրահին մէջ
67 bis, quai Blanqui — 94140 Alfortville
Réservation :
l'Etoile de Lafayette, GARO
Tél. : 48 - 78 - 88 - 70 Մասնակցութիւն՝ 200 Ֆր.

Grande Soirée Dansante

Le Samedi 8 Novembre à partir de 21h
au profit de la Maison de la Culture Arménienne de Décines
Dans les salons d'ELITAIR MAXIM'S à l'Aéroport de Satolas
2 grand orchestres :
○ Orchestre ANI
○ Orchestre MICHEL CAYROL
avec attraction.

Parking P3 gratuit — Présenter votre ticket parking à la réception du bal pour oblitération.

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ
Նախաձեռնութեամբ
ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՍԵՒՐԱՆ – ԼԻՎՐԻ ԿԱՐԿԱՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ

GRANDE SOIRÉE DANSANTE organisée par la section de Sevran de la Croix Bleue des Arméniens de France

LE SAMEDI 15 NOVEMBRE, A 20 HEURES 30
Salle des Fêtes de Sevran
9, rue Gabriel Peri — Près de la Mairie
մասնակցութեամբ՝
«ՑԱՂԹԱՆԱԿ» Նուագախումբի
SPECIALITES et AMBIANCE ARMENIENNES
Tenue correcte exigée

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ
ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ
MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE
9, rue de Madrid — 94140 ALFORTVILLE

reçoit

AïDA AZNAVOUR - GARVARENTZ

à l'occasion de la sortie de son livre
« P E T I T F R E R E »
Vendredi 7 Novembre à 20h45
— *Présentation - signature* —

Կ. Ս. Մ.
ԿՐԹԱԹՈՇԱԿԻ ՑԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

1986 – 1987 տարեշրջանի հարցարաններ ստանալու համար կրթաթոշակի թեկնածուներէն կը խնդրուի գրաւոր կերպով դիմել մինչեւ Նոյեմբեր 30 :

LES ANCIENS DU LYCEE GUETRONAGAN
151, rue Montmartre - 75002 PARIS

CENTRE CULTUREL
ST. MESROB
10 bis, rue Thouin — Paris 5e

Dans le cadre de ses conférences mensuelles, le Centre Culturel Saint Mesrob présente
STEPAN AGUERT
qui donnera un
CONCERT DE MUSIQUE SUR SANTOUR
accompagné de commentaires sur cet instrument traditionnel arménien.
Vendredi 7 Novembre à 20h30,
dans la salle du Centre Culturel Saint Mesrob, 10 bis, rue Thouin, Paris 5e.
Participation : 30 F.
Buffet froid prévu à partir de 19h.

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ
— ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ —
կը կազմակերպէ
«ՅՈՒՇԻ ՕՐ» մը
նուիրուած՝
1986–ին մահացած իր Պատուոյ Նախագահներուն՝
Հրաչ ԶԱՐԴԱՐԵԱՆի
Պետրոս ԶԱՐՈՅԵԱՆի
եւ անդամին
ԲԻՒԶԱՆԴ – ՎԱՂԻՆԱԿի
կը նախագահէ՝
Ս. Ք. ԶԱՆԳՈՒ
Բանախօս՝
Լեւոն ՍՈՓՈԿԼԵԱՆ
Նոյեմբեր 9, Կիրակի, ժամը՝ 16ին
Հ. Բ. Ը. Միութեան
«Ալեք Մանուկեան» Մշակ. Կեդրոնը
118, rue de Courcelles - 75017 Paris
Métro : Courcelles
— Մուտքը ազատ է —

Fonds A.R.A.M

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
5
MERCREDI
5 NOVEMBRE
1986

LE NUMERO : 4,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Directrice: Arpik Missakian

Tel.: (1) 47. 70. 86. 60 — Telex: HARATCH 280 868 F
C.C.P. Paris 15069-82 E — 51027317 A R. C. Paris

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 600 Ֆ· — Վեցամսեայ : 310 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 700 Ֆ· — Հատը : 4,00 Ֆ·

61րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 16.351
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
61e ANNÉE — No 16.351

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

ՖՈՒԹՊՈԼ

ԽՈՐՀ· ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԲԱԺԱԿԻ ԿԷՍ – ԱՒԱՐՏԱԿԱՆԻՆ

«ԱՐԱՐԱՏ» ՊԱՐՏՈՒԱԾ

Լենինկրատի մէջ տեղի ունեցած Խորհ· Միութեան Դաշնակցութեան բաժակի մրցաշարքի կէս – աւարտական հանդիպումին, «Արարատ» 0–ի դէմ 1 կէտով պարտուած է տեղւոյն «Զէնիթ»էն : Խաղին ներկայ եղած են 16 հազար մարզասէրներ : Բուռն պայքար մը մղած են կողմերը եւ յարձակողական խաղարկութիւն մը ցուցաբերած : Հանդիպումի միակ կոլը Լենինգրադցիները նշանակած են 12-րդ վայրկեանին :

×

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԱԽՈՅԵՆՈՒԹԻՒՆ Ա· ԴԱՍԱԿԱՐԳԻ ԽԱՂԵՐ

«ԿՈՏԱՅՔ» ՀԱՒԱՍԱՐ

Զապորոժիէ տեղի ունեցած «Մետալուրգ» – «Կոտայք» հանդիպումը վերջացած է հաւասար արդիւնքով (1 – 1) : Արովեանցիներու հաշւոյն կոլը նշանակած է Ա· Յովհաննիսեան : «Կոտայք» 12 հաւասարութիւններու սահմանը անցած ըլլալով կէտ չի շահիր այս հանդիպումէն :

×

ԲԱՐԵԿԱՄԱԿԱՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ

ԴԻԼԻՋԱՆ ՅԱՂԹԱԾ ԼԱՈՍԻ

4 — 1

Լաոսի ազգային խումբը, որ Հայաստան գացած էր բարեկամական հանդիպումներ ունենալու տեղւոյն կարգ մը խումբերուն հետ, «Արարատ»էն 8 – 0 արդիւնքով ծանր պարտութիւն մը կրելէ ետք, հանդիպում մը ունեցած է Դիլիջանի մէջ, տեղւոյն «Իմպուլս» խումբին հետ : Խաղի ամբողջ ընթացքին Դիլիջանցիները տիրապետած են դաշտին, ցուցաբերելով զգալի առաւելութիւն մը մրցակիցներու նկատմամբ : Դիլիջանցիները յաջողած են 4 կոլ նշանակել, որոնց Լաոսցիներ պատասխանած են կոլով մը միայն :

Հ· Ա·

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

Ե Ր Ե Ւ Ա Ն
(ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ – ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 22 – 23)

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ԴԵՍՊԱՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԱՅՑԵԼԱԾ

Արեւմտեան Գերմանիոյ Մոսկուայի դեսպանը՝ Եորկ Քասթլի, Հոկտեմբեր 23-ին այցելած է Հայաստան եւ ընդունուած նախագահ Հրանտ Ոսկանեանի կողմէ : Նախագահը խօսած է Հայաստանի զարգացման մասին : Խօսակցութեան նիւթ եղած են զանազան հարցեր : Ընդունելութեան ներկայ գտնուած են Հայաստանի Արտաքին Նախարարութեան ընդհ· քարտուղար Ս· Սիմոնեան եւ Գերագոյն Խորհուրդի պրեզիտիումի գործերու կառավարիչ Կ· Ցուլանեան :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՈՒՆՈՒԶԻ ընտրութիւններուն յաղթական կուսակցութիւնն է, ինչպէս կ'ակընկալուէր, Տեսթուրը որ 125 աթոռներուն 125–ն ալ խլեց : Հինգ տարուան համար իշխանութիւնը ջախջախիչ մեծամասնութիւն մը կը վայելէ եւ եղած բողոքներն ալ կառավարութեան եւ կուսակցութեան գործած անկանոնութեանց դէմ շատ չեն խանգարած զինքը :

ՊԱՐՍԿԱԿԱՆ ԻՐՆԱ մամուլի գործակալութիւնը կը հաղորդէ որ զինուորական օդանաւ մը որ 91 ռազմիկ կը փոխադրէր ճզմուած է, Կիրակի օր, Զահետանի մօտ (հարաւ – արեւելեան շրջան) : Բոլորն ալ, յաւելեալ անձնակազմի 7 անդամներ մեռած են :

ԹՈՒՐՔԻԱ անբաւարար կը գտնէ ամերիկեան օժանդակութիւնը եւ կը պահանջէ որ 490 միլիոն տոլարի զինուորական վարկերը որոնց կը սպասէ այս տարի, նպաստի ձեւին տակ շնորհուին : Այս տարուան ընթացքին, Անգարա 714 միլիոն տոլար ստացած է Ուաշինկթընէն, որոնց 215–ը հատուցանելի չեն :

ՏԻԿԻՆ ՄԻՇԷԼ ՊԱՐԶԱՔ, առողջապահութեան նախարարը, պաշտօնապէս ներկայացուց հիւանդանոցներու բարեփոխումներու իր ծրագիրը : Զորս գլխաւոր կէտեր պէտք է թոյլ տան վերջ տալ այն տագնապին, որ ծագած էր այդ մարզին մէջ վերջին տարիներուն : Նախ վերահաստատուած է հիւանդանոցներու մասնաւոր բաժանմունքը, ուր սակայն հակակշիռը խիստ պիտի ըլլայ չահագոր – ծումներու առաջքն առնելու համար : Ապա, սպասարկութեան բժշկապետը պիտի նշանակուի նախարարին կողմէ, հինգ տարուան վերանորոգելի շրջանի մը համար : Մասնաւոր բուժարանները (քլինիք) իրաւունք կը ստանան համախմբուելու, որպէսզի զարկ տրուի մրցակցութեան, հուսկ կազմածը եւ ծրագրումը առողջապահական գետնի վրայ, պէտք է ներդաշնակուի հանրային եւ յատուկ բաժան – մունքներուն միջեւ : Ձախը, խիստ կերպով կը քննադատէ այս ծրագիրը, մինչ Տիկին Պարզաք կը բացատրէ թէ ազատական կարգադրութեանց ջնջումին հետեւանքն այն էր, որ ձեռնհաս բժիշկները կը հեռանային հիւանդանոցէն, ինչ որ շատ վնասակար է, գլխաւորաբար ապագայ բժիշկներու պատրաստութեան եւ կազմաւորման համար :

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀՊԱՏԱԿՈՒԹԵԱՆ նոր կանոնագրութիւնը Նախարարաց Խորհուրդին պիտի ներկայացուի Նոյեմբեր 12–ին : Այս նոր պայմանաժամը հետեւանք է Պետութեան Խորհուրդին աննըպաստ կարծիքին իրեն ներկայացուած օրինագիծին երկու կէտերուն շուրջ· – Ա) Արդարութեան նախարարը կ'ուզէր որ այլեւս ինքնաբերաբար Ֆրանսացի չըլլայ՝ ան որ Ֆրանսա կը ծնի : Բ) Ամուսնութիւնն ալ բաւարար չըլլայ Ֆրանսացի դառնալու համար : Ասիկա գլխաւորաբար պայքարելու համար օրէ օր աւելցող «ճերմակ» ամուսնութիւններու դէմ : Շատ հաւանական չի նկատուիր որ Շալանտոն փոփոխութիւն ընէ, քանի որ լայն մեծամասնութիւն մը կը վայելէ Ազգ· Ժողովին մէջ, համամիտ իր ծրագրին, ներառեալ խնդրոյ առարկայ յօդուածները :

«ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԵՆԹԱՐԿՈՒՄԸ» խորագրին տակ, «Ուաշինկթըն Փոսթ» խիստ խմբագրական մը լոյս ընծայած է, ուր կ'ըսուի ի մէջ այլոց· – «Կարգ մը երկիրներ երկդիմի կերպով հակազդեցին ահաբեկչութեան նկատմամբ, բայց երբեք այնքան ամօթալի կերպով որքան Ֆրանսան» : Թերթը կ'արձագանգէ կարգ մը տեղեկութիւններու, ըստ որոնց Շիրաքի պահպանողական կառավարութիւնը, առաջքն առնելու համար ոճրափորձերու վերսկսումին, կարգ մը նախաձեռնութիւններ առած է, ի շարս որոնց՝ զէնք ծախել Սուրիոյ, դրամական համաձայնութիւններ ալ Սուրիոյ ու, թերեւս, Իրանի հետ : Ցոյս ալ տուած կ'ըլլայ որ Ժորժ Ապտալլահ, Փարիզի դատավարութեան առեն, որոշ բարեացակամութիւն կը վայելէ :

ՊԱԱԼՊԷԿԻ մէջ է, որ Ֆաթահ – յեղափոխական խորհուրդի (Ապու Նիտալ) մէկ ղեկավարը պատասխանած է Շառլ Վիլընէօվի հարցումներուն : Ըստ Աթէֆ Ապուպաքրի ինչ ալ ըլլայ ոճրափորձերու հեղինակներուն ազգութիւնը, ոճիրը միայն Ամերիկացիներուն եւ իրենց սիոնիստ զինակիցներուն ծառայած է : Ինք կը խօսի իբրեւ քաղաքական գլուխ եւ ոչ ահաբեկչական խմբակի մը բանբեր, նոյնիսկ եթէ՝ «զինեալ պայքարը կենսական ուղին կը մնայ Պաղեստինի ազատագրման համար» : «Մեր թշնամիներուն թշնամիները մեր բարեկամներն են, ինչ որ ըսել չէ թէ կ'ուզենք Հրեաները ծովը թափել : Կողմնակից ենք իրենց ազատագրման սիոնական լուծէն : Քաղաքական մեր ծրագիրն է՝ համակեցութիւն ազատագրուած Պաղեստինի հողին վրայ» :

ՊԱՊԻՆ այցելութիւնը Լիոնի մէջ, երեք միլիոն Ֆրանքի բաց մը ստեղծած է եւ ծիրանաւոր Տըքուրթրէ կոչ մը ըրած է իր տեղեկաթերթին մէջ, գոցելու համար բացը : Ընդհանուր ձեւով Պապին ճամբորդութիւնը տասը միլիոն Ֆրանք արժած է :

ԶՕՐ· ԷՎՐԷՆ այցելելով Տօլմապահչէի պալատը բացուած ցուցահանդէս մը, հրահանգած է որ վերցուի հոն գտնուող նկար մը : Նկարը կը ներկայացնէր դահիճ մը, ձեռքը կտրուած գլուխ մը բռնած : «Այս պատկերը վերցուցէ՛ք, ըսած է Էվրէն· չըլլար սանկ բան : Մենք մեզ որպէս բարբարոս կը ներկայացնենք : Երբ դուրսի աշխարհին կը ջանանք արդարամիտ, քաղաքակիրթ ժողովուրդի մը պատկերը գծել, չենք կրնար նման բան ցոյց տալ զբօսաշրջիկներու» :

ՏԽՐՈՒՆԻ

Գ. ՄԵԼԻՏԻՆԵՑԻ

Քլիվլենտի (Օհայօ) իր բնակարանին մէջ, Հոկտեմբեր 21–ին, իր մահկանացուն կնքած է Գէորգ Թօփալեան, գրական անունով Մելիտինեցի : Ծնած էր 1898–ին՝ Մալաթիա : Հաստատուելով Քլիվլենտ, նուիրուած է գաղութի կազմակերպման : Մտնելով Հ· Յ· Դ· շարքերը, Մելիտինեցի բեղուն գործունէութիւն մը ունեցած է : Աշխատակցած է «Հայրենիք»ի եւ «Ասպարէզ»ի : Իր յօդուածները 1963–ին ամփոփած է առանձին հատորի մը մէջ՝ «Ապրումներ» խորագրին տակ, երկրորդ հատոր մը լոյս տեսած է 1970ին : 1966ին 50 հազար տոլարի հիմնադրամ մը տրամադրելով Կիլիկիոյ Կաթողիկոսարանին, հաստատած է «Գ· Մելիտինեցի» գրական մրցանակը, որուն տոկոսներով, ամէն տարի կը հրատարակուի երկ մը :

ՏՈՄՍԵՐ

ԽՂՃՄՏԱՆՔ

Ահազանգ : Եթովպիոյ եւ Սուտանի մէջ մանուկներ սովահար կ'ըլլան : Խիղճ ունեցող մարդիկ ահա կ'ենթարկուին զօրաշարժի, կը կատարեն հանգանակութիւններ, կը կազմակերպեն համերգներ, կը գրուին ապտշան երգեր ու կը հասնին օգնութեան :

Թմրեցուցիչը աւեր կը գործէ աշխարհի չորս ծագերուն : Կրկին ահազանգ : Պէտք է պայքար բանալ այս մոլութեան դէմ ու կը կազմուին յատուկ յանձնախումբեր, պաշտօնական մարմիններ :

Մարդոց հաւատքը թուլնալու ենթակայ է : Ահազանգ : Պապը կը ճամբորդէ, հոս – հոն կ'երթայ, հող կը համբուրէ, կ'աղօթէ : Ու ահա առիթ մըն ալ : Ան կոչ կ'ընէ աշխարհի բոլոր կրօնքներուն մէկ օրուան զինադադար Ասիզայի օրուան առթիւ :

Ու մարդիկ ու Պապը կը հանդարտեցնեն իրենց խղճմտանքը՝ մոռնալով որ տարին մէկ օր, մէկ շաբաթ չէ, մէկ ամիս չէ :

Հապա մինչեւ ծայրը երթալու անհրաժեշտութի՞ւնը, հապա ցաւերը ամբողջութեամբ ամոքելու կարեւորութի՞ւնը, հապա ախտերը արմատախիլ ընելու հրամայակա՞նը :

Փոխանակ դաստիարակութիւնը հիմնաւորելու, փոխանակ մանուկ հոգիները առաջին իսկ տարիներէն կազմաւորելու, մարդիկ կը նախընտրեն ոչ միայն փակել իրենց տան դուները, այլեւ զրահաւորել զանոնք :

Փոխանակ յարձակում գործելու թմրեցուցիչի դաշտերուն վրայ ու այրելու մինչեւ իսկ հունտերը, մարդիկ առաւել ժամանակ կ'անցընեն որոշելու, թէ թմրեցուցիչ գործածողը յանցապա՞րտ է թէ հիւանդ :

Գոնէ ներշնչումի աղբիւրները պակսէին :

Ինչո՞ւ օրինակ չեն առներ անոնք քաղցկեղի դէմ անողոք պայքար բացած բըժիշկներէն : Մինչեւ ծայրը երթալու անոնց վճռակամութիւնը արդէն իսկ սկսած է արդիւնքներ տալ ու օր չանցնիր որ չլսենք ապաքինողի մը մասին :

Մարդոց ուզածը ցուցանակներ չեն, ուղղութիւն տուող սլաքներ չեն, այլ յանձնառու ղեկավարներ, յամառ առաջնորդներ՝ ախտերու դէմ պատերազմող բժիշկներու օրինակով :

Կարեւորը Մանուկի Օր հռչակելը չէ, Կնոջ Տարի ծանուցանելը չէ, Մայիս Մէկ տօնելը չէ, խաղաղութեան մէկ օրուան կոչ ուղղելը չէ : Պապէն մարդոց ակնկալածը *փեսթիվալ* կամ շօ չէ, ոչ ալ քաղաքական յաղթանակ, ոչ իսկ մարդկային, այլ անոնց ակնկալածը աստուածային յաղթանակ է :

Դիւրին է խղճմտանք հանդարտեցնելը :

Մեթրոյին մէջ, նուագածուի մը քանի մը սանթիմ տալով, մարդիկ ոչ միայն իրենց խղճմտանքը նկատի ունին, այլև ունին գոհունակութիւնը, թէ կը նպաստեն երաժշտութեան տեւականացման, անոր ծաղկումին : Իսկ երկրորդ նուէրը արդէն *ավան – կարտ*ին համար է :

Մինչ այդ, Սուտանի եւ Եթովպիոյ մանուկները կը շիջին, աշխարհի զանազան մասերու ռազմիկները կը պատերազմին, կը սպաննեն զիրար, իսկ Թայլանտի, Թուրքիոյ կամ Լաոսի թմրեցուցիչ արտադրող դաշտերը կը ծաղկին, մաֆիաներներ կը բարգաւաճին, ապահովագրութեան ընկերութիւններ կը պարարտանան :

Միայն քաղցկեղի դէմ պայքարող բըժի՞շկը գիտէ, թէ հիմնական, արմատական լուծում տալու համար, մարմնին մէջ պէտք չէ թողուլ նուազագոյն ծիլը :

Մ· ՊՉԱՔՃԵԱՆ

Fonds A.R.A.M

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

ՄԻԱՅՆԱԿ ՊԱՐՄԱՆՆԵՐ ԵՒ ԱՆՕԳՆԱԿԱՆ ՄԵԾԱՀԱՍԱԿՆԵՐ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Երկրորդ նամակ. – Այս նամակը, ինչպէս կ'երեւի բովանդակութենէն, գրած է միջին տարիքի անձ մը, որ մեզի կը ներկայանայ Հրանտ անունով: Ան կը գրէ. – «Ես այս նամակը կը գրեմ, երբ արդէն վաղուց հրաժեշտ տուած եմ երիտասարդութեանս...: Տարիքը ի՞նչ, մարդ հոգիով կը ծերանայ: Այս նոյն հոգեվիճակը ունէի 25 տարեկան հասակիս, կ'երեւի այդպէս կ'ըլլայ նաեւ 65-ին: Ես հիմա ներքնապէս կը կռուիմ ծնողներուս հետ, որոնք այլեւս չկան ու ես կը դժուարանամ ինքնուրոյն կեանքով ապրելու: Կ'երեւակայէ՞ք, ինքնուրոյն կեանքի մասին կը սկսիմ մտածել, երբ արդէն ապրեր եմ կեանքիս լաւագոյն կէսը...:

Ես ոչ մէկ օր չեմ ապրած ինքնուրոյն, իմ տեղս ամէն ինչ ըրած են ծնողներս. երբ դպրոցական էի, ամէն ինչ անոնք կը հոգային. նոյնիսկ պայուսակս մայրս կը դասաւորէր: Չէին ձգեր որ ես իմ ձեռքովս որեւէ բան ընեմ: Այդպէս նաեւ՝ երբ ինստիտուտ ընդունուեցայ, աշխատանքի սկսայ, ամուսնացայ...: Ամէն ինչ իրենք կը վճռէին: Երբ անոնք հեռացան կեանքէ, ես աստիճանաբար ըզգացի, թէ որքան անճարակ ու անզօր եմ ինքնուրոյն կեանքով ապրելու համար: Ես կը մեղադրեմ ծնողներս, որոնք զիս վարժեցուցին փափկակեցութեան, զըրկեցին ինքնուրոյնութենէ, ինքնուրոյն կեանքով ապրելու գերագոյն հաճոյքէն:

Ես հիմա ամբողջ էութեամբ դէմ եմ այն ծնողներուն, որոնք իրենց երախաները կը դարձնեն յաւերժական մանուկներ՝ փակելով անոնց աչքերը բարդ, հակասական, հրաշալի կեանքին առջեւ...»:

Ի՞նչ կարելի է ըսել այս տպաւորիչ նամակին մասին: Ուշադրութեամբ հետեւեցէք առողջ մանկան վարքին եւ դուք շատ հետաքրքրական բաներ պիտի տեսնէք: Ան տակաւին քալել ու խօսիլ իսկ չի գիտեր, կրնայ միայն չորս թաթերով առաջ երթալ, բայց արդէն կը ձգտի ինքնուրոյնութեան: Ան կ'ուզէ իր ձեռքով բըռնել դգալն ու ճաշել, կ'ուզէ մատիտ առնել ու իր ձեռքով «գրել» կամ «նկարել» ինչպէս մեծերը: Չի կրնար հանդուրժել, երբ կը կաշկանդեն իր շարժումները: Ան շրջապատող աշխարհին անխոնջ հետազօտողն է, կ'ուզէ ամէն ինչ իմանալ ու ամէն ինչի մէջ վարպետանալ: Եւ որքան կը մեծնայ ան, այնքան կը զօրանայ անոր մէջ ինքնուրոյն ըլլալու, աշխարհը հասկնալու եւ «նուաճելու» ցանկութիւնը: «Ես ինքս», «Ես կրնամ», «Ձգէ՛ ես կ'ընեմ» եւ այլ նման արտայայտութիւնները շատ սովորական են 3 – 4 տարեկան երախաներու վարքին մէջ:

Երախան, տղայ թէ աղջիկ, կը ձգտի ըլլալ գիտակ, վարպետ, բանիմաց մարդ: Իրազեկութեան, ինքնուրոյնութեան, վարպետութեան հասնելու պահանջը մարդու այլ պահանջներու շարքին առաջատար տեղ կը գրաւէ եւ անոր զարգացման տարիքային բոլոր փուլերուն հնարաւոր չափերով պէտք է բաւարարուի: Միայն այդ պարագային անհատը կրնայ դրսեւորել եւ զարգացնել իր բնածին օժտուածութիւնը: Այս է անձի մտաւոր ու ընկերա – բարոյական հասունացման ուղին:

Հրանդի նամակը ինքնուրոյնութեան, ընկերա – հոգեբանական լիակատար հասունութեան չհասած, բայց բաւականաչափ գիտակից ու խելամիտ մարդու յուսահատական ճիչն է, որ ան կ'արձակէ, երբ կը զգայ, որ շատ ուշացած է, որ չէ կրցած հասնիլ իր ներքին հնարաւորութիւններու իրագործման: Ան միանգամայն ճիշդ կը մտածէ, որ անոր մէջ առաջին հերթին մեղաւոր եղած են իր ծընողները:

Երախաներու փոխարէն ամէն ինչ ընող ծնողները չեն վստահիր անոնց, չեն յարգեր անոնց անձն ու հնարաւորութիւնները, ամէն տարիքի տհաս կը համարեն, միայն այն պատճառով որ իրենց զաւակներն են: Այդպէս վարուելով՝ անոնք խիկապէս յաճախ կրնան ապացուցանել որ իրենք «ճիշդ են». կը խանգարեն երախայի զարգացումն ու հասունացումը եւ յետոյ մատնացոյց կ'ընեն անոր տհասութիւնը. տեսէ՛ք, ան ոչինչ չի կրնար ընել առանց մեզի, բազմաթիւ սխալներ կ'ընէ, մինակ ոչ մէկ բանի կը հասնի:

Դաստիարակութեան այս ոճն է մեղաւորը, որ հասարակութեան մէջ կը գըտնուին բաւարար հասունութիւն չունեցող բազմաթիւ չափահասներ, որոնք միշտ խնամակալի պէտք կը զգան, հոգեպէս տհաս են, չունին ընկերային վարքի հըմտութիւններ, չունին իրենց առջեւ ինքնուրոյնութեամբ իրատես նպատակներ դնելու եւ յատկապէս անոնց հասնելու ընդունակութիւն եւ խիզախութիւն: Ամենափոքր դժուարութիւններու առջեւ իսկ անոնք կ'ընկրկին, վախնալով բախումներէ: Նման անձեր անկասկած, չեն կրնար միութիւններ կառավարել, չեն կրնար իրենց վրայ պատասխանատուութիւն առնել: Անոնցմէ շատեր կը վախնան նոյնիսկ ընտանիք ստեղծելու հեռանկարէն, քանի որ ան կապուած է նոր հոգերու եւ պատասխանատուութեան հետ: Եւ մեր նամակագիրը շատ ճիշդ կը բնորոշէ նման մարդիկը՝ «յաւերժական մանուկներ» անուանելով: Այդպիսի անձեր իրենց երախաներն ալ չեն կրնար հասուն ու ինքնուրոյն անձնաւորութիւններ դարձնել:

Ներկայիս հոգեբանները կ'ուսումնասիրեն երեւոյթ մը, որ կ'անուանեն «ձեռք բերուած անօգնականութիւն»: Ասիկա կը գիտուի ընկերա – հոգեբանական բաւարար հասունութիւն չունեցող մարդոց վարքին մէջ: Այդ երեւոյթի հիմերը կը դրուին տակաւին վաղ մանկութեան տարիներուն. երախան հետեւողականօրէն կը զրկեն ինքնուրոյն գործելու հնարաւորութենէն, աւելին՝ երբ ինքնուրոյնութիւն կը դրսեւորէ կը պատժեն զայն, անոր մէջ դժուարութիւններու հանդէպ վախ ու սեփական հնարաւորութիւններու թերագնահատում յառաջ կը բերեն, զայն կը հասցնեն անկարող ու անօգնական վիճակի: Ան կը դառնայ կրաւորական, վախկոտ, գերզգոյշ ու չնախաձեռնող, կը խուսափի պատասխանատուութենէ: Ան ի ծնէ չէ որ այդպէս եղած է: Ընդհակառակն, ան եղած է գործօն, հետաքրքրասէր ու նախաձեռնող, բայց ծընողներու գերխնամակալութեան եւ գերվերահսկողութեան հետեւանքով աստիճանաբար զրկուած է այդ առանձնայատկութիւններէն: Իսկ յետոյ այդ յատկութիւնները ա՛լ աւելի թուլացած են կըրկնուող անյաջողութիւններու հետեւանքով, անօգնականութիւնը հետզհետէ ուժեղացած է: Հասկնալի է, որ այդպիսի մարդ չի կրնար յաղթահարել իր կեանքին մէջ հանդիպող քիչ թէ շատ դժուարին իրադրութիւնները, չի կրնար հասնիլ իր նպատակներուն, եթէ դեռեւս ծըրագիրներ ու ձգտումներ ունի: Անոր վարքի հիմնական միտումը կամ ռազմավարութիւնը դժուարութիւններէ հեռանալն ու փախուստի դիմելը կը դառնայ:

Իսկ ո՞րն է դաստիարակութեան ճիշդ ոճը: Թէ՛ մարդկութեան փորձը, թէ՛ հոգեբանական ու մանկավարժական հետազօտութիւնները կը համոզեն մեզ, որ երախաներու մտաւոր ու ընկերային – հոգեբանական հասունացման համար նըպաստաւոր է անոնց օգտակար վարքագիծը խրախուսող ու բարեկամական դիրքորոշումը: Երախան պէտք է հսկողութեան տակ պահել, որպէսզի ինք իրեն եւ ուրիշներու վնաս չպատճառէ, բայց եթէ ան այնպիսի գործողութիւններ կը կատարէ, որոնք անվնաս են եւ կը զարգացնեն անոր անձին այս կամ այն կողմը, ապա պէտք է խրախուսել ու օգնել անոնց՝ առանց անոնց տեղ այդ գործողութիւնները կատարելու: Երախային յատուկ կերպով պէտք է նաեւ սորվեցընել ինքնուրոյն ըլլալ այն գործերուն մէջ, ուր ան տարբեր պատճառներով կը խուսափի ինքնուրոյնութենէ: Եթէ երախան կը խնդրէ, որ ծնողը կամ ուրէ այլ չափահաս իրեն փոխարէն այնպիսի գործողութիւններ կատարէ, որ ինք ալ կրնայ յաջողութեամբ կատարել (հագուիլ, սնանիլ, հաւաքել ցիրուցան եղած խաղալիքներն ու գիրքերը, պայուսակը պատրաստել դպրոց երթալէ առաջ եւ – այլն), ճիշդ կ'ըլլայ պահանջել, որ ան ինքնաբերաբար կատարէ զանոնք: Չափահասի հետ համատեղ կատարուող գործունէութիւնը երախայի հասունացման նպաստող հիմնական գործօններէն մէկն է:

Երախան կարելի չէ ստորնացնել, անոր մէջ չէ կարելի թերարժէքութեան բարդոյթ ստեղծել: Եթէ ան փոքր է, ուրեմն բնական է, որ հարուստ փորձառութիւն ու գիտելիքներ չի կրնար ունենալ: Այդ պարագային ինչո՞ւ մատնացոյց ընել կամ գործով հասկցնել անոր տկարութիւնը: Կան նոյնիսկ չափահասներ, որոնք երախայի տկարութիւնն ու թերութիւնը քըննադատելէ հաճոյք կը ստանան, նման հիւանդագին եղանակով «ինքնահաստատման» կը հասնին:

Ի դէպ, մեր այս բոլոր դիտողութիւնները մեծ չափով կը վերաբերին նաեւ աշխատանքի ղեկավարներու ու ենթականերու փոխ – յարաբերութիւններուն: Յայտնի է, որ տարեց մարդոց մէջ կան անձեր, որոնք չեն վստահիր երիտասարդներուն, կ'ըսեն, թէ անոնց պատասխանատու պաշտօններ կարելի չէ վստահիլ: Այդպիսի պահպանողական մարդիկ նոյնիսկ 30 – 35 տարեկան մարդոց հետ կրնան վարուիլ այնպէս, կարծես իրենց առջեւ երախայ կանգնած է: Բայց քաջ ծանօթ է, որ մարդս կը հասունցնէ գործը, ընկերային պատասխանատու դերերու կատարումը: Երբ մարդը երիտասարդ ու միջին տարիքին կը զրկեն գործունէութեան հնարաւորութենէ, ապա, ան, բընականաբար չի կրնար հասուննալ ու ղեկավարի անհրաժեշտ գիտելիքներ ու հմտութիւններ ձեռք բերել: Զարմանալի չէ, որ ծերութեան նախաշեմին, կամ աւելի ուշ պատասխանատու պաշտօններու առջեւ ընկրկելու պարագային նման մարդիկ չեն կրնար վարպետանալ եւ հարկաւոր ձեւով կառավարել իրենց վըստահուած գործերը: Այդ տարիքին նկատելի կը դառնայ նաեւ ֆիզիքական ուժերու նուազումը:

Ընկերային հոգեբանական տեսակէտէ հասուն անձնաւորութիւններու պատրաստութիւնը ընկերութեան բոլոր օղակներու՝ ընտանիքի, ուսումնական եւ աշխատանքային միաւորներու կարեւորագոյն խնդիրն է, որ կրնայ միայն լուծուիլ մարդկային փոխ – յարաբերութիւններու ոճը կատարելագործելու միջոցով: Այդ ոճին մէջ արդարամիտ պահանջկոտութիւնը պէտք է միանայ լայնախոհութեան, մարդու նկատմամբ անկեղծ յարգանքի ու վստահութեան հետ: Բայց ինք՝ բաւարար հասունութիւն չունեցող եւ այդ հանգամանքին գիտակցող անհատը պէտք չէ յուսալքուի. պէտք է սկսիլ փոքր դժուարութիւններ յաղթահարելէ, աստիճանաբար անցնելով մեծերուն եւ հետեւողական ջանքերու գնով ազատիլ այն «ձեռք ձգուած անօգնականութենէն», որ իրեն պարտադրած էին վաղ շրջանի առարկայական հանգամանքները:

Ա. ՆԱԼՉԱՋԵԱՆ

LA DONATION A TITRE DE PARTAGE ANTICIPÉ

×

ԽՄԲ. – Մեր ձեռնհաս աշխատակցին յօդուածները կը հրատարակենք իր բնագրին լեզուով, տրուած ըլլալով անոնց զուտ մասնագիտական բնոյթը:

×

De tous temps, les Français qui possédaient quelques biens, ont songé à répartir leur patrimoine entre leurs différents enfants.

Durant plusieurs siècles, et avant la révolution française, et la naissance du Code Civil, institué par Napoléon, la noblesse consacrait l'héritage familial en donnant à l'aîné des fils le domaine familial, le second partait en guerre et on lui faisait attribuer un grade militaire et très souvent le troisième entrait dans les ordres.

Heureusement le Code Civil a mis de l'ordre dans cette manière de faire.

Mais la coutume voulant que les parents procèdent au partage entre les enfants, de leur vivant, est restée bien ancrée, et de nos jours, pour éviter les affrontements successoraux, il est très souvent fait appel à cette solution.

La donation à partage, a beaucoup d'avantages :

Elle permet, comme je l'ai dit plus haut, d'éviter des affrontements entre frères et sœurs dès lors qu'il y a un intérêt financier en jeu.

Les parents peuvent attribuer aux enfans les biens les plus appropriés à chacun, selon les compétences des uns ou des autres.

Notamment s'il dépend d'une succession, une affaire commerciale, ils peuvent faire opérer ce transfert au profit du plus compétent sans pour cela léser les droits des autres enfants qui recueilliront d'autres biens pour être égalisés dans leurs droits.

Si les biens ne suffisent pas,on peut prévoir des soultes, sommes d'argent destinées à compenser les différences de valeurs.

Faire sa donation partage ne veut pas dire que les parents se séparent de leurs biens, car dans ces actes, les notaires prévoient toujours une réserve d'usufruit durant leur vie et même au profit du survivant d'entre eux, de sorte que rien ne peut se faire ou vendre sans leur accord.

J'ai pu constater, depuis que j'exerce, la réticence de nos parents à effectuer ce type d'acte, car ils préfèrent que tout reste en l'état de leur vivant, pour éviter toute discussion.

Il s'agit là soit d'un aveu de faiblesse, soit d'une négligence due au fait que nos parents installés depuis deux générations en France, n'ont pas la même notion de la famille et de la transmission du patrimoine, ce qui est une grave erreur.

Par ailleurs la donation partage permet des économies fiscales sur les droits de succession

En effet, sur la valeur déclarée des biens il est possible de déduire la valeur de l'usufruit des biens transmis de sorte que les droits de succession seront moins élevés

En outre le projet de loi de finance pour l'année 1987, prévoit une réduction de 25% sur le montant des droits, dans la mesure où le donateur est agé de moins de 65 ans.

Cette réduction de droits sera de 15% si le donateur est agé de plus de 65 ans et moins de 75 ans.

Au dessus de 75 ans il n'y aura pas de réduction.

Aussi nous ne pouvons qu'engager les lecteurs à bien réfléchir sur ce sujet, qui très souvent est la source de conflits qui durent des générations.

NODAR

LIVRES REÇUS

WILLIAM SAROYAN
an Armenian Trilogy
ARMENIANS — BITLIS — HARATCH
Edited by Dickran Kouymjian
The Press at California State University, Fresno, 1986.

×

JESUS, THE SON
NERSES SHNORHALI
edited and translated by
MISCHA KUDIAN
Mashtots Press, London W. C. I.
London, 1986.

×

K R I K O R
par *Takvor Takvorian*
GAP (France), 1986

Fonds A.R.A.M

ԱՐՈՒԵՍՏ

ԽԱԺԱԿ ՕՀԱՆԵԱՆ

Երբ արուեստի մարդ մը ունեցած է քառասունէ աւելի անձնական ցուցահանդէսներ, զարմանալի չըլլար որ մեծ խանդավառութեամբ մը չմօտենայ իր մէկ նոր ձեռնարկին: Այդպէս չէ պարագան սակայն Խաժակ Օհանեանի որ՝ աւելի քան երեսուն տարիներէ ի վեր յաջողած է պահել աչքը եւ թարմութիւն հանդէպ իր արուեստին, լուսանկարչութեան:

Բնականաբար, իր ասպարէզին մէջ դժուար անցքեր պակաս չեն: Օհանեան կը մերժէ սակայն խօսիլ դժուարութիւններու մասին: Կը կառչի խանդավառութեամբ նոր ծրագիրներու՝ որոնք պիտի տանին, վերստին, հեռու երկիրներ. մօտիկ ապագային, անգամ մըն ալ Մեքսիքօ, ի խնդիր ճարտարապետական նկարներու եւ թերեւս ալ՝ Եգիպտոս, ուր, անկասկած, նիւթ չի պակսիր հրատարակելու համար իր ճոխ հաւաքածոն՝ որուն մէկ շատ փոքր մասը, այս օրերս, ցուցադրուած է Լիոն, Լիպրէրի Նուվէլի վարի սրահին մէջ: Ցուցադրութիւնը կը տեւէ մինչեւ Նոյեմբեր 16:

Օհանեան կը սիրէ լուսանկարել «մեծերէ զատ, անանուն մարդիկ փողոցը, իրենց գործատեղիին մէջ, կամ անծանօթ գիւղի մը մէկ անկիւնը: Գիտէ գտնել եւ չփախցնել առիթը, երբեմն ակնթարթ մը, երբ դիմագիծ մը, ակնարկ մը, արտայայտութիւն մը, կեցուածք մը պիտի դառնան արուեստի կտորներ, անցնելէ վերջ լուսանկարչական գործիքին մէջէն: Օհանեան գործակից եղած է թատրոնի ծանօթ անձնաւորութիւններու, ինչպէս Փլանշոնի, Մարէշալի, Էրլոյի եւ ուրիշներու «անմահացնելով» անոնց բեմադրութիւններէն շատեր:

Լիպրէրի Նուվէլի իր ցուցադրութիւնը կը պարունակէ միայն դիմանկարներ՝ որոնք կը զարմացնեն այցելուն իրենց մանրամասնութիւններու յստակութեամբը: Քով քովի են հանրածանօթ անձեր՝ փիլիսոփայ Կասթոն Պաշլար, թատրոնի մարդիկ՝ Օրսոն Ուէլս, Ժոզէֆ Լոզէ եւ ուրիշներ: Ռուբէն Մամուլեան ալ՝ որուն Խաժակ հանդիպած է Սան - Սէպասթիանի մէջ, տարիներ առաջ:

Մամուլեան միակ Հայը չէ այս ցուցահանդէսին մէջ: Հոն են նաեւ Վահէ Քաչա, Ժան Ժաք Վարուժան, հայագէտ Ֆրէտէրիք Ֆէյտի եւ քանի մը նուազ ծանօթ ազգակիցներ:

Խաժակ Օհանեան ծնած է Լիոն 1933, Հոկտեմբեր 11ին: Զաւակ տէսինաբնակ ծանօթ մարզասէր ընտանիքի մը՝ Խաժակ շուրջ քառասուն տարեկանին սկսած է գործել իբրեւ լուսանկարիչ: Աշխատելով Հայու յամառութեամբ, աւելի քան երկու տասնեակ տարիներէ ի վեր արդէն ունի համբաւ՝ իբրեւ վարպետ մը լուսանկարչական արուեստին մէջ:

ՎԱՂԻՆԱԿ ՄԽՍՔՃԵԱՆ

ԳՈՂԹՕՒԹԻ ԳՈՂԹՕՒԹ

ԱՆԹԻԼԻԱՍԻ Դպրեվանքի կրթական 57-րդ տարեշրջանը բացուած է Հոկտեմբեր 13-ին, նախագահութեամբ Գարեգին Բ. Կաթողիկոսի: Ժամը 9-ին, Հայրապետն ու միաբան հայրեր ժամանած են Պիքֆայա, ուր, Դպրեվանքի «Բրաքիոն Տումանեան» սրահին մէջ, տեղի ունեցած է հանդիսութիւն մը: Գործադրուած է յայտագիր մը: Տեսուչը՝ Արշաւիր Վրդ. Գարուճեան, բացման իր խօսքին մէջ նշած է, թէ ընթացիկ տարեշրջանին ուսանողներու թիւն է 58, բայց կը սպասուին նաեւ չորս ուսանողներ Սուրիայէն: 14-ը նորեկներ են 44-ը՝ հին սաներ: Գարեգին Բ. ուսանողներուն ուշադրութեան յանձնելէ ետք Դպրեվանքին աւանդութիւն ունեցող հաստատութիւն մը ըլլալու իրողութիւնը, ներկաները հրաւիրած է մտածելու աւեցերքի մէջ գտնուող երկու մեծ ուժերու՝ հողին և հոգիին մասին, նշելով.– «Հակառակ անոր որ նիւթը և հոգին իրարու կը հակադրուին, սակայն անոնք նաեւ իրարու հետ շատ մը հանդիպումներ ունին: Այսպէս, եթէ հողը չխըտնամես եւ անոր հող չտանիս, անիկա կը վերածուի խոպան եւ անպտուղ վայրի: Այնպէս ալ մենք պէտք է մեր հոգիները կարենանք մշակել, որպէսզի անիկա ըլլայ բնակարան Հոգւոյն»:

×

ՊՈՒՐՃ ՀԱՄՈՒՏԻ «Յակոբ Տէր – Մելքոնեան» թատերասրահին մէջ, Հոկտեմբեր 15-ին, նշուած է Աւետիս Ահարոնեանի ծննդեան 120-ամեակը, կազմակերպութեամբ Համազգայինի: Բացումը կատարած է Սոնիկ Տագլեան, ի մէջ այլոց նշելով. – «Այս հանդիսութիւնը խայծ մըն է, որ հայ ազատագրական պայքարի գաղափարախօսին յեղափոխաշունչ գրականութիւնը վերաթարմանայ մեր առօրեային մէջ եւ զօրաւոր պատուար մը հանդիսանայ մեր այլասերման ու ապաքաղաքականացման տանող հոսանքին դէմ»: Բանախօսած է Սարգիս Կիրակոսեան, ներկայացնելով Ահարոնեան գրագէտն ու յեղափոխական գործիչը: Լուսապատկերներու միջոցով ներկայացուած է Ահարոնեանի կեանքն ու գործը: Երգիչ Գրիգոր Ճանիկեօզեան մեկնաբանած է երկու երգեր, դաշնակի ընկերակցութեամբ Ստեփան Էմմիեանի:

×

ԱՆԹԻԼԻԱՍԻ Կաթողիկոսարանի շրջափակին մէջ, Հոկտեմբեր 18-ին, բացուած է հայ գիրքի 9-րդ ցուցահանդէսը: Մասնակցած են Համազգայինի, Տօնիկեան, Շիրակ, Սեւան հրատարակչականները, վերջին տասը տարիներու իրենց հրատարակութիւններով: Եկեղեցական արարողութենէն ետք՝ շրջափակին մէջ, Վարուժան Ծ. Վրդ. Հերկելեան բացումը կատարելով ցուցահանդէսին շեշտած է այն իրողութիւնը, որ տաղնապի օրերուն մէջ իսկ հայ ժողովուրդը կապուած կը մնայ հայ գիրքին: Գեղարուեստական յայտագիր մը գործադրած է Դպրեվանքին երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Գէորգ Գանտահարեանի: Օրուան պատգամը փոխանցած է Գարեգին Բ. Կաթողիկոս, ի մէջ այլոց նշելով, որ «Հերետիկոսի պէս անձեր են անոնք, որոնք կը մերժեն հայ գիրք կարդալ երբ հայերէն գիտեն: Հայ գիրքին հանդէպ կամաւոր անտարբերութիւնը Հայութենէ հեռացումի ձեւ մըն է»: Ցուցահանդէսը տեւած է մինչեւ Հոկտեմբեր 26:

×

ԳԱՀԻՐԷԻ Էյն Շամս համալսարանին մէջ, Հոկտեմբեր 14ին, Աթէֆ Մարկոս Պուտրոս պաշտպանած է դոքթորայի իր աւարտաճառը, որուն նիւթը եղած է՝ «Հայաստան ընդմէջ Բիւզանդիոնի եւ իսլամական արշաւանքներու՝ 1071 – 1171 թուականներուն»: Եգիպտոսի զանազան համալսարաններուն մէջ շուրջ 15 աշակերտներ կը զբաղին Հայոց պատմութեան զանազան շրջանները ուսումնասիրելով, առաւելաբար օգտուելով արաբական աղբիւրներէ:

ՏԵՐԵՒԱԹԱՓ

Ընդհանուր առմամբ աշնան տխուր եղանակի պահանջն է տերեւաթափը, ծառերու ու ծաղկանց կեանքը վերանորոգելու մտօք:

Մարդ արարածն ալ վերջապէս առանց այլեւայլի կ՚ենթարկուի այս անանուն տխուր պահանջքին՝ անխուսափելիօրէն:

Գաղթաշխարհի հայութիւնն ալ իր կարգին կը նօսրանայ հետզհետէ Ապրիլեան Սերունդէն վերապրող մնացորդացի մահով ու մեզ կը մօտեցնէ ամէն օր, ցաւալի իրողութեան հանդրուանին: Մեր հանապազօրեայ կեանքի թաւալումը իր բնականոն թափը չունի, մեզ որոշ չափով զգաստացնելու համար. վասնզի ապրիլեան սերունդը կը հեռանայ մեզմէ առյաւէտ: Ցաւա՛լի իրականութիւն:

Քանի մը օր առաջ, Մարսէյլի Հայութիւնը ցաւով տեղեկացաւ մահագոյժին, բարեպաշտ Ենովք Զուլֆաեանի: Ողբացեալը ծնած էր 1900, Սեպտեմբեր 10-ին Հաճընի մէջ: Տարաբախտ Ենովքն ալ հազարաւոր բախտակիցներու նման ապրեցաւ անտարակոյս դժոխային կեանք: Զարհուրանք եւ զրկանք իր ամէնօրեայ տխուր բաժինը եղած էր: Այո՛. ան ալ շատերու պէս ըմպեց դառնութեան բաժակը երկար ժամանակ: Հապա՛ բարի օր մը, փորձեց վերջ տալ այն հրէշամիտ կեանքին որ կը պարտադրուէր Թուրքի կողմէ, վճռեց փախիլ, հեռանալ ու ապաստանիլ Նոր Աշխարհի ամերիկեան որբանոցը:

Յունաստանի մէջ կը գտնէ իր մայրը, եղբայրը ու այլ պարագաներ: 1926-ին կը հաստատուի Ֆրանսա, կը կազմէ նահապետական ընտանիք:

Հողաթումբդ թեթեւ եւ միշտ կանանչ մնայ:

Մ. Խ. Թ.

«ՈԶՆԻ» Ի ՍՐԱՄՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԷՆ

Քննութիւններ՝ մասնաւոր հիմունքներով

Ռոյալը սպիտակ էր: Տիկին Նունուշը այդպէս էր ուզել: Ճաշասեղանը քանդեցին, ծալեցին, մահճակալի տակ դրեցին: Փոքրիկ սեղանից էին օգտւում: Հիւրեր ընդունելիս ճաշերը, խորտիկները, շըշերը շարում էին ռոյալի վրայ, իսկ փոքրիկ սեղանի շուրջը նստոտում, ուտում էին: Ճիշդ է՝ սենեակում նեղուածք էր, եւ ոչ ոք չէր նուագում, սակայն ռոյալը սպիտակ էր: Համիկը՝ Նունուշի ամուսինը, թառ էր նուագում, զոյգ վեց տարեկան տղաները դհոլ էին խփում ... ու քէֆ էին անում: Ժամանակն էր՝ երեխաների երաժշտական կրթութեան մասին մտածել: Տիկին Նունուշը հեռատես ու ձեռներէց կին էր. ընդունելութեան քննութիւններից դեռ երկու ամիս առաջ ներկայացաւ երաժշտական դըպրոցի դիրեկտորին:

– Բարե՛ւ ձեզ, շուտ եմ եկել, որ յետոյ չասէք. «ուշ էք եկել»:

– Իսկ ինչո՞ւ էք եկել:

– Եթէ երեխէքիս տեսնէք՝ ոնց որ արտասահմանեան ժուռնալից դուրս եկած լինեն:

– Շատ ուրախ եմ:

– Շնորհակալութիւն: Ուզում ենք մէկը երգի, միւսը՝ ռոյալի դասարան ընդունւի:

– Ուզում էք ասել դաշնամուրի, – ճըշդեց դիրեկտորը:

– Չէ՛, մերը ռոյալն է՝ սպիտակ, տղաներս էլ զոյգ են:

– Խնդրում եմ անհրաժեշտ փաստաթղթերը եւ դիմումը ներկայացնել քարտուղարուհուն՝ կը նայենք ընդհանուր հիմունքներով:

– Ճիշդն ասած, ես հէնց դրա համար էլ եկել եմ. ես չեմ ասում իմ սիրուն աչքերի համար տղաներս ընդունէք: Մեր ձեռքն էլ քարի տակ չի, Համիկս համաձայն է ձեր ընդհանուր հիմունքներին՝ դեռ մի բան էլ աւելի: Ես չեմ ուզում, որ տղաներս այստեղ սովորեն ու իրենց կաշկանդուած զգան:

– Երեխաները ի՞նչ տուեալներ ունեն, – հարցրեց դիրեկտորը:

– Ուրիշներից պակաս չենք. ամուսինս հարուստ տուեալներ ունի ... Ես էլ ... դէ՛ տեսնում էք:

– Տիկին, դուք ինձ լաւ չհասկացաք, ես տղաների երաժշտական տուեալների մասին էի հարցնում:

– Հը՛, հիմի որ այստեղ լինէին, դհոլ խփէին՝ նստած տեղից վեր կը կենայիք – կը պարէիք ... ինձ էլ կը հրաւիրէիք:

– Դա վատ չէ, մենք ունենք համապատասխան դասարան, գուցէ այնտեղ փորձէն ընդունուել:

– Ի՞նչ, դհո՞լն ինչ է, որ դրա դասարանն էլ ինչ լինի: Ի՞նչ է, դհոլի համար ընդհանուր հիմունքներո՞ն պէտք է մասնակցենք: Բա, ի զո՞ւր տեղն եմ այդքան ծախս արել՝ սպիտակ ռոյալ գնել: Որ իմանաք վրաս ի՛նչ է նստել, – յուզուեց տիկին Նունուշը:

– Մի՛ յուզուէք, տիկին: Ինչ դասարան ուզում էք, այդ էլ նշէք դիմումում: Քննութիւններին կը մասնակցին: Եթէ բալերը բարձր լինեն, ուրեմն՝ կ՚ընդունուեն:

Տիկին Նունուշը զայրացած ու պարտուած դուրս եկաւ դիրեկտորի սենեակից:

– Սրա՛ն տեսէք: Եթէ պէտք է քննութիւններին մասնակցեն՝ էլ ի՞նչ ընդհանուր հիմունքներ, – ապա քայլերն ուղղեց դէպի վերադաս կազմակերպութիւն...

Ռ. ԵՍԱՅԵԱՆ

ԱՐԴԻԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐ, ԲԱՑԱՅԱՅՏ ՀԱՐՑՈՒՄՆԵՐ

ՄԱՐԿ. ՆՇԱՆԵԱՆ

Պատմականօրէն՝ երկու ձեւ կայ ժխտումի մեքենան եւ արգիլումի կորիզը փորձարկելու եւ անկէ ելք մը որոնելու: Առաջին ձեւը, առաջին ուղին յատուկ է անոնց՝ որ ծնած են այդ մեքենային մէջը, ու ամբողջ ճանապարհէ մը յետոյ՝ հասած են լոյս աշխարհ: Զօրեանի գիտաժողովին՝ ասո՛նք են ուղղութիւն տուողները: Ինչո՞ւ: Որովհետեւ ճամբայ մը ունին իրենց ետին, յաճախ՝ շատ երկար ճամբայ մը, մտային նսեմարաններու ովկեանոսներուն վրայէն անդրատլանտեան ճանապարհորդութեամբ: Լաւ տեղեակ են այլեւս մտային աշխարհագրութիւններուն, կրնան ուղի ճշդել, եւ հարցում ուղղել: Հարցումները կ՚ուղղուին մէկ ցամաքամասէն միւսը: Բայց կայ երկրորդ ձեւ մը, ձեւը անոնց՝ որոնք ծնած են ժխտումի մեքենային եզերքը: Ասոնք գրեթէ միշտ՝ կը մնա՛ն եզերքը, կամ ալ՝ աւելի՛ կը հեռանան:

Բայց աստնդմէ ոմանք անսպասելի կերպով՝ յետադարձ ճամբորդութիւնը կը կատարեն, դէպի կորիզը արգիլման, իրենց հետ տանելով եզերային լոյսը, Գորթեանի բառով՝ ազատութիւնը, եւ ազատութեան հովը: Թէ ի՛նչ կ՚ըլլան այդ ազատութեամբ, մարդ չի գիտեր: Երբեմն՝ կ՚ըմբոստանան: Երբեմն ալ կը հասնին կեդրոն, ծայրը՝ ճանապարհին, հոն ուր ամէն ինչ կը քակուի: «Փարիզի տղաքը» առենօք՝ այս երկրորդ ուղիին կը պատկանէին, ու մինչեւ այսօր՝ այդ ուղին չէ գոցուած:

Մինչեւ այսօր կայ «փրկարար տաղնապ»ին աւանդութիւնը: Եւ եթէ ճիշդ է որ «առանց օրինաւորումի, չկայ իմացականութիւն», պէտք է գիտնալ նաեւ որ առանց աւանդութեան՝ չկայ օրինաւորում: «Աւանդութիւն» բառն հոս՝ գաղ. առասպելին, ժխտումի մեքենային հետ դիմադիմութեան գրողական թէ մտածողական աւանդութիւնն է:

×

– 5 –

Ժխտումը կը գործէ հայկական կեանքի բոլոր մակարդակներուն, բոլոր մարզերուն մէջ, սկսելով ամէնէն նուրբ ու մըտահոգիչ մարզէն, որ է՝ մանկավարժութիւնը: «Մեր զաւակները, կ՚ըսէ Կ. Գորթեան, այնպէս՝ ինչպէս կը դաստիարակենք զիրենք այժմ, Հայ պիտի չըլլան: Համոզուած եմ որ մենք ենք զանոնք սպաննողները» (էջ 62): Կ՚ակնարկէ անշուշտ այն աւանդական դաստիարակութեան, որ յաջորդ տարիներուն՝ անկարելի կը դարձնէ որեւէ հիմնուած երկախօսութիւն աշխարհին հետ: Ինչպէս լման գաղ. առասպելը որ կը տնօրինէ մեր մտային ըմբռնումները՝ հիմնուած է ան ալ սեփականի եւ օտարի «հում» հակադրութեան վրայ: Գորթեան՝ «Այս մէկը սխալ հակադրութիւն մըն է, որեւէ մէկուն համար որ քիչիկ մը կը մտածէ: Բայց մէկու մը համար, որ բնաւ չի մտածեր, կը տնօրինէ ան մեր ողջ պատմութեան ընթացքը, որ կը քանդէ մեզ: Մե՛ր պատմութիւնն է, ու Աղէտին պէտք չունինք զայն սորվելու համար...»: Աղէտին պէտք չունինք, որովհետեւ մեր ձեռքով կը կրկնենք զայն: Ու Ճ. Թաշեան կ՚երկարաձգէ այս դառն յայտարարութիւնը, աւելցնելով իր կարգին՝ «Աղէտը մեզ երկրորդ անգամ մը կը մեռցնէ, պարզապէս երեւոյթները տնօրինելով այնպէս՝ ինչպէս հիմա կարպիսը բացատրեց. մեր զաւակները իր խաղալիքները կը դարձնէ, զանոնք մղելով մըտածելու «ճիշդ» հռչակուած ուղղութեամբ» (էջ 63): Այսինքն՝ անոնց մէջ դրոշմելով գաղ. առասպելը եւ համապատասխան աշխարհահայեացքը, զանոնք անկարողներ դարձնելով, անկարող՝ այդ առասպելէն պատճառած օտարումէն ազատագրուելու, անկարող՝ օտարը ընդունելու եւ փորձ – ընկալելու, անկարող՝ «ազգայնական» հում տուեալէն ձերբազատուելու, անկարող՝ ստեղծարար երկախօսութեան մը հիմերը դնելու:

(Շար. 10)

Fonds A.R.A.M

ՊԱՏԱՐԱԳ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Նոյեմբեր 9, ժամը 9–ին պատարագ կը մատուցուի Վիէնի Սէն – Թէոտոր մատրան մէջ Փլաս Սէն – Փօլ։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ԻՍԱՀԱԿ ԽՋԿՐ. ՔՀՆՅ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

Առ ի գիտութիւն Վիէնի հաւատացեալ ժողովուրդին կը ծանուցուի, որ ամէն ամսուան երկրորդ Կիրակին պատարագ կը մատուցուի Վիէնի նոյն մատրան մէջ։

COURS DE DANSE

de la

CROIX BLEUE ARMENIENNE D'ISSY-LES-MOULINEAUX

pour les jeunes à partir de 16 ans sous la direction d'Anna Boudaghian diplomée de l'école de chorégraphie d'Erevan

de 17h à 19h

45, rue de la Défense—Issy-les-Moulineaux

à partir du Vendredi 7 Novembre

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէսինի Եկեղեցւոյ վարչութիւնը իր խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնէ շրջանիս գերադաս մարմնին, Լիոնի Հայ Ազգային Միութեան, Փոն – տը – Շէրիի Հայ Ազգային Միութեան, Լիոնի Ս. Յակոբ Եկեղեցւոյ եւ շրջակայից առաջնորդ՝ Գերաշնորհ Տէր Նորվան Եպիսկոպոս Զաքարեանի, Լիոնի Փոն – տը – Շէրիի եւ Տէսինի քահանայից եւ դպրաց դասին, ինչպէս նաեւ Լիոնի Հայ Ազգային Միութեան պատուոյ նախագահ՝ Պր. Ճիպրայէլ Պահատուրեանի, նախկին նախագահ Պր. Սեպուհ Սարեանի որ իրենց մասնակցութեամբ եւ ներկայութեամբ յարգեցին, Տէսինի Եկեղեցւոյ վարչութեան ատենապետ՝

ԳԵՂԱՄ ՏԱՊԱՂԵԱՆԻ

յուղարկաւորութեան արարողութիւնը որ տեղի ունեցաւ Հոկտեմբեր 27–ին, Տէսին։

×

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի, Անիէռ – Պուա – Գոլոմպ եւ Արժանթէօյի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է 1.000 Ֆ. Տէր եւ Տիկին Կարապետ Ծառուկեանէ Սեդրակ Էմմիեանի մահուան առիթով։

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE

9, rue de Madrid — 94140 ALFORTVILLE

reçoit

AïDA AZNAVOUR - GARVARENTZ

à l'occasion de la sortie de son livre

« P E T I T F R E R E »

Vendredi 7 Novembre à 20h45

— *Présentation - signature* —

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Հմայեակ Հարեթնաքովեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Նուպար Ինիգեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Որդիկ Ինիգեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Գալուստ Բարեկամեան եւ զաւակները հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան Կիրակի, Նոյեմբեր 9–ին Իսիի Ս. Մարիամ – Աստուածածին Եկեղեցին, իրենց քրոջ եւ ազգականին՝

ՏԻԿԻՆ ԵՍԹԵՐ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղը, ինչպէս նաեւ Ալֆորվիլի «Նոր Սերունդ»ը կը ծանուցանեն թէ Կիրակի, Նոյեմբեր 9, Ս. Պօղոս – Պետրոս Եկեղեցւոյ մէջ, Կոմիտաս փողոց – Ալֆորվիլ – հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց մահացած ընկեր եւ ընկերուհիներուն յիշատակին։

Յաւարտ Պատարագի՝ հոգեճաշ, Ալֆորվիլի Մշակոյթի Տան մէջ։

9, rue de Madrid — 94140

Ի գիտութիւն անոնց յիշատակը յարգողներուն։

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ

ՄԻՍԱՔ ՄԵԾԱՐԵՆՑԻ

ծննդեան 100–ամեակին

իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն Տիկին Նոյեմիկ Իւսէֆի – Քերէբեշեան, Օր. Վիլմա Պէօրէքեան, Կարապետ Տագէսեան, Ժան Թասլաքեան եւ՝

ԶՈՒԼԱԼ ԳԱԶԱՆՃԵԱՆ

Ուրբաթ, Նոյ. 28, ժամը 20.30–ին,

YAN'S CLUB

5, avenue Reille, 75014 Paris

կազմակերպութեամբ՝

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆԻ

100–ԱՄԵԱԿԻ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ ԵՒ ԵԱՆ'Ց ԱԿՈՒՄԲԻՆ

Հանդիսութեան աւարտին՝ ճաշ, ակումբին մէջ։

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Ճաշին մասնակցելու համար տեղերը ապահովել հեռաձայնելով հետեւեալ թիւերուն՝

48 78 22 79 – 43 81 80 82 – 45 89 20 48

ՀԱՅԵՐԷՆ ԴԱՍԵՐ

Պանեէօ – Քաշանի միօրեայ վարժարանի վարչութիւնը ուրախ է ծանուցանելու թէ այսուհետեւ հայերէնի երեկոյեան դասընթացքներ տեղի պիտի ունենան Պանեէօյի՝

Ecole MAURICE THOREZ

41, Ave. Albert Petit

ուր տեղի կ'ունենան նաեւ ցերեկային դասերը։

Երեկոյեան դասընթացքները կը սկսին Չորեքշաբթի, Նոյեմբեր 5–ին եւ տեղի կ'ունենան ամէն Չորեքշաբթի, կէսօրէ վերջ ժամը 7–ին։

Մանրամասնութեանց համար դիմել. – 46 – 63 – 77 – 70 թիւին։

ՇԱՐՎԻԷՕ — Ս. ՆՇԱՆ

ՊԱՏԱՐԱԳ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՕԾՄԱՆ Դ. ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ

Փոն – Տը – Շէրիւ եւ Շարվիէօյի Ազգ. Միութեան Վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ Կիրակի, Նոյեմբեր 9–ին Օծման Դ. տարեդարձին առթիւ պատարագ կը մատուցուի։

Պատարագ՝ 10.15–ին։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ԶԱՔԱՐԵԱՆ

Այս առթիւ հոգեհանգիստ կը կատարուի Եկեղեցւոյս գլխաւոր բարերար՝ Տէր եւ Տիկին Ճէպրայէլ եւ Ագաւնիի Պահատուրեանի ծնողաց՝ Նշան եւ Ֆիլօր Պահատուրեանի հոգիներուն համար, ինչպէս նաեւ Պահատուրեան, Պաթմագեան, Խարբութլեան, Թիւթիւնճեան, Յարութիւնեան, գերդաստանաց հին եւ նոր ննջեցելոց հոգիներուն ի հանգիստ, նաեւ կը յիշատակուին եկեղեցւոյս միւս բոլոր բարերարներուն, նախկին հոգեւոր հովիւ վախճանեալ Հմայեակ Վրդ. Պաղտասարեանի, Խաչատուրեանի, Պալեանի, Ճընկըրեանի, Գարակէչավուրեանի, Մելգոնեանի, Մուկհամեանի, Սանթուլլօի, Չիղտէմեանի, Չիլինկիրեանի, Չիլինկիրեանի, Թիլպեանի, Տէյիրմէնճեանի, Հիլպագեանի, Պաթմագեանի, Զատէեանի, Տիրանեանի, Յարութիւնեանի, Մարգարեանի, Գարիպեանի, Պչաքճեան, Արէկեանի, Պագըրճեանի, Պետրոսեանի, Կիւրէնեանի, Մուրատեանի, եւ Սօմունեանի սիրեցեալ հարազատներուն ի հանգիստ։

Կը կատարուի նաեւ Աղօթք եւ Մաղթանք եւ Արեւշատութիւն, Տէր եւ Տիկին Ճէպրայէլ եւ Ագաւնիի Պահատուրեանի ինչպէս նաեւ միւս բարերարներուն սիրեցեալ հարազատներուն համար։

Պատարագի երգեցողութիւնը կը կատարուի եկեղեցւոյս «ՇՆՈՐՀԱԼԻ» երգչախումբին կողմէ, ղեկավարութեամբ՝ Պր. Յակոբ Աբրահամեանի։

Ժամը 12.30–ին Ազգային Տան «Ճէպրայէլ Պահատուրեան» սրահին մէջ տեղի պիտի ունենայ ժողովրդական հացկերոյթ։

Անոնք որոնք կը փափաքին մասնակցիլ ճաշին, կրնան հեռաձայնել Ազգային Միութեան նախագահ՝ Պր. Արիս Խաչատուրեանի։

Հեռաձայն.– 78 – 32 – 18 – 51

Ճաշագինն է 100 Ֆ.։

CENTRE CULTUREL

ST. MESROB

10 bis, rue Thouin -- Paris 5e

Dans le cadre de ses conférences mensuelles, le Centre Culturel Saint Mesrob présente

S T E P A N A G U E R T

qui donnera un

CONCERT DE MUSIQUE SUR SANTOUR

accompagné de commentaires sur cet instrument traditionnel arménien.

Vendredi 7 Novembre à 20h30,

dans la salle du Centre Culturel Saint Mesrob, 10 bis, rue Thouin, Paris 5e.

Participation : 30 F.

Buffet froid prévu à partir de 19h.

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տէր եւ Տիկին Արտաւազդ եւ Ռոզ Հանըմեանի յիշատակին՝ իրենց աղջիկը 300 ֆրանք կը նուիրէ «Յառաջ»ին։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէն – Ժերոմի Թաղական խորհուրդը ստացած է. – Մատաղօրհնութեան առթիւ. – Տէր եւ Տիկին Ժագ Կարապետեան 5000 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Մկրտիչ Պուլկուրեան ոչխար մը, Այրի Տիկին Սիրարփի Մարգարեան եւ զաւակները ոչխար մը, Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցի 1000, Տէր եւ Տիկին Արշամ Պապայեան, Տէր եւ Տիկին Դաւիթ Պանտիկեան 1000–ական Ֆ., Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցի, Գամբրայն Ֆրէժի Ս. Կարապետ Եկեղեցի, Սէն – Թ'Անթուանի Սուրբ Թադէոս – Բարթողիմէոս Եկեղեցի, Սէն - Ռաֆայէլի Ծերանոցի տնօրէնուհի՝ Տէր եւ Տիկին Կարապետեան, Մայր Եկեղեցւոյ Տիկնանց Միութիւն, Ազատնի եւ Արա Կարապետեան, Տէր եւ Տիկին Ռոպէր Ժամկոչեան, Տէր եւ Տիկին Վահէ Տուրսունեան, Սանտալեան ընտանիք, Տէր եւ Տիկին Շարլ Դաւիթեան, Տէր եւ Տիկին Մելգոնեան 500–ական Ֆ.։

Պուլվար Օտտոյի Ս. Յակոբ Եկեղեցի, Խորտէքեան ընտանիք, Տէր եւ Տիկին Թագւոր Թագւորեան 300–ական, Տէր եւ Տիկին Ռոժէ Շէհրլեան, Թորոս Գույումճեան, Տէր եւ Տիկին Հայկ Մկրտիչեան, Այրի Տիկին Ալիս Տէր – Մինասեան, Տէր եւ Տիկին Մաքս Իսկէնտէրեան, Տէր եւ Տիկին Գէորգ Մինասեան, Տէր եւ Տիկին Փիէր Պիսքիճեան, Տէր եւ Տիկին Պիւլիօ Նալպանտեան, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Հօթօթեան, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Փանոսեան, Տէր եւ Տիկին Կարպիս Մինասեան, Տէր եւ Տիկին Շարլ Սանտըրճըեան, Այրի Տիկին Նուարդ Մելգոնեան, Պ. Նուպար Տէր – Մինասեան, Այրի Տիկին Արամ Սանտըրճեան 200–ական, Տէր եւ Տիկին Յովսէփ Եասյեան, Տէր եւ Տիկին Վարուժան Անտոնեան 150–ական ֆրանք։

Տէր եւ Տիկին Վարդգէս Խոզեան, Տիկին Էլէն Սէֆէրեան, Բարունակ Քիւրտիճեան, Տէր եւ Տիկին Անթուան Սիվայլեան, Տէր եւ Տիկին Ռոժէ Խաչատուրեան, Տէր եւ Տիկին Կարպիս Սիվազլեան, Տէր եւ Տիկին Ժանօ Զարուկեան, Այրի Տիկին Արշալոյս Հաճիվարդանեան, Հայկ Պօղոսեան, Տէր եւ Տիկին Համբարձում Ենովքեան, Այրի Տիկին Մէսճեան, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Կիրակոսեան, Տիկին Էլիզ Յակոբեան, Տէր եւ Տիկին Վարդեվառ Գամպէրեան, Տէր եւ Տիկին Գարեգին Թաշճեան, Տէր եւ Տիկին Մելգոն Նալպանտեան, Այրի Տիկին Հայկանոյշ Մէժան, Տէր եւ Տիկին Մորիս Տէր – Միքայէլեան, Տէր եւ Տիկին Ա. Գնաճեան, Տէր եւ Տիկին Աւետիս Մանուկեան, Տէր եւ Տիկին Ստեփան Տէր – Մինասեան, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Կիւլկէրեան, Տէր եւ Տիկին Սիմոն Աւտոյեան, Տէր եւ Տիկին Վրէժ Ժամկոչեան, Մի Ոմն, Պ. Գեղամ Մարգարեան, Տէր եւ Տիկին Համբարձում Սիմոնեան, Տէր եւ Տիկին Միհրան Սահակեան, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Շալճեան, Այրի Տիկին Կարապետ Ճանիկեան, Տէր եւ Տիկին Արթօ Տէր – Մինասեան 100–ական Ֆ., Տէր եւ Տիկին Սեբոբ Քինոսեան, Այրի Տիկին Սիրարփի Մերտինեան, Այրի Տիկին Չէնճիրճեան, Այրի Տիկին Վարդուհի Թաշճեան, Օրիորդ Մարի Պէրպէրեան 50–ական Ֆ., Տէր եւ Տիկին Փիէր Ղազարեան 1000 Ֆ.։

GRAND DINER DANSANT

au profit de l'Ecole **SAINT MESROP** d'Alfortville

dans les salons rénovés de l'**Hôtel Méridien**

81, Bd. Gouvion Saint Cyr — 75017 PARIS

SAMEDI 15 NOVEMBRE à 20h00

La soirée sera animée par le dynamique orchestre arménien

GAIDZAKS

Réservation : **Dr S. Simonian — 43 68 42 04**

(après 18 heures)

Grande Soirée Dansante

Le Samedi 8 Novembre à partir de 21h

au profit de la Maison de la Culture Arménienne de Décines

Dans les salons d'ELITAIR MAXIM'S à l'Aéroport de Satolas

2 grand orchestres :

○ Orchestre A N I

○ Orchestre M I C H E L C A Y R O L

avec attraction.

Parking P3 gratuit — Présenter votre ticket parking à la réception du bal pour oblitération.

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris

Commission Paritaire : N° 55935

Fonds A.R.A.M

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
6

JEUDI
6 NOVEMBRE
1986

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Directrice: Arpik Missakian

Tel.: (1) 47. 70. 86. 60 — Telex: HARATCH 280 868 F
C.C.P. Paris 15069-82 E — 51027317 A R. C. Paris

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 600 Ֆ. — Վեցամսեայ : 310 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 700 Ֆ. — Հատը : 4,00 Ֆ.

LE NUMERO : 4,00 F

61ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 16.352 Fondateur: SCHAVARCH MISSAKIAN 61e ANNÉE — No 16.352

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

ՖՈՒԹՊՈԼ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԲԱԺԱԿ

ԿՐԿՆԱԿԻ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Զոյգ հայանուն ակումբներ կը մասնակցէին Կիրակի, Նոյեմբեր 2-ին, Ֆրանսայի բաժակի չորրորդ հրջանին։ Երկքը յաղթականօրէն անցան այս հանգրուանէն։ Անակնկալ յաջողութիւն Մարսէյլի մէջ՝ ուր Հ. Մ. Ը. Մ. Արծիւ մեծ տարբերութեամբ պարտութեան մատնած է (3 – 0) Սէնթ – Մարթի խումբը եւ Սէն – Թ'Անթուան ալ, թէեւ դժուարաւ, բայց մեծ վճռականութեամբ, պահած է իր առաւելութիւնը (2 – 1) Քարոլի վրայ։

Մեր երկու խումբերն ալ կը խաղային իրենց համակիրներուն առջեւ, ինչ որ անկասկած օգնած է իրենց այս փայլուն արդիւնքները ձեռք բերելու համար։ Յիշենք որ, անցեալ տարի, Մարսէյլի հայ երկու ակումբները դուրս մնացած էին մրցաշարքէն երրորդ հանգրուանին իսկ։

Հ. Մ. Ը. Մ. Լիոն – Տեսինի յաղթանակն ալ Էշիրոլի մէջ, դժուարաւ ձեռք բերուած է, 1–0։ Իսկ, ինչպէս Վօ – ան – Վըլէնի մէջ՝ ուր կը խաղար Վալանսի Հայ Մարզականը, աննպաստ օդը արգելք եղած է որ խաղացողները ցոյց տան իրենց բոլոր կարողութիւնները։ Վալանս յաղթուած է (0 – 0) ազատ հարուածներու տարբերութեամբ։

Վալանսի պարտութիւնը իր առաջինն է այս մրցաշրջանին, պաշտօնական մրցումի մը մէջ։ Վալանս իր բոլոր ուշադրութիւնը պիտի կեդրոնացնէ այլեւս ախոյենութեան վրայ՝ որուն մէջ առաջատարի դիրքին վրայ կը գտնուին Կրընոպլի երկու ակումբներուն ընկերակցութեամբ։ Յառաջիկայ Կիրակի ասոնցմէ մէկը պիտի կորսնցնէ հաւանաբար իր դիրքը։ Վալանս կը խաղայ արդարեւ Կրընոպլի մէջ Ֆութպոլ Քլիւպի դէմ։

×

Ֆրանսայի բաժակի 5-րդ հրջանի խաղերը տեղի կ'ունենան Նոյեմբեր 16-ին։ Այս մակարդակին, մրցաշարքին մէջ մուտք կը գործեն նաեւ Ֆրանսայի ախոյենութեան 3-րդ բաժանումին մէջ պայքարող խումբերը։ Հ. Մ. Ը. Մ. Լիոն – Տեսինի բախտը ունեցած է անոնցմէ մէկը իբրեւ մրցակից չունենալու։ Ռօն – Ալփ հրջանին մէջ վիճակահանութիւնը կատարուած է արդէն։ Հ. Մ. Ը. Մ., Տեսինի մէջ, պիտի խաղայ Լա Թալոտիէրի (Լուար) հետ՝ որ իր դասակարգէն միայն մէկ աստիճան վար է։

Մինչ այդ այս շաբթու վերջը, պատույ դասակարգի ախոյենութեան գծով, Հ. Մ. Ը. Մ. կը խաղայ Տեսին քաղաքի կից Վօ – ան – Վըլէնի մէջ։ Հաւասար արդիւնք մը կ'ակնկալուի։

Իսկ Միջերկրականի լիկին առաջնութեան ի հաշիւ, Մարսէյլի Հայ խումբերը կը խաղան հակառակորդի դաշտի վրայ, Արծիւ Քարփանթրայի մէջ եւ Սէն – Թ'Անթուան՝ Վալորիսի։ Շատ լաւատեսութիւն կ'ըլլայ յուսալ կրկնակի յաղթանակներ։ Վալորիս կը գլխաւորէ դասակարգումը։

×

ՊԱՍՔԷԹՊՈԼԻ ՄՐՑԱՇԱՐՔ ՆԻՍԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի, Նոյեմբեր 9, Նիս ժամադրավայրը պիտի ըլլայ Ֆրանսահայ պասքէթպոլի խումբերուն։ Արդարեւ տեղւոյն Հայ Մարզական Միութիւնը կը կազմակերպէ Թուրնուա մը՝ որուն հրաւիրուած են մասնակցելու Փարիզի Հ. Մ. Ը. Մ. – Ֆրանսը եւ Հ. Մ. Ը. Մ. Փարիզը եւ նաեւ՝ Վալանսի Հ. Մ. Ը. Մ.-ը։

Քանի մը տարի է միայն որ պասքէթպոլը մուտք է գործած Ֆրանսահայ ակումբներուն մէջ՝ որոնք ընդհանրապէս կը զբաղին ֆութպոլով։ Հ. Մ. Ը. Մ. Փարիզ բացառութիւն կը կազմէր։ Ներկայիս կարելի է քով – քովի բերել գոնէ չորս խումբեր, ինչ որ ըրած էր անցեալները Վալանսի Հ. Մ. Ը. Մ.-ը, այս անգամ Նիսի Հայ Մարզականն է ուրեմն՝ որ կը ձեռնարկէ նոյնպիսի կազմակերպութեան մը։

Նիսի պասքէթպոլի խումբը կազմուած է երկու տարի առաջ։ Կազմուած է ընդհանրապէս պոլսահայ երիտասարդներէ։ Մեզի ըսուեցաւ թէ անոնցմէ մէկ քանին արդէն համբաւ ունէին Թուրքիոյ մէջ։

Նիս անցեալ մրցաշրջանին մասնակցեցաւ Քոթ – տ'Ազիւրի ախոյենութեան, գլխաւորեց խմբակը եւ պայքարեցաւ վերելքի համար։ Ներկայ մրցաշրջանին հաւանաբար յաջողի դասակարգի փոփոխութիւն։

Ունի նաեւ պատանիներու խումբը՝ ութ մանչուկներէ բաղկացած։ Բոլորն ալ հայածնունդ, ինչպէս առաջին խումբին անդամները։ Եթէ ծնողքները բերեն իրենց օժանդակութիւնը, ղրկեն իրենց զաւակները, կարելի պիտի ըլլայ նոյնիսկ 10 – 12 տարեկան տղոց խումբեր կազմել։ Նիսի Հայ Մարզականին պասքէթպոլի վարիչներուն մօտ չի պակսիր խանդավառութիւնը՝ որ դուռ կը բանայ յաջողութեան։ Վարիչ մարմինը կազմըւած է հինգ հոգիներէ, բոլորն ալ ոչ – խաղացող։

Թուրնուան կը սկսի Կիրակի եւ կը վերջանայ Երկուշաբթի։ Ու իրիկուան համար ալ նախատեսուած է ճաշ – պարահանդէս մը։

ՎԱՂԻՆԱԿ ՄԻՍՔՃԵԱՆ

×

ԼԵՒՈՆ ՋՈՒԼՖԱԼԱԿԵԱՆ ԸՄԲՇԱՄԱՐՏԻ ԱՇԽԱՐՀԻ ԱԽՈՅԵԱՆ

Պուտափեշտ տեղի ունեցած ըմբշամարտի աշխարհի ախոյենութեան ,լենինականցի Լ. Ջուլֆալակեան 68 քիլօ ծանրութեան դասակարգին մէջ առաջին հանդիսանալով նուաճեց աշխարհի ախոյեանի տիտղոսը։ Նոյն դասակարգէն հանդէս կու գային 24 ըմբշամարտիկներ, որոնց մէջ՝ աշխարհի եւ Եւրոպայի տարբեր տարիներու ախոյեաններ եւ մրցանակակիրներ՝ պուլկարացի Ռ. Տենեւ, ռումանացի Շ. Նեգրիչանու, ֆինլանտացի Տապիօ Սիպիլա եւ այլն։ Լեւոն Ջուլֆալակեան մինչեւ աւարտականը հասնիլը վեց յաղթանակ տարած է։ Աւարտականը տեղի ունեցած է լենինականցի ըմբշամարտիկի եւ աշխարհի ախոյեան Տապիօ Սիպիլայի միջեւ։ Գօտեմարտի առաջին կէսը աւարտած է Ֆինլանտացիի փոքր առաւելութեամբ (1– 0)։ Սակայն, դադարէն ետք հանդիպումին նկարագիրը բոլորովին փոխուած է։ Յաղթանակի տենչով բռնկած Հայ ըմբշամարտիկը անմիջապէս գրոհի դիմած է։ Շնորհիւ իր թէքնիքին ան 4 կէտ շահած է. ապա գործունէութիւն չցուցաբերելուն համար չորեքթաթ դրութեամբ պատժուած մրցակիցը գլորելով՝ շահած է 2 կէտ եւս։ Վերջին պահուն մրցակիցը կէտ մըն ալ շահած է եւ Լեւոն Ջուլֆալակեան 6 – 2 արդիւնքով նուաճած է աշխարհի ախոյեանի տիտղոսը։

×

ՍՏԵՓԱՆ ՂԱԶԱՐԵԱՆ ՊԱՐԳԵՒԱՏՐՈՒԱԾ

Պուտափեշտի մրցումներու աւարտին, ըմբշամարտի միջազգային Դաշնակցութեան նախագահը, Դաշնակցութեան բարձրագոյն պարգեւը՝ «Ոսկէ յուշանշան», յանձնած է իրաւարար Ստեփան Ղազարեանի (Երեւանէն)։ Հայաստանի մարզանքի հիմնարկէն հրջանաւարտ Ստեփան Ղազարեան աշխատած է իբրեւ մարզիչ, ապա երեք տարի եղած է Քամպոճի ազգային խումբի խորհրդատու, որմէ ետք դարձած է Հայաստանի «Սեւան» մարզական ընկերութեան նախագահ, շարունակելով իրաւարարութիւնը։ Եղած է իրաւարար Մոնրէալի եւ Մոսկուայի ողիմպիականներուն, աշխարհի եւ Եւրոպայի շատ մը ախոյենութիւններուն եւ Միջազգային մրցումներուն։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԴԵՄՈԿՐԱՏՆԵՐՈՒ ՅԱՂԹԱՆԱԿԷՆ ԵՏՔ

ՀԱՄԱԿԵՑՈՒԹԻՒՆ ՆԱԵՒ ՈՒԱՇԻՆԿԹԸՆ ՈՒՐ ԾԵՐԱԿՈՅՏՆ ԱԼ ԸՆԴԴԻՄՈՒԹԵԱՆ ՁԵՌՔԸ ԱՆՑԱՒ

Միացեալ – Նահանգներու մէջ, խորհրդարանական մասնակի ընտրութիւնները, որոնք տեղի ունեցան Նոյեմբեր 4-ին, մեծ ոգեւորութիւն չէին ստեղծած, ընդհակառակն, նոյնիսկ որոշ անտարբերութիւն մը կը տիրէր, ինչպէս նկատած էին լրագրողները։

Առաջին արդիւնքները արդէն կը պարզէին պատկերը, որ քաջալերական չէր Ռեկընի համար։

Երեքշաբթի օր, Ամերիկացիները կը նորոգէին Ներկայացուցչական ժողովին ամբողջութիւնը, այսինքն՝ 435 ներկայացուցիչ (համապատասխան՝ Ֆրանսայի երեսփոխաններուն), Ծերակոյտին մէկ երրորդը, այսինքն՝ 34 ծերակուտական եւ 36 կառավարիչ (կամ Նահանգապետ)։

Ցարդ, եթէ Ներկայացուցչական ժողովը արդէն ընդդիմութեան, այսինքն Դեմոկրատներու ձեռքն էր, Ռեկըն կը վայելէր Ծերակոյտի նեցուկը, ուր հանրապետականները մեծամասնութիւն էին, 53 աթոռով 47-ի դէմ եւ ըստ Չորեքշաբթի առաւօտեան առաջին արդիւնքներուն, Ծերակոյտը նոյն համեմատութեամբ, ընդդիմութեան ձեռքը կ'անցնի, այլ խօսքով, 53 աթոռ Դեմոկրատներուն համար եւ 47՝ Ռեկընի կուսակիցներուն։ Գալով 36 նահանգապետներուն, հաւանական կը նկատուէր, առաջին տուեալներու վրայ հիմնուելով, որ հանրապետականները բարելաւեն իրենց դիրքը, քանի մը նահանգ խլելով դեմոկրատներէն։

Հազուադէպ չէ, որ նման ընտրութիւններէ ընդդիմութիւնը օգտուի, բայց հարկ է նկատել թէ դեմոկրատներու յաղթանակը ջախջախիչ չէ և քանի մը աթոռի կը սահմանափակուի։ Ասիկա հետեւանք է, անշուշտ, այն ժողովրդականութեան զոր Ռեկըն կը վայլէ։

Ընտրուած է Ճօ Քենըտի, Մասաչըսէցի նահանգին մէջ։ Ծանօթ է որ ծերակուտական Ռոպըրթ Քենըտիի (սպաննուած՝ եղբօրը պէս) զաւակը հայանպաստ յայտարարութիւններ ալ ըրած էր, որոնց արձագանգած էինք ատենին (Օգոստոս 20)։

Անկասկած վերընտրուած պէտք է ըլլայ Ճորճ Տէօքմէճեան, քանի որ եթէ նոյնիսկ Չարեքշաբթի առտու վերջնական արդիւնքները չկային, մանաւանդ Քալիֆորնիոյ վերաբերեալ, այն տեղեկութիւնը որ կը հաստատէր թէ հանրապետականները նահանգապետական աթոռ չեն կորսնցուցած, այլ՝ ընդհակառակն շահած են, ապահովութիւն կու տայ թէ Տէօքմէճեան աթոռը պահած է։

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ
(ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ – ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 22 – 23)

ՊԱՏԱՆԻ ԾԱՆՐԱԲԱՐՁՆԵՐՈՒ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Պոդոլսկ (Դաշնակցային Ռուսիա) տեղի ունեցած «Աշխատանքային ռեզերվներ» մարզական ընկերութեան կեդրոնական խորհուրդի կազմակերպած պատանեկան ախոյենութեան մեծ յաջողութիւն արձանագրած են Հայաստանի ծանրաբարձները։ Այսպէս, 48 քիլօ ծանրութեան դասակարգէն հանդէս եկող սպիտակցի Արմէն Մխոյեան 147.5 քիլօ (65 + 82.5) բարձրացուցած է, իսկ 100 քիլօ ծանրութեան դասակարգի մարզիկ՝ երեւանցի Դաւիթ Աւագեան, 350 քիլօ (155 + 195) բարձրացնելով գրաւած է առաջին տեղը։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀԱՂՈՐԴԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԱԶԱՏՈՒԹԵԱՆՑ ազգային մարմինը, որ 13 անդամներէ կը բաղկանայ ընտրեց իր նախագահը՝ Կապրիէլ տը Պրօյլ, 55 տարեկան, որ անդամ էր նաեւ նախկին մարմնին (բարձր – Հեղինակութիւն)։ Նշանակուած էր Ծերակոյտի նախագահին՝ Ալէն Փոհէրի կողմէ։

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻ ԲԱՆԱԳՆԱՑ ՄԸ Թեհրան զացած կ'ըլլայ վերջերս եւ նոյնիսկ իրանեան Խորհրդարանին նախագահին համաձայն օդակայանը սպասել ետք 5 օր, ետ ղրկուած կ'ըլլայ։ Իրանի պահանջներն են՝ միջամտելու համար «Լիբանանի իրենց բարեկամներուն մօտ պատանդներու ազատագրման համար». – Ամերիկա եւ Ֆրանսա պէտք է փաստեն որ պատերազմի մէջ չեն Իրանի դէմ եւ չըխաբեն, Միացեալ – Նահանգները դրամ տակ չդնեն իրանեան ինչքերը եւ Ֆրանսան ալ վար չդնէ Իրանի դրամը եւ ազատ արձակել տայ Իսրայէլ, Ֆրանսա, Քուէյթ եւ այլուր գտնուող բանտարկեալները։

ԳԱՐԲՈՎ կ'ուզէ կրկին աշխարհի ախոյեան դառնալ։ Այս յայտարարութիւնը ըրած է ճատրակի նախկին ախոյեանը Մաքէն օրաթերթին, հարցազրոյցի մը ընթացքին։ Իր յարաբերութիւններուն մասին Գասպարովի հետ, կ'ըսէ թէ բնականոն են, բայց ինչ կը վերաբերի անոր ակնկալութիւններուն, թէ Վլադիմիրով «մանութիւններ» ըրած է մրցումի ընթացքին իր ծրագիրները յայտնելով Գարբովի, այս վերջինը կ'ըսէ թէ պէտք է փաստով խօսիլ։

Fonds A.R.A.M

ԳԻՐՔԵՐՈՒ ԱՇԽԱՐՀԷՆ

«ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՇՈՒՐՋՊԱՐ»

Հեղինակ՝ *ՅԱԿՈԲ ԿԱՐԱՊԵՆՑ*

Գրական յարատեւ աշխատանքի լծուած և գրածը գիտցող հեղինակ է ամերիկահայ գրագէտ Յ. Կարապենց: Դատելով 1970էն ի վեր լոյս ընծայած վեց հատորներէն, երկուքէն երեք տարուան շրջանի մը պէտք ունի յղացքը տաշելու, յղկելու, վերջնական ձեւ տալու եւ տպարան յանձնելու ձեռագիրը:

Առաջին իսկ օրերէն, անոր բոլոր գիրքերն ալ կամ արժանացած են գրական մրցանակներու, կամ՝ հայ քննադատներու միահամուռ գնահատանքին: Բայց, դժբախտաբար, շատ նօսրացած է ընթերցող հասարակութիւնը գաղութներու մէջ, հեղինակը ձգելով բոլորովին առանձին՝ քանի մը բարեկամներու հետ ու պահանջը կը զգացուի հայրենի ժողովուրդին ու անոր մտաւորականութեան ուշադրութեան ու քաջալերանքին: Այդ ոգին յըստակօրէն կը յայտնուի Յ. Կարապենցի նոր հրատարակութեան մէջ:

Ինքնավստահ գրագէտի մը խռովքի, տրտունջի, ակնկալութեանց ու ցանկութեանց ներքին լարում մըն է այս գիրքը, որ «Ամերիկեան Շուրջպար»*է աւելի, հայկական* Մարտիկի պար *տիտղոսը կըրնայ կրել՝ գիրութեամբ: Իր ամբողջութեան մէջ սակայն, այս հատորը անցեալը ներկայի վերածող, ներկան ապագայի մօտեցնող խռովքներու յորձանք մըն է. երազը իրականութիւն դարձնելու յամառ կռիւ մը իր եւ տարերքի միջեւ, ուր հին եւ նոր իրարու մազ կը փետեն, զիրար կը զգետնեն, երբ խորքին մէջ, անոնք չեն տարբերիր իրարմէ, քանի ծնունդը միշտ ծնունդ է եւ մահը կը մնայ նոյն մահը բոլորին համար: Տարբերողը միջավայրն է. միջավայրին ստեղծած պայմանները. պայմաններուն գործնականացումը: Նորը «խարտոցուած» ձեւն է հինի. քաղաքակրթուածը. հայհոյանքի աւելի կիրթ նախատինքը. ծառ տապալող կացինը՝ ելեկտրական սղոց. հասկացողութեան տարբերութիւն, ուր* «ամէն մարդ իր հետքն է թողնում, ասուպի պէս ճեղքելով խաւարը, վերադառնալով ըսկզբնապատճառին՝ մեր հասկացած տիեզերքի գոյութեան – ԲԱՆԻՆ»:

Բայց մէկդի հրենք դուրսէն դիտող հանդիսատեսի ծափահարութիւն եղող այս բառերը եւ մտնենք «շուրջպարի» շղթան կազմող շարքերուն մէջ ու մենք ալ ապրինք պարին իւրաքանչիւր ոստումին յուզումը:

×

Ո՞ւր կը սկսի եւ ո՞ւր կը վերջանայ հօր եւ տղու յարաբերութիւնը: Ո՞րն է ընտանիքի անդամները զիրար զօդող հանդոյցը: Եթէ մայրը միշտ աչալուրջ մանուկի կաթին, աճման ու զարգացման, սիրոյ եւ գուրգուրանքի փունջ մըն է, ո՞վ է սակայն հայրը. ի՞նչ է զաւկին հանդէպ անոր ունեցած հետաքրքրութեան աստիճանը. մատուցելիք ընկալումը: Խօսքի եւ վստահութեան կապ մը գոյութիւն ունի՞ երկուքին միջեւ. ինչո՞ւ «հայրս ինձ մի բան պիտի ասէր», *չըսաւ: Ի՞նչ էր ըսելիքը. ճամբան լուսաւորելիք առաջնորդ խօ՞սք մը արդեօք. կեանքի դռները բացող բանալիի մը գաղտնի՞քը դուցէ: Չըսաւ այդ ու տարիները անցան. մեծցաւ մանուկը. երբ անհատականութիւնը սկըսաւ գոռալ իր մէջ, բնականօրէն խրամատը արդէն բացուած է իրենց միջեւ. որովհետեւ մին հակած է մայրամուտ, իսկ միւսը՝ ամբարտաւան, յաւակնութիւններով լի արշալոյսն է: Բայց որովհետեւ արշալոյս եւ վերջալոյս միեւնոյն երեւոյթի ու յղացքի արդիւնք են, մետաքսային երիզ երկնցած կը մնայ ծընողքէ զաւակ, որու իւրաքանչիւր ծփանքը կը խռովէ միւսին էութիւնը.* «Ես կարօտում էի մօրս, երբ նոյնիսկ ինձ հետ էր. կարօտում էի հօրս, որ ինձ հետ չէր»:

Սիրոյ տատասութենէն բխող կարօտի զօրութեան պրպտումը չէ միայն այս գրութիւնը, այլ փնտռտուքը էակի գոյութեան ու լինելութեան իմաստին: «Մարդիկ գալիս, իրենց վերապահուած դերը խաղում եւ անդարձ մեկնում են»: *Որքան ճիշդ է գալու եւ մեկնելու արարողութիւնը, նոյնքան վերապահութիւն մը թաքնըւած կը մնայ հեղինակի մտքին մէջ՝ իւրաքանչիւրին* վերապահուած *դերին: Ան գիտէ, որ մեկնող մարդուն մէջ կրնար գոյութիւն ունենալ տաղանդաւոր արուեստագէտ մը, հրաշագործ ձիրք մը, մեծ կարելիութիւններու տակ անձ որ՝ ենթակայ պայմաններու բիրտ ճնշումին, չկատարեցին իրենց դերը եւ մեկնեցան իբրեւ խոհարար, քարտաշ, դարբին, աւելածու: Ահա թէ ինչո՛ւ* «մարդկութեան կէսը որբ է, միւս կէսն ալ որբութիւն է ապրում առանց որբացած լինելու»: *Արդարեւ, հոգեկան սնանկութեամբ խայտացողին ապրումը որբութիւն չէ՞ միթէ: Ի՞նչպէս կարելի է հաւատալ կողոպտողի, ընչաքաղց վաշխառուի երջանկութեան:*

Ուիլեըմ Սարոյեան, որ ինքն ալ փընտռտուքի մէջ է, օր մը կը յորդորէ Կարապենցին. «Աշխատիր իմանալ, թէ ո՞վ է, ի՞նչ ուզում է ասել քո հայրը»: *Աւելորդ ու ապարդիւն փնտռտուք է այդ: Ո՛չ Սարոյեան, ո՛չ Կարապենց, ո՛չ ալ ուրիշ զաւակներ պիտի յաջողին գտնել այդ, մինչեւ որ, իրենց կարգին, հայր չդառնան եւ չհասնին հեղինակի եզրակացութեան.* «Ես այն եմ, ինչ որ նա էր, ինչ որ դուք: Ես հիմա եմ հասկանում հօրս»: *Իսկ հիմա, որ ինքն ալ զաւակներու տէր հայր է, կը սկսի տատամսիլ. պիտի յաջողի՞ յաջողութեամբ ըսել ըսելիքը. հասկցնել զայն ու հասկցուիլ.* «որքան կուտակւում են բառերը, այնքան զգում եմ բառերի սնանկութիւնը. չլինի թէ ասելուց յետոյ խօսքերը կորցնեն իրենց իմաստը եւ աղաւաղեն իրականութիւնը»: *Բայց բոլոր արուեստագէտներու ստեղծագործական ուժն է այդ կասկածը. ճշմարտութեան հասնելու արարչական երկունքին մտահոգութիւնը: Չի գիտեր թէ պիտի հասնի՞ ճշմարիտին. որովհետեւ փուշերով, ալտերով ու ստերով թանձրացած «քարակոյտը» դժուար է մաքրել մամուռներէ: Պէտք է յակինթի պէս յղկել զայն, աչքի լոյս թափել, արիւնէ արիւն ներարկել, գիտակցութիւն ու ենթագիտակցութիւն հաշտեցնել իրարու հետ:*

Փնտռտուքը կը շարունակուի «Մի օր Արմիկի օրերից» *պատմուածքով: Իրարմով լեցուող, զիրար ամբողջացնող մանուկներու կախարդական հաւաքականութիւն մը, որու մթնոլորտէն ներս մուտքը ընթերցողը կը տանի հետեւեալ հարցումին. – Արդեօք իրօք անմեղ են երախաներու բնազդային շարժումներն ու խաղերը: Չէ՞ որ անոնց գիտակից ու անգիտակից շարաճճի բոլոր «մեքենայութիւնները», «իմ մայրս», «իմ տունս» պոռացող սեփականութեան զգացումը, կռիւները, «տօքթոր»ի խաղերը երբեք չեն տարբերիր տարիքաւորներու զիրար ձախողեցնող, զիրար լացնող, զիրար խաբող արարքներէն կամ սեռային հետաքրքրութենէ ու գրգիռներէ:*

Այդ աշխարհի մանրանկար մըն է Արմիկի խումբը, որ օր մը անգիտակցաբար, կամովին կամ բռնի կը բաժնուի իրարմէ: «Զօրացրումի» ենթարկուածներէն մին կ՚իյնայ Հալէպ. միւսը՝ Նիւ-Եորք. երրորդը Երեւան՝ զիրար հակասող կացութիւններու անձնատուր անշուշտ կամ՝ Արմիկի պէս, ապրելով տառապանքը բաժանումի, յիշատակներէ ծորող մելամաղձոտութիւն: Ո՞ւր են հիմա Սաթիկ, Համբիկ, Քնարիկ, Թաթուլ: Անոնցմէ մնացած են միայն «ժամի զանգի զրնգոցը», «խրճիթների հողէ երգը»: *Անտեսանելի, անլսելի, անշօշափելի մըրմունջներ: Կարօտը քարտէսային գիծերու է վերածուած: Որո՞ւ հետ պիտի խօսիս. որո՞ւ հետ պիտի հաղորդուիս. հնաւուրց տուներու պատերո՞ւն հետ: Տունը չի՛ պատասխաներ.* «յուշ չունի. յիշողութիւն չունի. յիշողութեան փոշի անգամ չունի»: *Ու կը նշմարես որ մինակ ես.* «մինակ ու տիրական»:

×

Հեռագիտակի մը տեսողութիւնը զօրացընող վարպետութեամբ, տարածութիւնները սեփական հողին մէջ ձուլելու յաւակնութեամբ եւ մտածման բեւեռները իրար մօտեցնելու համարձակութեամբ «Ամերիկեան Շուրջպարը» *հատորին պարտադրած է իր անունը:*

Ո՛չ ժամանակ գոյութիւն ունի այս պատմուածքին մէջ, ո՛չ հեռաւորութիւն, ո՛չ երկրագունդ, ո՛չ կենդանութիւն: «Ոչինչ չի եղել. մարդը չի եղել. գազան ու անասուն չի եղել. թռչուն ու սողուն չի եղել. պատմութիւն ու քաղաքակրթութիւն չի եղել ... Աստուած չի եղել ... չի եղել. չի եղել»: *Արեւի վախճանումով տիեզերքի կործանման սարսափով համակուած երէկուան մարդը, հազիւ յիշողութենէն ջնջած մեծ աղէտին հեռանկարը, կանգնած է ահա՛, կործանումի նոր իրողութեան մը՝ ապոկալիպսեան անմիջական արարքին առջեւ. բայց անհոգ ու աներես մարդը կը քալէ աչքերը փակ. չուզեր տեսնել զայն: Եթէ վայրկեան մը միայն մտաբերէր այդ, բոպէ մը, գոնէ բոպէ մը աչքերը ուղղէր պատրաստուած գերեզմանին, դուցէ պիտի չխորհէր հայհոյելու, սիրտ կոտրելու, կռուելու կամ հարստութեան մասին.* «լուրջի պիտի չառնէր իր գրածները». «պիտի չմտածէր անմահութեան մասին» *եւ պիտի գոհանար, պիտի յագենար միմիայն սիրելով...:*

Մոլորակային խաղերու, տարերային դէպքերու եւ բնախօսային վիճակներու վերլուծումը կը կատարուի, ներքին պահանջ մը գոհացնելու անկեղծութեամբ: Հեղինակի բարձրագոյն ցանկութիւնն է ներդաշնակութիւն մը ստեղծել իր և հայրենի մարդու մտածողութեան միջեւ: Գրականութիւնը բաւական զօրաւոր լեզու մը չէ՞ հոգիներու հաղորդակցութեան: Կարծիքներու դրոհով, անհատներու փոխառացութիւններու լոյսին տակ եւ անոնց վկայութեամբ կը քննուին գաղութներու ու հայրենիքի միջեւ գոյութիւն ունեցող վերապահութիւնը եւ որովհետեւ ապագայ կերտելու հասկացողութիւն ու մեթոտ կը տարբերին իրարմէ, երբեմն մին, երբեմն միւսն է որ իրաւունք ունի: Հայրենիք իրաւունք ունի, երբ արտասահմանի մտածողութիւնը կը մնայ նախատիպ՝ չմաքրուած ըմբռնում: Արտասահման իրաւունք ունի, երբ անոր երգը ուղղակի կամ անուղղակի հայրենիքի յառաջընթացին նպաստող, նոր գեղեցկութիւններ մուծելու յատկութիւն ունի, ինչպէս Կարապենցի գործերը, որոնք Հայու տեսողութեամբ եւ արեւմտեան դպրոցներու գիտութեամբ կը ներկայանան իբրեւ գեղարուեստական գրականութեան նմոյշներ:

Հայու վիճակուած կացութեամբ Ամերիկա հաստատուած այն Հայերէն է հեղինակը, որ դուրս գալու համար գաղթականի վիճակէն, ո՛չ պաղին է նայած, ո՛չ տաքին. վազած է աջ ու ահեակ. պնակ լուացած, քար կոտրած, քրտնաթաթախ մտած է տեղւոյն ժողովուրդի կեանքին մէջ: Ո՛չ յեղափոխական է, ո՛չ հակայեղափոխական. պահպանողական ալ չէ: Իր գրականութիւնը Ուոլ Սթրիթի գովքը չէ այլ՝ ճշմարիտի ու գեղեցիկի ուղին որոնող:

Մինչեւ հոս հայկակա՜ն քոչարի եղող Ամերիկեան շուրջպարը *կը վերածուի* ամերիկեանի, *երբ մուտք կը գործէ* սալուններու *ու* փիսթոլէներու, *քաուպոյներու ու անոնց հարճերուն աշխարհը, առեւտրականի կամ վաշխառուի մորթի մէջ մտած՝ նախկին փետրազարդ Հնդիկներու սեմէն ներս, քաղաքներու ու շրջաններու բազմազգեան խառնիճաղանճին մէջ հաստատելու համար՝* «երբ հանրապետութիւնը իր արդիւնաբերական յեղափոխութեան երրորդ փուլից է անցնում, ինքնաշխատ ռոպոտները մտել են ամէն ծակուծուկ եւ աւետում տիեզերային դիմահանդէսի մեծ տօնը» *եւ* «անցեալը դարձել է օրուայ կարգախօսը, երբ Ամերիկան արդէն ապագայի մէջ է»: *Դէպի անցեալ այդ յետադիմութիւնը բնորոշող աւելի արտայայտիչ խօսք կարելի՞ է գտնել, քան* «Բոստոնում 200 համալսարան կայ, իսկ ակադեմականները դեռ շարունակում են վիճել, թէ ո՞րն է նախապատճառը – հաւկի՞թը թէ հաւը»:

ԼԵՒՈՆ ՍՈՓՈԿԼԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԵՐԵՍՈՒՆ ՏԱՐԻ ԱՌԱՋ ԷՐ

ՊՈՒՏԱՓԷՇՏ՝ 1956

1956, *Հոկտեմբեր* 6–*ին, ցուրտ ու խոնաւ օդով* 300 *հազար հոգինոց լուռ բազմութիւն մը կը դիմէր Պուտափէշտի Քէրէփեսի գերեզմանատունը: Նախկին նախարար Լ. Ռայքի եւ իր ընկերներուն - որոնք եօթը տարի առաջ կախաղան հանուած էին որպէս դաւաճան, լրտես, Թիթոյի գործակալ – թաղումը կը կատարուէր երկրորդ անգամ մը, սակայն զիրենք արժանացնելով յարգանքի:*

Հունգար ժողովուրդը ծանր հարկ վճարեց սթալինեան համայնավարութեան: 1949–*էն սկսեալ «պրոլետարական մենատիրութիւն» կոչուած ամբողջատիրական մեքենան կը ճզմէ* 10 *միլիոննոց այս փոքր ժողովուրդը: Հոն համայնավար կուսակցութեան պարագլուխները հրեայ ծագում ունէին: Կը կիրարկեն խորհրդային* մոտէլը: *Ռուս խորհրդականներու օժանդակութեամբ, նախ ծանր ճարտարարուեստի հնգամեայ ծրագիր մը կը մշակեն: «Ջլամարտ»ի շրջանին Կրեմլին պողպատի պէտք ունի. բարձր ջերմութեան փուռեր կը կառուցուին Սթալինվարոսի մէջ, նախանիւթը մեծ վնասներու գնով դուրսէն կը ներածուի, որովհետեւ Հունգարիա ոչ երկաթ ունի եւ ոչ ալ ածուխ: Հողագործական մարզն ալ կը տուժէ երբ հողերը կը պետականացուին. Եւրոպայի այս շտեմարանը սննդանիւթի տագնապ կ՚ապրի: Ռուսերէնի ուսուցումը պարտադիր կ՚ըլլայ, ու արուեստագէտներ կը հարկադրուին «ընկերային իրապաշտութեան» կանոնները յարգելու իրենց գործերուն մէջ: Այլեւս չեն նուագուիր «անկապաշտ» Պարթոքի կտորները: Բացարձակ սարսափ մը կը տիրէ ամէն կողմ:*

Նոյն թուականներուն Եուկոսլաւիոյ եւ Լեհաստանի մէջ եւս կը մաքրագործուին ընդդիմադիր վարչաձեւերու պարագլուխներ:

Հունգարիոյ մէջ ամբաստանեալներու կարգին են Ներքին նախարար Ռայք եւ ուրիշներ: Ռայքի կը յաջորդէ Գատար, որ կ՚երթայ բանտին մէջ տեսնելու զինք, ու համոզելու որ խոստովանի, ի նըպաստ կուսակցութեան: Սակայն անոր պաշտօնութենէն ետք ինք եւս իր կարգին կը դառնայ կասկածելի վկայ մը: Կը ձերբակալուի, չարչարանքի կ՚ենթարկուի. հազարաւոր անմեղներ կը լեցնեն բանտախուցերը եւ ճամբարները: Համայնավար կուսակցութեան ղեկավար Ռաքոսի 1952 *Հոկտեմբերին խորհրդային համայնավար կուսակցութեան* 19–*րդ համագումարին, Սթալինի ներկայութեան կը յայտարարէ. «Իր պատմութեան մէջ առաջին անգամն է որ հունգար ժողովուրդը կ՚ըմբոշխնէ իր ազատութիւնը»:*

Հինգ ամիս ետք, Սթալինի մահով որոշ մեղմացում կը նշմարուի: Իր անունը հետզհետէ աւելի ու աւելի քիչ կը յիշուի: 1953 *Յունիսին հունգար ղեկավարները կը հրաւիրուի Կրեմլին: Հոն Ռուսեր՝ Մալէնկով, Բերիա, Մոլոթով, Միկոյեան խստիւ կը պախարակեն Ռաքոսիի վարած քաղաքականութիւնը: Բէրիա հարց կու տայ «կ՚ուզէ՞ք հրեայ թագաւոր մը դառնալ»: Երկիր վերադարձին ան թէեւ կը շարունակէ գլխաւորել կուսակցութիւնը, սակայն վարչապետ կը նշանակուի Իմրէ Նակի: Ան ազատ կ՚արձակէ հարիւր հազար ձերբակալուածներ, կ՚առկախէ պետականացումները, կը խոստանայ զարգացնել սպառումի ճարտարարուեստը ու արհեստները: Ռաքոսի չընդունիր իր նսեմացումը, ու կը հասկցնէ իր հաւատարիմներուն, թէ ամէն բան պիտի շարունակուի նախկին ձեւով:* 1954 *Փետրուարին Մալէնկով կ՚իյնայ: Կրեմլինի նոր տէրերը՝ Խրուշչեւ եւ Բուլկանին կը շարունակեն մեղմացումի քաղաքականութիւնը, մինչ Նակիի հիւանդութեան պատճառաւ երբ ղեկը կը մնայ կրկին Ռաքոսիի ձեռքը, ամէն բան աւելի անտանելի կը դառնայ: Ան կը շեշտէ ծանր ճարտարարուեստին եւ մշակելի հողերու պետականացումի կարեւորութիւնը: Սակայն մտաւորականներու մեծ մասը դէմ է խստութեան վերադարձին:* 1956–*ի սկիզբը խորհրդային համայնավար կուսակցութեան* 20–*րդ համագումարին օրակարգի նիւթ է ապասթալինականացումը: Ո՛չ միայն կը դատապարտուին «անհատի պաշտամունք»ը, բռնակալին «սխալներն ու վրէպները», այլ նաեւ փակ նիստերու ընթացքին, միայն ռուս պատգամաւոր-*

Fonds A.R.A.M

...րու ներկայութեան, Խրուշչեւ կը քօղազերծէ նաեւ Ստալինի ոճիրներն ու վայրագութիւնները, զանգուածային տեղահանութիւնները, չարչարանքները, սպանութիւնները:

Յունիս 19-ին նորակազմ Պէտէօֆի ակումբին մէջ, որ հիմնուած է համայնավար երիտասարդ մտաւորականներու կողմէ, Ռայքի այրին չորքայիններէն օգնութիւն կը խնդրէ ամուսնին վրէժը լուծելու եւ ոճրագործները պատժելու համար: Հազարաւոր հոգիներ կը մասնակցին հաւաքոյթներուն. կը խօսին փրկուածներ, չարչարանքի սրահներէն վերապրողներ: Յունիս 28-ին լեհ բանուորներ Փոզնանի մէջ գործադուլի կը դիմեն, որ կը դառնայ արիւնալի բախում մը: Հրասայլեր կը միջամտեն, 50 հոգի կը մեռնի, 300 հոգի կը վիրաւորուի: Մոսկուայի ղեկավարները խուճապի կը մատնուին: Միկոյեան եւ Սուսլով Պուտափեշտ կը հասնին, ներկայ կ'ըլլան քաղաքական բիւրոյի նիստին Ռաքոսին հրաւիրելով հրաժարելու: Իրեն կը յաջորդէ Կէրէօ որ նոյնպէս բռնակալներեան կը նկատուի: Երկրին մէջ խռովքը կ'աւելնայ. տագնապը կը սաստկանայ: Վերջապէս Կէրէօ համաձայնութիւն կուտայ Ռայքի դատավարութեան զոհերուն համար ազգային յուղարկաւորութիւն կատարելու, եւ ինք կը մեկնի Մոսկուա: Հոն կը ներկայացուի Թիթոյի. որ վերջինս կը հրաւիրէ գինքը Եուկոսլաւիա, պաշտօնական այցելութիւն մը տալու: Պուտափեշտ կը վերադառնայ Հոկտեմբեր 23-ին, երբ արդէն հրաբուխը սկսած է եռեւեփիլ:

«Լեհական Հոկտեմբերը» օրինակ պիտի ծառայէ Հունգարիոյ. հոն Փոզնանի դէպքին վրայ երբ Ռուսերը կը սպառնան զինուորական միջամտութիւն կատարել, լեհ քաղաքական Բիւրոներու մեծ մասը «ազգային համայնավար» Կոմուլքայի շուրջ կը խմբուի, ու խորհրդային ղեկավարներ արիւնալի բախումներէ փախչելով տեղի կուտան: Ամբողջ Հունգարիա հեւ ի հեւ կը հետեւի պատահարին: Կոմուլքայի յաղթանակով հունգար «ազատական» համայնավարները հաւանական կը նկատեն դէպի ընկերվարութիւն ուղի մը, Իմրէ Նակիի ղեկավարութեամբ: Հոկտեմբեր 23ին պուտափեշտցի ուսանողութիւնը Լեհաստանի զօրակցութեան ցոյց մը կը կատարէ. ցոյցը թէեւ արտօնուած չէ, սակայն յետմիջօրէի առաջին ժամերուն մարդկային յորձանքը կ'ուղղուի դէպի Պէմի յուշարձանը. ան լեհ զօրավար մըն է, որ 1848-ին կռուած է Հունգարիոյ կողքին: Բազմութիւնը կ'երգէ, կը գոչէ Նակիի անունը, կը պահանջէ որ խորհրդային զօրաբանակները քաշուին: Դրօշակներ կը պարզուին, որոնց սակայն ժողովրդական հանրապետութեան խորհրդանկարը կտրուած հանուած է: Համայնավար կուսակցութեան կեդրոնական կոմիտէն եւ քաղաքական բիւրոն առտուընէ ի վեր նիստ գումարած են. մէկ մասը կ'առաջարկէ կրակել բազմութեան վրայ. Գատար լուռ է: Ի վերջոյ ցոյցը կ'արտօնուի ու ճառ մը կը նախատեսուի ժամը 20-ին Կէրէօի կողմէ: Երեկոյեան մօտ երկու հարիւր հազար հոգի հաւաքուած է Խորհրդարանի հրապարակը. բարեկամներ կ'երթան տունէն առնելու Նակին: Այդ միջոցին ցուցարարներ հակառակ ապահովութեան ուժերու արձակած արտասուաբեր ռումբերուն կը գրաւեն ձայնասփիւռի շէնքը: Առաջին զէնքերը կը պայթին ժամը իննի շուրջ: Կը քանդուի Ստալինի հսկայ արձանը: Մինչ այդ Նակի ընդունուած է կեդրոնական կոմիտէի կողմէ: Ամբողջ գիշերը սթալինականներ եւ յեղաշրջումի կողմնակիցներ կը ճակատին: Վերջապէս խորհուրդի նախագահութիւնը կը յանձնուի Նակիի: Ջեկոյց մը կը հրատարակուի, ուր կ'ըսուի. «Խորհրդային ուժեր, կառավարութեան հրաւէրով կը մասնակցին կարգ կանոնը վերահաստատելու աշխատանքին»: Այս բառերը արդէն կը յուսալքեն Նակիի կողմնակիցները: Հոկտեմբեր 24-ին Նակի խաղաղութեան կոչ կ'ուղղէ: Կէսօրէն ետք խորհրդային կառքեր կը հովանաւորեն Սուսլովի եւ Միկոյեանի ժամանումը: Յաջորդ օրը Կէրէօ կը հրաժարի: Սակայն երկիրը չի խաղաղիր. հունգար ժողովուրդը ձանձրացած է պետականացումներէ ու ռուսական հովանաւորութենէն: Ան կ'ուզէ որ օտար ուժերը ետ քաշուին, ընտրութիւնները ազատօրէն կատարուին, եւայլն:

Հոկտեմբեր 27-ին Նակի կը ծանուցանէ նոր կառավարութիւնը ուր սթալինեան տարրերը դուրս ձգուած են ու երեք ոչ համայնավար անուններ կան: Սակայն ժողովուրդը սկեպտիկ կը մնայ:

Հոկտեմբեր 28-ին Նակի կը ջանայ հրադադար մը պարտադրել, ու կը յայտարարէ, թէ խորհրդային ուժերու ետ քաշուելուն համար բանակցութիւններու պիտի սկսի: Իրաւ ալ յաջորդ օրը ռուսական հրասայլերը կը սկսին պարպել մայրաքաղաքը: Հոկտեմբեր 30-ին Նակի կը յայտնէ թէ կը վերադառնան «կառավարական դրութեան մը, որ հիմնուած է կուսակցութիւններու համախմբումի մը ժողովրդավար համագործակցութեան վրայ, ինչպէս՝ 1945-ին»: Եռագոյն դրօշակներ կը ծածանին շէնքերու, կառքերու վրայ, սակայն դարձեալ արիւն կը հոսի:

Նոյեմբեր 1-ին պաշտօնական հաղորդագրութիւն մը կը յայտնէ, թէ կառավարութեան պետը հրաւիրած է Խորհրդային Միութեան դեսպանը՝ Պ. Անդրոպով, անկէ բացատրութիւն ուզելու Հունգարիա հասած խորհրդային նոր զօրամասերու մասին: Ասկէ զատ կը տեղեկացուի, թէ Հունգարիա կը յայտարարէ իր չէզոքութիւնը ու կը դիմէ ՄԱԿ-ի: Յաջորդ օրը համայնավար երկու նախարարներ կ'անյայտանան: Խորհրդային զօրքերու ներխուժումը կանոնաւոր կերպով կը շարունակուի: Նոյեմբեր 4, Կիրակի Պուտափեշտ կը դղրդայ հրասայլերու, գնդացիրներու, ռումբերու աղմուկով: Նակի կոչ մը կ'ուղղէ երկրին, ու համաշխարհային հանրային կարծիքին: Առաւօտուն ուրիշ ձայն մը կը խօսի ձայնասփիւռէն. Գատարն է, որ յանուն «յեղափոխական եւ գիւղացիական կառավարութեան» մը կը տեղեկացնէ իր խզումը Նակիի հետ, որ անկարող է ընկերային նուաճումները պաշտպանելու: Նոր իշխանութիւնը կը դիմէ Խորհրդային բանակին, որպէսզի լռեցնէ հակազդեցութիւնը ու հաստատէ կարգ կանոնը: 3.000 մահացողներէ ու 15.000 վիրաւորներէ զատ հարիւրաւոր մարդիկներ կը սպաննուին, հազարաւորներ կը բանտարկուին: Նակի եւ իր ընկերները կ'ապաստանին Եուկոսլավիոյ դեսպանատունը, ուրկէ կը բաժնուին երեք շաբաթ ետք, հաւատ ընծայելով Գատարի խոստումներուն: Սակայն խորհրդային կառքեր հանրաշարժին ճամբան կը կտրեն ու գիրենք կը տանին անյայտ ուղղութեամբ մը: Նակի կ'աքսորուի Ռումանիա, յետոյ կը բերուի Պուտափեշտ, դռնփակ կը դատուի եւ 1958 Յունիս 17-ին յայտնի կ'ըլլայ, որ մահուան դատապարտուած եւ կախաղան հանուած է: Իրեն հետ նաեւ ուրիշ երկու «դաւաճան»-ներ:

Թ. Օ. Մ.

ՀՈՂՎՐՏԻՔ

Հոկտեմբեր 28-ին Վալանսի հայ գաղութը կորսնցուց հայապահպանումի զինուորներէն մէկը՝ Մատթէոս Մագսուտեանը: Ան տասներկու տարեկանին բռնեց աքսորի ճամբան, ապա միջոց մը Յունաստան մնալէ ետք հասաւ Ֆրանսա ու հաստատուեցաւ Վալանս: Հետեւելով իր ծննդավայրին՝ Կեսարիոյ աւանդութեան, դարձաւ յաջող առեւտրական մը: 1944-ին խումբ մը հայրենասէր երիտասարդներու հետ կազմեցին Ս. Գր. Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ կառուցման յանձնախումբը: Մինչեւ վերջ ալ մնաց նոյն եկեղեցիին հոգաբարձութեան գանձապահը:

1934-ին ամուսնացաւ եւ ունեցաւ երկու զաւակներ, որոնցմէ մէկը հոգաբարձութեան մէջ կը շարունակէ հօրը գործը, իսկ միւսը՝ բժիշկ, հաստատուած է Մարսէյլ:
Թաղման արարողութեան նախագահեց Նորվան Եպիսկ. Զաքարեան, որ խօսեցաւ նաեւ դամբանական մը: Իսկ հոգաբարձութեան կողմէ յարգանքի խօսք արտասանեց նախագահ Մանուկ Ստեփանեան:
Երկար տարիներ աշխատեցանք միասին, ձեռք ձեռքի ու հաստատ պահուեցան մեր Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցին ու Վալանսի Դաւիթեան վարժարանը:

Վարձքդ կատար, սիրելի Մատթէոս:

ԼԵՒՈՆ ՏԷՐ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

FAÇADES II

Ժ. Ժ. ՎԱՐՈՒԺԱՆԻ ՆՈՐ ԹԱՏԵՐԱԽԱՂԸ

Քանի մը օրէ ի վեր Լիւսերների փոքրիկ թատրոնին մէջ կը ներկայացուի Ֆրանսագիր այս թատերագրին նոր թատերախաղը՝ Façades II: Գործը բոլորովին նոր չէ: Գրուած է 1981-ին, բայց ունի բաւական այժմէական տարրեր:

Մեզի ներկայացուածը շատ պարզ, առօրեայ, գաւառային կեանքի մը մէկ պատկերն է: Պատմելը այստեղ որքան անիմաստ, նոյնքան ալ դժուար է: Քանի որ բեմին վրայ տեղի ունեցող իրադարձութիւնները դէպքեր չեն: Այսուհետեւ կարելի է սեղմել պատումը: Թատերախաղը իր ծիրին մէջ կ'առնէ հին շէնքի մը բակին մէջ ապրող պահակ կին մը եւ դրացիները, այն պահուն երբ օտարական մը կու գայ, իբրեւ ինքնակոչ վարձակալ, հաստատուիլ լքուած յարկաբաժնի մը մէջ: Բայց շէնքը սահմանուած է քանդումի...: Թատերախաղը վերջի մը, քանդումի մը կը վերաբերի եւ առոր ստեղծած անդոհանքն է որ կը սեւեռէ հինգ–վեց հոգինոց այս փակ մթնոլորտին մէջ: Վերջը կը սկսի օտարականին իսկ մուտքով, ինչ որ այս թատերախաղին կու տայ, ինչպէս կ'ըսուէր տարօրէն այժմէական շեշտ մը:

Ժ. Ժ. Վարուժանի ամբողջ արուեստը կը կայանայ շնչին, շատ սովորական, լռութիւններով լեցուն խօսակցութիւններու ընդմէջէն հանդիսատեսին փոխանցել մտահոգիչ, անհանդստացուցիչ եւ դժուար որոշադրելի վիճակ մը: Ծիծաղ ու տխրութիւն մերթ ընդ մերթ կ'անցնին միջոցէն եւ գուշակել կու տան գալիք բայց թերեւս նաեւ արդէն տեղի ունեցած չարիքի մը նշանները: Լոյս–ստուերի, կռահումի արուեստ մըն է ասիկա, որ կը խուսափի ծայրագոյն ոճաւորումներէն: Բեմադիրն ալ կը հրաժարի բիրտ ազդումներէ՝ էֆէներէ եւ քանդումի աշխատանքին լուռ ընթացքը կը յաջողի թելադրել կղմինտրի մը անկումով:

Անկասկած թատերախաղը շրջադարձ մը կը նշէ Վարուժանի արտադրութեան մէջ, որովհետեւ հեղինակը այստեղ ոչ միայն կը տիրապետէ թատերական միջոցին, այլեւ կը յաջողի թատերական խօսքը մխրճել մարդոց մարմնին մէջ:

Պարզ, անսեթեւեթ, գրեթէ իրապաշտ բեմադրութիւնը եւ խաղարկութիւնը տպաւորիչ են ընդհանրապէս:

ԹԱՏԵՐԱՍԷՐ

Le Lucernaire, 53 rue Notre Dame des Champs, 75006 Paris

ԱՐԴԻԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐ, ԲԱՑԱՅԱՅՏ ՀԱՐՑՈՒՄՆԵՐ

ՄԱՐԿ. ՆՇԱՆԵԱՆ

Բայց անկարող նախ եւ առաջ՝ Աղէտը դիմագրաւելու: Հոս է որ կը հանգուցւին ըստ իս՝ նախորդիւ երեւցած բոլոր անդրադարձումները, հոս է որ կը յայտնուի ցաւերուն ցաւը: Խօսողը նորէն Ճ. Թաշճեանն է, ու մէջբերումս պիտի ըլլայ բաւական երկար, տրուած ըլլալով հատուածին կարեւորութիւնը.

«Կը փափաքիմ հոս մասնաւոր պարագայի մը մասին խօսիլ: ... Երբ Այխմանի պարագան երեւցաւ Իսրայէլի մէջ, Հաննա «մտաւորական» մը գիրք մը գրեց անոր մասին: Կ'ակնարկեմ Հաննա Արէնտի գրքին՝ «Չարին Սովորականութիւնը» (The banality of evil): Եւ հոս է կարծեմ ամէնէն նախատիպարային հարցը, որ կը տանջէ ե՛ւ գիս, ե՛ւ Կարպիսը: Երբ Հաննա Արէնտ այդ գիրքը գրեց, ինչ որ խնդիր մը կուտար այդ գրքին այն էր, որ Ողջակէզին եւ ցեղասպանութեան մասին հարցեր կը յարուցանէր ան: Կար հոն Այխմանի անձնական պատասխանատուութեան հարցը, կային մշակութային հարցեր, կար հարցը՝ մեղսակցութեան եւ Չարին, բոլոր մարդոց վրայ բեռցուած եւ բոլորէն անկնկալելի ...: Հաննա Արէնտ կ'օգտագործէր Այխմանի պարագային մասնայատկութիւնը Գերմանիոյ եւ Իսրայէլի մէջ, եւ միաժամանակ՝ կը զանցէր զայն, լոյս սփռելով բանի մը վրայ որ կը վերաբերի մարդկային ընդհանուր գոյավիճակին: Կը կերպարանափոխէր զուտ հրէական – գերմանական հարցերը, զանոնք վերածելով մարդկային հարցերու» (էջ 85):

Չափազանց ծանրակշիռ յայտարարութիւն մըն է այս մէկը: Ճ. Թաշճեան կը խօսի հոս գինք տանջող «ամէնէն նախատիպարային հարցին» մասին: Զգայո՞ւն էք այս բառերուն պարունակած ծանրութեանը: Անշուշտ ափսոսանքին եւ հրամայականին բաժինը կայ այս յայտարարութեան մէջ. մենք չկրցանք նոյն բանը ընել: Չկրցանք մեր ողբերգութիւնը համընդհանրացնել: Այս պարագային սակայն՝ ափսոսանքն ու հրամայականը կը վերաբերին ուղղակի Աղէտին: Չկրցանք մեր ողբերգութիւնը համընդհանրացնել, որովհետեւ միջոցը չունէինք Աղէտը դիմագրաւելու, զայն մտածման եւ վերլուծումի ցանցերուն մէջ ընդունելու:

Տխուրը այն է, որ այս արտակարգ յայտարարութենէն յետոյ՝ խօսակցութիւնը կը վերադառնայ օգտաշատ չափանիշներուն: Աղէտը մտածելու եւ վերլուծելու հարցը, համընդհանրացումի խոտոր բայց անխուսափելի ըմբռնումով, կը հասկցուի ու կը թարգմանուի անմիջապէս ամէնէն ռեհիկ ու ամէնէն դասական ձեւով. այո, համընդհանրացուցէք, որպէսզի մեր ողբերգութիւնը «ճանչցուի», այսինքն՝ որպէսզի մեր «դատը» առաջ տարուի: Կը խոստովանիմ՝ անտանելի է ինծի խօսակցութեան այս ընթացքը: Անտանելի է տեսնել, թէ գիտակից անձեր կրնան այսօր տակաւին՝ այսպիսի վէճերու բռնուիլ եւ ձգել որ իրենց բանը այս ձեւով թարգմանուի: Կը փաստէ, թէ հրամայականներու եւ ափսոսանքներու ժամը անցած է: Եւ ամուլ վէճերու ժամը՝ վաղուց անցած: Այնքան ատեն որ այդ ամուլ վէճերուն մէջ ենք տակաւին, պիտի չսկսի վերլուծական անդրադարձը: Պիտի չհասկնանք, թէ ի՛նչ պատահած է մեզի, Աղէտին մէջ, եւ ուրեմն՝ Աղէտէն առաջ: Պիտի շարունակենք ափսոսալ: Վերջաւորութեան հետ մեր կորսուած յարաբերութիւնը պիտի չվերահաստատենք: Պատմագիտական վերլուծումի աշխատանքն ալ պիտի չիրագործենք, այն աշխատանքը զոր տարաւ Հաննա Արէնտ ոչ միայն Այխմանի դատավարութեան առիթով, այլեւ իր առաջին գրքին մէջ՝ «Ամբողջատիրութեան տարրերն ու ծագումը», որուն նպատակակէտն էր ի հարկէ՝ պատմագէտի, բայց մտածող պատմագէտի մերձեցումով «բացատրել» հրէական Աղէտը, այսինքն՝ բացայայտել պատմաքաղաքական պայմանները որ կարելի դարձուցին զայն: 70 տարի անցած է, եւ այսպիսի աշխատանքի մը առաջնահերթ ծրագրի մը սկզբնաւորութիւնն իսկ չէ դրուած: Ամէնուրէք կը տիրեն Թաշճեանի բառերով՝ «ցասումն ու վրէժխնդրութիւնը», ամէնէն առաջ՝ պատմագիտական հռչակուած գործերուն մէջ: Օտարէն սպասեցինք Աղէտը մտածելու եւ վերլուծելու արարքը, որպէսզի մենք կարենանք յամենալ ցասումի եւ վրէժխնդրութեան մեր երջանիկ ու ապահով դիրքերուն վրայ: Կացութիւնը տխուր չէ միայն, զզուելի է: Ու կը կշռեմ բառերս:

Ճ. Թաշճեան մատը կը դնէ խորագոյն վէրքին վրայ: Չկրցանք մտածել մեր Աղէտը: Աղէտը որ մտածուէր, համընդհանրացումի հարցերը լուծուած կ'ըլլային արդէն իսկ, մինչեւ իսկ՝ անտեղի:

(Տար. 11)

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԱՐԻԱՆԻ ԱԿՆԱՐԿԷՆ
Հեղինակ՝ ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ԹԷՐՋԵԱՆ
Իսթանպուլ – 1986
Ուշտունի Գարագըզեան գրական մատենաշար թիւ 3

Fonds A.R.A.M

Այրի Տիկին Ժան Յովնանեան
եւ զաւակը՝ Հրանդ
խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԺԱՆ ՅՈՎՆԱՆԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Նոյեմբեր 5-ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի, Ուրբաթ, Նոյեմբեր 7, ժամը 10·30-ին Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս – Պետրոս Եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի տեղւոյն գերեզմանատունը:

Որեւէ մահազդ դրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Պերճ Պետրոսեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Կիրակի, Նոյեմբեր 9, Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Եկեղեցին իրենց հօրաքոյրերուն՝

ՏԻԿԻՆ ՄԱԼՎԻՆԷ ԽՍԱՊԱԼԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին՝

եւ

ԳՈՀԱՐԻԿ ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆԻ

մահուան 19-րդ տարելիցին ի յիշատակ:

Ի գիտութիւն ողբացեալներուն յիշատակը յարգողներուն:

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ՊԱՏԱՐԱԳ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Նոյեմբեր 9, ժամը 9-ին պատարագ կը մատուցուի Վիէնի Սէն – Թէոտօր մատրան մէջ Փլաս Սէն – Փօլ:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ԻՍԱՀԱԿ ԽԶԿՐ. ՔՀՆՅ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

Առ ի գիտութիւն Վիէնի հաւատացեալ ժողովուրդին կը ծանուցուի, որ ամէն ամսուան երկրորդ Կիրակին պատարագ կը մատուցուի Վիէնի նոյն մատրան մէջ:

— ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ —

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE

9, rue de Madrid — 94140 ALFORTVILLE

reçoit

AïDA AZNAVOUR - GARVARENTZ

à l'occasion de la sortie de son livre « P E T I T F R E R E »

Vendredi 7 Novembre à 20h45

— *Présentation - signature* —

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Խաչիկ Պզտիկեան 500 Ֆ. կը նուիրեն «շատ սիրելի Յառաջ»ին Գրիգոր Տարօնեանի դառնակսկիծ կորուստին առթիւ:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ
ԵՒ
ՃԱՇ

Կապոյտ Խաչ, Փարիզի մասնաճիւղ, Կիրակի, Նոյեմբեր 9-ին, Հոգեհանգստեան Պաշտօն՝ մեզմէ յաւէտ հեռացած ընկերուհիներու յիշատակին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Եկեղեցին: Ապա հոգեճաշ կը տրուի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, 17 ռիւ Պլէօ:

Ի գիտութիւն անոնց անթառամ յիշատակը յարգողներուն:

COURS DE DANSE

de la

CROIX BLEUE ARMENIENNE D'ISSY-LES-MOULINEAUX

pour les jeunes à partir de 16 ans
sous la direction d'Anna Boudaghian
diplomée de l'école de chorégraphie d'Erevan
de 17h à 19h
45, rue de la Défense—Issy-les-Moulineaux
à partir du Vendredi 7 Novembre

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ. – Սէն – Ժերոմի Եկեղեցւոյ Թաղականութիւնը 1000 Ֆ. մատաղօրհնութեան առթիւ:

X

ՄԱՐՍԷՅԼ. – Պ. Ճուլֆայեան 200 Ֆ.:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ
— ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ —

կը կազմակերպէ

«ՅՈՒՇԻ ՕՐ» մը

նուիրուած՝

1986-ին մահացած իր Պատուոյ Նախագահներուն՝

Հրաչ ԶԱՐԴԱՐԵԱՆի
Պետրոս ԶԱՐՈՅԵԱՆի
եւ անդամին
ԲԻՒԶԱՆԴ – ՎԱՂԻՆԱԿի

կը նախագահէ՝
Ս. Ք. ԶԱՆԳՈՒ

Բանախօս՝
Լեւոն ՍՈՓՈԿԼԵԱՆ

Նոյեմբեր 9, կիրակի, ժամը՝ 16ին
Հ. Բ. Ը. Միութեան
«Ալեք Մանուկեան» Մշակ. Կեդրոնը
118, rue de Courcelles - 75017 Paris
Métro : Courcelles

— Մուտքը ազատ է —

U.G.A.B. 80 PARIS

Հ.Բ.Ը.Մ. 80 ՓԱՐԻԶ

UNION GENERALE ARMENIENNE DE BIENFAISANCE

TROIS SOIREES EXCEPTIONNELLES

A L'OCCASION DE SON 80e ANNIVERSAIRE

ԲԱՑԱՌԻԿ 3 ԵՐԵԿՈՅԹ

JEUDI 20 NOVEMBRE

RECEPTION OFFICIELLE
sur invitation

VENDREDI 21 NOVEMBRE

CONCERT DE GALA
Salle Gaveau
à 20 heures 30 précises
avec la participation de :
ANI KAVAFIAN — IDA KAVAFIAN — COSIMA JOUBERT —
SUSANNA MILDONIAN — AïDA MOURADIAN —
ANI PETROSSIAN—RAFFI PETROSSIAN—BERNARD SOUSTROT

JEAN TER-MERGUERIAN

LA CHORALE SAHAK - MESROP
Direction
KHATCHIG YILMAZIAN

L'ORCHESTRE JEUNE PHILHARMONIE
Direction
JEAN-JACQUES WERNER

Œuvres de : *Mozart — Debussy — Saint Saëns — Komitas — Ekmalian — Haroutiunian — Babadjanian — Khatchadourian — Tjeknavorian*

SAMEDI 22 NOVEMBRE

DINER — BAL
Dans les Salons de l'Hôtel Intercontinental

Location : UGAB : 11, square Alboni - 75016 Paris - Tél: 45.20.03.18

Prix des places :
— CONCERT du 21 Novembre
de 80 F à 500 F — Etudiants : 50 F
— DINER — BAL du 22 Novembre
1000 F par personne

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Նախաձեռնութեամբ
ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՍԵՒՐԱՆ – ԼԻՎՐԻ ԿԱՐԿԱՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ

GRANDE SOIRÉE DANSANTE organisée par la section de Sevran de la Croix Bleue des Arméniens de France

LE SAMEDI 15 NOVEMBRE, A 20 HEURES 30
Salle des Fêtes de Sevran
9, rue Gabriel Peri — Près de la Mairie

մասնակցութեամբ՝
« Յ Ա Ղ Թ Ա Ն Ա Կ » Նուագախումբի

SPECIALITES et AMBIANCE ARMENIENNES

Tenue correcte exigée

Հ.Մ.Մ.
HOMENMEN
1921

Dîner Dansant
organisé par
HOMENMEN
UNION SPORTIVE ARMENIENNE DE FRANCE

ՃԱՇ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպութեամբ՝
Հ. Մ. Մ.ի ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ

Երկուշաբթի, Նոյեմբեր 10, ժամը 20·00-ին

CAPPADOCE (BAALBEK) ճաշարանի չքեղ սրահին մէջ
67 bis, quai Blanqui — 94140 Alfortville

Réservation :
l'Etoile de Lafayette, GARO
Tél. : 48 - 78 - 88 - 70

Ծախքերու մասնակցութիւն՝ 200 Ֆր.

Grande Soirée Dansante

Le Samedi 8 Novembre à partir de 21h
au profit de la Maison de la Culture Arménienne de Décines
Dans les salons d'ELITAIR MAXIM'S à l'Aéroport de Satolas
2 grand orchestres :
○ Orchestre A N I
○ Orchestre M I C H E L C A Y R O L
avec attraction.

Parking P3 gratuit — Présenter votre ticket parking à la réception du bal pour oblitération.

Fonds A.R.A.M

ՈՒՐԲԱԹ
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
7

VENDREDI
7 NOVEMBRE
1986

LE NUMERO : 4,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TEL.: (1) 47. 70. 86. 60 — TELEX: HARATCH 280 868 F
C.C.P. PARIS 15069-82 E — 51027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 600 Ֆ· — Վեցամսեայ : 310 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 700 Ֆ· — Հատը : 4,00 Ֆ·

61րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 16.353 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 61e ANNÉE — No 16.353

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

Ո՞Վ ՈՒՐ ՊԻՏԻ ԵՐԹԱՅ

Իսլամը՝ դրախտ
Քրիստոնեան՝ դժոխք

ԿԱՄ
ԿՐՕՆՔԻ ԴԱՍ
ԹՐՔԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

×

Թուրք մամուլը, գրեթէ ամէն օր, արդարանք կը հանդիսանայ լուրերու, որոնք կը կուտան թէ երկիրը արագընթաց կերպով դէպի ······ եու: Արդարեւ, այս ընթացքով, հարկ պիտի ըլլայ որ Թուրքիոյ ետ գայ եւ ծայրէն սկսի, որպէսզի Թուրքիա արդիական Հանրապետութիւն մը դառնայ: Տեղի տալով բազմաթիւ դիմումներու, վերջերս արտօնութիւն ուսանողուհիներուն որ իրենց գլուխը ծածկեն:

Նոյեմբեր 5-ի «Թէրճիւման»ն ալ դասարանի մը նկարը կը հրատարակէ, առաջին էջ, ուր աղջիկներ նստած գիտութեան դասի կը հետեւին «թիւրպան»ով: Համալսարանը կը գտնուի էրզրում, անունն է՝ Աթաթիւրք: Ստորեւ, ուրիշ պատմութիւն մը, որ խորհրդածութեան կը կարօտի, իմին իրմով բաւական խօսուն ըլլալով···

×

«Նօքթա» շաբաթաթերթը վերջին թիւին մէջ կ'արտայայտուի Քրիստոնեայ աշակերտներու իսլամութեան դաս տալու հարցին մասին եւ կը պնդէ թէ Իսքէնտէրունի մէջ ուսուցիչ Եասին Պօզգաւիլան պարզէս կը խօսի իսլամութեան դասի ընթացքին, առանց նկատի առնելու որ Օրթոտոքս աշակերտուհիներ ալ կան իր դասարանը:

«Քրիստոնէութիւնը կրօնք մը չի նկատուիր, հիմա Եւրոպայի մէջ իսկ ամէն օր 15 – 20 հոգի Իսլամ կը դառնայ: Քրիստոնէութեան մէջ քահանաներուն մազը երկար, բայց խելքը կարճ կ'ըլլայ: Ձեր վիճակը յետամնաց է, ստիպուած չէք ձեր հօր կամ քահանային կապուած մնալու, ազատ կրնաք Իսլամ դառնալ եւ Քելիմէի – Շահատէթ բերել: Իսլամները մեռնելէ վերջ դրախտ պիտի երթան, իսկ Քրիստոնեաները դժոխք»:

Իսքէնտէրունի 200 հազար բնակչութեան մօտ 15 – 20 հազարը Քրիստոնեայ եկեղեցականներ են կը շարունակէ Նօքթա, եւ կրօնքի տարբերութիւնը հետզհետէ աւելի զգալի դառնալ սկսած է: Կարելի է ըսել որ չափահասները շատ կը տառապին ատկէ, բայց օրինակի համար Թէմհուրիյէթ Միջնակարգի մէջ ուսանող Քաթրին եւ Սէմիրա այս հարցով կը տառապին մինչեւ իրենց ուղեղին վերջին բջիջը:

Կրօնքի դասին պատասխանատու չէին, այդ դասն ալ չէին կրնար լքել, դուրս ելլել: Հօն անշարժ նստիլ, ուսուցչին կըրկնուող խօսակցութիւնները մտիկ ընել, աշակերտներու պաղ նայուածքին հանդուրժել պէտք էր: Այս ալ իր անդրադարձը կ'ունենար տան մէջ, հօր եւ մօր մօտ: Քաթրինի մայրը Նազիրէ Գարաճան երեք տարիէ ի վեր ի զուր կը սպասէ որ ուսուցիչները իրենց սխալը ինքնաբերաբար հասկնան եւ հրաժարին այսպէս ընելէ: Բայց ինչ մեղք որ ոչինչ կը փոխուի:

Կրօնքի դասին մէջ, օրինակի համար, ուսուցիչը կը պատահէր որ միւս տղաքը արգիլէր Քաթրինի եւ Սէմիրայի հետ խօսիլը: «Անոնց հետ մի խօսիր», զանազան, անոնք Քրիստոնեայ են»ի նման նախադասութիւններով կը զգուշացնէր միւս տղաքը: Ուսուցչին այս ընթացքը կ'ազդէր տղոց վրայ· անոնք ալ կը սկըսէին ըսել.– «Անոնք Քրիստոնեայ են, չմօտենանք, աղտոտ կը հոտին»ի պէս նըւաստացուցիչ նախադասութիւններ: «Կեավուրներ» բացատրութիւնն ալ, որ կը գործածուէր պարբերաբար, աղն ու պղպեղը կը դառնար այս բոլորին:

Ի վերջոյ Նազիրէ Գարաճան որոշեց աղերսագրով մը դիմել դպրոցի տնօրէնութեան: Իրենց ազգականներէն Միշէլ աղերսագիրը դպրոց տարաւ, նոյնիսկ շատ լաւ վերաբերում տեսաւ փոխ – տընօրէն Կիւլշէն Եազկիւլէ: Այս վերջինը շատ զարմացաւ որ ուրիշ վարժարաններու մէջ պատահած դէպքերը իր դպրոցին մէջ ալ կը պատահին եղեր: Խոստացաւ անմիջապէս հետաքրքրուիլ ու տեղեկութիւն տալ:

Դպրոցի տնօրէնութիւնը խորհեցաւ որ լաւագոյն միջոցն էր դիմել ուսուցիչ Եասին Պօզգաւիլանի հարցաքննութեան: Բայց ուսուցիչն ըսածներն ու միւս աշակերտներուն վկայութիւնը ցոյց տուին որ հարկ չկայ հարցաքննութիւնը խորացնելու: Քրիստոնեայ տղոց պնդումը ճիշդ չէր: Անհրաժեշտ տեղեկութիւնը տրուեցաւ Կրթական Տնօրէնութեան ու Գայմաքամութեան, եւ ատկէ վերջ ընելիք բան չմնաց: Ընելիք մէկ բան մնացած էր· ազդարարել երկու աշակերտուհիներուն, որոնք ստած էին իրենց ծնողքին եւ նեղ կացութեան մատնած էին իրենց ուսուցիչը:

Դպրոցին տնօրէնը Ապտիւլսէլամօղլու այժմ կը պնդէ թէ նոյնիսկ եթէ քննիչ մը գայ, նորութիւն մը պիտի չգտնուի: Երկու աշակերտուհիները ստած էին, յայտնի էր: Նորէն ալ վերջին խօսքը պիտի արտասանուէր Գայմաքամին կողմէ: Իսկ այս վերջինը ճաշելով զբաղած էր եւ ժամանակ չունէր մամուլին հետ խօսելու այս մասին:

Ի վերջոյ Նազիրէ Գարաճան հասկցաւ որ այս դիմումը արդիւնք պիտի չտայ եւ որոշեց հարցը լուծել բարձր մակարդակի վրայ: Դիմեց Նախարարութեան, յիշեցնելով որ «ամէն ոք կը վայելէ մըտածումի ու կրօնքի ազատութիւն մը»: «Ինչ որ ալ ըլլայ, ոչ ոք կրնայ շահագործել ուրիշի մը կրօնական զգացումները»:

Գարաճան հիմա այս աղերսագրին արդիւնքին կը սպասէ:

Մօտաւորապէս ամիս մը առաջ Իսքէնտէրունի Լիսէին մէջ ալ այսպիսի դէպք մը պատահած էր եւ կարգ մը ուսանողներ փորձած էին քալել կրօնքի ուսուցիչ Սալիհ Եալչընի վրայ: Բարեբախտաբար խնդիրը չէր մեծցած: Այս դէպքերը, որոնք դող կը պատճառեն մարդուս, «Պէյրութի օրինակ»ը կը յիշեցնեն մեզի:

ԼԻԲԱՆԱՆ

ՏՈՔԹ. ՔԱՔԱՐ ՄԿՐԵԱՆ
ՊՈՒՐՃ ՀԱՄՈՒՏԻ ՆՈՐ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏ

Պուրճ Համուտի քաղաքապետ նշանակուած է Տոքթ· Քաքար Մկրեան: Պաշտօնական արարողութեան՝ որ տեղի ունեցած է Հոկտեմբեր 14-ին, ներկայ եղած են Հիւսիսային Մեթնի գաւառապետ Խալիլ Նասրէտտին եւ պետական այլ պաշտօնատարներ: Նախկին քաղաքապետը՝ Ցոլակ Թիւթէլեան, առողջական պատճառներով, որոշ ժամանակէ ի վեր ներկայացուցած էր իր հրաժարականը, հետեւաբար, պետական անհրաժեշտ կարգադրութիւններէ եւ քաղաքապետական օրէնսդրական տրամադրութիւններու յարգումէն ետք ընկ· Քաքար Մկրեան նշանակուած է Պուրճ Համուտի քաղաքապետ:

ՌԵԿԸՆԻ ՀԱՄԱՐ՝

ԵԹԷ ՊԱՐՏՈՒԹԻՒՆ ՉԷ ԼՈՒՐՋ ՁԱԽՈՂՈՒԹԻՒՆ Է

ՏԷՕՔՄԷՃԵԱՆ ԵՒ ՓԱՇԱՅԵԱՆ ՎԵՐԸՆՏՐՈՒԱԾ

ՄՐՑԱՆԻՇ ՁԵՌՆՊԱՀՈՒԹԵԱՆ

×

Գրած էինք, երէկ, թէ ձորճ Տէօքմէճեանի վերընտրութիւնը կասկած չէր վերցներ, նոյնիսկ վերջնական արդիւնքները չհասած, քանի որ հանրապետականները կորուստ չունէին նահանգապետերու ընտրութեան մէջ: Ճորճ Տէօքմէճեան վերընտրուած է 4·337·568 ձայնով (62%) ընդդէմ՝ Պրատլիի որ միայն 2·693·508 ձայն ստացած է (38%): Ներկայացուցչական ժողովին մէջ ալ վերընտրուած է Չարլզ Փաշայեան, Քալիֆորնիոյ երեսփոխան:

Ծերակոյտի մէջ, Դեմոկրատներու յաղթանակը կարծուածէն աւելի հաստատուն է, քանի որ 10 աթոռ կը շահին եւ ներկայիս կ'ունենան 55 աթոռ, Հանրապետականներն ալ՝ 45: Ներկայացուցչական ժողովին մէջ (հոս, դեմոկրատները արդէն մեծամասնութիւն էին) ալ համեմատութիւնը քիչ մը կը փոխուի, ի նըպաստ դեմոկրատներուն, որոնք 260 աթոռի տէր կը դառնան, մինչ հանրապետականները 182-ի տեղ միայն՝ 175 աթոռ կը պահեն: Նահանգապետներու մարզին մէջ, սակայն, դեմոկրատներու պարտութիւնը ծանր է, միայն 18 նահանգապետ կրցած են պահել նախորդ 34-ի դէմ, այլ խօսքով հանրապետականները 16 նահանգապետութիւն ձեռք ձգած են: Հոս, 50-ի վրայ 36 նահանգապետութեան տէրերը կ'ընտրուէին, ուրեմն ներկայ պատկերն է՝ Դեմոկրատ 26, Հանրապետական 24 (նախապէս՝ Դ·՝ 34, Հ·՝ 16):

Բայց այս ընտրութեանց յաղթական բուն կուսակցութիւնը՝ ձեռնպահներու կուսակցութիւնն է, քանի որ բոլոր մըրցանիշները կոտրելով, քուէարկութեան մասնակցողներու համեմատութիւնը 38·5% էր միայն, այսինքն 174 միլիոն քուէարկող քաղաքացիի վրայ, միայն 73 միլիոնը քուէ տուած է:

Նկատի առնելով, որ ընդդիմութեան մը դիրքը միշտ աւելի հանգստաւէտ է ընտրութիւններու պարագային, դեմոկրատներու յաղթանակը ակնկալելի էր, բայց եւ այնպէս պարզուած պատկերը, աւելի ձախողութեան պատկեր մըն է, քան՝ պարտութեան:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՈՒԹՊՈԼԻ հանդիպումներու կարգին, Ֆրանսայի պատիւը փրկեց Պորտօ, որ 0-ի դէմ 1 կէտով յաղթելով Պենֆիքայի, պիտի կարենայ բաժակներու բաժակին քառորդ աւարտականին մասնակցիլ: Իւ – էՖ – Ա-ի մրցումներուն, Մոսկուայի մէջ Թուլուզ 5-ի դէմ 1 կէտով պարտուեցաւ տեղւոյն Սպարտակէն, ինչ որ անշուշտ եւ առանց վառ երեւակայութեան անհրաժեշտութեան՝ Պեռեզինա կը մըկրտուի (կամ՝ Ռուսաստանէ նահանջը): Ախոյեաններու բաժակին, ֆրանսական խումբ չէր մնացած:

ԱՊՏԱԼԼԱՀ ԵԱՖԻ, լիբանանեան անկախութեան աչքառու դէմքերէն մէկը, մեռաւ 85 տարեկանին: Երեսփոխան մինչեւ 1972, քանիցս եղած է նախարարապետ եւ նախարար, խորապէս կապուած էր լիբանանեան համակեցութեան բանաձեւին, որուն համար շատ աշխատած է:

ՎԱՆԻ մօտ Կիւվէնլի գիւղին վրայ պարսկական օդուժի 3 օդանաւեր ռումբեր նետած են, առջի օր: Թուրք մամուլը գոհունակութեամբ կ'արձանագրէ որ մարդ չէ մեռած, այլ միայն՝ 7 ոչխար:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՆՈՐ ՆՈԽԱԶՆԵՐ

Ամէն օր հազար ցաւ ու ափսոսանք կը յայտնուի մեր լեզուին մասին, բոլոր միջավայրերու եւ դիրքերու: Ուսուցիչը կը գանգատի յարմար դասագիրքերու չգոյութենէն, ծնողներ՝ վարժարաններու մակարդակէն···: Հայ մամուլն ալ ունի իր ցաւը· յատկապէս անոնք, որոնք օտար մամուլէ լուր կամ յօդուած կը թարգմանեն, յաճախ կը փնտռեն ընդհանրապէս նոր բառերու հայերէնը, եւ շատ յաճախ ի զուր···:

Լեզուները ամէն օր նոր բառերով կը հարստանան· ամէն նորարարութիւն հետը կը բերէ իր բառամթերքը, ու լեզուները կ'ապրին: Իսկ մերը՞· Սփիւռքի տարածքին վրայ յօրինուած, շինուած հատ ու կենտ նոր բառերով՝ կը քաշքշուի, միայն:

Առջի առաւօտ կրկին բառեր փնտռեցինք, երբ կը թարգմանէինք այն լուրը, ուր կ'ըսուէր թէ Փարիզ երբեւէկի երեք գօտիներու պիտի բաժնուէր, որոշ շրջաններ որոշ ժամերու արգիլուած պիտի ըլլար կանգ առնել կամ վաճառատուներու ապրանք յանձնել, եւայլն· արգելքներու չանսացողներ պիտի հարկադրուէին տուգանք վճարելու: Երբ բացուած բառարաններն ալ անզօր մնացին ու կը ջանայինք կարգ մը դարձուածքներ փորձել, խուսափելու համար այդ բառերէն, խմբագիր ընկեր մը այլ լուծում մը առաջարկեց·

– Մի՛ գրէք այդ լուրն ալ· ձգեցէ՛ք թող մարդիկ երթան արգիլեալ այդ գօտիներուն մէջ կենան ու տուգանք վճարեն:

Վերջապէս, այս ձեւով, գոնէ անգամ մը համար, միայն հայ խմբագիրն ու ուսուցիչը պիտի չըլլային լեզուն չարչըրկելու մեղքը քաւողները:

ԱՐՓԻ

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ
ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ
(ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ – ՀՈԿՏ· 31 – ՆՈՅ· 3)

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ 49-ՐԴ ԱԽՈՅԵՆՈՒԹԻՒՆ

ԱՐԱՐԱՏ – ԴԻՆԱՄՕ ԿԻԵՒ ԽԱՂԸ (*)

Խորհրդային 49-րդ ախոյենութեան մրցաշարքի 27-րդ հանդրուանին, «Արարատ» Նոյեմբեր 1-ին իր դաշտին վրայ կ'ընդունէր Կիեւի «Դինամօ»ն: Երեւանի մէջ երկու ամիս չանձրեւելէ ետք, այդ օր, խաղի սկիզբէն մինչեւ կիսախաղ տեղատարափ անձրեւ եկած է, ինչ որ պատճառ դարձած է, որ կողմերը «սրբագրեն» իրենց ոճը: Առաջին յաջողութիւնը արձանագրած են Երեւանցիները: 15-րդ վայրկեանին խմբապետ Աշոտ Խաչատրըեան, մօտ 30 մեթրէն, ազատ հարուածով մը բացած է հաշիւը: Կիեւցիները, որոնք նոյն ատեն Խորհ· Միութեան ազգային խումբի գլխաւոր խաղացողներն են, անմիջապէս անցած են գրոհի եւ պաշարած Ալեքսանդր Պոդշիվալովի բերդը: Սակայն աքանչելի խաղարկութիւն մը ցուցաբերած է «Արարատ»ի բերդապահը, որուն օգնած են նաեւ յետսապահները: Առաջին կիսախաղը վերջ գտած է «Արարատ»ի յաղթանակով (1 – 0):

Երկրորդ կիսախաղի 5-րդ վայրկեանին կիեւցիները յաջողած են հաւասարեցնել հաշիւը, շնորհիւ Անատոլի Միխայլիչենկոյի: Հինգ վայրկեան ետք Վասիլի Ռաց

(Շար·ը Դ· էջ)

ԳԻՐՔԵՐՈՒ ԱՇԽԱՐՀԷՆ

«ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՇՈՒՐՋԱՊԱՐ»

Հեղինակ՝ *ՅԱԿՈԲ ԿԱՐԱՊԵՆՑ*

(Բ. եւ վերջին մաս)

Ներքին աշխարհի կենսագրութիւնն է «Երբ Հայաստան գնաս, բարեւ տար Արարատին» գրութիւնը: Զգայութեան ու ցնցումներու ներքին հրաբուխը, որ չենթարկուիր քարտէսագրային գիծերու: Երախաներու պէս, մատիտի քանի մը հարուածով, կարելի է տալ մարդու մը կաղապարը, գլուխ տակ հաստատելով երկու ձեռքեր ու ոտքեր, բայց ուրկէ՞ կը սկսի ներքին քարտէսագրութիւնը: Ջիղերէ՞, ղնդիրներէ՞, սիրտէ՞, արիւնէ՞ թէ ուղեղի ծալքերէ: Ուրուագծային ձեւով կը տրուի՞ բնազանցականը: Կարօտ, սէր, խիղճ ու հաւատք կը հնազանդի՞ն երկրաչափական կանոններու: Գիրն ու խօսքը հազիւ կրնան մօտենալ անոնց. արուեստը միայն կրնայ իմաստ մը յօրինել զգայութեան, իսկ արուեստը, յաճախ, «կեղծիք է ֆօղարկելու էականը, որը միմիայն հազուադէպ է երեւան գալիս ... երբ բնաւ այդ չի եղել նպատակը»:

Երբ անհատը մեկնի իր անձէն, փնտռէ միմիայն իր ճշմարտութիւնը, կուգայ տեղ մը, որ հակառակ խարդախութիւնները ծածկելու ճիգին, ակամայ պիտի խոստովանի ճշմարտութիւնը: Ա՛յդ են բրած քաղքենի շատ գրագէտներ: Այդ կ'ընեն կեղծաւոր բազմաթիւ արուեստագէտներ: Իր դրպանի շահերէն մեկնելով չէ՞, որ իշխանուհիներուն փէշերուն կառչած միապետական Պալզաք հասած է «Մարդկային կատակերգութեան», ընչաքաղցերու վաշխառու ախորժակին: Երբ այնքան պայծառ, ջինջ ու յստակ է իրականութիւնը, մենք «ձեւերի ու բանաձեւերի մէջ խաբում ենք մեզ»: Այս տրամաբանութեան վրայ հիմնուելով է, որ Կարապենցի դառնացած հոգին կ'աւաղէ. – «Հայաստանը մերն է ու մերը չէ»: Բոլոր ցաւերէն քիչ մը տարբեր ցաւ մըն է, որ պէտք չէ հիւանդութեան վերածուի. որովհետեւ հայաստանցիի պէս Հայաստան ունենալու ցանկութեան ետին թաքնուած կը մնայ եսասիրական զօրաւոր զգացում մը: Իբրեւ հայրենիք ու «սեփականութիւն» մենք ունինք Ամերիկան կամ Ֆրանսան եւ կ'ուզենք մեր «պաշարը» աւելցնել Հայաստանով: Իսկ հայաստանցին ո՛չ Ամերիկա ունի, ո՛չ Ֆրանսա. ունի միմիայն Հայաստանը եւ սակայն չի մերժեր մեր բաժինը անկէ: Այս կացութեան յանցանքը ո՛չ մերն է, ո՛չ Հայաստանինը. այլ միայն Թուրքին եւ բոլոր երկիրներու ուժերու բռնութեան: Անոնք հեռացնելով մեզ մեր հողերէն, մասամբ պարպեցին մեր էութիւնը. տուին օտար դաստիարակութիւն ու տեսողութիւն, որպէսզի Արեւելքը դիտենք Արեւմուտքի մէջէն, օտարի աչքերով ու հեռադիտակով: Կրնա՞նք վստահօրէն պնդել թէ մեր ըմբռնած եղանակով աւելի լաւ պիտի զարգանար Հայաստան, աւելի դիւրին պիտի դիմադրէր արտաքին ճնշումներու, ամբողջովին պիտի դառնար մե՛րը եւ երկրացիին: «Երբ վրայից Հայութիւն էր բուրում» կ'ըսէ մեր բարեկամը, մենք գիտենք, որ մեր հայութեան հոտին խառնուած է քաղքենի կնոջ հոտը: Հայու մեր բուրումը կը ստանայ հայկական բուրում «երբ հանդիպում ենք Հայաստանի զաւակներին»: Անոնք է որ «կարօտով ու բերկրանքով են լցնում մեր սրտերը: Անոնք են որ հայկականութեան նոր երանգ են բերում»:

Այս հաստատումներու զուգընթաց վրդովումի, բողոքի, ցասումի ներքին լարումը որքան ալ զսպուած դուրս գայ կոկորդէն, որքան ալ բառերը արտասանուին անոյշ հնչիւններով, չեն սքօղեր սակայն, դժգոհութեան ուրիշ ահաւոր փոթորիկ մը, զոր ես ալ, բազմաթիւ գրութիւններով յայտնած եմ արդէն:

Չես գիտեր ինչո՛ւ, արհամարհանք մը կը տարածուի հայերէն գրող հեղինակի մը դէմ: Եթէ արհամարհանք իսկ չըլլայ, բոլորովին կ'ուրացուի անոր արժէքը: Մինչդեռ, նոյն հեղինակը, ամէնէն ընտիր բառերով կը փառաբանուի, երբ օտար լեզուով արտադրէ աւելի՛ տկար գործեր: Հայերէն տառե՞րն են արդեօք անհամն ու անզօրը, թէ օտար բառերը աւելի քաղցր հնչականութիւն ունին: Կարապենց, յիշատակելէ ետք փոշիներու մէջ կորսուած հեղինակ մը, մատնացոյց կ'ընէ փառապսակի արժանացած Ուիլեամ Սարոյեանը, որ «մեծագոյն անիշխանական էր, գրքերէ անթարգմանելի»: Կա՛յ տակաւին ասոր տարբերակը՝ օտարահմայութեան վարկածը: «Բաւական է, որ օտարը մեր մասին մի քանի տող է գրում, խենթանում ենք: Տեսա՞ր Ջիմի Սմիթը մեր մասին ի՛նչ է գրել»: «Դուրս է գալիս, որ Ջիմի Սմիթը Օհայոյի գաւառային մի թերթի թղթակից է»: Ամէնէն ապուշ օտարը մեր տաղանդներէն բարձր գնահատելու Հայու օտարահմայութեան հիւանդութիւնը, դարերու խորերէն եկած, փակած է մեր մարմնին եւ չուզեր բաժնուիլ անկէ:

Այս արտառոց կացութիւններու վերլուծումը ամբողջացնելու համար, հեղինակը կը գրէ. – «Նպատակս կեղծելը չէ, սակայն այնքա՛ն կեղծիք եմ իւրացրել, որ ակամայից գրածս կեղծիք է: ... Մենակ ես չեմ: Ամբողջ մշակոյթներ կան կեղծիքի վրայ հիմնուած»: Անշուշտ, կեղծիքի հետքն անգամ չկայ եւ անկեղծ խօսքերու փունջ մըն է «Երբ Հայաստան գնաս, բարեւ տար Արարատին» գրութիւնը, բայց շատ լաւ գիտէ Յ. Կարապենց, որ դարերէ ի վեր դպրոցներու, եկեղեցիներու, ընկերային յարաբերութիւններու միջոցով ազգասիրութեան, աստուածասիրութեան, յարգանքի, մեծարանքի տարազի տակ մարդկութեան պարտադրուած են կեղծ դաւանանքներ, կեղծ բարոյական, որ կազմած են հասկացողութեան միսն ու արիւնը, մեզ սնուցանող կեղծիքը: Ատոր համար ալ արուեստ ու գրականութիւն հիմնուած կը մնան այդ ահաւոր խաբեբայութեանց վրայ: Ատոր համար ալ նախապաշարումով կը դառնենք իրերն ու դէպքերը. ճնշումներու ու կեղծիքներու մէջէն կը մօտենանք Ամերիկայի, Եւրոպայի, Արեւելքի, Հայաստանի իրական ու իրաւական դրոյթներուն, մինչ նախապաշարումը չի տար իրականութեան ճշգրիտ դիմագիծը: Ռուս լրագրողին կամ Սեդայի յանձնած Արարատի եւ Հայաստանի բարեւին մէջ արդեօք չկա՞յ քիչ մը նախապաշարում, ամերիկացի Հայու՝ ամերիկեան բարեւ:

×

Սիրտ ու միտք իրար խառնած, գիրքը հերձեան ալիքներու վերածելով իր եւ հայրենի դրագէտի խօսքին մէջ համանմանութիւն ստեղծելու ձգտող այս գրութիւններէն անդին, հեղինակը ունի ամերիկեան նոր բարքեր ու ապրումներ պեղող պատմուածքներ: Անսանձապահպանման ընկերութիւններու եւ Էֆոլոժիստներու մտահոգութեանց ու հետապնդումներու վրայ է հիմնուած, զգայնութեամբ գրուած «Եղնիկը»: Նենգամիտ հաշիւներով յղի ասպետներու, ուխտքի ու գաբեջուրի մոլիներու հիւանդագին վիճակի, միասեռական ախտաւորներու պատկեր մը՝ «Ոչ ոքի համար են ղօղանջում զանգերը»: Ամուսնու ու կնոջ իրար խորթացման տեսարան մը «Լողիս»ը. ամուսիններու միջեւ անհամաձայնութեան խոբացումը հոգեկան բեկում ու տագնապ է յառաջացուցած իրենց միակ զաւկին մէջ, որ արկածի մը զոհ կը դառնայ: Զաւկի մահը պատճառ կը դառնայ որ անոնք վերագտնեն զիրար: Բայց փշրուած կտորները կրնա՞ն իրար ագուցուիլ բնական տոկունութեամբ: Ու ակամայ հարց մը կը ծագի մեր մտքին մէջ. – Ազատութիւնը կաշկանդող բոլոր օրէնքներու նման, որ հագած են կրօնա-բարոյական զգեստ և նուիրագործուած, ամուսնական արարողութիւնն ալ անբնական երեւոյթ մը չէ՞ արդեօք, որ զոյգը կը բանտարկէ տուփի մը մէջ, ուր ո՛չ կարելի է շրջիլ, ո՛չ շարժիլ ազատօրէն, ո՛չ շունչ քաշել:

Կը թուի թէ՝ հիմա խախտած եմ բարոյականի հիմերը. պահպանողականութիւնը տեղի տուած է միմիայն սեռային յարաբերութիւններու ընթացքին. համոզում է գոյացած, որ վայելքը անմիջական է. մէ՛կ ժամ. մէ՛կ շաբաթ. մէ՛կ ամիս: Ծաղկեփունջը իր գեղեցկութիւնը մատուցելէ ետք, պէտք է նորը գնուի: Նկար մը երբ աչքերը լեցուցած է, նոր պաստառի մը վայելքն ալ պէտք է ընդունին: Աչքերուն պէս, սիրտն ալ կը հպատակի նոր սարսուռներու օրէնքին:

Այս երեւոյթին բացատրութիւնը ըլլալ կը թուի «Ժամադրութիւն» պատմուածքը: Արուեստասէր կնոջ մը, ամուսինէն անդին, դէպի ուրիշ արուեստագէտ տարածուող սէրն է: Նոյնն է պարագան «Աշնանային Արձակուրդ»ին, ուր այր եւ կին մտած են սովորոյթներու հոլովոյթին մէջ: Սովորոյթը հրայրք չունի. ամէն շարժում «մեքենական» է. գոհացում կայ, բայց ոչ ամբողջական վայելք: Նոր ճնշում ու յուզում են անհրաժեշտ արեան շրջանառութիւնը կանոնաւորելու համար: Միջավայրի փոփոխութիւնը արդեօք չի նպաստեր այդ թարմացումին: Կինը կ'առաջարկէ, ամուսինը կը համակերպի. ու կը մեկնին աշնանային արձակուրդի: Նոր գեղեցկուհիի մը տեսիլքը կը հրահրէ ամուսնու զգայութիւնը. բայց ուրուականային տեսիլք մըն է միայն, որ կը խուսափի իրմէ եւ այդ ցանկութիւնն է, որ ակամայ կը փոխադրուի կնոջ վրայ: Կինը, կը թուի թէ յաջողած է իր առաջադրանքին մէջ: Բայց մի՞թէ լուծուած է տարբեր հմայքներու ենթարկուելու «հիւանդութիւն»ը: (Ինչ որ անհասկնալի մնաց այս պատմուածքի մէջ, խօսակցութեան գծիկներու բացակայութիւնն է, որ չի դիւրացներ ընթերցումը):

Վերոյիշեալ կացութիւններու մէկ տարբերակն է «պատուհանը»: Հոս կատարեալ է խզումը: Ցարատեւ կռիւներ, ընդմիշտ խզած են հաղորդականութեան ամէն լար: Կրկին իրար մօտենալու ոչ մէկ ելք: Կինը յանձնուած է արդէն նոր սիրոյ մը հեշտանքին, ամուսինը՝ իր յուսահատութիւնը կը խեղդէ ալքոլի փրփուրներուն մէջ: Պատուհանէ ներս խուժող խոնաւութիւնը սառոյցէ թափանցիկ պատկի մըն է, որու մէջէն կինը պիտի հետեւի տեղատարափի տակ հեռացող ամուսնի քայլերուն ու արցունքներուն...:

«Ո՞վ գիտէ ի՛նչ է անցնում – դառնում մարդկանց ներսում»: Ո՞ր իմաստունը, ո՞ր գիտնականը կրցած է լուծել այդ առեղծուածը: Ի՞նչ են ներաշխարհը փոթորկող սէր, խիղճ, յոյս, ընկրկում, դժգոհութիւն, բեկում, անյուսութիւն: Ո՞ր պայմաններու տակ, ի՞նչ ձայներու, պրկումներու ու շարժումներու կը հպատակին զգայութիւն, ջիղ, ձեռք, ոտք, որ կը մղեն սիրել, ատել, գովել, նախատել, դանակը խրել մէկուն կամ միւսին փորը, ատրճանակ քաշել ու սպաննել: Երբ «կեանքն ու մահը վեր են մեր հասկացողութիւնից», ինչո՞ւ կը հրամայուի. ո՞վ իրաւունք տուած է սպաննելու: Ինչո՞ւ անձնասպան կ'ըլլան: Անձնասպա՞ն եղած է անձնասպանութեան դիմողը, թէ ընկերութիւնն է զայն սպաննողը: Ուրկէ՞ ծնունդ կ'առնէ ծայրայեղութեան արարքը. ազատութեան սահմանափակումէ՞. գործուած միջոցներու բռնութենէ՞. հացի եւ ջուրի պակասէ՞: Ֆրէօյտ տուա՞ծ է այդ հոգեվիճակները ստեղծող բոլոր դռներու բանալին:

Հաւանաբար, Կարապենց, այդ բոլոր հարցումներուն դիմաց դրած է ինքզինքը, երբ կը գրէր՝ «Ո՞վ գիտէ ի՛նչ է անցնում – դառնում մարդկանց ներսում» պատմուածքը:

Ո՞րն է «Կիսանանապարհին» մնացեալ կէսը: Գուցէ ա՞յն, որ Մարտիրոս իր սկսած կառուցումի կէս ճամբուն է տակաւին: Գուցէ ա՞յն, որ Մարտիրոս աւարտելու համար հայկական իր մատենադարանի բարեզարդումը, յոյսով կը սպասէ հաւատաւէպօրէն իրեն այցելող կնոջ, որ ուժ ու կորով պիտի ներշնչէ իրեն: Չէ՞ որ սպասումը կէս ճամբան է յոյսի: Գուցէ այն, որ հեղինակը իր ստեղծագործութիւններով պիտի ամբողջացնէ Մարտիրոսի գրադարան – մատենադարանի հարստութիւնը, որուն կէս ճամբան է կատարած տակաւին, թէ ճամբայ ելած էր տեղ մը երթալու, հանդրւան մը հասնելու, փնտռածը գտնելու եւ տեղ չհասած, Մարտիրոսի թէյն ու մեղրը ձգած է զինք կիսաճամբուն:

Այս հարցումներու պատասխանը դեռ չգտած, Մարտիրոս կը յայտարարէ յանկարծ. «Այգը ե՛ս եմ». տասը մատը ի՛նչ ընել չգիտցող այն հայերու պէս, որոնք հայու անունով անհատապէս նամակներ ալ գրեցին նախագահներու և անոնց գրասենեակներու քաղաքավարական պատասխանները իրապէս «հայու փրկիչ» եղած ըլլալու երաշխաւորութիւն նկատեցին:

«Հարազատը», որքան ալ անծանօթ ըլլայ կը դառնայ հարազատ, երբ մտնենք այդ պատմուածքի մթնոլորտէն ներս: Արտաքին աշխարհէ կտրուած, բարեկամի ու ծանօթի աչքերէ հեռու, զաւակներու գուրգուրանքէ ու այցելութենէ լքուած, երբեմն ըրածնուն անտեղեակ շրջուած ուղեղներով, երբեմն երիտասարդական աւիւնով, երբեմն իմաստուն ու մտաւորական հայրերու ու մայրերու ապաստանային իրական ու անիրական կեանքը: Հաւաքականութիւն մը ամբողջ, որ մահուան կը սպասէ եւ մահը կ'ուշանայ գալ: Կարծուածին չափ, մեռնիլն ալ շատ դիւրին չէ: Հոն են «ելեւմտագէտ», «կարսի հերոս»: Հոն են «Շէյքսպիր, Միլտըն, Մոլիէռ թարգմանող» մտաւորական՝ խլեակի վերածուած, ծաղրածու, միմոս դարձած: «Մեր դէմ ելաւ մի շարժական կառք՝ վրան մարդկային մի գունդ. թեւ ու ոտք իրար խառնուած: Մարդը ճաղատ էր, մաքուր ու սափրուած: Հանգիստ միզում էր՝ միաժամանակ վիճելով ինչ – որ աններեւոյթ մէկի հետ: – Անուանի ելեւմտագէտ է, ասաց ուղեկիցս»:

Մարդկայի՞ն թէ աստուածային կծու կատակերգութիւն: Ընկերութիւնը երէկ պատիւներով պարգեւատրած էր զայն, այսօր փտած խնձորի մը նման կը նետէր աղբաման: «Միթէ՞ այս է վերջին հանգրուանը. խնամատարական այս տո՞ւնը. սակայն ի՞նչ եղան նրանց տները, զաւակները, հարսները, հարազատները, գերդաստանը: Միթէ՞ այսպէս է քաղաքակրթութիւնը վարձատրում իր հայրերին ու մայրերին»: Բանե՛ր, բանե՛ր, ի՛նչ բաներ...:

Տապանաքար մը. առջեւը կանգնած Մայքըլ: Այցի է եկած Կիւրեղին՝ պապին, որ կ'ապրի անոր ամբողջ պատմութիւնն ու կեանքը՝ Անդրանիկի, սեբաստացի Մուրատի երթին ու երգին խառնուած: Լուսապատկերի նման կը յաջորդեն պատկերներ. «Բեխերի բոված նուշի հոտը, նրա թեւերի ամուր ապահովութիւնը, նրա կոտրուած անգլերէնը» կը լեցուին ռունգերուն, ականջներուն, աչքերուն, կը հոսին մարմնէն ներս: Ջերմէ տառապողի զառանցանք պիտի ըլլէին, եթէ զառանցանքը իմաստ չստանար, եթէ բառերը մարգարտահոս Ջրվէժի չվերածուէին: Եթէ մեզի հետեւող, մեզմէ բաժնուող հայութեան փիլիսոփայութիւնը չըլլար: Միքայէլ դարձած Մայքըլ. Սեբաստիոյ տունը եղած 178-րդ փողոց. հայերէն տառը մտած լատինական տարազի մէջ: Լուռ են տառերը. լուռ են գերեզմանները. բայց իւրաքանչիւր հողակոյտ ունի իր ձայնը: «Մեռելները ապրում են ողջերի մէջ». պապը՝ Մայքըլի մէջ: Առանձին պապի լքուած գերեզմանի առջեւ կը մտածէ. – Եթէ մահն է միակ ճշմարտութիւնը, «անկրկնելին Կիւրեղն է»: «Միւսները ընդօրինակումներ են»:

Գրողի հոգեկան տուայտանքի մէկ երեսն է «Որդի անունը Մայքըլ» պատմուածքը:

«Ո՞ւր մնացին 1925 թուականի ծնուածները»: Գլուխ յոգնեցնելու եւ փնտռելու պէտք չունինք, քանի կը ճանչնանք անոնցմէ գոնէ մէկը – հեղինակը, որ աշխատած է մեզի համար: Խմորը շաղած, հացի գունդերու ձեւ տուած, նետած է փուռ: Բուրումը կը տարածուի ամէնուրեք:

Պատմուա՞ծք թէ վաթսունամեակի հաշուեյարդար: Գումարում, հանում, բազմապատկութիւն զիրար կը հալածեն: Ինչե՞ր են պատահած աշխարհ գալէն ի վեր. ի՜նչ տարողութեամբ: Քանի՞ քայլ առաջ նետուած է, քանի՞ քայլ ետ. քանի՞ մեռել, քանի՞ ողջ մնացած կայ: Քանի՞ խորանարդ մեթր հող փորուած է. երկիրները իրարո՞ւ մօտեցած են, թէ իրարմէ հեռացած. իրարու բարե՞ւ կուտան, թէ կը հայհոյեն:

Տեւական ծնունդ, յարատեւ մահ. քիչ դրական, շատ բացասական դէպքեր. միշտ կողոպուտ, անդադար յափշտակում. հին ու նոր տեսութիւններու ճակատամարտ: Հայաստանի մէկ մասի կործանում, ջարդ ու գաղթականութիւն: Գաղութարարութիւն ու աշխարհակալութիւն: Հայաստանի Հանրապետութիւն ու խորհրդայնացում:

«Այդ թուականին աշխարհի լաւագոյնն ու վատթարագոյնը խառնուել են իրար»: Դիւանագէտ չենք եղած երբեք. «տեղից վեր կացողը խաբեց մեզ՝ մեր ձեռքից խլելով մեր ունեցածն ու չունեցածը», բայց չպղծեցինք մեր հոգին. մնացինք մաքուր եւ «դարձանք իտէալիստ». գուցէ աւելի լաւ է այսպէս, որովհետեւ աշխարհ կը փախնայ իտէալիստէ, որովհետեւ, եթէ ասուպի պէս նոյնիսկ անցնի, պիտի թողու իր հետքը «վերադառնալով սկզբնապատճառին», քանի որ «բա՛ն է մեր հասկացած տիեզերքի գոյութեան պատճառը: Սպանիր բանը, կը փլուզուի մոլորակը, արեգակնային համակարգութիւնը, կաթնածիրը եւ բոլոր համաստեղութիւնները, որովհետեւ բանը կորիզն է մեր լինելութեան»:

Այս գրքի քանի մը պատմուածքներով, ինքզինքը անցնելով, Յակոբ Կարապենց կը պեղէ բնազանցականի ընդերքը, փորձելով մօտենալ իտէալականին: Իսկ ինծի կը թուի թէ՝ հայրենիքի իր սէրը աւելի բիւրեղացած պիտի յայտնուէր, եթէ ամերիկեան արեւի մէջէն Հայաստանի ամպերը դիտելու տեղ, Հայաստանի արեւի մէջէն դիտէր ամերիկեան ամպերը:

ԼԵՒՈՆ ՍՈՓՈԿԼԵԱՆ

Fonds A.R.A.M

ՊԷՏՔ ՉԷ ԿՈՐԾԱՆԵԼ ԿԱՐՔԵԴՈՆԸ (*)

28 դարու պատմութիւն ունեցող քաղաք մըն է Կարքեդոն. Հիմնուած է, ըստ դիցաբանութեան, Փիւնիկեցիներու կողմէ, Ք. Ա. 814–ին: Միջերկրականի տարածքին կատարած իր առեւտուրով շուտով բարգաւաճ դիրքի կը հասնի: Իր ամենափայլուն շրջանին փիւնիկեան մայրաքաղաքը կ'ունենայ 400 հազար բնակիչ ու իր ազդեցութեան կ'ենթարկէ ոչ միայն Հիւսիսային – Ափրիկէն, այլ նաեւ Սիկիլիան, Սարտէնիան, Պալէարները, ներկայ Սպանիոյ հարաւային շրջանները: Ծաւալելու իր ձգտումը լուրջ բախումներու տեղի կուտայ նախ Յունաստանի, ապա Հռոմի հետ: Ք. Ա. 146ին Սկիպիոն Էմիլիանոս կը կործանէ քաղաքը. յետոյ, Ք. Ա. 44 թուականին ան կը վերակառուցուի Հռոմէացիներու կողմէ ու կը հասնի նախկին փառքին, վերածուելով կայսրութեան երկրորդ մեծ քաղաքին: Այս շրջանն ալ վերջ կը գտնէ Դ. դարուն: Յուստինիանոս կայսրը կրկին կը վերակառուցանէ զայն. յետոյ արաբական արշաւանքներով (698) վերջնապէս կը ջնջուի պատմութեան բեմէն:

Այսօր, եւրոպական զանազան ազգերու հնախուզական խմբակներ պեղումներ կը կատարեն ժամանակի փոշիէն դուրս բերելու համար այս ոստանէն մնացածը:

«Վերջին տասը տարուան ընթացքին շատ աւելի բան սորվեցանք նախահռոմէական Կարքեդոնի մասին, քան նախորդ 50 տարիները» կ'ըսէ Կրընոպլի համալսարանէն Ս. Լանսէլ որ փիւնիկեան պատմութեան ֆրանսացի մասնագէտներէն մէկն է: 1973–ին ան ԻՒՆԷՍՔՕ–ի հովանաւորութեան տակ միջազգային քարոզչութեան մը կը ձեռնարկէ «Փրկեցէ՛ք Կարքեդոնը» լոզունգով: Թունուզ երկու միլիոն բնակչութեամբ, հետզհետէ կը լեցնէ թափուր գետինները, շրջանակը կը նեղնայ պատմական քաղաքին շուրջ ու անոր կը սպառնայ նոր շէնքերու հիմերուն տակ մնալու վտանգը:

Տասը երկիրներ կը պատասխանեն կոչին ու ամբողջ 12 տարի հետախուզող խմբակներ կը ղրկեն: Կը շարունակուի տակաւին գերման, ֆրանսացի ու ամերիկացի մասնագէտներու աշխատանքը. հետզհետէ կը յայտնուին քաղաքին պարիսպները ու նուիրական այն վայրը՝ ուր կը զոհէին պատանիները...:

1986–ին, հիմնադրութենէն 28 դար ետք լաւ առիթ մը կը ներկայանայ տօնելու պեղումներու արդիւնքը: Նոր պեղումներ ոչ մէկ տուեալ յայտնաբերած են Ք. Ա. 730 թուականէն աւելի ետ երթալու, քաղաքի հիմնադրութեան ժամանակին համար: Ոչ մէկ պեղում առիթ պիտի տայ վաւերացնելու դիցաբանական առասպելը: Պեղումներէ յայտնաբերուած առարկաները կը ցուցադրուին Կարքեդոնի թանգարանին մէջ: Հոն նախկին գերեզմանէն գտնուած են սկուտեղներու նմանող տարածուն լամբարներ, կաթսաներ, փոքր պնակներ, գինիի ու անուշահոտութիւններու սրուակներ...:

Յետոյ երբ կը լեցուի գերեզմանոցը կը լքեն զայն: Երկու դար ետք նախնիքներու յիշատակը աղօտած ըլլալով, Փիւնիկեցիներ կ'որոշեն վերստին գործածել այդ հողամասը: Մետաղագործական աշխատանոցներ կը հաստատեն հոն: Այս, այն շրջանն է, ուր ծայր կուտան Հռոմի հետ անվերջանալի բախումներ. Փիւնիկեցիները պէտք ունին վահաններու, սուրերու, նիզակներու:

Ք. Ա. Բ. դարուն, Աննիբալի շրջանին Կարքեդոնցիները բնակութիւն կը հաստատեն այդ բլուրին վրայ. այսօր կարելի է տեսնել իրենց բնակարաններուն մնացորդները: Մեծղի բաներ չեն, այլ կը յիշեցնեն այսօրուան աշէլէմները: Ունին հանդստաւէտ սարքեր, ջրհոր, կոյուղի...: Քարէ հիւսուած պատի մնացորդներու միջեւ կը տեսնուին փողոցները, 6 – 7 մեթր լայնքով, որոնք իրար կը խաչաձեւեն ուղիղ անկիւններով:

Այս մեռեալ տուներուն միջեւ շրջելով կարելի է տեսնել սեւցած անկիւններ. հետքերը այն հրդեհին, որ կործանեց քաղաքը: Պեղումներու յաջողութիւնը հոն է, որ կրցած են իջնել մինչեւ հին խաւերը: Որովհետեւ Հռոմէացիներ աղով ծածկած են անիծեալ քաղաքը ըստ շրջանի աւանդութեան: Փիւնիկեան Կարքեդոնը պէտք էր ի սպառ ջնջել երկրի երեսէն. լաւագոյն միջոցն էր այդ, պատմութիւնը վերակերտելու եւ խորհրդանշանները անհետացնելու: Դար մը ետք քաղաքը պիտի վերածնի հռոմէական ոճով:

Վերջին պեղումներու շնորհիւ, կարելի եղած է ճշդել, որ Հռոմէացիները հարթած են Պիրսա գագաթը, ուր պէտք է բարձրացած ըլլային մեծ մեհեանին աւերակները: Ան ոգին էր քաղաքին, ուր կարելի էր բարձրանալ 64 աստիճաններով: Աւելի քան հարիւր հազար խորանարդ մեթր հող լեցուցած են բարձունքին կողերն ի վար, ծածկելով աւերակներն ու մնացորդները: Այդ հարթուած, ընդարձակ տարածքին վրայ Հռոմէացիներ կառուցած են իրենց պազիլիկները, ֆորումներն ու մեհեանները:

Հռոմի ափրիկեան ծայրագաւառին այս շքեղ մայրաքաղաքէն գրեթէ բան չէ մնացած: Աւելի քան հազար տարիէ ի վեր, յատկապէս Արաբներու տիրապետութենէն ետք, ան վերածուած է քարահանքի մը: Մաղթելի միակ բանը այն է, որ լոյսին բերուած աւերակները, օր մը բանջարանոցի չվերածուին կամ չփլճանան անձրեւներու տակ:

Թ. Ա. Թ.

(*) Ինչ որ ալ ըլլար անոնց նիւթը, Կատոն՝ հռոմէացի գրող ու պետական դէմք. (Ք. Ա. 234 – 149) իր ճառերը կը վերջացնէր սապէս՝ «Պէտք է կործանել Կարքեդոնը»:

ՍՈՒՐԻՈՅ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ԿՐԹԱԿԱՆ - ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԿԵԱՆՔԸ

Պէյրութի մեր պաշտօնակիցը՝ «Ազդակ», հարցազրոյց մը ունեցած է Բերիոյ Թեմի Առաջնորդ Սուրէն Արք. Գաթարոյեանի հետ: Արծարծուած են Թեմի ազգային, կրթական եւ մշակութային կեանքին վերաբերեալ հարցեր:

Ի պատասխան Սուրիոյ հայութեան եւ յատկապէս Հալէպի ազգային – մշակութային կեանքի վերաբերեալ հարցումի մը՝ Առաջնորդը նշած է. – «Վերջին տասը տարիներուն, տիրող ընդհանուր բարօր պայմաններուն բերումով, ազգային եւ եկեղեցական կեանքը որոշ կենսունակութիւն մը կը դրսեւորէ: Ուրախ ենք ըսելու, որ մեր բոլոր եկեղեցիները գործօն հաստատութիւններ են մեր ժողովուրդին կեանքին մէջ: Եկեղեցւոյ ընդմէջէն, Հալէպի հայութիւնը կ'արտայայտէ ոչ միայն քրիստոնէական իր հաւկացողութիւնը, այլեւ՝ ազգի մը պատկանելիութեան իր զգացումը: Այս առումով, Հալէպի հայութեան համար եկեղեցին բերդ մըն է, որ կը պահէ ու կը պաշտպանէ իր հաւատքը, լեզուն ու մշակոյթը: Բնականաբար, Հալէպի մէջ կը գործեն մշակութային զանազան միութիւններ, որոնք բեղուն աշխատանք կը տանին հայ մշակոյթի եւ լեզուի պահպանման ու առաւել հարստացման համար: Կարելի է նշել Թէքէեան, Նոր Սերունդ, Կրթասիրաց Մշակութային Միութիւնները, եւ անշուշտ Համազգայինը՝ որ Առաջնորդարանի հովանիին տակ՝ մեծ գործունէութիւն կը տանի հայ թատրոնի ճամբով, հայ երգչախումբի ճամբով, պարախումբի եւ զանազան դասախօսութիւններու ճամբով»:

Անդրադառնալով գաղութին կրթական կեանքին՝ Առաջնորդը ըսած է. – «Մեր Թեմի եւ Ազգային իշխանութիւններու հիմնական մտահոգութիւնը կը հանդիսանայ հայ դպրոցը, որովհետեւ կը հաւատանք, որ ա՛ն է ազգակերտումի գըլխաւոր դարբնոցը եւ այս հաւատքով կ'աշխատինք հայ դպրոցը պահել իր նուիրական առաքելութեան մէջ, որպէսզի կարենանք հոն ոչ միայն հայ լեզու եւ մըշակոյթ ջամբել, այլեւ՝ հայեցի դիմագիծ ու հայեցի նկարագիր: Բերիոյ Թեմէն ներս կը գործեն ազգային 17 վարժարաններ, որոնցմէ 5–ը՝ Հալէպի մէջ, իսկ 12–ը՝ մեր Թեմի տարածքին: Ազգային վարժարաններու աշակերտութեան թիւն է 10 – 12 հազար: Հալէպի ազգային 5 վարժարաններն են՝ Հայկազեան՝ 1200 աշակերտով, Սահակեան՝ 800, Զաւարեան՝ 650, Մեսրոպեան՝ 300 եւ Կիւլպէնկեան՝ 250 աշակերտներով: Անշուշտ, ազգային վարժարաններուն զուգահեռ նոյնքան կարեւոր եւ հիմնական գործ կը կատարեն միութենական համայնական այլ վարժարաններ, ինչպէս՝ Հ. Բ. Ը. Մ.-ի, Նոր Սերունդ Մշակութային Միութեան Կիլիկեան, Կրթասիրաց Մշակ. Միութեան Կրթասիրաց վարժարանները: Երբ կ'անդրադառնանք Հալէպի կրթական կեանքին եւ հայ դպրոցներուն, մասնաւոր յիշատակութեամբ պէտք է նշենք Քարէն Եփփէ Ազգային Ճեմարանի պարագան, որովհետեւ անիկա իսկապէս սիրտն է Հալէպի հայութեան: 1949–ին հիմնուած կրթական այս հաստատութիւնը, շուրջ 40 տարիներէ ի վեր, նուիրական եւ բարերար դեր կատարած է ոչ միայն Հալէպի հայ կեանքին մէջ, այլեւ ամբողջ գաղթաշխարհի մէջ: Ներկայիս Ճեմարանի աշակերտութեան թիւը կը հասնի 1300ի: Այսօր, մեզի տրամադրըւած պայմաններով, հայկական վարժարանին մէջ շաբաթը 4 պահ հայերէն եւ 3 պահ կրօնք դասաւանդելու իրաւունք ունինք: Այս եօթը պահերուն ընդմէջէն կ'աշխատինք հայեցի դաստիարակութիւն, հայ լեզուի ճանաչում եւ, ինչու չէ, հայկականութիւն ջամբել հայ դըպրոցին վստահուած մանուկներուն:

«Կ'ընդունինք, որ տագնապի մը սպառնալիքը գոյութիւն ունի՝ ապագային հայերէն դասաւանդող ուսուցիչներ գտնելու տեսակէտէն: Ծանօթ երեւոյթ է, որ մեր դպրոցներուն մէջ այր ուսուցիչներու թիւը նուազած է եւ կրնանք ըսել, որ այր ուսուցիչ չէ մնացած, բոլորը՝ ուսուցչուհիներ են: Այր ուսուցիչ մը դըժուար թէ կարենայ ընտանիք պահել՝ ուսուցչի մը համար սահմանուած այսօրուան աշխատավարձով:

«Կրթական մարզին մէջ, մեր երկրորդ դժուարութիւնը հայերէն դասագիրքերու դժուարութիւնն է: Անցեալին պատրաստուած գիրքերը բացարձակ կերպով մեզ չեն բաւարարեր ներկայիս, որովհետեւ այդ դասագիրքերը պատրաստուած էին, երբ հայ մանուկը գիտական եւ աշխարհագրութեան նիւթերը եւս հայերէնով կը սորվէր, ինչ որ գիտութեան կողքին կը հարստացնէր նաեւ անոր բառապաշարը»:

Սուրէն Արք. Գաթարոյեան խօսելով Գամիշլիի եւ Ճէզիրէի հայութեան, անոնց կրթական եւ մշակութային կեանքին մասին, նշելէ ետք թէ Հայեր կ'ապրին Լաթաքիա, Թարթուս, Ղնէմիէ, Քեսապ, Եագուպիէ, Ռաքքա, Հասիչէ, Ռաս Ուլ Այն, Գամիշլի եւ Տէրիք, ուր կան եկեղեցի եւ դպրոց, շեշտած է. «Հալէպէն ետք, Բերիոյ Թեմի տարածքին, մեզի համար ամէնէն նուիրական շրջանը Ճէզիրէն է: Անիկա նուիրական է ոչ միայն իր ժողովուրդով, հայութեան թիւով, այլեւ որովհետեւ Ճէզիրէի անապատներէն քալած են մեր պապերը, ճողոպրելէ ետք Թրքական ջարդերէն: Այսօր Ճէզիրէ կ'ապրին շուրջ 8 հազար Հայեր: Գամիշլիի մէջ ունինք Եփրատ ազգային վարժարանը՝ շուրջ 1300 աշակերտներով, մանկապարտէզի, նախակըրթարանի եւ միջնակարգի բաժիններով: Ուրախ եմ յայտնելու, որ Գամիշլիի մըշակութային, մարզական եւ առհասարակ ազգային կեանքը պատկեր մը չէ, այլ՝ շնչող իրականութիւն»:

Անդրադառնալէ ետք Գամիշլիի, Լաթաքիոյ, Քեսապի, Ռաքքայի եւ Եագուպիէի մէջ ազգային կեանքի աշխուժութեան, Առաջնորդը դիտել տուած է, թէ նոյնը կարելի չէ ըսել միւս շրջաններուն համար, որոնք մահամերձ վիճակ մը ունին, որովհետեւ իւրաքանչիւր շրջան միայն 30 – 35 հայ ընտանիք մնացած է: Ծրագրած է երթալ Տէրիք եւ մատուռի մը հիմնաքարը դնել: Տէրիք մօտ ատենէն կ'ունենայ իր մնայուն հովիւը, ինչպէս նաեւ դպրոցի տնօրէնը:

ԱՐԴԻԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐ, ԲԱՑԱՅԱՅՏ ՀԱՐՑՈՒՄՆԵՐ

ՄԱՐԿ. ՆՇԱՆԵԱՆ

Չկրցանք մտածել մեր Աղէտը: Մեր ուժերը վատնեցինք միջազգային ատեաններուն առջեւ, «ցեղասպանութեան» դրօշը պարզած, զայն «առասպելական հնարք»ի վերածած: Այո, ցասումի եւ վրէժխնդրութեան ապահով դիրքերուն վրայ կանգնած՝ կը գործածենք «ցեղասպանութիւնը»: Գործօն առասպել մըն է ան մեզի համար: Թող չաճապարեն դիւրին դայթակղողները, ոռնոց յարձակողները: «Առասպել» ըսելով՝ «չեմ ուզեր ըսել որ Ողջակէզը չէ պատահած»: Ճ. Թաշճեանն է խօսողը (էջ 100), ու կը շարունակէ. – «Առասպելական հնարք բառերով՝ կը նշեմ ծիսականացած մասնակցումի արտաքին օրէնքը, օրինափակումը...» (անդ): Դժուա՞ր ըմբռնելի են մեզի այս բառերը: Շատ պարզ ըլլանք. կ'ըմբռնէ՞ք թէ ի՛նչ կը նշանակէ գործածել «ցեղասպանութիւնը»: Կ'ըմբռնէ՞ք, թէ բառը որսած են զայն «գործածելու» համար, կ'ուզեմ ըսել՝ վերջնական երաշխիք մը ապահովելու համար ցասումին ու վրէժխնդրութեան: Կ'ըմբռնէ՞ք, թէ ինչո՛ւ վերը կ'ըսէի՝ ո՛չ միայն տխուր, այլեւ զզուելի:

Չկրցանք մտածել մեր Աղէտը, որովհետեւ Աղէտը ա՛յդ իսկ էր. զայն մտածելու կարողութեան ոչնչացումը: Եւ թող արտօնուի ինծի աւելցնել, որ համընդհանրացումի հրամայականներն ալ նորագոյն ձեւն են Աղէտէն խուսափելու: Այդ պատճառով իսկ՝ իրենց շահը կը գտնեն ամուլ վէճերուն մէջ:

×

Հատորին մէջ սակայն՝ մեծագոյն անակնկալը կը բերեն 107 – 113 էջերը: Այդ էջերուն մէջ ըսուածները լայնօրէն օգտագործեցի արդէն իսկ, խօսելով «ցեղասպանութեան» գործածութեան մասին, առասպելական հնարքին մասին, ցասումի ու վրէժխնդրութեան անխախտելի դիրքաւորումին մասին: Այդ էջերուն մէջ կայ տեսաբանականացումի փորձ մը: Տեսաբանական մերձեցումին ենթարկուած է հոս Ճ. Թաշճեանի կողմէ Սփիւռքի մէջ տիրող ժխտումի համակարգը: Այսինքն՝ ո՛չ միայն զաղ. առասպելը, այլեւ անոր ծագումն ու գործարկումը անհատական հոգեբանութիւններուն ինչպէս հաւաքական երեւոյթներուն մակարդակին: Ծագումը հիմնուած է Աղէտէն սերող յանցապարտութեան զգացումի վերլուծումին վրայ: Գործարկումը՝ ուղղափառութեան եւ աստուածապետութեան յղացքներու կիրարկումին վրայ: Այս կէտերը բացատրելը պիտի նշանակէր Թաշճեանի ամբողջ վերլուծումը սկիզբէն ձեռք առնել ու նախ կրկնել զայն, ինչ որ ինքնին՝ պիտի պահանջէր նոր աշխատասիրութիւն մը: Ընթերցողը կը հրաւիրեմ այդ էջերու ընթերցումին: Այլ առիթով մը՝ պիտի ներկայացնեմ անոնց հայերէն թարգմանութիւնը: Մէկ բառով սակայն՝ ինչ որ ցոյց կը տրուի այս էջերուն մէջ Աղէտին գործիականացումն է, l'instrumentalisation de la catastrophe: Գործիականացումը կը կատարուի «ցեղասպանութեան» անունով, sous le nom du «génocide»: Աղէտի գործիականացումի հիման վրայ կը բանի իշխանութիւն մը: Ասոնք են գլխաւոր երեք կէտերը: Երկրորդ կէտը ե՛ս աւելցուցած եմ:

Հատուածի վերջաւորութեան (էջ 113) կը վերադառնայ մտատանջող հարցումը. ինչպէ՞ս կ'ըլլայ որ չյաջողեցանք մտածել մեր Աղէտը:

Փարիզ, Սեպտեմբեր 1986

(Շար. 12 եւ վերջ)

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՎԱԶԳԷՆ Ա.
ՀԱՅՐԱՊԵՏ ՀԱՅՈՑ

Համառօտ տարեգրութիւն
1908 — 1955

Հեղինակ՝ Սուրէն Ծ. Վանեցի
Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածին, 1986

Fonds A.R.A.M

(Շար. Ա. էջէն)

կոլ մը նշանակելով առաւելութիւն տուած է իր խումբին: Այդ պահուն դադրած է անձրեւը եւ «Արարատ»ի տղաքը սկսած են իրենց գրոհները, որոնցմէ մին կասեցնել փորձող Վլադիմիր Բեսսոնով Կիեւի բերդին հրապարակին վրայ գետին փռած է Պօղոս Գալստեանը: Փենալթին կոլի վերածած է Ռաֆայէլ Գալստեան: Ու այսպէս, հաւասարութեամբ աւարտելով խաղը «Արարատ» կարեւոր կէտ մը շահեցաւ Եւրոպայի բաժակակիրներու բաժակակիր, Խորհրդային Միութեան ախոյեան Կիեւի «Դինամօ»էն:

(*) Խաղին արդիւնքը տուած էինք «Յառաջ» Նոյեմբեր 4–ի թիւով:

×

ԱՍՈՐԵՐԷՆԻ ԴԱՍԱՒԱՆԴՈՒՄ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳԻՒՂԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Ընթացիկ ուսումնական տարեշրջանին Արզնի, Դուին, Դիմիտրով գիւղերու միջնակարգ դպրոցներու 4 – 9–րդ դասարաններուն մէջ սկսած է ասորերէնի դասաւանդումը: Վերոյիշեալ գիւղերու մէջ բնակչութեան ստուար մասը կը կազմեն Ասորիները: Հայաստանի Լուսաւորութեան Նախարարութեան առընթեր ուսուցիչներու կատարելագործման հիմնարկի կազմակերպած ասորերէնի միամսեայ դասընթացքներուն պատրաստուած են աւելի քան քսան ուսուցիչներ:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Իւղաբեր Եագուպեան 100 Ֆ. կը նուիրէ Ս. Ղազարի Օժանդակ Ֆոնտին ի նպաստ Զենոբ Տարաժի մահուան առթիւ (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 20 Ֆ. «Յառաջ»ին:

×

Տէր եւ Տիկին Սահակեան իրենց մօր՝ Սրբուհի Զաքարեանի մահուան Ա. տարելիցին, եղբօր՝ Օննիկ Զաքարեանի մահուան 6–րդ տարելիցին, հօր՝ Պր. Զաքարեանի (մեռած 1944ին), Հռիփսիմէ Միրիճեան Սէմէրճեանի, մեռած աքսորի ատեն, ինչպէս նաեւ Սահակեան ընտանիքի բոլոր ննջեցեալներուն (նահատակուած 1915–ին) յիշատակին կը նուիրեն 100ական Ֆ. Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս–Պետրոս Եկեղեցւոյ, Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին, Կարմիր Խաչին, Ս. Մեսրոպ Կրթարանին, Ալֆորվիլի Մշակոյթի Տան, Ռատիօ – Ազգ–ին (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ «Յառաջ»ին:

CRDA

RECHERCHE

Le Centre de Recherches sur la Diaspora Arménienne recherche un Directeur, capable :

- de mener des négociations de haut niveau avec les pouvoirs publics et les institutions
- de coordonner les divers départements de son Centre de Documentation.

Envoyer un Curriculum Vitae au CRDA, 36, rue de Trévise - 75009 Paris et contacter Jacques SISLIAN au 42 - 46 - 05 - 58

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Գրիգոր Տարօնեանի դառնակսկիծ մահուան առթիւ Մարտիկ Տակառեան փոխան ծաղկեպսակի 500 Ֆ. կը նուիրէ իր սիրելի «Յառաջ»ին:

×

Տիկին Անահիտ Թօփուզեան 200 Ֆ. կը նուիրէ Ալֆորվիլի Ս. Մեսրոպ կրթարանին, Սերժ Գարակէօզեանի կսկծալի մահուան առթիւ (ստանալ «Յառաջ»էն):

– ԿՈՉ –

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ. – Վասպուրականի, – Ցաղթականի, – հերոսամարտի 72–րդ տարեդարձը տեղի պիտի ունենայ Ապրիլ 12, Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան «Վասպուրական» սրահին մէջ:

Հերոսամարտի տօնակատարութիւնը նուիրուած է մեծ հոգեւորական Խրիմեան Հայրիկի մահուան 80–ամեակին:

Կեդրոնական վարչութիւնս որոշած է «Խրիմեան Հայրիկի յիշատակը յաւերժացնելու համար հիմնել «Խրիմեան հիմնադրամ փոնտ» որուն միջոցաւ պիտի պահուին հայկական դպրոցներու մէջ սաներ, եւ միեւնոյն ժամանակ օգնութիւն պիտի կատարուի կրթական եւ գրական ձեռնարկներու:

Ուստի, կոչ կ'ընենք Ֆրանսահայ գաղութի բոլոր մեր հայրենակիցներուն, զօրավիգ կենալու այս պատուաբեր եւ օգտակար ձեռնարկին իրենց նիւթական սրտաբուխ նուէրներով: Նուիրատուներու ցանկը կը յայտարարուի «Յառաջ»ով:

Դրամական առաքումները պէտք է ըլլան հետեւեալ հասցէին. –

UNION DE VAN
Mr Gracian
40, ave. de la Petite Suisse
13012 **Marseille** ***France***

Կանխայտ շնորհակալութիւններով՝

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ
ԿԵԴՐ. ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
(Կնիք)

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Դպրոցասէրի Տօնածառը
Կիրակի, Դեկտեմբեր 14–ին
Մանրամասնութիւնները յետագային:

×

Հայկական Ծնունդի ընտանեկան երեկոյթ Յունուար 10, կազմակերպուած՝ Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղի կողմէ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ 56-ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹԸ

Կիրակի, Մարտ 1-ին, կէսօրէ վերջ ժամը 2·30-ին:

Սալ Տը Լա Շիմի

GRAND DINER DANSANT

au profit de l'Ecole **SAINT MESROP** d'Alfortville

dans les salons rénovés de l'Hôtel Méridien
81, Bd. Gouvion Saint Cyr — 75017 PARIS

SAMEDI 15 NOVEMBRE à 20h00

La soirée sera animée par le dynamique orchestre arménien
GAIDZAKS

Réservation : Dr S. Simonian — 43 68 42 04
(après 18 heures)

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Գ. Թիրեաքեան եւ Տոքթ. Սեդա Թիրեաքեան իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝ Ստեփան Թիրեաքեանի յիշատակին հետեւեալ նուէրները կ'ընեն. –

Ազքատախնամին 2000 Ֆ., Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանին 2000 Ֆ., Սուրբ Մեսրոպ Կրթարանին 1000 Ֆր., Հ. Յ. Դ. Ալֆորվիլի խումբին 1000 Ֆ., Կարմիր Խաչին 1000 Ֆ., Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղին 1000 Ֆ., (ստանալ՝ «Յառաջ»էն), 1000 Ֆ. «Յառաջ»ին եւ 1000 Ֆ. Մալթի ընկերութեան:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղը, ինչպէս նաեւ Ալֆորվիլի «Նոր Սերունդ»ը կը ծանուցանեն թէ Կիրակի, Նոյեմբեր 9, Ս. Պօղոս – Պետրոս Եկեղեցւոյ մէջ, Կոմիտաս փողոց – Ալֆորվիլ – հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց մահացած ընկեր եւ ընկերուհիներուն յիշատակին:

Յաւարտ Պատարագի՝ հոգեճաշ, Ալֆորվիլի Մշակոյթի Տան մէջ:

9, rue de Madrid — 94140

Ի գիտութիւն անոնց յիշատակը յարգողներուն:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ
ԵՒ
ՃԱՇ

Կապոյտ Խաչ, Փարիզի մասնաճիւղ, Կիրակի, Նոյեմբեր 9–ին, Հոգեհանգստեան Պաշտօն՝ մեզմէ յաւէտ հեռացած ընկերուհիներու յիշատակին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Եկեղեցին: Ապա հոգեճաշ կը տրուի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, 17 ռիւ Պլէօ:

Ի գիտութիւն անոնց անթառամ յիշատակը յարգողներուն:

IMPORTANTE SOCIETE
RECHERCHE
Couple pour gardiennage bureaux et entrepôts.
Appartement fourni sur place.
Souhaiterions personnes pré- retraite
— Ecrire avec C.V. + photos
SA. NAVIAL
à l'attention de Jean Nazarian
B. P. 137
Z. I. La Palun
13722 Marignane Cedex

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ
— ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ —
կը կազմակերպէ
«ՅՈՒՇԻ ՕՐ» մը
նուիրուած՝
1986–ին մահացած իր Պատուոյ Նախագահներուն՝
Հրաչ ԶԱՐԴԱՐԵԱՆի
Պետրոս ԶԱՐՈՅԵԱՆի
եւ անդամին
ԲԻՒԶԱՆԴ – ՎԱՂԻՆԱԿի
կը նախագահէ՝
Ս. Ք. ԶԱՆԳՈՒ
Բանախօս՝
Լեւոն ՍՈՓՈԿԼԵԱՆ
Նոյեմբեր 9, Կիրակի, ժամը՝ 16ին
Հ. Բ. Ը. Միութեան
«Ալեք Մանուկեան» Մշակ. Կեդրոնը
118, rue de Courcelles - 75017 Paris
Métro : Courcelles
— Մուտքը ազատ է —

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ
Նախաձեռնութեամբ
ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՍԵՒՐԱՆ – ԼԻՎՐԻ ԿԱՐԿԱՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ

GRANDE SOIRÉE DANSANTE organisée par la section de Sevran de la Croix Bleue des Arméniens de France

LE SAMEDI 15 NOVEMBRE, A 20 HEURES 30
Salle des Fêtes de Sevran
9, rue Gabriel Peri — Près de la Mairie
մասնակցութեամբ՝
« ՅԱՂԹԱՆԱԿ » Նուագախումբի
SPECIALITES et AMBIANCE ARMENIENNES

Tenue correcte exigée

Grande Soirée Dansante

Le Samedi 8 Novembre à partir de 21h

au profit de la Maison de la Culture Arménienne de Décines
Dans les salons d'ELITAIR MAXIM'S à l'Aéroport de Satolas

2 grand orchestres :
○ Orchestre ANI
○ Orchestre MICHEL CAYROL
avec attraction.

Parking P3 gratuit — Présenter votre ticket parking à la réception du bal pour oblitération.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանի խնամակալութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները. – Պր. Ա. Կառավարեանէ 100 Ֆ., Պր. Զարեհ Տեկիրմէնճեանէ 1000 Ֆ., Անիէռի Կապոյտ Խաչէն՝ Տիկին Պապիկեանի մահուան առթիւ 300 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Ժ. Պապիկեանէ 300 Ֆ., Տիկին Ազատ Քէօշկէրեանէ ապաքինման ուխտի մը եւ Սուրէն Պօյաճեանի մահուան Բ. տարելիցին առթիւ 1500 Ֆ.:

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ. – Սէն – Թ'Անթուանի Սուրբ Թադէոս Եկեղեցւոյ Թաղականութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է փոխան ծաղկեպսակի հետեւեալ նուիրատուութիւնները. – Սողոմէ Չէօրտուքեանի (ծնեալ՝ Չէօրտիւքեան) մահուան առթիւ՝ Տէր եւ Տիկին Աթանազի Կէչիճեան 50, Տիկին Արաքսի Մարկոսեան 50 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Աւետիս Կէչիճեան 100 Ֆրանք, Չէօրտիւքեան եղբարք՝ Ռաֆայէլ եւ Ժանօ եւ զաւակները 200, Տիկին Մարի Ազարեան 100 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Պարսամ Չէօրտուքեան 100 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Մսըրլեան 100 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Կարապետ Կէչիճեան 50 Ֆ.:

Fonds A.R.A.M

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
8-9
SAMEDI-DIMANCHE
8-9 NOVEMBRE
1986

LE NUMERO : 4,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN
TEL.: (1) 47. 70. 86. 60 — TELEX: HARATCH 280 868 F
C.C.P. PARIS 15069-82 E — 51027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 600 Ֆ. — Վեցամսեայ : 310 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 700 Ֆ. — Հատը : 4,00 Ֆ.

61րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 16.354
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
61e ANNÉE — No 16.354

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՎԻԷՆՆԱՅԻ ՄԷՋ, Շուլց եւ Շըվարդնաձէ համաձայն գտնուեցան հաստատելու համար թէ բնաւ համաձայն չեն: Վերջին տեսակցութենէ մը ետք, Խորհրդային Արտաքին Նախարարը յայտարարած է, թէ Մոսկուա կը վերադառնայ որոշ դառնութեամբ եւ մեղադրած Միացեալ - Նահանգները, որոնք յետ - քայլ կ'ընեն Ռէյքժավիքի հանդիպումէն ի վեր: Բայց, որովհետեւ ժողովրդական իմաստութիւնը կ'ըսէ թէ անհրաժեշտ չէ յաջողիլ, յարատեւելու համար, երկու դիւանագէտները որոշած են շարունակել տեսակցութիւնները ապազինման մասին:

ՇԻՐԱՔ կարճ այցելութիւն մը կատարեց Մատրիտ: Նախապէս ալ նոր «նուէր» մը ըրած է Սպանիոյ 6 պասք եւս արտաքսելով: Հանտայի մէկ գործատունը կատարուած խուզարկութեան մը ընթացքին է, որ ոստիկանութիւնը մեծաքանակ զէնք գտած էր, ներառեալ երկու հրթիռարձակ: Երկու երկիրներու յարաբերութիւնները շատ սերտ ու սիրալիր են այլեւս:

ՀՌԵՆՈՍԸ, որ արդէն ցաւալի ծածկանունով մը մկրտուած է (Եւրոպայի աղբամանը) գլխաւոր վնասուողը եղաւ Պալի գործատան հրդեհին հետեւանքներէն: Նարաթ օրուընէ ի վեր մէկուկէս միլիոն օձաձուկ փճացած են:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ - ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ վարչապետը «խոր ցաւ» յայտնեց Խորհ. Միութեան, այն բաղդատութեան համար զոր ըրած էր Կորբաչովի եւ Կէօպէլսի միջեւ «Նիուզուիք»ի տուած իր հարցազրոյցին ընթացքին: Նախքան Ամերիկա երթալը, որ Քոհլ ըսած էր. - «Խենթ չեմ, Պր. Կորբաչովը ազատական մէկուն տեղը չեմ դներ: Համայնավար արդի ղեկավար մըն է որ կը հասկնայ հանրային յարաբերութիւնները: Կէօպէլսն ալ մասնագէտ մըն էր հանրային յարաբերութեանց»: Պունտեսթակին առջեւ է որ Քոհլ ցաւ յայտնեց:

ԱՆԳԱՐԱՅԻ մէջ պատրաստուած դատական տեղեկագիր մը կը յայտնէ որ Պոլսոյ սինակոկին դէմ գործուած ահաբեկչական արարքը (Սեպտեմբեր 6-ին, 21 մեռեալ) մաս կը կազմէ Ապու - Նիտալի խմբակին գործունէութեան:

ՓԱՐԻԶ ԵՒ ԳԱՒԱՌԸ քանի մը ցոյցեր կատարուեցան, ընդհանրապէս համայնավար նախաձեռնութեամբ, բողոքելու համար Պոթայի այցելութեան դէմ: «Ափարթհէյտի պետը պէտք չէ արատաւորէ ֆրանսական հողը» գլխաւոր նշանաբանն էր Սէ - Ժէ - Թէ-ին: Հարաւ - Ափրիկէի ղեկավարը Լոնկվալի մէջ (Փիքարտի), Երեքշաբթի օր, բացումը պիտի կատարէ յուշարձանի մը Թանգարանին նուիրուած երկու համաշխարհային պատերազմներու հարաւ - ափրիկեցի զոհերուն: Պոթա պաշտօնապէս պիտի ընդունուի: Գալով Փրեթորիայի, Պոթայի այցելութեան մասին հաստատական բան մը չէ ըսած, վերջերս:

ԱՆԳԼԵՐԷՆԸ Քալիֆորնիոյ նահանգին պաշտօնական լեզուն է Երեքշաբթի օրէն ի վեր: Արդարեւ, Քալիֆորնիոյ բնակիչներուն 70%-ը նահանգի Սահմանադրութեան մէկ բարեփոխման ի նպաստ քուէարկած է, որ կ'արգիլէ որեւէ օրէնք որ կը նուազեցնէ կամ կ'անտեսէ անգլերէնը իբրեւ հասարակաց լեզու»: Այս ձեւով, ամերիկեան այս նահանգը որ ամէնէն աւելի բնակիչ ունի եւ ըստ նախատեսութեանց 21-րդ դարու սեմին մեծամասնութեամբ սպանական եւ ասիական կը դառնայ, Միացեալ - Նահանգներու 7-րդ նահանգն է, որ նման որոշում մը կու տայ: Դաշնակցային գետնի վրայ, Միացեալ - Նահանգները պաշտօնական լեզու չունին եւ 1981-էն ի վեր բարեփոխում մը, որ կը միտի պաշտօնական կանոնագիր մը տալ անգլերէնին, կը մերժուի Քոնկրէսին կողմէ:

ՍԿՈՎՏԱԿԱՆ ծովափին բացը Թռան մը որ Շէլ ընկերութեան կը պատկանէր ծովը ինկած է, երբ կը պատրաստուէր էջք կատարել Շէթլանտ կղզիներու հարաւային ծայրը: Բոլոր փնտռտուքները ի դերեւ ելան: 45 մեռեալ կայ, բոլորն ալ աշխատաւորներ:

ՄԻԹԵՐԱՆ Ռոքարի հետ տեսակցութիւն մը ունեցած է, Հինգշաբթի օր: Էլիզէէն ելած ատեն, Գիւղատնտեսութեան նախկին նախարարը չէ ուզած որեւէ յայտարարութիւն ընել, ըսած է միայն թէ պաշտպանութեան մասին շատ խօսած են, բայց նաեւ ուրիշ բաներու մասին:

ՅՈՅՆԵՐՈՒ ԵՒ ԹՈՒՐՔԵՐՈՒ միջեւ բանավէճի նոր նիւթ մը կայ: Յունաստան կ'ամբաստանէ Թուրքիան որ կրակ բացած է Պարսիկ գաղթականներու վրայ Թուրքիոյ եւ Յունաստանի սահմանին վրայ: 3000 Պարսիկ խռնուած էին սահմանախուլը ամիս մըն է Յունաստան մտնելու յոյսով: Անգարա, անմիջապէս հերքած է եւ ամբաստանած Յունաստանը որ «կը բռնաբարէ Ժընեւի պայմանագրութեան գաղթականներու վերաբերող կանոնագիրը»:

ԱՆԳԱՐԱՅԻ մէջ, խորհրդային դեսպանատան մէկ կցորդը մամուլի ասուլիս մը տուած է եւ այդ առթիւ, ըսած ի մէջ այլոց, որ Մոսկուա հաշտ աչքով չի կրնար նայիլ նոր հրթիռներու զետեղման ծրագիրին արեւելեան - Թուրքիա: Զուգելով համդերձ «ցաւ» պատճառել Թուրքիոյ, չէ վարանած ճշդելու թէ Մոսկուայի համար «Թուրք կիպրական հանրապետութիւն» մը գոյութիւն չունի: Կողմնակից չէ որ Թուրքիա մխրճուի Մերձաւոր - Արեւելեան քաղաքականութեան ինչպէս կ'ուզեն արեւմտեան Պետութիւններ, գոհ է որ յարաբերութիւնները երթալով աւելի կը սերտանան Մոսկուայի եւ Անգարայի միջեւ:

ԳԵՐՄԱՆ ԵՒ ՖՐԱՆՍԱՑԻ եպիսկոպոսները կը զգուշացնեն կաթողիկէները մահմետականներու հետ խառն ամուսնութիւններու դէմ: Միւնսթէրի արքեպիսկոպոսը, շատ մտահոգ է Գերմանուհիներու եւ Թուրքերու (1.8 միլիոն մահմետական կայ Գերմանիա) բազմացող ամուսնութիւններէն, յայտարարած է. - «Նման միութիւնները շատ բարդ են ընկերային, մշակութային եւ կրօնական պատճառներով»: Գերպ. Լիթման դիտել կու տայ թէ իսլամը կ'արտօնէ բազմակնութիւնը եւ ամուսնալուծումը: Ֆրանսայի մէջ ալ նոյն մտահոգութիւնը կայ: 1978-ին Ֆրանսուհիի մը եւ մահմետականի մը միջեւ 2865 ամուսնութիւն տեղի ունեցած էր, 1981-ին այդ թիւը 5.500-ի բարձրացած էր:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ մէջ, 1987-ին ծնելիք 2 երախայի վրայ, մէկը՝ սիտա պիտի ունենայ եւ հաւանաբար չապրի 18 ամիսէն աւելի: Այս մտահոգիչ վիճակագրութիւնը հետեւանք է հիւանդութեան ծաւալումին եւ տարածման:

ԲԱՑ ՆԱՄԱԿՈՎ ՄԸ ԳԱՍՊԱՐՈՎԻ, «Ֆիկառօ»ի մասնագէտ աշխատակիցը՝ Ֆրանսուա Ֆարժէթ իր հիացումը կը յայտնէ ախոյեանին, անոր 24 դասեր («Գասպարով քիչըզ չէս») բովանդակող հատորին առթիւ, ցաւ յայտնելով որ 16րդ գլուխին մէջ, հեղինակը ոչ անուն, ոչ աղբիւր կու տայ ներկայացուած ուսումնասիրութեանց համար: Վերջաւորութեան հիացական իր զգացումները արտայայտելու համար փոխաբերաբար կը գործածէ Տանթոնի մէկ խօսքը, ըսելով.- «Ձեր անունը պիտի մնայ պատմութեան Պանթէոնը»:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ
(ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ - ՀՈԿՏ. 31 - ՆՈՅ. 3)

ՄՈԼՈՐԱԿՆԵՐԷՆ ՄԻՆ ԿՈՉՈՒԱԾ Է ՇԱՒԱՐՇ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ

Շաւարշ Կարապետեանի անունը այսօր ծանօթ է ամբողջ աշխարհի մէջ: Այն երիտասարդն է, որ ճիշդ տասը տարի առաջ Երեւանի լիճը ինկած հանրակառքէն 20 հոգի փրկած էր գերմարդկային ճիգով եւ մեծ անձնազոհութեամբ: Ըստ ԻՒՆԵՍՔՕ-ի տուեալներուն, Շաւարշ Կարապետեանի մասին գրած են աշխարհի թերթերու եւ հանդէսներու մեծ մասը: Աշխարհի սորըջրեայ լողի բազմիցս մրցանիշ հաստատող, Խորհ. Միութեան եւ Եւրոպայի ախոյեան, միջազգային բազմաթիւ մրցումներու դափնեկիր Շաւարշ Կարապետեանի անունով կոչուած են Խորհ. Միութեան պիոներական շատ մը ջոկատներ, տեղի կ'ունենան իր անունը կրող մրցաշարքեր: Արժանացած է ԻՒՆԵՍՔՕյի յատուկ մրցանակին: Վերջին տարիները տասնեակ հազարաւոր նամակներ ղրկուած են ԻՒՆԵՍՔՕյի Փարիզի կեդրոնը, իր՝ հերոսի հասցէով: Մարդիկ իրենց երախտագիտութիւնը կը յայտնեն: Քանի մը լեզուներով բանաստեղծութիւններ գրուած ու տպագրուած են Շաւարշ Կարապետեանի մասին: Պատրաստուած են փաստանկարներ եւ ժապաւէններ: Այս բոլորին վրայ աւելցած է նաեւ նոր պատիւ մը, այն է՝ որ Մոլորակներու Միջազգային Կեդրոնի յատուկ նիստին, վերջերս յայտնաբերուած փոքր մոլորակներէն մին կոչուած է Շաւարշ Կարապետեանի անունով:

×

ԱԿԱԴ. ՏԻԳՐԱՆ ԽԱՉԱՏՈՒՐՈՎԻ ՅՈԲԵԼԵԱՆԸ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ

Մոսկուայի մէջ նշուած է Խորհ. Միութեան փոխադրութեան մարզի մեծ տնտեսագէտներէն մէկուն՝ ակադ. Տիգրան Խաչատուրովի ծննդեան 80-ամեակը: Ծընած է Մոսկուա, ուր համալսարանը աւարտելով մինչեւ այսօր կը դասաւանդէ հոն: Ուսումնասիրելով Խորհ. Միութեան եւ դրամատիրական երկիրներու մէջ փոխադրութեան տեղաբաշխումի հարցը, երիտասարդ գիտնականը գրած է աշխատութիւն մը, որ գործնական մեծ արժէք ունեցած է: Տիգրան Խաչատուրով այն ժամանակ 33 տարեկան էր եւ այդ աշխատանքի համար իրեն շնորհուած է տընտեսագիտութեան տոքթէօրի տիտղոս: Բ. Աշխարհամարտէն, ան մշակած է Խորհրդային Միութեան բեռնատար փոխադրական միջոցներու աշխատանքի կազմակերպման, երկաթուղիի երթեւեկութեան արագ վերակառուցման տարբերակներ: Եղած է վարիչը եւ տնօրէնը երկաթուղային փոխադրութեան գիտա - հետազօտական մեծագոյն հիմնարկին, ուր նաեւ պատրաստած է առաջնակարգ մասնագէտներ: Ակադ. Խաչատուրով մասնակցած է տասնեակ մը երկիրներու մէջ գումարուած միջազգային ժողովներու: Իր գիտական հետազօտութիւնները, որոնք ամփոփուած են գիրքերու մէջ, թարգմանուած են բազմաթիւ լեզուներով:

×

ԹԻՖԼԻՍԻ ՀԱՅԿ. ԹԱՏՐՈՆԻ ՆՈՐ ՇՐՋԱՆԸ ԲԱՑՈՒԱԾ

Թիֆլիսի Ստ. Շահումեան հայկական դրամատիկ թատրոնը սկսած է իր 128-րդ թատերաշրջանը, Գաբրիէլ Սունդուկեանի «Պեպօ»ի ներկայացումով: Թատերախումբը այս ամառ բեղուն գործունէութիւն մը ունեցած է: Գրեթէ ամիս մը խումբը հանդէս եկած է Կիրովականի, շաբաթ մըն ալ Երեւան: Հեռատեսիլը ցոյց տուած է Նոդար Դումբաձէի «Յաւերժութեան օրէնքը» թատերախաղը:

×

ԳԻՏԱԿԱՆ - ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ ՀԱՅ ԼԵԶՈՒԻ ՈՒ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՈՒՍՈՒՑՄԱՆ ՀԱՐՑԵՐՈՒՆ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ

Երեւանի մէջ գումարուած է գիտական - գործնական ժողով մը, նուիրուած Հայոց լեզուի ու գրականութեան ուսուցման արդիւնաւէտութիւնը բարձրացնելու հարցերուն: Հայաստանի Մանկավարժական Ընկերութեան եւ «Հայոց լեզուն եւ գրականութիւնը դպրոցում» ամսագրի խմբագրութեան կողմէ կազմակերպուած ժողովին մասնակցած են մանկավարժներ, մեթոտիսթներ, նախադպրոցական հիմնարկներու, գիտա - հետազօտական հիմնարկներու աշխատողներ, դասախօսներ, ինչպէս նաեւ լեռնային Ղարաբաղի, Վրաստանի, Աբխազիոյ, Կրասնոդարի հայաբնակ վայրերու, միջնակարգ դպրոցներու ուսուցիչներ: Բանալով ժողովը, Լուսաւորութեան Նախարար Սեմէոն Հախումեան նշած է, թէ դպրոցական բարեփոխութիւնը կը միտի արմատական կերպով վերակառուցել ժողովրդական կրթութեան համակարգը, բարձրացնել ուսուցման որակը: Զեկուցումներ կարդացուած են հայերէն լեզուի, հայ գրականութեան դասաւանդման, աշակերտի խօսելու զարգացման, մայրենիի անաղարտութեան պահպանման եւ այլ հարցերու շուրջ:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՇՈՒԷՏԱԿԱՆ ՁՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

×

Անցեալ օր թերթի մը մէջ կարդացի, թէ որպէս տապանաքար, հսկայ, չյղկըւած, անշուք քար մը զետեղուած է Շուէտի տարի մը առաջ սպաննուած վարչապետին՝ Օ. Փալմէի հողակոյտին վրայ. այս ընտրութիւնը՝ որպէս խորհրդանիշ Փալմէի պարզութեան, անսեթեւեթ մարդու համբաւին:

Ու այսքան. ո՛չ ճառախօսի անուն, ո՛չ դամբանախօսի: Ո՛չ խմբական լուսանկար մը ներկայ ազգային դէմքերու, եւ ոչ իսկ զոնէ անոնց անունները:

«Հիւրերը պատուասիրուեցան...»ով սկսած պարբերութիւն ալ չկար:

Ինչ ամօ՛թ Շուէտացիներուն համար. այդքան սիրուած մէկուն դամբանին համար մարդ մարմարը Իտալիայէն բերել չէ՞ր տար. յատակագիծը պէտք չէ՞ր որ ընտրուէր յատուկ մրցումով մը, յատկապէս կազմուած մասնագէտներու յանձնախումբի մը կողմէ: Յետոյ, ուրիշ յանձնախումբ մըն ալ կ'որոշէր տապանաքարին վրայ արձանագրուելիք տողերը:

Ամէն բան պատրաստ ըլլալէ ետք դամբանի բացման կարգադիր յանձնախումբին որոշած դամբանախօս ու ճառախօսները կ'ոգեկոչէին յանձին Օ. Փալմէի՝ հայրենասէրը, մարդը, քաղաքացին, քաղաքական դէմքը, վարչապետը, վեր առնելով անոր *անմնացորդ նուիրումը* իր ժողովրդին, ազգին տուածը, ազգէն առածը...:

Ազգային դէմքի մը տապանաքարի զետեղումը, բացումը այսպէս չէ՞ր ըլլար. հանդիսաւոր, փառաւոր, մեծաշուք, անճախըճըթաց...

Սանկ մերիններո՛ւն նման վերջապէս:

ԱՐՓԻ

Fonds A.R.A.M

ՏԱՐՕՆԻ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԲԱՆԱՀԻՒՍՈՒԹԻՒՆԸ

ԺԹ. դարու կէսէն ետք, հայ ժողովրդական բանահիւսութիւնը, իբրեւ արդիւնք վիպապաշտ շարժումին, կը սկսի մեր գրողներուն հետաքրքրութեան առարկայ դառնալ: Իսկ 1874–ին, երբ Գարեգին Վրդ. Սրուանձտեանց լոյս կ'ընծայէ «Սասունցի Դաւիթ կամ Մհերի դուռ»ը եւ, հետզհետէ՝ ազգագրական իր այլ գործերը, արտասովոր երեւոյթ մը կը պարզուի: Ազգագրագէտներ եւ գաւառի սովորական վարժապետներ կը լծուին բանահաւաքման տենդագին աշխատանքի:

Տարօնի բանահիւսութեան առաջին բանահաւաքն է Գարեգին Վրդ. Սրուանձտեանցը, որ իր վերոյիշեալ գործին, «Համով – հոտով»ին եւ «Գրոց – բրոց»ին մէջ բաւական նիւթ կը հայթայթէ մեզի: Յաջորդն է Արիստակէս Վրդ. Սեդրակեանը, որ լոյս ընծայած է «Քնար Մշեցոց եւ վանեցոց» հաւաքելով մեր պանդուխտներէն:

Լաւագոյն բանահաւաքն է Մշոյ Գեղամը (Գեղամ Տէր – Կարապետեան), որ Մշոյ դաշտէն եւ երկար ատեն այս շրջանին մէջ ապրելով՝ բաւական նիւթ հաւաքած է: Այդ նիւթերը հրատարակուեցան շնորհիւ իր աղջկան՝ երգչուհի Արմենուհի Գեւոնեանի լոյս ընծայած «Գիւլիզար» խորագիրով հատորին (Փարիզ, 1946):

Տարօնի բանահիւսութենէն որոշ նմոյշներ (երբեմն աղաւաղուած ձեւով) լոյս տեսան ազգագրական թէ այլ բնոյթի մեր մամուլին մէջ, զանազան բանահաւաքներու եւ երբեմն պատահական մարդոց կողմէ:

1950ին մենք լոյս ընծայեցինք «Տարօն» (հաւաքածոյ ժողովրդական երգերու) հատորը (Պէյրութ, 120 էջ), ուր մէկտեղած ենք վերոյիշեալ բոլոր նմոյշները, զանց ընելով անվաւերները: Նոյն հատորին մէջ լոյս ընծայած ենք մինչեւ 1950 մեր գրի առած նմոյշները:

1951–ին բանահաւաքման արշաւ մը ձեռնարկեցինք դէպի Սուրիա (Լաթաքիա, Հալէպ, Գամիշլի եւ Դամասկոս): Արդիւնքը լոյս ընծայեցինք «Հայկազեան Հայագիտական Հանդէս»ի Դ. հատորին մէջ (1973, էջ՝ 179 – 198):

Եղիշէ Ց. Մելիքեան, իր «Հարք – խընուս» գործին մէջ (Անթիլիաս, 1965), լայն տեղ յատկացուցած է Տարօնի բանահիւսութեան (էջ՝ 333 – 453): Բանահաւաքը պարտաւոր էր զանց ընել այն բոլոր նմոյշները, զորս արդէն գրանցած էին զինք կանխող բանահաւաքները:

Այս բոլոր հաւաքածոները առանց ձայնանիշի (նոթա) էին: Կարգ մը փորձեր եղան Տարօնի ժողովրդական երգերը ձայնանիշով տալու: Այդ փորձերուն պիտի անդրադառնանք այս յօդուածին վերջաւորութեան:

Տարօնի ժողովրդական բանահիւսութեան վրայ մեր ներկայ գնահատումի փորձը իրեն մարզադաշտ ունի ո՛չ միայն մեր կողմէ հրատարակուած ժողովրդական ստեղծագործութիւնները, այլեւ՝ այլ հաւաքողներու կողմէ հրատարակուած երգերն ու պարերը՝ զանազան պարբերականներու մէջ: Այնպէս որ, այս փորձը միակողմանի ըլլալու սահմանէն կ'անցնի եւ կը դառնայ մեր տարօնական ժողովրդական բանահիւսութիւնը իր մէջ պարփակող հակիրճ ուսումնասիրութիւն մը:

×

Ա. – ՅՕՐԻՆՈՂՆԵՐ

Ժողովրդական բանահիւսութիւն անունին տակ մեզի հասած որեւէ պատառիկ, ըլլայ անիկա երգ, աղօթք, հանելուկ, առած կամ հէքեաթ, իր խորքին մէջ կը կրէ անհատական կնիք: Որեւէ ժողովրդական ստեղծագործութեան պատառիկի ետին կը կանգնի անհատ մը, որ սակայն մեզի անծանօթ է: Շատ հաւանական է, որ ժողովուրդին մէջ գտնուած են քիչ թէ շատ չափով օժտուած յօրինողներ, որոնք չեն կրցած անհատապէս հրապարակ գալ, կամ սովորոյթը չեն ունեցած որեւէ անհատական ստեղծագործութիւն իրենց անունով մակագրելու: Այսպէսով, անոնց երգերը շրթունքէ – շրթունք տարածուած են, երբեմն յաւելումներով եւ երբեմն ալ յապաւումներով: Այս ձեւով դարձած են ժողովըրդին սեփականութիւնը, իսկ անոնց հեղինակներուն անունները մնացած են մոռացութեան դարաւոր փոշիներուն տակ:

Շատ հաւանաբար նոյն ճակատագիրին արժանանային նաեւ մեր միջնադարեան տաղերգուներու եւ աշուղներու գործերն ալ, եթէ վերջիններս իրենց տաղերու վերջաւորութեան չունենային սովորութիւնը իրենց անունները յիշատակելու: Այս վերջին հաստատումին իբր ապացոյց կարելի է նշել մեր յեղափոխական երգերու պարագան: Այսօր, հայ երի – տասարդութիւնը խանդավառութեամբ կ'երգէ զանոնք, բայց եթէ զիրենք հարցաքննութեան ենթարկելու փորձութեան մղուինք, պիտի հանդիպինք անոնց անգիտութեան: Նոյնն է եղած նաեւ մեր ժողովրդական երգերու պարագան: Ժողովուրդի սրտին հաճելի գալով երգուած են անոնք, սակայն զանոնք յօրինողներու անունները մեծ մասամբ չեն հասած մեզի, տպագրութեան չգոյութեան պատճառով:

Սուրէն Քհնյ. Բաբախեան, իր «Հայ ժողովրդական երգն ու պարը» ուսումնասիրութեան մէջ կը յայտնէ նոյն վարկածը, գրելով. – «Ես չեմ կարծեր, թէ մեր ժողովրդական ստեղծագործութիւնները յօրինողներ ունեցած չեն: Գիրի չգոյութեան պատճառաւ անոնք կորսըւած են, իսկ անոնցմէ մնացած երգերը ապրած են միշտ՝ ապրող ժողովուրդի շրթունքին վրայ, եւ ժամանակի ընթացքին գիւղէ – գիւղ, գաւառէ – գաւառ անցնելով, ու մեր ժողովուրդին բոլոր խաւերուն ալ յուզերովը թափանցուելով, եւ անոնց շունչովն ու շեշտովը յօրինուելով՝ սեփականութիւնը դարձած են ժողովուրդին. եւ անոնք են որ կրնան հարազատօրէն ցոլացնել մեր ժողովուրդի հոգին»:

Ժողովուրդը կրնայ որեւէ պատառիկի վրայ դնել իր ստեղծագործութեան դրոշմը, զայն ընդլայնելով ու ճոխացնելով, ինչ որ անուրանալի է, որովհետեւ այլապէս կարելի չէ համոզիչ կերպով բացատրել ժողովրդական երգերուն մէջ գտնուող յօրինուածքի կաղութիւնը: Ընդունելով հանդերձ ասիկա, սակայն, կ'ըսենք, որ անոնց բուն յօրինողները կը մնան մեզի համար անծանօթ հեղինակ – ներ, եւ ասիկա պատճառ եղած է, որ զանոնք մակագրենք ժողովրդական պիտակով:

×

Բ. – ԵՐԳԵՐՈՒՆ ՆԻՒԹԵՂԷՆԸ

Այնպիսի բարբառ մըն է Տարօնինը, որուն մէջ կարգ մը բանասէրներ ուզած են տեսնել գրաբարի մեծ ազդեցութիւն: Գաւառաբարբառ մը, որ գրեթէ անաղարտ պահած է իր հայկական դրոշմը եւ չէ աղաւաղուած պարսկերէն ու արաբերէն բառերով, ինչպէս Թիֆլիսի բարբառը (Սայեաթ – Նովա) կամ Թրքախառն (ինչպէս Արեւմտահայաստանի մեծ մասին բարբառները), մանաւանդ Պոլիսը, որ լեցուն է Թրքաբանութիւններով: Սակայն Տարօնի բարբառին մէջ նշմարելի է քրտական լեզուական ազդեցութիւն, քիչ չափով՝ մշեցիներու լեզուին մէջ, իսկ մեծ չափով՝ Սասունցիներու լեզուին մէջ. օրինակ, նշելու համար մէկ քա – նին՝ զալըմ (խստաբարոյ), բաժ (հաւակ), ափօ (մեծ հայր), բօզուկ (սեւ եւ ճերմակ), բալէ (փորձանք): Այս բառերուն ծագումը կրնայ պարսկական ըլլալ, սակայն քրտերէնի ճամբով մուտք գտած է Տարօնի բարբառին մէջ:

Քրտական լեզուի այս ազդեցութիւնը Տարօնի բարբառին վրայ արդիւնք է Քիւրտերու եւ Հայերու յարատեւ յարաբերութեանց եւ շփմանց: Արդարեւ, Մըշոյ Դաշտին մէջ կը գտնուէին Նստակեաց եւ շրջուն Քիւրտեր: Նստակեաց Քիւրտերը երբեմն կը բնակէին առանձին գիւղերու մէջ եւ երբեմն ալ խառն՝ Հայերու հետ: Եւ անշուշտ, այս դրացիութիւնը պիտի ունենայ իր ազդեցութիւնը՝ լեզուական մարզի վրայ: Այս ազդեցութիւնը տեղ – տեղ ա՛յնքան մեծ է եղած, որ քըրտական երգն ու պարը տիրապետած են հայկականին վրայ, ինչ որ կը հաստատեն տակաւին քանի մը ապրող ծերունիներ, որոնց միտքին մէջ հայերէն երգերէ աւելի թարմ են քրտական երգերը:

Այս ազդեցութիւնը բացատրուի թերեւս նաեւ այն վարկածով, թէ քրտական երգերն ու մանաւանդ դիւցազնավէպերը առինքնող են: Քրտախառն երգի ու պարի կողքին, իր տեղն է գտած քրտականը. իսկ ամէնէն զարմանալին այն է, որ հայ ժողովրդական յօրինողները փորձած են յօրինել իրենց երգերը քրտերէնով, նոյնքան յուզիչ՝ որքան հայ լեզուն, եւ ատակ արտայայտելու մա՛նաւանդ ոգին ու քաջագործութիւնը մարդոց:

Այս ըսելով չենք ուզեր անտեսել Թըրքական լեզուին ազդեցութիւնը: Մօտաւորապէս 500 տարի ըլլալով պետական լեզուն՝ ձգած է իր ազդեցութիւնը եւ սակայն այնքան թոյլ է եղած Պետութեան պարտադրանքը, որ չէ կրցած կլանել ժողովուրդին բարբառը, ինչպէս տեղի ունեցած է Կիլիկիոյ Հայերուն համար, որոնք մոռնալով իրենց մայրենի լեզուն, որդեգրած են Թրքերէնը: Կայ Թրքերէնի ազդեցութիւն, սակայն շատ աննշան՝ բաղդատմամբ քրտերէնի:

×

Գ. – ՆԻՒԹ

Ժողովրդական բանահիւսութեան նիւթն են կազմած սէրը, վիշտը, աշխատանքը, օրհնութիւնը, անէծքը, ուրախութիւնը, գովքը, եւայլն: Այդ բանահիւսութիւնը, մեր միջնադարեան աշուղական գրականութեան նման, կրօնական գրականութենէն չեզոք մըն է: Անիկա պոռթկումն է ռամիկի սիրտին մէջ դարերով կուտակուած դժգոհութեան եւ ճիգն է ձեռք բերելու իր ազատութիւնը՝ ըմբռնելու համար աշխարհային սէրերու արբշռանքը, սէրը, գինին, ուրախութիւնը, որոնք կրօնքին կողմէ նկատուած են մարդու հոգին սորկացնող ազդակներ:

×

1. – Սէր

Սէրը ժողովրդական երգերուն մէջ առաւելապէս մտածում ու երեւակայութիւն է, քան թէ փափաք ու կիրք: Մեր գիւղացիներու սիրտին պէս պարզ են նաեւ իրենց սիրոյ երգերը: Օրինակ՝ իր պարզութեան մէջ ինչ առինքնող է հետեւեալ քառատողը եւ ի՛նչ վարակիչ է հոն բաբախող այլասիրական ոգին.

Նայեա սիրով հարս մը գտայ,
Սիրով սրտով ծոցքը մտայ.
Պագ մը ուզիմ երկուս կ'իտայ,
Աստուած ուրին (իրեն)
վատ օր չիտայ:

Ընտանեկան սիրոյ եւ սրբութեան մեծ օրինակ մըն է «Բուռ իմ ոսկի» ժողովրդական երգը, ուր կը պատկերանայ անհատ մը, որ ափ մը ոսկի գտնելով՝ այլեւս կը լքէ իր եարը եւ ուէսի աղջկան կը յառէ իր աչքերը. սակայն երբ կը կորսուի զանձը, կրկին կը դառնայ իր եարին՝ յայտնելով.

Ռէսի աղջկէն ես պրծայ,
Դառնամ հէմ լէ իմ եարին.
Աստուած վատ օր չըտայ,
Խըսմաթ վըր չոր ճարին:

Օսկին գնաց թըղ երթայ,
Խորոտ եարուկըս թըղ մնայ,
Երթամ իգամ ուրանց տուն,
Իրիկուն ու բարի լուսուն:

2. – Տխուր երգեր

Կեանքը լոկ ուրախութիւն, հաճոյք ու վայելք չէ, այլ անոնց անբաժան ընկերն է տխրութիւնը: Քիւրտին թալանը, պանդըխտութիւնը, բնութեան պատուհասները եւ մահը եկած են թրթռացնելու գեղջուկին սիրտը, եւ ան մեզի տուած է ողբերգեր ու ղարիպի երգեր:

«Զմրութ պառաւն, ու մէկուճար տըղան» անուն կրող երգին պարզած վիճակը հարազատ պատկերացումն է մեր անցեալ դարու կեանքին՝ Թրքական տիրապետութեան տակ, արտայայտուած մեծ մօր մը եւ թոռան միջեւ խօսակ – ցութեան ձեւին տակ: Մեծ մայրն է, որ իր թոռան կ'ըսէ.

– Լաօ՛, ընդռնէ ճուրդ ին,
Չիաւատան պատարագին,
Չըմէն կթաղնին, կտանին,
Չըսին Հայեր խեղճ ին:

Իսկ Քիւրտին հոգեբանութիւնը հարազատօրէն կը պատկերացուի հետեւեալ երգի պատառիկին մէջ, ուր պատուէր կը տրուի չմոռնալ Քիւրտին բարբարոսութիւններն ու նկարագիրը.

Օխաթ կ'էնիմ չեղնի մոռնաս,
Ջըտ շուն ազգի ցաւ չմոռնաս,
Քիւրտ պէպախտ է՝ զէտ լէ
գինաս (գիտես)
Հաց՝ վըր ծընկան, աչք վըր
կընկան,
Չեղնի մոռնաս:

Քրտական հարստահարութիւններն ու կառավարական կեղեքումները ստիպած են հայ գեղջուկը, որ լքէ իր հօրենական տունը, ստացուածքը եւ շատ յաճախ հարսը, ու երթայ ղուրպաթ՝ ի խնդիր բախտի, վերադարձի որոշումով, սակայն շատ յաճախ անվերադարձ կերպով: Եւ ան կ'երթայ երգելով.

Երթամ Ստամբօլ,
Դադիմ փարա բօլ,
Իմ եարի համար,
Առնիմ ջուխտ մի սօլ:
(Կօշիկի տեսակ մը):

Կարծէք հայ բնաշխարհը անկարող է իրեն հայթայթել զոյգ մը սօլի դրամը, կ'երթայ օտար երդիքներու տակ զայն գտնելու: Եւ սիրելիները՝ ծնողք, կին ու երբեմն իր երեսը չտեսած զաւակները կը մնան իրենց երդիքներու տակ՝ ի – զուր սպասելով եւ անոր վերադարձին համար աղօթելով.

Վերան աշուն, դառնէր գարուն,
Ճամբան բացուէր ղարիպներուն,
Ղարիպ դառնէր իր վաթանին,
Զմեռնէր ղարիպ մուրատ սրտին,
Ղարիպ ադբէր:

Կառավարութեան կեղեքումներն ու Քիւրտին թալանը չեն բաւեր, բնութիւնն ալ կուգայ անմասն չմնալ այս աւարէն եւ ահա կիտուրի (մարախ) յարձակում մը կը փճացնէ գիւղացիին ապրուստի միակ միջոցը:

Երկինէ ամպեց, կիտուր թափեց,
Կիտուր թափեց, արտեր լափեց,
Ցորեն չեղաւ շահնէն չափեց:

Գիւղացին, զուրկ ներկայի մեր պայքարի զինական միջոցներէն, իր յոյսն ու ապաւէնը կը մնան սուրբերը եւ ամէնէն աւելի Ըմէն սըբերու զօրապետ՝ Ս. Կարապետը, որուն կ'ապաւինի եւ կը խոստանայ իր մատաղը.

Մեռնիմ ճըզի Ս. Կարապետ,
Մատաղ անեմ Կարոյի հետ,
Կիտուր վարէ ընցուր Դըմետ,
Երթայ կորչի չդառնայ ետ:

Մահն ալ կուգայ տխրեցնելու գեղջուկին սիրտը: Կը զգայ, որ մեղաւոր է, եւ անկարող ըլլալով իր հոգին փրկել, կ'երգէ.

Ո՛վ Գաբրիէլ, ես շատ վախ իմ,
Մալ մը չունիմ էլնամ ծախիմ,
Ո՞ւր վեր առնիմ գիոգիս փախիմ,
Դատաստանին ես ճահաղ իմ:

Ողբերգներուն մէջ իր գաղափարներուն ուժգնութեամբ եւ բովանդակութեամբ աչքի կը զարնէ «Մարէ ջան»ը: Մեզի կը ներկայանայ աղջիկ մը, որ հակառակ իր կամքին՝ ծնողքը զինք ամուսնացուցած է, սակայն աղջկան սիրտը տակաւին կապուած կը մնայ իր սիրելիին: Ի վերջոյ, իր սրտի ցաւէն կը մեռնի, սակայն կը ձգէ իր ողբերգը: Երգին կարեւորութիւնը իր բողոքն է նահապետական սովորութիւններու դէմ եւ իր խրատը՝ բոլոր աղջիկներուն:

Աղջիկնե՛ր, ձեզ օխաթ,
ձեր սրտի ուզածն առէք,
Որ չտան ձեր սիրածին,
թողէք հօր տնից փախէք:

Խիզախութիւն էր նման գաղափար մը արտայայտել անցեալ դարու 80–ական թուականներուն, ան ալ՝ գիւղական միջավայրի մէջ: Կարելի է զայն նկատել մեր գաւառներէն եկած առաջին ձայնը, որ բողոք կը բարձրացնէ ի խնդիր կնոջական ազատութեան:

Ա. ՏԷՐ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ

(Շար. 1)

Fonds A.R.A.M

ԹԵՐԹԵԼՈՎ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԱՄՈՒԼԸ

ՉԱՐԱՇԱՀՈՒԹԵԱՆ ԵՐԵՒՈՅԹՆԵՐ

ԹԱԼԱՆ ՕՐԸ ՑԵՐԵԿՈՎ...

Հայրենի մամուլին մէջ յաճախ կը հանդիպինք յոռի բարքեր ճաղկող, կաշառակերութեան երեւոյթներ բացայայտող, ապօրինի եկամուտներ ապահովող մարդիկը պախարակող եւ ընկերային այլազան հարցերու անդրադարձող քննադատական յօդուածներու: Լիագումար վերջին քանի մը նիստերու ընթացքին Հայաստանի Համայնավար Կուսակցութեան կեդր. կոմիտէն խիստ որոշումներ տըւաւ նման յոռի բարքերու առաջքն առնելու համար, սակայն, ըստ երեւոյթին այդ որոշումներու գործադրութիւնը դժուար կ'ըլլայ իրականացնել, փաստ՝ բազմաթիւ այն յօդուածները եւ տոմսերը, որոնք կը շարունակեն տեղ գտնել հայրենի մամուլին մէջ:

Օրինակ մը: «Սովետական Հայաստան» օրաթերթի Հոկ. 28-ի թիւին մէջ՝ «Թալան օրը ցերեկով...» խորագրին տակ, Ս. Յակոբեան կ'անդրադառնայ ապրանքները իրենց որոշեալ գինէն աւելիով վաճառելու չարաշահութեան երեւոյթի մը: Այսպէս, «Արագած» սրճարանի խոհանոցի բաց պատուհանին տակ դրեթէ ամէն օր աշխոյժ առեւտուր տեղի կ'ունենայ: Փոքր սեղանի մը վրայ կը շարուին բիթեղէ տուփերով կանաչ լուբիայի պահածոներ, ապակեայ անօթներու մէջ՝ ելակի եւ սալորի անոյշ: Գնորդներ կու գան ու կը գնեն զանոնք. ոմանք կը տարակուսին ու իրենց զարմանքը կը յայտնեն գիներու հսկայ մագլցումին համար, սակայն չեն դժգոհիր: Ի վերջոյ տարեց մարդ մը ձայնը կը բարձրացնէ.

– Այ տղայ, օրը ցերեկով թալան ես անում, ամօթ է, ամօթ...

Հարցը այն է՝ որ 26 կոպեկնոց լուբիայի պահածոն, որ նոյնիսկ վերադիր գիներով պէտք է վաճառուի 35 կոպեկով, գնորդներուն կը հրամցուի 1 ռուբլիով, իսկ 58 եւ 89 կոպեկնոց սալորի եւ ելակի անոյշը՝ 1 ռուբլի 85 կոպեկով: Լրագրող Ս. Յակոբեան կ'ըսէ «Այս սրճարանից գրեթէ ամէն օր ընդմիջման ժամին օգտըւում են նաեւ մեծ թւով ժուռնալիստներ: Սրճարանի բուֆետապաններն ու ղեկավարները, որ լաւատեղեակ են այդ մասին, առաւել զգաստանալու եւ սրճարանում անհրաժեշտ կարգուկանոն ստեղծելու փոխարէն իրենց զգում են անպատժաօրէն արտօնեալ: Ապշում ես ուղղակի, թէ ինչու են նրանք այդպէս յանդուգն պահում իրենց... Միայն երկու օրում՝ Հոկտեմբերի 16-ին եւ 17-ին այստեղ ըստացուել 3600 տուփ լոբի, 600 եւ 1200 հատ ելակի եւ սալորի կոնֆիտիւր: Եւ դրծել է չորթման, անաշխատ եկամտի ստացման «մեքենան», որին կամաւոր դոհ դարձանք եւ մենք»:

«Թալանուած» լրագրողը կը հաշուէ. Մէկ տուփ լոբու եւ մէկական կոնֆիտիւրների համար բուֆէտապան – վաճառող Հրաչիկ Եղիազարեանը, մեզանից գանձեց 4 ռուբլի 70 կոպեկ: Մինչդեռ իրական արժէքը կազմում էր 1 ռուբլի 82 կոպեկ: Փաստօրէն նա 2 ռուբլի 88 կոպեկ դրամ կորզեց: Իսկ երբ պահանջեցինք այդ գումարի հետ վերադարձնել նաեւ երկու այլ գնորդներից 22 տուփ լոբու վաճառքից աւելի գանձուած 15 ռուբլին, բուֆէտապան – վաճառողը ասաց, որ դրամը գտնւում է վարիչ Աշոտ Բունիաթեանի մօտ: Եւ իսկապէս, բարձրանալով երկրորդ յարկ ու մօտենալով վարիչին, նա վերադարձրեց 15 ռուբլին»:

Երիտասարդ վարիչը, առանց պահ մը կարկամելու, փորձած է ինքզինք արդարացնել՝ ըսելով. «Դուք հօ գիտէք, թէ դրանք ինչպէս են ձեռք բերւում... մէկը չի, երկուսը չի...»:

Այս բացատրութենէն արդէն պարզ կը դառնայ, թէ ինչու այդ ապրանքները խանութները ղրկուելու փոխարէն առաւօրէն կը բաշխուին միայն սրճարան – ճաշարաններուն...:

Հ. Ա.

«ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐ»Ը ԻՍԻԻ ՄԷՋ

Հոկտեմբերի 26-ին, Կիրակի օր Իսիի Օտիթորիոմի մէջ, կազմակերպութեամբ՝ Հայ Առաք. Եկեղեցիին եւ Միօրեայ Վարժարանի կրթական Մարմնին, կատարուեցաւ մեր ազգային մեծագոյն տօներէն՝ Մշակոյթի պանծացման տօնախմբութիւնը:

Ժամը 15.15-ին, աւելի քան 450 հոգիներ՝ ծնողքներ, աշակերտութիւն եւ հրաւիրեալներ, Պ. Ն. Ֆրէնկեան, Իսիի փոխ-քաղաքապետ Մ. Գարակէօզեան, Քլամառի փոխ-քաղաքապետ Կարօ Քէհէյեան ներկայ էին սոյն հանդէսին:

Բացումը կատարեց Եկեղեցւոյ քարտուղարուհի Տիկին Ռոզէթ Տէրվիշեան բարի գալուստ մաղթելով ներկաներուն, ըսաւ թէ՝ «Մշակոյթը ժողովուրդի մը հոգեւոր – ազգային ստեղծագործութիւնն է, ազգի մը սրբութիւն սրբոցն է եւ մեր գոյութեան, զարգացումի եւ ինքնութեան միակ հաւաստիքն է»:

Օրուան բանախօսը Եկեղ. Հոգեւոր Հովիւ Միւռոն Վարդապետ շեշտեց թէ. «որեւէ գրականութեան բանալին լեզուն է: Մեր ազգի մեծ բարերարներ՝ Սուրբ Սահակ եւ Ս. Մեսրոպ, Ե. դարուն գիտակցեցան թէ՝ Հայ ազգի փրկութիւնը մտքի եւ հոգիի լուսաւորութեան մէջ է: Աստուածաշունչի թարգմանութիւնն ու հայացումը եւս իր անփոխարինելի դերը կատարեց մեր ազգային նկարագրի կազմութեան համար: Այսօր արտասահմանի մեր պանդխտութեան մէջ ամէն ջանք եւ ճիգ ի գործ կը դնենք մեզմէ հեռացընելու տխուր իրականութիւն մը՝ ՕՏԱՐԱՑՈՒՄ-ը»:

Պ. Ռ. Աբրահամեանի «Խօսք իմ Որդուն» արտասանութենէն վերջ սկսաւ գեղարուեստական ճոխ եւ բազմազան բաժինը:

Ֆէրիգիւզի Հայ Միութեան նորակազմ երգչախումբը ղեկավարութեամբ Պ. Ստեփան Եօրկանճեանի մեծ յաջողութեամբ կատարեց «Հայրապետական Մաղթանքը», «Անձրեւ Եկաւ», «Երգ Բարեկամութեան» եւ Տիկին Վարդանեան մեներգեց «Տաւիղ» եւ Օր. Թաշճեան «Կիլիկիա» արժանանալով բոլոր ներկաներու բուռն ծափահարութեան: Պ. Յարութ Պէզճեան կիթառի ընկերակցութեամբ յաջորդաբար երգեց Կոմիտասի «Զինար ես» եւ «Հով արէք» եւ դաշնամուրի ընկերակցութեամբ «Գարուն ա» երգերը. մեծ խանդավառութիւն ստեղծելով սրահին մէջ:

Տիկին Մարալ Վարդանեան դաշնակի ընկերակցութեամբ Օր. Անի Սվաճեանի երգեց «Հէյ Ջան Արագ» եւ «Երգիր Ինձ համար» ժողովրդական երգերը շատ մեծ վարպետութեամբ: Դպրոցի աշակերտներէն Ռաֆֆի Պալեան գեղեցկօրէն արտասանեց Պ. Սեւակի «Մենք քիչ ենք... բայց Հայ ենք...»:

Սոյն հանդէսին իր մասնակցութիւնը կը բերէր նաեւ Նաւասարդ պարախումբի մենակատարուհիներէն Օր. Սեդա Տէրտէրեան, որ ընկերակցութեամբ Հայ ժողովրդական նուագախումբի ներկայացուց «Կռունկներ» պարը՝ լի նազանքով եւ ճըկունութեամբ:

Ներկաներուն համար հաճելի անակնկալ եղաւ Տիկին Սոնա Փափազեանի ելոյթը, որ դաշնակի վրայ մեծ վարպետութեամբ ու ապրումով նուագեց Առնօ Բաբաջանեանի «Էլէգիան», «Վաղարշապատի Պարը» եւ «Անտանիթէ»: Ամէն անգամ որ Փարիզի Հայութեան համար ծանօթ երգիչ Պ. Միհրան Էլմայեան բեմ կու գայ մասնաւոր պահ մը կը ստեղծուի եւ ներկաները մագնիսացած կը յարին իրեն: Դաշնակի ընկերակցութեամբ Օր. Ա. Սվաճեանի, Միհրան Էլմայեան իրեն յատուկ պերճանքով կատարեց «Սիրոյ Երգ», «Բարձր սարեր» և «Աղջիկ» երգերը: Դպրոցի աշակերտուհիներէն Նաթալի Խաչնճէ յաջողութեամբ արտասանեց «Հայոց Լեզուն»:

Ժողովուրդի խանդավառութիւնը վերանորոգուեցաւ երբ բեմ եկաւ հայկական տարազով և ընկերակցութեամբ հայկական ժողովրդական նուագախումբի Օր. Ռոզին Թաշճեան որ յաջորդաբար եւ բեմադրական մասնաւոր պատրաստութեամբ երգեց «Շողոտ շաղոտ» «Անի» եւ «Ջանըմ – ջանըմ» երգերը: Օտարազգի Պ. Վիքթոր Ռոմանօ հարազատութեամբ երգեց «Երազ» եւ իտալական երգ մը Փէրկոլէզիի «Սիսիլիանա». Պ. Նազօ Հէքիմեան ելոյթ ունենալով իրեն յատուկ խանդավառութեամբ յաջորդաբար երգեց «Իմ Նորաշէն», «Ով Մեծասքանչ» եւ «Հայաստան» հանրածանօթ երգերը արժանանալով ծափերու: Կրկին անգամ բեմ գալով Պ. Ռազմիկ Աբրահամեան արտասանեց Շիրազի «Պատգամ Սփիւռքահայութեան» բանաստեղծութիւնը, տալով իւրաքանչիւր բառին եւ գաղափարին նոր իմաստ եւ մեկնաբանութիւն:

Ֆէրիգիւզի Միութեան նորակազմ պարախումբը նոյնպիսի յաջողութեամբ յաջորդաբար կատարեց հայկական երեք պարեր. ղեկավարութեամբ Պ. Կարպիսի: Այս նոր միութիւնը որ արդէն ունի աւելի քան 80 անդամներ շատ կարճ ժամանակուան ընթացքին լըջօրէն աշխատելով Եկեղեցւոյ կողքին Հայ նոր սերունդի մէջ ստեղծեց նուիրումի ոգի հանդէպ մեր ազգային – եկեղեցական սրբութեանց:

Միւռոն վարդապետ կրկին անգամ բեմ գալով ըսաւ. «Առանց լեզուի ժողովուրդ մը ենթակայ է կորստեան: Եկեղեցի եւ անոր հովանիին տակ Դպրոցը, մեր ազգի հին բայց միշտ երիտասարդ նաւը հասցուցած է ապահով նաւահանգիստներ: Դպրոցով ու հայեցի դաստիարակութեամբ շատ աւելի պայծառ պիտի տեսնենք մեր հայ նոր սերունդի ապագան: Այսօր երբ մեզմէ իւրաքանչիւրիս նիւթական կեանքը համեմատաբար բարեկեցիկ է ու ապահով, երբեք ալ դժուար պիտի չըլլար Հայ Դպրոցի մը կառուցումը եւ պահպանումը: Բաւական չէ անունով միայն յիշատակել Թարգմանիչ վարդապետները եւ ձեւականօրէն տօնել անոնց յիշատակը: Այլ եթէ իսկապէս կ'ուզենք հաւատարիմ մնալ անոնց ու կատարած անմահ գործունէութեան, պէտք է հետեւիլ անոնց եւ հաւատարմօրէն շարունակել ու պահել՝ Հաւատք, Լեզու եւ Աւանդութիւններ»:

Ցանուն Իսիի քաղաքապետին և Հայրենադարձից նախարարին՝ Պ. Անտրէ Սանթինիի խօսք առնելով Պ. Մ. Գարակէօզեան ի սրտէ գնահատելով ձեռնարկը ի մասնաւորի շնորհաւորեց Միւռոն Վարդապետը որ կազմակերպիչն էր երեկոյթին: Շնորհաւորեց բոլոր մասնակցողները, պահանջեց ներկաներէն որ միշտ աջակցին հոգեւոր Հովիւին ու Հոգաբարձութեան, իրենց ծրագիրներու իրականացման համար: Բեմ հրաւիրուեցան բոլոր արուեստագէտները եւ իւրաքանչիւրին տրուեցաւ յուշանուէրներ իրենց սիրայօժար եւ անշահախնդիր մասնակցութեան համար:

Հայր Սուրբի «Պահպանիչ»ով եւ խմբովին արտասանուած «Հայր Մեր»ով վերջ գտաւ շատ շահեկան, յաջող եւ հայ մշակոյթը պանծացնող երկար բայց խիստ գնահատելի ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐուան հանդիսութիւնը:

ՌՈԶԷԹ ՏԷՐՎԻՇԵԱՆ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ
ՀՆԴԿԱՀԱՅ ՏՊԱԳՐՈՒԹԵԱՆ
Յ. ԻՐԱԶԵԿ (Յակոբ Տէր Յակոբեան)
Խմբագրութեամբ՝ Վազգէն Ղուկասեանի
Հրատարակութիւն՝ Կաթողիկոսութեան
Հայոց Մեծի Տանն Կիլիկիոյ
Անթիլիաս – 1986

ԱՅՑ՝ ՀԱՅ ՄՏԱՒՈՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԴԱՄԲԱՐԱՆԻՆ

Ինչպէս ամէն տարի, այս տարի եւս Ֆրանսահայ Գրողներու ընկերակցութիւնը Նոյեմբեր 1, Շաբաթ օրը յարգանքի ու ոգեկոչումի խմբական այց մը տուաւ Պանեէօ – Փարիզէն գերեզմանատունը, հայ մտաւորականներու դամբարանին: Ուրախալի է հաստատել, թէ այդ օրը ոչ միայն ընտանեկան պարագաներ, այլ նաեւ մեծ թիւով գրասէրներ փութացած էին, ապահովաբար իբրեւ արդիւնք «Յառաջ»ի մէջ հրատարակուած, դամբարանի հայ մտաւորականներու ամբողջական ցանկին:

Կրօնական արարողութիւնն ու հոգեհանգստեան պաշտօնը կատարեց Մեսրոպ Քհնյ. Ժամկոչեան, մի առ մի թուելով մեզմէ անդարձ բաժնուած 35 մտաւորական, գրող կամ արուեստագէտներու անունները:

Ֆրանսահայ Գրողներու ընկերակցութեան կողմէ խօսք առաւ Յ. Վէզիրեան: Ան պատմականը ըրաւ դամբարանի շինութեան, որու նիւթական պատասխանատուութիւնը ստանձնած էր Հ. Բ. Ը. Մ.ը: Իսկ գործը իրագործած՝ քանդակագործուհի Տարիա Կամսարական: Ապա յիշեց քանի մը տարի առաջ Հայաստանի Գրողներու Միութեան նախագահ՝ Վ. Պետրոսեանի եւ Ս. Կուտիկեանի այցը՝ Անդրանիկի, Գ. Օտեանի շիրիմներուն եւ մտաւորականներու դամբարանին, կանգ առաւ Վ. Պետրոսեանի այդ այցելութենէն ծնունդ առած մէկ յօդուածին վրայ ուր փափաք կը յայտնուէր շիրիմներու հայրենադարձութեան:

Ապա Հ. Բ. Ը. Մ.եան կողմէ խօսք առաւ Պր. Ա. Համբարձումեան, որ ըսաւ թէ յարգանքի այս տուրքը կը վերաբերի մեզմէ բաժնուած բոլոր մտաւորականներուն, ըլլան անոնք այս դամբարանին մէջ, կամ այլուր:

Պր. Յ. Վէզիրեանի փափաքով այց մը տրուեցաւ նաեւ Ֆրանսահայ Գրողներու Ընկերութեան նախկին նախագահ՝ Ա. Ալիքսանեանի եւ անդամ Մ. Մավիեանի շիրիմներուն:

Տ. Պ.

ՀՈՂԱՐՏԻՔ

ԳԵՂԱՄ ՏԱՊԱՂԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Գեղամ Տապաղեան եղած էր Տէսինի հայութեան նուիրեալներէն մէկը եւ երկար տարիներ յարգուած էր իր հանրային գործունէութեան համար. միշտ պատնէշին վրայ, նախ՝ իբրեւ մարզական վարիչ եւ յետոյ, մասնաւորապէս, իբրեւ ատենապետ եկեղեցական վարչութեան:

Կրօնական արարողութենէն վերջ այս կէտերն են զորս ընդգծեց գաղութին վեթերան եւ միշտ գործօն դէմքերէն Պր. Մեսրոպ Պայընտրեան, ըստ իր սովորութեան, ընտրեալ հայերէնով մը:

Յուղարկաւորութիւնը տեղի ունեցաւ Երկուշաբթի, Հոկտեմբեր 27, տեղւոյն Ս. Աստուածածին մատուռին մէջ, հոծ բազմութեան մը ներկայութեան: Հոն էին Լիոնի Ազգային Միութեան պատուոյ նախագահ Պր. Ճիպրայէլ Պահատուրեան, փոխ – քաղաքապետ՝ Պր. Մարկոսեան, քաղաքապետութեան անդամներ եւ շրջանին ազգային եւ այլ միութիւններու վարիչներ:

Արարողութիւնը կատարուեցաւ երեք քահանայ հայրերու մասնակցութեամբ եւ նախագահութեամբ Նորվան Եպիսկոպոսի՝ որ, իր խօսքին մէջ, յիշեց թէ քանի մը ամիսներ առաջ հանգուցեալը արժանացած էր Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին շնորհակալութեան գիրին, իր ազգօգուտ գործունէութեան համար:

Գեղամ Տապաղեան ծնած էր Կարին: Թաղումի պահուն, Տէսինի գերեզմանատունը, իր հայրենակից Պր. Կարապետ Մառանճեան, Նախագահ Իզէրի Հայ Նախկին Մարտիկներու Միութեան, հրաժեշտի խօսքը ըսաւ, Արաբիոյ աւազներուն վրայ, աքսորի օրերու իր ընկերակից Գեղամին, նետելով դագաղին վրայ ափ մը հող՝ բերուած Հայաստանէն:

Գեղամ Տապաղեան մահացաւ Հոկտեմբեր 23-ին, ութսունի շուրջ տարիքի մը մէջ, տառապալից հիւանդութենէ մը վերջ:

ՎԱՂԻՆԱԿ ՄԻՍՔՃԵԱՆ

Fonds A.R.A.M

MAISON ARMENIENNE
DE LA JEUNESSE ET DE LA CULTURE
12 - 14, rue St. Bazile — 13001 Marseille

TABLE RONDE

L'ENSEIGNEMENT DE L'ARMENIEN AUJOURD'HUI

précédée d'un diaporama sur l'histoire la culture et la langue arméniennes.

Participent :

- Professeur Robert Der Merguerian (Université Aix-Marseille I)
- Père Vartan Kéchichian (Collège Arménien Samuel - Moorat)
- Sœur Geneviève Tavitian (Ecole des Sœurs arméniennes de l'Immaculée Conception)
- Séta Bibérian (Ecole Hamazkaïne)
- Dr. Clara Kouyoumdjian (Paris)
- Père Karekine Bekdjian, Khatchig Yilmazian, Edouard Arzoumanian, Mesrop Bogossian, Huguette Touzladjian (responsables et enseignants des cours hébdomadaires d'arménien).

Le débat est dirigé par Monsieur Garo HOVSEPIAN

Vendredi 14 Novembre à 20h30

Entrée libre

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Գրիգոր Տարօնեանի *կոկծալի մահուան առթիւ, Տիկին Աննիկ Փափազեան 500 Ֆ. կը նուիրէ Ս. Ղազարի Օժանդակ Ֆոնտին (ՍԻՖԱՄ), (ստանալ «Յառաջ»էն) :*

Auditorium d'Issy-les-Moulineaux
11 - 13, rue Danton

Mercredi 12 Novembre à 20h30

sous la présidence de
ANDRÉ SANTINI
Sous-secrétaire d'Etat aux rapatriés,
Maire d'Issy-les-Moulineaux

Réception de :
AïDA AZNAVOUR - GARVARENTZ
à l'occasion de la sortie de son livre
« PETIT FRERE »

Présentation - signature

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

FESTIVAL D'ART SACRÉ DE LA VILLE DE CANNES

SAMEDI 29 NOVEMBRE A 20 H 30
GRAND AUDITORIUM
Palais des Festivals et des Congrès de Cannes
CHŒUR MIXTE ARMENIEN DE PARIS

SIPAN-KOMITAS

ORCHESTRE REGIONAL DE CANNES
sous la direction de
GARBIS APRIKIAN
avec

Sonia NIGOGHOSSIAN (mezzo) — Lucile DABOS (harpe)
Janette MENEVISIAN (soprano) — Mario HANIOTIS (basse)
Meguerditch BOGHOSSIAN et René MARTAYAN (ténors)

KOMITAS Extraits de la Messe
KOMITAS Chants Profanes d'inspiration liturgiques
AVEDISSIAN Chants rustiques
GANATCHIAN Nanor Pelerinage

Le Festival d'Art Sacré de la Ville de Cannes est organisé par l'OMACC et l'Orchestre Régional de Cannes Provence Alpes Côte d'Azur avec le concours du MINISTERE DE LA CULTURE ET DE LA COMMUNICATION

Prix des places : 130 F — 110 F — 80 F — 60 F
Réductions Collectivités 110 F — 90 F — 70 F — 50 F
Renseignements / Locations :
CANNES : Billeterie du Palais des Festivals et des Congrès
Tél. : 93 - 39 - 44 - 44 du lundi au samedi de 10h à 18h
OMACC : 93 - 38 - 62 - 00

CE CONCERT EST ORGANISE AVEC LE CONCOURS DU CLUB SEVAN DE CANNES

U.G.A.B. 80 PARIS

Հ.Բ.Ը.Մ. 80 ՓԱՐԻԶ

UNION GENERALE ARMENIENNE DE BIENFAISANCE

TROIS SOIREES EXCEPTIONNELLES

A L'OCCASION DE SON 80e ANNIVERSAIRE

ԲԱՑԱՌԻԿ 3 ԵՐԵԿՈՅԹ

JEUDI 20 NOVEMBRE

RECEPTION OFFICIELLE
sur invitation

VENDREDI 21 NOVEMBRE

CONCERT DE GALA
Salle Gaveau
à 20 heures 30 précises

avec la participation de :
ANI KAVAFIAN — IDA KAVAFIAN — COSIMA JOUBERT —
SUSANNA MILDONIAN — AïDA MOURADIAN —
ANI PETROSSIAN—RAFFI PETROSSIAN—BERNARD SOUSTROT

JEAN TER-MERGUERIAN

LA CHORALE SAHAK - MESROP
Direction
KHATCHIG YILMAZIAN

L'ORCHESTRE JEUNE PHILHARMONIE
Direction
JEAN-JACQUES WERNER

Œuvres de : *Mozart — Debussy — Saint Saëns — Komitas — Ekmalian — Haroutiunian — Babadjanian — Khatchadourian — Tjeknavorian*

SAMEDI 22 NOVEMBRE

DiNER — BAL
Dans les Salons de l'Hôtel Intercontinental
Location : UGAB : 11, square Alboni - 75016 Paris - Tél: 45.20.03.18

Prix des places :
— CONCERT du 21 Novembre
de 80 F à 500 F — Etudiants : 50 F
— DiNER — BAL du 22 Novembre
1000 F par personne

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Նախաձեռնութեամբ
ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՍԵՒՐԱՆ – ԼԻՎՐԻ ԿԱՐԿԱՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ

GRANDE SOIRÉE DANSANTE organisée par la section de Sevran de la Croix Bleue des Arméniens de France

LE SAMEDI 15 NOVEMBRE, A 20 HEURES 30
Salle des Fêtes de Sevran
9, rue Gabriel Peri — Près de la Mairie
մասնակցութեամբ՝
« Յ Ա Ղ Թ Ա Ն Ա Կ » Նուագախումբի
SPECIALITES et AMBIANCE ARMENIENNES
Tenue correcte exigée

4.000 m² de mobiliers présentés en ambiance

Meubles Ghazarian

Z.I. Vitrolles à 20km de Marseille
tél. 42, 89.27.47

"Բացառիկ զեղչ «Յառաջ»ի բաժանորդներուն"

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Դպրոցասէրի Տօնածառը Կիրակի, Դեկտեմբեր 14–ին Մանրամասնութիւնները յետագային :

×

Հայկական Ծնունդի ընտանեկան երեկոյթ Յունուար 10, կազմակերպուած՝ Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղի կողմէ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Հայ Աղքատախնամ Ընկերակցութիւնը ստացած է հետեւեալ նուէրները. – Տէր եւ Տիկին Խոմոն Պետրոսեան 2000 Ֆ., Պր. Յարութիւն Եկէնեան 2000 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Արման Եէտիգարտաշեան Արա Պարթեւեանի *մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի 500 Ֆ., Պր. Պէռնար Մորէն 400 Ֆ., Տիկին Մ. Ղազարոսեան Արա* Պարթեւեանի *մահուան քառասունքին առթիւ 300 Ֆ., Օրիորդ Մատլէն Արապեան 200 Ֆ. :*

Fonds A.R.A.M

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
11

MARDI
11 NOVEMBRE
1986

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TEL.: (1) 47. 70. 86. 60 — TELEX: HARATCH 280 868 F
C.C.P. PARIS 15069-82 E — 51027317 A R. C. PARIS

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO : 4,00 F

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 600 Ֆ. — Վեցամսեայ : 310 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 700 Ֆ. — Հատը : 4,00 Ֆ.

61րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 16.355 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 61e ANNÉE — No 16.355

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՎՃՌԱԿԱՆ ՏԱՐԻՆԵՐ

2000 Թուականէն մեզ բաժնող այս վերջին տասնամեակը, Հայկական Սփիւռքի ապագայի տեսակէտէն վճռական շրջան մը պիտի ըլլայ:

Այրիլեան մկրտուած սերունդը հասած է իր վախճանին: Այժմ, 2-րդ սերունդն է որ փոխանցման շրջան մը սկսած է ապրիլ: Այդ փոխանցումի արդիւնքէն կախում ունի վաղուան Հայկական Սփիւռքի դիմագիծը եւ ճակատագիրը:

Այրիլեան Եղեռնի անկլինադարձ տարագրեալները՝ յիսնամեակ, վաթսունամեակ, եօթանասունամեակ ստեղծեցին հոգեվիճակներ, բերին որոշ փոփոխութիւններ հայուն ազգային ինքնագիտակցութեան, մշակութային ինքնութեան որոնումի եւ քաղաքական յանձնառութեան գծով, սակայն կը մնան պարագայական եւ մակերեսային:

Սփիւռքը պատմութիւն մը կերտած է: Մշակոյթ մը արտադրած է: Աւանդութիւն մը ունի: Թէպէտ Սփիւռքը ինքնանպատակ չէ: Ժամանակաւոր հանգրուան մըն է դէպի հայրենիք տանող ճամբուն վրան եւ տարագիր Հայուն վերջին ու վերջնական կայանը Հայաստանն է: Սակայն, մինչեւ որ Հայը տէրը չէ դարձած իր ճակատագրին, եւ նոյնիսկ անկէ վերջ, Սփիւռքը պիտի շարունակէ իր երթը: Այդ երթը հարկ է պատրաստել, ուղղել եւ հայ կեանքի ղեկավարութիւնը դնել միշդ արժեչափերու վրայ:

2000 Թուականին երրորդ սերունդն է որ պիտի ստանձնէ ղեկը Սփիւռքին: Սերունդ մը որ ոչ միայն երկիր չէ տեսած, այլեւ իրեն կը պակսի հաղորդակցութեան հիմնական ազդակը՝ լեզուն: Լեզուն՝ որ զինքը պիտի առաջնորդէ ճշմարիտ գիտութեան եւ պատասխանատու յանձնառութեան: Լեզուն, որպէս ամուր կռուան, չաղախի դեր պիտի խաղայ:

Հայութիւնը, ինչպէս պարագան է բոլոր ազգերուն, կ'ըմբռնուի իր մշակոյթով. մշակոյթ ամէնէն լայն առումով: Հայութիւնը լեզու է, գիր է, գրականութիւն է, պատմութիւն է, արուեստ է, տնտեսութիւն է, քաղաքականութիւն է, հող է: Նաեւ եկեղեցի է. եկեղեցին առնելով իր ազգային իմաստով: Այլ խօսքով պայքար է: Պայքար մը դժուար, անհաւասար եւ սպառիչ:

Այս պայքարը տանելու համար, երրորդ հազարամեակը, եթէ ոչ լաւագոյն, առնուազն նուազագոյն անհրաժեշտ զէնքերով, դիմագրաւելու համար պայման է համագաղութային ծրագիրներ մշակել եւ իրագործել: Չենք ըսեր համասփիւռքեան, քանի իւրաքանչիւր գաղութ ունի իր իւրայատուկ հարցերը:

Եւ ֆրանսահայ գաղութի հարցը իր լեզուագիտական եւ մշակութային ինքնութեան պահպանումն է: Յառաջիկայ տասը, տասնըհինգ տարիները վճռական պիտի ըլլան: Գաղութի պատասխանատուները, ղեկավարները, Հայերը ամէն մակարդակի պէտք է գիտակցին այս իրողութեան, ստանձնեն այս հիմնական հարցը: Ասիկա չի նշանակեր դպրոցներ ըստեղծել եւ բազմապատկել: Ստեղծել, այո, հոն ուր կարիքը կայ միայն: Ասիկա կը նշանակէ պատրաստել, մշակել եւ իրագործել մեծ մանկավարժական ծրագիր մը հայերէն լեզուի աշակերտութեան եւ ուսուցման համար: Եթէ ըլլանք կրաւորական, եթէ ձախողինք այս մարզին մէջ, եթէ երկրորդ սերունդը չյաջողի փոխանցումը, այլապէս յոյժ մտահոգիչ, ընելու համար յուսահատական, կը դառնայ այս գաղութին ճակատագիրը:

Ուստի կատարեալ ճակատամարտ մը:

Գոնէ ասիկա չահինք:

Կ. Ց.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՇԻՐԱՔ.- «ԸՍԻ - ՉԸՍԻ»Ի ՆՈՐ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Ըստ երեւոյթին Ֆրանսայի Նախարարապետը բախտ չունի հարցազրոյցներու մարզին մէջ: Արդարեւ առաջին փորձանք մը ծագած էր ամառը իսրայէլեան թերթի մը թղթակիցին հետ՝ Պէն Փորա, երբ յայտարարած էր թէ պատասխանատուն ինք չէր, 1975ին երբ նաեւ նախարարապետ էր, Իրաքի հիւլէական կայանին կառուցման եւ աւելին՝ կը դատապարտէր պաղեստինեան պետութեան մը գոյութեան հեռանկարը: Այն ատեն խնդիր կ'ունէ — նար Արաբներուն հետ, այս անգամ՝ Հըրեաներուն:

Ի՞նչ է պատահածը: «Ուաշինկթըն Թայմզ»ի խմբագրապետը, որ անփորձ լրագրող մը ըլլալէ շատ հեռու մէկն է, քանի որ ուրիշ մէկը չէ եթէ ոչ՝ Արնօ տը Պորքկրէյվը, հրատարակած է իր տեսակցութիւնը Շիրաքի հետ, որու ընթացքին, նախարարապետը, աղբիւր տալով արեւմտեան — Գերմանացիները ըսած կ'ըլլայ որ եթէ Լոնտոնի օդակայանին ռումբը պայթած ըլլար Էլ — Ալ-ի օդանաւին մէջ, 376 հոգի մեռած կ'ըլլային եւ այնպիսի հակասուրիական ճակատ մը կրնար պարզուիլ, որ Ասատ կը տապալէր: Ուրեմն, կարելի չէ համոզուիլ որ սուրիական գաղտնի սպասարկութեանց գործն է, աւելի ճիշդ կարելի է խորհիլ թէ անոնք խաղի եկած կրնան ըլլալ իսրայէլեան — Մոսատ — սպասարկութեանց կողմէ: Պարզ է, թէեւ բաւական յապաղումով վարչապետարանը հերքեց: Շիրաք բաւական ձախաւեր «լուսաբանութիւն» մըն ալ կուտայ, երբ կ'ըսէ ամերիկացի լրագրողին մասին. — «Զինքը ընդունեցայ եւ հարցազրոյց մը ուզեց: Ըսի թէ նման մըտադրութիւն մը չունէի: Գոհ չմնաց: Ըսաւ թէ Ուաշինկթընէն յատկապէս եկած էր: Շատ լաւ կը հասկնամ, ուրեմն ըսի թէ տրամադիր էի խօսելու «օֆ թհը ռիքորտ» (ձայնախօսէ դուրս), համաձայնեցաւ»: Շիրաք կը տեսնէ ձայնագրող գործիքը, բայց, կը կարծէ որ լրագրողը փակած է: Կ'աւելցնէ՝ «այն տպաւորութիւնն ունեցայ որ լաւ ֆրանսերէն կը հասկնայ», կը ճշդուի իրեն՝ «պելժ է», ու Շիրաք կատակ ալ կ'ընէ «ամօթ չէ»:

Ամօթ բան մը կայ սակայն: Լրագրողը կը պնդէ որ սախօս մը չէ եւ Շարաթ օր կը սպառնար ամբողջ տեսակցութեան պատճէնը հրատարակել Երկուշաբթիի թիւով եւ անբաղձալի չակերտներն ալ դնելով, ինչ որ ըրաւ բացառիկ թիւով մը:

Եթէ հարցը վերաբերէր հասարակ մահկանացուի մը, կարելի էր խորհիլ որ մարդը ըսածը — թողածը չի գիտեր: Հարցը տարբեր է սակայն երբ կը վե — րաբերի պետական պատասխանատու դէմքի մը որ իր առաջին «բարի լոյս»էն մինչեւ «գիշեր բարի»ն, պարտի գիտակցիլ թէ ի՛նչ կ'ըսէ եւ ո՛րու կ'ըսէ: Ինչպէ՞ս համոզուիլ, որ Շիրաք կրնայ այնքան միամիտ ըլլալ, որ հաւատայ թէ «Ուաշինկթըն Թայմզ»ի խմբագիրը ամբողջ լսածները չէ արձանագրած եւ բնաւ պիտի չօգտագործէ: Եթէ այս այսպէս է, կը մնայ ուրեմն խորհիլ թէ Շիրաք գիտակցաբար ըրած է իր կափը: Այն ատեն կը ծագի ուրիշ հարց մը՝ ինչո՞ւ: Լրագրողը սապէս կը ներկայացնէ իր հանդիպումը: Շիրաք կ'ըսէ թէ տրամադիր է սիրտը բանալու, իր մտածումները յայտնելու, բայց ոչ՝ չակերտներու մէջ, իր անունով: Ինք կը խօսի, սրտբաց, ու լրագրողը կ'ընէ այնպէս որ իր անունով չըլլայ: Ինչ որ առնուազն տարօրինակ կրնայ թուել: Լրագրողին համար որեւէ բանավէճ չէր ծագեր, եթէ Մաթինեոն հերքած չըլլար: (Պզտիկ պատմութեան համար, յիշենք թէ թերթը կը պատկանի Մուն աղանդին, որ կրօնքէն անդին եւ աւելի տնտեսական մեծ եւ միջազգային մակարդակի ձեռնարկ մըն է):

×

Նման պարագաներու մէջ, հարկ է ըզգուշանալ մանաւանդ «բարեկամներէ»: Ասոնց կարգին՝ Լըքանիւէ (որ դեռ չէ մարսած Արտաքին նախարարութեան գըլուխը չըլլալը) կը հեգնէ. — « Որովհետեւ լսեցի թէ պատասխանատուութիւններ ունեցող քաղաքական դէմք մը փորձանքներու մատնուած էր, կ'ըսէր թէ չէ ըսած ինչ որ խօսակից մը կ'ըսէ թէ ըսած է, կը նախընտրեմ նօթերուս ապաւինիլ վըստահ ըլլալու համար որ ինչ որ ըսի ըսուած է եւ չի հերքուիր»:

Ընդհանրութեան, գլխաւորաբար ընկերվարականներու ուրախութիւնը բացայայտ է, թէեւ անտեղի: Կը բաւէ քիչ մը յիշողութեան տէր ըլլալ (օրինակ՝ Կրինփիսի ատեն ըսուած — չըսուածները չմոռնալ), անդրադառնալու համար թէ նման փորձանքներ ոչ աջին, ոչ ալ ձախին մենաշնորհն են, մանաւանդ ժամանակաշրջանի մը մէջ, ուր դժուար կը գտնուին երբեմնի պետական դէմքեր, որոնք կըրնային, ի պահանջեալ հարկին, այնպիսի սիբիլեան ոճ մը գործածել, որ ոչ ոք կրնար յետագային զիրենք նեղը դնել:

×

Շիրաք եւ կինը անձնական բնոյթ ունեցող այցելութիւն մը տուին Քոհլի ապարանքը՝ Օկըրսհայմ: Ֆրանսայի նախարարապետը վստահ է որ Լոնտոնի մէջ (ուր կը հաւաքուէին Երկուշաբթի) 12 Եւրոպացիները հասարակաց դիրք մը պիտի կարենան ճշդել (Սուրիոյ նկատմամբ):

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՐԹԻՒՐ ԼՈՆՏՈՆ մեռաւ 71 տարեկանին, յետ-երկարատեւ հիւանդութեան: Չեխոսլովաքիոյ նախկին արտաքին փոխ նախարարը առաւելաբար ծանօթ է ամբոխին ուրիշ դիմագիծով մը՝ Իվ Մոնթանի: Արդարեւ, Քոսթա Կավրասի դլուխ — գործոց Ֆիլմն է՝ «Խոստովանութիւնը» որ այնքան հարազատօրէն ներկայացուց այս հին համայնավարին կեանքը, զոհ ստալինեան բարբարոսութեան, 1952-ին: Կը մարմնաւորէր տխպար կեանքը անկեղծ կուսակցականի, որ գիտէր թէ ինչո՞ւ կը հետապնդուի, կը չարչարուի, կը դատապարտուի, երբ կը կռուէր Սպանիա կամ Ֆրանսա, բայց ի՞նչպէս բան մը հասկընայ, երբ իր կուսակիցներն ու ընկերներն են զինքը չարչարանքի ենթարկողները: Շինծու դատով մը դատապարտուելէ ետք, պատիժը կը վերահաստատուէր եւ քանի մը տարի մնալէ ետք իր երկիրը, Ֆրանսա կը հաստատուէր վերջնապէս: «Փրակայի գարունը» որոշ յոյսեր կուտար իրեն, որոնք շուտով ի դերեւ կ'ելլէին: 1970-ին կը զրկուէր չեխ հպատակութենէ «հակաչեխ» հատորին (Խոստովանութիւնը) համար: Այն ատեն «Իւմանիթէ»ն ալ ցեխ կը թափէր Լոնտոնի վըրայ, այսօր աւելի «պարկեշտ» է երբ կը հաղորդէ մահը՝ «եղերական ճակատագիր ապրած անձին» ու Մառշէ ցաւակցութիւն կը յայտնէ այրիին:

ՊԱԼԻ քիմիական Սանտոզ գործատան հրդեհին հետեւանքով պատահած ապականութիւնը ու թունաւորումը օդին եւ Հռենոսին շատ մեծ համեմատութիւններ առած են եւ աղէտն ալ մկրտուած՝ Չեռնոպալ...: Արեւմտեան — Գերմանիա եւ Հոլանտա խմելիք ջուր չկայ թափած անդիկին պատճառաւ, եւ լուացուիլն իսկ արգիլուած է որոշ շրջաններ: Արդէն գետը տեղ - տեղ սկսած է կարմրիլ: «Կարմիր ալիքը» կը սպառնայ նաեւ Քէօլնի եւ Տիւսըլտորֆոր գարեջուր արտադրողներուն, որոնք ուղղակի Հռենոսէն կը հայթայթէին ջուրը:

ՆԱԽԱԳԱՀ ՄԻԹԵՐԱՆ տեսակցութիւն մը տուած է Լը Փուէն շաբաթաթերթին, ուր կը ճշդէ որ երկրին պաշտպանութիւնը եւ արտաքին քաղաքականութիւնը Էլիզէի կը պատկանին:

ՖՈՒԹՊՈԼ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԽՈՒՄԲԵՐ

Փարիզեան շրջանին ախոյեանութեան մասնակցող հայկական երեք խումբերու արդիւնքներն են. —

Իսիի Հայ Մարզական — Սէ-Ա.	14	1 – 2
Ալփորվիլի Իւ-Ժի-Ա. — Վիլբրէն		2 – 0
Հ.Մ.Մ. — Ֆրանս — Էս-Օ-Ռոնի		2 – 0

A PROPOS DE LA DECISION DU BUREAU DU PARLEMENT EUROPEEN

COMMUNIQUÉ

Le Comité de Défense de la Cause arménienne et l'Association Solidarité Franco - Arménienne se félicitent de la décision prise par le Bureau élargi du Parlement européen le 22 octobre 1986.

Le renvoi du rapport sur la Question arménienne en Commission politique constitue un revers important pour la Turquie au regard des multiples pressions qu'elle a exercées auprès des parlementaires pour mettre un terme à tout débat sur la Question arménienne au Parlement européen.

La procédure entre aujourd'hui dans une phase active. La Commission politique se prononcera prochainement sur le rapport de M. J. VANDEMEULEBROUCKE et de son vote dépendra la discussion de la Question arménienne à l'Assemblée européenne de Strasbourg.

La confrontation s'annonce difficile et l'issue du vote incertain.

Dans ce contexte, nos deux organisations ont décidé d'unir leurs efforts afin de parvenir à l'adoption d'une résolution reconnaissant le génocide de 1915 et préconisant une solution politique à la question arménienne.

Nous appelons à la vigilence la communauté arménienne et lui demandons de soutenir l'action nécessaire et efficace que mènent nos organisations au sein de cette institution.

SOLIDARITE FRANCO - ARMENIENNE	COMITE DE DEFENSE DE LA CAUSE ARMENIENNE

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 11-Ի ԶԻՆԱԴԱԴԱՐԻ տարեդարձին առթիւ, «Յառաջ» լոյս չի տեսներ (Նոյեմբեր 12-ի թիւ): Մեր յաջորդ թիւը՝ Հինգշաբթի, Նոյեմբեր 13 :

Fonds A.R.A.M

ՏԱՐՕՆԻ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԲԱՆԱՀԻՒՍՈՒԹԻՒՆԸ

Բ.

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ԵՐԳԵՐ

Գեղջկական առումով աշխատանք պէտք է հասկնալ երկրագործութիւնն ու խաշնարածութիւնը, որովհետեւ միւս բոլոր արհեստներն ալ կուգան երկրորդական դիրքի վրայ եւ վերոյիշեալ երկուքն են, որոնք կը կազմեն ժողովուրդին մեծամասնութեան պարապմունքը:

Խաշնարածութեան յատուկ երգեր գոյութիւն չունին, այլ կան եղանակներ: Երգի տեղ հոն գործածուողն է սրինգը, որ թէ՛ հովիւը ուրախ տրամադրութեան մէջ եւ թէ նոյն ատեն հօտը միախումբ պահելու միջոցն է: Բարեբախտութիւն ենք ունեցած լսելու վերապրողներէ նըմանօրինակ քանի մը նուագներ, որոնք որքա՜ն յուզիչ են եւ հարազատ նմոյշներ կրնան կազմել ժողովրդական պարզունակ արուեստին:

Աշխատանքի երգեր վերնագիրին տակ ընդհանրապէս պէտք է հասկնալ դուռթանի երգեր, թէեւ կարելի է նաեւ աոր մէջ առնել աւելի փոքր պարապմունքներու երգեր՝ ինչպէս խնոցի, երկանաքարի, եւայլն:

×

ՕՐՀՆՈՒԹԵԱՆ ԵՐԳԵՐ

Օրհնութիւնը եւ աղօթքը, ընդհանրապէս պառաւ կիներու կողմէ արտասանուած, իրենց մէջ կը կրեն մարդկայնական շատ զօրաւոր չեշտ մը: Հոն կը գըտնէք սիրտեր, որոնք կը բաբախեն ամէնէն առաջ ուրիշին յաջողութեան համար: Արդարեւ, այլասիրական ի՜նչ ոգի Նոր Տարուան առթիւ արտասանուած մաղթանքներէն հետեւեալին մէջ. «Բարի նոր տարի էղնի աշխըրհին եւ էտի ճօթիկ (ամէնէն ծայրը) մըզի»: Հայ պարզունակ գիւղացիին բերնէն է, որ կարելի է լսել նմանօրինակ օրհնութիւններ:

Աղօթքները Ամենասուրբ Երրորդութեան եւ սուրբերու ուղղուած օրհնութիւններ են եւ նոյն ատեն՝ խնդրանքներ:

×

ԱՆԷԾՔ

Անէծքները դառնացած սիրտի խօսքեր են, ինչպէս՝

Հոգոց հանիգուցելոց,
Բռնիմ ձեռէդ թալիմ փողոց,
Վրէդ վառիմ կրակ ու բոց:

×

ԳՈՎԵՐԳՆԵՐ

Այս երգերուն մէջ կը գովաբանուին անհատի մը մարմնական գեղեցկութիւնները՝ ընդելուզուած գեղեցիկ նմանութիւններով, առնուած բնութենէն: Այս գլուխին տակ կարելի է առնել նաեւ այն ողբերգներն ու եղերերգները, որոնք իրենց մէջ կը բովանդակեն գովքեր՝ ուղղուած անհետացած սիրելիի մը:

×

ՀԱՆԵԼՈՒԿՆԵՐ

Հանելուկները ընդհանրապէս յանգաւոր երկատողեր են, հիմնուած՝ նմանութեան վրայ: Անոնց նպատակն է ո՛չ միայն ծառայել իբրեւ զբօսանքի նիւթ, այլեւ անուղղակիօրէն զարգացնել անհատի մը դատողութիւնն ու տրամաբանութիւնը: Հանելուկներու ժամանակն է ձմեռը, որուն ընթացքին, երկար գիշերներուն, կը հաւաքուին տուներու մէջ եւ իրարու կը հարցնեն զանոնք: Օրինակ մը.

Ինքն ի հողէն, կեանքն արեւէն,
Մահն ի ջրէն:

Այս հանելուկին պատասխանն է՝ աղ: Հանելուկին նկարագրածին համաձայն՝ զայն կը ստանանք հողէն (հող բառով հոս պէտք է հասկնալ երկիր), արեւի տաքութեան միջոցով կը գտուի եւ իր հալումը (մահ) տեղի կ'ունենայ ջուրին մէջ:

×

ԱՌԱԾՆԵՐ

Առածներուն մէջ, կարճ տողերով գեղջուկը արտայայտած է կեանքի իր իմաստասիրութիւնը, նոր բառով մը իր փիլիսոփայութիւնը՝ ճարտարօրէն, երբեմն՝ անյագ: Առածները բնականաբար ըլլալով օգտապաշտ խրատներ եւ կամ իրողութեանց ներկայացումներ, անոնց մէջ կարելի չէ գտնել որեւէ գրութիւն, որ դուրս է մարդուս օգուտի պարունակէն: Չկան հոն բնութեան վերաբերեալ առանձին ակնարկութիւններ, ինչպէս որ կարելի է հանդիպիլ գրականութեան մէջ բնութեան անջատ նկարագրութիւններու՝ պարզապէս ընդհանուր պատկերը պատրաստելու համար. ու եթէ կան, դրուած են սոսկ բաղդատութիւն մը ընելու համար մարդկային բնութեան հետ:

Գեղջուկը իր առածներուն մէջ լոկ իրականութիւնը դիտող, տեսնող եւ արտայայտող է, հեռու՝ եզրակացութեան մը յանգելու և զայն պատգամելու նպատակէն: Անոնց մէջ կարելի է գտնել մեր ներկայ հոգեբանութեան ու իմաստասիրութեան սաղմերը, սակայն այն տարբերութեամբ, որ վերջինները անխտաճանաչումէն ետք կը խորհին դարմանումին վըրայ, սակայն առածը կը մնայ լոկ իրականութիւն մը կամ իրողութիւն մը արտայայտողի դերին մէջ:

Անճար,
Կ'ուտէ անլի բանճար:

Առանց նեցուկի, անոք մարդը անլի բանճարով կը ստիպուի գոհացնել իր անօթութիւնը:

Գեղջուկը առածներուն մէջ կը ներկայանայ իբր անոք մէկը, որ միայն կը հըպատակի. չունի նախաձեռնութեան ոգի: Կարծէք կը հաւատայ, թէ ամէն ինչ կը տնօրինուի նախախնամութեան կողմէ, որուն փաստ է արդէն իր ճակատագըրապաշտութիւնը:

×

ՅՕՐԻՆՈՒԱԾՔ

Ժողովրդական երգը մեծամասնութեամբ անմիջական ներշնչման արդիւնք է: Յօրինողը զայն երգած է յագեցում տալու համար իր մէջ խլրտող եւ դուրս գալ ուզող շարժումի մը: Յանպատրաստից եւ խորապէս զգացուած չըլլալուն պատճառով, երգերուն ընդհանուր յօրինուածքը կը կաղայ:

Երկրորդ պատճառ մը յօրինուածքի տըկարութեան՝ կարելի է նկատել այն պարագան, որ կարելի չէ եղած մեր ժողովրդական երգերը իրենց ամբողջութեան մէջ գրի առնել, եւ երբեմն ալ ժողովուրդը՝ ինք երգած է խառն, ինչ որ պարելու ատեն անմիջականօրէն եկած է միտքին: Այս պատճառով՝ գրի առնուած երգերը մեզի չեն ներկայանար իրենց սկզբնական յօրինուածքի ամբողջութեան մէջ, այլ երբեմն կը պակսին տողեր, տուներ, եւայլն:

Երրորդ պատճառ մըն ալ այն պարագան է, որ երգերը մէկ գաւառէն միւսը անցնելով՝ երբեմն աճումի եւ երբեմն ալ յապաւումի ենթարկուած են: Վերոյիշեալ երեք պատճառները նկատի առնելով, կարելի չէ անկողմնակալ եւ ճշգրիտ դատում մը ընել անոնց յօրինուածքին մասին:

Մեր ձեռքը հասած երգերուն նայելով՝ անոնց յօրինուածքը տկար է: Կը պակսի անոնց մէջ գաղափարներու տրամաբանական յաջորդականութիւնը: Շատ մը տեղեր երգին գնացքը կ'օստոստէ պատկերէ պատկեր, որոնք չունին ներքին զօրեղ յարակցութիւն մը եւ կը մնան իրարաքանչիւրը անջատ – անջատ պատկերացումներ: Օրինակի համար՝ առնենք հետեւեալը.

Շաղ թափեր գետին հալեր,
Բոպիկ հետիկն է կորեր,
Առաջ գիետիկն ու գացի,
Եարոջ դուռ հանգըրցուցի:

Կախաւ կայներ վըր քարին,
Կտուց դրեր քնարին,
Ես աղջիկ եմ՝ բէլլի եմ,
Նըշանըլու եմ՝ տէլլի եմ:
(«Տարօն», Ա. Տ. Խ. էջ 27):

Այս երգը տպագրուած է Գարեգին Եպիսկոպոս Սրուանձտեանցի «Համով – հոտով» անուն ազգագրական երկասիրութեան մէջ, 1884–ին: Կը նշենք այս պարագան, ընդգծելու համար, որ անիկա չէ հրատարակուած յետ – պատերազմեան հաւաքողներու կողմէ եւ այդ պատճառաւ անըմբռնելի յօրինուածքի տկարութիւնը, այլ՝ 1884–ին, երբ տակաւին մեր նախնիք իրենց պապենական հողին վրայ էին եւ առօրեան իր սովորական ընթացքին մէջ: Անցնինք անոր յօրինուածքին:

Երկու քառատողերն ալ իրերայաջորդ տուներ են, սակայն հոն արտայայտըւած երեք գաղափարները կարելի չէ յարակցել ներքին կապով մը: Առաջին քառատողին մէջ կը նկարագրուի, թէ շաղը գետին թափած է ու հալած եւ բոպիկ ոտքին հետքը կորսուած է: Հետքը առնելով՝ գացած ու իր եարոջ դուռը գտած է: Մէկդի ձգելով տրամաբանական այն սխալը, թէ հետքը կորսուած ըլլալով՝ ինք հետքը առնելով կ'երթայ: Անցնինք երկրորդ քառատողին: Ա. երկատողին մէջ կը նըկարագրուի կաքաւ մը, որ կեցած է քարի մը վրայ եւ կտուցը դրած քարի անկիւնին. իսկ երկրորդը, թէ ես աղջիկ եմ ու բոլորին ծանօթ, նշանուած եմ եւ խենթ: Ակնյայտ է երկու քառատողերուն յարակցութեան պակասը:

(Շար. 2)

ՈՒԽՏԻ ՄԸ ՄԱՅՐԱՄՈՒՏԸ

ՎԵՐՋԻՆ «ԳԱԼՖԱՅԵԱՆ»Ը

×

Հակառակ իրենց առջեւ յարուցուած տեղի եւ անտեղի աւելի յաճախ անտեղի, դժուարութիւններու, խոչընդոտներու, պոլսահայ դպրոցները կը շարունակեն իրենց առաքելութիւնը ի սպաս մեսրոպեան տառերուն: Գոնէ մեծ մասամբ: Կան որ կը փակուին: Թաղին մէջ հայ տարրը նօսրացած կ'ըլլայ: Պոլսէն արտագաղթը երբեք չէ դադրած արդարեւ: Այսուհանդերձ, շուրջ չորս հազար հայ տղաք եւ աղջիկներ կը յաճախեն հայկական վարժարաններ:

Անոնց տնօրէն – տնօրէնուհիները ընդհանրապէս Հայեր են, իսկ փոխ – տնօրէնը՝ անպայման Թուրք, ինչպէս նաեւ ուսուցիչներէն ոմանք: Պէտք է ըսել սակայն թէ հայկական դպրոցներու Թուրք անձնակազմի թոշակները կը վճարուին Պետութեան կողմէ: Կը պատահի ալ սակայն երբեմն, եթէ ոչ միշտ, որ այդ թոշակները պարարտուին, հայ քսակներէ եկած նուէրներով...

Թէ ի՛նչ չափով աշակերտները հայերէն կը սորվին, այդ մասին Պոլսոյ մեր պաշտօնակիցները շատ խանդավառ չեն: Անկասկած, սակայն, կը սորվին աւելի քան Ֆրանսահայ մանուկները:

×

Վերեւի քանի տեղեկութիւնները տալու համար չէ որ գրի կ'առնենք այս տողերը, այլ յիշելու՝ բացառիկ պատմութիւնը պոլսահայ դպրոցներէն մէկուն, Գալֆայեանին եւ ներկայ վիճակը եւ նոյնանուն միաբանութեան:

Գալֆայեանը դպրոց մըն է՝ որ բաց է միշտ Սկիւտարի մէջ, ներկայիս շուրջ յիսուն աշակերտներով՝ որոնք կ'ուսանին ընդհանրապէս ձրի: Տեղին է նշել որ պոլսահայ դպրոցները սկզբունքով վըճարովի են:

Բացառիկ է Գալֆայեան որբանոց – դպրոցի պատմութիւնը, աւելի քան մէկ դարու պատմութիւն: Հիմնուած է 1866ին մայրապետի մը կողմէ, ինչ որ ենթադրել կուտայ թէ այս վերջինը սովորականէն դուրս անձնաւորութիւն մըն էր: Այդ թուականներուն, Պոլսոյ մէջ, իգական սեռը այնքան ալ մօտիկ եւ ընտանի չէր հանրային գործունէութեան:

Անցողակի ըսենք որ Գալֆայեան մայրապետ ասեղնագործութեան ալ վարպետ էր եւ իր մէկ աշխատութիւնը արժանացած է 1868–ին, Անվէրսի ցուցահանդէսին մէջ, մրցանակի: Այսպէս կը գրէ Հայկական Խորհրդային Համայնագիտարանը:

Սրբուհի Գալֆայեան ծնած է 1822, Փետրուար 17–ին Գարթալի մէջ, Պոլսոյ մէկ արուարձանը: Մահացած՝ Պոլիս 1889, Յուլիս 4–ին: Այդ ժամանակուան համար բաւական երկար կեանք մը՝ նըւիրուած, չափահասութենէն սկսեալ, հայ մանուկներու, աղքատ աղջիկներու մանաւանդ, դաստիարակութեան:

Սրբուհի Գալֆայեան հիմնադիրն է, անցեալ դարու քառասունական թուականներուն, Գալֆայեան ուխտին, քոյրերու միաբանութիւն մը՝ թերեւս միակը որ եղած է Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցիին հովանիին տակ. դըժբախտաբար ուխտը հասած կը թուի ըլլալ իր մայրամուտին:

×

Լիոնի մէջ վերջերս առիթը ունեցանք պահ մը խօսակցելու քոյր Հռիփսիմէ Սասունեանի հետ՝ որ հիւրն էր Արման Պահատուրեան ընտանիքին:

Քոյր Հռիփսիմէ՝ որ սարկաւագ ալ ձեռնադրուած է Շնորհք Պատրիարքին կողմէ, միակն է մնացած Գալֆայեան ուխտէն: Քոյրերը, զոհ տարիներու թաւալումին, մի առ մի անհետացած են: Ու քոյր Հռիփսիմէ կը մնայ միակը երկար տարիներ, անցեալին, բարգաւաճ միաբանութեան մը՝ ի սպաս մանաւանդ Գալֆայեան որբանոցին: Ներկայիս վերջին «Գալֆայեան»ը կ'աշխատի իբրեւ հաշուակալուհի Պատրիարքարանը: Ըստ Պետական օրէնքին, իբրեւ կրօնաւոր իրեն արգիլուած է զբաղում ունենալ Գալֆայեան դպրոցին մէջ՝ որուն վարիչը եղած է, անցեալին, ատեն մը:

Քոյր Սասունեան յուսահատ չէ սակայն եւ չուզեր ըսել թէ Գալֆայեան մայրապետներու միաբանութիւնը հասած է իր վախճանին: Կ'աշխատի վառ պահել յիշատակը Սրբուհի Գալֆայեանին եւ իր դարաւոր ուխտին: Լիոնէ վերջ այցելեց Միացեալ – Նահանգները: Այժմ վերադարձած է Պոլիս. մեզի այնպէս թուեցաւ թէ չէ հրաժարած վերակենդանացնելէ, թերեւս Սփիւռքի մէկ ոստանին մէջ, իր նուիրական միաբանութիւնը շարունակելու համար, անոր շուքին տակ, ծառայելու հայ մանուկներու:

Պատմութեան համար հետաքրքրական կրնայ ըլլալ նշել թէ վերջին «Գալֆայեան»ը պոլսահայ մը չէ: Քոյր Սասունեան ծնած է 1928ին, Դամասկոս, մեծցած Պէյրութ: 1953–ին է որ «ներգաղթած» է Պոլիս, մղուած՝ մայրապետ ձեռնադրուելու փափաքէն:

ՎԱՂԻՆԱԿ ՄԻՍՔՃԵԱՆ

ՑԱՐԳԱՆՔԻ ԱՐԱՐՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր մէկին, Ամենայն Սրբոց տօնին առթիւ, Ալֆորվիլի Հայկական Խաչքար Յուշարձանին առջեւ, ոստիկանական ուժերու հսկողութեան տակ, համախմբում եւ յարգանքի արարողութիւն մը տեղի ունեցաւ ի յիշատակ Թուրք կառավարութեան կողմէ հրահանգուած 1915–ի ցեղասպանութեան զոհ մէկ ու կէս միլիոն Հայերուն: Խաչքարին տակ զետեղուած է արձանագրութեան նոր քարը, հայերէն եւ ֆրանսերէն: Նոր՝ որովհետեւ թարմացնելու համար միտքերը, յիշենք որ պաշտօնա-

Fonds A.R.A.M

կան բացումէն, 1984, Ապրիլ 29, ներկայութեամբ Վազգէն Ա. Կաթողիկոսի և նախարար – քաղաքապետ՝ Ժողէֆ Ֆրանչեսքիի, չորս օր ետք, Մայիս 3–ին, ռումբի մը պայթումը կը վնասէր յուշարձանին։ Դէպքերը ծանօթ են բոլորին։

Ժամը 10–ին, ժողովուրդը սկսաւ հաւաքուիլ յուշարձանին առջեւ։ Զետեղուեցան ծաղկեպսակներ՝ Ալֆորվիլի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղի, Ս. Պօղոս – Պետրոս Եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան եւ Ս. Մեսրոպ Կրթարանի վարչութեան կողմէ։ Նաեւ ծաղկեփունջեր, թաղարներ դրուեցան։

Մի քանի վայրկեան յետոյ կատարուեցաւ հոգեհանգստեան արարողութիւն։ Հոգեւոր հովիւ՝ Ներսէս Ծ. Վրդ. Բապուճեան արտասանեց Հոգւոցը եւ հաւաքական «Հայր Մեր»ով վերջ գտաւ այս պարզ, բայց տպաւորիչ հանդիսութիւնը որուն ներկայ եղան Ալֆորվիլի միութիւններէն՝ եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան, Ս. Մեսրոպ Կրթարանի, Հայ Մշակոյթի Տան, Հ. Յ. Դաշնակցութեան, Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի, Հ.Յ.Դ. Նոր Սերունդի եւ Ալֆորվիլի Հայ Երիտասարդաց Միութեան Մարզականի (Իփ – Ժի – Ա.) ներկայացուցիչները եւ հազիւ մի քանի տասնեակ հոգի։

×

Ալֆորվիլի մէջ, տարիներու գեղեցիկ աւանդութեան մը համաձայն, այս Նոյեմբեր մէկին եւս, տեղւոյն Հ. Յ. Դաշնակցութեան Սարգիս Մինասեան Ենթակոմիտէն, հայկական եռագոյնով զարդարուած մէկ – մէկ ծաղկեփունջեր զետեղեց մահացած ընկերներու շիրիմներուն վրայ, անոնց որոնք կը հանգչին Ալֆորվիլի գերեզմանատունը։ Զմոռնալ երէցները, ռահվիրաները, անոնք որոնք գաղութը կազմեցին ու կազմակերպեցին, աքսեցան եւ յաճախ դժուար պայմաններու մէջ տուին իրենց լաւագոյնը, երախտագիտութեան ազնիւ մտածում մըն է։ Կազմակերպութեան մը համար չհրաժարիլ եւ պահել մարդկային սկզբունքներն ու առաքինութիւնները, բարոյական հարստութիւնները որոնք տասնամեակներու ընթացքին ամբարուած են, երաշխիք մըն է ամուր կորիզի եւ առողջ ապագայի։ Ուստի, գնահատելի է այս ձեռնարկը որ կը շարունակուէր Նոյեմբեր 9-ին հոգեհանգստեան կարգով մը, Ս. Պօղոս – Պետրոս Եկեղեցին, եւ հոգեճաշով մը Մշակոյթի Տան Սարգիս Մինասեան սրահին մէջ։ Յուշի եւ յարգանքի այս արարողութեան կը միանան նաեւ Կապոյտ Խաչի տիկինները որոնք նոյնպէս կը յիշեն ու կը յարգեն յիշատակն ու վաստակը իրենց մեծ ընտանիքէն բաժնըւած ընկերուհիներուն։

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

Հ. Օ. Մ. ի
62–ՐԴ ՊԱՏԳԱՄԱՒՈՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԸ ՊՈՍԹԸՆԻ ՄԷՋ

«Հայրենիք»ի Ուաթըրթաունի նոր տան մէջ, Հոկտեմբեր 22 – 25, գումարուած է Հ. Օ. Մ.ի 62–րդ Միջազգային Պատգամաւորական Ժողովը, մասնակցութեամբ Միութեան բոլոր միաւորներէ 28 իրաւասու պատգամաւորուհիներու, խորհրդակցական ձայնով 5 հրաւիրեալներու։

Բացումը կատարած է Կեդր. Վարչութեան ատենապետուհին՝ Շաքէ Մինասեան, անդրադառնալով Սփիւռքի տարածքին Հ. Օ. Մ.ի միաւորներու միջեւ ստեղծուած ոգիին, նաեւ այդ ուղղութեամբ ցուցաբերուած գործակցութեան։ Խօսք տրուած է Հ. Յ. Դ.ի ներկայացուցիչ ընկ. Ռազմիկ Մատէնլեանի, որ ողջունելով Ժողովին մասնակցողները, յաջողութիւն մաղթած է աշխատանքներուն։

Ապա, ժողովը անցած է օրակարգի նիւթերու քննարկումին։ Կարդացուած են Հ. Օ. Մ.ի Կեդր. Վարչութեան եւ տարբեր միաւորներու գործունէութեանց տեղեկագիրները։ Նիստերու ընթացքին ո՛չ միայն վերանայուած են անցնող եռամեայ գործունէութեան ծրագիրները, այլեւ աշխատանքի նոր գործելակերպ մը իւրացուած է, միջազգային տարողութեամբ կանացի եւ բարեսիրական այլ կազմակերպութեանց կողքին արժանի տեղ մը գրաւելու համար։ Ընդհանուր հարցերու քննարկումը, մեր գաղութներու առընչուող ընկերային յատուկ հարցերու վերարժեւորումը, ապա նաեւ կազմակերպական աշխատանքներու համակարգումը օրակարգի գլխաւոր կէտերը հանդիսացած են։

×

Շաբաթ, Հոկտեմբեր 25, Ուաթըրթաունի Հայ Կեդրոնի սրահին մէջ, 400 հոգիի մասնակցութեամբ տեղի ունեցած է ճաշ մը, ի պատիւ հիւր պատգամաւորուհիներու։ Հանդիսութիւնը վարած է Օննիկ Քէշիշեան (Լոս – Անճըլըսէն)։ Խօսք առնելով յանուն Հ. Յ. Դ.ի ընկ. Ռազմիկ Մատէնլեան շեշտած է, թէ «Անկախ բարեսիրական եւ մարդասիրական իր ժողովրդանուէր եզակի գործունէութենէն, Հայ Օգնութեան Միութիւնը հայակերտումութեան, ինչպէս նաեւ դպրոցաշինութեան մարզէն ներս կը շարունակէ իրագործել բացառիկ նուաճումներ, համոզումով, զոհողութեամբ, միշտ՝ հայ երիտասարդութեան դաստիարակութիւնն ու կրթութիւնը առաջնահերթ նկատելով»։ Շրջանաւարտ Կեդր. Վարչութեան ատենապետուհին՝ Շաքէ Մինասեան, իր խօսքին մէջ նշելէ ետք, թէ «1980–էն ի վեր իրականացաւ թէ՛ հոգիներէ ներս եւ թէ՛ գործնականօրէն՝ անքակտելի կերպով զօդուած եւ ժողովրդավարական ըսկըզբունքներու վրայ հիմնուած՝ Հ. Օ. Մ.ի համասփիւռքեան պատկառելի կառոյցը, 16 հազար անդամ – անդամուհիներով», պարզեւատրած է վեթերան կարգ մը անդամուհիներ։ Հուսկ՝ յայտարարած է, թէ տարի մը առաջ՝ Հ. Օ. Մ.ի 75–ամեակին առթիւ, 110 հազար տոլարի նուիրատուութեամբ Հ. Օ. Մ.ի հիմնադրամի հանգանակութեան մասնակցելէ ետք, Ճօն Երուանդ Գույումճեան խոստացած է 500 հազար տոլար տրամադրել Հ. Օ. Մ.ին, իր մօր՝ Վարդուհի Գույումճեանի յիշատակին Հանգըստեան Տուն մը կառուցանելու նպատակին։

×

Հ. Օ. Մ.ի 62–րդ Պատգամաւորական Ժողովը ընտրած է Կեդրոնական Նոր Վարչութիւնը, որ հետեւեալ պատկերը կը պարզէ. – Արփի Պալեան՝ ատենապետուհի, Ալիս Մատէնլեան՝ փոխ – ատենապետուհի, Անահիտ Վարատեան՝ քարտուղարուհի, Կրէյս Կիւրոյեան՝ գանձապահուհի, Մարօ Ֆռունճեան, Մարգրիտ Ստեփանեան, Աննիկ Զինտարգեան, Լիզա Աւագեան (Աթէնք) եւ Մարի Գորգիկեան (Փարիզ) խորհրդականներ։

– ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ –

ՊՈՒԷՆՈՍ – ԱՅՐԷՍԻ «Արմենիա» թատերասրահին մէջ, Հոկտեմբեր 20–ին, տեղի ունեցած է «Արաքս» երգչախումբի տարեկան համերգը, ղեկավարութեամբ Ժան Ալմուխեանի։ Երգացանկը բաղկացած է «Հարսանեկան քայլերգ»է (Յ. Փափազեան), «Տուտուլ»է (Ա. Պատմագըրեան), «Բազմակաքաղ»է (Ա. Սաթեան), «Նարօ ջան»է (Բ. Կանաչեան), «Շուշանի երգը»է (Ա. Տիգրանեանի «Դաւիթ Բէկ» օփերայէն), «Խրիմեան Հայրիկ» փաւերդէ (երաժշտ. Ժան Ալմուխեանի) եւ այլ գործերէ։

×

ԼՈՍ – ԱՆՃԸԼԸՍԻ մէջ իր մահկանացուն կնքած է բարերարուհի Տիկին Ռոզ Փիլիպոս (Թորոսեան)։ Ծնած էր Վան։ Երկու տարեկանին, ծնողքին հետ հաստատուած է Ֆրեզնօ։ 1932–ին ամուսնացած է Ալեք Փիլիպոսի հետ, որ պատանի տարիքին Խարբերդէն հաստատուած էր Ֆրեզնօ եւ ծանօթ անուն մը դարձած հողագործութեան ասպարէզին մէջ։ 1966–ին իր մահկանացուն կը կնքէ Ալէք Փիլիպոս, որ եղած էր հիմնադիրներէն մին Հայ Կրթական Հիմնարկութեան եւ հիմնած Պըրքլիի Հայկական Ուսմանց ամպիոնը (այժմ դադրած)։ Ռոզ Փիլիպոս կը ձեռնարկէ շրջապտոյտի մը՝ Հարաւային – Ամերիկա, Հայաստան, Լիբանան եւ այլուր, ամէնուրեք չփում հաստատելով Հայկական Կրթական հաստատութիւններու հետ եւ ծանօթանալով այլազան կարիքներու։ Տուն դարձին կ'որոշէ մեծ բարերարութիւն մը գործել, մինչ այդ իր կատարած օժանդակութիւններէն զատ։ Շուտով առիթը կը ներկայանայ։ 1969–ին հիմնուած էր Հոլիվուտի Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ ամէնօրեայ դպրոցը, որ կը գտնուէր նիւթական համեստ պայմաններու մէջ։ 1972–ին Ռոզ Փիլիպոս մեծ գումար մը նուիրելով կարելի կը դարձնէ դպրոցական նոր շէնքին հիմնարկէքը։ Այնուհետեւ դպրոցը կը կոչուի «Ռոզ եւ Ալեք Փիլիպոս» ազգային վարժարան։

×

ԼԻԲԱՆԱՆԻ պետական հեռատեսիլէն հանդէս եկած են երաժշտանոցի դաշնակի ուսուցիչ եւ երաժիշտ Պօղոս Ճելալեանի հինգ աշակերտները։ Հոկտեմբեր 19–ին պատկերասփռուած յայտագրի ընթացքին հայ դաշնակահարները նուագած են սոնաթներ եւ դասական եղանակներ եւ պատասխանած (արաբերէն) հարցումներու։ Յայտագրի ընթացքին հարցազրոյց մը կատարուած է Պօղոս Ճելալեանի հետ, իր աշակերտներուն նուագելու կարողութեան, անոնց կարելիութիւններուն եւ ապագայի հեռանկարներուն շուրջ։

×

ՊՈՒԷՆՈՍ – ԱՅՐԷՍԻ այգիներէն մէկուն մէջ, Հոկտեմբեր 18–ին եւ 19–ին, տեղի ունեցած է բանակում – սեմինար մը, մասնակցութեամբ Պուէնոս – Այրէսէն, Գորտոպայէն եւ Մոնթէվիտէօյէն շուրջ 50 երիտասարդներու։ Քննութեան առարկայ դարձած են՝ «Հայ Դատ», «Խորհ. Միութեան եւ Թուրքիոյ պատմական, քաղաքական եւ աշխարհագրական վերլուծում» եւ «Հ. Յ. Դ. վերջին ընդհանուր ժողովի որոշումներու վերլուծում» նիւթերը։ Սեմինարը կազմակերպած է Հ. Յ. Դ. – Արմենիա Երիտասարդաց Միութիւնը։

×

ՄՈՆՐԷԱԼԻ Թէքէեան Մշակութային Միութեան հրաւէրով, Հոկտեմբեր 9–ին, Մոնրէալ գացած է Երեւանի օփերայի բեմադրիչ ծանօթ աստղերէն Ռուտոլֆ Խառատեան, որ երկու ամիս իր կեցութեան շրջանին կը վերակազմակերպէ Միութեան «Նայիրի» պարախումբը։

«ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՇՈՒՐՋԳԱՐ»

ՀԱՅՐՍ ԻՆՁ ՄԻ ԲԱՆ ՊԻՏԻ ԱՍԷՐ

ՅԱԿՈԲ ԿԱՐԱՊԵՆՑ

Որքան յիշում եմ իմ եւ հօրս միջեւ խօսակցութիւնը երբեք աւարտի չէր հասնում։ Առօրեայ կցկտուր խօսքերից յետոյ, երբ հարցը էականին էր մօտենում, կամայ թէ ակամայ, քաշւում էինք մեր ներքին պատեանի մէջ, չլինի թէ մօտենանք ցաւի ակունքին։ Ես կարծում էի, թէ ցաւի ակունքը ես էի, որ անմայր էի մնացել։ Գուցէ հայրս յանցաւոր էր ըզգում ինձ անմայր թողած լինելու համար։ Չգիտեմ։ Ես հազիւ երեք տարեկան էի, երբ ծնողներս բաժանուել էին։ Երբեք չիմացայ պատճառը, չուզեցի իմանալ պատճառը։ Բոլոր ընկերներս մայր ունէին։ Իսկ իմ մայրը, որ այնքան բարի էր ու գեղեցիկ, հեռու էր ինձանից։

Երբ փոքր էի, կեանքը համակ հաղորդակցութիւն էր։ Այն օրերին ես ու հայրս հաղորդակցւում էինք։ Շատ խօսքի պէտք չկար։ Միմեանց հետ խօսում էինք ձեռքով ու ոտքով, բացականչութիւններով, սիրով, ժպիտով ու լացով, ու նաեւ, չօչափելի ու անչօշափելի հազար ու մի լարերով։ Դեռեւս մի պուտ մանուկ՝ ըզգում էի իրերի կացութիւնը։ Հօրս դէմքին նայելով կարդում էի նրա ներաշխարհը։ Ոչ միայն հօրս ներաշխարհը, այլ նաեւ իր ընկերների։ Դեռ բերան չբացած, գիտէի, թէ ինչ պիտի ասեն։ Այս հանգամանքը մտահոգութիւն էր պատճառում հօրս ընկերներին, որոնք միմեանց երես էին նայում, ապա գաղտուկ հօրս բաներ ասում, ըստ երեւոյթին ինչ – որ ոգիների միջամտութեանը վերագրելով իմ գերըզգայուն գոյութիւնը։

Երբ մի օր էլ, անկախ իմ կամքի, մեծացայ, պատանի դարձայ, յայտնաբերեցի ինձ, մարդը, որ եկել է իր հետքը թողնելու Թաւրիզի փողոցներում։ Ինձ այլ բան չէր մնացել, եթէ ոչ չալակէի սեռը եւ ման գայի փողոցներում։ Փընտռածս աղջիկ էր ու աղջիկ չէր։ Փնտռածս աշխարհն էր, այնքան աշխարհը չէր, որքան արկածախնդրութիւնը։ Այդ էլ չէր։ Արբունքը ռումբի պէս պայթել՝ տակնուվրայ էր արել ամէն ինչ։ Ընկել էի քուրայի մէջ, դուրս գալ չէի կարողանում։ Հէնց այդ օրերին էր, որ պահանջ էի զգում խօսելու հօրս հետ։ Սակայն երբ առիթը ներկայանում էր, խուսափում էի, մտածելով որ չպիտի հասկանայ ինձ։ Եւ այսպէս, հետզհետէ խորթացանք ես ու հայրս։ Ես սկսել էի իմ տեղը գրաւել աշխարհում, սկսել էի սեփական անհատականութիւն ձեռք բերել։ Ոչ հայրս փորձառութիւն ունէր հայրութիւն անելու, ոչ էլ ես փորձառութիւն ունէի զաւակութիւն անելու։ Պատահում էին պահեր, երբ բացարձակապէս ապստամբում էի հօրս դէմ՝ զգացնել տալու իմ ներկայութիւնը, որ նըման չէր այլ ներկայութեան։ Այլ խօսքով, եկել եմ։ Եկել է մէկը, որ նման չէ այլ մէկի, հարկ եղած դէպքում նա կարող է քանդել ամէն ինչ ու նորը ստեղծել։

Ես ինչ իմանայի, որ ամէն ոք, քիչ թէ շատ չափով, նոյն բովից է անցնում, որ մարդու զաւակը հազիւ ոտքի կանգնած՝ սպառնում է տապալել իր հօրը, հռչակելու իր ուրոյն անկախութիւնը ինչպէս լեռնալանջին միմեանց դէմ կոտոշ կոտոշի տուած ցուլերը։ Այդ բոլորի արանքում լինում էին օրեր երբ հայր ու որդի հասնում էին իրար։ Հայրս ինքնամփոփ մարդ էր, չէր սիրում դրսեւորել իր զգացմունքները։ Դրսեւորելիս ես աւելի էի տառապում քան ինքը, գոնէ այդպէս էի կարծում։ Այդ անակնկալ յատակ պահերին հայրս ասում էր, թէ ասելիք ունի ինձ, թէ մի օր հանգամանօրէն պիտի ասի ասելիքը։ Աստուած իմ, ի՞նչ պիտի ասի, որ ես չգիտեմ։ Եթէ իր եւ իմ մօր միջեւ պատահածն է, չեմ ուզում լսել, եղածը եղել է, վէրքը անհընար է սպիացնել։ Բացի այդ, ինչո՞ւ յետ գնալ, երբ այլեւս ես քայլում եմ աշխարհի վրայ։ Գուցէ ուզում է պատմել իր կեանքի պատմութիւնը, որը ըստ երեւոյթին եղել է գունեղ ու լի արկածներով, չէ՞ որ հայրս ու իր սերունդը մաքառեցին ու կերտեցին Հայաստանի Հանրապետութիւնը։ Յաճախ երանի եմ տուել հօրս, որ ապրել ու մասնակից է եղել պատմական մի ժամանակաշրջանի կերտմանը։ Գուցէ ուզում է ինձ խօսել իր երազների ու ձախողութիւնների մասին։ Ես գիտեմ, որ հայրս արուեստագէտ էր։ Բայց աշխարհը չգիտէ, որ նա արուեստագէտ էր։ Գուցէ հայրը ուզում է որդուն բացատրել, թէ ինչպէս առօրեայի ատամների տակ ընկած չկարողացաւ իրագործել իր նպատակները, որ նա կարող էր համբաւաւոր նկարիչ դառնալ, երաժիշտ, դերասան կամ թէ գրող եւ որ սակայն մնաց կիսաճանապարհին։ Եթէ այդ էր ուզում հայրս ինձ ասել, ապա նորութիւն պիտի չասէր, քանի որ աշխարհը լեցուն է ձախողած ճշմարիտ արուեստագէտներով։ Ինչո՞ւ միայն արուեստագէտներով։ Ո՞վ է իրապէս յաջողել կեանքում որ նա յաջողէր։ Հազիւ ծայրը ծայրին կպցրած, մէկ էլ տեսնում ես կեանքն անցել է, տակում բան չի մընացել։ Գուցէ այդ բոլորը չէ։ Գուցէ հայրս ինձ ուզում էր ասել, թէ որքա՜ն է ինձ սիրում եւ որ պատեհութիւն չունեցաւ ասելու։ Եթէ այդ էր, ապա ասելու պէտք չկար, քանի որ ես գիտեմ, երբ նոյնիսկ խռով եմ եղել իր հետ, երբ նա խռով է եղել ինձ հետ։ Չգիտեմ ի՞նչ պիտի ասէր հայրս, որ չասաց, առիթ չունեցաւ ասելու։

(Շար. 1)

Fonds A.R.A.M

Այրի Տիկին Նուարդ Ծատուրեան,
Տէր եւ Տիկին Քրիպլիյէ
եւ զաւակները,
Այրի Տիկին Անժէլ Մանտալեան,
զաւակներն ու թոռները
ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ-հօր, եղբօր, մօրեղբօր՝
ՀԱՅԿԱԿ ԾԱՏՈՒՐԵԱՆԻ
մահը, որ պատահեցաւ Նոյեմբեր 5-ին, 82 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Շաբաթ, Նոյեմբեր 8, Կուրտօն (Լոթ) ընտանեկան մտերիմ շրջանակի մէջ։

CRUBILLE
5, rue de Crimée — 75019 PARIS

ՍԷՆ-Թ'ԷԹԻԷՆ
Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Նոյեմբեր 16, Կիրակի, առաւօտեան ժամը 10.30-ին, Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ մէջ, կը մատուցուի Պատարագ։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՋԱՏԻԿ ԱԲԵՂԱՅ ԱԻԵՏԻՔԵԱՆ

Սիրով կը հրաւիրուի շրջանի հայութիւնը՝ ներկայ գտնուելու սոյն արարողութեանց։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Կապ. Խաչի Սէն-Ժեռոմի վարչութիւնը կ'ողբայ խոր կսկիծով իր վաղեմի ընկերուհիին՝
ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ԼԻՒՍԻ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆԻ
մահը եւ այս առթիւ խորին ցաւակցութիւններ կը յայտնէ ողբացեալին եղբօր՝ Տէր եւ Տիկին Մուշեղ Մուրատեանի (Փարիզ) եւ զինքը խնամող սանիկին Տիկին Ազատուհիին (Նիս) ու համայն ընտանեկան պարագաներուն։

Այս տխուր առթիւ մասնաճիւղս 300 Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման համար։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները. —

Յակոբ Սահակեան 500 Ֆ. Սահակեանի ամուսնութեան առթիւ։

Եփրեմեանի պսակին առթիւ Ժիրայր Եօզկիւլեան 400 Ֆ.։

Գազանճեանի թաղման առթիւ. — Մարգար Ծերուքեան 100 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Պալտասար Գափճեան 200, Տէր եւ Տիկին Սիմոն Սիմոնեան 50, Տէր եւ Տիկին Ժիւլիէն Գրիգորեան 50, Այրի Տիկին Գազանճեան 100, Տիկին Ալիս Շահում 200։

Յովհաննէս Այտընի պսակին առթիւ. — Լեւոն Էքէր 500 Սահակ-Մեսրոպ երգչախումբին։

Գազանճեանի թաղման առթիւ. — Տէր եւ Տիկին Հայկազ Մարտիրոսեան 100 Ֆ., Սեբաստիոյ Հայրենակցական Միութեան, Տիկին Էլիան Գազանճեան 150 հայ բանտարկեալներուն։

Պապանեանի հոգեհանգիստին առթիւ. — Պապանեան ընտանիք 500 Ֆր. 1.000 Ֆր. Հ. Բ. Ը. Միութեան, Տիկին Մաքրուհի Գարպագճեան 100, Տէր եւ Տիկին Տէր-Ստեփանեան 50, Տիկին Վարդանոյշ Մելքոնեան 20, Օր. Տրնիզ Համբարձումեան 100, Երուանդ Միքայէլեան 200, Տէր եւ Տիկին Կէօզիւնեան 200 Ֆրանք Տէր եւ Տիկին Անտրէ Սիսակեան 100 Հ. Բ. Ը. Միութեան, Շէլէլէքեան ընտանիք 100 եկեղեցւոյ դպրոցին, 100 Հ. Բ. Ը. Միութեան դպրոցին։

Ջէօրէճեանի հոգեհանգիստին առթիւ՝ Այրի Տիկին Ջէօրէճեան 100, Տէր եւ Տիկին Հայկազ Մարտիրոսեան 100 Ֆ.։

Տօնիկեանի թաղման առթիւ. — Պ. Արթիւր Մարաշլեան 100, Տիկին Յակոբեան Վարդանոյշ 50, Տօնիկեան ընտանիք 150, Ժանէթ Տօնիկեան ընտանիք 150 Ֆ.։ Տէր եւ Տիկին Վահան Ալման 2000 Ֆ. Սահակ-Մեսրոպ երգչախումբին եւ 200 ֆրանք։

(Շար.)

Ի ՆՊԱՍՏ
Ս. ՂԱԶԱՐԻ
ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՖՈՆՏԻՆ

ԻԷ. ՑԱՆԿ

Ֆ. Ֆ.
Տէր եւ Տիկին Դանիէլ Մաղիքեան 2.000
Ռընուվօ Արմէնիէն 1.500
Տէր եւ Տիկին Հայկ Գիլիճեան 1.000

Պ. Միրիճան Ալթունեան, Տոքթ. Ժան Մետաքսեան, Պ. Ժորժ Յակոբեան, Տէր եւ Տիկին Լէոն Սապունճեան, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Հէքիմեան, Պ. Հրանդ Մուսէսեան, Տիկին Լուսանուշ Պայեան, Օր. Աննա Պայեան 500-ական, Տիկին Վերժին Պօղոսեան 300, Պ. Անտրէ Թոլեան, Տիկին Պէաթրիս Տէր-Յակոբեան 200-ական ֆրանք։

×

Պելժիոյ Հայերու Միութիւն 50.000 պելժիական Ֆր.։

×

Ապու Տապիի հայ գաղութ 5.000 Ա. տոլար։

Կը խնդրուի դրամական բոլոր առաքումները ընել չէքով, միայն ու միայն հետեւեալ անունին ու հասցէին. —

CICAM
c/o Crédit Suisse
92, Ave. des Champs-Elysées
75008 PARIS

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Գազանճեան 100 ֆրանք կը նուիրեն «Յառաջ»ին իրենց բարեկամին՝ Մարտիրոս Տօնակաճեանի մահուան (Նիւ-Եորք) առթիւ։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Լիւսի Կարապետեանի մահուան առթիւ, «Յառաջ»ի բարգաւաճման Տէր եւ Տիկին Յակոբ Խսկիճեան 50 Ֆ. կը նուիրեն։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Լիոնի մասնաճիւղի վարչութիւնս Նոյեմբեր 15, Շաբաթ օր, ժամը 15-ին, անդամական ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները, գաղութիս Ս. Յակոբ Եկեղեցւոյ յարակից Ազգային Տան սրահին մէջ։

Կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ եւ ճշդապահ ըլլալ։

MAISON ARMENIENNE
DE LA JEUNESSE ET DE LA CULTURE
12 - 14, rue St. Bazile — 13001 Marseille

TABLE RONDE

L'ENSEIGNEMENT DE L'ARMENIEN AUJOURD'HUI

précédée d'un diaporama sur l'histoire la culture et la langue arméniennes.

Participent :

— Professeur Robert Der Merguerian (Université Aix-Marseille I)
— Père Vartan Kéchichian (Collège Arménien Samuel - Moorat)
— Sœur Geneviève Tavitian (Ecole des Sœurs arméniennes de l'Immaculée Conception)
— Séta Bibérian (Ecole Hamazkaïne)
— Dr. Clara Kouyoumdjian (Paris)
— Père Karekine Bekdjian, Khatchig Yilmazian, Edouard Arzoumanian, Mesrop Bogossian, Huguette Touzladjian (responsables et enseignants des cours hébdomadaires d'arménien).

Le débat est dirigé par Monsieur Garo HOVSEPIAN

Vendredi 14 Novembre à 20h30

Entrée libre

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ

ՄԻՍԱՔ ՄԵԾԱՐԵՆՑԻ

ծննդեան 100-ամեակին

իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն Տիկին Նոյեմիկ Իւսէֆի-Քերէքեշեան, Օր. Վիլմա Պէօրէքեան, Կարապետ Տագէսեան, Ժան Թապաքեան եւ՝
ԶՈՒԼԱԼ ԳԱԶԱՆՃԵԱՆ

Ուրբաթ, Նոյ. 28, ժամը 20.30-ին,
YAN'S CLUB
5, avenue Reille, 75014 Paris

կազմակերպութեամբ՝
ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆԻ
100-ԱՄԵԱԿԻ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ
ԵՒ ԵԱՆ'Ց ԱԿՈՒՄԲԻՆ

Հանդիսութեան աւարտին՝ ճաշ, ակումբին մէջ։

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Ճաշին մասնակցելու համար տեղերը ապահովել հեռաձայնելով հետեւեալ թիւերուն՝
48 78 22 79 — 43 81 80 82 — 45 89 20 48

ՀԱՅ ՏԻՍՔ

կը կազմակերպէ

ՅՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ - ՎԱՃԱՌՔ

Ի ՆՊԱՍՏ
ԻՍԻԻ
ՀԱՅԿ. ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ԿԱՌՈՒՑՄԱՆ
ՎԱՃԱՌՔԻ ԿԸ ԴՐՈՒԻՆ

ԻՍԻԻ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՍՐԱՀԸ
6, ave. Bourgain — Issy-les-Moulineaux

Փարիզի տանտիկնոջ Հայաստանի ցուցադրած բոլոր տարիքները՝ բիբեղապակի, յախճապակի, ձեռային աշխատանքներ, ձայնապնակ, ձայներիզ, գիրք, հայկ. վիտէօֆիլմեր եւ հայկական զանազան նուէրներ։

Շաբաթ եւ Կիրակի, Նոյեմբեր 29 30, ժամը 14 - 19 :

ԱՄԱՆՈՐԻ ԱՌԹԻՒ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՆՈՒԷՐՆԵՐ

IMPORTANTE SOCIETE
RECHERCHE
Couple pour gardiennage bureaux et entrepôts.
Appartement fourni sur place.
Souhaiterions personnes pré- retraite
— Ecrire avec C.V. + photos
SA. NAVIAL
à l'attention de Jean Nazarian
B. P. 137
Z. I. La Palun
13722 Marignane Cedex

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 11-Ի ԶԻՆԱԴԱԴԱՐԻ ՅԻՇԱՏԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ
ՆԱԽԿԻՆ ՌԱԶՄԻԿՆԵՐՈՒ
ԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ԿՈՉ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ

Ինչպէս ամէն տարի, Ֆրանսահայ Նախկին Ռազմիկներու Ազգային Ընկերակցութիւնը՝ հիմնուած 1917-ին, կը հրաւիրէ բոլոր Հայերը իրենց ներկայութեամբ յարգելու երկու մեծ պատերազմներուն պատուոյ դաշտին վրայ ինկած Ֆրանսացի եւ Հայ քաջամարտիկներու յիշատակը։

Այս առթիւ մեր յարգանքի տուրքը բերած կ'ըլլանք մեր հազարաւոր նահատակ կամաւորներուն, ռազմիկներուն եւ դիմադրական պայքարի քաջամարտիկներուն ու աւելի քան մէկուկէս միլիոն դարուս առաջին ցեղասպանութեան նահատակ հայ զոհերուն։

Համախմբում՝ Փեռ Լաշէզի գերեզմանատունը, Մենիլմոնթանի գլխաւոր մուտքին առջեւ, Նոյեմբեր 11, ժամը 14.30ին։

Նոյն առթիւ այց Անդրանիկի յուշարձանին եւ ուրիշ նահատակներու շիրիմներուն։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆրանսայի Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղս Օր. Ա. Գասպարեանէ շնորհակալութեամբ ստացած է 200 Ֆ.։

Auditorium d'Issy-les-Moulineaux
11 - 13, rue Danton

Mercredi 12 Novembre à 20h30

sous la présidence de
ANDRÉ SANTINI
Sous-secrétaire d'Etat aux rapatriés,
Maire d'Issy-les-Moulineaux

Réception de :
AÏDA AZNAVOUR - GARVARENTZ
à l'occasion de la sortie de son livre
« PETIT FRERE »
Présentation - signature

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Դպրոցասէրի Տօնածառը
Կիրակի, Դեկտեմբեր 14-ին
Մանրամասնութիւնները յետագային։

×

Հայկական Ծնունդի ընտանեկան երեկոյթ Յունուար 10, կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղէ կողմէ։

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ
Նախաձեռնութեամբ
ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՍԵՒՐԱՆ - ԼԻՎՐԻ ԿԱՐԿԱՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ
GRANDE SOIRÉE DANSANTE
organisée par la section de Sevran de la Croix Bleue des Arméniens de France
LE SAMEDI 15 NOVEMBRE, A 20 HEURES 30
Salle des Fêtes de Sevran
9, rue Gabriel Peri — Près de la Mairie
մասնակցութեամբ՝
« ՑԱՂԹԱՆԱԿ » Նուագախումբի
SPECIALITES et AMBIANCE ARMENIENNES
Tenue correcte exigée

Fonds A.R.A.M

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
13

JEUDI
13 NOVEMBRE
1986

LE NUMERO : 4,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TEL.: (1) 47. 70. 86. 60 — TELEX: HARATCH 280 868 F
C.C.P. PARIS 15069-82 E — 51027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 600 Ֆ. — Վեցամսեայ : 310 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 700 Ֆ. — Հատը : 4,00 Ֆ.

61րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 16.356 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 61e ANNÉE — No 16.356

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԵՐԿՈՒ ՊԱՏԱՆԴ ԵՒՍ ԱԶԱՏ ԱՐՁԱԿՈՒԵՑԱՆ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ՝ ՍՈՒՐԻՈՅ, ԲԱՅՑ ՆԱԵՒ ԱԼԺԵՐԻՈՅ ԵՒ ՍԱՈՒՏԻ ԱՐԱԲԻՈՅ

Երկուշաբթի իրիկուն, Պէյրութի մէջ կը սպասէր սպասում մը, Պօ — Ռիվաժ պանդոկը, որ պիտի տեւէր մինչեւ առաւօտեան 3: Ֆրանսայի դեսպանը, ճարահատ կը մեկնէր, խոստացուած երկու պատանդները չէին եկած: Աւելի ուշ կը հաստատուէր որ Դամասկոս են: Երեքշաբթի օր Դամասկոսէն Փարիզ կը հասնէին, ուր զիրենք կ'ընդունէր Շիրաք: Նախարարապետը քանի մը խօսք կ'արտասանէր եւ անդրադառնալով միւս պատանդներու (6) կ'ըսէր թէ կառավարութիւնը կ'ընէ ինչ որ իր կարելիութեան սահմաններուն մէջ է եւ համապատասխան Ֆրանսայի պատիւին եւ արժանաւորութեան, որպէսզի անոնք ալ ազատութիւնը վերագտնեն: Նոյն առթիւ, Շիրաք շնորհակալութիւն կը յայտնէր Սուրիոյ կառավարութեան, բայց նաեւ՝ Սաուտի Արաբիոյ եւ Ալժերիոյ:

Ազատ արձակուած երկու պատանդներն են՝ Մարսէլ Քուտարի և Քամիյլ Սոնթակ: Առաջինը առեւանգուեր էր Սեպտեմբեր 24-ին անորոշ պայմաններու մէջ եւ առեւանգումին տէր եղող կազմակերպութիւնը - Յեղափոխական արդարութեան կազմակերպութիւն - յայտարարած էր թէ ֆրանսական սպասարկութեանց գործակալ մըն էր: Պատանդներուն ամէնէն «անծանօթն» էր, քանի որ անունը երբեք չէ տրուած: Ծնած է Մարսէյլ, սուրիացի ծնողքէ եւ միայն 1982-ին Փրանսահպատակ դարձած: Ուսումը բրած է Պաղեստինի յոյն - կաթողիկէ դպրեվանք մը, յարաբերութիւններ ունենալով յետադայի գերպ. Քապուչին: Կինն ալ Պարսիկ է: Սոնթակ, 85 տարեկան, կը պատրաստուէր Ֆրանսա վերադառնալ: Ալզասցի, Լիբանան գացած էր Փրանսական հողատարութեան գրասենեակին որպէս պատուիրակ Սիթրոյէնի եւ Փէօժոյի, հոն ալ ամուսնացած էր:

Շիրաքի կառավարութիւնը, ցարդ, յաջողած է 4 պատանդ ազատ արձակել տալ: Ինչ գին վճարած է, անորոշ կը մնայ եւ որքան ալ ապահովութիւն տրուի թէ սակարկութիւն չկայ, դժուար է համոզուիլ: Ընդդիմութիւնը, (բացի՝ Շէյռնէ, որ կը գնահատէ) անշուշտ, կը ճագկէ քաղաքականութիւն մը, զոր «երկդիմի» կ'որակէ: Ինչ որ ըլլայ վճարուած գինը, հետեւանքը դրական ըլլալով, Շիրաքի վարկը կը բարձրանայ, գոնէ՝ առ այժմ:

Կը մնայ վեց պատանդ՝ Մարսէլ Քարթոն (1985 Մարտ 22-ին առեւանգուած), Ժան Լուի Նորմանտէն (1986, Մարտ 8), Մարսէլ Ֆոնթէն (1985, Մարտ 22), Ժ. Փ. Քոֆման (1985, Մայիս 22), Ժ. Լ. Նորմանտէն (1986, Մարտ 8): Գալով Միշէլ Սէօռայի, որուն սպանութիւնը հաղորդած էր ճիհատը, արդի տագնապէ մեռած ըլլայ, ըստ Քուտարիի:

×

ՄԵՂՄ ՄԻՋՈՑՆԵՐ ՍՈՒՐԻՈՅ ԴԷՄ

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ ՉԻ ՄԱՍՆԱԿՑԻՐ

Լոնտոնի մէջ, Եւրոպայի Արտաքին 11 նախարարները յաջողեցան միջին ճամբայ մը գտնել, ցոյց տալու համար թէ համակամութիւն կը տիրէ եւ թէ բոլորը համաձայն են դատապարտելու համար միջազգային ահաբեկչութիւնը եւ ազդարարութեան պէս բան մը ղրկելու Սուրիացիներուն:

Հրապարակուած զեկոյցը կը չեշտէ որ Եւրոպացիք (բացի՝ Յունաստանէ) կ'ուզեն յստակ ուղերձ մը յանձնել Սուրիոյ ըսելու համար թէ ինչ որ պատահեցաւ անընդունելի է: Իրաց այս կացութեան մէջ, չորս միջոցներ ձեռք կ'առնուին Սուրիոյ նկատմամբ. — Ա) Զէնքի ոչ մէկ վաճառք Սուրիոյ: Բ) Դադրեցում բարձր մակարդակի վրայ այցելութիւններու Սուրիա կամ Սուրիայէն: Գ) Իւրաքանչիւրը մօտէն կը քննէ իր երկրի սուրիական դիւանագիտական եւ հիւպատոսական մարմինները եւ ձեռք կ'առնէ համապատասխան միջոցներ: Դ) Իւրաքանչիւրը կը վերաքննէ եւ կ'ամրապնդէ ապահովութեան նախազգուշական միջոցները սուրիական օդանաւային գիծերու շուրջ: Այս երգչախումբին մէջ, Յունաստան սոլիսթ կը մնայ, մերժելով միանալ իր ընկերակիցներուն:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՎԻԱՉԷՍԼԱՒ ՄՈԼՈՏՈՎ մեռաւ 96 տարեկանին: Ստալինի նախկին Արտաքին նախարարը աւելի ծանօթ էր իր անունով մկրտուած հրկիզիչ ռումբով քան՝ վարած քաղաքականութեամբ: Վերջին վերապրողներէն Հոկտեմբերեան յեղափոխութեան, վարչապետ ալ եղած էր եւ անունը գլխաւորաբար կը յիշեցնէ գերման - խորհրդային դաշնագիրը, զոր ստորագրեց 1939-ին իր պաշտօնակցին՝ Ֆոն Ռիպընթրոփի հետ: Շատեր թերեւս իր մահուան լուրին շնորհիւ անդրադառնան թէ՝ ողջ էր: Անտրէ Ֆոնթէն՝ «Վերջին Բոլշեւիկը» խորագրուած յօդուածով մը կը ներկայացնէ զայն, որուն համար Չըրչիլ կը գրէր.— «Ժպիտը սիբիրեան ձմրան մտածել կու տար», մինչ Լենին զայն կը նկատէր «ըլլրասենեակի լաւագոյն պաշտօնեան, զոր Ռուսաստան ունի»: Մինչեւ վերջը հաւատարիմ մնացած է, նոյնիսկ երբ Ստալին աքսորած ու բանտարկել տուած է կինը, որ Հրեայ էր: Հրապարակաւ լացած ալ էր Ստալինի թաղումին օրը:

ՄԻԱՑԵԱԼ - ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ խոստացած կ'ըլլան Իրանի այլեւս ԱՈՒԱՔՍ ռատար - օդանաւեր չհայթայթել Իրաքի, Լիբանանի ամերիկացի պատանդներուն փոխարէն: Լուրը կու տայ Փեթրօսթրաթեժի շարաթաթերթը (Պետրոս Թերզեան) եւ Լը Մոնտ լայն արձագանգ կու տար Նոյեմբեր 12-ի իր թիւով: Նոյն լուրին կապակցութեամբ, թերթը կը բացատրէ թէ առանց ամերիկեան այդ օդանաւերուն, անկարելի է Իրաքի իր օդանաւերուն պարենաւորումը ապահովել թռիչքի ատեն, երբ իրենց շրջագիծէն անդին կ'անցնին, հեռաւոր թիրախներու համար, ինչպէս Սիրիի քարիւղային կեդրոնը: Եթէ, Սիրի չհասնին Իրաքցիները, Իրան կրնայ աւելցնել զուտ քարիւղի իր արտածումը, որ զգալի կերպով նուազած էր Օգոստոս 12-ի իրաքեան յարձակումէն ի վեր:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ոստիկանութիւնը երկու հոգի ձերբակալած է, որպէս պատասխանատու Անգարայի յորդանանցի դեսպանատան Ա. քարտուղարին սպանութեան (1985, Յուլիս): Երկուքէն մէկը խոստովաներ է որ սպաննած է դիւանագէտը: Դեսպանատան թարգմանն է եւ ըսած է որ Իսլամական Ճիհատին հաշւոյն գործած է իր արարքը:

ՓԱՐԻԶԻ մէջ, Երկուշաբթի գիշեր երեք յաջորդական ռմբափորձեր պատահեցան, որոնց տէր եղաւ Աքսիոն - Տիրէքթ: Թիրախ ծառայեցին Փէօժօի ընդհ. տնօրէնութիւնը (Ավընիւ տը լա Կռանտ - Արմէ), Թոթալ (Տէֆանս), եւ Փէշինէ: Վնասները միայն նիւթական են: Ծայրայեղ-ձախ կազմակերպութիւնը կը բողոքէր Պոթայի այցելութեան դէմ:

ՊՈԼՍՈՅ սինակոկին ռմբափորձին զոհերուն թիւը 22-ի բարձրացաւ, վիրաւորներէն մէկուն մահով:

ՖՐԱՆՍԱՀՊԱՏԱԿՈՒԹԵԱՆ նոր օրինագիծը, նկատի առաւ Պետութեան Խորհուրդի որոշ դիտողութիւններ, բայց ոչ՝ բոլորը: Օտար ծնողքէ ծնողը ինքնաբերաբար Ֆրանսացի պիտի չըլլայ: կրնայ դիմում ընել 16 տարեկանէն 23-ի միջեւ: Ամուսնութիւնն ալ Ֆրանսահպատակ չի դարձներ, ինքնաբերաբար, օտարը որ Ֆրանսացիի մը հետ կ'ամուսնանայ: Ըստ ոմանց Ֆրանսա հարիւր տարի ետ կ'երթայ եւ այս սահմանափակումները կը խրտչեցնեն ոմանք: Մնաց որ, սակայն, կան օտար ծնողքէ ծնածներ, որոնք կը բողոքեն որ ինքնաբերաբար Ֆրանսացի դարձած են (այդպէս էր՝ ցարդ), մինչ կ'ուզէին իրենց ծնողքին ազգութիւնը ունենալ: Հոս ալ, կրկնակ ազգութեան հարցը կը ծնի:

ՖՈՒԹՊՈԼ

Վալանս եւ Լիոն–Տէսին առաջատար դիրքերու վրայ

Տասը խաղերէ ետք, Վալանսի Հայ Մարզականը, Ֆրանսայի առաջնութեան մէջ 4-րդ բաժանում, կը մնայ միշտ առանց պարտութեան: Կիրակի օր, Կրընոպլի մէջ, յաղթած է տեղւոյն Ֆութպոլ Քլէօպին (2) մէկ գերոյով: Վալանս կը պահէ ուրեմն իր առաջատարի դիրքը «Ժօժօ»ի ընկերակցութեամբ: Նոյեմբեր 16-ի համար պաշտօնական մրցում չունի Վալանս: Երկրորդ խումբն է որ պիտի խաղայ Ռոն - Ալփ լիկի բաժակին համար, իր դաշտին վրայ, Թուրնոնի հետ: Վալանսի այս պահեստին ալ կը փայլի լիկի ախոյեանութեան մէջ: Առաջատար է, յաղթելէ յետոյ Սէն - Սէնֆորիէնի 3 - 0-ով: Առաջատար՝ Փրոմոսիոն տ'օնէօրի իր խմբակին մէջ:

Նոյն լիկի բարձրագոյն դասակարգին մէջ, Հ. Մ. Ը. Մ. Լիոն - Տէսին ալ լաւ դիրքի վրայ է: Վօ - ան - Վըլէնի դաշտին վրայ, կարեւոր յաջողութիւն մը ունեցած է (2 - 0) տեղւոյն խումբին դէմ, ինչ որ Հ. Մ. Ը. Մ.ը կը բարձրացնէ դասաւորումին առաջին աստիճանին վրայ:

Կիրակի, Նոյեմբեր 16-ին, Հ.Մ.Ը.Մ - Լիոն - Տէսին կ'ընդունի Լա Թալոտիէրի խումբը, ի հաշիւ Ֆրանսայի բաժակի 5-րդ շրջանին: Մրցակիցը մէկ աստիճան վար դասակարգի կը պատկանի, բայց Լիոն - Տէսին պէտք է մնայ զգոյշ: Բաժակախաղի մէջ անակնկալներ յաճախ կը պատահին:

Ռոնի նահանգային ախոյենութեան մէջ, երկրորդ յաջողութիւն մը Վիէնի մեր ակումբին. կը յաղթէ Մէզիէօյի (2 - 0). Վիէն 7-րդ է 5 խաղերէ վերջ:

Լիոն - Տէսինի պահեստին դժուարութեան մէջ է: Կը մնայ դասաւորումին վերջին աստիճանին վրայ, պարտուելէ յետոյ Պիւէրէ 3 - 1:

Լուարի մէջ, Սէն - Շամոնի Արարատին մրցումը յետաձգուած է: Արարատ 5-րդ է դասաւորումի տախտակին վրայ: Կը պայքարի նահանգին երրորդ դասակարգին մէջ:

Փարիզեան շրջանի հայանուն երկու գլխաւոր ակումբներէն մէկը ուրախացաւ Կիրակի օր, միւսը՝ տխրեցաւ: Ալֆորվիլ, պարտութեան մատնելով Վիլքրէնի պահեստին (2 - 0), կը մնայ առաջատար Վալ - տը - Մառնի առաջին դասակարգին մէջ: Իսկ, յաղթուելով, իր իսկ դաշտին վրայ, Ս. Ա. 14-րդէն (2 - 1), ի հաշիւ Հօ - տը - Սէնի առաջնութեան, ինքզինքը կը գտնէ դասաւորումին միջակ դիրքերուն վրայ: Տակաւին կան 16 մրցումներ մինչեւ գարուն: Մրցակիցներէն շատեր կրնան պահել, ուրեմն, վերելք կատարելու իրենց յոյսերը:

ՎԱՂԻՆԱԿ ՄԻՍՔՃԵԱՆ

×

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ 49-ՐԴ ԱԽՈՅԵՆՈՒԹԻՒՆ

×

«ԱՐԱՐԱՏ» - ԴՆԵՊՐ» ՀԱՒԱՍԱՐ (3 - 3)

Նոյեմբեր 9-ի եւ 10-ի խաղերու արդիւնքներն են. —

Զէնիթ - Կայրաթ	3 - 1
Շախտեոր - Չերնոմորեց	2 - 1
Դինամօ Թ. - Դինամօ Մ.	1 - 2
Նեֆթչի - Դինամօ Կ.	0 - 0
Ժալգիրիս - Տորպեդօ Մ.	1 - 0
Մետալիստ - Դինամօ Մինսկ	1 - 0
Տորպեդօ Ք. - Սպարտակ	0 - 1
Արարատ - Դնեպր	3 - 3

×

Այս խաղերէն ետք դասաւորումը կը գլխաւորէր Մոսկուայի «Դինամօ»ն 34 կէտով, որուն կը հետեւէին Սպարտակ 33, Զէնիթ, Շախտեոր 31-ական, Դինամօ Թ. 29, Տորպեդօ Մ., Դինամօ Կ., Ժալգիրիս 28-ական, Մետալիստ 27, Դինամօ Մինսկ, Կայրաթ, Նեֆթչի, Արարատ 26-ական, Դնեպր 25, Չերնոմորեց 21 եւ Տորպեդօ Ք. 17 կէտերով:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ
(ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ - ՆՈՅԵՄԲԵՐ 4 - 6)

ԵՐԵՒԱՆԻ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿԻ ՆԱԽԿԻՆ ՇՐՋԱՆԱՒԱՐՏՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐ

Մօտ 30 տարի է, որ Երեւանի բժշկական հիմնարկին մէջ կ'ուսանին նաեւ օտար երկիրներէ երիտասարդներ: Անոնցմէ աւելի քան 360-ը, որոնք վկայուած են այդ հիմնարկէն, Սփիւռքի Հայեր են: Երեւան գումարուած բժիշկներու գիտական - գործնական ժողովին մասնակցած են նաեւ հիմնարկի շրջանաւարտ եւ ներկայիս Մերձաւոր - Արեւելք պաշտօնավարող հայ բժիշկներ: Ժողովին խօսուած է արդի բժշկագիտութեան կենսական հարցերու, խորհրդային բժշկագիտութեան նորագոյն նուաճումներու մասին: Հիմնարկի նախկին շրջանաւարտները ընդունուած են Հայաստանի Առողջապահութեան նախարար Էմիլ Գաբրիէլեանի կողմէ:

Fonds A.R.A.M

ՏԱՐՕՆԻ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԲԱՆԱՀԻՒՍՈՒԹԻՒՆԸ

(Գ. եւ վերջ)

ԲՆՈՒԹԻՒՆԸ՝
ԵՐԳԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Ժողովրդական բոլոր երգերուն մէջ ալ բնութիւնը ներկայ է: Կարծէք բնութիւնն ու գիւղացին շաղախուած են իրարու հետ: Գեղջուկը յարատեւ շփման մէջ գտնուելով բնութեան հետ ուսումնասիրած է զայն խորապէս եւ կրցած է հարազատօրէն արտայայտել: Բնութենէն վերցուած իր պատկերները մեծ յաջողութիւն ցոյց կուտան: Բնութեան այս հարազատ զգացումը յատուկ է երկրագործութեամբ պարապող բոլոր ժողովուրդներուն: Բնութիւնը անոնց համար մայր է, որուն արգանդէն ծնունդ կ՚առնեն երկրին բարիքները:

Բնութիւնը նկարագրուած է երգերուն մէջ, երկու ձեւով: Նախ իբր մաս գծուած պատկեր մը, ինչպէս՝

Ամպեր երկինք կը լողէր,
Մանրիկ անձրեւ կը ցօղէր,
Եար վրր դրան կը դողէր,
Քըց նռան կուժ կը շողէր:
(«Տարօն», Ա. Տ. Խ., էջ 28):

Երկրորդ՝ իբր բաղդատութիւն մը մարդկային բնութեան հետ, ինչպէս՝

Արեւն ընկաւ Խամուր բերդին,
Քո սէրն ընկաւ մըջ իմ լերդին,
Ես քեզ սիրիմ, թըղ գիս քերթին:

×

ՅԱՆԳԱՅԻՆ ԴՐՈՒԹԻՒՆ

Ժողովրդական ստեղծագործութիւններուն մէջ կը պակսի ներկայի մեր պահանջկոտութիւնը՝ ի մասին յանգային դրութեան: Անոնք ազդեցութեան տակն են միջնադարեան տաղերգուներուն: Ինչ որ այսօր դէշ կը հնչէ մեր ականջներուն, տաղաչափական ընդունուած ձեւ էր ատենին: Նման մասունք բանիներու յանգային դրութիւնը, զոր կը մերժէ մեր արդի գեղագիտական ճաշակը, ի զօրու կը գտնենք այս երգերուն մէջ: Օրինակ՝

Գացինք արտեր բոնինք լոր,
Աղջիկ տեսանք եայլի ձոր,
Նման էր կարմիր խնձոր:
(«Տարօն», Ա. Տ. Խ., էջ 41):

Նոյն մասունք բանիի՝ գոյականներու այս յանգաւորումը, հակառակ ստեղծուած գեղեցիկ եւ ինքնատիպ պատկերներուն, դէշ կը հնչէ մեր ականջներուն:

Ժողովրդական երգերուն մէջ կիրարկուած կը գտնենք երկու տեսակ յանգային դրութիւն. – 1) Քօղաւոր, 2) պարզ կամ մերկ: Քօղաւորը այն է, որ տողի մը մէջ ո՛չ միայն վերջին բառը յանգ կը կազմէ իր նախընթացին հետ, այլեւ՝ նոյնիսկ վերջընթեր բառերը: Օրինակ՝

Մշու դաշտ կ՚ըսեն խորոտկի
տեղ էր,
Քու թուխ թուխ աչքեր
ժամտան կանթեղ էր,
Քու մէջտան ճակատ
պագնելու տեղ էր,
Երկուս մէկ շապիկ
փողպտիկ նեղ էր,
Քու շունչ որ շնչէր
խնցերու դեղ էր:
(«Տարօն», Ա. Տ. Խ., էջ 44):

Իսկ պարզ կամ մերկ տեսակը, մեր սովորական ըմբռնումով յանգն է եւ պէտք չենք տեսներ օրինակով ցոյց տալու:

Տողերու յանգաւորումէն եաք, երբեմն կարելի է հանդիպիլ բառերու, որոնք կը կրկնուին խրաքանչիւրի վերջաւորութեան, ինչպէս «Տէրըֆօ»ին, «Խորոտիկ»ին եւ այլ երգերուն մէջ:

×

ԵՐԳԵՐՈՒՆ
ԱՇԽԱՐՀԱՀԱՅԵԱՑՔԸ

Երգը առաւելաբար սիրտի գործ է, քան թէ միտքի, ու դժուար է այդ պատճառով հոն գտնել գաղափարներ՝ գեղջուկին աշխարհահայեացքին, կեանքը դիտելու իր կերպին շուրջ: Ժողովրդական երգը չի սիրեր զբաղիլ վերացական նիւթերով, անոր դերը կը կայանայ արտաբերել միտքի վեզումները: Գեղջուկին աշխարհահայեցքը արտայայտուած է առածներուն մէջ:

Միակ գաղափարը, զոր գտած ենք, հետեւեալն է.

Սրտիկ մալուլ մի մընայ,
Աշխարհի մարդու չի մընայ:

Կամ ուրիշ բառերով կ՚արտայայտուի աշխարհի ունայնութիւնը.

Խտայ սուտ ու փուճ տունէն
մարդու չի մնար:

Գեղջուկին ընդհանուր տրամադրութիւնը կեանքին հանդէպ կը մնայ լաւատես: Հոս եւս նոյն գաղափարն է, որ կը ջատագովուի: Կը յանձնարարուի ուրախ ըլլալ, յայտարարելով աշխարհի ունայնութիւնը:

×

ՏԱՐՕՆԻ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ
ՍՏԵՂԾԱԳՈՐԾՈՒԹԵԱՆ
ՀԱՄԱՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՐԺԷՔԸ

Անցեալին՝ հայութեան Մեսրոպը, Խորենացին ու Խաչատուր Տարօնացին տըւող գաւառ մը, դժուար կուգայ ըմբռնելու, թէ տուած չըլլայ աչքառու ժողովրդական ստեղծագործութիւն մը: Կ՚ուզենք, որ ներկայ փոքր ուսումնասիրութիւնը խթան մը ըլլայ հայ մտաւորականութեան՝ զբաղելու համար Տարօնի ժողովրդական ստեղծագործութեամբ եւ ճշգրոշելու այդ բանահիւսութեան տեղը՝ մեր մշակոյթի գանձարանին մէջ:

Ուրախալի է, որ Բարսեղ Կանաչեան հետաքրքրուած է մեր ժողովրդական երգերով: Խօսքերը գրի առնելով՝ եղանակը մշակած է: Անոնցմէ նշենք «Նանօր»ը, «Շուշոն», «Խորոտիկ»ը, եւայլն: Անվարան կարելի է ըսել, որ անոնք ամէնէն աւելի գնահատուածներն են հասարակութեան կողմէ:

Երաժիշտ Բարսեղ Կանաչեանէն զատ՝ Սպիրիդոն Մելիքեան եւս աւելի լայն ծրագիրով մը փորձած է իրենց բնական ձեւին մէջ ձայնագրել Տարօնի երգերը: Անոնք հրատարակուած են 1950-ին (Երեւան), ընդարձակ երկու հատորներու մէջ:

Զատ Տարօնի երգերով երգահանդէսներ տուած է Տիկին Արմենուհի Գեւոնեան (Մշոյ Գեղամին աղջիկը), Ֆրանսայի, Լիբանանի եւ Սուրիոյ մէջ: Կ՚երգէ զանոնք իրենց բնական եղանակներով: Այդ երգերէն շուրջ 30 հատ առանձին հատորով մը լոյս տեսան Երեւանի մէջ:

Ա. ՏԷՐ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆԵՐՈՒ Ա. ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ

Ալֆորվիլի Հայ Մշակոյթի Տունը իր բացման տասնամեակին առթիւ կազմակերպած ձեռնարկներու ծիրին մէջ, բարեբեր գաղափարը ունեցաւ հրաւիրելու Ֆրանսայի Հայ Մշակոյթի Տուները հանդիպումի մը: Առաջինը իր տեսակին մէջ, որ համախմբեց Փարիզի, Իսի լէ – Մուլինոյի, Տէսինի, Վիէնի, Վալանսի, Մարսէյլի եւ անշուշտ Ալֆորվիլի Մշակոյթի Տուներու վարչութիւններու ներկայացուցիչները, Հոկտեմբեր 25 եւ 26-ին:

Նպատակը՝ ստեղծել է այս զանազան հայաշատ քաղաքներու մշակութային կեդրոններուն միջեւ յարաբերութիւններ, փոխանակութիւններ զիրար տեղեակ պահելով կատարուած աշխատանքներու մասին եւ կարելիութիւններու սահմաններուն մէջ հաստատել գործակցութիւն: Գործակցութիւնը կարեւոր է որպէսզի իւրաքանչիւրը օգտուի միւսի փորձառութենէն: Նոյնպէս, նպատակը իրազեկ ըլլալն էր իւրաքանչիւր Մշակոյթի Տան առօրեային, իր իրագործումներուն, իր դժուարութիւններուն: Նաեւ, բնորոշել Մշակոյթի Տուներու դերը եւ խորհրդածել հայկական մշակութային արժէքներու պահպանման եւ տարածման միջոցներուն վրայ:

Տեղի ունեցան երկու յաջորդական նիստեր նախագահութեամբ Ալֆորվիլի Հայ Մշակոյթի Տան վարչութեան նախագահին՝ Արա Գրիգորեանի որ իր բացման խօսքին մէջ շեշտեց այս առաջին հանդիպումին նպատակը, տուաւ անոր իրաւասութեան սահմանները եւ յայտնեց իր համոզումը նման ձեռնարկներու կարեւորութեան եւ դրական երեւոյթներուն մասին:

Յաջորդաբար, իւրաքանչիւր Մշակոյթի Տուն հակիրճ կերպով ըրաւ իր պատմականը եւ ներկայացուց գործունէութիւններու ընդհանուր պատկերը: Վիէնի համար Գէլումեան Յովսէփ եւ Ալիս Գալուստեան, Վալանսի համար Խաչիկեան Հրայր, Ա. Կապէեան եւ Յ. Կապէեան, Իսի – լէ – Մուլինոյի համար՝ Էրիք Թորիքեան, Ալֆորվիլի համար՝ Յասմիկ Գեւոնեան, Արշալոյս Սարգիսեան եւ Արա Գրիգորեան, Մարսէյլի համար՝ Ալպէռ Պօղոսեան եւ Կարօ Յովսէփեան, Տէսինի համար՝ Հիլտա Զօպոյեան, Փարիզի համար՝ Նազելի Ֆուրթիւն եւ Ալիս Հաքիմեան: Առանց մանրամասնութիւններու մէջ մանելու կրնանք ըսել թէ իւրաքանչիւր Մշակոյթ Տուն ունի իր իւրայատուկ կառոյցը, իր եղականութիւնը, իր պատմութիւնը, իր նկարագիրը, իր հրջապատը: Տարբերութիւնները մեծ են մէկ քաղաքէն միւսը: Տարբերութիւններ որոնք աշխարհագրականէն, այսինքն միջավայրէն գուրս, յաճախ կը մեկնին Մշակոյթի Տան մը տրուելիք բնորոշումէն, կամ ունենալիք կոչումէն: Յաճախ իմաստի շփոթութիւն կը տիրէ մշակութային եւ ընկերային կոչումին շուրջ: Նոյնպէս գործելու եղանակները իրարու չեն նըմանիր եւ ենթակայ են, մեծ մասամբ, տեղական իշխանութիւններու բերած կամ չբերած նիւթական նպաստներուն: Ամենամեծ դժուարութիւնը որ շեշտուեցաւ մեծամասնութեան կողմէ, շէնքերէն ներս կանոնաւոր մշակութային կեանք ստեղծելու դժուարութիւնն է: Պատճառները բազմաթիւ եւ այլազան են՝ նիւթականի պակաս, տեղական խոչընդոտներ, գաղութի անտարբերութիւն, անձնակազմի հարց եւայլն...:

Օրակարգի յաջորդ կէտը աւելի թեքնիք եւ գործնական բնոյթ ունէր: Զանազան օրինակներ ներկայացուեցան հաշուեցոյց մը պատրաստելու համար, նոյնպէս թղթածրարի մը կազմութեան ձեւը նպաստներու դիմումներուն համար, մըշակութային կամ այլ ծրագրի մը մշակումի զանազան եղանակները եւ այլ կառուցային, կազմակերպչական եւ դրամական հարցերու շուրջ տեղեկատուութիւններու փոխանակում մը, իւրաքանչիւրը իր փորձառութեան եւ ձեռք ձգած արդիւնքներուն լոյսին տակ:

Երրորդ կէտը աւելի եւ խորհրդածութեան, եւ վիճաբանութեան նիւթ մըն էր՝ Մշակոյթի Տուներու դերին շուրջ – ինչ կ՚ընենք, ինչ կրնանք ընել, ինչ պէտք է ընել – նաեւ հայկական մշակոյթի երեւոյթները Սփիւռքի մէջ, 1986-ին: Նիւթը բաւական ընդարձակ ըլլալով կարելի չէր եզրակացութիւններու յանգիլ, այլ տալ միայն կարծիքներ, տեսակէտներ: Ըսուեցաւ թէ Մշակոյթի Տուները, որպէս կարեւոր ազդակներ մեր գոյապայքարին, ոգի մը պէտք է ստեղծեն, ներշնչեն, ոգի մը որ տայ ազգի մը պատկանելու ճշմարիտ գիտակցութիւնը: Անոնք հարկ է ըլլան միանգամայն՝ միջավայր, միջնոլորտ, հանդիպումի եւ փոխանակութեան վայր եւ նախ դպրոց բառին լայն իմաստով: Դպրոց՝ ուր սակայն զանազան գործունէութիւնները պէտք է տարբերին դպրոցի մը դասական ձեւերէն եւ ժամանակացոյցէն: Դպրոց մը որ մանուկին սրտին մէջ արթնցնէ հետաքրքրութիւնը հանդէպ հայկական մշակութային արժէքներուն, եւ զինք ինքնաբերաբար տանի իր մայրենի լեզուի ուսուցման: Լեզուն, հայ լեզուն, անոր աշխերտութիւնն ու գործածութիւնը կը մնայ հիմնական եւ կարեւորագոյն ազդակը մշակոյթի մը տան դերին: Ոգեկոչուեցաւ եւ հարց տրուեցաւ թէ ի՞նչ պէտք է ըլլայ չափահասներու տեղը Մըշակոյթի Տուներէն ներս հայ լեզուի եւ մշակոյթի առընչութեամբ:

Հանդիպումի աւարտին, որպէս ապագայի հեռանկար, զանազան գաղափարներ արտայայտուեցան՝ Ֆրանսայի Հայ Մշակոյթի Տուներու ներկայացուցչական մարմնի մը ստեղծման շուրջ, իսկ որպէս անմիջական կարիք փափաք յայտնուեցաւ համախորհուրդ գործունէութիւններու ձեռնարկման: Մասնակիցները բաժնուեցան յաջորդ հանդիպումի մը նախատեսութեամբ եւ հիւրասիրուեցան Ալֆորվիլի Հայ Մշակոյթի Տան վարչութեան կողմէ:

×

Ֆրանսայի Հայ Մշակոյթի Տուներու այս առաջին հանդիպումը եղաւ դրական այն իմաստով որ իւրաքանչիւրը նախ դուրս եկաւ իր համեմատական կղզիացումէն: Հանդիպումը լուծումներ չբերաւ, եւ չի կրնար բերել, իւրաքանչիւրի դժուարութիւններուն, այլ կարելիութիւններու դաշտ մը ցոյց տուաւ որմէ ամէն վարչութեան կրնայ քաղել տուեալներ իր գործունէութիւնը վարելու եւ հարստացնելու համար: Փոխանակումները միշտ օգտակար են, թեկուզ ըլլան պարագայական:

Մշակոյթի Տուները պէտք է տէրը ըլլան իրենց անունին եւ կոչումին: Զգտանան պարզ ակումբներ: Այլ գաղութային չափանիշով աշխատանք տանին: Բծախնդիր ըլլան ձեռնարկներու որակին: Մշակութային աշխատանքը նկատեն եւ դասեն ամէն բանէ առաջ եւ ամէն բանէ վեր: Կարեւոր է Մշակոյթի Տուներու ներկայութիւնը գաղութներէն ներս, կարեւոր է այնքան ատեն որ Հայը պիտի ապրի սատանդական եւ տէրը հղանայ իր ճակատագրին:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ԱՆՀԵՏԱՑՈՂ ԱՆՈՒՇ ԴԷՄՔ ՄԸ՝ ԲԺ. ԱՐԱՄ ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆ

×

Սեպտեմբեր 12-ին, Անվերսի մէջ, Պելժիա, ուր գացած էր իր զաւակներուն տեսութեան, կարճ անհանգստութենէ մը ետք իր մահկանացուն կնքեց Լիբանանի եւ Սուրիոյ հայութեան համար անոյշ եւ ազնուական մարդ մը, Ազգային – հանրային վաստակաւոր գործիչ Բժշկ. Արամ Պաղտասարեանը:

*Տոքթորը, ինչպէս սովոր էինք կոչել, ծնած էր Այնթապ 1903-ին: Ուսումը ըստացած էր տեղւոյն Աթենական վարժարանին եւ Ամերիկեան գոլէճին մէջ: 1920-ին կը մեկնի Պէյրութ՝ եւ կ՚արձանագրուի Պէյրութի Ամերիկեան համալսարանի Ատամնաբուժութեան բաժինը: Շուտով իրեն կը միանայ իր ընտանիքը, որ Այնթապը կը թողուր Հերոսամարտի

վախճանին: Ինք կը սորվէր անտեղ մը զարգացնել իր ուսումը, եւ երբ կը վերադառնայ համալսարան՝ կ՚արձանագրուի Ակնաբուժութեան բաժանմունքին, եւ կը ստանայ իր երկրորդ վկայականը իբրեւ ակնաբոյժ: Այսպէսով ան կը հանդիսանայ իր ընտանիքի չորրորդ սերունդի ակնաբոյժ, պահպանելով ընտանեկան աւանդութիւնը, որ յետագային պիտի փոխանցէր իր անդրանիկ զաւկին, Բժշկ. Սահակ Պաղտասարեանին:

1934-ին Բժ. Պաղտասարեան կ՚ամուսնանայ Այնթապի ծանօթ ընտանիքի զաւակ Աստղիկ Գարամանուկեանի հետ եւ կը բախտաւորուի չորս զաւակներով՝ Սահակ, Հրաչ, Զաւէն եւ Մարալ:

Բժ. Պաղտասարեան մինչեւ 1968 իր հանգստեան կոչումը, դասախօս էր Պէյրութի Ամերիկեան համալսարանի ակնաբուժութեան բաժնին մէջ, միաժամանակ պահելով իր անձնական դարմանատունը, զոր պիտի բաց պահէր մինչեւ իր մահը՝ հակառակ քաղաքական անտանելի պայմաններուն, եւ իր յառաջացած տարիքին ալ պիտի շարունակէր օգտակար հանդիսանալ բազմահազար անձերու, որոնց համար ինք եւ իր դարմանատունը նոյնացած էին:

Բժ. Պաղտասարեան պատանի տարիքին, եւ Զարեւանդի շունչին ներքեւ մտած էր Հ. Յ. Դ.-ի շարքերը: Եղած էր Լիբանանի Զաւարեան Ուսանողական միութեան անդամ, եւ երկար տարիներ մաս կազմած Լիբանանի Հ. Յ. Դ.-ի Կեդրոնական Կոմիտէին: Տարիներու ընթացքին, իբրեւ հանրային գործիչ փրնտռուած ուժ էր, եւ մաս կազմած էր Համազգայինի շրջանային վարչութեան, Հ. Մ. Ը. Մ.-ի շրջանային վարչութեան, Լիբանանի Թեմի Ազգ. Գաւառական եւ քաղաքական ժողովներուն, Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան Ազգ. Կեդր. Վարչութեան, Ազունիէի բուժարանի բըժշկական մարմնին, եւ այլն: Որպէս պատգամաւոր Լիբանանի Թեմին մասնակցած է Գարեգին Ա., Զարեհ Ա., Խորէն Ա. եւ Գարեգին Բ. Կաթողիկոսներու ընտրութեանց:

Բժ. Պաղտասարեան մեծ դեր ունեցած է Լիբանանի հայ գաղութի կազմաւորման եւ կազմակերպութեան ընթացքին, եւ իր խոհուն, հաւասարակշիռ, հեռատես ցուցմունքներով մեծապէս սատարած ներդաշնակ եւ շինարար կեանքի եւ գործունէութեան:

Անհատական փառասիրութիւններէ զերծ, ամբողջական նուիրումով ծառայեց Ազգին իբրեւ առողջ բժիշկ, ուսուցիչ հայ եւ հայր: Լուռ քալեց կեանքի ուղիներէն, ալիքներ չստեղծեց, բայց կոկիկ ակօսներ բացաւ պարարտ հողի վրայ, ուր եւ ծաղկեցաւ հայ կեանքը:

Աւանդութեան օրէնքի ու կարգի սիրահար էր. սկզբունքի տէր մարդ՝ որ սակայն գիտէր այդ սկզբունքները ներկայացնել մեղմ, հաճելի կերպով: Առանց պարտադրելու՝ եւ սակայն հաւատարմութեամբ: Առանց պնդելու, բայց իր անձով իրագործելով զանոնք: Երբեք յոգնիլ չգիտցաւ եւ իր գիտութիւնը ի սպաս դրաւ Լիբանանի հայութեան: Շատ պատճառներ ունէր առաջին իսկ մէկ օրէն հրաժեշտ տալու մայրիներու երկրին, եւ հեռաւոր հորիզոններու տակ վայելելու անդորր կեանք մը: Ընդհակառակն մնաց պատնէշի վրայ, եւ վտանգաւոր օրերուն իսկ «Սահմանը» անցաւ, Գարակէօզեան հաստատութեան մէջ խընամելու համար կարիքը ունեցող հիւանդները: Ակամայ ալ բաժնուեցաւ իր Լիբանանէն, Թերեւս նախախնամութեան տընօրինութեամբ, երթալու համար իր զաւակներուն մօտ, տեսնելու զանոնք, ուրախանալու անոնցմով, եւ անոնց հարազատ գրկին մէջ ալ երկու օրուան անհանգստութենէ մը ետք փակելու իր աչքերը հեռու՝ է՛ւ Այնթապէն է՛ւ Լիբանանէն:

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Սեպտեմբեր 17-ին Անվերսի մէջ, իր այնքան սիրած հայ եկեղեցւոյ ծէսով, եւ նախագահութեամբ Փարիզի Առաջնորդ Գերշ. Տ. Գիւտ Եպիսկոպոս Նագգաշեանի:

Հողը թեթեւ եւ պտղունց մը խունկ իր օտար գերեզմանին վրայ: Յաւերժ յարգանք իր յիշատակին:

Մ. Ս.

«Հայրենիք»

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԼՈՍ – ԱՆՃԸԼԸՍԻ Ուիլշըր Իպէլ սրահին մէջ, Հոկտեմբեր 26-ին, տօնուած է Կեդրոնական վարժարանի հիմնադրութեան հարիւրամեակը: Սրահը ծայրէ – ծայր լեցուած է տեղւոյն եւ այլ քաղաքներէ եկած Կեդրոնականցիներով եւ հանդիսականներով: Ներկայ եղած է Թեմին առաջնորդը (էջմիածնական) Վաչէ Արք. Յովսէփեան: Հանդիսութիւնը վարած է Օշին Քէշիշեան: Բացումը կատարած է տոքթ. Արթօ Էրեան: Բանախօսած է Նուրհան Ուզունեան, Մոնրէալէն: Յայտագրի առաջին բաժնին Ալին Տօնիկեան արտասանած է «Ախթամար» քերթուածը, որմէ ետք, 100-ամեակի առթիւ կազմըւած երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Ստեփան Կէօզիւմեանի եւ դաշնակի ընկերակցութեամբ Ռուբէն Սողոմոնեանի մեկնաբանած է Սիրվարդ Գարամանուկեանի «Ախթամար» պոէմ – համանուագը: Երկրորդ բաժնին բանախօսած է նախկին Կեդրոնականցի, գրագէտ Լեւոն Զաւէն Սիւրմէլեան: Հանդէս եկած է պարիթոն Յակոբ Թօփուզեան: Յայտագրին մասնակցած է դաշնակահար Շահան Արծրունի: Յանձնախումբը 100-ամեակի առթիւ լոյս ընծայած է գրքոյկ մը:

×

ՀՈԼԻՎՈՒՏԻ Ս. Կարապետ Մայր Եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան տարեկան ճաշին (Հոկտեմբեր 18), Տէր եւ Տիկին Սարգիս Սողանալեանի կողմէ՝ օրուան նախագահ իրենց որդին՝ Կարօ Սողանալեան, 300.000 տոլար նուիրած է Հոլիվուտի Ազգային Երկրորդական Վարժարանին: Նոյն առթիւ, Տէր եւ Տիկին Սամուէլ Միրզայեանց 50 հազար տոլարի հիմնադրամ մը հաստատած են, ի յիշատակ իրենց ծնողաց: 15 հազար տոլար նուիրած են նաեւ Տէր եւ Տիկին Ճէգ Սուքիաս:

×

ԳՆԱԼԸԻ Եկեղեցւոյ մէջ, Հոկտեմբեր 26-ին, եղանակի վերջին պատարագը մատուցած է Մեսրոպ Եպիսկոպոս Մութաֆեան: Արարողութեան նախագահած է Շնորհք Պատրիարք: Իր քարոզին մէջ պատարագիչը անդրադարձած է հինգ տարի Գնալըի մէջ իր հովուութեան, պաշտօն մը՝ որմէ կը բաժնուի, եպիսկոպոսական ձեռնադրութեան հետեւանքով: Յաւարտ արարողութեան տրուած է ճաշ մը:

×

ՄՈՆՐԷԱԼԻ Թէքէեան Մշակութային Միութեան Գեղարուեստի Յանձնախումբին կազմակերպութեամբ, Հոկտեմբեր 10-ին, դասախօսութիւն մը տուած է Պերճ Ֆազլեան՝ «Թատրոնը դարերու ընդմէջէն» նիւթին շուրջ: Բացումը կատարած է Վիգէն Ադդարեան: Դասախօսը անդրադարձած է թատրոնի ծագումին եւ դարերու ընթացքին անոր կրած ընկերաբանական ազդեցութիւններուն. հասնելով արդի ժամանակները, Պերճ Ֆազլեան խօսած է չարժանկարին եւ հեռատեսիլին ունեցած ազդեցութեան եւ ըՍփիւռքի հայ թատրոնի ցաւալի վիճակին մասին:

«ՈԶՆԻ» Ի ՍՐԱՄՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԷՆ

Երբ գողանում են... հակիչները

(ՀԱՄՐ ՁԿՆԵՐԻ ԽՕՍՈՒՆ ԿՈՉԸ)

Յուլիսեան մի օր Սեւանայ լճում լողացողները ալիքների վրայ տարուբերուող մի շիշ տեսան: Շշի վրայ ֆոսֆորափայլ տառերով գրուած է. «S.O.S.»:

– Քէֆչիների արածն է, – եզրակացրեց մէկը:

– Չէ, նաւաբեկեալներն են օգնութիւն խնդրում, – առարկեց միւսը:

– Թէեւ Սեւանը ովկէանոս չէ, բայց ո՞վ գիտի, – աւելացրեց երրորդը եւ շիշը որսալով՝ բացեց:

Որքան էլ զարմանալի թուայ, շշում, իրօք, գրութիւն կար:

«Մարդիկ, – կարդացին լողորդները, – մենք՝ Սեւանի քչացող ձկներս, ձուկ բռնողների ձեռքը կրակն ենք ընկել ու սառը ջրում տապակւում ենք: Որսագողերը որսում են մեզ օրուայ բոլոր ժամերին, տարուայ բոլոր եղանակներին: Ոչ մեծ են հարցնում, ոչ փոքր, ոչ դէր, ոչ նիհար: Փրկէք մեզ, բարի մարդիկ, համապատասխան օրկաններ, մարմիններ, ընկերներ, մենք էլ ենք մեղք, Սեւանն էլ: Ճիշդ է, մեր ուղեղների ծալքերը ձեր ուղեղների ծալքերից քիչ են, բայց հասկանում ենք, որ մեզ գողանում են նաեւ նրանք, ովքեր կոչուած են պայքարելու որսագողերի դէմ: Էլ ի՞նչ ասենք, երբ մեզ գողանում են հէնց... հակիչները:

«Ջրխեղդփրկ» կայանների որոշ աշխատողներ յաջողութեամբ խեղդում են մեզ՝ ջրից հանելով ու տանելով: Լսել ենք, որ Ազատի ջրամբարում մի լողացող ռեստորան է յայտնուել՝ փրկարար կայանի անուան տակ: Այդ կայանը ոչ մէկին չի փրկել եւ չի փրկում, որովհետեւ ջրամբարում լողանալը խստիւ արգիլուած է: Եւ անգործ փրկիչները որսում են մեր ազգակից ու արիւնակից կողակներին, տապակում, քէֆ անում, աւելացածն էլ վաճառում: Իսկ մենք յաւելեալ եկամուտ ենք «Սեւան» ազգային այգու որոշ հսկիչների ու տեսուչների համար: Ի հարկէ՝ ոչ բոլորի: Մէջները կան նաեւ ազնիւ հսկիչներ: Շարժիչանաւակներով, հին ու նոր ուռկաններով ու ցանցերով զինուած այդ տեսուչները գիշեր – ցերեկ իրենց գործը տեսնում են եւ գրպանները լցնում: Թէ քանի անգամ է, օրինակ, ազգային այգու տեսուչ Կարապետեանի զոյգ շարժիչաւոր «Պրոգրէս – 4» նաւակը «հսկող» ուղերթներով եւ ոչ պրոգրեսիւ եղանակներով ակօսել Սեւանը, դժուար է յիշել: Եւ քանի՛, քանի՛ «անկարգապահ» իշխան ու սիգ է բռնել ու վաճառել, հնարաւոր չէ հաշուել: Դեռ լաւ է, որ ՀՍՍՀ ներքին գործերի մինիստրութեան օպերատիւ խումբը վերջերս վերջ դրեց նրա «հսկիչ» գործունէութեանը: Վերջապէս նա էլ ուռկանն ընկաւ: Ժամանակն է՝ հսկիչին հսկողութեան տակ դնել: Շատ կ՚ուրախանայինք, եթէ նրա հետ լինէին ազգային այգու Նորադուզի, Արտանիշի եւ այլ տեղամասերի որոշ աշխատողներ: Տարիներ շարունակ ստացած անաշխատ եկամուտի համար թող աշխատէին, դաստիարակուէին ու վերադաստիարակուէին: Խօսքը վերաբերում է նաեւ Նորադուզի ուսուցիչ Եղիազարեանին, որը ցերեկները աշակերտներին հայրենի բնութեան պահպանման մասին քարոզ է կարդում, իսկ գիշերները թալանում է այդ նոյն բնութեան բարիքները, այսինքն՝ մեզ:

Մարդիկ, մարդ եղէք, գթացէք մեզ, մեր փոխարէն ուրիշ բան կերէք, ուրիշ բան վաճառէք, թէ չէ լիճն էլ կը վերանայ, մենք էլ: Յարգանքներով՝ մի քանի իշխաններ»:

Կոչը ձկներէնից
Թարգմանեց՝
Տ. ԳԷՈՐԳԵԱՆԸ

LIVRES REÇUS

FOUR SONGS
(for solo and mixed choir)

LEVON GREGORIAN
(ձենայնաձ hարիւրամակի առթիւ)

Maestro Music, Lynn (Ma 01902)

«ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՇՈՒՐՋՊԱՐ»

ՀԱՅՐՍ ԻՆՁ ՄԻ ԲԱՆ ՊԻՏԻ ԱՍԷՐ

ՅԱԿՈԲ ԿԱՐԱՊԵՆՑ

Այդ տարի համալսարանը նոր էի աւարտել: Ամերիկեան լրագրող պիտի դառնայի: Գլուխս առած Լոս – Անճըլըս գնացի: Աշխարհը պիտի նուաճէի: Առաջին գործս եղաւ մեքենավարութիւն: Բեռնատար մեքենան նստած՝ սննդամըթերք էի մատակարարում Բեվըրլի Հիլզի բնակիչներին, գրեթէ բոլորն էլ շարժանկարի յայտնի աստղեր, բեմադիրներ ու յարակից ասպարէզի մեծանուն դէմքեր: Սակայն կարեւորը այդ չէ, այլ այն, որ մի օր կէսօրից յետոյ, երբ մթերքներով լեցուն ինքնաշարժը քշում էի Քոլբով Քանեըն ծառուղու միջից, ետեւից եկող ինքնաշարժը շարունակ հնչեցնում էր իր ազդանշանը՝ իմ ուշադրութիւնը գրաւելու միտումով: Մեքենան կանգնեցրի ծառուղու եզրին: Քառասունհոց մէկը իջաւ հետապնդող ինքնաշարժից: Թուխ էր, բարեկազմ, ակնոցները աչքերին: Ճանաչեցի: Ո՞վ է, ի՞նչ է ուզում: Երբ ակնոցները հանեց, ճանաչեցի:

Ուիլեամ Սարոյեանն էր:

– Ա՛հ, դու ես, Սարոյեան, մի պահ շփոթուեցի: Այդ ակնոցները:

– Ինքնաշարժ վարելիս պարտաւորուած եմ հագնելու: Այդպէս են կարգադրել, – ասաց Սարոյեանը, ձեռքս թօթվեց, – իսկ ես ճանաչեցի:

Նախքան այդ մի քանի առիթներով հանդիպել էի Սարոյեանին: Առաջին անգամ Զաւէն Սիւմէլեանի տանը, ապա մի այլ անգամ Արշակ Տիգրանեանի տանը տեղի ունեցած մի հիւրասիրութեան ժամանակ, ուր բաւական իրարանցում բատեղծեց՝ իմ կիսադէմը նմանցնելով Տիգրանեանների տան պատից կախուած Մեծն Տիգրանի կիսադէմին:

– Քեզ հետ վաղուց է, որ ուզում էի առանձին խօսել, – ասաց Սարոյեանը:

– Հիմա առանձին ենք, – պատասխանեցի, զարմանալով, թէ ի՞նչ գործ կարող է ունենալ Սարոյեանը ինձ պէս մէկի հետ: Շատ երիտասարդ էի ու յիմար: Արեւելքը դեռ ինձանից չէր հեռացել: Ամաչում էի, որ Սարոյեանը ինձ պիտի տեսնէր աշխատանքային հագուստի ու գոգնոցի մէջ: Ցետագային պիտի իմանայի, որ ինքը՝ Սարոյեանը պատանի տարիքում թերթ է ծախել փողոցում, աշխատել խաղողի այգիներում, գործել հեռագրական մի ընկերութեան մէջ որպէս հեռագրատար ու հեռագրագիր: Եւ նման այլ աշխատանքներ: Ասացի չէ՞, որ տխմար էի, Արեւելեան տեսակից:

– Դու հայերէն գիտե՞ս, չէ՞, – ասաց Սարոյեանը:

– Այո, գիտեմ:

– Բայց այստեղ տեղը չի, – ասաց Սարոյեանը, – մի օր մի յարմար տեղ պիտի ընտրենք խօսելու համար:

– Ինչո՞ւ յարմար չէ այստեղը, – ասացի:

– Ուզում եմ հօրս՝ Արմենակ Սարոյեանի գրութիւնները կարդաս եւ ինձ թարգմանես, թէ ի՞նչ է գրել, – ասաց Սարոյեանը:

– Ինչպիսի՞ գրութիւններ, – ուզեցի իմանալ:

– Բանաստեղծութիւններ:

– Ուրեմն, քո հայրն էլ բանաստեղծ է, – ասացի:

– Հայրս բանաստեղծ էր, մահացել է, երբ ես երեք տարեկան էի: Ուզում եմ իմանալ թէ ի՞նչ է գրել, – ասաց Սարոյեանը:

(Շար. 2)

Fonds A.R.A.M

ՍԷՆ - Թ'ԷԹԻԷՆ
Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Նոյեմբեր 16, Կիրակի, առաւօտեան ժամը 10·30–ին, Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ մէջ, կը մատուցուի Պատարագ:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ԶԱՔԱՐԵԱՆ

Պատարագի երգեցողութիւնը կը կատարէ Շարվիլէօյի Ս. Նշան Եկեղեցւոյ «Շնորհալի» երգչախումբը՝ ղեկավարութեամբ Յակոբ Աբրահամեանի:

Յաւարտ պատարագի եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ Սէն – Թ'էթիէնի Ազգային Միութեան կողմէ կազմակերպուած հիւրասիրութիւն – ընդունելութեան ժամանակ, գաղութի երկարամեայ ծառայողներ՝ Տէր եւ Տիկին Յարութիւն եւ Տիգրանուհի Յովսէփեանի պիտի յանձնուի «Ս. Ներսէս Շնորհալի» հայրապետական շքանշանը եւ օրհնութեան կոնդակ, ինչպէս նաեւ Սէն – Թ'էթիէն քաղաքի պատւոյ քաղաքացիի Ոսկէ Մետալ:

Սիրով կը հրաւիրուի շրջանի հայութիւնը՝ ներկայ գտնուելու սոյն արարողութեանց:

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Տիկին Էլիզա Մկրտիչեան, ուխտի մը առթիւ հետեւեալ նուիրատուութիւնները կ'ընէ Ս. Յովհ. – Մկրտիչ Եկեղեցւոյ միջոցաւ. –

Անտիլյիի ծերանոցին, Մոնմորանսիի ծերանոցին, Ազքատախնամին, Կարմիր Խաչին, Կապոյտ Խաչին, Դպրոցասէր Վարժարանին 250–ական Ֆ. եւ 200 Ֆ. «Յառաջ»ին:

ՍԱՄՈՒԷԼ – ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ
ՎԱՐԺԱՐԱՆ

- ՏՕՆԱԾԱՌ -
Կիրակի, Դեկտեմբեր 14–ին

MAISON ARMENIENNE
DE LA JEUNESSE ET DE LA CULTURE
12 - 14, rue St. Bazile — 13001 Marseille

TABLE RONDE

L'ENSEIGNEMENT DE L'ARMENIEN AUJOURD'HUI

précédée d'un diaporama sur l'histoire la culture et la langue arméniennes.

Participent :

— Professeur Robert Der Merguerian (Université Aix-Marseille I)
— Père Vartan Kéchichian (Collège Arménien Samuel - Moorat)
— Sœur Geneviève Tavitian (Ecole des Sœurs arméniennes de l'Immaculée Conception)
— Séta Bibérian (Ecole Hamazkaïne)
— Dr. Clara Kouyoumdjian (Paris)
— Père Karekine Bekdjian, Khatchig Yilmazian, Edouard Arzoumanian, Mesrop Bogossian, Huguette Touzladjian (responsables et enseignants des cours hébdomadaires d'arménien).

Le débat est dirigé par Monsieur Garo HOVSEPIAN

—— Vendredi 14 Novembre à 20h30 ——
—— Entrée libre ——

ՑՈՒՑԱՏԵՍ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Լիոնի մասնաճիւղի վարչութիւնս Նոյեմբեր 15, Շաբաթ օր, ժամը 15–ին, ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները, գաղութիս Ս. Յակոբ Եկեղեցւոյ յարակից Ազգային Տան սրահին մէջ:

Կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ եւ ճշդապահ ըլլալ:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Գրիգոր Տարօնեանի կնքահայրին մահուան առթիւ, Զօհրապ եւ Ժիրայր Մուրատեան 500 Ֆ. կը նուիրեն իր սիրելի «Յառաջ»ին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները եկեղեցւոյ պայծառութեան համար. –

Գալուստեանի հոգ.ին առթիւ. – Պ. Սարգիս Թեքեան 500 Սահակ – Մեսրոպ երգչախումբին, 200 Ֆ.:

Մի Ոմն 1000 Ֆ. Եկեղեցւոյ դպրոցին:

Կարտանէն՝ Թիւթիւնճեանի թաղման առթիւ. – Օհաննէս Թիւթիւնճեան 250 Սահակ – Մեսրոպ երգչ.ին, Արտաշէս Թիւթիւնճեան 100 Սահակ – Մեսրոպ երգչախումբին, Յարութիւն Զատըրճեան 100 եւ Գէորգ ու Կարպիս Մինասեան եղբայրներ 100 Սահակ – Մեսրոպ երգչ.ին:

Ջուլֆաեանի թաղման առթիւ. – Արպոյեան եղբայրներ 300, Տէր եւ Տիկին Անդրէ Պաղտասարեան 500 Համազգային դպրոցին, Տէր եւ Տիկին Լիւլիւճեան Յարութիւն 300, Այրի Տիկին Վարդուհի Մարկոսեան 300, Տէր եւ Տիկին Մանուկ Ջուլֆաեան 200, Սարգիս Ճապաղջուրեան 100, Տէր եւ Տիկին Մասիս Աւետեան 300:

Զարզավաթճեանի հոգ.ին առթիւ. – Տէր եւ Տիկին Թովմաս Համամճեան 100, Տէր եւ Տիկին Բ. Բարուքեան 500 Ֆ.:

Զատիկեանի հոգ.ին առթիւ. – Այրի Տիկին Կիւլի Զատիկեան 200 ՍԻՔԱՄ ին, 200 Ֆ. Դպրոցասէր վարժարանին, 100 Ֆ. «Յառաջ»ին:

Ճիւանեանի հոգ.ին առթիւ. – Տիկին Լիւսի Էմիչեան 200 Ֆ. Սահակ – Մեսրոպ երգչախումբին, 100 Եկեղեցւոյ դպրոցին, 100 «Յառաջ»ին, Տիկին Ժոզէֆին Տեյիրմէնճեան 100 Ֆ., 100 Սահակ – Մեսրոպ երգչ.ին, Տէր եւ Տիկին Ժան Մակարեան 100, Տէր եւ Տիկին Համալեան Դաւիթ 50, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Բարակեան 300 Ֆ.:

Եկեղեցւոյ Մատաղօրհնութեան առթիւ՝ Ե. Պ. կատարուած նուէրներ. – Տիկին Արեղնազ Մալաքեան 200, Սէնթ – Մարկըրիթի Ս. Աստուածածին Եկեղեցւոյ վարչութիւնը 500, Յարութիւն Զաքամեան 500, Տիկին Թուզլաճեան 500, Տիկին Բերուզ Տէր – Մարգարեան 100, Տիկին Մուքայիրեան 50, Տիկին Վարպետեան 100, Տիկին Ազապի Յովհաննէսեան 50, Տիկին Մանաճեան 100, Տիկին Ազատնի Ճըլըղեան 100, Տիկին Մարիամ Միքայէլեան 50, Տէլէմաք Զօփուրեան 100, Լա – Սիոթայէն Կարապետեան քոյրեր 100 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Քէսէրճեան 100 Ֆ., Լա – Սիոթայի Ս. Կարապետ Եկեղեցւոյ վարչութիւն 500, Տէր եւ Տիկին Թիւֆէնկճեան 100, Տէր եւ Տիկին Համբարձում Մինասեան 50, Ներսէս Արզումեան 50, Տէր եւ Տիկին Պետրոս Նազարեան 200, Հայկազ Պօղոսեան 200, Յուսիկեան 100, Սէն – Ժերոմի Ս. Սահակ – Մեսրոպ Եկեղեցւոյ վարչութիւնը 1000, Տէր եւ Տիկին Պերճ Կարապետեան 200, Տիկին Աճէմեան 70 ֆրանք, Տոքթ. Մարսէլ Տէմիրճեան 250, Աղնաւուրեան ընտանիք 100, Պուլվար – Օտտոյի Ս. Յակոբ Եկեղեցւոյ վարչութիւնը 500, Լեւոն Մարիքեան 200, Աստուր Քինոսեան 50, Տիկին Էլիզ Ջըրբաշեան 1000, Տիկին Մաքինաճեան Էքսէն 500, Տէր եւ Տիկին Նշան Կիւզէլ 100, Տէր եւ Տիկին Շարլ Կուրտիկեան 250, Տէր եւ Տիկին Ժան Մելքոնեան 250, Տիկին Գույումճեան 100, Տէր եւ Տիկին Ժագ Վարժապետեան 500, Տիկին Մատլէն Էօքսիւզեան 500, Տէր եւ Տիկին Դաւիթ Պանտիկեան 1000 Ֆ., Տիկին Մարիամ Պալոյեան 50 Ֆ.:

(Շար.)

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ
Նախաձեռնութեամբ
ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՍԵՒՐԱՆ – ԼԻՎՐԻ ԿԱՐԿԱՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ

GRANDE SOIRÉE DANSANTE organisée par la section de Sevran de la Croix Bleue des Arméniens de France

LE SAMEDI 15 NOVEMBRE, A 20 HEURES 30
Salle des Fêtes de Sevran
9, rue Gabriel Peri — Près de la Mairie
Մասնակցութեամբ՝
«ՑԱՂԹԱՆԱԿ» Նուագախումբի
SPECIALITES et AMBIANCE ARMENIENNES
Tenue correcte exigée

ՄԵԾԱՐԱՆՔԻ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ի պատիւ հիւրաբար Ֆրանսա գտնուող
Ա. Մանուկեան Մշակ. Հիմնադրամի Գործադիր Մարմնի Ատենապետ
ԵՐՈՒԱՆԴ ԱԶԱՏԵԱՆ–ի
եւ Տիկ. ՆՈՐԱ ԱԶԱՏԵԱՆ–ի

ԼԻՈՆ
Երկուշաբթի, Նոյեմբեր 24, ժամը 20–ին
ՃԱՇ՝ ՕԹԷԼ ՄԵՐՔԻՒՐ–ի սրահին մէջ
կազմակերպութեամբ՝ Հ.Բ.Ը.Մ.ի եւ Թ.Մ.Մ.ի

ՎԱԼԱՆՍ
Երեքշաբթի, Նոյեմբեր 25, ժամը 19·15–էն սկսեալ
ԱՆԴԱՄԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ
Ե. Հիւսիսեան սրահին մէջ
ժամը 20–ին ՃԱՇ ՆՈՎՕԹԷԼ պանդոկի սրահին մէջ
կազմակերպութեամբ՝ Հ.Բ.Ը.Մ.ի

ՄԱՐՍԷՅԼ
Չորեքշաբթի, Նոյեմբեր 26, ժամը 20–ին
ՃԱՇ՝ ՍՕՖԻԹԷԼ պանդոկի սրահին մէջ
կազմակերպութեամբ՝ Հ.Բ.Ը.Մ.ի

Մասնակցութեան համար կը խնդրուի արձանագրուիլ
կազմակերպիչ Միութիւններու վարչութեանց մօտ

U.G.A.B. 80 PARIS
Հ.Բ.Ը.Մ. 80 ՓԱՐԻԶ

UNION GENERALE ARMENIENNE DE BIENFAISANCE

TROIS SOIREES EXCEPTIONNELLES
A L'OCCASION DE SON 80e ANNIVERSAIRE

ԲԱՑԱՌԻԿ 3 ԵՐԵԿՈՅԹ

JEUDI 20 NOVEMBRE
RECEPTION OFFICIELLE
sur invitation

VENDREDI 21 NOVEMBRE
CONCERT DE GALA
Salle Gaveau
à 20 heures 30 précises
avec la participation de :
ANI KAVAFIAN — IDA KAVAFIAN — COSIMA JOUBERT —
SUSANNA MILDONIAN — AïDA MOURADIAN —
ANI PETROSSIAN—RAFFI PETROSSIAN—BERNARD SOUSTROT
JEAN TER-MERGUERIAN
LA CHORALE SAHAK - MESROP
Direction
KHATCHIG YILMAZIAN
L'ORCHESTRE JEUNE PHILHARMONIE
Direction
JEAN-JACQUES WERNER
Œuvres de : *Mozart — Debussy — Saint Saëns — Komitas — Ekmalian — Haroutiunian — Babadjanian — Khatchadourian — Tjeknavorian*

SAMEDI 22 NOVEMBRE
DîNER — BAL
Dans les Salons de l'Hôtel Intercontinental
Location : UGAB : 11, square Alboni - 75016 Paris - Tél: 45.20.03.18
Prix des places :
— CONCERT du 21 Novembre
de 80 F à 500 F — Etudiants : 50 F
— DîNER — BAL du 22 Novembre
1000 F par personne

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville ... Paris
Commission Paritaire: N° 55935

Fonds A.R.A.M

ՈՒՐԲԱԹ
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
14
VENDREDI
14 NOVEMBRE
1986

LE NUMERO : 4,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Directrice: Arpik Missakian

Tel.: (1) 47. 70. 86. 60 — Telex: HARATCH 280 868 F
C.C.P. Paris 15069-82 E — 51027317 A R. C. Paris

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 600 Ֆ. — Վեցամսեայ : 310 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 700 Ֆ. — Հատը : 4,00 Ֆ.

ԿԱ՛ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 16.357
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
61e ANNÉE — No 16.357

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՆԱԽԱԳԱՀ ՄԻԹԵՐԱՆԻ ՎԵՐԱՊԱՀՈՒԹԻՒՆՆԵՐՆ ՈՒ ԴԺԳՈՀՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Հանրապետութեան Նախագահը չվարանեցաւ իր վերապահութիւնը յայտնելէ եւ նոյնիսկ՝ ընդդիմութիւնը, կարգ մը որոշումներու կամ անցքերու նկատմամբ: Առաջին առթիւ, Ֆրանսական ազգութեան կանոնագրի փոփոխութիւնն է, որ չի համապատասխաներ Միթերանի ըմբռնումին, կ'ըսէ. — «Բնագիրը ներշնչուած է փիլիսոփայութենէ մը զոր չեմ բաժներ»: Պատրաստողը, Նախարար Շալանտոն, բուռն կերպով պաշտպանած էր իր առաջարկները, որոնք, ըստ իրեն, պէտք է բոլոր Ֆրանսացիներուն հաւասարութիւնը վայելեն, անկախ իրենց գաղափարականէն: Մնաց որ կան դեռ ուրիշներ, աջակողմեան՝ շրջանակներու մէջ, որոնք ցաւ կը յայտնեն որ երդման հարցը ջնջուած է:

Նախագահ Միթերան ուրիշ դժգոհութիւն մըն ալ յայտնած էր: Այս անգամ, Մալիի ճայնասփիւռէն է, որ Նախագահը իր ընդդիմութիւնը արտայայտած է Մալիցիներու արտաքսման պարագաներու հանդէպ, ճշդելով հանդերձ. — «Այդ արտաքսումները կախում ունին կառավարութեան իշխանութենէն եւ ձեռնհասութենէն եւ ոչ՝ ուղղակի ինծմէ: Մեր սահմանադրութեան եւ Հանրապետութեան սկզբունքները կատարելապէս յարգուած են»:

Հուսկ, որոշ յապաղումով, Նախագահը իր կարծիքը կը յայտնէ Լէոթարի «ընդունելութիւններուն» մասին: Արդարեւ Մշակոյթի եւ Հաղորդակցութեան Նախարարը ընդունած էր, քանի մը շաբաթ առաջ, Անկոլայի զինեալ ընդդիմութեան պետը՝ Եոնաս Սավիմպի: Միթերան կ'առարկէ. — «Ցաւալի է որ Սավիմպի քաղաքական շփումներ ունեցած ըլլայ կառավարութեան անդամի մը հետ, ինչ որ չի համապատասխաներ քաղաքական նոր սահմանումի մը: Եթէ փափաք կայ խուսափելու անկարգութենէ Ֆրանսայի գործերուն մէջ, հարկ է չվերսկսիլ»:

ՁԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹԻԷՐԻ ԼԸ ԼԻՒՐՈՆ մեռաւ 34 տարեկանին, Նոյեմբեր 13-ին: Ժամանակակից պատգոյն կատակերգակներէն մէկը, իր այնքան յաջող կապկումներով եւ սրամիտ բնագրերով, Թիէրի Լը Լիւրոն լաւատես մըն էր եւ հակառակ անողոք հիւանդութեան, կը վստահեցնէր թէ պիտի յաղթէ ու Նոյեմբեր 25-ին ալ կըլլէին բեմ բարձրանայ: Չկրցաւ յարգել իր խոստումը ու առաջին անգամ ըլլալով ընդունուքի տեղ խոր տխրութիւն կը պատճառէ զինքը սիրող ու գնահատող հանրութեան:

ՍԵՐԺ ՁԻՒՐԻՒՔ (Սարգիս Ձիւրիւքեան) ներկայիս Ռոն - Փուլէնքի քիմիական բաժնի ընդհ. տնօրէն, նախագահը պիտի ըլլայ Սէ - Տէ - էՖ - Քիմիա ագդայնացած խումբին ղեկավարութեան:

ԱՂՃԱ, Պոլսոյ մէջ է որ պէտք է Պապը սպաննէր, երբ Յովհ. Պօղոս Բ. Թուրքիա կ'այցելէր 1979-ին: Այս յայտնութիւնը նոր հրապարակուեցաւ, քանի որ առջի օր միայն լոյս տեսաւ Հռոմի մէջ, 1200 էջերէ բաղկացած, Մարտ 29-ին արձակուած վճիռին դրդապատճառներուն յօդուածները, որոնք նաեւ կը բացատրեն թէ ինչո՞ւ անպարտ հռչակուեցան Թուրք եւ պուլկար մեղսակիցները: Ըստ Ատեանին, Թուրք մաֆիան, որ սերտ շփումի մէջ էր Պուլկարներուն հետ օգնած է Աղճայի որ Թրքական բանտէն փախի եւ անոր յանձնած է Պապը սպաննելու գործը եւ առաջին փորձ մը, 1979 Նոյեմբերին, ձախողած ըլլալով Պոլսոյ մէջ, դրամ եւ կեղծ անցագիր մը տրուած է անոր ու Եւրոպա ղրկուած, այս անգամ «յաջողելու» համար մահափորձը:

ՄԱՐԴԱԿԱՊԻԿ մը բզքտած է 14 տարեկան խուլ պատանի մը, Փեսաքի (Պորտօ) շրջանը: Կապիկը փախած է կենդանաբանական պարտէզէն եւ յարձակելով տղուն վրայ ականջը պոկած, բերան, թուշ եւ ճակատ պատառ - պատառ ըրած: Թէեւ կեանքը վտանգուած չէ, բայց տղան այլափոխուած պիտի մնայ ամբողջ կեանքը:

ԿԻԵՒԻ հարաւը երկու ճեպընթացներու բուռն բախում մը տեղի ունեցած է, Նոյեմբեր 6-ին: Ըստ ԹԱՍ-ի զոհերու թիւը շատ մեծ է, բայց մանրամասնութիւն չի տրուիր: «Իզվեստիա»ի համաձայն ալ ուղեւորներուն քունը տարած է:

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆՆԵՐԸ, առաջին անգամ ըլլալով, ձեռնպահ մնացին Ազգ. Ժողովին մէջ, Պաշտպանութեան 1987-ի պիւտճէին քուէարկութեան առեն: Այս ձեւով է, որ ընկերվարականները կը յայտնէին թէ համաձայն են, բայց բարեացակամութիւնը չի կրնար մինչեւ հոն երթալ, որ թեր քուէարկէին:

«ՔՐԻՍՏՈՍԻ ԿՈՉԸ» կազմակերպութեան մը անունով է, որ Պէյրութի մէջ, Երեքշաբթի օր, անծանօթ մը հեռաձայնելով մամուլի գործակալութեան մը տէր եղած է Անվերսի սինակոկին դէմ գործուած ոճրափորձին: Յայտնած է թէ իր կազմակերպութիւնը բաղկացած է հրեայ շահերու դէմ պայքարող քրիստոնեաներէ եւ ոչ մէկ կապ ունի արաբական ոեւէ երկրի հետ:

ՄՈՒՍԹԱՖԱ ՃԷՄԻԼԵՒ, Ղրիմի Թաթարներու պարագլուխը խորհրդային քաղաքական բանտարկեալներու դատապարտումներու մրցանիշները կոտրելու ճամբուն վրայ է: Ներկայիս դեռ Եակուտիի արգելակայան մըն է, որուհետեւ 3 տարուան դատապարտուած էր: Յանցանքն էր նամակներ գրած ըլլալ արտասահման եւ ձայներիզի վրայ ռուսերէն յայտագրեր արձանագրած՝ Պի - Պի - Սի-ին համար: Թէեւ Նոյեմբեր 30-ին պէտք է ազատ արձակուի, բայց լուր տրուած է իրեն թէ նոր պատիժներու կրնայ դատապարտուիլ «անհնազանդութեան» համար: 1944-էն ի վեր է, որ «խորհրդային իշխանութեան թշնամի» նկատուելով ընտանեօք կամ առանձին դատապարտումներու մրցանիշը կը կոտրէ: Խրուշչեւի ճանաչումին հակառակ, Թաթարները դեռ չեն ընդունուիր իբրեւ ազգ եւ կը շարունակեն պայքարիլ:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

ՖՈՒԹՊՈԼ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԲԱԺԱԿ

դժուար մրցումներ Մարսէյլցիներուն համար

Գէշ Կիրակի մը Նոյեմբեր 9-ին Մարսէյլի ակումբներուն համար: Երկուքն ալ պարտուած են: Իրաւ է որ կը խաղային դուրսը, Հ. Մ. Ը. Մ. Արծիւ - Քարփանթըրայի մէջ՝ ուր յաղթուած է 3 - 0-ով եւ Սէն - Թ'Անթուան՝ Վալըրիսի մէջ՝ ուր հայանուն խումբը յաջողած է նշանակել երեք կոլեր, բայց հակառակորդը հինգ անգամ գնդակը ղրկած է Սէն - Թ'Անթուանի բերդին մէջ:

Այս երկու տկար արդիւնքները պատճառ կ'ըլլան որ երկու ակումբներն ալ իյնան Միջերկրականի պատուոյ դասակարգին վարի աստիճաններուն վրայ:

Կիրակի, Նոյեմբեր 16, Հ. Մ. Ը. Մ. եւ Սէն - Թ'Անթուան կը մըրցին Ֆրանսայի Բաժակի հաշւոյն, 5-րդ հանգրուան: Արծիւ կը խաղայ Սէն - Սիրի մէջ. պէտք է շատ լաւատես ըլլալ յաղթանակ մը ակնկալելու համար: Սէն-Սիր կը պայքարի Ֆրանսայի առաջնութեան չորրորդ բաժանումին մէջ:

Սէն - Թ'Անթուան, Սէն - Աֆրիքայի դաշտին վրայ՝ ուր կը խաղայ սովորաբար Հ. Մ. Ը. Մ.-ը, պիտի մրցի Անտումի դէմ՝ որուն յառաջապահները ընդհանրապէս շատ արդիւնաւէտ են: Սէն - Թ'Անթուանի կը մնայ զսպել զանոնք: Անտում կը խաղայ Սէն - Թ'Անթուանէն մէկ աստիճան վար դասակարգին մէջ:

Վ. Մ.

×

ՍՊԻՏԱԿԻ «ՇՎԷՅՆԻԿ»Ը ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԲԱԺԱԿԱԿԻՐ

Հայաստանի այս տարուան բաժակի մրցաշարքը սկսաւ Մարտին: Մասնակցեցան ոչ միայն Հայաստանի ախոյեանութեան մասնակից խումբերը, այլեւ զանազան քաղաքներէ եւ շրջաններէ խումբեր: Աւարտականի հասան Լենինականի «Արագած»ը եւ Սպիտակի «Շվէյնիկ»ը, որոնց հանդիպումը տեղի ունեցած է Հոկտեմբեր 30-ին, Զարենցաւանի մարզադաշտին վրայ: Առաջին կիսախաղին առաւելութիւն մը ցուցաբերած են Լենինականցիները, որոնք 33-րդ վայրկեանին բացած են հաշիւը, շնորհիւ Յովհաննիսեանի, որ 25 մեթրէն ազատ հարուածով մը գնդակը ղրկած է «Շվէյնիկ»ի բերդին անկիւնը: Հինգ վայրկեան ետք Սպիտակցիները յաջողած են ճեղքեր բանալ Լենինականցիներու պաշտպանութեան դիրքերուն մէջ եւ շնորհիւ Այվազեանի հաւասարեցնել հաշիւը: Երկրորդ կիսախաղի 15-րդ վայրկեանին Աւետիսեան կոլ մը նշանակելով ապահոված է իր խումբին՝ «Շվէյնիկ»ի յաղթանակը:

×

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԵԱՆԻ «ՍՊԱՐՏԱԿ»Ը ՀԱՄԿԽ-Ի ԲԱԺԱԿԱԿԻՐ

Ադլէր (Սեւ ծովու ափին) տեղի ունեցած համամիութենական արհեստակցական միութիւններու կեդրոնական խորհուրդի բաժակի աւարտականին յաղթական հանդիսացած է Հոկտեմբերեանի «Սպարտակ»ը, 0-ի դէմ 2 կէտով յաղթելով Մինգեչաուրի «Աւտոմոբիլիստ»ի: Առաջին կիսախաղին կողմերը հաւասար պայքար մը մղած են, թէեւ Հայաստանի մարզիկները աւելի արագ եւ մտածուած խաղարկութիւն մը ցուցաբերած են: Երկրորդ կիսախաղին՝ 55-րդ վայրկեանին, Դ. Գրիգորեան բացած է հաշիւը, որմէ երեք վայրկեան ետք Դ. Գրիգորեան - Աղայեան գործողութիւնը աւարտած է երկրորդ կոլով մը եւ «Սպարտակ» տիրացած է բաժակին:

×

ՃԱՏՐԱԿ

ՍՄԲԱՏ ԼՊՈՒՏԵԱՆ ԱԽՈՅԵԱՆ

Իրկուտսկ (Դաշնակցային Ռուսիա) տեղի ունեցած Խորհրդային Միութեան ճատրակի Ա. դասակարգի ախոյեանութեան հանդիսացած է երեւանցի կրտսեր մայսթէր Սմբատ Լպուտեան: 17 հանդիպումներէ ան շահած է 11 միաւոր, արձանագրելով 6 յաղթանակ, 10 հաւասարութիւն եւ միայն մէկ պարտութիւն: Հինգերորդ անգամն է, որ Սմբատ Լպուտեան իրաւունք կը նուաճէ մասնակցելու Խորհրդային Միութեան բարձրագոյն դասակարգի ախոյեանութեան, որ տեղի կ'ունենայ յառաջիկայ Փետրուար - Մարտ ամիսներու՝ Մինսկ:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ
(ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ - ՆՈՅԵՄԲԵՐ 4 - 6)

«ՄԵՐ ՄԱՆԿՈՒԹԵԱՆ ԹԱՆԿՕՆ» ԺԱՊԱՒԷՆՈՎ ՍԿՍԱԾ Է ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ՓԱՌԱՏՕՆԸ ՈՒԱՇԻՆԿԹԸՆԻ ՄԷՋ

Ուաշինկթընի Սմիթսըն հիմնարկին մէջ «Մեր մանկութեան թանկօն» շարժանկարի ցուցադրութեամբ սկսած է «Խորհրդային Հանրապետութիւններու շարժարուեստը» փառատօնը: Հանդիսականներուն ողջոյնի խօսք արտասանած են բեմադիր Ալբեր Մկրտչեան եւ Խորհ. Միութեան Շարժարուեստագէտներու Միութեան Ա. քարտուղար Էլեմ Կլիմով: Փառատօնի օրերուն ցուցադրութեան դրուած ժապաւէններն են՝ «Լեգենդ Սուրամի ամրոցի մասին», «Հարսնացուների խռովութիւնը», «Գնա՛ եւ տե՛ս», «Ցլամարտ» եւ այլն: Փառատօնին առընթեր բացուած է նաեւ ցուցահանդէս մը, որ կը տեւէ մինչեւ Յունուարի սկիզբը, ապա կը փոխադրուի Շիքակօ եւ Պոսթըն:

×

Գ. ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Արովեան փողոցի տուներէն մէկուն, ուր 1951 - 1985 թուականներուն ապրած է Գեղէոն Միքայէլեան (1907 - 1985), յուշատախտակ մը փակցուած է: Բ. Աշխարհամարտի տարիներուն Գ. Միքայէլեանի հրամանատարութեամբ գործող գունդը մասնակցած է Մոսկուայի մօտ գերմանական զօրքերու դէմ կռուի, Ուկրանիոյ ազատագրման: Պատերազմէն ետք ան դասախօսած է Երեւանի պետական համալսարանին մէջ:

Fonds A.R.A.M

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

ԱՆՎԵՐՆԱԳԻՐ
ԿԱՄ
«ՆՐԱ ՄԱՏԸ ԿԾԵԼ ԷԻՆ»

Բանաստեղծութեան մի տեսակ կայ, որ սերում է «ոչ շիշը, ոչ քեաբաբը» յայտնի առածից: Այսինքն առկայ են թոյլ կամ գրեթէ թոյլից չափաւոր յանգախմացութիւն, մի քանի թէմաներ, լեզուական որոշ գիւտեր ու էլի մի քանի անհրաժեշտ բաներ: Նման բանաստեղծութիւնների հեղինակները մի զարմանալի շնորհով գտնում են Սիմ – Սիմ քարանձաւի (այս դէպքում՝ խմբագրութիւնների, հրատարակչութիւնների) դուռը բացելու գաղտնիքը:

Այդ կարգի բանաստեղծութիւններ եղել են միշտ եւ հիմա էլ ծնւում են մեծ քանակութեամբ, դրանք չեն կպչում, չեն ագուցւում գրականութեան բուն ընտանիքին, քննադատութեան կողմից էլ հիմնականում չեն նկատւում, որովհետեւ ոչ լաւ են, ոչ վատ: Երբ որ լաւ է, արդէն իսկ գիտենք, կարդում ենք, փնտռում, սպասում, իսկ վատը գիտես հազար մղոնից, ճամբադ թեքում ես, որ աչքդ չառնի...: Բայց ահա «ոչ լաւ, ոչ վատ» տեսակը մնում է աննկատ, գործուն, կենսունակ, ինչպէս, ասենք, այն բոյսը, որը ոչ մարդուն է պէտք, ոչ անասունին, բայց աճո՛ւմ է, աճո՛ւմ է, արտի մէջ լիիրաւ օգտւում է ցորենի համար հայթայթած ջրից, պարարտանիւթից, խնամքից, սերմունք տալով տարածւում է ... Յետոյ էլ, ախր, ցորենի հետ հնձւում է, ցորենի հետ գնում ջրաղաց ու փուռ, եւ ցորենի հետ էլ յայտնւում մի օր մեր սեղանին: Եւ մենք գլխի էլ չենք ընկնում, թէ յաճախ ինչո՞ւ է մեր հացը դառը:

Տեսնո՞ւմ էք, ինչ սքանչելի ճանապարհ է անցնում «ոչ լաւ, ոչ վատ» տեսակը, որ կարող է շարժել անգամ շատ շնորհալիների անկեղծ զարմանքը:

Ահա հրատարակչութեան վերջին գրքերից մէկը դրուած է մեր սեղանին: Սէյրան Յովակիմեան, «Մասրենի»: Կաշեկազմ, բարետես, արտաքուստ մի աննման գիրք, 5,75 հրատարակչական մամուլով, 7000 տպաքանակով: Շքեղաշուք տեսքը, բարձր տպաքանակը վկայում են, որ հրատարակչութիւնը առանձնայատուկ վերաբերմունք է ցուցաբերել հեղինակի հանդէպ: Որովհետեւ նման շռայլութիւն, ըստ տրամաբանութեան, պէտք է տրուի այն գրողին, որի վաստակը մեծ է, որը գրում է բարձրարուեստ գործեր, երդուեալ գրող է՝ բախտով ու ճակատագրով, այլ ոչ հէնց այնպէս, կողքից ձեռի հետ:

Հակառակ այս տրամաբանութեան, «Սովետական Գրող» հրատարակչութիւնը սահմանել է մի այսպիսի կարգ. հէնց յիսնամեակդ լրացաւ, անկախ նրանից, թէ ինչ որակի բանաստեղծ ես, քո գրածը ոեւէ մէկին պէտք է, թէ ո՛չ՝ կարող ես լոյս ընծայել յոբելենական չքեղ գիրք, իսկ քանի դեռ յիսունդ չի լրացել, ուզում ես հանճարեղ եղիր, չքեղութեան եւ բարձր տպաքանակի մասին մտքովդ անգամ չանցկացնես: Պէտք է կարծել, որ մեր հրատարակչութիւնը մարդասիրաբար դէմ է բանաստեղծների վաղամեռիկութեանը, այն համարելով հնացած, անցեալ դարի յատկանիշ, եւ իր հեղինակներին առաջարկում է երկարակեցութիւն: Եւ այսպէս գրողներն էլ մի մեծ հերթ կազմած, սպասում են իրենց յոբելեանին, սպասում են՝ չորս – հինգ տարին մէկ մի լղարիկ գրքոյկ տպելով, չափաւոր յուզուելով, չափաւոր բերկրելով, որ իրենց առողջութիւնը չքայքային բղձալի յոբելեանից առաջ...

Մեր խնդրոյ առարկայ ժողովածուի՝ «Մասրենու» հեղինակը նոյնպէս շատերի նման լրել է իր յիսուն տարին եւ օգտուելով հերթ – կարգի սուրբ օրէնքից, լոյս աշխարհ է բերել իր թուով երրորդ գիրքը, ուր տեղ են գտել նաեւ որոշ գործեր նախորդ գրքերից: Այսինքն՝ մօտաւորապէս ստացուել է ընտրանի:

Յոբելենական տարիք, յոբելենական գիրք: Դա՛ հեղինակի համար: Իսկ ընթերցողին կարդալուց յետոյ մնում է հիասթափութիւն, յոբելենական հիասթափութիւն: Առաջին իսկ էջից, առաջին իսկ տողից դէմդ կանգնում է նա՝ մեր սրութիւնը բթացնող, որը բթնեցնող, քայլը կապող, սիրտը կողպող ու կողպատող Սովորականութիւնը, ցանի պէս տարածուած կաղապարը, կապկումը: Ահա, օրինակ, ո՞ւմ ծանօթ չէ այս կառուցուածքը:

Դու իմ ջանքն ես,
Իմ տանջանքն ես,
Բարութիւնն ես իմ անհատնում:

Կամ այս միւսը՝

Դու մշտահունչ զողանջ ու կանչ...

Աւելի լաւ է անցնենք հեղինակային «գիւտեր»ին ու «յայտնագործումներ»ին, որոնք տեղ – տեղ պարզապէս շողարձակում են:

Թել – թել արծաթ էր մաղում
անդադար
Սիրտս քո տան չորս բոլոր,
Ու իմ ցաւերը հերկելու համար
Պէտք էր սիրոյ խոփ ու արօր:

Դէ արի ու հասկացիր, թէ ինչ ասել է՝ սիրոյ խոփ ու արօր: Այս պատկերը հասկանալու համար գուցէ թէ պէտք է յիշեալ գործիքները արդիականացնել, հասնել տրակտորին ու շարքացանին:

Այս գրքում մի առանձին հետաքրքրութիւն են ներկայացնում յանգերը, որոնք անհամեմատ ուժեղ են հեղինակից ու քմահաճօրէն ինչպէս կամենում, այնպէս էլ թեքում են նրան՝ գցելով մէկը մէկից անյարմար վիճակների մէջ.

Ծրարուել է ճամբան բարակ
Մի անթափանց մութով,
Ամպից աստղ մի անճարակ
Կայծկլտում է գութով:

Սիրելի Սէյրան Յովակիմեան, – ուզում ես հարցնել, – ինչո՞ւ անճարակ, եթէ անճարակ է, ուրեմն էլ ինչո՞ւ գութով: Ինքը, անճարակն է գութ հայցում, ինչպէ՞ս կարող է գութ սփռել: Միթէ արդէն հասել ենք այնտեղ, որ իմաստը, տրամաբանութիւնը երկրորդական բաներ են:

Մի ուրիշ բանաստեղծութեան մէջ հնձուորը առաւօտ կանուխ մանգաղն առած, փոխանակ շտապի, արագ – արագ գնայ հնձի, ինչպէս կարգն է, գնում է կամաց, *որովհետեւ մէկ տող յետոյ* ցոլ-ցոլաց-*ի հետ պիտի յանգաւորուի:*

Քանի որ հեղինակի ազդեցութեան ոլորտից դուրս են բառերը, եւ այլան – թալանի պէս մի բան է նրա բառաշխարհում, – ինչո՞ւ իրար դէմ չկանգնեն վէմն *ու* դէմը:

Քնել են վաղուց դաշտ, անտառ ու
վէմ,
Գիշերը կէս է,
Լուսնեակն է լրել պատուհանիս
դէմ.
Առաջուայ պէս է:

(Ուշադրութիւն դարձրէք առաջին տողին. ձեզ չի՞ թւում, որ կարդալիս «վէմ»ի փոխարէն ենթադրում է «լեռ», ու աչքիդ առաջ յառնում է Տէրեանի տողը):

Եթէ համատարած անիշխանութիւն է բառերի մէջ, էլ ինչո՞ւ մեղադրես բողբոջ *բառին, որը բերել իրեն է յարմարեցնել* Դող *բառը* դողդոջ *չեղած ձեւով.*

Անձրեւ է, քամի, սարսուռ ու
դողդոջ,
Չեն եղել ասես ոչ ծիլ, ոչ բողբոջ:

Եթէ այսպէս է, ուրեմն էլ որտե՞ղ պիտի հանդիպէին, իրար կցուէին մեծ պոէզիայից արտաքսուած բարոյազուրկ մէջ – անվերջ, գալիս – տալիս *եւ էլի շատ այսպիսի յանգեր, եթէ ոչ այս եւ նման գրքերում:*

«Մասրենի» ժողովածուն ընթերցելիս կարեւոր գիտելիքներ ձեռք կը բերենք մի քանի բնագաւառներից: Ասենք՝ բուսաբանութիւնից.

Դաշտն անտէրացել,
Ծածկել էր ՎԱՅՐԻ փուշն ու
մամուռը...

տողերից կ'իմանանք, որ լինում են փշի ու մամուռի նաեւ ընտանի, այսինքն՝ ցանովի, մշակովի, տեսակներ, քանի որ այս դէպքում հեղինակի նկատածը վայրի է: Նաեւ վատ չի լինի մտապահէք, որ մամուռը աճում է դաշտում, այլ ոչ՝ ջրում ու ճահճում:

Պակաս չեն հարստանայ ձեր գիտելիքները ժողովրդական արհեստներից, երբ կարդաք. – «...Նորից սիրտս տխրութեան ասեղը առել, Թաղիք է հիւսում» նախադասութիւնը: Պատկերացրէք, որ թաղիքը հիւսում *են, այն էլ՝ ասեղով: Ուրեմն այս էլ մտապահէք, պէտք կը գայ:*

Անցնենք առաջ: Գրքի «Ակութ» շարքում զետեղուած են հայրենասիրական գործեր: Դէ, որպէսզի ասեն, նշեն, թէ բանաստեղծի քնարը բազմալար է, ուրեմն նա պէտք է գրի տարբեր թէմաներով, իսկ դրանց մէջ հայրենիքի թէման օ՛, պէտք է առանձնայատուկ տե՛ղ գրաւի: Կարդում ենք այդ թէմայով մի այսպիսի բանաստեղծութիւն.

Թէկուզ աչքիս լոյսն էլ տանես,
Չեմ նեղանայ՝ օրհնած,
Չեմ էլ տնքայ, թէկուզ քամես
Իմ վէրքերը արնած:
Հոգիս բանտես, ես չեմ ասի՝
Եկ, վճիռդ փոխիր,
Վառես, նոյնիսկ մի սպասիր
Ոչ ծուխ, ոչ մոխիր:
Իսկ թէ բան է յանկարծ պղծես
Դու իմ նախնեաց հողը,
Կ'ելնեմ քո դէմ ու շանթի պէս
Կը մխրճեմ կողդ...

Հեղինակն այս տողերը գրելիս ամենայն հաւանականութեամբ մտածել է, թէ ապագայում, դպրոցականները իր մասին շարադրութիւն գրելիս կը նշեն. «Բանաստեղծը անմնացորդ սիրով է սիրում իր հայրենիքը, թէկուզ թշնամին գայ խողխողի նրան, նա յօժար է, ձայն չի հանի, բայց որ նախնեաց հողը պղծի, օ, էլ նրան պրծում չկայ, բանաստեղծը կը դառնայ շանթ ու շանսատակ կ'անի նրան»:

Մի պստիկ, աննշան բան ասելու համար այսպիսի սուտ ու կեղծ հաւատարմութեան ցոյց անելու, շանթ դառնալու ընաւ հարկ չկայ:

Մի բանաստեղծութիւն էլ ընթերցենք այսպէս ասած խոհական շարքից: Բանաստեղծութեան մէջ հեղինակը փորձում է ներկայացնել մարդու ճակատագիրը օրօրոցից մինչեւ ծերութիւն: Ահա այդ մարդու օրօրոցային պատմութիւնը.

Օրօրոցում քուն էր մտել
Մանուկն անհոգ ու անտարբեր,
Յանկարծ ճչաց ու լաց եղաւ.
– Երազի մէջ ծեծել էին:

Պատկերացնո՞ւմ էք, օրօրոցի ամսական երեխային երազում ծեծել են, ո՞վ է ծեծել, ինչո՞ւ է ծեծել, յայտնի չէ: Այնուհետեւ յաջորդ քառատողում՝

Մեծացել էր մանուկն արդէն,
Թոթովում էր բակում ուրախ,
Մէկ էլ ծուաց ու լաց եղաւ.
– Նրա մատը կծել էին...

Ո՞վ էր կծել, ինչո՞ւ էր կծել, դարձեալ պարզ չէ: Անյայտ չարագործները մտասեւեռ հետեւում են այդ խեղճին նաեւ յաջորդ քառատողում: Իսկ վերջին տան մէջ, ուր այդ մանուկը մեծացել, պապ էր դարձել, «պապութիւն էր անում», չարագործները մեղքերը քաւում են... Այսպիսի բաներ, եղբայր: Դէ, հիմի գնա ու... կ'ասէր Պէպօն, ի՛նձ կ'ասէր, ի՛նձ որ կարդացի այս գիրքը: Հեղինակը բանաստեղծութիւններից մէկում իր մասին այսպէս է ասում.

Եթէ ինձ կիզին,
Կիզելուց յետոյ
Սիրոյ մոխիր ու մրմուռ կը մնայ:

Իսկ եթէ մզեն,
Մզելուց յետոյ
Դարերի խիղճ ու մամուռ կը
մնայ:

Իսկ ի՞նչ կը մնայ, եթէ այս գիրքը մզեն...

ՂՈՒԿԱՍ ՍԻՐՈՒՆԵԱՆ

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԵՏ

ԷՕԺԷՆԻ ԿԱՅՍՐՈՒՀԻՆ

(Հեղինակ՝ Քլօտ ՏԻՖՖՈՒՆ)

Սիրուն էր ան. շատ սիրուն: Շատ հաւատացեալ նաեւ: Ու փառասէր՝ այս երկուքէն աւելի: Աղջիկը լաւ տեղ մը տեղաւորելու մտահոգութեան տէր մօր մը հովանաւորութեան տակ ան կը շրջէր Եւրոպայի մէջ, գտնելու համար իր գեղեցկութեան, կապոյտ աչքերուն, շէկ մազերուն, բարակ մէջքին ու թագուհիի մը ազնուական ուսերուն արժանի ամուսին մը: Կը գտնէ յուսացածէն աւելին, յանձին՝ Նափոլէոն Գ.ի, Ֆրանսայի նոր կայսրին, որ սիրահարն է բոլոր գեղեցիկ կիներուն: Ան խորանին առջեւ երթալէ ուրիշ միջոց չի գտներ անտալուզցի գեղեցիկ կոմսուհիին սենեակէն ներս մուտք կարենալ գործելու համար: Այս ամուսնութիւնը անհաճոյ է Պոնափարթեաններուն, նաեւ յուսախաբ ըրած Նափոլէոնը, տրուած ըլլալով որ Էօժէնի որքան գեղեցիկ, նոյնքան պաղ մէկն է: Կայսրը շուտով մխիթարութիւն կը գտնէ գրաւիչ ու միաժամանակ վազանցուկ հազարումէկ հոմանուհիներու թեւերուն մէջ: Էօժէնի կը տառապի վիրաւորուած արժանապատուութեամբ. «Սիրտս լի է նուաստացումով. չեմ կրնար ընդունիլ այն գաղափարը, որ իր դասէն մէկը կարենայ ախորժիլ այնպիսի կիներէ, որոնցմէ ոմանք նոյնիսկ սենեկապան ըլլալու արժանի չեն: Սակայն այս պարագան արգելք չըլլար իրեն»:

Քաղաքականութիւնը հաճելի առիթ մը կ'ընծայէ իրեն: Ինք կայսրուհիի պարտականութիւնը կը ստանձնէ լիովին. ու կը բազմապատկէ իր այցելութիւններն ու բարեսիրական գործունէութիւնը, օտար իշխանաւորներ կ'ընդունի, գործածելով իր մտային կարողութիւնը, ինք կ'ըլլայ Մեքսիկեան գահուն համար արհիդուքս Մաքսիմիլիէնի թեկնածութիւնը առաջարկողը: Կաթողիկէ Եկեղեցիին եւ Պապին իր փարումը զինքը պէտք է դէշ խորհրդատու մը ընէին կայսրին քով, ֆրանքօ-իտալական համաձայնութեան մարզին մէջ: Իր անվերապահութիւնը, չըսելու համար սպառնալի զայրոյթը, իր մէջ Փրուսիոյ հանդէպ անխոհեմ կեցուածք մը կը մարմնացնէ: Մեծ ցուցահանդէսին միջոցին մինչեւ իսկ կ'ըսէ Փրուսիոյ կայսրուհիին կատակելով. «Ձեզի դէմ պատերազմ պիտի հռչակենք»: Ու դառնալով Պիսմարքի, կը բացատրէ. «Իրապէս, մեզ կը վախցնէք դուք: Այն ձեւով որ կը մեծնայ ձեր զօրութիւնը, կրնանք օր մը ձեզ Փարիզի առջեւ գտնել: Գիշեր մը, անկողին պիտի մտնեմ որպէս Ֆրանսացի ու պիտի արթննամ որպէս փրուսիացի»: Տառապանքի ապրումը Էօժէնին պիտի դարձնէ ուրիշ կին մը. ձախողութիւնը, կայսրութեան անկումը, Նափոլէոնի արգելափակումն ու անհետացումը, եւ յատկապէս գահաժառանգ իշխանին սարսափելի մահը, զինքը առանձին կը թողուն, առանց թագի ու առանց փառասիրութեան: Ան մեծ քաջութեամբ կը դիմագրաւէ ծերութիւնն ու առանձնութիւնը. հետաքրքրութիւն ցոյց կու տայ աշխարհը տակն ու վրայ ընող ամէն նորութեան հանդէպ. օդանաւ, ինքնաշարժ, շարժանկար, ելեկտրական լամբ, ձայնագիր մեքենայ...: Ութսունամեայ, ան սորվեցաւ հեծանիւ նստիլ, ինքնաշարժ քշել ու իր զբօսանաւով նաւարկել ծովուն վրայ: Ան շարունակեց այցելութիւններ տալ իր բարեկամներուն, յարգանքները ընդունիլ օտար իշխանաւորներու, ինչպէս՝ Աւստրիոյ Էլիզապէթ կայսրուհիին եւ Վիքթորիա Թագուհիին: Ան կը մահանայ 1920-ին, 94 տարեկանին, տեսնելէ ետք ամէնէն աւելի փափաքած բանին իրականացումը. Գերմանիոյ դէմ Ֆրանսայի լուծած վրէժը:

Թ. Օ. Մ.

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
«ՅԱՌԱՋ»Ը
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ

Fonds A.R.A.M

DE L'INTERET D'UNE SOCIETE COMMERCIALE

A une époque où l'Etat accorde beaucoup de facilités aux personnes qui veulent créer leur propre affaire commerciale, et notamment à ceux qui veulent créer une société, voici quelques renseignements qui pourront intéresser certains.

Le type de société commerciale le plus usité à ce jour est la SOCIETE A RESPONSABILITE LIMITEE.

Il existe d'autres types tels, la Société Anonyme, la Société en nom collectif, etc...

Mais la Société à Responsabilité Limitée a ceci de particulier, qu'elle est une société de personnes qui a les avantages d'une société de capitaux. Cela a de l'importance au niveau de la responsabilité financière des membres, et de leurs engagements qui ne se répercutent, en principe, pas sur leur patrimoine personnel.

Une S.A.R.L. peut se constituer avec deux associés au minimum. Le capital est de 50.000 Francs minimum, dont le dépôt doit être effectué soit en banque soit chez un notaire avant même la signature des statuts.

Comme il est dit plus haut, contrairement, à ce que pense le public, la responsabilité des associés n'est pas complètement limitée par suite des exceptions suivantes :

– Les associés sont solidairement responsables pendant 5 ans de la valeur attribuée aux apports lors de la constitution.

– La seconde résulte des dispositions de la loi sur les liquidations judiciaires, le tribunal, peut en cas d'insuffisance d'actif, et s'il est démontré une faute de gestion, mettre à la charge de tous ou de certains associés de droit ou de fait, rémunérés ou non, tout ou partie des dettes sociales.

– La troisième concerne les dettes fiscales, où le gérant majoritaire peut être rendu responsable du paiement de ces dettes dont le recouvrement risque d'être devenu impossible, notamment en matière de redressement.

La caracteristique essentielle de la S.A.R.L. est que ses associés n'ont pas la qualité de commerçants, donc des mineurs, deux époux, et même des étrangers peuvent être membres d'une S.A.R.L.

Le fonctionnement de la S.A.R.L. est également très souple. Elle est dirigée par un ou plusieurs gérants qui sont seuls reponsables à l'égard du public, mais qui doivent des comptes aux associés bien sûr. Ces gérants peuvent également toucher un salaire.

Actuellement la constitution d'une S.A.R.L. est facilité par des dispositions fiscales intéressantes, l'impôt sur les sociétés est de 45%.

Les sociétés constituées avant le 1er Janvier 1987 peuvent être exonérées d'impôts, intégralement pendant les 36 premiers mois de leur activité, puis avoir une réduction ensuite de 50%, les 24 mois suivants.

Ces sociétés permettent de séparer le patrimoine de l'entreprise du patrimoine familial, dans la mesure où la société est bien gérée.

Elle permet également la transmission de l'entreprise familiale, car en cas de décès du chef d'entreprise, la société continue à exister, et seul un problème de régularisation de parts subsiste.

La création d'une S.A.R.L. est à conseiller à tous ceux dont le chiffre d'affaire risque d'être important et qui veulent limiter leurs risques.

Tous les membres de la société peuvent être des membres d'une même famille de sorte que l'avenir de tous risque d'être assuré si effectivement tous participent à la bonne marche de l'entreprise.

Il faut préciser également qu'une S.A. R.L. peut se transformer en un autre type de société commerciale, que pour des raisons techniques on peut en augmenter le capital ou le réduire.

Bref, la société est considérée comme un être moral, distinct de ses membres, ce qui fait qu'elle a sa vie propre, ses problèmes, ses bénéfices, ses employés, le tout, distinct du patrimoine personnel de ses dirigeants et c'est ce qui en fait l'attrait dans notre société actuelle.

NODAR

– ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ –

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Հայոց արեւելեան թեմի (Էջմիածնական) առաջնորդ Թորգոմ Արք. Մանուկեան պարգեւատրուած է Էլլիս Այլընտ պատուոյ շքանշանով, ի շարս 80 քաղաքացիներու: Շքանշաններու տուչութիւնը տեղի ունեցած է Հոկ. 27-ին, Էլլիս Այլընտի վրայ, ուր ներկայ եղած են հոծ թիւով հանդիսականներ: Շքանշանի արժանացողներուն ընտրութիւնը կատարուած է հանրութեան կողմէ՝ հսկողութեամբ մասնաւոր յանձնախումբի մը: Իրիկունը, Նիւ Եորքի Ուալտորֆ պանդոկին մէջ տրուած է պաշտօնական ճաշ մը ի պատիւ պարգեւատրեալներուն: Իսկ Առաջնորդարանի թեմական Խորհուրդը՝ ի պատիւ Թորգոմ Արք.ի, ընդունելութիւն մը կազմակերպած է Հոկ. 29-ին, Առաջնորդարանի «Հայկ եւ Ալիս Գավուքճեան» սրահին մէջ, ուր ներկայ եղած են յիշեալ շքանշանի դափնեկիրները, քաղաքական, կառավարական եւ եկեղեցական բարձրաստիճան դէմքեր:

×

ՆԷԱ ԶՄԻՌՆԻԻ (Աթէնք) «Խմթիա» սրահին մէջ, Հոկ. 15-ին, տեղի ունեցած է հայ լեզուի ու մշակոյթի նուիրուած հանդիսութիւն մը, կազմակերպութեամբ Համազգայինի: Բացումը կատարելով Յակոբ Ծերալեան անդրադարձած է հայ լեզուի ու գրականութեան: Բանախօսած է Հ. Յարութիւն վրդ. Պզտիկեան (Վենետիկէն) «Հայ լեզուի ծագումը եւ անոր զարգացումը դարերու ընթացքին» նիւթին շուրջ: Գեղարուեստական յայտագրին մասնակցած են երգիչ Թադէոս Գազանճեան, դաշնակի ընկերակցութեամբ Արտօ Ճելալեանի, դաշնակահարուհի Իտա Ազարեան, ինչպէս նաեւ Եղիս Պալթայեան եւ Ռազմիկ Շահկէլտեան՝ արտասանութիւններով:

×

ԹԵՀՐԱՆԻ «Արարատ» մարզաւանին մէջ, Հոկ. 31-ին, տեղի ունեցած է Միութեան կազմակերպած «Հայ կնոջ ձեռարուեստի ցուցադրութիւն»ը, ուր ներկայացուած են ձեռագործներ, սփռոցներ եւ ձեռային այլ աշխատանքներ:

×

ՍԻՏՆԻԻ մէջ, Հոկ. 18-ին, տեղի ունեցած է ընդունելութիւն մը, որու ընթացքին 120 հազար տոլար գոյացած է ի նպաստ Հ. Բ. Ը. Մ.ի Մասնաճիւղի կառուցելիք ամէնօրեայ վարժարանին: Ընդունելութիւնը տեղի ունեցած է Ալեք Մանուկեան Կեդրոնին մէջ:

×

ՊՈՍԹԸՆԻ Ս. Երրորդութիւն եկեղեցւոյ մէջ, Հոկ. 19-ին, տեղի ունեցած է դաշնակահար Տիգրան Ազատեանի նուագահանդէսը: Երիտասարդ արուեստագէտին նուագացանկը բաղկացած է Պախի, Մոցարթի, Ռավէլի, Շոփէնի, Փրոքոֆիեւի եւ Կոմիտասի գործերէ:

ՀՈՂԱՐԿՈՒՔ

ԼԻՒՍԻ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Մարսէյլի շրջանի Կապոյտ Խաչը կորսնցուց իր հաւատաւոր եւ արժանաւոր երէց անդամուհի՝ Լիւսի Կարապետեան: Յարգուած անուն մը՝ որ կը պատկանի յետպատերազմեան առաջին տասնամեակներուն: Գնահատուած անուն մը, որ իր գիտակից կեցուածքով, յանդուգն խառնուածքով, բծախնդիր նկարագրով եւ յանձնառու դիրքով վայելեց ակնածանքն ու համարումը իր գործակիցներուն: Լիւսի Կարապետեան կը պատկանի հայ կիներու այն եզակի սերունդին, որ առօրեայ հոգերու կողքին, եղաւ մղիչ ուժ հանրային գործին մէջ ու երբեք չստակարկեց իր նուիրումը:

Եւ իր մօտիկ բարեկամները, ոմանք հեռուէն եկած, ու յատկապէս իր մեծ ընտանիքին՝ Կապոյտ Խաչի ընկերուհիները, հին թէ նոր, շրջապատեցին զինքը հրաժեշտի պահուն, պատեցին իր դագաղը Կապոյտ Խաչի դրօշով, արտայայտեցին իրենց ազնիւ, գուրգուրոտ, երախտապարտ եւ յուզումով լեցուն խօսքերը: Արդարեւ, Ալիս Պիւլկիւրեան, Կապոյտ Խաչի շրջանային վարչութեան անդամուհի, Մարսէյլի չորս մասնաճիւղերու անունով արտասանեց կուռ դամբանական մը վեր առնելով Լիւսի Կարապետեանի գաղափարական հաւատարմութիւնը, արժանիքները, մատուցած ծառայութիւնները, հոգեկան ու ազգային ապրումները: «Մեկնումովդ մեր կապը չի խզուիր» ըսաւ Ալիս Պիւլկիւրեան, քանի գաղափարն է որ Կապոյտ Խաչի անդամուհիները իրարու կը զօդէ ժամանակին մէջ, եւ գաղափարը չի մեռնիր:

Լիւսի Կարապետեան ծնած էր Ռումանիա, Պուքրէշ, 1906-ին, Պիթլիսցի ծնողքէ: Պատանի հասակին անցած է Պոլիս եւ Պոլիսը որպէս ազգային կեդրոն եւ որպէս մշակոյթի օրրան մեծապէս ազդած է, մեծապէս կազմաւորած է իր միտքը, իր հոգին, մեծապէս կերտած է իր նկարագիրը: 1915-ի սպանդին կորսնցուցած է իր ամբողջ ընտանիքը եւ քանի մը տարի թափառելէ յետոյ անցած է Յունաստան ու ապաստան գտած Սիրա կղզիին որբանոցը: Ապա, մեկնած է Ֆրանսա եւ հաստատուած Արտէշ նահանգի Փոն տ'Օպընա քաղաքը աշխատելով մետաքսի գործատան մը մէջ: Հոն ամուսնացած է, եւ հոն սկսած է մտնել հանրային կեանքին մէջ անդամակցելով Հ. Յ. Դաշնակցութեան եւ Կապոյտ Խաչին: 1944 – 1945-ին ձգած է Փոն տ'Օպընան եւ հաստատուած Մարսէյլ, որ եղած է իր հանրային գործունէութեան մենաշնորհեալ վայրը, եւ վերջին երեք – չորս տարիները ապրած է Նիս, ուր մահացաւ Հոկտեմբեր 31-ին: Իր կամքին համաձայն, մարմինը փոխադրուեցաւ Մարսէյլ եւ յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Սէն Լուի Սուրբ Գէորգ Եկեղեցին, Նոյեմբեր 3-ին, ու մարմինը ամփոփուեցաւ Սէն Փիէռի գերեզմանատունը: Շահան խչկր. քհնյ. Տէտէեան ընդգծեց Լիւսի Կարապետեանի արժանիքները, բարեմասնութիւնները եւ Պօղոս Առաքեալէն առնելով հետեւեալ խօսքերը՝ «Լոյսը երբեք ամօթով չի ձգեր մարդը» ըսաւ, թէ ան իր կեանքի զանազան հանգրուաններուն, Կապոյտ Խաչի շարքերուն մէջ, իր ներկայութեամբ, իր գործունէութեամբ հետեւեցաւ այդ լոյսին եւ արժեւորեց իր հայ կնոջ կեանքը:

Լիւսի Կարապետեան հոգեպէս կապուած էր «Յառաջ»ին: Հայ գիրը, հայ լեզուն եղան իրեն համար տեւական ապրում եւ միշտ ունեցաւ յարգանք ու սէր հանդէպ բոլոր նուիրական սկզբունքներուն:

Պէտք չէ մոռնալ Լիւսի Կարապետեաններ որոնք կը ձգեն բարոյական հարըստութիւններ ու մարդկային առաքինութիւններու գումար մը, այլ մնալ հաւատարիմ անոնց յիշատակին:

ԿԱՐՕ ՑՈՎՍԷՓԵԱՆ

«ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՇՈՒՐՋԴԱՐ»

ՀԱՅՐՍ ԻՆՉ ՄԻ ԲԱՆ ՊԻՏԻ ԱՍԷՐ

ՅԱԿՈԲ ԿԱՐԱՊԵՆՑ

Ես Սարոյեանին հանդիպել էի ու դեռ պիտի հանդիպէի թէ՛ իր խոնարհ եւ թէ՛ իր ամբարտաւան պահերին: Նրան տեսել էի Թղթախաղի սեղանին գաղազած վիճակում եւ թէ էլ Սենթրոյի իմ տանը աւագ եղօր լայնասիրտ տրամադրութեան մէջ: Այդ օրը սակայն նա ամենասիրելի մարդն էր աշխարհում: Թիկնեղ էր, ամուր, հասուն ու հաղորդակից: Անմիջապէս մոռացայ, որ հռչակաւոր մէկն է: Խօսելիս ձեռքը դնում էր ուսիս: Ծաւալուն ժպտում էր: Գեղեցիկ տղամարդ էր Սարոյեանը:

– Ուրախութեամբ, – պատասխանեցի, – ո՞ւր են գրութիւնները:

– Ֆրեզնոյի տանս մէջ, – ասաց Սարոյեանը, – այնտեղ եմ պահում: Միակ բանն է, որ մնացել է հօրիցս: Ես երբեք չճանաչեցի հօրս: Ուզում եմ իր գրութիւնների միջոցով ճանաչել նրան: Ես յաջորդ շաբաթ Ֆրեզնօ պիտի գնամ, ինձ հետ կը բերեմ հօրս բանաստեղծութիւնները: Որքան գիտեմ հոյակապ բանաստեղծութիւններ են: Դու բանաստեղծութիւն գրե՞լ ես:

– Այո, բայց հիմա չեմ գրում, – պատասխանեցի:

– Գիտէի, որ բանաստեղծ ես, եթէ նոյնիսկ հիմա չես գրում, – ասաց Սարոյեանը:

– Բայց ինչո՞ւ մինչեւ հիմա չես կարդացել հօրդ բանաստեղծութիւնները, – ասացի:

– Ցարմար մէկին չէի հանդիպել, – ասաց Սարոյեանը, առանձին պահարանի մէջ եմ պահում հօրս գրութիւնները, մեծ մասամբ սրճագոյն աժան թղթի վրայ գրուած: Ուզում եմ իմանալ, թէ ի՞նչ է ասել: Ուզում եմ նաեւ քո կարծիքը իմանալ: Դու հայր ունե՞ս:

– Այո, բայց այստեղ չէ, ապրում է Պարսկաստանում, – ասացի:

– Բախտաւոր ես, որ հայր ունես, – ասաց Սարոյեանը, – աշխատիր իմանալ, թէ ո՞վ է, ի՞նչ է ուզում, ի՞նչ է ուզում ասել: Ես երբեք չիմացայ, թէ հայրս ի՞նչ էր ուզում ասել:

Այդ ասելիս, Սարոյեանի աչքերը խոնաւ էին: Յաջորդ պահին նա թեքուեց իմ ինքնաշարժի վրայ, զննեց տուփերը, ընտրեց խաղողի մի տուփ, պոկեց մի ողկոյզ, կիսեց ողկոյզը, կէսը ինձ տուեց, միւս կէսը ախորժակով սկսեց ուտել:

– Ուղղակի խենթանում եմ, երբ խաղող եմ տեսնում, – ասաց Սարոյեանը:

Նախքան բաժանուելը մեր հեռախօսի համարները փոխանակեցինք եւ որոշեցինք շուտով հանդիպել՝ տասնամեակների միջից լսելու համար Արմենակ Սարոյեանի խօսքերը: Անցաւ մի շաբաթ, Սարոյեանից լուր չունեցայ: Յետոյ իմացայ, որ այդ օրերին նա Լաս – Վէկաս է գնացել, ամբողջ ունեցուածքը տանուլ տուել բախտախաղի սեղանի վրայ եւ ձեռնունայն վերադարձել: Եւ այդպէս, ես պատեհութիւն չունեցայ կարդալու Սարոյեանի հօր բանաստեղծութիւնները: Արդեօ՞ք ինքը կարդաց:

«Աշխատիր իմանալ, թէ ո՞վ է, ի՞նչ է ուզում, ի՞նչ է ուզում ասել»:

(Շար. 3)

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

Fonds A.R.A.M

Ի ՑԻՇԱՏԱԿ

ՍԷՆ – ՍԱԹԻՒՐՆԷՆ. –

Տիկին Ազնիւ Մինասեան իր զաւկին՝ Յակոբ Մինասեանի յիշատակին 300 Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման, նոյն առթիւ Տէր եւ Տիկին Միսաք Գոչմանեան 200 Ֆ. կը նուիրեն «Յառաջ»ին :

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ. – Տիկին Անահիտ Տիլ-սիզեան – Սարաճեան իր վարպետ խմբավար՝ Արա Պարթեւեանի յիշատակին կը նուիրէ 300 Ֆ. Համազգայինի դպրոցին (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 200 Ֆ. «Յառաջ»ին :

×

Տիկին Անահիտ Սարաճեան 500 Ֆ. կը նուիրէ Ս. Ղազարի Օգնութեան Ֆոնտին – ՍԻՔԱՄ – (ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՍԷՆ – Թ'ԷԹԻԷՆ
Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Նոյեմբեր 16, Կիրակի, առաւօտեան ժամը 10.30–ին, Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ մէջ, կը մատուցուի Պատարագ :

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ԶԱՔԱՐԵԱՆ

Պատարագի երգեցողութիւնը կը կատարէ Շարվիլօյի Ս. Նշան Եկեղեցւոյ «Շնորհալի» երգչախումբը՝ ղեկավարութեամբ Յակոբ Աբրահամեանի :

Յաւարտ պատարագի եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ Սէն – Թ'էթիէնի Ազգային Միութեան կողմէ կազմակերպուած հիւրասիրութիւն – ընդունելութեան ժամանակ, գաղութի երկարամեայ ծառայողներ՝ Տէր եւ Տիկին Յարութիւն եւ Տիգրանուհի Յովսէփեանի պիտի յանձնուի «Ս. Ներսէս Շնորհալի» հայրապետական շքանշանը եւ օրհնութեան կոնդակ, ինչպէս նաեւ Սէն – Թ'էթիէն քաղաքի պատւոյ քաղաքացիի Ոսկէ Մետալ :

Սիրով կը հրաւիրուի շրջանի հայութիւնը՝ ներկայ գտնուելու սոյն արարողութեանց :

HAY DISC

organise une

EXPOSITION - VENTE

dans la Salle de l'Eglise Arménienne d'Issy
6, ave. Bourgain — 92130 Issy-les-Mlnx.

de tous les produits du Stand d'Arménie de la Foire de Paris

cristaux, artisanat, céramiques, disques, cassettes, vidéofilms, livres, cartes de Noël etc...

AU PROFIT DE LA CONSTRUCTION DE L'ECOLE ARMENIENNE D'ISSY-LES-MOULINEAUX

Samedi et Dimanche
les 29 et 30 Novembre
de 14h à 19h

* * * * * * * * * * * * * * * * *
PENSEZ A VOS CADEAUX DE NOEL
* * * * * * * * * * * * * * * * *

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Լիոնի մասնաճիւղի վարչութիւնս Նոյեմբեր 15, Շաբաթ օր, ժամը 15–ին, անդամական ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները, գաղութիս Ս. Յակոբ Եկեղեցւոյ յարակից Ազգային Տան սրահին մէջ :

Կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ եւ ճշդապահ ըլլալ :

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Շրջանային Վարչութիւնը Մարսէյլի շրջանի բոլոր ընկերուհիները կը հրաւիրէ ընդհանուր ժողովի մը, Կիրակի, Նոյեմբեր 16, կէսօրէ ետք ժամը 3–ին՝ Մարսէյլի Մշակոյթի Տան մէջ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները եկեղեցւոյ պայծառութեան համար. –

Վարուժան Պօղաճեան 1000 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Արշամ Պապայեան 1000 Ֆ., Տիկին Սիրարփի Խաչիկեան 500 Ֆ., Տիկին Շաքէ Կրիկորեան 1000 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Յակոբ Թաշճեան 200, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Ալիքսանեան 50, Ս. Թադէոս – Բարթուղիմէոս Եկեղեցւոյ վարչութիւնը 500, Նուպար եւ Ֆիլիփ Փափազեան եղբայրներ 500 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Սարգիս Գամպուրեան 50, Պ. Հրայր Սրապեան 100, Պոմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ վարչութիւնը 500, Մի Ոմն՝ (Պոլսեցի) 50, Հիւտավէրտի եւ Բէրամեան ընտանիքներ 500, Սուրիական հիւպատոս Տէր եւ Տիկին Փիէր Սալամէ 300, Պ. Խաչատուր Ղազարեան 100, Տիկին Մարիամ Ժամկոչեան 500, Տէր եւ Տիկին Արթաքին Յակոբեան 200, Պ. Տէրտէրեան 100, Պ. Փափազեան 100, Տիկին Պայծառ Յակոբեան 100, Տիկին Ժանին Յակոբեան 100, Մի Ոմն՝ 500, Մի Ոմն՝ 100, Մի Ոմն՝ 100, Պ. Կարապետ Սայապալեան 200, Պ. Երէցեան 200, Տէր եւ Տիկին Հրաչ Այտըն 300, Էքսէն Մաքինաճեան ընտանիք 500, Պ. Թուզճեան 100, Օրիորդ Սեդա Սիմոնեան 200, Տէր եւ Տիկին Վրոամ Սիմէոնեան 200, Տէր եւ Տիկին Նշան եւ Շուշան Միքայէլեան 500, Տէր եւ Տիկին Թովմաս Համամճեան (Լա – Սիոթայէն) 100, Պ. Վարդան Քիւփէլեան 100, Մի Ոմն՝ 300, Պ. Զոփոյեան 100, Պ. Պօյաճեան 100, Պ. Թուկուեան 100, Տոքթ. Մելքի եւ Ստեփան Միրզոյեան (Պուէնոս-Այրէսէն) 50, Տիկին Զուարդ Պէզոյեան 200 Ֆ., 200 Ֆ. Եկեղեցւոյ Տիկնանց Միութեան, Շէլէլէքեան ընտանիք 100, 100 Ֆ. Եկեղեցւոյ դպրոցին, Տէր եւ Տիկին Տրդատ Տէր – Պօղոսեան 500 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Գառնիկ Թուրաչ 100 Ֆ. Եկեղեցւոյ դպրոցին, Տիկին Անի Յովսէփեան 100 Ֆ. Եկեղեցւոյ դպրոցին :

Du 25 Octobre au 23 Novembre

GARZOU

L'ŒUVRE GRAPHIQUE

— Aquarelles — Dessins —
— Lithographies — Gravures —

Hôtel de Ville d'Angers —
Hôtel Chemellier

(entrée libre)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Անիէռ – Պուա – Քոլոմպ եւ Արժանթէօյի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է.– Արմենուհի Պաքըճեանէ 1000 Ֆ. իր հօր՝ Արշակ Պաքրճեանի մահուան 25–րդ, մօր՝ Անճիկ Պաքրճեանի մահուան 4–րդ եւ մեծ – մօր՝ Նեկտար Փափազեան – Տէր – Գալուստեանի մահուան 8–րդ տարելիցներուն առթիւ :

ՍԱՄՈՒԷԼ – ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ
ՎԱՐԺԱՐԱՆ

– ՏՕՆԱԾԱՌ –
Կիրակի, Դեկտեմբեր 14–ին

La Maison de la Culture Arménienne
d'Issy-les-Moulineaux

a le plaisir de vous convier

à la présentation et à la signature
du livre de
JACQUES DEROGY

« *OPERATION NEMESIS* »

le Vendredi 21 Novembre, à 20h30
Vin d'honneur

45, rue de la Défense
92130 Issy-les-Moulineaux

COURS DE DANSE

de la
CROIX BLEUE ARMENIENNE
D'ISSY-LES-MOULINEAUX

pour les jeunes à partir de 16 ans
sous la direction d'Anna Boudaghian
diplomée de l'école de chorégraphie
d'Erevan
de 17h à 19h
45, rue de la Défense—Issy-les-Moulineaux
à partir du Vendredi 7 Novembre

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Նախաձեռնութեամբ
ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՍԵՒՐԱՆ – ԼԻՎՐԻ ԿԱՐԿԱՆԻ
ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ

GRANDE SOIRÉE DANSANTE organisée par la section de Sevran de la Croix Bleue des Arméniens de France

LE SAMEDI 15 NOVEMBRE, A 20 HEURES 30

Salle des Fêtes de Sevran

9, rue Gabriel Peri — Près de la Mairie

մասնակցութեամբ՝

« Յ Ա Ղ Թ Ա Ն Ա Կ » Նուագախումբի

SPECIALITES et AMBIANCE ARMENIENNES

Tenue correcte exigée

FESTIVAL D'ART SACRÉ
DE LA VILLE DE CANNES

SAMEDI 29 NOVEMBRE A 20 H 30
GRAND AUDITORIUM
Palais des Festivals et des Congrès de Cannes
CHŒUR MIXTE ARMENIEN DE PARIS

SIPAN-KOMITAS

ORCHESTRE REGIONAL DE CANNES
sous la direction de
GARBIS APRIKIAN
avec

Sonia NIGOGHOSSIAN (mezzo) — Lucile DABOS (harpe)
Janette MENEVISIAN (soprano) — Mario HANIOTIS (basse)
Meguerditch BOGHOSSIAN et René MARTAYAN (ténors)

KOMITAS Extraits de la Messe
KOMITAS Chants Profanes d'inspiration liturgiques
AVEDISSIAN Chants rustiques
GANATCHIAN Nanor Pelerinage

Le Festival d'Art Sacré de la Ville de Cannes est organisé par l'OMACC et l'Orchestre Régional de Cannes Provence Alpes Côte d'Azur avec le concours du MINISTERE DE LA CULTURE ET DE LA COMMUNICATION

Prix des places : 130 F — 110 F — 80 F — 60 F
Réductions Collectivités 110 F — 90 F — 70 F — 50 F
Renseignements / Locations :
CANNES : Billeterie du Palais des Festivals et des Congrès
Tél. : 93 - 39 - 44 - 44 du lundi au samedi de 10h à 18h
OMACC : 93 - 38 - 62 - 00

CE CONCERT EST ORGANISE AVEC LE CONCOURS DU CLUB SEVAN DE CANNES

4.000 m² de mobiliers présentés en ambiance

Meubles Ghazarian

Z.I. Vitrolles **tél. 42, 89.27.47**
à 20km de Marseille

"Բացառիկ զեղչ «Յառաջ»ի բաժանորդներուն"

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

Fonds A.R.A.M

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
15 - 16
SAMEDI-DIMANCHE
15-16 NOV.
1986

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TEL.: (1) 47. 70. 86. 60 — TELEX: HARATCH 280 868 F
C.C.P. PARIS 15069-82 E — 51027317 A R. C. PARIS

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 600 Ֆ. — Վեցամսեայ : 310 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 700 Ֆ. — Հատը : 4,00 Ֆ.

LE NUMERO : 4,00 F

61րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 16.358
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
61e ANNÉE — No 16.358

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՄԻԱՑԵԱԼ ՃԻԳԵՐՈՎ

Անդամի մը համար լաւ լուր մը առանձին չեկաւ :

Լաւ լուրը, Հոկտեմբեր 22-ին, Ստրազպուրկի մէջ, եւրոպական Խորհրդարանի ընդլայնուած Բիւրոյի մեծամասնութեամբ առնուած որոշումն է : Որոշում մը՝ որ կը յեղաշրջէր, Յունիս 26-ին, եւրոպական Խորհրդարանի քաղաքական յանձնախումբի այն որոշումը, ըստ որուն ձեռնհաս չէր քննելու Ժ. Վանտըմէօլպրուքի տեղեկագիրը հայկական ցեղասպանութեան մասին եւ յանձնելու զայն Խորհրդարանի քուէարկութեան : Արդ, տեղեկագրի քննութիւնը կրկին կը յանձնուի քաղաքական յանձնախումբին :

Ասիկա դրական արդիւնք մըն է որուն մէջ դեր ունեցան, մանաւանդ ինք տեղեկատուն՝ Ժ. Վանտըմէօլպրուք իր յաւելեալ նամակներով եւ հայկական կազմակերպութիւնները, ի մասնաւորի Հայ Դատի Յանձնախումբը եւ Ֆրանքօ-հայկական Համակամութիւնը, իրենց ճիգերով բողոքներով եւ դիմումներով :

Բայց, ասով չի վերջանար : Ընդհակառակն, ամէն բան ծայրէն կը սկսի, կը վերսկսի : Քաղաքական յանձնախումբի քուէարկութեան արդիւնքէն կախում ունի տեղեկագրին ճակատագիրը : Ուստի, կարճեալ դիւանագիտական աշխատանքը պէտք է շարունակուի : Շարունակուի նոր յարաբերութիւններու հաստատումով եւ հիներու սերտացումով, տեղեկատուութիւններով, բացատրութիւններով, թըղթածրարներու կազմումով եւ յանձնումով, հանրային կարծիքի մը պատրաստութեամբ :

Այս հարցի առնչութեամբ երկրորդ լուրը Հայ Դատի Յանձնախումբին եւ Ֆրանքօ-Հայկական Համակամութեան միատեղ հաղորդագրութիւնն է, որ կ'ըսէ՝ «Մեր երկու կազմակերպութիւնները որոշեցին միացնել իրենց ճիգերը հասնելու համար 1915-ի ցեղասպանութիւնը ճանչցող բանաձեւի մը որդեգրումին եւ փընտռելու խաղաղական լուծում մը հայկական հարցին» :

Այս համագործակցութիւնը քաջալերական է եւ գօտեպնդիչ ապագայի տեսակէտէն : Ցոյց կուտայ պատասխանատուութեան գիտակցութիւն մը : Ցոյց կուտայ թէ վճռական պահերուն ղեկավարները գիտեն լռութեամբ անցնիլ երկրորդական հարցերուն վրայէն եւ երթալ էականին : Էականը՝ հայ ժողովուրդի միրազոյն շահերն են եւ այս պարագային՝ հայկական ցեղասպանութեան ճանաչումը քաղաքական ներկայացուցչական մարմինի մը կողմէ :

1984, Ապրիլ 16-ին, Փարիզի Սորպոնի Մեծ սրահին մէջ, Ժողովուրդներու Մնայուն Դատարանի արձակած վճիռով, տարինք բարոյական յաղթանակ մը : 1985, Օգոստոս 29-ին, Ժընեւի մէջ, ՄԱԿ-ի Մարդկային Իրաւանց Ենթայանձնախումբը վաւերացնելով Ուիթըքըրի տեղեկագիրը, ուր կը հաստատուի թէ - առնուազն մէկ եւ մէկուկէս միլիոն Հայեր սպաննուած կամ դէպի սպանդ առաջնորդուած են, Օսմանեան կայսրութեան մէջ, ինչ որ ցեղասպանութիւն կրնայ նկատուիլ - արձանագրեցինք որոշ յաղթութիւն մը :

Ուրեմն, բարոյական առեւմէ, մասնագէտներէ բաղկացած յանձնախումբէ մը յետոյ, յաջորդ հանգրուանը՝ եւրոպական Խորհրդարանը խիստ կարեւոր է, քանի քաղաքական է :

Ամէն հայ կազմակերպութիւն, ամէն հայ անհատ իր ազդու մասնակցութեամբ եւ գործակցութեամբ, իր գիտակից յանձնառութեամբ պէտք է պատասխանէ Հայ Դատի Յանձնախումբին եւ Ֆրանքօհայկական Համակամութեան միատեղ կոչին :

Կ. Յ.

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

պասքէթպոլի հայկ. մրցաշարք

ՆԻՍ

ՆԻՍ. - («Յառաջ»). - Տեղւոյս Հայ Մարզական Միութիւնը, որ կարճ ժամանակէ ի վեր ունի պասքէթպոլի իր խումբը՝ կազմուած հայ երիտասարդներէ, լաւ մտածումն ունեցաւ նախաձեռնելու մրցաշարքի մը, հայկական զանազան խումբերու մէկտեղումով, Նիս :

Նոյեմբեր 9 եւ 10-ին, Մանըրանի ընդարձակ մարզասրահը հաւաքավայրը դարձաւ ոչ միայն տեղականէն զատ հրաւիրեալ խումբերուն՝ Փարիզի եւ Վալանսի Հ. Մ. Ը. Մ., մայրաքաղաքի Իւ - Ժէ - ԱՐՄԷՆԻԷՆ, այս վերջինը նաեւ իր աղջիկներու բաժինով, այլեւ մարզասէր խուռներամ բազմութեան :

Տպաւորիչ տողանցքով մարզիկները տեղ գրաւեցին հանդիսականներուն առջեւ, առաջին օրը, կէսօրէ ետք ժամը 5-ին : Հայ Մարզականը աղջիկներուն բաժնեց Նիսեցիներու աւանդական տարազներով պուպրիկներ, իսկ տղոց՝ քաղաքին զինանշանը կրող յուշանուէրներ : Ապա մրցաշարքին բացման խօսքը արտասանեցին Ֆրանսերէնով Միութեան ժրաջան վարիչը Ռոպէր Գանձանակեան եւ հայերէնով Ժիրայր Միրիճեան : Երկուքն ալ գնահատելի ու խրախուսիչ նկատեցին հայկական խումբերու համախմբումը Նիսի մէջ : Ընդգծեցին նման ընկերական, բարեկամական հանդիպումներուն անհրաժեշտութիւնն ու կարեւորութիւնը : Մարզական ոգիի ցուցաբերում եւ խթան, որպէսզի հայ երիտասարդներ, երկու սեռէ, ըստուարացնեն շարքերը միութիւններուն, այլազան մարզաձեւերու հետեւելով :

Երկու իրաւարարներ՝ Պ. Օլիվերօ եւ Պ. Ռոշէր, ձեռնհասութեամբ վարեցին մըրցումները : Մրցաշարքին անդրանիկ մըրցակիցները եղան՝ վիճակով, Հ. Մ. Ը. Մ. Փարիզ - Իւ - Ժէ - Ա. : Յաղթանակը 79 կէտով ապահովեց Հ. Մ. Ը. Մ., քանի նոյնպէս Փարիզէն ժամանած երկրորդ խումբը արձանագրեց 35 կէտ : Ապա մրցակիցներ դարձան Վալանսի Հ. Մ. Ը. Մ.ը եւ Նիսի Հայ Մարզականը : Յաղթական այս վերջինը՝ 53 կէտով, Վալանս՝ 35 :

Յաջորդ օր տեղի ունեցան այլ մրցումներ : Վալանսի Հ. Մ. Ը. Մ.ը աննշան տարբերութեամբ, մէկ կէտ, յաղթական հռչակուեցաւ, պարտութեան մատնելով Փարիզի Իւ - Ժէ - Ա.-ն :

Վերջապէս առաջին երկու տեղերուն համար դէմ - յանդիման եկան Հ. Մ. Ը. Մ. Փարիզը եւ Նիսի Հայ Մարզական Միութիւնը : Առաջին տեղը գրաւեց 63 կէտերով Հ. Մ. Ը. Մ.ը, երկրորդ տեղը՝ Նիսի խումբը : Ուրեմն, երրորդ եւ չորրորդ դիրքերը գրաւեցին Վալանս եւ Իւ - Ժէ - Ա. Փարիզ :

Անհրաժեշտ է դիտել տալ, թէ մասնակից բոլոր խումբերու խաղացողներն ալ, անխտիր, ի յայտ բերին մարզական օրինակելի ոգի եւ կեցուածք : Խումբերը ցոյց տուին յաղթելու վճռակամութիւն : Խաղարկութեանց մակարդակը բարձր եղաւ եւ գնահատուեցաւ ներկաներէն :

Եթէ հարկ է լաւագոյն խաղացողի մը անունը թուել, ապա պէտք է մատնանշել անունը Փարիզի Հ. Մ. Ը. Մ.ի խումբի վարիչ Հրաչ Սիսեռեանի : Արդարեւ, մրցումներու ընթացքին արձանագրեց 46 կէտ :

Յետ մրցաշարքին, 350-է աւելի մարզասէրներ համախմբուեցան Նիսի մերձ ճաշասրահ մը : Մասնակիցներուն մէջ էր քաղաքապետ - երեսփոխանին ներկայացուցիչը՝ Ք. Էսթրազի, երեսփոխան Շ. Հերման, քաղաքապետարանէն Տիկին Լութրիկ եւ ուրիշներ :

Բոլորին փափաքն է, որ այսօրինակ մրցաշարքեր յաճախ տեղի ունենան հոս թէ այլուր :

Ժ. Մ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԵՐԳԻԾԱԲԱՆԻՆ ՄԱՀԸ

Թիէրի լը Լիւրոնի մահէն ետք, բոլորը, առանց խտրութեան կը մեծարեն ան՝ որու շնորհիւ, իրենք ալ երբեմն աւելի ժողովրդական կը դառնային : Քաղաքական բոլոր դէմքերը - Միթերան, Շիրաք, Ժիսքար, Շապան - Տէլմաս, Պառ, Մառշէ, Լըփէն չսակարկեցին իրենց հիացումն ու գնահատանքը, ինչպէս նաեւ բեմի դերասաններ, ինչպէս Լին Ռընօ կամ Ալիս Սափրիչ, հակառակ անոր որ ասոնցմէ ոչ մէկուն խնայած է եւ ոմանց նկատմամբ, մանաւանդ, իր կապկումները բարեացակամ ոչ մէկ բնոյթ ունէին եւ շատ յաճախ, նոյնիսկ անողոք էին : Մահը, կը գրէ «Իւմանիթէ» գայթակղութիւն մըն է, որ աւելի ծանրակշիռ կը դառնայ ի տես անհետացողին երիտասարդութեան : Ի՞նչ հիւանդութեան զոհ գնաց, այնքան ալ կարեւոր չէ : Չէր ուզած որ տարածուի թէ սիտա-է վարակուած է եւ Բժիշկներու Միութիւնը կարգի հրաւիրած էր տոքթ. Շվարցընպերկը, երբ յայտարարած էր թէ արուեստագէտը չնչային գործարաններու խլիրդէ կը տառապի, իր իրաւունքն է, ի վերջոյ, իր գաղտնիքը հետը տանիլ : Ուրբաթ օր, օրաթերթերը խորագրի եւ յօդուածի գետնին վրայ գիրար կը գերազանցէին : Յաջող խորագիրներէն էր՝ «Քոթիտիէն», որ հրատարակելով քաղաքական քանի մը դէմքերու նկարները (Միթերան, Պառ, Ժիսքար, Շապան, եւայլն), կը գրէր՝ - «Իրենց ձայնը կորսնցուցին», մինչ «Լիպերասիոն» կը խորագրէր՝ «Լը Լիւրոն Քոլիւշը կը կապկէ» :

Երգիծաբանը, որու բուն անունն էր Լը Լիւրոն, ինչ որ, անշուշտ, ճակատագրական կատակի պէս բան մըն է, իր կապկումներու առաջինը կը սկսէր այն ատենուան նախարարապետով՝ Շապան-Տէլմաս, որ երախտապարտ ալ եղաւ իրեն, քանի որ սրբագրեց իր կարգ մը սովորութիւններն ու խօսելակերպը :

«Ծաղրանքը կը խանգարէ» խորագրըւած տոմս մը ունի «Մոնտ»ի նախկին աշխատակիցը, Ռոպէր Էսքարփիթ (որ շատ սրամիտ, կարճ տոմսեր կը ստորագրէր անցեալին), որ թերեւս ամէնէն տխուր եւ դառն տողերն են, որոնք լոյս կը տեսնեն այս առթիւ : Ան կը գրէ. - Թիէրի լը Լիւրոնի խլիրդը, Քոլիւշի մոթօն, արդեօք խսկապէ՞ս դիպուածներ են : Մարդ կը խորհի կանխահաս մահերուն Ֆ. Ռենոյի, Պուրվիլի : Կարծես աշխարհ կ'ուզէ ազատիլ այս մարդոցմէն : ... Թիէրի լը Լիւրոնի կապկումներու գլխաւոր զոհերը յայտարարեցին թէ զինքը սիրած են եւ խորապէս ազդուած են իր մահէն : Հաւանաբար անոր համար, որ այդ մարդիկ հասկցած էին թէ ի՛նչ կը պարտէին իրեն. - Իրենց դիմակազերծուած պատկերը, խոր ճշմարտութիւններէն մէկը, զորս շատ յաճախ կը քօղարկեն լըրջութիւնն ու յարգարժանութիւնը : Ամէն մարդ չի հանդուրժեր այդ ճշմարտութիւնը. - Աթենացիք թոյն խմցնել տուին Սոկրատի՝ բոլոր հեգնողներուն վարպետը : Մեր մեթոտները աւելի նրբին են : Հիւանդութիւն կամ արկած : Երգիծաբանները կը մեռնին, որովհետեւ այլեւս տեղ չունին մարդութեան մը մէջ, որու վրայ իջած է կաղապարուած գաղափարներու ծիրանին : ... Անձնասպան ըլլալէ

(Շար.ը Դ. էջ)

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԻ՛ՒՆ ՎՐԱՑԻՆԵՐ

Վերջապէս կրցանք դիտել Պարաճանովի այնքան սպասուած վերջին գործը՝ «Սուրամի բերդը» : Նիւթը առնուած է վրացական առասպելէ մը, ու ժապաւէնը պատրաստուած է Վրաստանի մէջ : Կարճ խօսքով՝ նիւթով ու պատրաստութեամբ վրացակա՛ն շարժարուեստի գործ է «Սուրամի բերդը» :

Ժապաւէնին սկիզբը, երկու տողնոց արձանագրութիւն մը կ'ըսէ, թէ գործը ձօնուած է վրացի նախատակ զինուորներու յիշատակին :

Պարաջանով հայ բեմադիր է. նման ժապաւէնի մը նիւթ հայթայթելիք առասպելներ մե՛ր բանահիւսութեան մէջ ալ կան. իսկ նահատակ զինուորներու յիշատակ ... միայն զինուորնե՞ր :

Երանի՛ թէ այս բոլորին քով ունենայինք պակսածն ալ. ինչ որ ունեցան Վրացիները. ու Պարաճանովի ստորագրութիւնը կրող այս փառաւոր էջը աւելնար մե՛ր շարժարուեստի պատմութեան գիրքին :

ԱՐՓԻ

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ
(ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ - ՆՈՅԵՄԲԵՐ 4 - 6)

ԲԵՄԱԴԻՐ Ռ. ԳԵՒՈՐԳԵԱՆՑԻ «ՍՊԱՍՈՒՄ» ԺԱՊԱՒԷՆԸ ՊԱՐԳԵՒԱՏՐՈՒԱԾ ՕՍԵԹԻՈՅ ՄԷՋ

Հիւսիսային Օսեթիոյ մայրաքաղաք Օրջոնիկիձէի մէջ տեղի ունեցած է փաստանկարներու համամիութենական փառատօն մը, որուն մասնակցած են 15 արուեստանոցներ : Լաւագոյն ժապաւէնը նկատուած է Ռուբէն Գեւորգեանցի «Սպասում»ը : Ռ. Գեւորգեանց կոմերիտմիութեան մրցանակի դափնեկիր է եւ «Հայֆիլմ» արուեստանոցի փաստանկարներու բաժնի գեղարուեստական ղեկավարը : Հեղինակն է քանի մը տասնեակ ժապաւէններու, որոնցմէ շատեր արժանացած են միջազգային եւ խորհրդային փառատօներու մրցանակներու :

×

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՏՈՒՖ ԺԸՆԵՒԻ «ՀԱՅ ԿԵԴՐՈՆ»ԻՆ

Ժընեւի «Հայ Կեդրոն»ի շէնքին ներքնամասը կը յարդարուի հայկական տուֆով : Բազմերանգ բնական քարէ երեսպատման սալիկները Զուիցերիա կը ղըրկուին տեղւոյն Հայերու խնդրանքով : Հայաստանի կառավարութիւնը 720 քառակուսի մեթր տուֆէ սալեր կը ղրկէ Ժընեւ, նոյնքան արդէն ղրկած է Քալիֆորնիա՝ Լա Վըրն քաղաքի Հայկական քոլէժին :

×

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԵՒ ԵՈՒԿՈՍԼԱՒ ԲԺԻՇԿՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Երեւանի մէջ տեղի ունեցած է խորհրդային եւ եուկոսլաւ բժիշկներու համագումար մը, որուն բացումը կատարելով Հայաստանի Առողջապահութեան նախարար Էմիլ Գաբրիէլեան նշած է, թէ բըժշկութեան մարզէն ներս Խորհրդային Միութեան եւ Եուկոսլաւիոյ կապերը օր ըստ օրէ աւելի կ'ամրանան ու կ'ընդարձակուին : Համագումարին կարդացուած են զեկուցումներ, որոնց շուրջ կատարուած են մտքերու փոխանակութիւններ :

Fonds A.R.A.M

«ԳԱՐՈՒՆ»Ի ԶՐՈՅՑԸ Ռ. ՄԵԼԻՔԻ ՀԵՏ

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆԸ ՓՐԿԵԼ Է ԻՆՁ

Եթէ ազգը չէ ծերացել, նորարարութիւնը բնականոն է, օրինաչափ եւ շատ կարեւոր, թէեւ ոմանց այն թւում է տագնապալի. բայց չմոռանանք, որ երբ տագնապը լուրջ հիւանդութիւն չի դառնում, միշտ էլ օգտակար է, ուժ է տալիս, սփոփում ու վերափոխում: Աւելին՝ երբ մանուկը տենդ է ունենում, եւ այդ տենդը ցնցում է նրան, նա ջերմից դուրս է գալիս աւելի պինդ, աւելի ուժեղ, նոր շնչով: Նոյնը՝ մշակութային, հոգեւոր կեանքում: Գրական տարբեր հոսանքները բոլոր ժամանակներում պէտք են, անհրաժեշտ եւ օգտակար: Դրանք օգնում են խուսափել միապաղաղութիւնից, միօրինակութիւնից, հարթութիւններից, ակադեմիականութիւնից, օգնում են առաջ գնալ: Անձամբ ես կողմնակից եմ այն ամէնին, ինչը ցնցում է, սթափեցնում: Գերիրապաշտութիւնը, բարեբախտաբար, ցնցեց ամէն բան, ամէն բան շրջեց: Այդ ցնցումը օգտակար եղաւ նաեւ ինձ ու իմ սերնդին. իմ վերջին բանաստեղծութիւններին ես փորձել եմ «փշրել» լեզուն, կոտրել յանգերս:

Ֆրանսիական արուեստում 20 – 30 տարի առաջ ստեղծուած հոսանքները շարունակւում են մինչեւ այսօր: 1945 – 50ին ծնուած սերունդը, ամէն մէկն իր ձեւով, արտայայտման իր կերպով, չմիջնորդաւորուած կապ է փնտռում կեանքի հետ, աշխատում է պոէզիան աւելի մօտեցնել կեանքին: Բայց, ի հարկէ, ոչ հնացած, ակադեմիական ոճով. ակադեմիզմը Ֆրանսիայում վերջացաւ: Նոր սերունդը բերեց արտայայտուելու, դրսեւորուելու ինքնատիպ եղանակ, որը շատ օգտակար եղաւ Ֆրանսիական մշակոյթին: Նրանց ստեղծագործութիւնների թէման քաղաքն ու արուարձանն է, տունն ու ծառը, մի խօսքով՝ այն ամէնը, ինչ կենդանի է ու անմիջականօրէն առնչւում է կեանքին, մարդկանց:

Ստեղծագործական այդ որոնումների արդիւնքն էին նաեւ 1968 – 1970-ի երիտասարդական շարժումները Ֆրանսիայում, որոնք առաւելապէս հիմնուած էին ոգեւորութեան վրայ: Այդ շարժման մասնակիցները փորձեցին դէմ գնալ համալսարանների քարացած կառուցուածքին, ուզեցին նորովի վերափոխել Ֆրանսիան, բայց որովհետեւ այդ պայքարը կանոնական ու կազմակերպուած չէր, տարերային բնոյթ էր կրում, շարունակութիւն չունեցաւ, եւ շուտով ղեկավարներից ամէն մէկը առանձնացաւ, գնաց իր ուղիով: Այդ շարժումը քաղաքականութեան մէջ ճակատագրական չեղաւ, բայց հոգեւոր, մշակութային կեանքում բերեց աշխարհընկալման նոր որակ, ինքնաարտայայտման թարմ ձեւեր. ստեղծուեց այսպէս ասած, 68-ի սերունդը քաղաքականութեան մէջ՝ 16 – 20 տարեկան երիտասարդներ. մանր պուրժուազիա, ուսանողութիւն, գործաւորներ, որոնք գուցէ քաղաքական պայքարի անհրաժեշտ փորձ չունէին, բայց իրենց նպատակների մէջ շատ անկեղծ էին, մաքուր ու հաւատում էին իրենց գաղափարների ճշմարտացիութեանը: Ժաք Ռեոտան, Ժան Փիէռ Լըմէրը, Միշէլ Մոլփուէն, Ժան Պաթիսթ Փարան, Ֆրանսիս Գոմպը, Ժեռար Նուառէն այդ շարժման հոգեւոր գաղափարների կրողները եղան Ֆրանսիական գրականութեան մէջ: Ահա թէ ինչ տուեց այդ շարժումը Ֆրանսիական մշակոյթին: Ֆրանսիական գրականութեանը շատ բան տուեց նաեւ դիմադրութեան շրջանի բանաստեղծութիւնը, որի կենտրոնում Արակոնն էր: Նա ստեղծեց մի շարժում՝ «ազգային պոէզիայի համար» նշանաբանով: Արակոնը փորձեց վերականգնել միջնադարը Ֆրանսիացու մէջ եւ կապել ժամանակին: Այդ շրջանի բանաստեղծութիւնը մեզ՝ հակապատերազմական սերնդիս, շատ բան տուեց: Ժամանակներն այնպիսին էին, որ պէտք էր խօսքը տեղ հասցնել, դարձնել ներգործուն, առարկայական, աւելի մատչելի ու հասկանալի: Դիմադրական շարժումը տուեց Ժան Քասու անունով բանաստեղծին, որին այսօր արժանի յաճախականութեամբ չենք մտաբերում եւ ում՝ բանտում գրած երեսուներկու սոնետները բանաստեղծական հրաշալիքներ են: Մի անգամ Էլիւարն ահա թէ ինձ ինչ ասաց. – «Դիմադրական պոէզիայի մասին ի՞նչ պիտի ասեմ ձեզ, որ հայկական ծագում ունէք, երբ գրեթէ ողջ հայ պոէզիան դիմադրական է»: Ես էլ եմ գրել դիմադրական բանաստեղծութիւններ, որոնք մտել են Սեկերսի կազմած հատընտիրի մէջ: Այն պարունակում է երկու հայ անուն՝ Մանուշեանի եւ իմ: Սիւրրէալիզմը լռութեան քանդեց ու նորովի վերանորոգեց լեզուն՝ առանց հակառակուելու գրական միւս հոսանքներին, առանց ժխտելու աւանդական բանաստեղծութիւնը: Գերիրապաշտները հինը պահում, կապում էին նորին ու գնում էին առաջ, մի բան, որ չարեցին ապստրակցիոնիստները: Նրանք լեզուն քանդեցին քանդելու համար եւ չյենուեցին Ֆրանսիական լեզուի դասական սկզբունքների վրայ:

Տարիների հետ մեր շարքերը նօսրացան, մնացինք Արակոնը, Էլիւարը, Ալէն Պոսքէն, Տէքերը, Շոլոն, Ֆրէնոն եւ ես: Մեր սերունդը պահեց Ֆրանսիական դասական յանգաբանութիւնը՝ իր խստապահանջ բոլոր կանոններով, առանց ընկնելու, սակայն, ակադեմիզմի թակարդը: Այստեղ է, որ գերիրապաշտութիւնը օգտակար եղաւ ինձ. ինչպէս ժամանակի քննադատները նշեցին, ինձ յաջողուեց դասական բանաստեղծութեան մէջ «սահեցնել» գերիրապաշտ պատկերներ: Սա, կարծում եմ, գալիս է իմ հայկական ծագումից: Նկատելի է, որ Ֆրանսիայում դասական բանաստեղծութեան շարունակութիւնը պահպանողներն ու իրագործողները յաճախ օտար ծագում ունեցող բանաստեղծներ են եղել: Յիշենք Ժան Մորէասին, Ափոլլինէրին, Փօլ Վալէրիին, Իվ Քոլէին:

Եղաւ շրջան մը, երբ պրակմատիստական ոգի մուտք գործեց Ֆրանսիական գրականութիւն: Այն սկսուեց պիթնիքների առաջնորդ Կինզպէրկից, թարգմանուեցին բանաստեղծութիւններ, եւ երիտասարդութիւնը, որպէս ամէն տեսակ առաջդիմութեան կողմնակից ու հովանաւորող, ակտիւօրէն արձագանգեց այդ նոր շարժմանը: Ֆրանսիական պոէզիայի դասական երակը միաժամանակ կարծես թէ կորաւ: Բայց նոր սերնդի ներկայացուցիչները սոսկ ընդօրինակողներ չեղան եւ ամերիկեան պոէզիայից վերցրին այն, ինչը առաջդիմական էր, եւ ստեղծեցին բանաստեղծութեան սեփական՝ Ֆրանսիական ըմբռնումը: Շատ շուտով Ֆրանսիական պոէզիան զուլալուեց, մաքրուեց օտար ազդեցութիւններից, թարմ արիւն ստացաւ ու սկսեց զարգանալ նոր լիցքով՝ կորովի ու ջահէլ, բայց ամուր պահած ազգային բանաստեղծութեան աւանդները:

Առհասարակ չի կարելի գրականութեան այս կամ այն ուղղութիւնը կամ մի բանաստեղծի վերցնել ու կուռք դարձնել. անձամբ ես դէմ եմ այդօրինակ բաժանումին եւ դա համարում եմ մտքի նեղութեան ու կոմֆորտայնութեան արդիւնք: Վիքթոր Հիւկոն, օրինակ, մեծ եղաւ եւ ... իր սերնդին սպանեց, աւելի ճիշդ՝ նրա անունով մենք սպանեցինք միւսներին: Յիշենք թէկուզ Ֆէրնան Կրէկին՝ Ֆրանսիայի առաջին ակադեմիկոս – բանաստեղծին. Նրբագոյն մի պոէտ, որն, ի դէպ, նամակագրութիւն է ունեցել Հայերի հետ, եւ որի մասին Արակոնը գրել է՝ իմ գեղեցի՛կ, մոռացուա՛ծ բանաստեղծ: Զպէտք է մոռանանք, որ ամէն բանաստեղծ մեծ է իւրովի. մէկն ուժեղ է լեզուական կառոյցներով, միւսը՝ ոճաւորմամբ, Փօլ Վալէրին փիլիսոփայութեամբ, Սէն Ժոն Փերսը՝ լիրիկայով:

Բանաստեղծութիւնը, բարեբախտաբար, միայն մի բանի ծառայելու համար չէ: Եւ պէտք էլ չէ, որ մի բանի ծառայի: Ես դէմ եմ օգտակար բանաստեղծութեան ըմբռնումին: Պէտք է յիշել, որ բանաստեղծութիւնը ստեղծւում է չորս պատերի մէջ, սպիտակ թղթի վրայ. այսինքն՝ սա Մալարմէի տառապանքն է՝ սպիտակ թղթի առջեւ, մեն – մինակ: Ինչպէս նաեւ՝ Վալէրիի: Ուրեմն՝ նախ եւ առաջ թոյլ տանք, որ ստեղծուի այն, ինչ որ դեռ պէտք է ստեղծուի: Օգտակա՞ր է այն, անօգո՞ւտ ... Եթէ մէկը բանաստեղծութեան մէջ իրեն օգտակար որեւէ բան է փնտռում, ուրեմն այն արդէն օգտակար է ...:

Ֆրանսիայում տարածուած է այն կարծիքը, թէ բանաստեղծութիւնը դեր չունի այսօրուայ կեանքում: Ի՞նչն է պատճառը. այն, որ պոէզիան կորուա՞ծ է կեանքից: Չէի ասի: Չէ՞ որ բանաստեղծն ինքը կեանքի անընդհատական պրոցէսի մէջ է, եւ հասկանալի է, որ գրականութեան կեանքը ժողովրդի կեանքն է: Ինձ դուր եկաւ Հայաստանի գրողների համագումարի կոչը՝ աւելի ամրապնդել կեանք – գրականութիւն կապը: Կեանք բառը Ֆրանսիացու համար սիրուած ու ընդունելի բառ է՝ իր առօրեայ, կենցաղային իմաստով, այսօր կեանքը շատ ուժեղ է Ֆրանսիացու մէջ: Երեւի սա է պատճառը, որ Ֆրանսացին ձեռքերը գրպաններում դրած, կը գնայ մեռնելու յանուն բառի, յանուն հայրենիքի, յանուն իր սերնդի: Այսպէս է: Գրող եւ փիլիսոփայ Ֆելտմանը, երբ Գերմանացիները նրան տանում էին գնդակահարութեան, շատ գեղեցիկ է ասել. «Ապուշներ, ես ձեզ համար եմ մեռնում»: Ֆրանսիացին արժանապատիւ է իր կեցուածքով եւ նրա կերպը այսօրուայ գրականութեան մէջ անվիճելիօրէն կայ: Պոէզիան դեր ունեցե՞լ է այդտեղ. կարծում եմ՝ այո: Պոէզիան ճակատային չէ, ուղիղ գծով չի նուաճում, պոէզիան նուաճում է անուղղակի ճանապարհներով, գաղտնի արահետներով, այդ իսկ պատճառով մարդը չի էլ գիտակցում, թէ բանաստեղծութիւնը փրկել է իրեն:

Բանաստեղծութեան անձնական սահմանում չունեմ, չեմ փնտռել, որովհետեւ ամէն ստեղծագործութիւն կամայական է, այն գոյութիւն ունի եւ չունի: Ինձ համար պոէզիան լեզու է, արտայայտութիւն եւ խորք: Ոմանք նախապատուութիւնը տալիս են բանաստեղծական լեզուին, միւսները՝ ասելիքին: Լեզուն նախ եւ առաջ խօսք է՝ իր իմաստային բազմազան տարբերակներով, իսկ խօսքը լուրջ բան է, խօսքը գաղափար է, խօսքի համար մարդիկ անվիճելիօրէն կարեւոր է, թէ խօսքային, լեզուական ինչ չերտեր ես դնում ստեղծագործութեան մէջ. ապստրակցիոնիստներն անգամ ձգտում էին լեզուն յղկել, դարձնել աւելի գրաւիչ, նրբագեղ ու պոէտիկ: Ինձ համար պոէզիան ե՛ւ լեզու է, ե՛ւ խօսք, ե՛ւ ռիթմ, ձեւ, խորք, իսկական ստեղծագործութեան մէջ այս բոլորը համատեղ պիտի գործեն, այլապէս պոէզիան կը վերածուի պարզ ժուռնալիստիկայի, մինչդեռ պոէզիան այն միակ արուեստն է, որն ամէն ինչի իրաւունք ունի, ամէն ինչ կարող է արտայայտել՝ ամէն ձեւով: Իսկ երբ արտայայտւում ես, ժամանակ, տարածութիւն ունես առջեւումդ, ասելիք ունես:

Առհասարակ Ֆրանսիայում զանազան ձեւերով կարող ես արտայայտուել, գոյութիւն չունի բանաստեղծութեան սահմանուած տեսակ: Այսօր էլ ստեղծւում են գրականութեան տարբեր ուղղութիւններ, որոնք զարգանում են զուգահեռ, լրացնելով ու հարստացնելով միմիանց: Ստեղծւում են թեմատիկ ու բացատրական անթոլոգիաներ, ուր մեկնաբանւում են առանձին բանաստեղծութիւններ ու գրական այս կամ այն ուղղութիւններ, որպէսզի պատանիներն ու երիտասարդները հասկանան, ընկալեն այդ ամէնը ու մտնեն մեծ գրականութիւն: Բայց այսուամենայնիւ, այսօրուայ Ֆրանսիայի երիտասարդ գրողներին պակասում է մի շատ կարեւոր բան՝ մշակոյթի իմացութիւնը:

1947 թուականին «Երիտասարդական գրականութեան մասին» իր յօդուածաշարում, Արակոնը, որը եղել է Ջահէլների հովանաւորն ու տուն տուողը, գրեց. «Երիտասարդ, ես մի խորհուրդ ունեմ քեզ տալու: Երբ որ դու կարդաս այնքան, որքան ես եմ կարդացել քո տարիքում, այն ժամանակ նոր սկսիր գրել»: Ժամանակակից պոէտներին ահա թէ ինչն է պակասում. չեն սիրում կարդալ, կարդալու պահանջ չունեն, մի քիչ էլ ինքնավստահ են: Գուցէ կեա՞նքն է փոխուել՝ չգիտեմ: Առհասարակ ապրուստը դժուարացել է Ֆրանսիայում: Իսկ կեանքի դժուարութիւնները նեղացնում են մարդու մտաւոր գործունէութիւնը: Սէն Ժոն Փերսը եւ Գլոտելը խոշոր պուրժուազիայի ներկայացուցիչներ էին, եւ արուեստից բացի ուրիշ կենսական խնդիր չէին ունեցել լուծելու: Այսօր այդ հնարաւորութիւնը չկայ, իսկ մեծահարուստների «Ֆիկառօ» ամսագիրը ուղղակի ցինիզմ է. ես կարդում եմ այդ ամսագիրը միայն նրա համար, որ համայնավար մնամ:

Ինչ վերաբերում է ներկայ հայ գրականութեանը, ասեմ, որ բաւարար ծանօթ չեմ, քանի որ հնարաւորութիւն չունեմ կարդալու հրատարակուած բոլոր գիրքերը, թէեւ 1974 թուականին Ֆրանսերէն լոյս տեսած հայ բանաստեղծութեան հատընտիրը մեծ ընդունելութիւն գտաւ մեզ մօտ: «Լը Մոնտ»ը մի ամբողջ էջ գրախօսութիւն տպագրեց: Այդ գրքով ես առաջին հերթին ուզեցի ազգային խնդիր հետապնդել: Եթէ աւելի խստապահանջ լինէի, հատորն աւելի ամփոփ կը լինէր, բայց ես կամեցայ փաստել, որ հակառակ բոլոր դժուարութիւնների՝ Հայերի մօտ կենդանի է բանաստեղծական պոռթկումը: Այս գրքով Ֆրանսիացին ծանօթացաւ պատմութիւն ու մշակոյթ ունեցող հայ ժողովրդին, մի բան, որ շատ կարեւոր է առաջին հերթին մեզ՝ Սփիւռքահայերիս համար: Բայց այն սահմանները, որոնց մէջ բանտարկում ենք ինքներս մեզ, վախենում եմ, պէտք մեզ, թոյլ չեն տալիս արդէն նուաճուածից այն կողմ անցնել: Շատ կարեւոր է խօսել Հայաստանի, Արարատի, Արաքսի մասին, ժողովրդի մէջ պահել խորունկ կարօտը իր կորցրած հայրենիքի հանդէպ: Լաւ է պահպանել լեզուն, աւանդոյթները: Բայց, կարծում եմ, պէտք է այլեւս անցնենք այս բոլորը, գնանք աւելի հեռուն եւ մեր լեզուի ու մշակոյթի վերանորոգման համար դիմենք նոր խիզախումների, որպէսզի այն միջազգային մակարդակի բարձրացնենք: Կարծում եմ՝ մշակոյթի առաջընթացը բոլոր ժամանակներում պէտք է իրագործուի աւանդականի ու արդիականի անվախճան ու բարի հակասութիւններով ու կռւով: Մաղթում եմ, որ այդ կռիւը լինի նաեւ տագնահայ գրականութեան մէջ: Այս տագնապը, որի մասին վերը խօսեցի, ցանկանում եմ տեսնել նաեւ Հայաստանի բանաստեղծների մէջ:

Զրոյցը գրի առաւ՝
ՇՈՒՇԱՆԻԿ ՂԱԶԱՐԵԱՆ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՀԻՆ ՀԱՍՑԷՆԵՐ

ԲԱՆԿԱԼԹԸ, ԽՕԼՉԷՔ ՓՈՂՈՑ, 128

Բանկալթը, Խօլչէք փողոցի վրայ 128 թիւ շէնքը փոքրիկ, երեք յարկանի հնատիպ տուն մըն էր, վերը երկու պատշգամներով: Այդ շէնքին մէջ կը բնակէր դպրոցական ընկերս Գեղամ Սեւան (Սրվաճեան): Իմ ամենամտերիմ եւ գաղափարակից դասընկերս էր ան: Անոր հետ է որ լիսէի մէջ այլազան ձեռագիր թերթեր հրատարակած էինք: Ան ալ ինծի նման գրականութեան եւ ընթերցանութեան սիրահար մըն էր: Երբ Լիսէն աւարտեցինք, եւ եկաւ պաքալօրէայի շրջանը, անոր հետ դաս սերտելով է որ կը լուսցնէի բոլոր գիշերներս: Մէկ գիշեր մեր տան մէջ էինք, Գուրթուլուշ

Fonds A.R.A.M

…տակին վրայ, մէկ գիշեր անոր տանը մէջ էինք, Բանկալթը, Խօլչէք փողոց։ Երբեք չեմ յիշեր կեանքիս մէջ այդքան ծանր եւ երկար աշխատած ըլլալ։ Կարծես մահու կենաց խնդիր ըլլար, ամէն գիշեր մինչեւ երեք, չորս, նոյնիսկ երբեմն հինգ կ'աշխատէինք։ Կը կարդայինք, կը գրէինք, զիրար քննութենէ կ'անցընէինք։ Առտուան դէմ մէկ կամ երկու ժամ հազիւ կը քնանայինք, յետոյ կա՛մ դարձեալ աշխատիլ կը սկսէինք եւ կամ քննութիւն տալու համար կ'երթայինք Ագարակ, Փէրթէվնիյալ Լիսէ։ Ամէն քննութենէ վերջ առանց ժամանակ կորսնցնելու կը սկսէինք պատրաստուիլ յաջորդ դասին։ Ես ամբողջ կեանքիս մէջ երբեք պիտի չմոռնայի այս եղբայրակցութիւնը, այս միասնութիւնը։

×

Բայց Խօլչէք փողոցի այդ տունը ուրիշ յիշատակով մըն ալ պիտի քանդակուէր կեանքիս մէջ։ Գեղամ Սվաճեանի հետ միասին ընկեր եւ ընկերուհիներ հաւաքեցինք մեր շուրջ եւ Թատերական ներկայացում մը պատրաստեցինք։ Այդ շրջանին Սանուց Միութիւնները չէին հիմնուած տակաւին եւ մեզի պէս նորափետուր արուեստասէրներ ստիպուած էին տուներու մէջ ի գործ դնել իրենց «տաղանդ»ները։ Մենք ընտրած էինք Միւսէի «Մարիանի քմայքները» Թատերախաղը։ Սերժ Ֆազլեան ստանձնած էր գլխաւոր դերը, իսկ այրերու մէջ երկրորդ կարեւոր դերը վստահուած էր ինծի։ Թէ՛ կը սիրէի, եւ թէ կը խրտչէի, կը վախնայի։ Չեմ յիշեր թէ ինչպէս եւ շաբաթը քանի՞ անգամ կը փորձէինք։ Բայց օր մըն ալ յանդգնութիւնը ունեցանք վարագոյրը բանալու։ Վարագոյրը պարզապէս սաւան մըն էր։ Բեմը վարի յարկի ամէնօրեայ փոքրիկ սենեակին մէկ կէսն էր։ Իսկ սենեակին միւս կէսը յատկացուած էր մեր հանդիսատեսներուն, որոնց թիւը հաւանաբար տասը չէր անցներ։

Այսօր թէեւ կը ժպտիմ մեր այդ օրերուն մանկունակ խանդավառութեան վրայ եւ սակայն ես ինծի կը կրկնեմ թէ կեանքի մէջ ամէն ինչ հիմնուած է երիտասարդական շրջանի այդ մանկունակ խանդավառութիւններուն վրայ։ «Մարիանի քմայքներ»էն երկու կամ երեք տարի վերջ արդէն երկուքս ալ դուրս եկած էինք «Խօլչէք փողոց»ներու կամ Գուրթուլուշի պողոտաներու մեր տուներու փոքրիկ սենեակներէն եւ մամուլի սիւնակներով սկսած էինք ձայնել մարդկային բազմութիւններու։

Գեղամ Սվաճեանը, որ Գեղամ Սեւան դարձած էր, 1947–ին «Այսօր»ի մէջ կը ստորագրէր պատմուածներ եւ բանաստեղծութիւններ։

Եղբայր պատմէ, երէկ գիշեր – Քու սենեակիդ աղօտ լոյսը – արդեօք ինչո՞ւ վառ մնաց ... – Եկեղեցւոյ մեծ զանգերը – Երբ երեքը հնչեցին – գիտեմ թէ դուն ոտքի էիր։ – Թրինիթրինը տասը ոսկի է, – հիւանդ սիրտ մը մտիկ չըներ որ։ Գիտեմ եղբայր – կինդ երէկ – անգիտակից քու յոգնաբեկ – Սրտիդ ստէպ բաբախումին, – Երբ պառկեցաւ, իր շրթները – Պասմա հագուստ մը ուզեցին։ – Մէկ հագուստը երեսուն ոսկի – Երեք կեանքի փոխարժէք. – Ու ես գիտեմ – Կուտաս եղբայր – Երեք կեանքը – մէկ պասմաին փոխարէն։ Պատուի խնդիր – ծանր բեռ ։

Այս մարդասիրական գրականութեան առընթեր, ես ալ 1946–ին «Անի»ին մէջ հրատարակած էի առաջին պատմուածքս, որ փիլիսոփայական խոհերով բանուած էր։ Անկէ վերջ ալ սկսած էի աշխատակցիլ, «Անի»էն զատ, «Ճառագայթ»ի եւ «Սան»ի։ Երկուքս ալ կը գրէինք շարունակ, բայց, աւաղ, մեր ճամբաները հետզհետէ կը հեռանային իրարմէ, մեր նախկին միասնութիւնը կը տկարանար օրէ օր եւ այլեւս իրարու կը հանդիպէինք մամուլի սիւնակներուն մէջ միայն։

Օր մըն ալ Գեղամ Սեւան մեկնեցաւ Պէյրութ եւ Խօլչէք փողոցի տունը դարձաւ յիշատակ մը միայն։ Իմ դպրոցական ընկերս ամէն ինչ լքած գացած էր։ Լքած էր տունը, իր երիտասարդական սէրերը, դպրոցական նստարաններու վրայ ապրուած օրերու յիշատակները։ Իր հետ տարած էր միայն դառնութիւններ, բարկութիւններ եւ ատելութիւններ...։ Իր դառնութիւններուն մէջ, ան երբեմն իմ մասիս հեգնական եւ արհամարհական տողեր ալ պիտի գրէր, զարմանանքի մատնելով զիս... ։

×

Քառասուն տարիներ անցեր են այդ օրերուն վրայէն։ Եւ դպրոցական իմ ամենասիրելի ընկերս այսօր Հայաստանի մէջ մեծնուն գրագէտ է։ Պիտի ըսեմ որ մասամբ իրականացուցած է իր երազները։ Բայց պիտի ըսեմ նաեւ որ ես ալ դժգոհ չեմ բախտէս։ Ես ալ իրականացուցած եմ իմ երազներուս մէկ մասը։ Ի վերջոյ երկուքս ալ նոյնը կ'ուզէինք ըլլալ։ Թէեւ Ալֆրէտ տը Միւսէէն կը սկսէինք, բայց կ'ուզէինք ծառայել մեր ժողովուրդին, մեր մշակոյթին, մեր գրականութեան։ Այդ է որ ըրինք։ Դեռ ալ կը շարունակենք ըլլալ, ան հոն, ես հոս։

Ռ. Հ.

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՄՈՆՐԷԱԼԻ «Ալեք Մանուկեան» կեդրոնին մէջ, Հոկտեմբեր 25–ին եւ 26–ին նշուած է Հ. Բ. Ը. Մ.ի 80–ամեակը։ Առաջին օրը, տարեդարձը տօնուած է ճաշով մը, որուն ներկայ եղած են թեմին (էջմիածնական) առաջնորդը՝ Վազգէն Եպիսկոպոս Քէշիշեան, Հ. Բ. Ը. Մ.ի Կեդր. Յանձնաժողովի փոխ – ատենապետուհի Տիկին Լուիզ Սիմոն – Մանուկեան։ Բացումը կատարած է հանդիսավարը՝ Երուանդ Զօրեան։ Լուսապատկերներով ներկայացուած է Հ. Բ. Ը. Մ.ի տասնամեակներու գործունէութիւնը։ Բանախօսած է տոքթ. Գէորգ Քէշիշեան անդրադառնալով Միութեան դերին՝ Սփիւռքի մէջ։ Խօսք առնելով Տիկին Սիմոն – Մանուկեան (Ալեք Մանուկեանի աղջիկը) իր գոհունակութիւնը յայտնած է գաղութին մէջ տարուած աշխատանքներուն համար եւ շեշտած Բարեգործականի դերը Սփիւռքի հայաշատ կեդրոններուն մէջ։ Առաջնորդը փոխանցած է օրուան պատշաճ իր մտածումները։ Գեղարուեստական յայտագրին մասնակցած են Արմէն – Քէպէք Հ. Բ. Ը. Մ. Ալեք Մանուկեան Վարժարանի աշակերտները պարերով, «Ուիլեմ Սարոյեան» Թատերախումբը, բեմադրութեամբ Տիկին Սելմա Քէքլիկեանի, ներկայացուցած է Նշան Պէշիկթաշլեանի «Բացառիկ ժողով մը» գործէն տեսարան մը։

Յաջորդ օրը՝ առաւօտեան, Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցին պատարագ մատուցուած եւ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարած է Հ. Բ. Ը. Մ.ի ողբացեալ ղեկավարներու յիշատակին։ Ապա, կատարուած է Թէքէեան Մշակութային Միութեան եւ Հ. Բ. Ը. Մ.ի Կեդրոնի միջեւ տարածուող հրապարակի «Մանուկեան հրապարակ» կոչման արարողութիւնը, որմէ ետք Թէքէեան Կեդրոնի սրահը տրուած է ընդունելութիւն մը ի պատիւ Տիկին Սիմոնի։ Ողջոյնի խօսք արտասանած է Հրայր Տէր – Գէորգեան։ Յանուն Ռ. Ա. Կ.ի երիտասարդական շարժումներուն ուղերձ մը արտասանած է Արա Տէմիրճեան։ Իրիկունը, Ալեք Մանուկեան Կեդրոնին մէջ ի պատիւ Տիկին Սիմոնի ճաշ մը տրուած է, որուն աւարտին Միութեան վարչականները եւ Յանձնախումբերու անդամները հանդիպում մը ունեցած են Տիկին Սիմոնի հետ։

×

ՄՈՆՐԷԱԼԻ Թէքէեան Կեդրոնին մէջ, Հոկտեմբեր 17 – 19, տեղի ունեցած է Արմենական Երիտասարդաց եւ Պատանեկան Շարժումի հաւաքոյթը, որուն մասնակցած են նաեւ Թորոնթոյի Թէքէեան Մշակութային Միութենէն 25 պատանիներ։ Առաջին օրը ի պատիւ հիւրերուն ընդունելութիւն մը տրուած է։ Յաջորդ օրը հանրակառքով շրջապտոյտ մը կատարուած է քաղաքին կեդրոնական մասերը, իսկ կէսօրէ ետք՝ ժողով Արմենական Շարժումի։ Իրիկունը՝ խրախճանք։

ԱՇՆԱՆ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ
— SALON D'AUTOMNE —

ՄՈՆՓԱՐՆԱՍԻ
ՄԵԾ ԱՐԿԱԾԱԽՆԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՄԵԾԱՐԱՆՔ ԳԱՌԶՈՒԻ

Աշնան ցուցահանդէսը բացուեցաւ Նոյեմբեր 7–ին, Կռան Փալէ եւ կը տեւէ մինչեւ Նոյեմբեր 23։ Այս տարի «Մոնփարնասի մեծ արկածախնդրութիւնը» Թեմային շուրջ (1912 – 1932), ցուցահանդէսը նաեւ մեծարանքի բաժին մը ունի նուիրուած «իրենց ժամանակաշրջանին վկայ նկարիչներուն», ինչպէս՝ Գառզու, Միւրայամա, Էվէն, Պելասքօ եւ Տէլհոմ։

Գառզու կը ներկայանայ մօտ 26 պաստառներով, որոնց մէկ քանին կրնան յայտնութիւն մ'իսկ ըլլալ, անոնց համար, որոնք ցարդ ծանօթ են որոշ ոճի մը եւ որոշ գոյներու։ Այս գործերէն յիշենք ամէնէն հինները՝ ինչպէս «Լոյսը» (1930), «Մղձաւանջ» (1933), «Նան Գառզուի դիմանկար» (1939), «Գիշերը (1940)։ Յետոյ, կրնանք հետեւիլ յիսնամեայ ուղեգիծի մը որ թոյլ կուտայ անդրադառնալ նկարիչին յեղաշրջումին, թէկուզ հատ ու կենտ նմոյշներով, ինչպէս՝ «Երազներու նաւահանգիստը» (1951), «Սոդոմ» (1956), «Կորսուած Երկիր» (1968), «Թնդանօթը» (1972) հասնելու համար 1986–ի «Մոռցուած պալատ»ին։

Ցուցահանդէսին առթիւ լոյս տեսած շահեկան քաթալոկին մէջ, Ռոժէ Պույօ կարճ էջով մը կը մեծարէ Գառզուն, ուր կ'ըսէ ի մէջ այլոց. –

«Կը խորհիմ երբեմն, թէ Գառզուի գործը կը ձեւանայ կերպընկալ անսահման հաւաքարանութեան մը համաձայն, որուն հետեւանքը կ'ըլլայ գերագոյն կինը, որ կը պսակէ այսահանութեան շարժումը, ապա սիրոյ արարքը. տիրապետող ուժերու երեք յատկանիշները՝ Գառզուի այնքան բարդ արուեստին մէջ։ Առանց ուզելու այնքան հեռուները երթալ, Աշնան ցուցահանդէսը մեզի առիթը կ'ընծայէ յանձին Գառզուի, ողջունել երազանքի արտերուն այս ներշնչըւած մշակը. մէկը՝ այն հազուագիւտ յայտնատեսներէն, որուն յառետեսութիւնը կը բացուի դէպի յոյսը»։

«ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՇՈՒՐՋՊԱՐ»

ՀԱՅՐՍ ԻՆՁ ՄԻ ԲԱՆ ՊԻՏԻ ԱՍԷՐ

ՅԱԿՈԲ ԿԱՐԱՊԵՆՑ

Մենք՝ որդիներս ամբարտաւան ու երախտամոռ բաներ ենք։ Մենք, որ զաւակներն ենք ու միաժամանակ հայրը մեր զաւակների, անձնապաշտ արարածներ ենք։ Հազիւ թեւ առած, թռչում, հեռանում ենք՝ չինելու մեր ուրոյն բոյնը, որ լաւագոյն դէպքում, տձեւ խարխուլ տարբերակն է հօր տան։ Ես այլոց մասին աւելի լայն տեղեկութիւն ունեմ քան իմ հօր մասին։ Եւ հիմա, որ ինքս էլ հայր եմ, այլոց զաւակներին աւելի ուշադրութեամբ եմ լսում քան իմ զաւակներին։ Ես ուզում եմ իմանալ, թէ ինչ է կատարւում հայրերի ու զաւակների միջեւ, որտեղի՞ց է առաջանում խզումը։ Այդ ինչպէ՞ս եղաւ, որ հօրս չճանաչեցի։ Խօսքս իրական ճանաչումի մասին է, ոչ թէ ընկալեալ սիրոյ, աւանդական գուրգուրանքի եւ սովորական հոգատարութեան մասին, որը մենաշնորհը չէ լոկ մարդ արարածի։ Ճանաչել մարդուն իր բոլոր տկարութիւններով ու առաքինութիւններով, իր վախերով ու երազներով։ Իմանալ նրան։ Իմանալով, իմանալ մեզ։ Տասնչորս տարեկանից յետոյ իմ եւ իմ հօր ճամբաները բաժանուեցին։ Ինչ որ գիտեմ իր մասին դրանից առաջ եմ ստացել։ Երբեմն, երբ պատահմամբ հանդիպում էի նրան փողոցում, զարմանում էի, թէ ո՞վ է։ Հաւանաբար, նա էլ նոյնն է զգացել իմ հանդէպ։ Հաւանաբար, բոլոր հայրերն ու որդիները հանդիպում են միմեանց ճանապարհի կէսին եւ տարակուսում։ Որտե՞ղ եմ հանդիպել։

Վերջին անգամ հօրս տեսայ ապրիլեան մի առաւօտ։

Ազգականներ ու ընկերներ հաւաքուել էին Թեհրանի օդանաւակայանում ինձ ճամբայ դնելու։ Տխուր ու անօգնական իրարանցում էր։ Պիտի բաժանուէի սիրելիներիցս։ Պարսկաստանում պիտի թողնէի ամբողջ մանկութիւնս ու պատանեկութիւնս։ Պիտի թողնէի նաեւ բռնապետութիւնը, որը տարիներ շարունակ ճնշել էր շունչս։ Թէ ուրախ էի, թէ տխուր։ Ուրախ էի նոր հորիզոնների հեռանկարով։ Տխուր էի կեանքիս լաւագոյն տարիներից բաժանուելու սարսուռով։ Հայրս շարունակ կարգադրութիւններ էր անում, սակայն գիտէի, որ ներսում ընդարմացած է։ Իր աչքերից թախիծ էր ծորում։ Գիտէր, որ այլեւս չպիտի հանդիպի որդուն։ Որդին գիտէր, որ այլեւս պիտի չհանդիպի հօրը։ Ու սակայն ես անտարբեր էի. քարացած սառնութիւն։ Օդանաւը բարձրանալուց յետոյ էր, որ պիտի կարօտէի հօրս, երբ հետզհետէ սալայատակի վրայ փոքրացաւ, մեկուսացաւ, հեռացաւ նրա կերպարը սեւ վերարկուի մէջ, խոփ մազերը քամուն տըւած։

Երբ պահը հասաւ, հայրս դարձաւ ինձ։

– Մենք առիթ չունեցանք խօսելու։

– Այդպէս է լինում, – պատասխանեցի։

– Քեզ շատ ասելիքներ ունեմ, – ասաց հայրս։

– Դեռ ժամանակ կայ, խօսենք։

– Այստեղ, այս աղմուկի մէջ հնարաւոր չէ, – ասաց հայրս, – յետոյ առանձին պիտի լինենք։

– Բայց ինչո՞ւ նախքան մեկնելս չխօսեցինք, – ասացի։

– Զգիտեմ։ Դու շարունակ զբաղուած էիր քո գործերով, ես էլ իմ գործերով։ Զղջացուցուեց։ Ափսոս։ Կարեւոր ասելիքներ ունեմ, – ասաց հայրս։

– Ի՞նչ է վերաբերում։

– Քեզ, ինձ, բոլորիս, – ասաց հայրս։

– Մօրս մասի՞ն է։

– «Մօրս» բառը ցնցեց նրան, զարմացաւ իմ համարձակութեան վրայ, երբ տարիների ընթացքում խուսափել էինք այդ բառից։ Ինձ միշտ թուացել է, որ հայրս լուռ ու յարատեւ խղճի խայթ է ունեցել ի տես իմ փշրուած մանկութեան։ Եւ նրա ցաւը ինձ է ցաւ պատճառել։ Նա այդ երբեք չիմացաւ։

– Մի օր այս բոլորի մասին կը խօսեմ քեզ, – ասաց հայրս։

– Բայց ինչպէ՞ս ես մեկնում եմ, ո՞վ գիտէ...

– Կը գրեմ քեզ, երկար ու մանրամասնօրէն։ Այսպէս ոտքի վրայ չի լինի, – ասաց հայրս։

Հօրս վերջին խօսքը անունս էր։

Ոչ ոք անունս տալիս այնքան ջերմութիւն, սէր, զօրով, խանդաղատանք, հարազատութիւն ու մտերմութիւն չի դըրել հնչիւնների մէջ որքան հայրս։ Այդ անուն չէր, այլ շաղկապ իր եւ իմ միջեւ, մեր եւ յաւիտենականութեան միջեւ, այն բոլորի, որ կային ու պիտի լինէին, եւ այն բոլորի, որ ես էի, նա էր, տիեզերքն էր։ Հայրս ինձ գրեց աշխարհի իմ զանազան հասցէներին, գրեց կարօտով ու սպասումով, սակայն չասաց այն, ինչ պիտի ասէր, միշտ թողնելով վաղուան, յաջորդ նամակին։ Մի օր էլ յաջորդ նամակը յանկարծ կտրուեց։

Հիմա ի՞նչ անենք։

Կա՞յ մի կեանք, որի վրայից խարտոցը չի անցել։ Աշխարհը լեցուն է բեկուած հոգիներով։ Մարդկութեան կէսը որբ է, միւս կէսն ալ որբութիւն է ապրում առանց որբացած լինելու, նոյնիսկ նրանք ովքեր այսպէս ասած ոսկեայ պալատներում են հասակ նետել։ Խուսափում չկայ։ Դուք նրանց մեծղի շարժումներին մի նայէք, ոչ էլ նրանց դոռում – գոչումներին, ներսում մի – մի սկիւռ է նըստած։ Հարցն այն է, որ այդ որբերը կամ աւաղակ են դառնում, կամ էլ շնորհքով մարդ, երբեմն նոյնիսկ համճարեղ բաներ։ Ամէն պարագայի, ես չեմ վստահում նրանց, ովքեր իրենց երջանիկ են հռչակում, իսկ ուղղակի արդահատանք եմ զգում այնպիսիների նկատմամբ, ովքեր այս ու այն կողմ ընկած կարեկցութիւն են մուրում։ Այ մարդ, դիմացիր, է՛լի, ա՛յս է որ կայ։

(Շար. 4)

Fonds A.R.A.M

(Շար. Ա. էջէն)

քէչ առաջ, Մարք Թուէնէ ետք ամերիկացի մեծագոյն երգիծաբանը Ճէյմս Թըրպէր կը ծանուցէր հոպիտներու այդ մասը, որ կը կանխէ հոգիներու մահը...»:

×

Կրօնական արարողութենէ մը ետք, Երեքշաբթի օր, Մատլէնի Եկեղեցին, Թիէրի լը Լիւրոն պիտի թաղուի Պրիթանիի մէկ փոքրիկ գիւղը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼՈՄԷԻ մէջ (Թոկօ) Միթերան եւ Շիրաք զիրար գտան ֆրանքեւափրիկեան 13րդ վեհաժողովին, որուն կը մասնակցին 39 երկիրներ: Առաջինը կինէայէն կուգար, երկրորդը՝ Պրազավիլէն:

ՌԵԿԸՆ խոստովանեցաւ թէ զէնք հայթայթած է Իրանի, բայց միայն ... քիչ մը: Կը թուի որ Ֆրանսան ալ պիտի ծախէ Սուրիոյ: Այս ամբողջը «կը հաստատէն» անշուշտ, որ ոչ բանակցութիւն ոչ սակարկութիւն եղած է պատանդներուն ազատ արձակման համար:

ՏՈՒՎՐԻ նաւահանգիստին առողջապահական իշխանութիւնները չեն ձգած ներածումը Թուրքիայէն հասած 40 թոն կաղինի, նկատի առնելով անոնց չափազանցեալ չողարգործօն բնոյթը: Կաղիններ բեռնատար կառքերով հասած էին Թուրքիոյ հիւսիս-արեւմուտքէն: Չերնոբիլէն ի վեր, ինչ որ արեւելեան-Եւրոպայէն կուգայ աւելի խիստ հսկակչի տակ է:

ՍԵՐԺ ԶԻՒՐԻՔԻ համար անվարան կ'ըսուի. - «Ֆրանսայի լաւագոյն քիմիագէտը»: Կ'ըսուի թէ Սէ - Տէ - էֆ - Շիմիի գլուխը նշանակուէր կամ ոչ, Ռոն-Փուլէնքը ձգած կ'ըլլար: 49 տարեկան, փոլիթէքնիքէն, 1981-ին մտած էր Ռոն-Փուլէնք եւ արագօրէն դիրքը ամրապնդած, մինչեւ ընդհ. տնօրէնի աթոռին հասնիլը: Ֆուրթուի նշանակումով ընդհ. տնօրէն-նախագահի աթոռին, ինք կը մնար թիւ 2-ը: Այդ իսկ պատճառով, Ուրբաթ օր, կարգ մը թերթեր (ինչպէս՝ Լիպէ) կ'ըսէին իր մասին թէ կը նախընտրէ թիւ մէկը ըլլալ անդունդին եզրը հասած ընկերութեան մը, քան թիւ երկուքը՝ բարգաւաճ խումբի մը:

ԿՈՆՍՏԱՆԴԻՆԻ (Ալժերիոյ) մէջ, բուռն ցոյցեր տեղի ունեցած են առջի օր, բայց Շատլի Պենճետիտ չի հաւատար թէ անոնք ուսանողական դժգոհութեանց հետեւանք ըլլան, այլ ուղղակի կ'ամբաստանէ ծայրայեղ տարրեր, դուրսէն դրդողներ (Պեն Պելլա) 80 հոգի արդէն իսկ 2-էն 7 տարի բանտարկութեան դատապարտուած են:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տէր եւ Տիկին Մուշեղ Պետրոսեան եւ Պ. Արմենակ Գնեազեան իրենց քրոջ եւ խնամիին՝ Տիկին Լիւսի Կարապետեանի յիշատակին 500 Ֆ. կը նուիրեն «Յառաջ»ին:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

ՊՐՈՆ. - Կարապետ Յովակիմեան 200 ֆրանք կը նուիրէ իր սիրելի «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

CONFÉRENCES D'ARMÉNIEN CLASSIQUE

Les conférences ont lieu, comme les années précédentes, les premier et troisième mercredis du mois de l'année universitaire, de 10h à 12h, à partir du mercredi 19 novembre, à la Sorbonne, escalier E, 1er étage. Aucun titre n'est exigé des auditeurs, la seule chose qui est demandée est de s'inscrire au secrétariat de la Section (inscription gratuite).

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Շրջանային Վարչութիւնը Մարսէյլի շրջանի բոլոր ընկերուհիները կը հրաւիրէ ընդհանուր ժողովի մը, Կիրակի, Նոյեմբեր 16, կէսօրէ ետք ժամը 3-ին՝ Մարսէյլի Մշակոյթի Տան մէջ:

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Վիէնի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամ-անդամուհիները, գաւաթ մը թէյի շուրջ. Նոյեմբեր 21, Ուրբաթ, երեկոյեան ժամը 8-ին, Մշակոյթի Տուն:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Վասպուրականի Ցաղթական Հերոսամարտի 72-րդ տարեդարձի տօնակատարութիւնը Ապրիլ 12-ին «Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան» «Վասպուրական» սրահին մէջ, նուիրուած Խրիմեան Հայրիկի մահուան 80-ամեակին:

×

Հայկական Ծնունդի ընտանեկան երեկոյթ Յունուար 10, կազմակերպուած՝ Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղի կողմէ:

- ԿՈՉ -

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ. - Վասպուրականի, - Ցաղթական, - հերոսամարտի 72-րդ տարեդարձը տեղի պիտի ունենայ Ապրիլ 12, Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան «Վասպուրական» սրահին մէջ:

Հերոսամարտի տօնակատարութիւնը նուիրուած է մեծ հոգեւորական Խրիմեան Հայրիկի մահուան 80-ամեակին:

Կեդրոնական վարչութիւնս որոշած է «Խրիմեան Հայրիկի յիշատակը յաւերժացնելու համար հիմնել «Խրիմեան հիմնադրամ փոնտ» որուն միջոցաւ պիտի պահուին հայկական դպրոցներու մէջ սաներ, եւ միեւնոյն ժամանակ օգնութիւն պիտի կատարուի կրթական եւ գրական ձեռնարկներու:

Ուստի, կոչ կ'ընենք ֆրանսահայ գաղութի բոլոր մեր հայրենակիցներուն, զօրավիգ կենալու այս պատուաբեր եւ օգտակար ձեռնարկին իրենց նիւթական սրտաբուխ նուէրներով: Նուիրատուներու ցանկը կը յայտարարուի «Յառաջ»ով:

Դրամական առաքումները պէտք է ըլլան հետեւեալ հասցէին. -

UNION DE VAN
Mr Gracian
40, ave. de la Petite Suisse
3012 **Marseille** ***France***

Կանխայտ շնորհակալութիւններով՝

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ
ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ
ԿԵԴՐ. ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
(Կճիf)

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգնութեան Մարմնի, մեծ պարահանդէսը, ի նպաստ հայ վարժարաններուն՝

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 7-ԻՆ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ
ԼԻՈՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻ
«ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐ»Ը
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 11-ԻՆ

- ՌԱՏԻՕ ԱԶԳ -

98,5 MHz

Նոյեմբեր 19, Չորեքշաբթի, ժամը 14.15-ին՝

Տեսակցութիւն
ՏԻԿԻՆ ՀԻԼՏԱ - ԳԱԼՖԱՅԵԱՆ - ՓԱՆՈՍԵԱՆԻ ՀԵՏ

INSTITUT NATIONAL
DES LANGUES ORIENTALES
VIVANTES

Année universitaire 1986 - 1987

COURS DE LITTÉRATURE ARMÉNIENNE

M. K. BELEDIAN a repris ses cours depuis le lundi 3 novembre de 18 à 20 heures dans les locaux de l'INSTITUT D'ETUDES SLAVES, 9, rue Michelet - 75006 Paris.

Les autres cours auront lieu les lundis 17 novembre, les 1er et 15 décembre 1986, le 12 janvier, le 2 février, les 2, 23 et 30 mars, le 27 avril, les 11 et 25 mai 1987.

Programme :

Le Futurisme arménien 1917 -1924

— Le futurisme intégral de Kara - Darvich;
— La génération de 1921 - 1922 : Y. Tcharentz, A. Vechdouni, K. Apov;
— Futurisme, littérature prolétarienne et Révolution.

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ
ՎԱՐԺԱՐԱՆ

- ՏՕՆԱԾԱՌ -

Կիրակի, Դեկտեմբեր 14-ին

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՍԷՅԼ. - Կիրակի, Դեկտեմբեր 7, թատերական ներկայացում «Ժիմնազ» թատրոնին մէջ, Մարսէյլի Հայ Մշակութային Տան թատերախումբին կողմէ:

ՄԵԾԱՐԱՆՔԻ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ի պատիւ հիւրաբար Ֆրանսա գտնուող
Ա. Մանուկեան Մշակ. Հիմնադրամի Գործադիր Մարմնի Ատենապետ
ԵՐՈՒԱՆԴ ԱԶԱՏԵԱՆ-Ի
եւ Տիկ. ՆՈՐԱ ԱԶԱՏԵԱՆ-Ի

ԼԻՈՆ

Երկուշաբթի, Նոյեմբեր 24, ժամը 20-ին
ՃԱՇ՝ ՕԹԷԼ ՄԵՐՔԻՒՐ-ի սրահին մէջ
կազմակերպութեամբ՝ Հ.Բ.Ը.Մ.ի եւ Թ.Մ.Մ.ի

ՎԱԼԱՆՍ

Երեքշաբթի, Նոյեմբեր 25, ժամը 19.15-էն սկսեալ
ԱՆԴԱՄԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ
Ե. Հիւսիսեան սրահին մէջ
ժամը 20-ին ՃԱՇ ՆՈՎՕԹԷԼ պանդոկի սրահին մէջ
կազմակերպութեամբ՝ Հ.Բ.Ը.Մ.ի

ՄԱՐՍԷՅԼ

Չորեքշաբթի, Նոյեմբեր 26, ժամը 20-ին
ՃԱՇ՝ ՍՕՖԻԹԷԼ պանդոկի սրահին մէջ
կազմակերպութեամբ՝ Հ.Բ.Ը.Մ.ի

Մասնակցութեան համար կը խնդրուի արձանագրուիլ կազմակերպիչ Միութիւններու վարչութեանց մօտ

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Նախաձեռնութեամբ
ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՍԵՒՐԱՆ - ԼԻՎՐԻ ԿԱՐԿԱՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ

GRANDE SOIRÉE DANSANTE organisée par la section de Sevran de la Croix Bleue des Arméniens de France

LE SAMEDI 15 NOVEMBRE, A 20 HEURES 30

Salle des Fêtes de Sevran

9, rue Gabriel Peri — Près de la Mairie

մասնակցութեամբ՝
«ՑԱՂԹԱՆԱԿ» Նուագախումբի

SPECIALITES et AMBIANCE ARMENIENNES

Tenue correcte exigée

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Վիէնի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ գումարները ի նպաստ իր դպրոցին. - Ընկերուհիները Քնար եւ Վանուհի Մուրատեան 500 Ֆ. կը իրենց զաւկին եւ եղբօր՝ Վազգէնի մահուան քառասունքին առթիւ, Ֆլօրա Քէօմուրեան 100 Ֆ., Հայկուհի Թաշճեան 100 Ֆ., Տիկին Մկրտիչեան 100 Ֆ.:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ. - Վասպուրականի Հայրենակցական Միութեան կեդրոնական վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է. - Պ. Սամուէլ Ներկարարեանէ (Մանուկ), իր ծնողաց Ղազար Ներկարարեանի յիշատակին, Խրիմեան Ֆոնտին 5000 Ֆ.:

Վազգէն Մուրատեանի մահուան քառասունքի հոգեհանգստեան առթիւ (Լիոն) Տիկին Քնար Մուրատեանէ 500 Ֆ., Տիկին Լիւսի Կարապետեանի մահուան առթիւ Պ. Միսաք Աւտոեանէ 50 Ֆ.:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Սուրբ Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ պայծառութեան համար հետեւեալները Ազգային Միութեան կը նուիրեն.- Տօնիկ Գամպէրեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի Վարդեվառ Գամպէրեան, Գամպէրեան զաւակներ 200-ական Ֆ., Վարդգէս Խոզեան, Այրի Տիկին Թամար Գամպէրեան 100-ական Ֆ. Եկեղեցւոյ:

×

Հայ Աղքատախնամ Ընկերակցութիւնը հետեւեալ նուիրատուութիւնները ստացած է.- Պր. Շարլ Եկէնեան 2000 Ֆ, Պր. Դաւիթ Պանտիկեան՝ Սէն - Ռաֆայէլի հանգստեան տան 1450 Ֆ., Աղապէկեան քոյրեր՝ 1000 Ֆ., Տիկին Մարի Պօյաճըեան իր ներոջ՝ Տիկին Արլէթ Այանեանի մահուան առթիւ 1000 Ֆ., Պր. Սերժ Փոստաճեան՝ 500 Ֆ., Պր. Վիքթոր Զատրըճեան Սէն - Ռաֆայէլի հանգստեան տան 500 Ֆ., Տէքօմիւրսոլ ընկերութիւն 500 Ֆ.:

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

Fonds A.R.A.M

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
18

MARDI
18 NOVEMBRE
1986

LE NUMERO : 4,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Directrice: Arpik Missakian

Tél.: (1) 47. 70. 86. 60 — Telex: HARATCH 280 868 F
C.C.P. Paris 15069-82 E — 51027317 A R. C. Paris

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 600 Ֆ. — Վեցամսեայ : 310 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 700 Ֆ. — Հատը : 4,00 Ֆ.

61րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 16.359 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 61e ANNÉE — No 16.359

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԱՐԻԶԻ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՕԴԱՆԱՒԱՅԻՆ ԿԵԴՐՈՆԻ գրասենեակը (Պուլվ. տէ Քափիւսին) գրաւուած է, Ուրբաթ օր, խումբ մը հայ երիտասարդներու կողմէ, որոնք այս ձեւով ուզած են բողոքել Օթաուայի դատանիին վճիռին դէմ: Ծանօթ է, որ Հոկտեմբեր 31-ին, Ռաֆֆի Թիթիզեան, Գէորգ Մարաշլեան եւ Յովիկ Նուպարեան ցմահու բանտարկութեան դատապարտուած են, Թրքական դեսպանատան գրաւման (1985, Մարտ 12) համար եւ որուն ընթացքին սպաննուած էր քանատացի պահակ մը:

ԽՎ ՇԱԼԻԷ, որ ամիսներէ ի վեր փախստական էր, Փարիզ վերադարձաւ եւ արդարութեան յանձնուեցաւ Կիրակի օր: Համագործակցութեան նախկին նախարար՝ Նուչչիի գրասենեակին պետը մեղադրանքի տակ էր Քառըֆուռ տիւ Տեվլոփըմանի կեղծարարութեանց համար: Շալիէ բանտը անցուց իր առաջին գիշերը: Ամբաստանութիւնները բազմաթիւ են՝ վստահութեան չարաշահում, կեղծ հաշուեցոյցեր, կեղծարարութիւն պետական գիրերու եւ օգտագործում կեղծ թուղթերու: Մեղադրեալը, սակայն, որ իր ազատ կամքով Ֆրանսա վերադարձաւ, որոշած է խօսիլ, ինչ որ շատերու քունը կրնայ խանգարել: Իր վերադարձը թոյլ տուաւ որ ազատ արձակուի իր բարեկամուհին՝ Մակի Պաքեան:

ՆՈՐ - ՔԱԼԵՏՈՆԻՈՅ մէջ, բախումներու հետեւանքով սպաննուեցաւ 14 տարեկան պատանի մը, երբ կը գտնուէր լուսալիստներու խումբի մը կողքին, որոնք կը բողոքէին անկախապաշտներու յարձակման դէմ Էռ - Փէ - Սէ - Էռ-ի ընտրեալներու վրայ, Թիոյէն անոնց մեկնած պահուն: Կառավարութիւնը որոշած է վճռական դիրք բռնել եւ արդէն իսկ նախարարապետը որոշեց չընդունիլ Ժան-Մարի Թիպաուն, որ միայն Պեռնար Փոնսի հետ պիտի կարենայ տեսնուիլ: Երկու կողմերն ալ միւսին վրայ կը թողուն պատասխանատուութիւնը եւ մանաւանդ կ'ամբաստանեն՝ միւսին գործած ոճրագործութիւնը: Երկուշաբթի օր, մթնոլորտը հանդարտած էր եւ պատանին սպաննողն ալ ձերբակալուած:

ՀԻՄՆԱՐԿԷՔ ՊՐԻՒՍԷԼԻ ՀԱՅՈՑ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՕՐ ՄԸ ՊԵԼԺԻՈՅ ՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԻՆ ՀԱՄԱՐ

Պ. ԱԼԵՔ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ, ԲԱԶՄԱԹԻՒ ՀԻՒՐԵՐ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԷՆ ԵՒ ՍՏՈՒԱՐ ԲԱԶՄՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՆԵՐԿԱՅ ԵՂԱՆ ԱՐԱՐՈՂՈՒԹԵԱՆ ԶՈՐ ԿԱՏԱՐԵՑ ԳԻՒՏ ԵՊԻՍԿ.

Կիրակի, Նոյեմբեր 16, ժամը 12-ին հոծ բազմութիւն մը հաւաքուած էր Քինտըրմանս փողոցը, Իքսէլի թաղամաս, ուր կը կատարուէր Պրիւսէլի Հայոց Եկեղեցւոյ հիմնարկէքի արարողութիւնը: Բարեգործականի ութսունամեակի փարիզեան հանդիսութիւնները առիթ ընծայած էին, որ Պրիւսէլ ժամանեն նաեւ Պր. Ալեք Մանուկեան, Եգիպտոսէն եւ արտասահմանէն ազգային դէմքեր, մասնակցելու համար Պելժիոյ հայ գաղութին ուրախութեան այս օրուան, ծրագրուած եկեղեցւոյ գլխաւոր բարերար՝ Պր. Խաչիկ Խաչիկոֆի կողքին: Նախքան այս հանդիսաւոր պահը, Շաբաթ իրիկուն կազմակերպիչ յանձնախումբը պատույ ճաշ մը կուտար Հայ Տան մէջ, որուն նըկարագրութիւնը կուտանք առանձին, յետագային: Այս առթիւ եկեղեցւոյ հիմնարկէքի մարմինը հրաւիրած էր նաեւ «Յառաջ»ի տնօրէնուհին:

Ի դէպ, գնահատանքի խօսք մը անհըրաժեշտ է կազմակերպիչներուն, որոնք ջանք չէին խնայած որ ամէն ինչ ընթանայ պատշաճ եւ կանոնաւոր կերպով եւ պարտինք շնորհաւորել զիրենք իրենց տարած աշխատանքին համար:

Հոկայ փոսի մը մէջ է, որ կատարուեցաւ շատ տպաւորիչ արարողութիւն մը: Գիւտ Եպիսկոպոսը կը շրջապատէին Դաւիթ Եպիսկոպոս Սահակեան, Քանատայի Էջմիածնական Թեմի առաջնորդ՝ Վազգէն Եպիսկ. Քէշիշեան, Ալֆորվիլի հոգեւոր հովիւ՝ Ներսէս Ծ. Վրդ. Բապուճեան եւ դպիրներ: Երկինքն ալ իր բարերարական օժանդակութիւնը բերելով խնայած էր անձրեւը, թոյլ տալով որ ամէն ինչ կատարուի լաւագոյն պայմաններու մէջ: Ըստ Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ աւանդութեան, 16 կնքահայրերը, իւրաքանչիւրը մէկական քար կրած, որոնց ամէն մէկուն վրայ արձանագրուած էր առաքեալներու,

Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի եւ աւետարանիչներու անունները, կարգով իջան փոսը եւ Գիւտ Եպիսկոպոս զետեղեց ամէն մէկ քարը, հանդիսաւոր կերպով: Նախքան զայն թաղելը, հոն ուր խորանը պիտի բարձրանայ, կարդացուեցաւ մագաղաթը. —

Յամի Տեառն 1986, ի 16-րորդում աւուր ամսեանն Նոյեմբերի, Օրհնեցան Հիմունս Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյն Պրիւսէլի, – Պելժիոյ,

ի Հայրապետութեանն՝

Տեառն Տեառն ՎԱԶԳԷՆԻ Առաջնոյ

Ծայրագոյն Պատրիարքին եւ Կաթողիկոսին Ամենայն Հայոց,

եւ ի Թագաւորութեանն Պելժիոյ՝

ՊՕՏՈՒԷՆԻ Առաջնոյ եւ Թագուհւոյն ՖԱԲԻՈԼԱՅի,

եւ ի Պատուիրակութեանն Եւրոպայի Հայոց՝

Տեառն ԳԻՒՏի Սրբազան Եպիսկոպոսի ՆԱԳԳԱՇԵԱՆԻ :

Տէր Աստուած, Զգործս ձեռաց մերոց ուղիղ արասցէ. եւ զգործս ձեռաց մերոց յաջողեսցէ: Ամէն:

Ապա մէթր խօսուր Ժախեան ընթերցումը կատարեց Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին հեռագրին Գիւտ Եպիսկոպոսի ուղղուած. —

Ուրախ սրտով կ'ողջունենք հիմնարկէքը Պրիւսէլ մայրաքաղաքի Հայոց Եկեղեցւոյն եւ Սուրբ Էջմիածնէն կը ղրկենք մեր օրհնութիւնը Պելժիոյ մեր հաւատացեալ հոգեւոր զաւակներուն, ջերմապէս գնահատելով անոնց բարի եռանդը իրենց աղօթքի տունը կառուցելու եւ դէպի երկինք բարձրացնելու Հայոց հաւատքի Ս. Խաչը յաղթական:

Բարձրօրէն կը գնահատենք եւ կ'օրհնենք շինութեան յանձնաժողովի անձնուէր անդամները եւ առաքինասիրտ բարերարները, որոնց բարոյական եւ նիւթական զոհաբերումներով շուտով մարմին եւ հոգի պիտի առնէ տաճարը երազանքը պելժահայ բարեպաշտ ժողովուրդին: Մեր սրտագին գնահատանքը նաեւ ձեզի սիրելի սրբազան, որ մշտապէս հոգատար եւ ջանացող հանդիսացաք այս սուրբ ձեռնարկին կեանքի կոչման համար:

Պրիւսէլի հայկական նորաշէն եկեղեցին հոգեւոր յաղթանակն է ոչ միայն պելժահայ այլեւ համայն Հայոց ազգին որի համար հպարտ ենք մենք եւ հոգեպէս մխիթարուած: Տէրը թող օգնական եւ զօրավիգ մնայ ձեզի բոլորիդ որպէսզի կարճ ժամանակ անց Պրիւսէլի Հայոց աղօթքի տունին կամարներէն առ Աստուած բարձրանան աղօթքները մեր հոգեպարար սուրբ պատարագին:

Սիրելիներ մեր այսուհետեւ հնազանդ լերուք միմեանց

Երկիւղիւն Քրիստոսի եւ ամենայն ինչ ձեր սիրով եղիցի ամէն:

ՎԱԶԳԷՆ Ա.
Կաթողիկոս Ամենայն Հայոց

Այս ընթերցումէն ետք, մէթր Ժախեան պաշտօնապէս խօսք կ'առնէր, որպէս նախագահ եկեղեցաշէն մարմնին եւ ինչպէս միշտ, իր խնամուած ու կուռ ոճով, խսկապէս տպաւորիչ ելոյթ մը կ'ունենար: Սորբեւ գըլխաւոր մասերը. —

En ce moment, c'est la vraie Arménie, celle qui parle d'éternité, celle qui tourne le dos aux événements funestes et médiocres, celle qui ne vend pas son âme, celle qui, depuis 3000 ans, continue à respirer, celle des bâtisseurs, c'est cette Arménie-là qui s'exprime.

Rares sont les peuples qui, comme le peuple d'Arménie, ont pu, de façon aussi exemplaire, traduire le périssable en éternel; encore plus rares sont ceux qui, comme lui, ont connu la résurrection, après avoir appris l'agonie. C'est sa foi irréductible qui l'a sauvée. Et son Eglise, née en 302, toujours vivante, jamais captive, s'est confondue dans l'âme de ses enfants pour que vive une Arménie spirituelle, féconde en un art qui parle d'une voix aussi haute que celle des bâtisseurs de Chartres. L'expression la plus émouvante de cet art se retrouve dans ses églises, dès le IVème siècle, aussi insensibles à la succession des empires que peuvent l'être les flots de l'océan.

Les enfants de ce peuple, recueillis dans des terres hospitalières, après les sinistres événements de 1915, ont accédé à une citoyenneté objective et responsable qui leur a permis, après le grand naufrage, de survivre et de se souvenir de leur passé.

Mais la Belgique n'a pas été qu'une terre d'accueil, elle est surtout devenue une vraie patrie. Elle l'est devenue par son sens élevé de l'humain, de la solidarité, de la fraternité, par le souvenir qu'elle a conservé de ses échanges spirituels avec l'Arménie, qui remontent au Moyen Age, par ses liens entre la Maison de Godefroid de Bouillon et les princes arméniens, par les alliances illustres qui en ont suivi et par bien d'autres circonstances prestigieuses.

En rappelant tout à l'heure, dans la liturgie de la pose des 16 pierres symboliques, l'allégeance à la famille royale, en la personne de Leurs Majestés le Roi Baudouin et la Reine Fabiola, et au Gouvernement, l'Officiant a rendu un légitime hommage à nos institutions mais a également voulu marquer l'indéfectible reconnaissance d'un peuple qui, par les vertus du peuple d'accueil, a pu conserver sa mémoire culturelle.

C'est la grande signification de l'événement de ce jour. Au-delà même de l'acte de construction qui sera témoin à travers le temps, d'une civilisation qui se perpétue, c'est aussi l'hommage à la cité d'une communauté - aujourd'hui belge mais cultivant la spécificité de ses origines. Tel est le sens de cet événement majeur de notre vie communautaire et tel est le message que porte la construction de l'Eglise arménienne de Belgique. Celle-ci, grâce au talent de Monsieur Mardikian, reproduira dans une forme originale, tout ce qui fait la fulgurance du génie architectural arménien. Elle sera le lieu où celui qui croit rencontrera Dieu. Mais elle sera aussi le lieu où celui qui ne croit pas retrouvera les preuves imprescriptibles de son passé.

Il faut rappeler que notre Eglise sera la première qui, rattachée au Saint-Siège du Catholicossat d'Etchmiadzine, sera ouverte aux cultes arméniens catholique et protestant, tout en entretenant des relations d'affection et de proximité avec le Catholicossat d'Antelias.

Elle sera ainsi l'Eglise de tous, à l'image de l'unité de notre Communauté.

C'est la clairvoyance de son Eminence

(Շար.ը Դ. էջ)

ՖՈՒԹՊՈԼ

«ԱՐԱՐԱՏ» ՊԱՐՏՈՒԱԾ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ «ՍՊԱՐՏԱԿ»ԷՆ

Նոյեմբեր 16-ի խաղերու արդիւնքներն են. —

Դինամօ Մ. – Նեֆթչի	2 – 1
Դնեպր – Տորպեդօ Ք.	2 – 0
Չերնոմորեց – Դինամօ Թ.	1 – 3
Սպարտակ – Արարատ	6 – 2
Դինամօ Մինսկ – Զէնիթ	1 – 2

Այս խաղերէն ետք դասաւորումը կը գլխաւորէր Մոսկուայի «Դինամօ»ն, որուն կը հետեւէին Սպարտակ 35, Զէնիթ 33, Դինամօ Թ., Շախտեօր 31-ական կէտերով եւայլն: «Արարատ» 26 կէտով կը գրաւէր 14-րդ տեղը, այսինքն դասակարգ իջնելու սահմանագիծին վրայ: Ախոյեանութեան վերջին իր հանդիպումը «Արարատ» կ'ունենայ Մոսկուայի մէջ, տեղւոյն «Դինամօ»ի հետ, որ դասաւորումը գլխաւորող խումբն է: Յաղթանակի կամ պարտութեան պարագային «Արարատ» փրկուած է դասակարգ իջնելու վտանգէն, քանի որ այդ ճակատագրին ենթարկուած են արդէն Քութայիսի «Տորպեդօ»ն եւ Օդեսայի «Չորնոմորեց»ը:

×

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԽՈՒՄԲԵՐ

Փարիզեան շրջանի բաժակի մրցաշարքին Հ.Մ.Մ. – Ֆրանս իր դաշտին վըրայ 2-ի դէմ 7 կէտով պարտուեցաւ Իւ-էս – էմ – Թէ Փավիեօն Սու Պուայէն:

0 – Տը – Սէնի բաժակի մրցաշարքին Իսիի Հայ Մարզականը 0-ի դէմ 8 կէտով յաղթեց Նիքոլայիթի:

Ալֆորվիլի հայկական խումբին հանդիպումը Սէ – Ա – Վիթրիի հետ տեղի չունեցաւ:

×

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԲԱԺԱԿ 5-ՐԴ ՇՐՋԱՆ

Տէսինի մէջ Լիոն – Տէսինի Հ.Մ.Ը.Մ.ը յաղթեց Լա Թալօտիէռի 1 – 1, ազատ հարուածներով 4 – 2 :

ՄՇԱԿՈՅԹ ԵՒ ՀԱՅ ԴԱՏ

ԽԱՉԻԿ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

ԽՄԲ. – Ստորեւ կը հրատարակենք փրոֆ. Խաչիկ Թէօլէօլեանի հակիրճ դասախօսութիւնը՝ Համազգայինի 11-րդ մշակութային համախմբումին առթիւ, Պլէմոնթի մէջ, Հոկտեմբեր 11-ին:

×

Համազգայինի վարչութիւնը ինծմէ խնդրած է որ խօսիմ քսան վայրկեան, որոնելու համար պատասխան մը՝ սա հարցումին, – «Մշակոյթները ինչպէ՞ս կը նպաստեն Հայ Դատի Այժմէականացման»: Կ'ենթադրեմ որ «մշակոյթ» բառին յոգնակին կը գործածուի, որպէսզի նիւթը ներառնէ այսպէս կոչուած բարձր մշակոյթը, – գրականութիւն, տեսողական արուեստներ, դասական երաժշտութիւն, եւ այլն, – ապա նաեւ ժողովրդական մշակոյթը: Այսքանը՝ լաւ:

Անկէ անդին, հարցը փափուկ է, ենթադրութիւնները՝ խնդրական: Հատորներ, չըսելու համար գրադարաններ գրըուած են, քննելու համար մշակոյթ – քաղաքականութիւն կապը: Հայ Դատը, ի – վերջոյ, քաղաքական ոլորտին կը թուի պատկանիլ, – երբ ա՛յդ ընդունուած է ոչ միայն Հ.Յ.Դ.ի, այլ հայ միւս կուսակցութիւններուն կողմէ ալ: Սակայն, վըստահ եմ որ ծանօթ էք այն պատկառելի վարկածին, որ կուգայ հաստատելու, թէ քաղաքականը միշտ կախեալ է տնտեսական եւ ընկերային ծիրերէն, ոլորտներէն, անոնց ստեղծած կարելիութիւններէն ու կարողականութենէն: Եւ ուրեմն՝ երբ հարցին վայրկեան մը կը սեւեռինք, կը տեսնենք թէ որքա՜ն բարդ է հանգոյցը, քանզի հարցումը կարելի է վերարձանագրել այսպէս, – Մշակոյթները ինչպէ՞ս կը նպաստեն Հայ Դատի այժմէականացումին, – Դատի մը՝ որ ինքնին կախեալ է մի քանի հզօր գործօններէ, որոնք ունին ընկերային, տնտեսական եւ նոյնիսկ զինուորական բնոյթ:

Մի՛ մտածէք որ այս խօսքերը ակադեմականի մը տիպական խօսքերն են, հաւկիթին մէջ մազ փնտռող անձի մը խօսքեր: Պարզապէս, անոնք ձեւ մըն են ըսելու, որ իմ վերլուծական կարողութիւններէս վե՛ր է հարցը այնպէս՝ ինչպէս որ դրուած է: Եթէ իսկապէ՛ս անոր պատասխանը որոնել փորձեմ, մտաւորական պարկեշտութիւնը պիտի պարտադրէր գոնէ մէկ ժամուան դասախօսութիւն, ոչ թէ հարցը լուծելու, այլ՝ պարզապէս անոր ծալքերը պարզելու համար:

Տրուած ըլլալով ինծի տրամադրուած ժամանակին կարճութիւնը, ապա նաեւ այս համախմբումին սեմինարական եւ ասուլիսական դրոյթը, ձեզի պիտի չպարտադրուի նման վերլուծումի ունկնդրութիւն: Փոխարէն, պիտի փորձեմ նշել հարցին մօտեցումի երկու ձեւ:

Առաջինը, որ իմս չէ, զոր հրապուրիչ չեմ գտներ, սակայն ընդունուած մօտեցում է հայ ժողովուրդի Դաշնակցութեան համակիր զանգուածին մէջ գոնէ, կըտրուկ ոճով ու ոգիով ամփոփուած կը գտնենք 1986 «ՀՈՐԻԶՈՆ»ի Հոկտեմբեր 6 համարի խմբագրականին մէջ, – խորագիրն է «Մշակոյթ կամ Դատ՝ Նոյնն Է»: Յօդուած մը, որ լաւ կը սկսի, հաստատելով թէ միայն մշակութային տօն չէ Մշակոյթի Օրը, «Միաժամանակ քաղաքական տօ՛ն է, որովհետեւ ... (իրագործուածը) ... պարզապէս գրական ժառանգութեան մը ստեղծումը չէր, այլ հայ մտքի անկախութեան հռչակումն էր, հա՛յ մարդու անկախութեան հաստատումը»: Այս առաջին ընդունելի հաստատումին վրայ հիմնուելով, խմբագիրը փոխաբերութիւններով եւ հանդիտութիւններով կը կերտէ ամբողջ կառոյց մը, ուր մշակոյթը «Հայ Դատ» է, «ինքնապաշտպանութեան զէ՛նք է», «մեր ազգի ... գերնպատակ»-ին այսինքն՝ Հայրենիքի վերագտնումին նպաստ ալ է, եւ ի վերջոյ կ'եզրակացնէ. – «Իրականութիւնը այս բոլորը կը պարփակէ իր մէջ, եւ սակայն կ'անցնի այդ բոլորէն ալ անդին: Մշակոյթ եւ Դատ՝ նո՛յնն են մեզի համար»: Դատի եւ մշակոյթի այս հաւասարումը եթէ գործարկենք ինծի սահմանուած հարցումին, հարցումը կը վերարձանագրուի, – Հայ Մշակոյթը ինչպէ՞ս կը նպաստէ ... Հայ մշակոյթի այժմէականացման, եւ կամ, հաւասարումի երկրորդ միաւորին շրջադարձումով, Հայ դատը ինչպէ՞ս կը նպաստէ հայ դատի այժմէականացման: Հարցումը կը յանգի, կը վերածուի անհեթեթութեան մը:

Փորձենք ուրիշ մօտեցում մը: Սեւեռինք «այժմէականացում» բառին վրայ: Հարց տանք, թէ ցարդ մշակոյթը նպաստա՞ծ է Հայ Դատի այժմէականացման: Գոնէ երկու դրական պատասխան պատրաստ ունինք արդէն, Ոսկեդարէն եւ տասնիններորդ դարէն, – Խորենացիէն եւ Րաֆֆիէն, Եղիշէէն եւ Ահարոնեանէն: Սակայն թէ՛ մշակոյթը, թէ՛ ընկերա – քաղաքային կեանքը շա՜տ փոխուած են այն օրէն այսօր, եւ ուրեմն լաւ կ'ըլլայ սեւեռիլ արդի՛ օրինակի մը: Առնենք 1960 – 1985 թուականները:

Արդեօք այդ քառորդ դարու ընթացքին իսկապէս այժմէականացա՞ւ մեր մօտեցումը, Հայ մշակոյթին հանդէպ: Արդեօք իբր արդիւնք ադոր, այժմէականացա՞ւ Հայ Դատը, բառին բուն եւ խոր իմաստով: Խուսափելով կասկածայարոյց պրպտումներէ, հաստատեմ միայն թէ Հայ Դատի հանդէպ գոյութիւն ունեցած մօտեցումը գոնէ փոխուեցաւ: Թէ որքա՜ն խորունկ եւ հիմնական է այդ փոփոխութիւնը, մէկ փաստով կը գոհանամ այս առթիւ: Փաստը կ'առնեմ Հայկ Օշականի մագիստրոսային աւարտաճառէն, որ կը գրուի Ուիսքանսընի նահանգային համալսարանին մէջ, ամերիկահայ մամուլի մասին: Ան կը քննէ 1960-ին հրատարակուած Հայրենիք Ուիքլի-ի խմբագրականները, (այսինքն՝ այսօրուան Արմինիըն Ուիքլի-ի նախահօր մէջ հրատարակուած խմբագրականները): Կը գտնէ, որ ինչպէս այդ օրերուն Հ.Յ.Դ.ի տիրապետող ղեկավարութեան մէջ, ընդհանրապէս Ճէյմս Թաշճեանի խմբագրած այդ թերթին մէջ ալ Հայ – Թուրք պայքարը եւ մեր այդ պայքարէն բխող քննադատութիւնը՝ ամերիկեան Պետութեան հասցէին, գրեթէ գոյութիւն չունէին: Երեւակայեցէք որ խմբագրականներու երկու տոկոսին մէջ միայն ցեղասպանութեան, հատուցման եւ յարակից հարցերու խօսքը կ'ըլլայ: Հայկ Օշական կը քննէ նաեւ 1983-ին անգլիատառ ամերիկահայ մամուլին խմբագրականները, ոչ միայն այսօրուան «Ուիքլի»ն, այլ նաեւ ուրիշներ, եւ կը գտնէ որ 2 տոկոսէն 64 տոկոսի բարձրացած է Եղեռնը եւ հատուցման պայքարը նշող խմբագրականներու համեմատութիւնը: Արդ, ես համոզուած չեմ, որ այս փոփոխութիւնը օգտակար այժմէականացում մըն է, – երկու տոկոսը շատ քիչ կը գտնեմ, 64 տոկոսը՝ շատ աւելի, քան ինչ որ պէտք է: Բայց եւ այնպէս, այժմէականացում ըլլայ կամ ոչ, փոփոխութի՛ւն կայ: (Ի դէպ, Հայկ Օշական, կը գտնէ ասոր զուգահեռ ուրիշ փոփոխութիւններ ալ, որոնք հետաքրքրական խճանկար մը կը կազմեն, սակայն այս չէ տեղը՝ անոնց անդրադարձումները հետապնդելու):

Ինչո՞ւ բացի այս փակագիծը պարզապէս՝ որովհետեւ միայն փոփոխութեան մը գոյութիւնը հաստատելէ ետք, կարելի է հարցադրել, – արդեօք այս քաղաքական մօտեցումի ծիրին մէջ տեղի ունեցող փոփոխութեան զուգահեռ, կամ անկէ առաջ, կամ անկէ վերջ, մշակութային փոփոխութիւններ եղա՞ն: Եթէ մշակութային փոփոխութիւնները նախորդեցին քաղաքական փոփոխութիւններուն, ապա կարելի է որոշ վարանումով վարկածել թէ՝ մշակոյթը կը պայմանաւորէ, կ'ազդէ, նոյնիսկ կը պատճառէ փոփոխութիւններ՝ Հայ Դատի հանդէպ մեր ունեցած մօտեցումին մէջ: Եթէ մշակութային փոփոխութիւններ եղա՛ն, սակայն յաջորդեցի՛ն քաղաքական մօտեցումի փոփոխութիւններուն, ապա կարելի է նոյն զգուշութեամբ եւ վարանումով վարկածել թէ՝ քաղաքականը գործօն եւ բնորոշիչ ազդակն է՝ որ կը պայմանաւորէ մշակութային ոլորտը: Այդ պարագային, թերեւս կը սխալին անոնք՝ որոնք կը դրուատեն մշակոյթը, իբր Դատի զէնք, Դատի համահաւասար, ելն.:

Երրորդ կարելիութիւն մը կայ սակայն: Կրնանք վարկածել թէ մշակոյթ եւ քաղաքական կեանք միասին համընթաց կը փոխուին, երկու պատճառներով: Նախ՝ որովհետեւ երրորդ, աւելի բարդ ուժերու ազդեցութեան ենթակայ են երկուքն ալ, օրինակ՝ կրօնական, այլ ընկերային եւ կամ տնտեսական ուժերու: Ապա նաեւ՝ որովհետեւ մշակոյթ եւ քաղաքական կեանք իրարու կ'ազդեն հակադարձաբար, անդադար եւ անընդհատ: Այսինքն՝ մշակոյթի մարզին մէջ ամէն փոփոխութիւն, փոքր ազդեցութիւն մը կ'ունենայ քաղաքական կեանքի մէկ ծալքին վրայ, ազդեցութիւն՝ որ հաւաքական գիտակցութեան, կամ ղեկավարային գիտակցութեան կողմէ նկատուի կամ ոչ, կը նկատուի անձերու կամ խմբակներու գիտակցութեան կամ անգիտակցութեան կողմէ, եւ որ իր կարգին կ'առթէ, կը պատճառէ նոր հակազդեցութիւն մը: Փոյթ չէ թէ այս հակազդեցութիւնը ինքնին գիտակցօրէ՞ն կատարուած է, թէ ոչ: Կարեւորը ա՛յն է, որ այս իր կարգին կ'ունենայ երկճիւղ կամ կրկնակ ազդեցութիւն, միաժամանակ, թէ՛ քաղաքական մարզին մէջ, թէ՛ մշակութային: Այս բարդ, փոխն ի փոխ պատահող եւ բազմաճիւղաւոր ազդեցութիւններու եւ հակազդեցութիւններու փոխանակութիւնն է որ կը բնորոշէ պատմութեան հոլովոյթը, ո՛չ միայն մշակոյթի եւ քաղաքական կեանքի ծալքերուն, այլ նաեւ միւս բոլո՛ր ծիրերուն մէջ: Հաւաքականութեան մը կեանքը ուսումնասիրելու պարագային՝ զայն կը բաժնենք այս մշակութային, տնտեսական, կրօնական, քաղաքական եւ այլ ծիրերուն, – սակայն այդ ոլորտները հանգուցուած են իրարու՝ չափազանց արագ պատահող փոխանակութիւններով եւ փոխ – ազդեցութիւններով:

Ամէն պարագայի՝ որոշ զգուշութեամբ մը կրնանք հաստատել տրամաբանօրէն, թէ փոփոխութիւններ եւ թերեւս այժմէականացումներ պատահած են Հայ Դատի հարցին մէջ, վերջին տասնամեակներու շրջանին, եւ թէ մշակոյթի մարզին մէջ փոփոխութիւններ կրնան նախորդել, յաջորդել ու մասնաւորաբար զուգորդել քաղաքական ոլորտի մէջ պատահող փոփոխութիւններուն: Արդ, եթէ հապճեպ վերլուծենք Լիբանանի հայութեան քաղաքական կեանքը, կը տեսնենք որ Եղեռնի Յիսնամեակը՝ 1965-ը անկիւնադարձ կը նկատուի այդ մարզին մէջ, սակայն, մշակութային կեանքին մէջ կարեւոր նոր երեւոյթներ երեւցած են աւելի կանուխ կամ աւելի ուշ, – օրինակ՝ Սիմոն Սիմոնեանի «Սփիւռք» շաբաթաթերթի հրատարակութիւնը, 1950-ական թուականներու երկրորդ կէսին, Ահեկանի պարբերաթերթի հրատարակութիւնը, 1960-ական թուականներուն եւ Երիտասարդ Հայ շաբաթաթերթի հրատարակութիւնը, 1967-էն ետք: Առաջինը եւ վերջինը մշակոյթի, իսկ Ահեկանը՝ միայն բարձր մշակոյթի մարզին մէջ ունեցան կարեւոր դեր, ազդելով աւելի «մէյնսթրիմ», մեծամասնութեան ախորժելի մամուլին եւ մշակոյթին վրայ: Ու ահա այս փոքր երեւոյթին վրայ հիմնուելով՝ կրնանք յանգնիլ, փոքր սակայն, ինքնավստահ ընդհանրացում մը: «Այո՛», կրնանք ըսել, «մշակոյթը կ'ազդէ քաղաքականութեան վրայ: Սակայն, Վահէ Օշականի, Գրիգոր Պըլտեանի, Յարութիւն Քիւրքճեանի կամ Վեհանոյշ Թեքեանի մշակած գրականութիւնը ո՛չ հայ նպարավաճառին վրայ ուղղակի ազդեցութիւն կ'ունենայ, ոչ ալ Պուրճ Համուտի կ.կ.ի անդամներուն, ըսենք՝ Աչճեան եղբայրներու վրայ կ'ազդէ: Սակայն, կ'ազդէ երիտասարդ, զգայուն ոգիներու վրայ, որոնք տոգորուած են նաեւ քաղաքական նոր գաղափարներով, առնուած Պաղեստինէն, արաբ աշխարհէն, Եւրոպայէն: Նորը կ'ազդէ նորին, կը բազմապատկուի ազդեցութիւնը: Այս երիտասարդներուն համախմբումները, իրենց կարգին, կը փոխանցեն այդ ազդեցութիւնը՝ գլխաւոր քաղաքական կազմակերպութիւններուն:

Ուրեմն, մշակոյթի ազդեցութիւնը, Հայ Դատի կամ տարբեր քաղաքական ոլորտի վրայ, կը միջարկուի երիտասարդ տարրերու կողմէ, անոնց փոքր խմբակներուն մէջէն անցնելով: Միջին – Արեւելքէն դուրս, Սփիւռքի երիտասարդութիւնը հայախօս չէ: Արդեօ՞ք պիտի հետեւցնենք ուրեմն, որ մշակոյթի մէջ մարմնացուած Հայ ոգին, հայախօս ոգին չի կրնար ազդել, ըսենք, ամերիկահայ երիտասարդութեան վրայ ընդհանրապէս, ու անոր քաղաքական դիրքորոշումներուն վրայ, մասնաւորաբար:

Հոս, խոհեմութիւնը կը թելադրէ ըսել որ մշակոյթի այն ժողովրդական տարրերը, որոնք ինքնարտայայտութիւն կ'արտօնեն, առանց լեզուի օգտագործման, ամէնէն ազդու միջոցները ըլլալու սահմանուած են, – Հէնտիքամ-ի նման վիտէօյի թեթեւ, կատարելագործուած ու մատչելի մեքենաներու դա՛րն է այլեւս, եւ հաւանաբար ֆիլմի եւ վիտէօյի սէնարիօ գրողներու, թատրոն ու ֆիլմ բեմադրողներու, երգ յօրինողներու մըշակո՛յթն է, որ ամէնէն ազդուն ըլլալու սահմանուած է, ոչ – հայախօս գաղութներուն մէջ մանաւանդ:

Սակայն, ոչ միայն այդ: Կ'արժէ յիշել որ մշակոյթ բառը, երբ լայնօրէն սահմանուի, կը ներառնէ նաեւ մտաւորական արտադրութիւնը, օրինակ՝ Ռիչըրտ Յովհաննէսեանի, Վահագն Տատրեանի, Գէորգ Պարտագճեանի, Ժիրայր Լիպարիտեանի եւ Աւետիս Սանճըրեանի նման ակադեմական մտաւորականներու տարած գործը, որ մտաւորական մշակոյթի մաս կը կազմէ, եւ թէ՛ արդի՛ւնք է քաղաքականացման, թէ ալ՝ շատ կարեւոր գործօն եւ ազդակ, Հայ Դատի այժմէականացման:

Ի վերջոյ, իտէալ աշխարհի մը մէջ գոնէ՝ մշակոյթ, դատ, Հայրենի Հող, անքակտելիօրէն կապուած են իրարու: Ամերիկացի մեծ մարդաբան, Մարշըլ Սահլինզ, Նոր – Զելանտայի Մաօրիներու մասին խօսելով, կ'ընդգծէ անոնց զգացած սերտ, շատ սերտ կապը, իրենց ցեղի, իրենց մշակոյթի եւ հողի միջեւ, ու կ'ըսէ, – The land is the organic body of the clan community, – այսինքն՝ անոնց համար, «Հողը օրկանական մարմինն է տոհմային համայնքին»: Առհաւական զգացումը ա՛յս է, Հայուն մօտ ալ: Սակայն, որքան ալ ճիշդ է այդ, պէտք է ըսել նաեւ, որ Հողը եթէ մարմինն է, մշակոյթը՝ հոգին է: Կամ, ինչպէս թորոնթոյաբնակ Սիմոն Հասըրճեան ըսած է, – «առանց մշակոյթի, նոյնիսկ Հայաստանի հողը րիլ իսթէյթ է միայն, այսինքն՝ կալուա՛ծ է միայն:

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ ՄԸ՝

KRIKOR
(TAKVOR TAKVORIAN)

Հեղինակը կը կատարէ երկար եւ հայրենաբաղձ ուղեւորութիւն մը: Իր ճամբան կը սկսի Պոլսէն ու կ'երթայ մինչեւ Փոքր – Ասիոյ սիրտը, մինչեւ իր ծննդավայրը՝ Էվէրէկ, անցնելով Քէօթահիայէն, Աֆիոնէն, Գոնիայէն, Սվազէն, Գայսերիէն, փնտռելով իր անցեալը, իր ժողովուրդի պատմութեան հետքերը: Ուխտագնացութիւն մը դէպի ակերը որ իր մէջ կ'արթնցնէ զգացումներ, որոնք կ'արտայայտուին մերթ յուզումներով, վրդովումներով, մերթ պոռթկումներով, մերթ հպարտութեամբ:

Գիրքը բաժնուած է յաջորդական վեց մասերու, եւ Թագւոր Թագւորեան, հանդըրուան առ հանդրուան կը նկարագրէ զանազան քաղաքները երբեմն մատնանշելով փոփոխութիւնները երէկէն այսօր, կ'ընէ վերյիշումը հայկական կեանքի կեդրոններուն, կուտայ եղելութիւնը պատմական դէպքերուն, կը բերէ վկայութիւններ անցեալէն, կ'ոգեկոչէ հայկական ողբերգութիւնը, կը բացատրէ կարգ մը հակազդեցութիւններ, կը ներկայացնէ կեանքը այսօր, երէկուան հայաբնակ քաղաքներու եւ գիւղերու մէջ:

Գիրքը տեսակ մը ճամբորդութեան տետր մըն է, յուշատետր մը, ուր կը տողանցեն դէմքեր՝ Գրիգոր, Ներսէս Ներսէսեան եւ ուրիշներ, որոնք այլ դեր չունին եթէ ոչ անցեալ մը վերարծարծել եւ խարանել այսօրուան տիրող կացութիւնը պատմականօրէն Հայ ժողովուրդի պատկանած հողերուն վրայ:

Գիրքի գրական արժէքի եւ որակի մասին չենք անդրադառնար քանի գիտենք թէ հեղինակը՝ Թագւոր Թագւորեան գրական մասնաւոր յաւակնութիւններ չունի: Ծառայութիւն մըն է զոր կ'ուզէ ընել որպէսզի մարդիկ, որպէսզի հաւաքական յիշողութիւնը չմոռնան Հայուն ապրած ահաւոր մղձաւանջը, այս դարուն սկիզբը: Այս տեսակէտէն կ'արդարացուին իր ջանքերը, իր յամառութիւնն ու յարատեւութիւնը քանի այս նոր հատորով եօթնի կը բարձրանայ թիւը Թագւոր Թագւորեանի հրատարակած գիրքերուն:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

Fonds A.R.A.M

ՕՏԱՐ ՄԱՄՈՒԼԷ ԱՐՁԱԳԱՆԳՆԵՐ

ՎԱՀԷ ԿՈՏԷԼԻ ՄԱՍԻՆ

Նոյեմբեր 8–ի «Ֆիկառօ Մակազին»ը «Բանաստեղծութիւն» խորագրուած սիւնակի մը մէջ տեղ կուտայ Վահէ Կոտէլի: Ժան Օրիզէ կը գրէ հոն. – «Զուիցերական ֆրանսագիր բանաստեղծութիւնը լաւ համբաւ մէջ է: Այսօր մեզի ծանօթ անուններ են Ռամիւզ, Սէնկրիա, Սանտրար, նաեւ անշուշտ Շարազ եւ մեզի աւելի մօտիկներէն՝ Ժաքօթէ: Այս անդրանիկները ունին իրենց արժանաւոր յաջորդները, 1930 – 40–ին ծնած սերունդին մէջ, որոնց կարգին են Վուազար, Շափիւի, Փաշ, Շեսէքս, Թաշ, Կոտէլ: Անոնք «գրագէտ»ներ են, որովհետեւ բանաստեղծութեան կողքին կը գրեն նաեւ վէպ, նորավէպ, պատում, բնագիր: Եւ իրենց մէջ ամէնէն հռչակաւորը՝ Ժաք Շեսէքս 1973–ին նոյնիսկ արժանացած է Կոնքուռ մրցանակին իր «Ճիւաղը» վէպին համար: Հիմա կ'ուզեմ սակայն Վահէ Կոտէլի մասին խօսիլ. Զուիցերիացի հօրմէ ու Հայ մօրմէ, ծնած 1931–ին Ժընեւ, ան վստահաբար ամէնէն ինքնատիպներէն մէկն է այս բանաստեղծ – գըրողներուն, որոնց համար գրելու արարքը լեզուական, ու իրենց կարողութիւնները մէկ հետախուզութիւնն ալ է:

Ան վերջերս հրատարակեց «Բնական սահմաններ» գործը, որ պատում է, օրագրութիւն եւ արձակ բանաստեղծութիւն միաժամանակ, բոլորը չեչտուած ատացուածքներով կամ քերթուածներու պատառիկներով: Արեւմուտքի ու Հայաստանի տեսարաններով ենթախորքի մը վրայ, արդիւնքը եզակի է, առեղծուածային, գրաւիչ: Երկերու այս տեսակը գրեթէ անկարելի է ամփոփել. պէտք է մուտք գործել անոնցմէ ներս»: Յետոյ, Ժ. Օրիզէ Վահէ Կոտէլի մասին կը յիշէ Ժ. Մ. Լը Սիտանէի գրածները, ուր կ'ըսուի. – «Վահէ Կոտէլ գրելու սկսելէ առաջ երեք հարցեր կը դնէ իր առջեւ. – Ա) Ի՞նչպէս ընել որ ամբողջ էջը կարդացուի, խուզարկուի, ընկալուի որպէս քերթուած. Բ) Ի՞նչպէս բանիլ ժամանակը. Գ) Ի՞նչպէս նուազեցնել միջոցը ենթակային եւ ստորոգելիին միջեւ: Իրականութեան մէջ Կոտէլ կը ջանայ իրագործել ամբողջական գործ մը, ինչպէս՝ Մալարմէ»:

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՀՌՈՄ

Սեւան ճամբորդական դրասենեակի կազմակերպութեամբ, այցելութիւն մը տեղի ունեցաւ, Հռոմ, Նոյեմբեր 8–էն 11: Խումբը բաղկացած էր 45 հոգիէ, գլխաւորութեամբ Նորվան Եպիսկոպոս Զաքարեանի: Ճամբորդութիւնը իսկապէս յաջողութեամբ պսակուած է, Հռոմի տեսարժան վայրերու յաջորդական այցելութիւններով (վիլլա Պորկէզ, Վատիկան, Թիվոլի պարտէզները, Ս. Պետրոս եւայլն, եւայլն), «Ազնուուր երեկոյթ»ով բայց մանաւանդ՝ Պապին կողմէ շնորհուած յատուկ ընդունելութեամբ մը: Խումբը այցելած է նաեւ Լեւոնեան վարժարանը իր յարակից բաժիններով եւ շնորհիւ Նորվան Եպիսկոպոսի եւ Գէորգ վարդապետ Զապարեանի, ճամբորդութեան կազմակերպիչը՝ Վարուժան Սարգիսեան կրցած է ապահովել քառորդ ժամուան մասնաւոր ունկնդրութիւն մը Պապէն, Երեքշաբթի, Նոյեմբեր 11–ին, ժամը 12.15–ին, որ շատ յուզիչ խօսքերով ընդունած է Հայերու այս խումբը: Նոյեմբեր 12–ի Փրոկրէն հետեւեալ տողերով կ'արձագանգէ. – «Յովհ. Պօղոս Բ. Երեքշաբթի օր, ընդունեցաւ Վատիկանի մէջ, Լիոնէն 45 հայ հաւատացեալներ, որոնք չէին կրցած իրեն հետ հանդիպում ունենալ, երբ Լիոն կ'այցելէր եւ որոշած էին Հռոմ երթալ:

Պապը գիրենք ընդունած է առաքելական պալատին ժողովասրահը, վերյիշած Նորվան Եպիսկոպոսի ջերմ ելոյթը Լիոնի մէջ եւ այն էքիւմէնիք ոգին որ գինքը կը ներշնչէր: Յովհ. Պօղոս Բ. ոգեկոչած է նաեւ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի այցելութիւնը Պօղոս Զ.ի 1970–ին: Ապա, չեշտած է որ մտադրութեանց եւ ճիգերու հասարակաց այն խոր գիծը որ կայ Կաթողիկոսին եւ Հռոմի Եպիսկոպոսին միջեւ վերահաստատուած է դեռ վերջերս, Պօղպալեան Եպիսկոպոսի ներկայութեամբ Ասիզա Հոկտեմբեր 27–ի աղօթքի օրը, որպէս պատուիրակ Մայր Աթոռի»:

Յաւիտենական քաղաք կատարուած այս այցելութիւնը, ամէն տեսակէտով յիշատակելի կը մնայ մտքին ու սրտին մէջ անոնց, որոնք մաս կը կազմէին այս խումբին:

ՄԱՍՆԱԿԻՑ

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՇԱՐՎԻԼՕ – ՓՈՆ – ՏԸ – ՇԷՐԻԻ

ՉՈՐՐՈՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁ Ս. ՆՇԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ

Շարվիլօ – Փոն – տը – Շէրիի շըր – ջանի Հայերը՝ որոնց եկած միացած էին Լիոնցի բարեկամներ, հաճելի Կիրակի մը ապրեցան Նոյ. 9ին: Ս. Նշան եկեղեցւոյ Օծման չորրորդ տարեդարձն էր: Հոն էին գրեթէ բոլոր անոնք՝ որոնք սատարած էին եկեղեցիին շինութեանը եւ նաեւ՝ ուրիշներ:

Պատարագեց Զատիկ Արեղայ Աւետիքեան. Պր. Յակոբ Աբրահամեան կը ղեկավարէր երգչախումբը՝ զոր տեղւոյն հոգեւոր հովիւր, Վրթանէս Ա. Քհնյ. Տէրտէրեան մկրտած է «Շնորհալի», իրաւամբ խումբը կը բաղկանայ միայն տիկիններէ եւ օրիորդներէ: Իր մեներգչուհիի դերին մէջ, Լիւսի Քէօմիւրճեան կը շարունակէ հմայել ունկնդիրները:

Քարոզեց Զատիկ Արեղայ. Նշելէ յետոյ եկեղեցւոյն գլխաւոր բարերարներ, Տէր եւ Տիկին Ճիպրայէլ եւ Ազատուհի Պահատուրեանի եւ եկեղեցաշէն ուրիշ հայրենակիցներու ազգօգուտ դերը, չեշտը դրաւ զօրաւոր հաւատքի մը անհրաժեշտութեանը վրայ: Ըսաւ որ «Նշան», Աստուածաշունչի լեզուով, կը նշանակէ հրաշք, մէջ բերաւ հրաշքի դրուագ մը ըստ օրուայ Աւետարանին, Ղուկաս: Տեղին է նշել որ Շարվիլէօյի եկեղեցին ձօնուած է Պր. Պահատուրեանի հօրը Նշանի յիշատակին:

Հոգեհանգիստի արարողութեան, յիշուեցան Ս. Նշան Եկեղեցւոյ բարերարներուն բոլոր ննջեցեալները, ուրիշներու կարգին:

Կէս օրուան ճաշին, իր անունը կրող սրահին մէջ, Պր. Ճիպրայէլ Պահատուրեան կը նախագահէր պատուոյ սեղանին, իր քովը ունենալով հոգեւոր դասը եւ շրջանին մէջ իրենց հայօգուտ գործու – նէութեամբ ծանօթ ազգակիցներ:

Այս սիրոյ սեղանը կը վարէր Շրջանին հոգեւոր հովիւը, Վրթանէս Ա. Քհնյ. Տէրտէրեան, խանդավառութեամբ: Խօսողներ շատ եղան. անոնցմէ ոմանք դժուարութիւն ունեցան սրահին ուշադրութիւնը երկարօրէն գրաւելու: Իրաւ է որ ժողովուրդը աւելի կը սիրէ խօսակցիլ քան մտիկ ընել: Եւ սակայն յատուկ չէ միայն մեր ազգակիցներուն: Ըսուեցան սակայն բաներ՝ որոնք արժանի էին լսուելու: Կային շուրջ հարիւր սեղանակիցներ:

Պր. Արիս Խաչատուրեան՝ որ իր վրայ առած է Ազգային վարչութեան նախագահի պատասխանատու, դժուարին դերը 14 տարիներէ ի վեր, չեշտը դրաւ արդէն կատարուածին վրայ եւ աւելցուց թէ՝ պէտք է աւելի առաջ երթալ, աւելի հեռուն նայիլ: Հեռուն նայիլ՝ ներկայիս, կը նշանակէ, մանաւանդ, գնել կամ շինել տալ շէնք մը՝ որ ծառայէ թէ՛ դըպրոցի եւ թէ՛ իբրեւ բնակութեան քահանայ հօրը: Նախագահը պատասխանեց ոմանց անտարբերութիւնը եւ մանաւանդ երիտասարդներու բացակայութիւնը:

Պր. Ճիպրայէլ, ինչպէս նաեւ Պր. Սերժ Պահատուրեան, ընդհանուր ծափերու տակ, հաւաստեցին թէ պատրաստ են, վերստին, նիւթապէս քաջալերելու որեւէ ձեռնարկ, եթէ ժողովուրդն ալ իր լայն մասնակցութիւնը բերէ ծրագրուածին յաջողութեանը համար:

Լիոնի կաթողիկէ համայնքի նախագահ՝ Պր. Նազարէթ Սանճեան եւ շրջանին աւետարանական համայնքէն՝ Պր. Հրանդ Թիլպեան, շատ հաւատալից խօսքերով, մաղթեցին նորանոր յաջողութիւններ գաղութին:

Պր. Աշոտ Արեկեան, պատուոյ նախագահ Ազգային Միութեան, չեշտեց հայութեան անխախտ կամքը վերապրելու: Պր. Աշարոն Աշարոնեան պատմեց դըրուագ մը 60–ական թուականներուն գաղութին կազմակերպութեան շրջանէն: Պր. Փ. Մոմճեան ընդգծեց հայկական ոճով կառուցուած եկեղեցիին հրապոյրը:

Զատիկ Արեղայ ծափահարուեցաւ մանաւանդ իր երգերով: Ան ալ նկատեց երիտասարդներու բացակայութիւնը սեղանակիցներուն մէջ, եւ յորդորեց կատարել մասնաւոր ջանք մը անոնց ուղղութեամբ: Եղան երգեր. արտասանեց՝ Տիկին Թիլպեան եւ նաեւ՝ Տիկին Գասպեան՝ որուն երկարաշունչ պատգամը տպաւորիչ էր, հետեւողին համար:

Վրթանէս Ա. Քհնյ. Տէրտէրեան՝ որուն տարուան մը անձնուէր գործունէութիւնը տուած է արդէն իր արդիւնքները եւ կը գնահատուի, հրաւիրեց ժողովուրդը միշտ ներկայ ըլլալու, ամէն Կիրակի, եկեղեցի եւ նաեւ՝ Յունուար 18–ին, հայերէնի իր աշակերտներուն հանդէսին՝ ուր պիտի ըլլան անկասկած անակնկալ ելոյթներ:

Անցողակի աւելցնենք որ, պարզ զուգադիպութեամբ մը, նոյն օրը Իշիլզիւղի (Պոլիս) Ս. Ստեփաննոս Եկեղեցին եւ անոր երգչախումբը կը տօնէին կրկնակի տարեդարձներ: Վրթանէս Ա. Քհնյ., ներկայիս ճիշդ վաթսուն տարեկան, հոն պաշտօնավարած է երկար տարիներ: Հրաւիրուած էր ներկայ ըլլալու հանդիսութեանց ... Անկասկած հոն ալ խօսքը եղաւ, այդ օրը, Շարվիլէօյի Ս. Նշան Եկեղեցիին, անոր սպասարկող հոգեւոր հովիւին:

Ցաջող հաւաքոյթ մը ուրեմն, Ս. Նշան Եկեղեցւոյ չորրորդ տարեդարձի տօնակատարութիւնը՝ շնորհիւ շարք մը անձնուէրներու՝ որոնք կազմակերպեցին զայն եւ սպասարկեցին սեղաններուն, անթերի: Մաղթենք որ յաջորդը հինգերորդը, ըլլայ նոյնքան հաճելի եւ նաեւ՝ երիտասարդներով աւելի ճոխ բազմութեան մը մասնակցութեամբը:

ՎԱՀԻՆԱԿ ՄԻՍԻՔՃԵԱՆ

[illegible]

Նոյեմբեր 20–էն 26, Փարիզի կալըրի Էթիէն տը Քօզանսի մէջ (*) Էվա Արս կը ներկայացնէ իր գործերը: Հայ արուեստագիտուհիին մասին, տը Քօզանս կը բնորոշէ Էվա Արսի նկարչութիւնը ըսելով թէ պաստառին տարածութիւնը բաժնուած է բազմաթիւ մասերու, որոնք չեն կտրատեր նկարուած թեմաները:

(*) 25, rue de Seine - Paris 6[e]

«ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՇՈՒՐՋՊԱՐ»

ՀԱՅՐՍ ԻՆՁ ՄԻ ԲԱՆ ՊԻՏԻ ԱՍԷՐ

ՅԱԿՈԲ ԿԱՐԱՊԵՆՑ

Հազիւ աղուամազ պատանի էի, երբ որոշեցի, որ ես ամէն բան գիտեմ, իսկ հայրս՝ ոչինչ: Ես էի գտել աշխարհը, Հայաստանի սիրտը եւ սիրտը աղջիկների: Ոչ ոք չէր սիրել, միայն ես էի սիրել: Մի քանի գիրք էի կարդացել եւ այլեւս իմաստուն դարձել: Մարդ չէի հասկանում: Յետոյ որոշեցի որ ինձ հասկացող չկայ, որ ես մի անհաս խորհուրդ եմ, որի ակունքին ոչ ոք չի կարող մօտենալ: Եւ նման բաներ: Ես ի՞նչ իմանայի, որ հօրս մէկ խօսքը աւելի խոր իմաստութիւն ունէր իր մէջ քան Թեմականի գրադարանի բոլոր գրքերը: Ես ինչ իմանայի, որ նրա մէկ նայուած – քում աւելի գութ կար քան իմ ու այլոց բոլոր բանաստեղծութիւնների մէջ: Ես ինչ իմանայի, որ իրական մարդը նա էր, երբ ես փողոցներն ընկած՝ Նիցշէի գերմարդն էի որոնում:

Նոյնը պատահեց ինձ հետ: Երբ զաւակներս արբունքի հասան, յանկարծ ես դարձայ յետադէմ, թթու պահպանողական ու բթամիտ: Ես բացարձակապէս տգէտ էի, մի տկար օղակը իշխող դասակարգի: Իրենք գիտէին բոլոր հարցերի պատասխանը, մինչ ես անկիւնում նստած՝ հին ջուրն էի ծեծում: Փաստօրէն, ես չգիտէի կեանքի իմաստը եւ ապրելու արուեստը: Այդպէս էին մտածում որդիս ու դուստրս: Երբ հասաւ երկրորդ ալիքը, նրանք յայտնաբերեցին իրենց հօրը, որը անակնկալօրէն այն չէր, ինչ կարծում էին: Հիմա որդուս հետ հայերէնով եմ խօսում, ինչպէս հայրս էր խօսում ինձ հետ, իսկ դուստրս ճիշդ իր հօրն է քաշել: Դեռ բերանս չբացած, գիտէ ասելիքս: Հիմա նրանք այլեւս չեն դաւադրում տապալելու ինձ: Որդիս ինձ նոր գաղափարներ է ներշնչում, իսկ դուստրս իմ ամենից անկեղծ ու խիստ քննադատն է: Եւ այդ լաւ է:

Ուիլեամի որդի՝ Արամ Սարոյեանը մի գիրք է արել:

Նա, իր եւ իր հօր միջեւ հաղորդակցութեան պակասը վերագրում է իր այն տեսութեան, ըստ որի Արմենակ Սարոյեանի մահուանից յետոյ փոքրիկն Ուիլին իր շուրջ սառցապատ մի լիճ է ստեղծել, մտել մէջը, մնացել այնտեղ՝ անկարող սիրելու ու հաղորդուելու: Այլ խօսքով, ի հետեւանս Ուիլեամ Սարոյեանի կանխահաս որբութեան, նրա զգացումները սառել, քարացել են: Եւ այս, մի մարդու մասին, որի ամէն մի տողից զգացում է հոսում: Եւ այս, մի գրողի մասին, որը հաղորդակցել ու շարունակում է հաղորդակցել համայն մարդկութեան հետ: Իրականութիւնն այն է, որ Սարոյեանը, չքաւորութեան մէջ մեծանալով հանդերձ, առողջ մանկութիւն է ունեցել, նոյնիսկ երջանիկ մանկութիւն, երբ երջանկութիւնն ինքնին առաձգական հասկացողութիւն է: Ուրեմն, պարզ է, որ չեմ բաժանում Արամ Սարոյեանի վարկածը՝ ընդունելով միաժամանակ, որ ամէն մի գրող, քիչ թէ շատ չափով, կըղզիացած մարդ է, ոչ թէ ընկերային առումով, այլ ստեղծագործական արարի բերումով:

Որդի Սարոյեանը բանաստեղծ է, ըղձային գրչի տէր: Մեծ համարում ունեմ իր նկատմամբ: Սակայն ցաւն այն է, որ որդին չի հասկացել հօրը, իր գերազանցապէս հայ հօրը, որը իր ազգային նկարագրի արտայայտումն էր ուզում տեսնել որդու մէջ: Միւս ցաւն այն է, որ հայրը չի հասկացել որդուն, իր գերազանցապէս ամերիկացի որդուն, որի համար խորթ էին իր հօր վարքն ու բարքը, նրա հայեցի կենցաղն ու հայկական աւանդապահութիւնը: Եթէ դրա վրայ աւելացնենք նաեւ հռչակաւոր հօր զաւակ լինելու բեռը, ապա կը տեսնենք, թէ ինչու տարիների ընթացքում խորացել է խրամատը հօր եւ որդու միջեւ:

(Շար. 5)

Fonds A.R.A.M

(Շար. Ա. էջէն)

Monseigneur Séropé Manoukian, Archevêque des Arméniens de Paris et délégué de Sa Sainteté le Catholicos Vazken Ier, qui a permis cette formule. Je rends en cet instant un hommage ému à la mémoire de ce grand prélat. Mais c'est aussi la volonté de son digne successeur, Monseigneur Kud Nakachian, qui a permis de mener à bien cette œuvre d'unité. Je tiens à lui redire la déférente affection que notre Communauté lui porte. Qu'il consente à transmettre à Sa Sainteté le Catholicos Vazken Ier le respectueux et loyal attachement de notre Communauté au Saint Siège d'Etchmiadzine et nos vœux filiaux pour la santé, la mission sacrée et le bonheur personnel de celui qui en est son chef spirituel.

Հոս, մէթր Ժախեան շնորհակալութիւն յայտնելէ ետք, բոլոր նուիրատուներուն անխտիր, ամէնէն համեստներէն սկսեալ, անգլերէն քանի մը խօսքով, կ'ողջունէր ներկայութիւնը Պր. Ալեք Մանուկեանի, յիշելով թէ 1983 Յունիսին էր, որ իր մէկ այցելութեան ընթացքին ծնած էր եկեղեցւոյ մը շինութեան գաղափարը, Պրիւքսէլի մէջ: Շնորհակալութիւն յայտնեց անոր խանդավառութեան համար, ողջունելով նաեւ Տիկին Մանուկեանի, Տիկին Սիմոնի ներկայութիւնը: Հուսկ եզրափակեց, իր խօսքն ուղղելով տեղւոյն քաղաքապետին. –

Monsieur le Sénateur-Bourgmestre,

Je n'hésite pas à dire que si nous sommes, aujourd'hui, réunis, c'est à vous que nous le devons.

Sous votre impulsion personnelle, votre Collège et votre Administration ont permis de résoudre bien des diffiucltés et d'accèder à la réalisation de notre projet. Vous avez, depuis toujours, été un ami proche et fidèle de notre Communauté. Vous l'avez soutenue; vous l'avez même défendue, quand il a fallu le faire. Et vous avez ainsi maintenu une tradition qui remonte à votre père, Monsieur Ernest Demuyter. C'est avec émotion que nous nous souvenons que c'est lui qui fut, dès 1922, l'artisan d'une association belgo-arménienne qui allait apporter son secours actif aux rescapés de la tragédie de la première guerre mondiale. Leurs descendants ne l'ont pas oublié et en vénérant la mémoire de votre père, ils reportent aujourd'hui sur votre personne, à travers une communion d'idées et de sentiments, leur reconnaissance et leur amitié. Il plaît à l'Ixellois d'origine et de cœur que je suis, de vous le dire et de vous assurer de la sincérité de notre attachement aux idéaux que vous défendez.

Գիւտ Եպիսկոպոսի խանդավառ խօսքերով, Փառք քեզ Տէրով եւ միաձայնաբար արտասանուած «Հայր Մեր»ով վերջ գտաւ այս արարողութիւնը, որ տեւեց ճիշդ մէկ ժամ:

Հայ Տան մէջ եւ գաղութին ժրաջան տիկիններուն պատրաստած ճոխ ճաշերով, ջերմ մթնոլորտի մը մէջ, շարունակուեցաւ այս յիշատակելի օրը:

×

Եկեղեցին Հայկական:

Անկասկած, դրական քայլ մըն է զոր առաւ – թէկուզ յապաղումով – Պելժիոյ հայ գաղութը, քանի որ շինելը ինքնին դրական արարք մըն է: Եւ որքան ալ անտեղի նկատուին, եթէ ոչ յոռետես գոնէ իրատես խորհրդածութիւններ նման պարագաներու մէջ, չենք կրնար խուսափիլ կարգ մը նկատումներէ: Պատուական հայ մը, որ այս առթիւ ալ չէր զլացած իր առատաձեռն նուէրը, տխրութեամբ կ'ողեկոչէր Ռումանիա կատարած իր այցելութիւնը, քանի մը տարի առաջ ու կ'ըսէր՝ հոն տեսայ երեք հարիւր տարի առաջ ապրած գաղութի մը ձգած հետքերը՝ ամայի եկեղեցիներ: Ու քիչ առաջ խորհեցայ, արդեօ՞ք հոս ալ, 200 – 300 տարի ետք, նոյն պատկերը պիտի պարզուի:

Ճիշդ է, սփիւռքեան մեր կեանքը, երբ անոր չմօտենանք ամբողջական ու մակերեսային խարուսիկ խանդավառութիւններով, չի կրնար դառն հաստատումներու չմղել: Այդ պատճառով իսկ, ճիգը եկեղեցիով պէտք չէ վերջ գտնէ, ինչպէս արդէն չեչտուեցաւ նախորդ իրիկուան ճաշին ընթացքին ալ, ու եկեղեցիին կողքին կառուցուի դպրոցը, ուրկէ՞ղի ապրի ու տեւէ Հայոց լեզուն, ուրկէ՞ղի «Հայր Մեր»ները հայերէն արտասանուին ու վաղուան սերունդներ պատրաստուին, ոչ միայն աղօթքով, այլեւ ու մանաւա՛նդ մշակոյթով:

ԱՐՓԻԿ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Պ. Հրաչ Զորմիսեան եւ աղջիկը Քաթրին,
Այրի Տիկին Աննիկ Թովմասեան,
Տէր եւ Տիկին Սեպուհ Թովմասեան եւ զաւակները,
Տէր եւ Տիկին Ժորժ Գոտիլլա եւ զաւակները,
Այրի Տիկին Անահիտ Զորմիսեան,
Տէր եւ Տիկին Վահրամ Զորմիսեան եւ զաւակը,
Տէր եւ Տիկին Արա Պէրպէրեան եւ զաւակները,
Տէր եւ Տիկին Յակոբ Ալեքսան եւ զաւակը,
Ներսէս եւ Բէննա Տրենճ – Մարգարեան հանդերձ ընտանեօք, խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց սիրելի կնոջ, մօր, զաւակին, քրոջ, հարսին, եղբօրկնոջ եւ ազգականին՝

ՇԱՔԷ ԶՈՐՄԻՍԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Նոյեմբեր 13–ին, 49 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի, Չորեքշաբթի, Նոյեմբեր 19–ին, ժամը 15·45–ին Փարիզի Ս. Յովհ. – Մկրտիչ Մայր Եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Բաչանի գերեզմանատունը, Avenue Carnot

Որեւէ մահազդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԱՐԱՀԵՏ

Ֆրանսահայ Գրողներու Ընկերակցութեան ԳՐԱԿԱՆ – ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ պարբերականի թիւ 11–ը, 52 էջ:

ԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՈՒՆԻՆ՝

Աստուրեան Յ. Յակոբ, Բիւզանդ – Վաղինակ, Գալուստ Խաննեց, Գալուստեան Հերմինէ, Գալֆաեան – Փանոսեան Հիլտա, Զանգու Ս. Ք., Թորանեան Թորոս, Թօփալեան Նազարէթ, Կարապենց Յակոբ, Մարգարեան Մարօ, Մխիթարեան Սերովբէ, Մոմճեան Յակոբ, Պարիկեան Հայկ, Պալեան Տիգրան, Ջըրբաշեան Եդուարդ, Սարինեան Սերկէյ, Սոփոկլեան Լեւոն, Տատրեան Ալբինէ, Փիլիկեան Յովհաննէս:

Փափաքողները կրնան ստանալ վարչութեան անդամներէն եւ կամ՝ ուղղակի գրելով՝

SOCIETE DES GENS DE LETTRES ARMENIENS DE FRANCE
B. P. 98.09 75421 Paris CEDEX 09

«Արահետ»ը չի՛ վաճառուիր, կը նուիրուի միայն. դուք ալ, մի՛ մոռնաք զօրավիգ կանգնելու անոր:

Մեր չէք փոսթալի թիւ է՝
C.C.P. PARIS 12 360 50 N

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Կեդր. Վարչական Ժողովը եւ 80–ամեակի Կազմակերպիչ Յանձնախումբը կը ծանուցանեն թէ՝ Կիրակի, Նոյեմբեր 23–ի առաւօտեան, յաւարտ պատարագի, հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, 15, ժան – Կուժոն *փողոց, Միութեան հիմնադիր՝*

ՊՕՂՈՍ ՆՈՒՊԱՐ ՓԱՇԱՅԻ

Միութեան նախագահներ՝

**ԳԱԼՈՒՍՏ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆԻ,
ԶԱՐԵՀ ՊԷՅ ՆՈՒՊԱՐԻ
ԵՒ ԱՐՇԱԿ ԳԱՐԱԿԷՕԶԵԱՆԻ**

Ինչպէս նաեւ՝ Միութեան համայն ողբացեալ նուիրատուներու, կտակարարներու, վարչականներու, գործիչներու եւ անդամներու յիշատակին:

Պատարագի երգեցողութիւնը կը կատարէ Մարսէյլի՝ ՍԱՀԱԿ – ՄԵՍՐՈՊ երգչախումբը, ղեկավարութեամբ՝ Խաչիկ Երլմազեանի:

Հոգեհանգիստէն ետք, խմբական ուխտագնացութիւն Փէռ – Լաշէզի գերեզմանատունը՝ Պօղոս Նուպար Փաշայի *շիրիմին: Աղօթք եւ ոգեկոչումի խօսք: Եկեղեցիէն գերեզմանատուն երթուդարձը ապահովուած է յատուկ օթօքարերով:*

Սոյն արարողութեանց կը հրաւիրուին Փարիզի Ազգ. Մարմինները, Հայկական Միութեանց ներկայացուցիչները, Հ. Բ. Ը. Միութեան անդամները եւ հայ ժողովուրդը անխտիր:

Կիլիկիա

— *CONFERENCE ET PROJECTION* —
de
Claude MUTAFIAN

La Cilicie Arménienne

le Samedi 22 Novembre à 20 heures 45
EGLISE ARMENIENNE
Salle S. Balabanian
6, rue Père Komitas — 92370 Chaville
Entrée libre

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE
organise
STAGE de DANSE
direction : HAGOP KALFAYAN
Thème : DANSE GEORGIENNE
Dimanche 23 Novembre
toute la journée
Débutants - moyens - avancés
participation
Inscriptions : 9, rue de Madrid
Tél. : 43 76 55 89

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ

ՄԻՍԱՔ ՄԵԾԱՐԵՆՑԻ

ծննդեան 100–ամեակին

իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն Տիկին Նոյեմիկ Իւսէփի – Քերէբեշեան, Վիլմա Պէօրէքեան, Կարապետ Տագէսեան, Ժան Թաշլաքեան *եւ՝*

ԶՈՒԼԱԼ ԳԱԶԱՆՃԵԱՆ

Ուրբաթ, Նոյ. 28, ժամը 20·30–ին,
YAN'S CLUB
5, avenue Reille, 75014 Paris

կազմակերպութեամբ՝
ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆԻ
100–ԱՄԵԱԿԻ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ
ԵՒ ԵԱՆ'Ց ԱԿՈՒՄԲԻՆ

Հանդիսութեան աւարտին՝ ճաշ, ակումբին մէջ:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Ճաշին մասնակցելու համար տեղերը ապահովել հեռաձայնելով հետեւեալ թիւերուն՝
48 78 22 79 – 43 81 80 82 – 45 89 20 48

ՀԱՅ ՏԻՍՔ

Կը կազմակերպէ

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ - ՎԱՃԱՌՔ

Ի ՆՊԱՍՏ
ԻՍԻԻ
ՀԱՅԿ. ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ԿԱՌՈՒՑՄԱՆ

ԻՍԻԻ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ ՍՐԱՀԸ
6, ave. Bourgain — Issy-les-Moulineaux

ՎԱՃԱՌՔԻ ԿԸ ԴՐՈՒԻՆ

Փարիզի տօնավաճառին Հայաստանի ցուցադրած բոլոր առարկաները՝ բիւրեղապակի, յախճապակի, ձեռային աշխատանքներ, ձայնապնակ, ձայներիզ, գիրք, հայկ. վիտէօֆիլմեր եւ հայկական զանազան նուէրներ:

Շաբաթ եւ Կիրակի, Նոյեմբեր 29 30, ժամը 14 – 19:

ԱՄԱՆՈՐԻ ԱՌԹԻՒ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՆՈՒԷՐՆԵՐ

CONFÉRENCES D'ARMÉNIEN CLASSIQUE

Les conférences ont lieu, comme les années précédentes, les premier et troisième mercredis du mois de l'année universitaire, de 10h à 12h, à partir du mercredi 19 novembre, à la Sorbonne, escalier E, 1er étage. Aucun titre n'est exigé des auditeurs, la seule chose qui est demandée est de s'inscrire au secrétariat de la Section (inscription gratuite).

– ՌԱՏԻՕ ԱԶԳ –
98,5 MHz

Նոյեմբեր 19, Չորեքշաբթի, ժամը 14·15–*ին՝*

Տեսակցութիւն
ՏԻԿԻՆ ՀԻԼՏԱ – ԳԱԼՖԱՅԵԱՆ – ՓԱՆՈՍԵԱՆԻ ՀԵՏ

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Վիէնի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամ – անդամուհիները, գաւաթ մը թէյի շուրջ. Նոյեմբեր 21, Ուրբաթ, երեկոյեան ժամը 8–ին, Մշակոյթի Տուն:

ՄԵԾԱՐԱՆՔԻ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ի պատիւ հիւրաբար Ֆրանսա գտնուող
Ա. Մանուկեան Մշակ. Հիմնադրամի Գործադիր Մարմնի Ատենապետ
ԵՐՈՒԱՆԴ ԱԶԱՏԵԱՆ–Ի
եւ Տիկ. ՆՈՐԱ ԱԶԱՏԵԱՆ–Ի

ԼԻՈՆ

Երկուշաբթի, Նոյեմբեր 24, ժամը 20–ին
ՃԱՇ՝ ՕԹԷԼ ՄԵՐՔԻՒՐ–ի սրահին մէջ
կազմակերպութեամբ՝ Հ.Բ.Ը.Մ.ի եւ Թ.Մ.Մ.ի

ՎԱԼԱՆՍ

Երեքշաբթի, Նոյեմբեր 25, ժամը 19·15–էն սկսեալ
ԱՆԴԱՄԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ
Ե. Հիւսիսեան սրահին մէջ
ժամը 20–ին ՃԱՇ ՆՈՎՕԹԷԼ պանդոկի սրահին մէջ
կազմակերպութեամբ՝ Հ.Բ.Ը.Մ.ի

ՄԱՐՍԷՅԼ

Չորեքշաբթի, Նոյեմբեր 26, ժամը 20–ին
ՃԱՇ՝ ՍՕՖԻԹԷԼ պանդոկի սրահին մէջ
կազմակերպութեամբ՝ Հ.Բ.Ը.Մ.ի

Մասնակցութեան համար կը խնդրուի արձանագրուիլ
կազմակերպիչ Միութիւններու վարչութեանց մօտ

Fonds A.R.A.M

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
19

MERCREDI
19 NOVEMBRE
1986

LE NUMERO : 4,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TEL.: (1) 47. 70. 86. 60 — TELEX: HARATCH 280 868 F
C.C.P. PARIS 15069-82 E — 51027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 600 Ֆ. — Վեցամսեայ : 310 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 700 Ֆ. — Հատը : 4,00 Ֆ.

61-ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 16 360 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 61e ANNÉE — No 16.360

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ
(ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ – ՆՈՅԵՄԲԵՐ 11 – 12)

ՍԵՐԳԷՅ ՓԱՐԱՃԱՆՈՎԻ ՆՈՐ ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԸ ՊԱՐԳԵՒԱՏՐՈՒԱԾ ՍՊԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

Սպանիա տեղի ունեցած գիտա – երեւակայական շարժանկարի 19-րդ միջազգային փառատօնին բեմադրական լաւագոյն աշխատանքը նկատուած է Սերգէյ Փարաճանովի «Սուրամի ամրոցի լեգենդը» ժապաւէնը: Փառատօնին ներկայացուած են զանազան երկիրներէ 22 գործեր: Փարաճանովի ժապաւէնը պատրաստուած է «Վրացֆիլմ» արուեստանոցին մէջ, միջնադարեան պատմութեան թեմաներով: Փարաճանով, որ միջազգային բազմաթիւ մրցանակներու արժանացած է, ստեղծագործական իր ամբողջ կեանքի ընթացքին ժապաւէններ նկարահանած է Խորհ. Միութեան տարբեր արուեստանոցներու մէջ: Ծնած ու մեծցած Թիֆլիս, հայ բեմադիրը խորհրդային շարժանկարի պատմութեան մէջ մտած է որպէս խորհրդային ժողովուրդներու տարբեր մշակոյթները ներկայացնող հեղինակ: «Մոռացուած նախնիներու ստուերները» ժապաւէնը՝ ուկրանական գրականութեան դասական Միխայիլ Կոցիւբինսկիի վիպակին թեմաներով, դարձած է ուկրանական շարժարուեստի անբաժանելի մասը: «Նռան գոյնը» շարժանկարը, որ նուիրուած է Սայաթ Նովայի, կը համարուի հայկական շարժանկարի դասական գործ մը: Ի դէպ, այդ ժապաւէնը ժամանակին հիացում պատճառած է Ֆելլինիի, Անթոնիոնիի, 20-րդ դարու համաշխարհային շարժանկարի այլ մեծերու, ցուցադրուելով զանազան երկիրներու եւ փառատօներու մէջ: Նոր գործին՝ «Սուրամի ամրոցի լեգենդը» ժապաւէնին մէջ, եւս հեղինակը կը պահպանէ ազգային ոգին, նոյն ատեն կերտելով սեփական՝ «Փարաճանովեան» շարժանկարը:

×

ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԵԹՐՈՆ Կ'ԸՆԴԱՐՁԱԿՈՒԻ

Երեւանի մէջ սկսած է մեթրոյի երկրորդ հերթի շինարարութիւնը, որուն անհրաժեշտութիւնը թելադրուած է քաղաքի բուռն զարգացմամբ եւ բնակչութեան աճով, որ հասած է մէկ միլիոն 200 հազարի: «Բարեկամութիւն» հրապարակէն, որուն տակ կը գտնուի նոյնանուն կայարանը, ճառագայթաձեւ կը բաժնուին մարդաշատ հինգ մայրուղիներ՝ Բաղրամեան պողոտայ, Կիեւեան, Քոչարի, Կասեան եւ Ցակոբեան փողոցները: Հոսկէ սկսած է գետնուղիի հորատումը դէպի աջափնեայ բնակելի զանգուածը: Ուղեգիծը կը հասնի Հրազդան գետի խոր կիրճը եւ քաղաքին կեդրոնը կը կապէ Շահումեան շրջանի եւ նոր ստեղծուած Մաշտոց շրջանի հետ: Մօտ ատենէն կը սկսի բանիլ «Հոկտեմբերեան» եւ «Սպանդարեան հրապարակ» կայարանները:

×

ՊԱՒԼՕ ՏԻՉԻՆԱՅԻ ՀԱՅԱՊԱՏՈՒՄԸ

Ծանօթ է այն մեծ բարեկամութիւնը, որ կը կապէր ուկրանական դասական գրող Պաւլօ Տիչինան հայ դասականներ Յովհաննէս Յովհաննիսեանի, Յովհաննէս Թումանեանի, Աւետիք Իսահակեանի, Գեղամ Սարեանի եւ այլոց հետ: Պաւլօ Տիչինա հայ գրականութիւնը տարածող էր Ուկրանիոյ մէջ, անոր լաւագոյն թարգմանիչը եւ հետազօտողը: Կիեւի «Գիտական միտք» հրատարակչականը աւարտած է Տիչինայի երկերու 7 հատորեակի լոյս ընծայումը (ուկրաներէն):

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՎՐԴՈՎՈՒՄ ՌԸՆՈՅԻ ՏՆՕՐԷՆԻՆ ՎԱՏ ՍՊԱՆՈՒԹԵՆԷՆ ԵՏՔ

Ժ. ՊԷՍ
ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԱՄԷՆԷՆ ԱԶԱՏԱԿԱՆ ԳՈՐԾԱՏԷՐԵՐԷՆ ՄԷԿՆ ԷՐ, ԳՆԱՀԱՏՈՒԱԾ ԲՈԼՈՐԷՆ

Փարիզի մէջ, ճիշդ իր բնակարանին դրան առջեւ է, Պուլվ. Քինէ, 14-րդ թաղամասը, որ Երկուշաբթի իրիկուն, ժամը 8-ին, մօտ, կը սպաննուէր Ժորժ Պէս, Ռընոյի տնօրէնը: Լուրը անմիջապէս կը հաղորդուէր հեռատեսիլի թէ ձայնասփիւռի յատուկ հաղորդումներով շշմեցնելով եւ խոր վրդովում պատճառելով:

Ժորժ Պէս, 58 տարեկան, Օվերնեցի գաւակ (իրեն համար՝ սու մը՝ սու մըն էր), համեստ ընտանիքէ մը կուգար: Հայրը թղթատարի պաշտօնեայ մըն էր, ինք նախ կը յաճախէ Քլերմոն – Ֆեռանի լիսէն, բայց շուտով փայլուն հրջանաւարտներէն է Փոլիթեքնիքի, ուրկէ 2-րդ կ'ելլէ: Այլեւս ճամբան գծուած է: 1954-ին Պազայի երկաթի հանքերուն ճարտարագէտ է, պատասխանատու պաշտօններէն ետք հիւլէական մարզին մէջ, 1982-ին ընկերվարական վարչակարգը իրեն կը դիմէ փրկելու համար Փէշինէն: Երկու տարուան ընթացքին պիտի յաջողէր եւ 2.8 միլիառի բացը վերածէր 500 միլիոն շահու: 1985 Ցունուար 23-ին, կառավարութիւնը զինքը կը դնէր Ռընոյի գլուխը, ուր ալ յաջողելու ճամբուն վրայ էր, եթէ նոյնիսկ դեռ բացը չէր կրցած բոլորովին գոցել:

Երեքշաբթի օր, գրեթէ բոլոր թերթերը միայն գնահատանքով կ'արտայայտուէին եւ ամէնէն յատկանշական ու տրամաբանական տողերը գրողներէն էր՝ «Լիպերասիոն», որ հաստատելէ ետք թէ. – «Այս արարքը զերծ ըլլալով ընկերային թէ քաղաքական որեւէ հետեւանք է, պէտք է եզրակացնել թէ կը ծառայէ միայն ոճիրի փափաքը գոհացնելու» կ'եզրակացնէ. – «Եթէ մէկը արժանի էր Ֆրանսայի մէջ խորհրդանշելու մարդկային դիմագիծով ազատականութիւն մը եւ ասիկա, անցեալ Մարտէն առաջ, ինք չէ՞ր: Թերեւս այդ է որ զինքը մահուան դատապարտեց»:

Պարզ է, որ ահաբեկչութեան մէջ, ոչ մէկ տրամաբանութիւն կայ, եւ ոչինչ կը փոխուի Պէսի մը սպանութիւնով, (ինչպէս կը գրէ Քապան «Իւմանիթէ»ի մէջ, Պէսի անհետացումը գործ մը աւելի պիտի չստեղծէ Պիյանքուռ) կը մնայ սակայն փնտռել թէ որո՞ւ կրնայ նպաստել ոճիրը: Որքան ալ տէր եղող չըլլար դեռ Երեքշաբթի առտու, Աքսիոն Տիրէքթի ստորագրութիւնը կը տեսնուէր ամէն կողմ: Պէս, տուն հասած էր ամէն իրիկուան պէս եւ կառքը կեցնել տուած Մոնփառնասի գերեզմանատան առջեւ: Կը մնար իրեն դիմաց անցնիլ եւ իր դրան առջեւ իսկ է, որ յաջորդական չորս գնդակներ կը ստանար: Ականատեսներ կը կարծեն տեսած ըլլալ 2 կին եւ այր մը: Ինք միշտ կը մերժէր պաշտպանուիլ, չէր կարծեր որ մէկը իր մահն ուզէ: Ինչո՞ւ: Պարզ, սակաւախօս, տեսակցութիւն, հարցազրոյց մերժող, աշխատող մարդ մըն էր, սալոններէ հեռու:

Ուսկատուկոյէն, ուր կը գտնուի, Նախագահ Միթերան շատ վրդոված յայտարարութիւն մը ըրած է, շեշտելով թէ բոլոր ուժերը պէտք է միանան ահաբեկչութեան դէմ, առանց տկարութեան: Անդրադառնալով անձին, Միթերան կ'ըսէ. – «Ֆրանսա, Ժորժ Պէս-ով թիւ մէկ մը կը կորսնցնէ»:

Ոստիկանութիւնը տեղեկութիւն ունեցած է, որ ֆրանսական ճարտարարուեստի մեծ մը պիտի սպաննուի, բայց չէ խորհած անպայման Պէս-ի մասին, թէեւ ենթական ալ զինքը թիրախ չէր նկատեր:

Երեք շաբաթէն պիտի դատուէին Աքսիոն Տիրէքթի 3 անդամներ, բայց անկարելի չէ, որ Ա. Տ.-ի օժանդակած ըլլայ գերմանական կարմիր բանակ խմբակը, որ «մասնագէտ» է փաթրոններու սպանութեան: Ծայրայեղ – ձախ այս շարժումները արդէն միջազգային գործակցութիւն ալ ունին:

ՊԱՐՍԿԱՀԱՅՈՒԹԻՒՆԸ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

ԱՆՀԵՏԱՑԱԾ ՀԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐԻՆ ՀԵՏՔԸ ԳՏՆՈՒԱԾ
ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՆԱԶԱՐԵԱՆ ԳԵՐԻ ՏԱՐՈՒԱԾ ԻՐԱՔ

Իրան – Իրաք պատերազմի Մեհրանի ռազմաճակատին վրայ անհետացած հայ զինուորը՝ Անդրանիկ Նազարեան, գերի տարուած է Իրաք: Մայիս 17-էն ի վեր հայ զինուորին հետքը գտնելու աշխատանք կը տանէր Իրանի Կարմիր Մահիկ կազմակերպութիւնը, որու դիմումին ընդառաջելով Միջազգային Կարմիր Խաչը յաջողած է երեւան հանել հետքը եւ ճշդել, որ Անդրանիկ Նազարեան գերեվարուած է եւ կը գտնուի Իրաքի թիւ 9 ճամբարը:

ՍԱՄԱԹԻՈՅ Ս. ԳԷՈՐԳ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ 525ԱՄԵԱԿԸ

×

Կիրակի, Նոյեմբեր 16-ին, հոծ բազմութեան մը ներկայութեան է, որ կատարուած է Պոլսոյ առաջին աթոռանիստ եկեղեցւոյ – Սամաթիոյ Ս. Գէորգ Եկեղեցւոյ – 525-ամեակը: Պատարագը երգած է 200 հոգիէ բաղկացած երգչախումբ մը: Ներկաներուն մէջ էին աւելի քան 50 օտար եկեղեցականներ: Ինչպէս յայտնի է, եկեղեցւոյ տարեդարձը կը զուգադիպի Պատրիարքութեան 525-ամեակին:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՌՈԺԷ ԻԳՈՐ, մեռաւ Երկուշաբթի գիշեր, Նոյեմբեր 17-ին, 74 տարեկանին, «յետ երկարատեւ եւ անողոք հիւանդութեան» ինչպէս կ'ըսակուի խլիրդը: Գրագէտը ծանօթ էր, մանաւանդ, Լէ զ'Օմելէ գործով, որ Կոնքուռ մրցանակին արժանացած էր:

ԳՐԱԿԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿՆԵՐՈՒ բաշխումը սկսաւ, ըստ աւանդութեան Կոնքուրով եւ Ռընոտոյով: Առաջինին արժանացաւ Միշէլ Հոսթ, Վալէ տը նիւի հատորին համար, որ դժուար գործ մըն է, ատելութեան մը պատմութիւնը, Սէնի ափին: Ռընոտոն շնորհուեցաւ Քրիսթիան Ճու-տիչելլիի, իր եօթներորդ վէպին համար՝ Սթասիոն Պալնէէռ:

ՊԱՐՍԿԱԿԱՆ ՔԻՒՐՏԻՍՏԱՆԻ մէջ, քիւրտ պարագլուխ մը եւ չորս ուրիշ անդամներ քիւրտ դեմոկրատ կուսակցութեան, սպաննուած են, կառավարական ուժերու հետ բախումներու ընթացքին: Ըստ ԻՐՆԱ մամուլի գործակալութեան, սպաննուողը՝ Հաքիմ Ռեզայի անդամ էր կուսակցութեան կեդր. կոմիտէին:

ՏՈՄՍԵՐ

ԳԻՐՔԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

Կեանքիս մեծագոյն տխրութիւններէն մէկը ապրած եմ տարիներ առաջ, Պէյրութ, երբ գրատուն մը սնանկանալով կը փակուէր ու տեղը կը գրաւէր ամերիկեան սանտուիչ ծախող ճաշարան մը:

Հիմա, ամէն անգամ որ կ'անցնիմ մեր վարժարանի գրադարանին առջեւէն, կ'ապրիմ նման տխրութիւններէս ուրիշ մը: Սրտի նմլումս մղձաւանջի վերածուած չտեսնելու համար, դուրս կուգամ անկէ, բայց կարելի չըլլար վերջ տալ յանախանքին: Միշտ ոտքի, բազմահարիւր հատորներ, մեր գրականութեան լաւագոյն նմոյշները, արմատական ու քննական բառարաններ, վէպեր ու պատմուածքներ կը սպասեն, արդար ակընկալութեամբ, որ մարդիկ մօտենան, դպչին մատներով որպէսզի իրենք շնչառութին կրկին:

Աւա՜ղ...: Այդ հատորները հազիւ կը մրմնջեն, թէ վերջ մը ունի նաեւ գիրքերուն համբերութիւնը: Ամօթխածութեամբ՝ անոնք հազիւ կը հասկցնեն, թէ այս զնացքով, յնանալէ ետք, պիտի նահանջեն ու դիմեն դէպի վերջնական փճացում:

Մեր գրադարանը տեսնելով, տեսած կ'ըլլամ Սփիւռքի տարածքին, հոս – հոն, ակումբներու թէ վարժարաններու մէջ անտէր մնացած գրադարանները:

Տագնապը միշտ ալ սնդեղէնի տագնապ է. գիրքի տագնապ չկայ: Մարդիկ ունին երկու ստամոքս, մէկը՝ վերը, միւսը՝ վարը, իսկ մեր մօտ, այդ երկու ստամոքսները վերածուած են իրարահաղորդ ամաններու ու, հեգնա՛նք, միշտ վարինն է որ կը հայթայթէ վերինին սնունդը:

Դերերու անփառունակ շրջում պարզապէս:

Ընթերցողի տագնապ կայ բոլոր ազգերու մօտ, բայց տեսա՞ծ էք Սէն – Միշելի կամ Սէն – Ժերմէնի մինչեւ կէս գիշեր բաց մնացող գրատուներն ու անոնց մէջ վխտացող բազմութիւնները: Նման այցելա՞ծ էք թաղամասերու ազգային գրադարանները, ուր անպայման պիտի հանդիպիք զիրար հրմշտկող ընթերցասէրներու:

Մահուան սնարին մէջ, գիրքի սիրահար մը կ'ըսէր, թէ աշխարհէն հեռանալու այս պահուն, մեծագոյն ցաւը կը կազմեն այն գիրքերը, զորս կարդալու ժամանակ չունեցաւ, մինչ Պորխէս կը ցանկար որ ամբողջ աշխարհ ըլլար գրադարան մը ու ինք անոր բնակիչը:

Մտածումով կը վերադառնամ Պէյրութ ու դիմացս կը գտնեմ Միացեալ – Նահանգներ գաղթելու պատրաստուող զոյգը: Հակառակ բոլոր ճիգերուս, կինը որոշած էր լքել ընտանիքին գիրքերը ու անպայման տանիլ տան շունը:

– Բայց գիրք տանիլ շատ աւելի աժան է, երբ քիչ մըն ալ հետապնդած էի,

– Անկարելի է. Միմին հինգ տարի է մեր հետն է. մեր ընտանիքին անդամն է, ըսելով փակած էր հարցը:

Նոյնիսկ այսօր, երբ կրկին կը պատմեմ այս դէպքը, ինծի կը թուի, որ տեղ մը, շուն մը կը հաչէ ու կ'ուզէ յարձակիլ վրաս:

Դուրս ելլելու կը պատրաստուի եղբայրըս ու կ'ուզէ գիտնալ, թէ ի՞նչ կ'ուզեմ դուրսէն:

– *Հաց* բեր, Տիւրասին վերջին *վէպը* եւ *սիկարէթ*, կը ձայնեմ ու ան կը ժպտի:

Քիչ ետք, բարեկամի մը ուղղուած նամակի մը մէջ պիտի գրեմ, ինչպէս ուրիշ անգամ. «Այսօր, ազնիւ գործ մը կատարեցի. գիրք գնեցի»:

Մ. ՊԶԱՔՃԵԱՆ

Fonds A.R.A.M

ԳՐԱԽՕՍԱԿԱՆ

Sinasi OREL, Süreyya YUCA

AFFAIRES ARMENIENNES*

Les «Télégrammes» de Talât Pacha

Fait historique ou factice?

ԹԷ ԹՈՒՐՔԵՐԸ ԻՆՉՊԷՍ ԿԸ ՅՕՐԻՆԵՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

Գրեց՝ Ա. ՊԷՅԼէՐԵԱՆ
(Պատմ. Գիտ. Տոքթէօր)

Վերոյիշեալ խորագրով լոյս տեսաւ Հայկական Հարցին նկատմամբ Թրքական պաշտօնական տեսակէտը ներկայացնող Ֆրանսերէն լեզուով այս գիրքը: Այս հատորը մեզի համար նորութիւն մը չէր, քանի որ 1983-ին արդէն քիչ մը տարբեր խորագրով եւ Թրքերէն լեզուով, Անգարայի Թուրք պատմագիտական կաճառի հրատարակչատունէն լոյս տեսած էր: Թրքերէն օրինակին խորագիրն էր «Հայերու կողմէ Թալէաթ Փաշայի վերագրուած հեռագիրներուն իսկական երեւոյթը»: Թուրք կառավարութիւնը մօտ երկու տասնեակ տարիներէ ի վեր ամէն ճիգ կը կատարէ ամէն միջոցներու դիմելով, որպէսզի նախ իր ժողովուրդը խաբէ, եւ յետոյ, օտարներէ հայկական Եղեռնին իսկական պատճառները եւ ներքին ծալքերը ծածկելու նենգափոխելու համար սրընթաց կը շարունակէ իր արշաւը:

Դեռ վերջերս «Յառաջ»ի մէջ կարդացած էինք որ «Հայկական Եղեռնին իսկական պատկերը ներկայացնող» հեռատեսիլի ժապաւէն մը Թրքական կառավարութեան հովանաւորութեամբ նախ Թուրքիոյ մէջ, ապա արտասահմանի մէջ, պիտի ներկայացուէր: Որքան որ տեղեկացանք, արդէն այս «սխրագործութիւնը» Թրքական հեռատեսիլէն սկսեր են ցոյց տալ: Ձայն դիտողները սահմռկեր մնացեր են հաստատելով, թէ հոլու հնազանդ Հայերը ինչպէ՛ս գառնուկի մորթ հագած գայլեր — եթէ ոչ բորենիներ — են եղեր, որոնք 1915-ին «մարդասէր եւ իրենց պաշտպան» բարեխնամ Օսմանեան կառավարութիւնը կոնակէն հարուածելու իսկ չէին վարաներ...

Պոլսէն դեռ նոր Փարիզ հասած, ճամբորդ խեղճ կին մը, անցեալ օր մեզի կը պատմէր, թէ Պոլսոյ մէկ արուարձանին մէջ, հեռատեսիլի ժապաւէնին ազդեցութենէն բորբոքած ու կատղած իր դրացիները ակռայ կը կճրտէին քաղաքին մէջ հազիւ ափ մը մնացած Հայոց դէմ: Այս խեղճ կինը ինքզինքը Ֆրանսա նետած էր, մինչեւ Գանատա իր հեռաւոր ազգականներուն մօտ երթալ ու հաստատուելու համար: Բայց փորձով գիտենք, թէ Թուրք ժողովուրդը առանց հրահանգի, քաղաքական հետեւանք ունեցող որեւէ քայլ չառներ: Եթէ 1894-96-ի դէպքերուն եւ կոտորածներուն միջոցին ան իր մասնակցութիւնը բերաւ, որովհետեւ Բ. դուռը հրահանգ տուած, արտօնած էր: Եթէ 1915-16-ի Մեծ Եղեռնին Թուրք ժողովուրդին ստուար մեծամասնութիւնը Հայերու կոտորածին եւ մանաւանդ կողոպուտին մասնակցեցաւ, կրկին, կառավարութեան արտօնութիւնը կար: Եթէ մեր ժամանակներուն Հանրապետական Թուրքիոյ մէջ 1955՝ Սեպտեմբեր 6 / 7-ին, մեծ մասով Պոլիս, եւ Թուրքիոյ ոչ-իսլամ բնակչութիւն ունեցող միւս քանի մը մեծ քաղաքներուն մէջ ան անվարան իր մասնակցութիւնը բերաւ ոչ-մահմետականներու խանութները, գործատեղիները քարուքանդ ընելու եւ յաճախ ալ կողոպտելու գործին, կրկին, ստացած էր կառավարութեան արտօնութիւնը: Այս վերջին եղելութիւններուն իբր ականատես վկայ, թերեւս ընթերցողները յիշեն քանի մը տարի առաջ «Յառաջ»ի սիւնակներուն մէջ մեր վկայութիւնները մանրամասնութեամբ գրի առած էինք:

Բայց հիմա Թուրք կառավարութիւնը աւելի հեռուն երթալով կ'ուզէ շանթաժով, քաղաքական ճնշումներով եւ յատկապէս մամուլով եւ հրատարակութիւններով Եւրոպայի դիւանագէտներն ու հանրային կարծիքը լուսաբանել... պատմական եղելութիւնները շրջելով:

Օգտուելով Արեւմտեան տէրութիւններու քաղաքական մրցակցութիւնէն եւ շահագիտական նպատակներէն որոնք Թուրքիոյ աշխարհագրական դիրքին պատճառաւ աւելի կարեւոր հանգամանք մը կը ներկայացնեն, — եւ այս մօտ երկու դարերէ ի վեր, — Թուրք Պետութեան ղեկավարները՝ հետզհետէ աւելի պահանջկոտ, մամուլի միջոցով մեծ զարկ կուտան իրենց անհիմն վարկածներուն զանոնք հրամցնելով, իբր ճշմարիտ եւ անխարդախ իրականութիւն: Այս գիրքին Ֆրանսերէն հրատարակութիւնը, որ օրերս լոյս տեսաւ վերոյիշեալ խորագրով, այս ընդարձակ ծրագրին մաս կը կազմէ: Եթէ ըսենք թէ այս հրատարակութեան անգլերէն եւ գերմաներէն օրինակներն ալ լոյս տեսած են, կամ օրերս լոյս կը տեսնեն, ընթերցողը կրնայ գաղափար մը ունենալ թէ տէրութեան մը պատասխանատուները եւ գիտնականները բարոյապէս ինչ անկում կրնան ունեցած ըլլալ:

Թէ ինչ է գրքին նիւթը որ Թրքական կառավարութիւնէն հովանաւորեալ Անգարայի «Պատմագիտական կաճառը» (Թիւրք Թարիխ Քուրումու) ծրագրած է այս անգամ իր քարոզչական ընդարձակ գործունէութեան առարկայ ընել: Իր գլխաւոր եւ անշեղ մտահոգութիւնն է, ինչպէս կարգ մը օտար վարձկան պատմաբաններ կամ լրագրողներ, միջազգային հանրային կարծիքը «լուսաբանել», հայկական զրպարտութիւնները (°) հերքելով որոնք դժբախտաբար, ըստ իրենց, միշտ միամիտ հաւատացողներ գտած են:

×

Վերոյիշեալ գրքին հեղինակները Շինասի Օրէլ եւ Սիւրէյյա Եուճա Թուրք գաղտնի սպասարկութեան (ՄԻԹ) գրասենեակներուն մէջ պատրաստուած «իսկական» փաստաթուղթերով կը ճգնին հաստատել թէ 1915-16-ին կանխամտածուած ցեղասպանութիւն մը տեղի չէ ունեցած եւ Արամ Անտոնեանի 1920-ին Ֆրանսերէն, անգլերէն ու նաեւ Հայերէն լեզուներով հրատարակած՝ Նաիմ Պէյի յուշերը խորագրով երիտ Թուրք ղեկավար Թալէաթ փաշայի Մեծ Եղեռնի վերաբերեալ հեռագիրները կեղծ են: Անոնք նոյնիսկ առաջ կ'երթան ու կը յանդգնին ըսելու թէ Նաիմ Պէյի յուշերը խորագիրը կրող այս գիրքը, Հայ Ազգային Պատուիրակութեան նախագահ Պօղոս Նուպար Փաշայի հրահանգով գրուած, եւ, ոեւէ հիմ չունեցող զրպարտութիւններու հաւաքածոյ մըն է:

Թուրք գիտնականները իրենց վարկածը փաստելու համար կը դիմեն կարգ մը շփոթեցուցիչ հարցումներու որոնք կ'արժէ հոս յիշել մեր մերկացումները կատարելէ եւ մեր եզրակացութեան յանգելէ առաջ:

Ա. — Անոնք նախ կը յիշեն թէ, քանի որ Արամ Անտոնեանի յիշած վաւերագրերուն բնագիրները չկան, կը նշանակէ թէ անոնք կեղծ են:

Բ. — Կը յիշեն նաեւ թէ Անտոնեան Նաիմ Պէյը 1920-ին կը ներկայացնէր իբր բարեպաշտ, ազնիւ եւ խղճամիտ անձնաւորութիւն մը որ այդ վաւերագրերը իրեն յանձնած էր առանց նիւթական ոեւէ ակնկալութեան: Իսկ, 1937-ին, կը գրեն Թուրք հեղինակները, Անտոնեանի կողմէ գրուած անձնական նամակի մը մէջ ան կը յիշէ թէ «Նաիմ Պէյ արծաթասէր, խաղամոլ եւ կաշառակեր պաշտօնեայ մըն է»: Հետեւաբար, կ'եզրակացնեն անոնք, այդ փաստաթուղթերը կեղծ են:

Գ. — Թուրք հեղինակները աւելի առաջ երթալով «մեծ գիւտ» մըն ալ կը կատարեն շեշտելով թէ Արամ Անտոնեանի հեռագիրներուն մէջ մի միայն քանի մը հատը պաշտօնական թուղթի վրայ գրուած է (որոնք եւս ունին կարգ մը թերութիւններ ինչ որ կը փաստէ թէ անոնք շինծու են) իսկ միւսները պարզ թուղթի վրայ գրուած են, հետեւաբար իրենց պաշտօնական հանգամանք ունենալը կասկածելի է:

Ի վերջոյ անոնք, ինչպէս վերեւ ըսինք, Թուրք գաղտնի սպասարկութեան գրասենեակներուն մէջ պատրաստուած վաւերագրերով «բարեխնամ» Օսմանեան կառավարութեան ղեկավարներուն Հայ ժողովուրդին հանդէպ տածած «մարդասիրական» զգացումները կը կարծեն փաստել որոնք այսօր զրպարտիչներու կողմէ «իբր դարուս Ա. ցեղասպանութիւնը ոբակուելով», բովանդակ Թուրք ազնուական ազգին «անբիծ» անցեալը կը ձգտին սեւցնել:

(Մնացեալը յաջորդով)

* *Editions Triangle*, 1986, 75 Francs.

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԳԻՐՔԻՆ ԱՊԱԳԱՆ

×

Մօտիկ ապագայի մէջ գիրք ըսուածը աշխարհէն պիտի վերնայ, ըսել սկսած են ապագայագէտներ, ապագայի մասին կարծիք յառաջ քշողներ: Գոմփիւթէրները գիրքը պիտի անհետացնեն, քասէթ մը ամբողջ գրադարան մը պիտի բովանդակէ, եւ դեռ այսպիսի բաներ: Սիրտս կը ծակի ամէն անգամ որ կը լսեմ նմանօրինակ ենթադրութիւններ: Կարելի՞ է որ գիրքը մէջտեղէն վերնայ: Մարդիկ պիտի արտօնե՞ն որ գիրքը երկրագունտի վրայէն սրբուի: Ապագայ մարդը ինչո՞ւ զրկուի բազկաթոռի մը մէջ նստելով գիրք մը թղթատել սկսելու անպատմելի երջանկութենէն: Եթէ մատը չդպչի թուղթի մը, եւ եթէ քիթը չառնէ մելանի մը հոտը, անկէ վերջ կարելի՞ է խօսիլ գիրի ու գրականութեան մասին:

×

Սիրտս իսկապէս կը ծակի, երբ կը մտածեմ որ գիրքը օր մը կրնայ մէջտեղէն վերնալ: Ինչո՞ւ ծակի սակայն: Ձէ՞ որ ես երբեք պիտի չտեսնեմ այդ օրը: Նոյնիսկ եթէ գոմփիւթէր կոչուած հրէշը այսօրուընէ սկսի չորցնել գիրք կոչուածին արմատը, այդ գիրքը դեռ կը տոկայ ու կ'ապրի առնուազն քառասուն, յիսուն, վաթսուն տարի: Եւ ատիկա շատ երկար ժամանակ է ինծի համար: Ուրեմն ես չեմ տեսներ գիրքին վախճանը եւ պէտք է ըսեմ՝ ինծի ի՞նչ:

Բայց զարմանալի՞ է որ չեմ կրնար ըսել այդ ինծի ինչը: Գիրքը այնքան սիրելի բան մը ըլլալ կը թուի ինծի որ կը խորհիմ թէ իմ յաջորդներս ալ, ինծմէ յիսուն, հարիւր, երկու հարիւր տարի վերջ աշխարհ գալիք մարդիկն ալ պէտք չէ զրկուին ատկէ: Պէտք չէ աշխարհէն վերնայ գիրքը, ինչպէս որ պէտք չէ աշխարհէն վերնան բոլոր այն նիւթական ու բարոյական արժէքները, որոնց մենք կը հաւատանք, որոնցմով կ'երջանկանանք: Կրնա՞նք «ինծմէ վերջ թող ջրհեղեղ ըլլայ, հոգս չէ» ըսել, մանաւանդ եթէ մտածենք թէ այդ ջրհեղեղէն կրնան տուժել մեր անմիջական յաջորդներն ալ, մեր ընտանիքին յաջորդ սերունդներն ալ, որքան որ ալ անոնք տակաւին գոյութիւն չունին այսօր:

Կ'ենթադրեմ որ մէկը կրնայ սա պահուն աչքերուս մէջ նայիլ եւ ինծի ըսել. մարդ Աստուծոյ, միամիտ ես: Եթէ քեզի այնքան սիրելի գիրքը մէջտեղէն պիտի վերնայ, ատիկա պիտի ըլլայ պարզապէս անոր համար որ մարդիկ գիրքէն աւելի գեղեցիկ, աւելի հաճելի բան մը գտած պիտի ըլլան: Այն ատեն ոչ ոք գիրքի կարօտը պիտի զգայ, ոչ ոք պիտի ափսոսայ գիրքին մէջտեղէն վերցած ըլլալուն համար, նոյնիսկ ոչ ոք լուր պիտի ունենայ թէ ատենօք գիրք ըսուած բան մը կար, որու վրայ մարդիկ կը հակէին երկար օրեր, մէկ ծայրէն մինչեւ միւսը կարդալ կարենալու համար: Ինչո՞ւ չես հասկնար, որ աշխարհի վրայ բան մը մէջտեղէն կը վերցուի միմիայն անոր աւելի գեղեցիկին կողմէ: Անոնք որ, տպագրական գործիքին գիւտէն առաջ ընտիր ձեռագիրով ու սքանչելի մանրանկարներով գիրքեր կը գրէին, ո՛վ գիտէ որքան տառապած էին երբ լսած էին, որ տպագրական գործիք մը ստեղծուած էր եւ ապագային այլեւս ոչ ոք ձեռագիր գիրք պիտի կարդար, ձեռագիր մատեան պիտի գրէր:

×

Ասկէ քսան, երեսուն տարի առաջ հրատարակուած գիրքերը ընդհանրապէս տարբեր թէքնիքով մը կազմուած կ'ըլլային: Պրակներու քովի եւ վերի մասերը կտրուած չէին: Գիրքը գնելէ վերջ, դանակով մը, կամ մկրատով մը կը սկըսէինք կտրել պրակներուն ծալքերը: Այն ատեն է որ գիրքը իրական գիրք մը կը դառնար, ընթեռնլի կ'ըլլար:

Ոմանք, գիրքը գնելէ վերջ, նախ առաջինէն մինչեւ վերջին պրակը կը կտրէին, անկէ վերջ է որ կարդալ կը սկսէին: Ես այդպէս չէի ըներ: Նախ պրակ մը կը կտրէի, կը սկսէի կարդալ: Երբ կը վերջացնէի, երկրորդը կը կտրէի եւ այդպէս կը շարունակէի ընթերցումս: Այս կերպով կը կրկնապատկուէր պրակին ծալքերը կտրելու հաճոյքը:

Այսօր գրադարանիս մէջ մեծ թիւով գիրքեր կան, որոնց էջերը կտրուած են հազիւ մինչեւ կէսը: Կը նշանակէ որ անոնց մնացեալ կէսը չեմ կարդացած: Կը նայիմ անոնց եւ կը հաւատամ որ օր մը պիտի կարդամ:

Բայց վստահ գիտեմ որ գիրքերը մեծ հմայք մը կորսնցուցին, երբ հրատարակիչները սկսան զանոնք հրապարակ հանել պրակները երեք կողմէն կտրելէ վերջ: Իրենց կարծիքով, ատիկա դիւրութիւն կ'ընծայէր ընթերցողին, զայն կը փրկէր էջերը կտրելու տաղտուկէն: Բայց իմ կարծիքով, մեծ հաճոյք մը կը պակսեցնէր գիրքի ընթերցումէն: Կարծես գիրքը կը մերկանար, իր բոլոր գաղտնիքները փողոց կը թափէր: Շատ ճիգ վատնեցի, վարժուելու համար գիրքերու այդ նոր տարազին:

×

Արժանթինցի ականաւոր գրագէտ Խորխէ Լուիս Պորկէս, երբ կը խօսէր իր առաջին ընթերցանութիւններուն մասին, ըսած էր որ իր կեանքին առաջին ամենակարեւոր դէպքը եղած էր հօրը գրադարանը:

Գիրքի, գրադարանի մը հետ առաջին հանդիպումը մեզմէ շատերուն համար այդպիսի դէպք մը, ցնցող հանդիպում մը եղած է: Եւ ատկէ վերջ մենք եղբայրացած ենք գիրքին հետ, չենք կրցած ապրիլ առանց գիրքի:

Բայց կ'երեւի թէ օր մը մարդիկ պիտի վարժուին ապրելու առանց գրքի: Եւ այս մտածումը տխուր է մեզի համար:

Բ. Հ.

ԼԻՈՆ

ՁԵՌՆԱՐԿ՝ Ի ՆՊԱՍՏ Ս. ՂԱԶԱՐԻ

Լիոնի եւ շրջանի Հանդանակիչ Մարմինի ձեռնարկած ճաշ — երեկոյթը՝ հովանաւորութեամբ երեք յարանուանութեանց պետերու՝ օգնելու, փրկելու համար Ս. Ղազարը, տեղի ունեցաւ Սօֆիթէլ պանդոկի սրահին մէջ, Ձորեքշաբթի, Հոկտեմբեր 29-ին: Այս ձեռնարկին ներկայ գտնուելու համար՝ Փարիզէն յատկապէս ժամանած էին՝ Մխիթարեան Վարժարաններու Միջազգային Կոմիտէի ներկայացուցիչներ: Վենետիկի միաբանութիւնն ալ ներկայացուած էր՝ Հ. Վրթանէս Ուլուհոճեանի ներկայութեամբ:

Պատուոյ սեղաններու շուրջ՝ կը նշմարուէր ներկայութիւնը Ազգային Միութեան ատենապետին, ինչպէս նաեւ Լիոնի Հայ Տիկնանց Միութեան նախագահուհիին եւ անոնց վարչութեան անդամներուն, որոնք մասնակցած էին Հանդանակիչ Մարմնի կազմակերպչական աշխատանքին:

Անձնաւորութիւններու շարքին՝ կարելի էր մատնանշել ներկայութիւնը՝ Նորվան Եպիսկոպոս Զաքարեանի, Հայ Կաթողիկէ ժողովրդապետ՝ Կղեմէս վարդապետ Մալճեանի, զօրավար Սեփեթճեանի եւ գաղութիս ծանօթ դէմքերուն:

Օրուան երեկոյթը կազմակերպելու նախաձեռնող եւ աշխատանքները ժրաջան կերպով յառաջ տանողը՝ եղաւ գաղութիս ծանօթ՝ Պր. Սեդրակ Սանճեան, անդամ Մխիթարեան Վարժարաններու Միջազգային Կոմիտէի եւ Լիոնի շրջանի Հանդանակիչ Մարմնի պատասխանատուն: Ինքն էր նաեւ որ բացման խօսքը կատարեց օրուան հաւաքոյթին եւ բեմ հրաւիրեց բանախօսները, զանոնք ներկայացնելով:

Առաջին խօսք առնողը եղաւ՝ Պր. Դատաւորեանը, որուն խանդավառ եւ հայրենաշունչ խօսքերը խոր տպաւորութիւն գործեցին ներկաներուն վրայ: Ան յատկապէս շեշտեց թէ Ս. Ղազարը փրկելու հարցը միաբանութեան մը կամ յարանուանութեան մը հայոց աշխատանք մը չէ. այլ ամբողջ Հայութեան պատկանող նուիրական պարտականութիւն մըն է: Որովհետեւ Մխիթարեան Միաբանութեան ունեցած վաստակը հայ մշակոյթի, հայ լեզուի ու գրականութեան մէջ՝ արժանի է ամբողջ հայ ազգի գնահատանքին եւ երախտագիտութեան:

Երկրորդ խօսողը եղաւ Կոմիտէի քար-

Fonds A.R.A.M

Լուսանկարչութեան ամսուան առթիւ, Արամ Տէրվէնթ կը ներկայացնէ իր գործերը զանազան վայրեր: Ափրիկէ ծնած հայ արուեստագէտը, Ֆրանսա եկած է 1967-ին (Պիւրիւնտիէն): 1977-էն ի վեր իր գործերը կը ցուցադրէ Փարիզ, Նիս, Միլանօ եւ մասնակցած է հրատարակչական բազմաթիւ գործերու: Շատ գնահատուած մասնագէտներէ, չատ զգայուն է աշխարհէն բխող փիզիքական թէ հոգեւոր ուժերուն: Կը մեկնի իրականութենէն ու իր նկարահանումը կը քաղէ կենսականը՝ իր ճշմարտութիւնը:

Իր գործերը կարելի է տեսնել Նոյեմբեր 25-ին, 9 ռիւ տէ Ֆիյ տիւ Քալվէռ, Փարիզ:

տուղարը՝ Ալէն Մարսըրու, որ մանրամասն տեղեկացուց յանձնախումբին տարած աշխատանքներուն մասին, ցոյց տալով ձեռք բերուած գնահատելի արդիւնքը, որու շնորհիւ կարելի պիտի ըլլայ՝ հայ ժողովուրդի հասկացողութեամբ եւ առատաձեռնութեամբ՝ փրկել Ս. Ղազարի վանքը իր ծանր տագնապի վիճակէն: Ապա պատասխանեց ներկաներու հարցումներուն, լուսաբանելով անոնց միտքերը եւ գահացում տալով անոնց հետաքրքրութեան, հաստատելով միանգամայն թէ ապագային նման վըտանգի մը առաջքը առնելու համար ապահով միջոցներ պիտի կիրարկուին անտեսական վարչութեան մէջ:

Հաւաքոյթը՝ կարճ ժամանակամիջոցի մէջ կազմակերպուած ըլլալով՝ համախմբած չէր գաղութի բոլոր խաւերու ընտանիքներու ներկայացուցիչները: Հակառակ անոր, երեկոյթի ներկայ եղողներու նուիրատուութիւններով գոյացաւ կոկիկ գումար մը 250.000 Ֆր.ի: Հանդանակիչ Մարմինը համոզուած է թէ գաղութի մնացեալ բարեկեցիկ ընտանիքները որոնք կարող են իրենց մասնակցութիւնը բերել, սիրով պիտի կատարեն այս նուիրական պարտականութիւնը (*):

Հաւաքոյթը փակելէ առաջ, Կղեմէս վարդապետ Մալճեան շնորհակալութիւն յայտնեց օրուան ընդունելութեան ծախքերը սիրայօժար հոգացող՝ Պր. Սեդրակ Սանճեանի կատարած առատաձեռնութեան:

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

(*) Անոնք որոնք կը փափաքին նուէրներ ընել, պարտին դրամական առաքումները կատարել՝

C.I.C.A.M.-ի

անունով եւ ղրկել՝

M. S. Sandjian
21, rue de la Barre, 69400 LIMAS

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՍՏԵՓԱՆ ԱՔԵԱՆԻ ՍԱՆԹՈՒՐԻ ԵՒ ԳԵՂԱՄ ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆ ԴՊՐՈՑԻ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԳՈՐԾԻՔՆԵՐՈՒ ՀԱՄՈՅԹԸ

Նոյեմբեր 2, Կիրակի օրը աւելի քան 250 հոգիներ փոխանակ օգտուելու աշնան վերջին տաքուկ ճառագայթներէն, նախընտրած էին փակուիլ Մարսէյլի Մայր Եկեղեցւոյ Ա. Ջրբաշեան սրահին մէջ, ունկնդրելու համար գեղարուեստական ելոյթը՝ կազմակերպուած Ս. Խաչ Դըպրեվանքի Գոյութիւնը Տեւականացնելու եւ Համագործակցութեան Միութեան կողմէ:

Ժամը 15.30-ին գրաւուած էին արդէն իսկ սրահին բոլոր աթոռները նախատեսուածէն աւելի եւ նոր դէմքերով, որոնք փութացած էին ունկնդրելու հայկական երաժշտութիւնը հայկական նուագարաններէն:

Հանդիսութեան առաջին մասը յատկացուած էր Ստեփան Աքեանի, Փարիզէն, որ խլեց բուռն ծափահարութիւններ շնորհիւ այն մուրճիկներուն, որոնք գիտակցութեամբ կ'իջնէին սանթուրի թելերուն վրայ, սրահին մէջ տարածելով ալիքներ Կոմիտասէն, Պատարագէն եւ ժողովրդային այլ մեղեդիներէ:

Դադարէն անմիջապէս ետք կազմակերպիչ միութեան ատենապետը՝ Պր. Խաչիկ Երլմազեան բեմ հրաւիրեց Միութեան ատենապետը Գարեգին Վրդ. Պէքճեան, յայտարարելով թէ Ս. Խաչ Դպրեվանքի նախկին սաներու միութիւնը այժմ պիտի կատարէ քաղցր պարտականութիւն մը, այն շրջանաւարտներու նկատմամբ, որոնք այս տարի լրացուցած են իրենց շրջանաւարտութեան 25-ամեակը:

Գարեգին Վրդ. բեմ բարձրանալով հաղորդեց ներկաներուն, թէ այժմ սրահին մէջ կը գտնուին իրենց շրջանաւարտութեան 25-ամեակը լրացուցած նախկին աշակերտներ, Փարիզէն եւ Մարսէյլէն, որոնք պիտի պարգեւատրուին Ս. Խաչ Դպրեվանքի արծաթեայ գերբերով, այս տարի իսկ Դպրեվանքի ներկայ խնամակալութեան կողմէ հաստատուած աւանդութեան մը համաձայն: Ապա բեմ հրաւիրեց Պ.Պ. Սարգիս Տուրսուն, Գրիգոր Տիւլկէրեան ու Նշան Գայյան: Նոյնպէս զարդարեց կուրծքը Պ. Վահան Աճէմեանի, որ եղած էր մինչեւ անցեալ տարի Ս. Խաչ Դպրեվանքէն անցնող բոլոր սերունդներուն բնագիտութեան եւ քիմիայի ուսուցիչը:

Գարեգին Վրդ. Պէքճեան այս արարողութեան մասին յայտնեց հետեւեալը. – «Ս. Խաչ Դպրեվանքի Գոյութիւնը Տեւականացնելու եւ Համագործակցութեան Միութեան կեդրոնական վարչութեան բոլոր ընկերներուս անունով կուգամ կուրծքերը զարդարել մեր երէց եղբայրներուն եւ այս միջոցաւ Ս. Խաչ Դպրեվանքի ներկայ խնամակալութեան կողմէ հրահանգուած պարտականութիւն մը կը կատարեմ: Շքանշաններու բաշխումով մենք կը փափաքինք հանրութեան ուշադրութեան յանձնել նախ եւ առաջ թէ, երէցներու նկատմամբ յարգանքը պարտականութիւն մըն է, յետոյ ընկերային անհրաժեշտութիւն՝ երէց եւ փոքրերու միջեւ անխզելի կապ հաստատելու եւ այդ կապը սրտակից փոխ – յարաբերութեան մը վերածելու: Երկրորդ՝ շքանշան ներու բաշխումը մեր միութիւնը կը հասկնայ իր կրած անունին ընդմէջէն: Եթէ մենք ըսինք ՀԱՄԱԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹԵԱՆ Միութիւն, պատահական ընտրութիւն մը չէր այս: Այլ մեր զգացումներուն իրական արտայայտութիւնը: Մենք կ'ուզենք գործակցիլ եւ ստեղծել համագործակցութեան ճշմարիտ ոգի մը բոլոր հին ու նոր մեր աշակերտներուն միջեւ եւ անոր զուգահեռ ալ եղբայրական համագործակցութիւն մը գաղութիս մէջ գործող բոլոր միութիւններուն միջեւ այնքանով որքանով որ հնաւոր է եւ այնչափով որ մեր գործակցութիւնը կը ծառայէ գաղութիս մէջ ստեղծելու ազգային խանդավառութեան նոր տեսակ մը: Այս իմաստով մեր երէցներուն պարգեւատրումը զիրենք պատուելէ աւելի կը դնէ նոր պատասխանատուութեան ու պարտականութեանց առջեւ: Մեր սիրելի ժողովուրդին ծառայելու ժամկէտ գոյութիւն չունի մեզի համար: Մենք պէտք է միշտ պատրաստ ըլլանք անոր ծառայելու, երբ որ ան պէտք ունի մեզի»:

Համերգի երկրորդ մասը յատկացուած էր Գեղամ Պաղտասարեան հայերէն լեզուի միօրեայ դպրոցին կողմէ հիմնադրուած ժողովրդական գործիքներու նուագախումբի ելոյթին, որուն ղեկավարն է գաղութիս արժէքաւոր ու երիտասարդ քամանչիստը՝ Սերժ Խօրտէքեան:

Դպրոցի այս նուագախումբը իր 13 նըւագողներով ներկաներուն հրամցուց ժողովրդական պարերէ ու երգերէ բաղկացած իր յայտագիրը, որուն վերջաւորութեան իր մասնակցութիւնը բերաւ կրկին Ստեփան Աքեան իր սանթուրով:

Հրաւիրեալները որքան գոհունակ, նոյնքան յուզուած կը բաժնուէին սրահէն, առանց փափաքելու լքել այս ջերմիկ մթնոլորտը ստեղծուած մեր երիտասարդ արուեստագէտներու կողմէ, զորս կը շնորհաւորենք եւ կը մաղթենք նորանոր յաջողութիւններ:

Ս. Խաչ Դպրեվանքի Նախկին սաներու միութեան կ'երթայ շնորհակալութեան բաժին մըն ալ, որը խսկական համագործակցութեան ոգիով մը կազմակերպած էր այս համոյթը: Կը մաղթենք որ սոյն ոգին ընդարձակուի ու տարածուի գաղութէս ներս բոլոր միութիւններուն վրայ:

ԱՆԻ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

Հ.Մ.Մ.ի ձեռնարկը

Երկուշաբթի, Նոյեմբեր 10-ի իրիկունը, Ալֆորվիլի Քափատոս ճաշարանին մէջ նշուեցաւ Ֆրանսայի մէջ Հայ Մարզական Միութեան (Հ.Մ.Մ.) ծնունդը, որ կը զուգադիպէր նոյն անունով ծանօթ կազմակերպութեան հիմնադրութեան 65-ամեակին: Խուռներամ բազմութիւն մը ներկայ էր ճաշ – պարահանդէսին:

Մարզանքի նախարարութեան ներկայացուցիչին, կուսակալի Եւրոպայի նախկին ախոյեան Ժաք Հայրապետեանի, պատուոյ հիւրերու եւ բոլոր ներկաներուն ուղղուած ողջոյնի խօսք կ'արտասանէր հանդիսավար Ժիրայր Մահտեսեան:

Յանուն Նորակազմ Միութեան ուղերձ մը կը կարդար Յասմիկ Յովհաննէսեան, ի մէջ այլոց նշելով. – «Հաւաքուած ենք ոգեկոչելու Հ.Մ.Մ.ի ծնունդը Ֆրանսայի մէջ, որ կը զուգադիպի սոյն կազմակերպութեան 65-ամեակին: Միութիւն մը՝ որ հիմնուած է 1921-ին Միջին – Արեւելքի մէջ եւ ժամանակի ընթացքին ճիւղաւորուած աշխարհի զանազան կողմերը: Արտասահմանի կարգ մը գաղութներու վերիվայրումին հետեւանքով Ֆըրանսա հաստատուած երիտասարդ աշխոյժ տարրերու գործակցութեամբ Փարիզի մէջ եւս Հ.Մ.Մ.ը ծնունդ կ'առնէր եւ կը սկսէր իր աշխատանքները, առաջին առիթով ֆութպոլի խումբով մը, որ ներկայիս կը մասնակցի Ֆրանսայի Լիկայի ախոյենական եւ բաժակի խաղերուն»: Այնուհետեւ Յասմիկ Յովհաննէսեան կ'եզրակացնէր՝ «Հ.Մ.Մ. «Առողջ միտք, առողջ մարմնի մէջ» լոզունգին ետին, մէկ նպատակ կը հետապնդէ, այն է՝ արեւմտեան եւրոպական դժուարահաճ, հեւ ի հեւ վազքի եւ աւելին՝ ձուլման հոսանքին ենթակայ հայ պատանին ու հայ երիտասարդը Հա'յ պահել»:

Ու կը սկսէր նուագախումբի հնչեցուցած պարեղանակներուն հետ պարի հըրապարակին գրաւումը: Մինչեւ առաւօտ գրաւուած կը մնար հրապարակը, դառնալով առաւելապէս «արեւելաբոյր» մեղեդիներու կշռոյթներուն ծանօթ պարողներու վայրը:

Կազմակերպուած վիճակահանութիւնը կուտար արդիւնքներ, ապահովելով կոկիկ գումար մը Միութեան եւ կարելիութիւն կը ստեղծուէր ֆութպոլի խումբին մասնակցութեան Լոնտոնի մէջ, Դեկտեմբեր 7-ին տեղի ունենալիք բարեկամական հանդիպումին, տեղւոյն Հ.Մ.Մ.ի խումբին հետ:

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

«ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՇՈՒՐՋՊԱՐ»

ՀԱՅՐՍ ԻՆՁ ՄԻ ԲԱՆ ՊԻՏԻ ԱՍԷՐ

ՅԱԿՈԲ ԿԱՐԱՊԵՆՑ

Այս պարզ, նոյնիսկ տարրական բացատրութիւնը, անշուշտ, ամբողջութիւնը չէ, երբ ամբողջութիւնը կուտակումն է հազար ու մի ազդակների, որոնց քարտէսագրութիւնը երբեմն անծանօթ է նոյնիսկ դերակատարներին: Ամէն պարագայի սակայն, մի սկիզբ է, մի փորձ հասնելու իմ հօրն ու որդուն եւ նրանց միջոցով՝ ինձ: Երբ Սարոյեանը իր քառասուն հատորներով չի հասել իր որդուն, հապա ես ինչպէ՞ս հասնեմ իմ հօրը, որը ոչ մի հատոր չի թողել:

Մի օր Թաւրիզի մեր տան թթենու եւ նշենու ճիւղերի միջեւ պարան էի կապել եւ փորձում էի քայլել պարանի վրայ, ինչպէս արել էր Թարզանը երէկ գիշեր շարժանկարի անտառում: Հասել էի կէսին երբ յանկարծ պարանը կտրըւեց: Վայր ընկայ մի խոշոր, լերկ քարի վրայ: Կուրծքս խորտակուել էր: Շընչել չէի կարողանում: Բերանս բաց՝ գալարւում էի վերագտնելու շունչս, որը չէր գալիս: Ցերեկը մթագնեց: Եթէ առաջին շունչը գար, մնացեալը դիւրին կը լինէր: Հայրս, ըստ երեւոյթին լսել էր իմ անկման դոփիւնը եւ բակ շտապել իր աշխատանոցից: Յիշում եմ հօրս սարսափահար դէմքը, իմ ցաւը, որ իր ցաւն էր, իր որդու անկման պատճառած խուճապը, իր մինուճար սէրը, որը ձեռքից գնում էր առանց որեւէ հիմնական պատճառի, յուլիսեան յետ – միջօրէին, դէմքը կապտած, աչքերը չըռած:

– Գետինը չմտնես, – բղաւեց հայրս, եւ անելիքը չիմանալով մի շառաչուն ապտակ իջեցրեց երեսիս:

Չգիտեմ ինչի վերագրել, սակայն յաջորդ պահին վերագտայ շունչս, նստեցի պատի տակ ու լաց եղայ: Մոռացել էի մէջքիս ու կրծքիս ցաւը: Մխում էր միւս ցաւը, ապտակի ցաւը: Երանի մեռնէի եւ հօրիցս չապտակուէի: Հայրս անմիջապէս զգաց որբերգութեան տարօղութիւնը, ինձ իր գիրկն առաւ, շոյեց, համբուրեց, ներողութիւն խնդրեց:

– Քեզ անչափ սիրելս էր պատճառը, – ասաց Հայրս:

Ես չհասկացայ: Հետզհետէ հասկացայ: Յետագային երբ հայր դարձայ, աւելի հասկացայ: Սիրոյ ուժգնութիւնից մարդ երբեմն ուզում է ոչնչացնել սիրոյ կորուստի դրդապատճառը, յատկապէս երբ ենթական իր սիրոյ առարկան է:

Հարցը լուծուե՞ց: Ոչ, չլուծուեց: Հարցերը չեն լուծւում, այլ կերպարանափոխւում: Եւ հէնց այդպէս, հայրս մեկնեց առանց ասելու իր ասելիքը եւ որ սակայն, վերջին հաշւով, ասելու բնաւ պէտք չկայ, երբ իր կեանքով ու մահով հայրս արդէն իսկ ասել է իր ասելիքը, ասել է՝ ցերեկների ու գիշերների միջից, իր երիտասարդութեան ու ծերութեան օրերի միջից, քաղցր ու դառն առաւօտների միջից, ասել է Թաւրիզում ու Թեհրանում, ասել է ինձ անծանօթ, սակայն իր ապրած այլ քաղաքներում, ասել է իր մանկութեան ու երիտասարդութեան սէրերի միջից, ասել է իր տագնապների միջից եւ այն օրերի միջից, երբ ես դեռ չէի ծնուել, սակայն գիտէի, թէ ով պիտի լինէր իմ հայրը, որովհետեւ երբ աշխարհ եկայ, հայրս արդէն անմահ էր, հոգ չէ թէ նա վախճանուեց Թեհրանում, 1967 թուի Յունուար 12-ին, ձիւն ու սառնամանիքի ժամանակ, Թոռը Կարապետի, որդին Յակոբի:

Ես հիմա փորձում եմ գրքերի միջոցով ասել այն, ինչ հայրս ասել էր մի ակնարկով, անճիգ ու անսեթեւեթ եւ որքան կուտակւում են բառերը, այնքան զգում եմ բառերի սնանկութիւնը, այնքան գիտակցում, թէ ինչու նա խուսափում էր բառերից, չլինի՞ թէ ասելուց յետոյ խօսքերը կորցնեն իրենց իմաստը եւ աղաւաղեն իրականութիւնը, որը որեւէ առնչութիւն չունի բուն իրականութեան հետ, այն ինչ ընկալում ենք սովորոյթի ճամբով եւ որը սակայն որեւէ յարակցութիւն չունի այսպէս ասած էական ճշմարտութեան հետ:

Ես այն եմ, ինչ որ նա էր: Ես այն եմ, ինչ որ դուք էք:

Ես հիմա եմ հասկանում հօրս:

Մարտ, 1985, Քընէթիքըթ

(Շար. 6 եւ վերջ)

Fonds A.R.A.M

Ս· ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Կիրակի, Նոյեմբեր 23–ին, Փարիզի Ս· Յովհաննէս – Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի հանդիսաւոր Պատարագ:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԳԻՒՏ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ
Առաջնորդ Հայոց Փարիզի

Պատարագը կ'երգուի քառաձայն՝ Մարսէյլի Սրբոց Թարգմանչաց Սահակ – Մեսրոպ Մայր Եկեղեցւոյ երգչախումբին կողմէ, ղեկավարութեամբ Խաչիկ Եըլմազեանի:

CONFÉRENCES D'ARMÉNIEN CLASSIQUE

Les conférences ont lieu, comme les années précédentes, les premier et troisième mercredis du mois de l'année universitaire, de 10h à 12h, à partir du mercredi 19 novembre, à la Sorbonne, escalier E, 1er étage. Aucun titre n'est exigé des auditeurs, la seule chose qui est demandée est de s'inscrire au secrétariat de la Section (inscription gratuite).

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Իսիի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է 100 Ֆ· Այրի Տիկին Մանուկեանէ իր ամուսնոյն Հայկազ Մանուկեանի մահուան 14–րդ տարեդարձին առթիւ:

×

Սէն – Լուի Ս· Գէորգ Եկեղեցւոյ Թաղականութիւնը ստացած է հետեւեալ նուէրները· –

Մարթա Եղիկեանի մահուան առթիւ՝ Եղիկեան ընտանիք 750 Ֆ·, Համբարձումեան ընտանիք, Արսէն Տէր – Զաքարեան 100–ական Ֆ·:

Լիւսի Կարապետեանի մահուան առթիւ՝ Տիկին Մօղեան (Նիս) 200, Շաքէ Պէյլէրեան, Սաթենիկ Թիւթէլեան, Մուշեղ Պետրոսեան, Մէհլեմճեան 100–ական, Միսաք Աւտոյեան, Կարապետ Տէրտէրեան, Կրիգոնթի, Ճամուղեան, Տէր Գասպարեան, Հայկ Ֆրէնկեան 50–ական Ֆ·, Հանգուցեալին ընտանիքը 1000 Ֆ·:

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Վիէնի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամ – անդամուհիները, դաւաթ մը թէյի շուրջ· Նոյեմբեր 21, Ուրբաթ, երեկոյեան ժամը 8–ին, Մշակոյթի Տուն:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Հ· Բ· Ը· Միութեան Կեդր· Վարչական Ժողովը եւ 80–ամեակի Կազմակերպիչ Յանձնախումբը կը ծանուցանեն թէ՝ Կիրակի, Նոյեմբեր 23–ի առաւօտեան, յաւարտ պատարագի, հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Փարիզի Ս· Յովհաննէս – Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, 15, ժան – Կուժոն փողոց, Միութեան հիմնադիր՝

ՊՕՂՈՍ ՆՈՒՊԱՐ ՓԱՇԱՅԻ

Միութեան նախագահներ՝

ԳԱԼՈՒՍՏ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆԻ,
ԶԱՐԵՀ ՊԷՅ ՆՈՒՊԱՐԻ
ԵՒ ԱՐՇԱԿ ԳԱՐԱԿԷՕԶԵԱՆԻ

Ինչպէս նաեւ՝ Միութեան համայն ողբացեալ նուիրատուներու, կտակարարներու, վարչականներու, գործիչներու եւ անդամներու յիշատակին:

Պատարագի երգեցողութիւնը կը կատարէ Մարսէյլի՝ ՍԱՀԱԿ – ՄԵՍՐՈՊ երգչախումբը, ղեկավարութեամբ՝ Խաչիկ Եըլմազեանի:

Հոգեհանգիստէն ետք, խմբական ուխտագնացութիւն Փէռ – Լաշէզի գերեզմանատունը՝ Պօղոս Նուպար Փաշայի շիրիմին: Աղօթք եւ ոգեկոչումի խօսք: Եկեղեցիէն գերեզմանատուն երթուդարձը ապահովուած է յատուկ օթօքարերով:

Սոյն արարողութեանց կը հրաւիրուին Փարիզի Ազգ· Մարմինները, Հայկական Միութեանց ներկայացուցիչները, Հ· Բ· Ը· Միութեան անդամները եւ հայ ժողովուրդը անխտիր:

La Maison de la Culture Arménienne d'Issy-les-Moulineaux

a le plaisir de vous convier

à la présentation et à la signature du livre de
JACQUES DEROGY

«*OPERATION NEMESIS*»

le Vendredi 21 Novembre, à 20h30
Vin d'honneur

45, rue de la Défense
92130 Issy-les-Moulineaux

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հայկական Ծնունդի ընտանեկան երեկոյթ Յունուար 10, կազմակերպուած՝ Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղի կողմէ:

Կ ի լ ի կ ի ա

— CONFERENCE ET PROJECTION —
de
Claude MUTAFIAN

La Cilicie Arménienne

le Samedi 22 Novembre à 20 heures 45
EGLISE ARMENIENNE
Salle S. Balabanian
6, rue Père Komitas — 92370 Chaville
Entrée libre

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE
organise
STAGE de DANSE
direction : HAGOP KALFAYAN
Thème : DANSE GEORGIENNE
Dimanche 23 Novembre
toute la journée
Débutants - moyens - avancés
participation
Inscriptions : 9, rue de Madrid
Tél. : 43 76 55 89

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ

ՄԻՍԱՔ ՄԵԾԱՐԵՆՑԻ

ծննդեան 100–ամեակին

իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն Տիկին Նոյեմիկ Իւսէֆի – Քերքբեշեան, Վիլմա Պէօրէքեան, Կարապետ Տագէսեան, ժան Թապաքեան եւ՝
ԶՈՒԼԱԼ ԳԱԶԱՆՃԵԱՆ
Ուրբաթ, Նոյ· 28, ժամը 20·30–ին,
YAN'S CLUB
5, avenue Reille, 75014 Paris
կազմակերպութեամբ՝
ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆԻ
100–ԱՄԵԱԿԻ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ
ԵՒ ԵԱՆ'Ց ԱԿՈՒՄԲԻՆ

Հանդիսութեան աւարտին՝ ճաշ, ակումբին մէջ:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ է

Ճաշին մասնակցելու համար տեղերը ապահովել հեռաձայնելով հետեւեալ թիւերուն՝
48 78 22 79 – 43 81 80 82 – 45 89 20 48

U.G.A.B. 80 PARIS

Հ.Բ.Ը.Մ. 80 ՓԱՐԻԶ

UNION GENERALE ARMENIENNE DE BIENFAISANCE

TROIS SOIREES EXCEPTIONNELLES

A L'OCCASION DE SON 80e ANNIVERSAIRE

ԲԱՑԱՌԻԿ 3 ԵՐԵԿՈՅԹ

JEUDI 20 NOVEMBRE

RECEPTION OFFICIELLE
sur invitation

VENDREDI 21 NOVEMBRE

CONCERT DE GALA
Salle Gaveau
à 20 heures 30 précises

avec la participation de :
ANI KAVAFIAN — IDA KAVAFIAN — COSIMA JOUBERT —
SUSANNA MILDONIAN — AÏDA MOURADIAN —
ANI PETROSSIAN—RAFFI PETROSSIAN—BERNARD SOUSTROT
JEAN TER-MERGUERIAN

LA CHORALE SAHAK - MESROP
Direction
KHATCHIG YILMAZIAN

L'ORCHESTRE JEUNE PHILHARMONIE
Direction
JEAN-JACQUES WERNER

Œuvres de : *Mozart — Debussy — Saint Saëns — Komitas — Ekmalian — Haroutiunian — Babadjanian — Khatchadourian — Tjeknavorian*

SAMEDI 22 NOVEMBRE

DìNER — BAL
Dans les Salons de l'Hôtel Intercontinental
Location : UGAB : 11, square Alboni - 75016 Paris - Tél: 45.20.03.18
Prix des places :
— CONCERT du 21 Novembre
de 80 F à 500 F — Etudiants : 50 F
— DìNER — BAL du 22 Novembre
1000 F par personne

FESTIVAL D'ART SACRÉ DE LA VILLE DE CANNES

SAMEDI 29 NOVEMBRE A 20 H 30
GRAND AUDITORIUM
Palais des Festivals et des Congrès de Cannes
CHŒUR MIXTE ARMENIEN DE PARIS

SIPAN-KOMITAS

ORCHESTRE REGIONAL DE CANNES
sous la direction de
GARBIS APRIKIAN
avec
Sonia NIGOGHOSSIAN (mezzo) — Lucile DABOS (harpe)
Janette MENEVISIAN (soprano) — Mario HANIOTIS (basse)
Meguerditch BOGHOSSIAN et René MARTAYAN (ténors)
KOMITAS Extraits de la Messe
KOMITAS Chants Profanes d'inspiration liturgiques
AVEDISSIAN Chants rustiques
GANATCHIAN Nanor Pelerinage

Le Festival d'Art Sacré de la Ville de Cannes est organisé par l'OMACC et l'Orchestre Régional de Cannes Provence Alpes Côte d'Azur avec le concours du MINISTERE DE LA CULTURE ET DE LA COMMUNICATION

Prix des places : 130 F — 110 F — 80 F — 60 F
Réductions Collectivités 110 F — 90 F — 70 F — 50 F
Renseignements / Locations :
CANNES : Billeterie du Palais des Festivals et des Congrès
Tél. : 93 - 39 - 44 - 44 du lundi au samedi de 10h à 18h
OMACC : 93 - 38 - 62 - 00

CE CONCERT EST ORGANISE AVEC LE CONCOURS DU CLUB SEVAN DE CANNES

Fonds A.R.A.M

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
20

JEUDI
20 NOVEMBRE
1986

LE NUMERO : 4,00 F

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TEL.: (1) 47. 70. 86. 60 — TELEX: HARATCH 280 868 F
C.C.P. PARIS 15069-82 E — 51027317 A R. C. PARIS

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 600 Ֆ. — Վեցամսեայ : 310 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 700 Ֆ. — Հատը : 4,00 Ֆ.

61րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 16 361

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

61e ANNÉE — No 16.361

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՔՍԻՈՆ ՏԻՐԷՔԹ ՏԷՐ ԵՂԱՒ ՄԱՀԱՓՈՐՁԻՆ

ԵՐԿՈՒ ԿԻՆԵՐ ԳՈՐԾԱԾ ԵՆ
Ժ. ՊԷՍ–Ի ՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

——×——

Ականատես մը կրցած է բաւական ճըշ–
...գրիտ տեղեկութիւններ տալ Ժորժ Պէս–ի
...մահափորձին մասին : Դրացի կին մըն է,
...որ հանդիպած է երկու կիներու, մէկը
...կ կրակէր, հաստատելէ ետք թէ՝ «Ա՛ն
...մէկն է», մինչ միւսը փախուստը կը
...ապահովէր : Թռուցիկներով է, որ Աք–
...սիոն Տիրէքթ տէր եղաւ արարքին, յա–
...նուն «Փիէռ Օվէրնէ գունդ»ի մը : Արդ,
...Օվէրնէ Պրոլետար Ձախին մէկ անդամն
...էր, որ սպաննուած է 1972–ին, Ռընօ գոր–
...ծատան դրան առջեւ պահակի մը կողմէ,
...որ իր կարգին կը սպաննուէր, երբ հինգ
...տարի ետք ազատ կ'արձակուէր եւ բան–
...տէն կ'ելլէր : Թռուցիկը կ'ըսէ նաեւ թէ
...սպաննուածը ... է. – Համայնավար կազմակեր–
...պութիւնը կառուցանեն մեկնելով գործա–
...տուներէն եւ թաղերէն եւ օգնել միջազ–
...գային պրոլետարիային պայքարելու հա–
...մար աշխարհակալ քաղքենիութեան դէմ» :
...Ըստ, ուրեմն, Ա. Տ.ի, սպաննել մարդ
...մը, զոր ձախը դրած է ազգայնացած հաս–
...տատութեան մը գլուխը, զայն փրկելու
...եւ վերականգնելու համար, կ'օժանդակէ
...պրոլետարիայի տարած պայքարին դը–
...րամատէր քաղքենիութեան դէմ : Իշխա–
...նութիւնները, սակայն, այն համոզումն
...ունին, թէ այս մահափորձը գործն է եւ–
...րոպական (գերմանական մանաւանդ) ա–
...հաբեկչութեան ֆրանսական ճիւղին : Ա–
...րարքը կիներու կողմէ գործուած ըլլալը
...հասարակական խորհրդածութեանց տեղի կու–
...տայ : Մարդիկ նուազ կը կասկածին կի–
...ներէն եւ սակայն… : Ամէն պարագայի
...մէջ, բոլորը կը շարունակեն դատապար–
...տել եւ ամէնէն յետին դատապարտողները
...են Ռընոյի բանուորները, որոնք միա–
...ձայն կ'ըսեն. – «Ապուշ բան է եւ բան չի
...փոխեր» : Մնաց որ մարդը բոլորին կող–
...մէ գնահատուած եւ յարգուած անձ մըն
...էր, որ բնաւ չի համապատասխաներ «դը–
...րամատիրական քաղքենիութեան կեղե–
...քիչ կեղտոտ տիպարին» : Պարզ մարդ
...մը, որ որեւէ նախազգուշական միջոց ալ
...չէր առներ, նոյնիսկ ամէնէն տարրական–
...ները, ինչպէս՝ ուղեգիծ փոխել, կամ
...տարբեր ժամերու երթալ – գալ :

...ԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

...Ց. ՊԱԼԱՏԻՒՐ, Տնտեսութեան եւ
...ելմտական նախարարը նոր դիւրութիւն–
...ներ կու տայ Ֆրանսացիներուն, ինչ կը
...վերաբերի դրամական արտածումներուն :
...Վարկի վճարումի քարթերով կարելի
...պիտի ըլլայ ազատօրէն գնում ընել առանց սահմա–
...նափակումի : Կարելի է տուն ալ գնել կամ
...դրամական ներդրումներ ընել արտասահ–
...մանի :

...ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ բացը
...փակելու համար, նախարարը կարգ
...մը միջոցներ կը նախատեսէ, որոնց շը–
...նորհիւ կրնայ 9.4 միլիառ խնայողութիւն
...ընել տարուան մէջ : Ծրագրին համա–
...ձայն պիտի ջնջուի «26–րդ հիւանդութիւ–
...նը», որ թոյլ կու տար ապահովագրութիւն
...ունեցող մէկուն 100% հատուցում ստա–
նալ, երբ իր վրայ մնացած ծախքերը, ամսական 80 ֆրանքէն աւելի ըլլան : Ասոր փոխարէն, «երկարատեւ եւ սուղ հիւանդութիւններու» ցանկը 25–էն 30–ի կ'անցնի, ասոնց կարգին՝ ՍԻՏԱ–ն եւ լեարդի շիկուցը (սիռհոզ) : 100%–ի հատուցումը կը սահմանափակուի այլեւս երկարատեւ եւ սուղ հիւանդութիւններուն : Օրինակ շաքարախտաւոր մը, որ ցարդ, 100% կը վճարուէր թէ իր շաքարին եւ թէ իր հարբուխին համար : Հիւանդանոցներու օրական բաժինը (հիւանդին) 23–էն 25 ֆրանքի կ'անցնի : Կը ջնջուին նաեւ «ձրի» թղթակցութիւնները : Այսինքն հարկ է դրոշմաթուղթ գործածել այլեւս : Ցարդ ընկերային ապահովութիւնը տարեկան 900 միլիոն կը վճարէր թղթատարին :

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ նախագահութիւնը պիտի վարէ Թուրքիա, Ուրբաթ, Նոյեմբեր 21–էն սկսեալ, առաջին ան – գամ ըլլալով, զինուորական պետական հարուածէն ի վեր : Վեց ամսուան ընթացքին, Թուրքիա պէտք է յաջողի «իր քննութիւնը» : Պէտք է կարենայ ցոյց տալ իր կարողութիւնը խւրացնելու եւրոպական դեմոկրատ կանոնները երկու կէտի վրայ՝ մարդկային իրաւունք եւ Կիպրոս :

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ԵՐԲ ԹՈՒՐՔԵՐԸ ԳՈՀ ՉԵՆ… ԹՈՒՐՔԵՐԷՆ

ՈՒԶԵՐ ԵՆ ՑՈՆՔ ՇԻՆԵԼ
ՈՒ
ԱԶՔ ՀԱՆԵՐ ԵՆ …

Թրքական հեռատեսիլէն, առջի օր ներկայացուեր է «Պատին վրայի արիւնը» թերթօն – ժապաւէնին վեցերորդ ու վերջին մասը : Այս առթիւ, կը հաստատուին Թուրքերու բացասական տպաւորութիւնները, որոնք նախ կը վերաբերէին Թալաթի կենսագրութեան եւ բուն բանավէճներու տուն տուած էին մամուլին մէջ, իսկ հիմա կը վերաբերին ամբողջութեան : Քննադատութիւնները այնքան խիստ են, որ մեզի կը մնայ ոչ թէ մտահոգուիլ նման ձեռնարկներէ, այլ ընդհակառակն՝ քաջալերել ու երախտապարտ ըլլալ :

Ստորեւ Իլհամի Սօյսալի «Իմ անկիւնէն» խորհրդածութիւնները «Միլլիյէթ»ի մէջ. –

×

«Այս շարքը ըստ ոմանց պատմական դրամա մըն է : Եթէ մեզի հարցուի, խակական դրամ մըն է : Պէքթաշին անգամ մը կուժ մը գինի բերնին տարեր է, յետոյ խմածը դուրս հաներ է դէմքը ծամածռելով : Ուրիշ կուժ մը ցոյց տուեր է եւ ըսեր է՝ «Սա մէկը աւելի լաւ է» : «Բայց ո՞ւրկէ գիտես, դեռ չխմեցիր որ» հարցուցեր են : «Ասկէ աւելի գէշը չի կրնար ըլլալ» պատասխաներ է : Հեռատեսիլի «Պատին վրայի արիւնը» շարքն ալ այդ գինիին կը նմանի : Ասկէ աւելի գէշը ասկէ քսան տարի առաջ Եշիլչամի մէջ անգամ դարձնել կարելի չէր :

Յօդուածագիրը կը շարունակէ. –

«Մենք առաջին հինգ – տասը վայրկեանէն անդին չկրցանք հանդուրժել այս ժապաւէնին : Աւելի վերջ ալ չդիմացանք եւ սանկ երբեմն աչք մը նետեցինք : Բայց Թուրքիոյ մէջ ժամանակ եւ համբերութիւն ունեցող մարդ շատ կայ : Անոնք կը պատմեն հիմա մեզի. – Թալաթ փաշան սանկ զարնուեցաւ, գերման դատախազը Թուրքէ մը աւելի Թուրք ելաւ, այսինչը սանկ ըրաւ եւայլն : Կարծես թէ Մայք Համմէրի կամ Ճէյմս Պոնտի շարժանկար մըն է դարձուածը : Պատմութեան հանդէպ յարգանք եւայլն ամէն ինչ մոռցուեր է :

Վստահելի բարեկամ մը վերջին բաժինը դիտելէ վերջ սապէս խօսեցաւ.

– Ասկէ աւելի նախնական եւ կոշտ քարոզչական ժապաւէն մը դարձնել անկարելի է : Ցոնք շինելու ատեն աչք կը հանեն ասոնք : Տեղահանութեան եւ ցեղասպանութեան ենթարկուած ըլլալու քարոզչութիւնը ընող Հայերուն դատը ամենակատարեալ կերպով կը պատմուի ժապաւէնին մէջ, իսկ պաշտպանութիւնը անհաւատալիօրէն տկար կերպով կը կատարուի : Ատոր փոխարէն անգլիական բանակատեղիին վրայ յարձակող եւ հայ կոմիտէճիներուն ձեռքէն մարդ առեւանգող դիմադրականները կը ցուցաբերուին իբրեւ անհաւատալի յաջողութիւններ արձանագրած մարդիկ : Ասոնցմէ ո՞ր մէկուն մէջ պատմական ճշմարտութիւն կայ : Այդ ինչ յերիւրածոյ, կեղծ մելօտրամաթիք ժապաւէն մըն է ասիկա : Այսպիսի բան մը հեռատեսիլէն ի՞նչպէս ցոյց կը տրուի :

Թալաթ փաշայի կնոջ կողմէ դատախազին տունը տրուած շնորհակալութեան այցելութիւնն ալ անհաւատալի է : Եշիլչամի ամէնէն վատորակ ժապաւէնին մէջ անգամ այսպիսի տեսարան մը չի կրնար գտնուիլ : Կարծես թէ Պօհչաճը Այշէ հանըմը իր դրացին Ֆատիմէ հանըմին այցելութեան գացած է եւ աչքերը քով – քով փախցնելով կ'աւաղէ որ Թալաթ փաշա իրեն զաւակ մը անգամ չէ տուած : Ասիկա ո՞ր հանճարեղ սէնարիսթին գլուխ – գործոցն է, ԹՌԹ–ի վարիչները այսքան խե՞ղճ կը կարծեն Թուրք հանդիսատեսը :

Հապա այդ նրբանցքները եւ «ռափ – ռափ» ոտնաձայնե՞րը :

Պարապութիւն լեցնելու համար երկար վայրկեաններ նրբանցքներու մէջ քալող մարդիկ ցոյց տալով ի՞նչ շահեցնել կ'ուզեն արտադրիչները :

Ասոնք քանի մը շաբաթէ ի վեր առնըւազն քառասուն հոգիէ լսուած գանգատներուն ամէնէն թեթեւներն են : Ամէն մարդ համակարծիք է որ «Պատին վրայի արիւնը» ԹՌԹ–ի մինչեւ այսօր դարձուցած բոլոր խեղճութիւններուն վրայ լեմոն քամած է :

ՊԱՐՍԿԱՀԱՅՈՒԹԻՒՆԸ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

—— ο ——

ՀԱՅ ՆԱՀԱՏԱԿ ՄԸ ԵՒՍ
ԱՀՈՒԱԶԷՆ

Իրան – Իրաք պատերազմին նահատակուած է Ահուազէն հայ երիտասարդ մը եւս, յանձին Մկրտիչ Թովմասեանի : Սումարի ռազմաճակատին վրայ, 23–ամեայ հայ զինուորը, անձրեւի տարափին տակ մարտնչումի ընթացքին՝ կայծակի հետեւանքով չանթահար եղած է Նոյեմբեր 3–ին : Յուղարկաւորութիւնը կատարուած է Ահուազ, Նոյեմբեր 14–ին : Ներկայ եղած են երեսփոխան Արտաւազդ Բաղումեան, պարսիկ պաշտօնատարներ եւ զինուորականներ : Դամբանական մը խօսած է (հայերէն եւ պարսկերէն) հայ երեսփոխանը : Մկրտիչ (Մուկուչ) Թովմասեան ծնած էր Մասճէթ Սոլէյման եւ յաճախած Ահուազի հայկական վարժարանը :

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

ՖՈՒԹՊՈԼ

—— ο ——

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԲԱԺԱԿ

Հ.Մ.Ը.Մ. Լիոն-Տեսինի յաջորդ հակառակորդը՝ Անճըսի

——×——

Ինչպէս անցեալ տարի, այս անգամ եւս Հ. Մ. Ը. Մ. Լիոն – Տէսին կը մնայ հայոնուն միակ ակումբը՝ որ կը հասնի Ֆրանսայի բաժակին 6–րդ հանգրուանին : Իր յաղթանակը, Կիրակի, Տէսինի դաշտին վրայ, Լուար նահանգի լաւ խումբերէն մէկուն, Լա Թալոտիէրի դէմ, դժուարութեամբ ձեռք բերուեցաւ, ազատ հարուածներու տարբերութեամբ միայն, բայց կարեւորը չընկրկիլն էր : Արդիւնք՝ 1 – 1, 4 – 2 :

Մարսէյլի Արծիւը եւ Սէն – Թ'Անթուանը՝ որոնք կը խաղային դուրսը, նուազ բախտաւոր, չեն կրցած իրենց լաւագոյն արդիւնաւէտութիւնը ցոյց տալ : Ցաճախ պաշտպանողականի վրայ եղած են : Ինչպէս դիւրին էր նախատեսել, Հ. Մ. Ը. Մ. Արծիւ տեղի տուած է Սէն – Սիրի մէջ լայն տարբերութեամբ մը (3 – 0) : Սէն – Թ'Անթուան ալ չէ յաջողած զսպել Անտումի յառաջապահները երկրորդ կիսախաղին եւ պարտուած 2 – 0–ով, կոլերուն մէկը՝ արդիւնք փէնալթիի մը :

Ֆրանսայի բաժակի 6–րդ շրջանի մըրցումները տեղի կ'ունենան Նոյեմբեր 30–ին : Լիոն – Տէսինի մրցակիցը յայտնի է արդէն : Վիճակահանութիւնը կատար – ուեցաւ Երկուշաբթի իրիկուն, ձեռամբ Սէն – Թ'Էթիէնի եւ Լիոնի արհեստավարժ ակումբներու նախագահներուն : Ծանօթ է որ վերջնոյն նախագահը Հայ մըն է, Շարլ Մկրեան : Վիճակահանութիւնը նըպաստաւոր չէ եղած Հ. Մ. Ը. Մ.ի : Պիտի խաղայ դուրսը, Անճըսի՝ որուն ակումբը կը մասնակցի Ֆրանսայի առաջնութեան երրորդ բաժանումին : Երկու դասակարգի տարբերութիւն ուրեմն ի – նպաստ ֆրանսական խումբին :

×

Մէկ շաբաթուան ընդմիջումէ վերջ, ախոյենական մրցաշարքերը կը վերսկսին : Վալանսի Հայ Մարզականը իր համա – կիրներուն առջեւ, Իլի խումբին դէմ պիտի ջանայ պահել իր անպարտելի համբաւը, յառաջիկայ Կիրակի ալ :

Հ. Մ. Ը. Մ. Լիոն – Տէսին, առաջատար Ռոն – Ալփի պատուոյ դասակարգին, կ'ընդունի Շամպէրիի խումբը : Դժուար հանդիպում մը երկու խումբերուն համար ալ :

Միջերկրականի լիկին մէջ, Արծիւ եւ Սէն – Թ'Անթուան կը խաղան իրենց դաշտերուն վրայ, Հ. Մ. Ը. Մ. Ֆոնթոնի դէմ եւ Հայ Մարզական երիտասարդութիւնը՝ Մարթիկի : Կը կարծենք որ մեր երկու ակումբներն ալ յաղթանակի կարելիութիւններ ունին :

×

Անցեալ Կիրակի տեղի ունեցան նաեւ ախոյենական քանի մը մրցումներ փոքր դասակարգերու մէջ : Լիոն – Տէսինի պահեստին յաջող մրցում մը խաղաց Շասի մէջ (2 – 1) եւ Վիէնի մեր ակումբը լայն յաղթանակ մը (4 – 0) տարաւ Պէսընէի մէջ, ինչ որ իրեն կ'ապահովէ տեղ մը դասաւորումին առաջին մասին վրայ :

Յաջողութիւն նաեւ Նիսի Հայ Մարզականին երկրորդ կազմին համար՝ 3 – 2. Նիսի պահեստին լաւ արդիւնքներ ձեռք կը բերէ այս տարի :

Վ. Մ.

Fonds A.R.A.M

ԳՐԱԽՕՍԱԿԱՆ

Sinasi OREL, Süreyya YUCA

AFFAIRES ARMENIENNES

Les «Télégrammes» de Talât Pacha
Fait historique ou factice?

ԹԷ ԹՈՒՐՔԵՐԸ ԻՆՉՊԷՍ ԿԸ ՑՈՐԻՆԵՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

Գրեց՝ Ա. ՊԷՅԼԷՐԵԱՆ
(Պատմ. Գիտ. Տոքթէօր)

(Բ. եւ վերջ)

Հոս բնականաբար կամովին մոռցուած են ԺԹ. դարուն Պալքաններու մէջ տեղի ունեցած անվերջանալի սպանդները ո-րոնց պատճառաւ հազարներով Յոյներ, Սերպեր, Ռումէններ եւ Պուլկարներ ի-րենց կեանքովը վճարեցին, եւ եթէ ռուսական սուրը չըլլար – պատմական ան-ժխտելի փաստերը վկայ – Արեւմուտքի քրիստոնեայ Պետութիւններու աչքին առ-ջեւ Օսմանեան «բարեխնամ» կառավա-րութիւնը 1876-ին վճռած էր, եւ չէր ալ վարաներ մինչեւ վերջին Պուլկարը ջար-դել:

Թուրք հեղինակները՝ Եուճա եւ Օրէլ երբ այսօր այսքան կը ծանրանան Արամ Անտոնեանի գրքին վաւերագրերուն իսկական հանգամանքը ջրելու վրայ, գըլ-խաւոր պատճառը այն է որ այսօր այդ վաւերագրերը կորսուած են: Անոնք այս հրատարակուած փաստաթուղթերը չին-ծու եւ երեւակայական կը նկատեն: Եւ կը յաւակնին կրկնել թէ, եթէ այսօր հայ-կական երեւակայական ցեղասպանութեան մը մասին կը խօսուի, միակ աղբիւրը Ան-տոնեանի այս սուտի վրայ հիմնուած գիրքն է: Հետեւաբար պէտք չէ Թուրքիան դահիճի աթոռին վրայ նստեցնել:

Պարզ է թէ պատմագիտական աշխարհը այնքան անհեթեթ, եթէ ոչ լիրբ, նախա-ձեռնութիւն մը դեռ չէ արձանագրած: Այս խեղկատակ հեղինակները նոյնիսկ այնքան առաջ կերթան որ կը գրեն թէ Հիթլէրի յուշերուն կեղծ ըլլալը հաս-տատուեցաւ անցեալ տարի, եւ իրենք ալ այս գրքով Անտոնեանի գրքին մէջ յիշ-ուած փաստաթուղթերուն չինծու ըլլալը եւ չգոյութիւնը հաստատելով, «հայկական ցեղասպանութեան չգոյութիւնը» ապա-ցուցանած են:

Թերեւս ընթերցողները յիշեն որ ատե-նօք «Յառաջ»ի սիւնակներուն մէջ արդէն անդրադարձած էինք թէ «հեռու չէ այն օրը երբ Թուրք իշխանութիւնները, հայ թէ օտար պատմաբանները պիտի հրաւի-րեն, անոնց ցոյց տալու համար իրենց դաղտնի սպասարկութեան դրասենեակ-ներուն մէջ պատրաստուած «իսկական» վաւերագրերը ու անոնց ըսին. – «Եկէ՛ք միասին պրպտենք ու ուսումնասիրենք ձեր հայկական ցեղասպանութիւն կոչուած մեծ ոճիրը», որ իրականութեան մէջ Թրքա-կան ցեղասպանութիւն մըն է»: Եւ այսօր մեր գուշակութիւնը իրականացած է: Բայց նոյնիսկ եթէ բոլոր թուրք պատ-մաբանները օրն ի բուն քով – քովի գան ու աշխատին նենգափոխել պատմու-թիւնը կարելիութիւն չունին, եւ ոչ ալ կրնան պատմութիւնը վերայօրինել:

Անտոնեանի յիշած փաստաթուղթերը կորսուած են եւ Թուրքիա ալ պարզ է որ պիտի ցոյց չտայ իսկական վաւերաթուղ-թերը, այս ալ գիտենք: Բայց կայ ուրիշ պարագայ մը որ չի կրնար ոչ փոխուիլ եւ ոչ ալ ոչնչացուիլ: Եթէ պատմական փաս-տերը յիշել պէտք է, առաջին հերթին ան-տարակոյս պէտք է յիշել երեք հատոր-ներ, որոնք պաշտօնական հանգամանք կը կրեն: Եոհաննէս Լեփսիուսի Տոյչլանտ ունտ Արմէնիըն 1914 – 1918 (Փոցտամ 1919) խորագիրը կրող գերմաներէն գիր-քը որ վերջերս համառօտ կերպով ֆրան-սերէնի ալ թարգմանուեցաւ: (*) :

Իբր կարեւոր եւ անհերքելի աղբիւր կա-րելի է նկատել, Միացեալ – Նահանգնե-րու Արտաքին Գործոց Նախարարութեան կողմէ հրատարակուած Միացեալ – Նա-հանգներու պաշտօնական հրատարակու – թիւններու շարքին լոյս տեսած փաստա-թուղթերու հաւաքածոները: Անոնցմէ ո-մանք 1915-ի հայկական ցեղասպանութիւ-նը ապացուցանող անհերքելի վկայու-թիւններ կը պարունակեն: Ոեւէ պատ-մաբան կամ պրպտող արտօնութեամբ այդ վաւերաթուղթերուն բնագիրները Ամերիկայի պետական դիւաններուն մէջ կրնայ տեսնել:

Գ. կարեւոր եւ անժխտելի աղբիւր ըլ-լալով թոյլ տուէք մեզ հոս յիշել 1983-ին Սորպոնի հրատարակչատան կողմէ լոյս տեսնող Les Grandes Puissances, l'Empire Ottoman et les Arméniens dans les archives françaises (1914 – 1918) խորագիրը կրող մեր ստուարածաւալ հատորը որ ֆրանսական Պետական դիւաններու մէջ պահուող Եղեռնի վերաբերեալ բոլոր անտիպ վաւերագրերը կը պարունակէ: Մենք հարցին կարեւորութիւնը նկատի առնելով, բծախնդրօրէն իւրաքանչիւր վաւերաթուղթը յետին մանրամասնու – թեամբ ներկայացնելէ յետոյ, մի առ մի իրենց աղբիւրներն ալ յիշած ենք այդ հատորին մէջ:

Հետեւաբար, երբ այսօր Թուրք պատ-մաբանները այդքան պահանջկոտ կ'երե-ւին Արամ Անտոնեանի փաստաթուղթե-րուն մասին, եւ գիրենք չենք կրնար ալ մեղադրել այդ առթիւ բնաւ դժուարու-թիւն պիտի չունենան վերեւ յիշուած այս երեք գրքերու մէջ Եղեռնի վերաբերեալ վաւերագրերու բնագիրները գտնելու:

Մենք իրենց կը թելադրենք այս երեք հաւաքածոները թղթատել ուշի ուշով, որու հետեւանքով իրենց յանդգնիք եղ-րակացութիւնը սա միայն կրնայ ըլլալ:

Ա.– Անոնք նախ պիտի հաստատեն թէ այս երեք երկիրներու դիւաններու հա-ւաքածոներուն պաշտօնական փաստա – թուղթերը – այսինքն Օսմանեան կայսրու-թեան դաշնակից Գերմանիայի, Ա. Աշ-խարհամարտին երեք տարի չէզոք մնացող Ամերիկայի, եւ Թուրքիոյ թշնամի Պե-տութեան մը՝ Ֆրանսայի – նոյն ձեւով կ'արտայայտուին հայկական Եղեռնին, տարագիրներուն սահմանուած բնաջըն – ջումի քաղաքականութեան մասին, եւ երբեք հայկական ըմբոստութեան մը խօս-քը անգամ չեն ըներ:

Բ.– Թուրք պատմաբանները փոխանակ իրենց գլուխը ջայլամի նման աւազին մէջ խրելով ճշմարտութիւնները ուրանալու, պէտք չէ մոռնան որ այս երեք տէրու-թիւնները դիւաններու փաստաթուղթե-րուն հաւաքածոները պարունակող հա-տորներու բովանդակութիւնը Արամ Ան-տոնեանի գրքին վաւերաթուղթերու ո-գիին յար եւ նման են ու ուղիղ կը հա-մեմատին, եւ լայնօրէն բաւարար են զի-րենք անարգութեան սիւնին գամելու:

Եւ դեռ ուրանալ պատմական անխախ-տելի ճշմարտութիւնը ու ըսել թէ Հայերը Արամ Անտոնեանի փաստաթուղթերուն միջոցաւ է միայն որ մեզ կ'ամբաստանեն, այս միայն իրենց ժողովուրդին խաւա-րամիտ ու տգէտ դասակարգը խաբելու կը ծառայէ:

Այսօր երբ վերապրողներու թիւը հե-տըզհետէ կը նուազի ու սերունդէ մը հա-ւանաբար այլեւս կենդանի վկայ չմնայ, լուրջ հանգամանք ունեցող, կշիռ ներ-կայացնող հրատարակութիւնները պիտի մնան, ու պահանջատէր Հայը միշտ պի-տի ունենայ իր դատին անհրաժեշտ փաս-տերը, արդարութիւնը փնտռելով ի վեր-ջոյ իր ծրագրած ցանկութիւնները իրա-կանացնելու համար:

Հայ դատով հետաքրքրուող մեր կազ-մակերպութիւնները պարտին Թրքական պաշտօնական տեսակէտը պարզող այս հատորէն օրինակ մը ունենալ գայն մեր վերոյիշած կերպով ջրելու եւ չէզոքացը-նելու համար: Պէտք է նենգամիտ հակա-ռակորդին դիմադրել փութով, ու պա-տասխանել մանաւանդ իր իսկ զէնքով:

Երկու Թուրք հեղինակները Արամ Ան-տոնեանի հրատարակած վաւերագրերը մի առ մի կը գննեն ու իբր թէ կը փաստեն թէ բոլորն ալ կեղծ են: Գրքին երկրորդ բաժնին մէջ իրենց պատրաստած կեղծ վաւերագրերուն նկարներն ալ կը ներկա-յացնեն իբր անառարկելի ապացոյց, բայց լարախաղաց դիտնականները, ըստ իրենց սովորութեան, միշտ կ'անդիտանան օ-տար, բայց պաշտօնական հանգամանք կրող աղբիւրները, որոնց երեք գլխաւոր-ները վերեւ յիշեցինք:

Թուրք պատմաբանները նոր «գտնուած եւ դեռ անտիպ» վաւերաթուղթերով իբր թէ կը փաստեն թէ հայ ժողովուրդի դահ-ճապետ Թալէաթ փաշա որքա՜ն փափ-կասիրտ եւ մարդասէր ղեկավար մըն էր որ աքսորի հրամանը տուած ժամանակ ամէն անհրաժեշտ միջոցներն ալ մտածեր ու ձեռք առեր է, եւ այս նոյնիսկ պատե-րազմի ժամանակ, որպէսզի տարագիր – ները «օդափոխութեան» երթալու չափ հանգիստ պայմաններու մէջ մինչեւ Տէր-Զօրի անապատները ճամբորդեն...

Հետաքրքրական գիրք մը: Ջերմօրէն կը յանձնարարենք մեր այն բոլոր հայ-կը յանձնարարենք մեր այն բոլոր հայ-րենակիցներուն որոնք Թրքական դաւեշտ-ներուն, եւ պատմական խեղաթիւրումնե-րուն ծանօթանալ կը փափաքին, ու մա-նաւանդ ալ կրնան պաղարիւնութեամբ մինչեւ վերջը ընթերցել:

(*) Les Archives du Génocide Arménien (Paris, 1986).

Հ.Բ.Ը.Մ.Ի ՅՕԱՄԵԱԿԻ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԵԱՆՑ ԱՌԹԻՒ

ՀԱԿԻՐՃ ՊԱՏՄԱԿԱՆ

Հ. Բ. Ը. Մ.ը հիմնուեցաւ 1906, Ապ-րիլ 15-ին Գահիրէի մէջ:

Պօղոս Նուպար Փաշա իր ապարանքը հրաւիրած էր քանի մը գաղափարակից բարեկամներ, ինչպէս՝ Եագուպ Արթին Փաշա, Գրիգոր Եղիայեան եւ Տոքթ. Ն. Տաղաւարեան ինչպէս նաեւ Ե. Աղաթօն պէյ եւ Մկրտիչ Անդրանիկեան:

Անոնք արդէն նախապէս քննած էին Պօղոս Նուպար Փաշայի մշակած ծրագի-րը ու ստորագրեցին առաջին ատենագը-րութիւնը, յայտարարելով, թէ «Ընկե-րութեան վարչական Ա. ժողովը բաղկա-ցած է տասը անդամներէ ու այդ օրուընէ սկսեալ ընկերութիւնը կազմակերպեալ հռչակուած է»:

Անդրանիկ կեդր. վարչ. ժողովի դիւանը կազմուած էր հետեւեալ կերպով. Պօղոս Նուպար Փաշա՝ ատենապետ, Եա-գուպ Արթին Փաշա եւ Երուանդ Աղաթօն պէյ՝ փոխ – ատենապետ, Տ. Մ. Անդրա-նիկեան՝ գանձապետ, Տոքթ. Տաղաւար-եան՝ ատենադպիր, իսկ անդամներ՝ Գր-իգոր Եղիայեան, Կարապետ պէյ Շէ-րիտճեան, Մկրտիչ Մարկոսոֆ, Առաքել պէյ Նուպար եւ Յովհ. Յակոբեան:

Իր կազմութենէն անմիջապէս ետք Միութիւնը ընդհանուր կոչ մը ուղղեց բարեսէրներու, պարզելով իր ծրագիրը, որ էր՝ աշխատիլ ժողովուրդին բարոյա-կան, ֆիզիքական ու մտաւոր, նաեւ ընտանեկան վիճակին բարւոքումին:

Հազիւ հիմնուած ան ինքզինքը դտաւ Կովկասի աղէտեալներուն ու Հայաստանի սովեալներուն առջեւ, ու փութացուց իր առաջին օգնութիւնները: Կը սատարէր նաեւ Մուշի Ս. Կարապետ, Առաքելոց վանքի, Վանի Ս. Գէորգ եւ Խարբերդի ամերիկեան որբանոցներուն: Ապա 1908-ի Օսմանեան Սահմանադրութենէն անմի-ջապէս ետք, որ յոյսի դուռը բացած էր, հասաւ Կիլիկիոյ աղէտը: Հ. Բ. Ը. Մ. փութաց իր պաշտպանութիւնը տարածե-լու Ատանայի ղեկ մնացած փլատակներու-րուն վրայ, եւ հազարաւոր վերապրող-ներու վրայ:

Առաջին երեք տարիներու ընթացքին Միութեան անդամներու թիւը յանգած էր 718-ի, եւ Ա. աշխարհամարտի նախօր-եակին արդէն բարձրացած 8500-ի. իսկ մասնաճիւղերը Աղեքսանդրիայէն եւ Պոս-թընէն ետք 152 հատ եղած էին:

Հայկական նահանգներու «Բարենորոգ-մանց» ծրագիրը հազիւ ընդունուած Պօ-ղոս Նուպար Փաշա Յայտարարութեամբ մը կը պատկերացնէր Հ. Բ. Ը. Մ.եան նոր ծրագիրը, որ կը կայանար յատուկ օժանդակութիւն տանելու մէջ մեր գիւ-ղացիներուն, անոնց սերմնցու, երկրա-գործական գործիքներ, հող, եւայլն, եւայլն հայթայթելով: Նոյնպէս Միու-թիւնը աւելի եւս պիտի ընդարձակէր իր մասնակցութիւնը դպրոցական ձեռնարկ-ներու մէջ:

Սակայն վերահաս պատերազմը կը յե-ղաշրջէ ամէն բան. մեծ մասով Թուր-քիոյ եւ Պալքաններու մէջ շուրջ 80 մաս-նաճիւղեր իրենց աւելի քան 5000 անդամ-ներով, կը քայքայուին: Անոնց պակա-սը կը լրացնեն Ամերիկայի ու Եգիպտոսի մասնաճիւղերը:

Նախ Փորթ Սայիտի հայկական գաղ-թավայրին մէջ, ուր փոխադրուած էին 5000-ի չափ քաջարի Մուսալեռցիներ, միութիւնը բացաւ ու վարեց «Սխուան» մանկապարտէզն ու վարժարանը, ապա արհեստանոց մը, որբանոց մը, այրիա-նոց մը, հանդերձատուն մը:

Փորթ Սայիտէն դուրս Հ. Բ. Ը. Մ. հիմնեց ու մատակարարեց գլխաւորապէս հետեւեալ հաստատութիւնները. – Կեդր. Հանդերձատուն եւ մթերանոց (Գահիրէ), Որբանոց, Հիւանդանոց եւ Ապաստանա-րան (Դամասկոս), Հիւանդանոց եւ «Բէ-լէկեան» ու «Սխուան» Որբանոցներ (Տէօրթ Եօլ), Հիւանդանոց, Որբանոց եւ Հանդերձատուն (Մերսին), Հիւանդանոց եւ Որբանոց (Հալէպ), Այդինեան Ար-հեստանոց (Ադանա), եւայլն: Մինչեւ 1921-ի վերջաւորութեան երբ տեղի ու-

1906 — Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՀԻՄՆԱԴԻՐՆԵՐԸ — ԳԱՀԻՐԷ

Գործ՝ Ա. ՍԱՐՈՒԽԱՆԻ
(Հ. Բ. Ը. Մ.ի յիսնամեակին առթիւ)

Պօղոս Նուպար փաշա, Կ. Շէրիտճեան պէյ, Եագուպ Արթին փաշա, Մ. Մարկոսոֆ պէյ, Հր. Եղիայեան, Եր. Աղաթօն պէյ, Մ. Անդրանիկեան, Առաքել Նուպար պէյ, Տոքթ. Ն. Տաղաւարեան, Յ. Յակոբեան:

Fonds A.R.A.M

...նեցաւ Կիլիկիոյ պարպումը այս գեղեցիկ կոթողները մի առ մի փակեցին իրենց դռները:

...նոյն թուականներուն (1920) Միութիւնը սկսաւ իր եղբայրական օգնութիւնը ուղղել նաեւ Հայաստան:

...ան հիմնուեցաւ գաղութահայ առաջին գիւղը՝ Նոր – Եւդոկիա. ապա երեք վարժարաններ, Երեւանի մէջ ակնաբուժարան, կաթնաբուժարան, մանկաբարձանոց: Միութիւնը լայնօրէն օժանդակեց նաեւ համալսարանին եւ ձեռնարկեց տիպար աւանի մը՝ Նուպարաշէնի կառուցումին:

×

Միութեան նախագահը եւ կեդր. վարչութեան ժողովի կարեւոր անդամներ Փարիզ փոխադրուած ըլլալով 1921, Մայիս 13-ին Գահիրէի ընդհանուր ժողովը որոշեց կեդր. վարչութեան ժողովը Փարիզ փոխադրել, իբրեւ Գերագոյն Խորհուրդ:

1928 Մայիսին տարիքին ու առողջական վիճակին բերմամբ Պօղոս Նուպար կը հրաժարի գործօն նախագահութենէ. բայց կեդր. վարչութեան ժողովը հանդիսաւոր նիստով մը 1928 Յունիս 1-ին զայն կը հռչակէ «Պատուակալ Նախագահ եւ Մեծ Բարերար»: Ան իր վերջին գրութեան մէջ (1930, Յունիս 18) Հ.Բ.Ը.Մ.եան 25-րդ տարեդարձին առթիւ կը գրէր. – «Մեր ժողովուրդին համար մեծ սիրով մը տոգորուած եւ քաղաքացիական պարտականութեան զգացումէն ներշնչուած՝ յօժարակամ նուիրեցի կեանքիս վերջին մասը հայկական դատին, իմ բոլոր ճիգերս գործադրելով յաջողութեանը այն անհուն աշխատանքին զոր ինքզինքիս հարկադրած էի: ... Սեմին վրայ վախճանին որուն մերձեցումը կը զգամ ամէն օր, կը մխիթարուիմ արդարեւ գիտնալով թէ կատարուած գործը ունայն եղած չէ եւ թէ իմ յաջորդներուս կողմէ միեւնոյն եռանդով յառաջ պիտի տարուի: Հ. Բ. Ը. Մ.ը հաւատարիմ իր աւանդութեանց, պիտի շարունակէ ժողովուրդին ու հայրենիքին մատուցանել այն ծառայութիւնները զոր իր գերագանցապէս հայրենասիրական նպատակը գծած է իրեն»:

Պօղոս Նուպար Փաշա իր մահկանացուն կը կնքէ 1930 Յունիս 25-ին: Նոյն տարուան Հոկտեմբեր 22-ին կեդր. վարչ. ժողովը նախագահ կ'ընտրէ Գալուստ Կիւլպէնկեանը (1930 – 1932). անոր կը յաջորդեն Զարեհ Պէյ Նուպար (1932 – 1940), Բժ. Պօղոս Քոլոլեան (1940 – 1942), Արշակ Գարակէօզեան (1942 – 1953) եւ 1954-էն ի վեր Ալեք Մանուկեան:

Կեդր. վարչութեան ժողովը 1942-ին հաստատուած է Նիւ – Եորք: Միութեան իրաւական կեդրոնը նախ Լօզան կը գտնուէր, ապա 1955-ին փոխադրուեցաւ ԱՄՆ, իսկ 1970-ին Լօզանի մէջ վերահաստատուեցաւ զուիցերական իրաւավիճակը:

1977-ին Միութիւնը աշխարհի 20 հայաշատ երկիրներուն մէջ ունէր 170 մասնաճիւղ (20 հազար անդամներով). 101-ը՝ ԱՄՆ, 24-ը՝ Եւրոպա, մնացեալը Լիբանան, Սուրիա, Ուրուկուէյ, Արժանթին եւ այլուր:

1960-ական թուականներու վերջերուն Հ. Բ. Ը. Մ. հանդէս եկաւ դպրոցաշինութեան լայն ծրագրով մը ու ԱՄՆ ու Գանատա հիմնեց ամէնօրեայ վարժարաններ:

Հայաշատ գաղութներու մէջ միութիւնը ունի ակումբներ, գրադարաններ, պարախումբեր, երիտասարդական մարզական, տիկնանց կազմակերպութիւններ, մշակութային ու կրթական յանձնախումբեր: Ունի նաեւ հրատարակչական ու մամուլ. Նիւ – Եորքի մէջ կը հրատարակուի իր պաշտօնաթերթը՝ «Յուշարար»ը, Փարիզ՝ նախ «Շինարար» ապա՝ «Նոր շինարար»ը եւ այլն:

Հ. Բ. Ը. Մ. ունի նաեւ շարք մը յատուկ հիմնադրամներ, որոնց մէջ առանձին տեղ մը կը գրաւէ «Ալեք Մանուկեան մշակութային հիմնադրամ»ը (1977-ին՝ 5 միլիոն տոլար):

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
«ՅԱՌԱՋ»Ը
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԵՈՒՐԻ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ՝ ՍԱՍՈՒՆՑԻ ԴԱՒԻԹ

Եուրի Վարդանեան պիտի նկարահանուի Սասունցի Դաւիթի դերին մէջ:

– Քանի մը տարի առաջ այս մասին պարզապէս կը խօսուէր, – գրոյցի ժամանակ ըսաւ ողիմպիական ախոյեանը, – իսկ այսօր առիթը ներկայացած է եւ ես տուած եմ իմ համաձայնութիւնը նկարահանուելու «Ճանապարհ դէպի Սասունցի Դաւիթը» կարճ ժապաւէնի մէջ, որ համամիութենական շարժանկարի հիմնարկի շրջանաւարտ, բեմադիր Գրիգորի Գարդուշեանի առաջին գործն է (բեմանիւթը՝ Արմէն Վաթեանի):

– Մանկութեանս օրերէն անմոռանալի յուշ մը կ'ուզեմ պատմել ձեզի, – կը շարունակէ Եուրի Վարդանեան: – Երբ փոքր էի, մայրս միշտ կը պատմէր Սասունցի Դաւիթի մասին: Այնքան մանրամասն լսած էի Դաւիթի ու Մսրա Մելիքի ծանօթ կռուի մասին, զոր գոց գիտէի: Ահա թէ ինչու, երբ ինծի առաջարկեցին նկարահանուիլ Սասունցի Դաւիթի դերին մէջ, ուրախացայ, քանի կ'իրականանար մանկութեանս օրերու երազը:

Շարժանկարին գլխաւոր հերոսը՝ Դաւիթ, դպրոցական է: Եուրիի նման ան ալ անվերջ կ'երազէ հանդիպիլ մեր ազգային հերոսին: Այդ զօրաւոր սէրն է պատճառը, որ երկար ճամբայ կտրելով, պատանի Դաւիթ վերջապէս կուգայ, կը հասնի Երեւան, կայարանամերձ հրապարակ: Ան կը տեսնէ փառահեղ իր Քուռկիկ Ջալալին հեծած Սասունցի Դաւիթը: Կարծէք պատանի Դաւիթի երազը կ'իրականանայ, տեղի կ'ունենայ անոր եւ սիրելի հերոսի հանդիպումը: Սակայն Դաւիթ կ'ուզէ աւելի մօտէն շփուիլ առասպելական իր անուանակիցին հետ, մտերմիկ զրոյցի բռնուիլ, պատմել իր անսովոր երազի մասին:

Ու երբ օրը կը մթննայ, պատանի Դաւիթ կը բարձրանայ յուշարձանի պատուանդանը, կը տեղաւորուի Քուռկիկ Ջալալի գաւակին: Արդէն գիշեր է, քունը կը յաղթէ պատանիի եւ ան իր սիրած հերոսին գիրկը կը քնանայ: Երազին մէջ Սասունցի Դաւիթի հետ միասին ան դարձեալ կը կռուի թշնամիներու դէմ: Կը յաղթէ անպարտելի թուացող Մսրա Մելիքը, նաեւ այն եօթգլխանի դեւին, որ նստած էր ջուրին ակը ու ծարաւի մատնած ժողովուրդը: Ցանկարծ երազին մէջ, ուրկէ ուր պատանիին ականջը կը հասնին մօր եւ դասընկերներու կանչերը: Կը սթափի երազէն, կը բանայ աչքերը եւ յուշարձանին շուրջ հաւաքուած բազմութեան մէջ կը տեսնէ մայրը եւ դասընկերները: Ոստիկանը մեծ դժուարութեամբ կ'իջեցնէ պատանին արձանին վրայէն:

– Նկարահանման վայրը ընտրուած է. Ջանգեզուրի լեռնաշխարհը, Դաւիթ Բէկի հռչակաւոր բերդը, – կը շարունակէ Եուրի Վարդանեան: – Առաջին անգամ պիտի նկարահանուիմ ժապաւէնի մէջ եւ այն ալ, այսպիսի պատասխանատու դերով: Այնպէս որ, նաեւ յանդգնութիւն, մեծ համարձակութիւն էր իմ կողմէ համաձայնիլ մարմնաւորելու համար մեր դիւցազնավէպի հերոսը:

Ս. ԳԵՈՐԳԱԿԵԱՆ

[illegible]

Կրօնական երաժշտութեան փառատօներու ազգային ընկերակցութիւնը կը կազմակերպէ հին միջերկրականեան սրբազան երաժշտութեան փառատօն մը, ուր տեղ կը տրուի միաստուածեան երեք մեծ կրօնքներուն. հրէութիւն, քրիստոնէութիւն եւ մահմետականութիւն: Փառատօնը սկսած է Նոյեմբեր 17-ին ու կը տեւէ մինչեւ Դեկտեմբեր 2:

Այս շրջանակին մէջ Մեծ Պահքի ու Աւագ Շաբթու երգեցողութեամբ եւ յայտագիր կ'ունենայ «Ակն» խմբակը, Նոյեմբեր 25 Երեքշաբթի, ժամը 20.30-ին, Սէն – Սէվրէն Եկեղեցիին մէջ, ղեկավարութեամբ Արամ Քերովբեանի:

ԼՈՒՐԵՐ ԼԻՈՆԻ ՇՐՋԱՆԷՆ

ՊԻՒԼԻՒՔԵԱՆ ԹԱՆԳԱՐԱՆ

Լա Մալմէզոն, այս է անունը այն շէնքին, հսկայ պարտէզի մը մէջ՝ ուր կը բնակէր Նափոլէոն Պիւլիւքեան: Ծշդենք որ ինքը չէր որ այդպէս մկրտած էր իր տունը:

Ծանօթ է որ Լիոնի հայ մեծահարուստը իր հսկայ հարստութիւնը կտակեց Fondation de France, պայման դնելով որ անոր կարգադրութեամբ, կազմուի Նափոլէոն եւ Լէա Պիւլիւքեան հիմնարկը՝ որ նպաստ բաժնէ գիտութեան աշխատողներու, արուեստի ծառայողներու եւ նաեւ էջմիածնական հաստատութիւններու, միութիւններու:

Իսկ Մալմէզոնը վերածուած է թանգարանի՝ ուր ներկայիս կը ցուցադրուին Նափոլէոն Պիւլիւքեանի սիրած մէկ նկարիչին, Մաքս Ծէօնտորֆի գործերը՝ բերուած հոն Լէօ Հավրի թանգարանէն:

Մալմէզոնը (Շամփաներ – օ – Մոն – տ'Օր, – 18 Թուրթ փողոց) բաց է հանրութեան, Զորեքշաբթիէն Կիրակի, ժամը 14-էն 18:

×

ԿԵԴՐՈՆԱՏԵՂԻ ՄԸ Հ. Մ. Ը. Մ.-Ի ՀԱՄԱՐ

Մինչեւ այսօր, Հ. Մ. Ը. Մ. Լիոն – Տէսինի չունի սեփական կեդրոնատեղի մը իր դիւանին եւ ժողովներուն համար:

Ակումբի մը համար՝ որ կը հաշուէ մօտ երկու հարիւր գործօն անդամներ, այդ պակաս մըն է զոր վարչութիւնը կը փափաքի ի վերջոյ վերցնել: Նոր նախագահը, Սերժ Մալճեան անհրաժեշտ կը նկատէ սեփական հաւաքատեղի մը ունենալը: Ծրագիր կայ գնելու Տէսինի Հայոց Թաղին մէջ տուն մը՝ որ կը պատկանի Բարեգործականին: Կը փնտռուին բնականաբար մեկենասներ:

×

ՎԻԳԷՆ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Ծանօթ երգիչ Վիգէն պիտի ներկայանայ Լիոնցիներուն Կիրակի, Նոյեմբեր 23, Ազգային Տան սրահին մէջ, 40, Արմէնի փողոց, ուր Հ. Յ. Դ.եան տեղական կազմակերպութիւնները կը սարքեն ճաշ մը, կուսակցութեան 96-րդ տարեդարձին առթիւ:

×

ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Լիոնի Հայ Մշակութային Ընկերակցութիւնը՝ որուն գլխաւոր վարիչն է Պր. Գեղամ Կանանեան, շրջապատուած քանի մը անձնուէր ընկերներով, 86 – 87-ի տարեշրջանը պիտի բանայ նուագահանդէսով մը՝ որ առիթ պիտի տայ ծանօթանալու լիբանանահայ Պօղոս Ճէլալեանի ստեղծագործութիւններուն: Պր. Ալեքս Սիրանոսեան, տնօրէն Ռոմանի երաժշտանոցին պիտի ներկայացնէ անոր գործերուն նուիրուած առաջին ձայնապնակը:

Բայց երեկոյթին գլխաւոր դերակատարները պիտի ըլլան Ցամիկ Սիւրմէլեան (դաշնակ) եւ Ֆրանք Աժիէ (ջութակ): Յայտագրին մէջն են Մոցարթ, Շուման եւ նաեւ՝ Սարեան, Մանսուրեան եւ, բնականաբար, Ճէլալեան:

Երեկոյթը տեղի կ'ունենայ Ազգային Տան սրահին մէջ, Ուրբաթ, Նոյեմբեր 28, ժամը 20.30-ին: Տոմսակի վաճառում չկայ: Պիտի խնդրուի միայն, մուտքին, ծախսերու մասնակցութիւն մը:

ՎԱՂԻՆԱԿ ՄԻՍՔՃԵԱՆ

– ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ –

ԹՈՐՈՆԹՈՅԻ Թէքէեան Մշակութային Միութեան «Վահէ Թընկըր» սրահին մէջ, Հոկտեմբեր 4-ին, տեղի ունեցած է գեղարուեստական երեկոյթ մը: Բացումը կատարած է Շաւարշ Ահարոնեան: Յայտագիրը բաղկացած է մեներգներէ, արտասանութիւններէ եւ ելեկտրական երգեհոնի վրայ նուագներէ, մեկնաբանութեամբ Շ. Ահարոնեանի:

×

ՄՈՆՐԷԱԼԻ Թէքէեան Կեդրոնին մէջ, Հոկտեմբեր 24-ին, բացումը կատարուած է նկարիչ Պերճ Միսաքեանի գործերու ցուցահանդէսին: Բնանկարիչ մըն է Միսաքեան, որուն ներշնչման աղբիւր են Քէպէքի բնութեան պատկերները, գիւղական տեսարաններ, բուսական աշխարհը, հոսող ջուրերը եւայլն: Իր գործերէն շատեր կը գտնուին քանատական ցուցասրահներուն մէջ, նոյնիսկ Էռ – Քանատայի օդանաւներուն մէջ, որպէս նմոյշ քանատական նկարչութեան:

×

ԼՈՍ – ԱՆՃԸԼԸՍԻ Ֆերահեան Վարժարանի «Աւետիսեան» սրահին մէջ, Հոկտեմբեր 26-ին, տօնուած է Հայ Մշակոյթի Օրը: Բացումը կատարած է յանուն Համազգայինի Շրջանային Վարչութեան Գուրգէն Գասապեան: Բանախօսած է Փրոֆ. Շաւարշ Թորիկեան, որ շեշտելէ ետք հայ մշակոյթի դերը մեր պատմութեան մէջ եւ անդրադառնալով այն իրողութեան՝ որ «Սփիւռքի ցրուած հայկական մեր փոքրամասնութիւնները կը վերածուին կրօնական համայնքներու, եթէ կորսնցնեն իրենց մշակոյթը», աւելցուցած է. – «Պէտք է մտածել Լոս – Անճըլըսը վերածել Նոր Լիբանանի: Այս երբեք չի նշանակեր թէ կ'ուզենք պարպել Լիբանանը: Պէտք է հոն, Միջին – Արեւելքի հայութիւնը կառչած մնայ հայրենամերձ հողերուն: Լոս – Անճըլըսը դառնալով հանդերձ Սփիւռքի մեծագոյն մեր գաղութը իբրեւ թիւ, կը պակսի անոր՝ նկարագիր: 30-ական թուականներու Լիբանանն է այստեղ, իր Հայրենակցական Միութիւններով, վէճերով, կռիւներով: Լիբանանը անկէ աւելին հասունցաւ»: Հանդիսութեան աւարտին ներկաները այցելած են հայ գիրքերու ցուցահանդէս – վաճառքը, որուն մասնակցած են հայկական չորս հրատարակչատուներ:

×

ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԻՈՅ Տիգրան Երկաթ Մշակ. Միութեան վերանորոգուած «Տ. Ալեքսանեան» սրահին մէջ, Հոկտեմբեր 12-ին, նշուած է Թարգմանչաց Տօնը: Բացումը կատարած է Պերճ Փալանճեան: Գեղարուեստական յայտագրին մասնակցած են Միութեան հիմնած երաժշտական նուագարաններու եւ բեմապարի դասընթացքներու հետեւող աշակերտները: Բանախօսած է Գահիրէի Գալուստեան վարժարանի փոխ – տեսուչ Յակոբ Համբիկեան, որ անդրադառնալէ ետք Տիգրան Երկաթի 80-ամեայ գործունէութեան, պատմականը ըրած է հայ մատենագրութեան եւ շեշտած Թարգմանչաց արժէքը: Փակման խօսքը արտասանած է Գրիգոր Քհնյ. Օհանեան:

Fonds A.R.A.M

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տիկին Էլիզ Տարօնեան, զաւակներն ու թոռը իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք փոխան ծաղիկի նուէրներով, անձամբ թէ գրաւոր մասնակից եղան իրենց սուգին՝
ԳՐԻԳՈՐ ՏԱՐՕՆԵԱՆԻ
ցաւակցիկ մահուան առթիւ:

Ս· ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՇԱՒԻԼ

Կիրակի, Նոյեմբեր 23, յաւարտ պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի եկեղեցւոյ երաժշտապետ՝
ՆՇԱՆ ՍԵՐԳՈՅԱՆԻ
մահուան չորրորդ տարելիցին առթիւ, ինչպէս նաեւ եկեղեցւոյ հանգուցեալ — դպիրներուն՝ Համբարձում Ֆըչըճեանի, Փիլիպպոս Օհաննեանի, Գրիգոր Աւագեանի, Փանոս Փանոսեանի, Միսաք Երանեանի, Լեւոն Համբարձումեանի եւ Յարութիւն Փափազեանի հոգիներուն հանգստեան համար:

Ի գիտութիւն անոնց յիշատակը յարգողներուն:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Ժաք Սաճեան իրենց զաւկին՝ Մարք Սաճեանի եւ Օրիորդ Սոնիա Պօղոսեանի ամուսնութեան ուրախ առթիւ Սէն — Ժերոմի Կապ· Խաչի մասնաճիւղին 500 Ֆ· նուիրած են:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՎՕ — ԱՆ — ՎԸԼԷՆ· — Այրի Տիկին Վարդան Խրիմեան եւ զաւակները իրենց խորին ցաւակցութիւնները կը ներկայացնեն Տէր եւ Տիկին Ֆիլիփ Պօյաճեանի եւ ընտանիքին իրենց կրած ծանր կորուստին առթիւ:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Այրի Տիկին Վարդան Խրիմեան 500 Ֆ· կը նուիրէ «Յառաջ»ին իր ամուսնոյն Վարդան Խրիմեանի յիշատակին:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկին Մարկրիթ Ինճէեան, Հայկակ Ծատուրեանի մահուան առթիւ՝ փոխան ծաղկեպսակի 200 Ֆ· կը նուիրէ «Յառաջ»ին:

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE
organise
STAGE de DANSE
direction : HAGOP KALFAYAN
Thème : DANSE GEORGIENNE
Dimanche 23 Novembre
toute la journée
Débutants - moyens - avancés
participation
Inscriptions : 9, rue de Madrid
Tél. : 43 76 55 89

COMMUNIQUÉ

L'Association «ARTISTES PLASTICIENS ARMENIENS DE FRANCE» régie par la loi du 1er Juillet 1901 paru au Journal Officiel du 30 Juillet 1986) vient de se constituer.

Cette Association a pour but de :

— Rassembler les artistes plasticiens d'origine arménienne de France, sans distinction de tendance esthétique, politique, idéologique ou philosophique.

— Faire connaître au grand public, les œuvres de ses artistes en France et hors de France.

— Faire connaître en France, les œuvres des artistes d'origine arménienne vivant et créant hors de France.

— Favoriser les échanges mutuellement enrichissants entre les cultures française et arménienne.

Elle invite tous les artistes plasticiens d'origine arménienne de France, à se faire connaître, ainsi que les associations et centres culturels, en vue d'expositions.

Le siège social est fixé au 16 bis, avenue de la Motte Piquet, 75007 Paris.

Pour tous renseignements, contactez le Président de l'Association : Khatchig KAZANDJIAN au 43 84 31 22

×

L'Association
«ARTISTES PLASTICIENS ARMENIENS DE FRANCE»
présente
les œuvres de ses membres
pour leur première exposition collective
au
Centre Culturel ALEX MANOOGIAN
118, rue de Courcelles — 75017 PARIS

Cocktail d'inauguration
le mardi 25 Novembre
à partir de 18h 30.

Exposition du mercredi 26 Novembre
au samedi 6 Décembre
Tous les jours de 18 à 21 heures,
sauf le dimanche

Ս· ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Կիրակի, Նոյեմբեր 23-ին, Փարիզի Ս· Յովհաննէս — Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի հանդիսաւոր Պատարագ:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԳԻՒՏ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ
Առաջնորդ Հայոց Փարիզի

Պատարագը կ'երգուի քառաձայն՝ Մարսէյլի Սրբոց Թարգմանչաց Սահակ - Մեսրոպ Մայր Եկեղեցւոյ երգչախումբին կողմէ, ղեկավարութեամբ Խաչիկ Երլմազեանի:

— Կ Ո Չ —

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ
ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ· — Վասպուրականի, — Յաղթական, — Հերոսամարտի 72-րդ տարեդարձը տեղի պիտի ունենայ Ապրիլ 12, Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան «Վասպուրական» սրահին մէջ:

Հերոսամարտի տօնակատարութիւնը նուիրուած է մեծ հոգեւորական Խրիմեան Հայրիկի մահուան 80-ամեակին:

Կեդրոնական վարչութիւնս որոշած է «Խրիմեան Հայրիկի յիշատակը յաւերժացնելու համար հիմնել «Խրիմեան հիմնադրամ փոնտ» որուն միջոցաւ պիտի պահուին հայկական դպրոցներու մէջ սաներ, եւ միեւնոյն ժամանակ օգնութիւն պիտի կատարուի կրթական եւ գրական ձեռնարկներու:

Ուստի, կոչ կ'ընենք ֆրանսահայ գաղութի բոլոր մեր հայրենակիցներուն, զօրավիգ կենալու այս պատուաբեր եւ օգտակար ձեռնարկին իրենց նիւթական սրտաբուխ նուէրներով: Նուիրատուներու ցանկը կը յայտարարուի «Յառաջ»ով:

Դրամական առաքումները պէտք է ըլլան հետեւեալ հասցէին· —

UNION DE VAN
Mr Gracian
40, ave. de la Petite Suisse
13012 **Marseille** ***France***

Կանխայտ շնորհակալութիւններով՝

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ
ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ
ԿԵԴՐ· ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
(Կնիք)

OPTIMA TOURS

VOYAGE EN ARMÉNIE

Au départ de PARIS via Moscou : 5.800 Frs.
du 27.12.86 au 10.01.87

Renseignements et inscriptions :
OPTIMA TOURS — 12, RUE VIGNON — 75009 PARIS
Tél. : 47 - 42 - 10 - 35

Au départ de MARSEILLE via Moscou : 5.970 Frs.
du 27. 12. 86 au 09. 01. 87

Renseignements et inscriptions :
Monsieur ALEXANIAN
11, RUE DU BASSIN — 13012 MARSEILLE
Tél. : 42 - 83 - 31 - 55 / 91 - 93 - 04 - 90

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Ա Ր Ա Հ Ե Տ

Ֆրանսահայ Գրողներու Ընկերակցութեան ԳՐԱԿԱՆ — ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ պարբերականի թիւ 11-ը, 52 էջ:

ԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՈՒՆԻՆ՝

Ասատուրեան Յ· Յակոբ, Բիւզանդ — Վաղինակ, Գալուստ Խանենց, Գալուստեան Հերմինէ, Գալֆաեան — Փանոսեան Հիլտա, Զանգու Ս· Ք·, Թորանեան Թորոս, Թօփալեան Նաշարէթ, Կարապենց Յակոբ, Մարգարեան Մարօ, Մըխիթարեան Սերովբէ, Մոմճեան Յակոբ, Պարիկեան Հայկ, Պալեան Տիգրան, Ջըրբաշեան Եդուարդ, Սարինեան Սերկէյ, Սոփոկլեան Լեւոն, Տատրեան Ատրինէ, Փիլիկեան Յովհաննէս:

Փափաքողները կրնան ստանալ վարչութեան անդամներէն եւ կամ՝ ուղղակի գրելով՝

SOCIETE DES GENS DE LETTRES ARMENIENS DE FRANCE
B. P. 98.09 75421 Paris CEDEX 09

«Արահետ»ը չի՛ վաճառուիր, կը նուիրուի միայն· դուք ալ, մի՛ մոռնաք զօրավիգ կանգնելու անոր:

Մեր չէք փոստալի թիւ է՝
C.C.P. PARIS 12 360 50 N

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
56-ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹԸ

Կիրակի, Մարտ 1-ին, կէսօրէ վերջ ժամը 2·30-ին:

Սալ Տը Լա Շիմի

Կ. Ս. Մ.
ԿՐԹԱԹՈՇԱԿԻ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

1986 – 1987 տարեշրջանի հարցարանները ստանալու համար կրթաթոշակի թեկնածուներէն կը խնդրուի գրաւոր կերպով դիմել մինչեւ Նոյեմբեր 30:

LES ANCIENS DU LYCEE GUETRONAGAN
151, rue Montmartre - 75002 PARIS

«ՅԱՌԱՋ»Ի
ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆԸ
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1ԷՆ

Մահազդ	350	(415,10)
Հոգեհանգիստ	250	(296,50)
Շնորհակալիք	250	(296,50)
Հարսնիք, նշանտուք	300	(355,80)
Ծնունդ	300	(355,80)

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 18,60% Թէ·Վէ·Ա· (տե՛ս փակագծի մէջ ընդհ· գումարը):

Այս գիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդերու, մինչեւ մէկ քառորդ սիւնակ (25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8րդ (12-13 տող) մնացեալին:

Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել թերթին վարչութեան:

Կ ի լ ի կ ի ա

— *CONFERENCE ET PROJECTION* —
de
Claude MUTAFIAN

La Cilicie Arménienne

le Samedi 22 Novembre à 20 heures 45

EGLISE ARMENIENNE
Salle S. Balabanian
6, rue Père Komitas — 92370 Chaville
Entrée libre

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հայկական Ծնունդի ընտանեկան երեկոյթ Յունուար 10, կազմակերպուած՝ Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղի կողմէ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Վասպուրականի Յաղթական Հերոսամարտի 72-րդ տարեդարձի տօնակատարութիւնը Ապրիլ 12-ին «Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան» «Վասպուրական» սրահին մէջ, նուիրուած Խրիմեան Հայրիկի մահուան 80-ամեակին:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Վիէնի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամ — անդամուհիները, գաւաթ մը թէյի շուրջ· Նոյեմբեր 21, Ուրբաթ, երեկոյեան ժամը 8-ին, Մշակոյթի Տուն:

ՍԱՄՈՒԷԼ — ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ
ՎԱՐԺԱՐԱՆ

- Տ Օ Ն Ա Ծ Ա Ռ -
Կիրակի, Դեկտեմբեր 14-ին

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

Fonds A.R.A.M

ՈՒՐԲԱԹ
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
21

VENDREDI
21 NOVEMBRE
1986

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Directrice: Arpik Missakian

Tel.: (1) 47. 70. 86. 60 — Telex: HARATCH 280 868 F
C.C.P. Paris 15069-82 E — 51027317 A R. C. Paris

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 600 Ֆ. — Վեցամսեայ : 310 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 700 Ֆ. — Հատը : 4,00 Ֆ.

LE NUMERO : 4,00 F

61րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 16 362
Fondateur: SCHAVARCH MISSAKIAN
61e ANNÉE — No 16.362

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՈՐՊԷՍԶԻ ՀՈՎԸ ՉԱՌՆԷ ՉՏԱՆԻ

1986–ի սկզբնական ամիսներէն ի վեր, Հայ Բարեգործական Ընդհ. Միութիւնը, գաղութէ գաղութ, կը նշէ իր ութսունամեակը, զանազան հանդիսութիւններով, ի մասնաւորի ճաշ – պարահանդէսներով:

Փարիզը ընտրուած էր որպէս հանդիսավայրը, ոչ միայն գլխաւոր տօնակատարութեանց, գեղարուեստական որակաւոր երեկոյթով մը, այլեւ տարեկան ընդհ. ժողովին, ինչ որ առիթ կուտար նաեւ որ Ֆրանսա ժամանեն տարբեր երկիրներէ պատգամաւորներ, լիազօր անդամներ եւ հիւրեր:

Անկասկած, Բարեգործականը, համա – գաղութային մեր կարեւորագոյն կազմակերպութիւնն է, որու ուսին բեռը, տարուէ տարի կը ծանրանայ, համապատաս – խան սփիւռքեան մեր հոգերու ծաւալման, իբրեւ հետեւանք նաեւ Լիբանանի եւ Պարսկաստանի մեր գաղութներուն ապրած տագնապին:

Համագաղութային, բայց ոչ, դժբախտաբար, համազգային՝ հակառակ իր կոչումին, Բարեգործականը չյաջողեցաւ, սակայն, ժողովրդական կազմակերպութիւն մը ըլլալ – թերեւս ալ չուզեց – ու միշտ այն տպաւորութիւնը թողուց, որ կը մնայ դասակարգի մը մենաշնորհը եւ որոշ [illegible]այնութեան մը խորհրդանիշը: Ասիկա պատճառ եղած է, որ շատեր խրտչին անոր մօտենալէ եւ միշտ վերապահ մնան, նոյնիսկ, երբ վերջին տարիներուն, Պր. Ալեք Մանուկեանի հովանիին ներքեւ, Միութիւնը աւելի լայնախոհ ընթացք բռնեց եւ հրէի ու հեթանոսի նուազ հարցեր դրաւ նպաստներու եւ յատկացումներու իր գործունէութեան մէջ:

Մեր նպատակը չէ, այսօր, քննադատական ոգիով մօտենալ ութսունամեայ իր հաշուեկշիռին, ոչ ալ քրքրել անցեալը: Կարեւորը այսօրն է, և մանաւա՛նդ վաղը:

Տարեդարձները կուգան ու կ՚անցնին եւ շքեղ հանդիսութիւնները, ճոխ ընդունելութիւններու մսխումները չեն արդարացուիր, եթէ նման առիթներով, մնայուն գործ մը չտեսնուի:

Բարեգործականը իր ութսունամեակին հետքը պէտք է թողու նոր ու կենսական բնոյթ ունեցող ձեռնարկով մը: Այս առընչութեամբ, յիշեցինք Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին ի պատիւ տրուած ճաշը, Փարիզ (1984, Յունիս 12), որու ներկայ էր նաեւ Պր. Ալեք Մանուկեան: Հայրապետը կուգար Հարաւային – Ամերիկայէն, խանդավառուած իր տեսած դպրոցներով ու աշակերտութեամբ: Իր ելոյթին ընթացքին, հաստատելով այն դառն իրողութիւնը, թէ որքան ալ ցանկալի նկատուի զգացական տեսակէտէն, պէտք է իրատես եւ պայծառատես ըլլալ դէպի ապագան եւ գիտակցիլ թէ գաղութային մեր հայկական կեանքը մնայուն երեւոյթ պէտք է ընդունիլ, Կաթողիկոսը կը թելադրէր ուսուցիչ պատրաստող հիմնարկ մը ստեղծել ու խօսքն ուղղելով Պր. Մանուկեանի, կ՚աւելցնէր թէ Բարեգործականը կրնար նման նախաձեռնութիւն մը ստանձնել:

Արդարեւ, այսօր շատ կը խօսուի դպրոցայինութեան մասին ու կը թուի որ ոչ ոք կը խորհի թէ ո՞վ պիտի դասաւանդէ այդ դպրոցներուն մէջ: Ուսուցիչի տագնապը մեծ է, ու եթէ ասոր ճարը չգտնուի, անյապաղ, աւելորդ կը դառնան եղած եւ ծրագրուած դպրոցները: Հարկ է իրատես ըլլալ, անդրադառնալ որ լեզուն կը նահանջէ նաեւ որակաւոր ուսուցիչներու պակասէն: Կը խորհինք թէ Բարեգործականը լաւագոյնս նշած կ՚ըլլայ իր 80–ամեակը, նման ծրագրի մը իրագործումով:

Որպէսզի այս բոլոր հանդիսութիւնները իմաստ առնեն: Որպէսզի հովը չառնէ չտանի:

«ՅԱՌԱՋ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐՈՒՆ ՀԵՏ

ԹՈՒՐՔԻԱ ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻՆ

Եւրոպայի Խորհուրդին 79–րդ նստաշրջանը կը գումարուէր Նոյեմբեր 19 – 20 Թուականներուն Ստրազպուրկի մէջ. այս նստաշրջանին նախագահութիւնը կը վարէ Թուրքիա: 1980ի պետական հարուածէն ի վեր առաջին անգամն է այս, ուր Թուրքիա կը կոչուի պատասխանատու պաշտօնի մը միջազգային կազմակերպութեան մը մէջ:

Եւրոպայի Խորհուրդը հիմնուած է 1949–ին Ու. Չըրչիլի նախաձեռնութեամբ. այսօր ունի, բոլորն ալ Արեւմտեան Եւրոպայէն, 21 անդամ երկիրներ: Համագործակցութիւնը, կազմակերպուած միջկառավարական հիման մը վրայ, երկու մակարդակ կը ներկայացնէ հոն. նախարարական եւ խորհրդարանական: Այս Խորհուրդին հիմնական ձեռնարկը եւ իր վարկին խորհրդանիշը կը մնան 1950–ին ընդունուած, Մարդկային Իրաւանց եւրոպական պայմանագրութիւնը: 1967ին գնդապետներու Յունաստանը, հարկադրըւած էր հեռանալ անդամակցութենէ, այն առարկութեամբ, որ երկրին ներկայացուցած պայմանները հաշտ չէին վերոյիշեալ պայմանագրութեան: Իսկ 1980 Սեպտեմբերին Խորհուրդը աւելի մեղմ վարուեցաւ Թուրքիոյ հանդէպ: Հակառակ զանգուածային ձերբակալութիւններու, դատավարութիւններու, չարչարանքին, ըսպանութիւններու, Անգարա երբեք չվըտարուեցաւ Ստրազպուրկէն ոչ ալ հիւսիսային – Կիպրոսի գրաւումին պատճառաւ: 1984–ի ընտրութիւններէն ետք զօր. Էվրէնի համաձայնութեամբ վարչապետ Թ. Էօզալ իր երկիրը բաւականաչափ ժողովրդավար դարձած նկատեց ու պահանջեց Եւրոպայի Խորհուրդին նախագահութիւնը: Ու շնորհիւ բարեկամ մայրաքաղաքներու բանեցուցած ճնշումին՝ – Ուաշինկթըն, Պոն, Լոնտոն եւ ապա, 1986 Մայիսէն ետք նաեւ Փարիզ, – Անգարայի փափաքին գոհացում տրուեցաւ:

1984–ին Խորհուրդի նախագահութիւնը, կէս – զինուորական Թուրք ղեկավարներուն համար կը նշանակէր իրենց վիճակին վերջնական նուիրագործումը Եւրոպայի կողմէ: Այսօր, յայտնապէս տարբեր է կացութիւնը: Անգարա կը շարունակէ որպէս թիրախ մնալ, մարդասիրական ընկերակցութիւններու, յատկապէս Էմնըսթի Ինթըրնէշընըլի համար: Հոն կը շարունակուին քաղաքական դատերը, քաղաքացիական իրաւունքներու սահմա – նափակումը, եւ սպանութիւններ:

Այս տուեալներով Թուրքիոյ նախա – գահութիւնը փշոտ խնդիր մըն է Խոր – հուրդին համար: Անդամներ գոհ չեն, յատկապէս անոնք, որոնք դիւրազգած են մարդկային իրաւունքներու հարցին: Յառաջիկայ Յունուարին Նախարարաց յանձնախումբը Թուրք նախագահին գըլխաւորութեամբ պէտք է քննարկէ Մարդկային իրաւունքներու եւրոպական յանձնախումբին կողմէ պատրաստուած տեղեկագիրը, Կիպրոսի հիւսիսային շրջանին գրաւումին մասին:

Տեղեկագիրը, որուն բովանդակութիւնը առ այժմ գաղտնի կը պահուի, շատ խիստ կը թուի ըլլալ Թուրք գրաւող ուժերու եւ Թուրքիոյ վարչաձեւին հանդէպ:

Թուրքիոյ նախագահութիւնը Եւրոպայի Խորհուրդին, Անգարան կը դնէ դըժուարին դրութեան մը դիմաց: Ինչպէս կը գրէ «Էքոնոմիսթ» թերթը, Անգարա վեց ամիս ունի ցոյց տալու թէ կարող է իւրացնել եւրոպական ժողովրդավարութեան չափանիշերը երկու կարեւոր մարզերէ ներս. Մարդկային իրաւունքները ու Կիպրոսի հարցը: Չյաջողելու պարագային Թուրքիա կը կորսնցնէ «21»երու դէմ պաշտպանած վստահութեան դրաւը: Ինչ որ շատ ծանր հարուած մը կ՚ըլլայ Եւրոպայի Խորհրդարանին «Մարդկային իրաւունքներ»ու յանձնախումբին մօտ ձգել ուզած իր տպաւորութեան տեսակէտէն:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱԽԱՐԱՐ ՇԱԼԱՆՏՈՆԻ ծրագիրը բանտերու վերաբերեալ ընդունուեցաւ Նախարարաց Խորհուրդին կողմէ, հակառակ կարգ մը ընդդիմութիւններու, ոչ միայն ձախին այլեւ մեծամասնութեան մէջ: Շալանտոն կ՚ուզէ անհատական ձեռնարկութիւններու յանձնել նոր բանտերու շինութիւնն ու մատակարարութիւնը: Նախագահ Միթերան, իրաւացի կերպով, դէմ արտայայտուեցաւ, անընդունելի գտնելով որ պատժական դրութեան կիրարկումը պետական իշխանութիւններուն ձեռքը չըլլայ: Շալանտոնի պատճառաբանութիւնն այն է, թէ ներկայիս բանտերը այնքան խճողուած են, որ կարելի չէ այս ձեւով շարունակել եւ որովհետեւ Պետութիւնը դրամ չունի, արագօրէն բանտեր շինելու, ուրեմն հարկ է անհատական հաստատութեանց դիմել: Պետութեան Խորհուրդն ալ հակասահմանադրական գտաւ:

ՆԵՐՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐԸ բնակչութեան կը դիմէ, մատնութեան հրաւէր կարդալով: Ֆրանսայի պատերը պիտի զարդարուին Աքսիոն Տիռէքթի անդամ 2 կիներու նըկարներով եւ մէկ միլիոն Ֆրանք ալ պարգեւ կը շնորհուի ոեւէ մէկուն, որ տեղեկութիւններ տայ թոյլ տալով անոնց ձերբակալութիւնը:

ԹԵՀՐԱՆԻ ձայնասփիւռը Նոյեմբեր 17, Երկուշաբթի իրիկուն Թրքերէն լեզուով հաղորդումի մը ընթացքին ԱՄՆ կոչած է «սատանայ» մը, իսկ Թուրքիան ու Եգիպտոսը՝ սատանային ծառաները: Թեհրանի ձայնասփիւռը աւելցուցած է, որ գերպետութիւններու դէմ կանգնող միակ երկիրն է Իրան, եւ եթէ նոյն քաջութեան տէր մէկ քանի այլ երկիրներ ալ գտնուին, աշխարհակալ Պետութիւնները կը հարկադրուին այդ շրջանէն իրենց ձեռքը քաշելու:

ԼԻԲԱՆԱՆԵԱՆ ոսկին երկու վերջին շաբաթներուն, 40% եւս կորսնցուցած է իր արժէքէն, երկրին տնտեսական վիճակը քիչ մը աւելի ծանրակշիռ դարձնելով: Ըստ օտար դէտերու, ներկայիս, Լիբանանի մէջ, ամսական նուազագոյն աշխատավարձքը թոյլ կուտայ օրական 2 ծրար գլանիկ եւ 2 գաւաթ սուրճ վճարել: 12 տարի ետք, աղքատութիւնը տարածուեցաւ Լիբանանի մէջ: Համրայի պէս տեղ մը, որ նախապատերազմեան Շան – զ՚էլիզէն էր Պէյրութի, ոմանք գիշերուան կը սպասեն, որպէսզի աղբամաններէն ուտելիք ժողվեն: Հիւսիսային – Լիբանանի մէջ, յուսահատ հայր մը ծախու հանած էր իր ութ զաւակները (Սաուտի – Արաբիայէն մէկը գնած է): Գիները այնքան յաւելում կրած են, որ Լիբանանցիներու մեծ մասը ստիպուած տեղական – խարգախուած – ուիսքին կը խմէ: Մէկ շիշը 355 լիբանանեան ոսկիի հասած է:

ՄԱՐՏԻՆԻ (հարաւ - արեւելեան Թուրքիա) նահանգապետը հերքած է Թեհրանի ձայնասփիւռին լուրը, ըստ որուն Իրաք – Թուրքիա ճամբան կտրուած է: Շեշտած է թէ երկու երկիրներու միջեւ երթեւեկը բնականոն վիճակի մէջ է, հակառակ քիւրտ «ապստամբներու» յարձակումներուն Թրքական բեռնատար կառքերուն վրայ: Պարսիկները ըսած էին թէ իրանեան ուժերը եւ Պաղտատի ընդդիմադիր Քիւրտերը յաջողած էին տէր դառնալ այդ ճամբուն, արգիլելով երթեւեկը:

ՊԷՅՐՈՒԹԻ արեւմտեան շրջանը, յարձակում մը գործուած է լիբանանեան կեդրոնական դրամատան վրայ: Արարքին տէր եղած է գաղտնի խմբակ մը՝ «Սեւ լուսաններ (Լէնfս), ժողովուրդին ուժերը», որ կ՚ուզէ հաշիւը մաքրել չահագործողներուն, որոնք հոս հասցուցած են լիբանանեան դրամը:

ՊԱՊԸ նորէն ճամբայ ելաւ, ամէնէն երկար շրջապտոյտը կատարելու համար: Սկսելով Պանկլատէշէն, Յովհ. Պօղոս Բ. պիտի այցելէ. – Սինկափուր, Ֆիճի, Նոր-Զելանտա, հուսկ՝ Աւստրալիա, ընդհանուր ձեւով 17 քաղաք պիտի հանդիպի, վերահաստատելու նպատակաւ քրիստոնեաներու խօսակցութիւնը մահմետականներուն հետ: Տաքքա ժամանեց, առջի օր, մայրաքաղաքը երկրի մը, ուր կ՚ապրին 174 հազար կաթողիկէներ եւ ութսուն միլիոն մահմետական:

ՓԱԹՐԻՔ ՏԷՎԷՃԵԱՆ պաշտպան փաստաբանն էր Ներքին նախարարին, Փարիզի քաղաքային դատարանին առջեւ, ընդդէմ Միշէլ Փոլաքի, որ իր մէկ երեկոյթին ընթացքին, երբ Փասքուա նոր նշանակուած էր, հատուած մը կարդացած էր «Տ քոմ տոռկ» գիրքէն, ուր ակնարկութիւն կար Փասքուայի անցեալի յարաբերութիւններուն Մարսէյլի ոչ յանձնարարելի մարդոց հետ, երբ Առեւտրական նախկին տնօրէն էր Ռիքառի մօտ: Գիրքը 73–ին լոյս տեսած է եւ ըստ Տէվէճեանի, եթէ անուանարկութեան դատ չէ բացած, պատճառն այն է որ 3 ամսուան պայմանաժամէն ետք է, որ գիրքին գոյութեան տեղեկացած է: Փոլաքի փաստաբանն է Իվ Բուրնօ: Վճիռը՝ Յունուար 7–ին:

ՍԻՏԱՆ շատ մեծ համեմատութիւններ կ՚առնէ եւ համաճարակի բնոյթ ստացած է արդէն: Ֆրանսայի մասնագէտը՝ տոքթ. Մոնթինեէ ահազանգ կը հնչեցնէ եւ կոչ կ՚ընէ հանրային իշխանութեանց, որպէսզի ժամ առաջ ձեռնարկեն հետազօտութեան կեդրոնի հաստատման, այլապէս շատ ծանր են հետեւանքները: Արդէն իսկ որոշ է, որ Միացեալ – Նահանգներու մէջ 1987–ին հարիւր հազարաւորներ պիտի մեռնին սիտայէն, այսինքն սիտային զոհերը շատ աւելի պիտի ըլլան քան կառքի արկածներու: Բժիշկը կը զգուշացնէ մանաւանդ անոր համար, որ այլեւս միասեռականներու կամ թմրեցուցիչի մոլիներու մենաշնորհը չէ:

ENCYCLOPEDIE MONDIALE
DES MINORITES

LA FORCE DES FAIBLES*

Լարուս հրատարակչականը լոյս ընծայած է այս խիստ շահեկան հատորը, որ կը վերաբերի փոքրամասնութեանց:

Հոն, հակիրճ պատմականը կայ բազմաթիւ փոքրամասնութեանց, ինչպէս՝ Ապորիժէնները, Հայերը, Պասքերը, Պըրըթօնները, Քաթալանները, Ճիները, Կիպրացիները, Քորսիքացիները, Տիւրզիները, Ֆալաշաները, Իրլանտացիները, Հրեաները, Քանաքները, Քիւրտերը, եւայլն, եւայլն:

Հայոց բաժինը կ՚ընդգրկէ ինը էջ եւ հեղինակը՝ Ռոժէ Քարաթինի, լաւագոյնս կը ներկայացնէ մեր պատմութիւնը: Կ՚անդրադառնայ աշխարհագրութեան, պատմութեան, քրիստոնեայ առաջին Պետութեան իր հանգամանքին, առաջին ջարդերուն ապա՝ ցեղասպանութեան եւ Հայութեան պարզած այսօրուան պատկերին, խորհրդային Հայաստանի թէ Սփիւռքի մէջ:

Քարաթինի խոր համակրանքով կ՚արտայայտուի եւ առարկայական մօտեցումով կ՚անդրադառնայ նաեւ հայ դատին, հայկական պահանջներու, ահաբեկչական արարքներուն եւայլն:

Ի դէպ, հատորը, ընդհանուր ձեւով իրրեւ վաւերական աղբիւր կրնայ ծառայել, նաեւ այլ փոքրամասնութիւններու համար, քանի որ հոն հեղինակը կը բացատրէ նաեւ փոքրամասնութեան ըմբռնումը, ժողովուրդներու իրաւունքը: Երրորդ բաժինը յատկացուած է աշխարհ – հաքաղաքական համայնապատկերին:

Պարբերաբար կուտանք մասեր, սկսելով Հայերէն:

* Ed. Larousse, 17 rue du Montparnasse Paris 6e.

Fonds A.R.A.M

ԽԱՉՔԱՐԵՐԸ՝ ՀԱԿԱԳԻՏԱԿԱՆ ԽԵՂԱԹԻՒՐՈՒՄԻ ԱՌԱՐԿԱՅ

– ԲԱԲԳԷՆ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ –

– ԱՐԾՐՈՒՆԻ ՍԱՀԱԿԵԱՆ –

Խաչքարերը հայ մշակոյթի ոչ միայն բարձրարուեստ, այլ նաեւ եզակի արժէքներէն են: Այս պատճառով ալ միջնադարեան գիտական եզրաբանութեան մէջ մըտած են «խաչքար» հայերէն անուանումով: Խաչքարերու մասին պատկառելի գրականութիւն մը կայ թէ՛ Խորհրդային Միութեան (յատկապէս Հայաստան), թէ՛ արտասահմանի մէջ: Որքան ալ տարբեր ըլլայ հետազօտողներու կարծիքը խաչքարերու ակունքին ու զարգացման փուլերուն եւայլն մասին, բոլորին համար ընդհանուր է այն գիտակցումը, որու համաձայն անոնք արդիւնք են հայկական միջավայրի միասնական մշակութային հայեացքին եւ ունին միասնական ծագումնաբանութիւն: Այս պատճառով, խաչքարագիտական սկզբունքներու շարունակական այս պայմաններուն մէջ անիմաստ եղած է հայկական լեռնաշխարհի ուէէ մէկ գաւառին մէջ ծագումի խնդիր յարուցանել: Սակայն վերջերս Երեւան եկած է աշխատանք մը, ուր ոչ միայն անհիմն ու անիմաստ հարց մը կը դրուի, այլ փորձ կը կատարուի ոչ հայկական ծագումով խաչքարեր «յայտնագործելու, եւ զանոնք վերագրելու աղուաններուն, խաչքար անուանումն ալ փոխելով «խաչդաշ»ի: Ադրբեջանցի հեղինակներ՝ Դ. Ա. եւ Մ. Դ. Ախունդովներու բուն նպատակն է «աղուանական ծագումով այդ խաչքարերու մշակութային աւանդութեան շարունակութիւնը տեսնել ադրբեջանական մշակոյթի յուշարձաններուն մէջ: Այս աշխատութիւնը հրապարակուած է 1983-ի վրացական արուեստի միջազգային սիմպոզիումին (Թիֆլիս) ու ապա լոյս տեսած առանձին գրքոյկով, թարգմանուած՝ քանի մը լեզուներու:

Այս զեկուցումին քննադատութիւնը կատարած է պատմական գիտութիւններու դոկտ. Ա. Լ. Եակոբսոն («պատմա – բանասիրական հանդէս» 1984 թիւ 2, էջ՝ 146 – 152), ուր իր դիտողութիւնները կը խմբէ չորս գլխաւոր կէտերու շուրջ.

Ա.– Ախունդովները սխալ պատկերացում ունին պատմական Աղուանքի տարածքային ու վարչական կազմի եւ «Աղուանք» հասկացութեան փոփոխութիւններուն մասին:

Բ.– Ախունդովները հայկական մշակոյթը աղուանականացնելու նպատակով որեւէ յուշարձանի մանրամասնութիւններուն որպէս ակ կը ներկայացնեն միհրապաշտական խորհրդաբանութիւնը:

Գ.– Խեղաթիւրուած են Գանձասարի վանքին վերաբերող փաստերը:

Դ.– Ախունդովները կ՚անտեսեն զարդարուեստի պատմութեան որոշ ծանօթ դրոյթները:

Ախունդովները իրենց խեղաթիւրումներով կը ջանան հետեւիլ «Աղուանք»ի պատմա – աշխարհագրական ըմբռնումին մասին Զ. Բունիաթովի մշակած ադրբեջանական տեսութեան, որու համաձայն պատմական Աղուանք երկիրը կը գտնուէր ոչ միայն Կուրէն ձախ, այլ կ՚ընդգրկէր նաեւ պատմական Հայաստանի Արցախ, Ուտիք, Սիւնիք, Վայոց ձոր, Նախճաւան գաւառները, մինչեւ Արաքս: Մեկնելով այս տուեալէն, Ախունդովները «արուեստաբանական» պարտք նկատած են Արցախ, Սեւանի աւազանի մէջ, Վայոց ձոր կամ Հին Ջուղա պահուած միջնադարեան հայկական մշակութային յուշարձաններուն վրայ տեսնել աղուաններու աշխարհընկալումի, տիեզերաբանական պատկերացումներու արտացոլումը:

Իսկ ինչո՞ւ յատկապէս խաչքարերու մասին կը խօսին: Որովհետեւ ըստ հեղինակներուն, խաչքարերը մահարձաններ են, իսկ մահարձանները՝ ժողովուրդի մը մշակոյթին ամէնէն կայուն յուշարձանները: Որքան ալ ժողովուրդը կրօնք փոխէ, փոխակերպութեան ենթարկուի, տուներու, տաճարներու ձեւերը փոխուին, անփոփոխ կը մնան գերեզմանակոթողները. աւելի ճիշդ՝ անոնց հիմնական կառուցուածքը:

Ըստ Ախունդովներու «գիւտ»ին, քանի դեռ աղուանները հեթանոս էին, անոնց գերեզմանակոթողները ունէին միհրնեբու, վիշապներու տեսք: Քրիստոնէութեան շրջանին անոնք փոխարկուեցան խաչդաշերու (Խաչքար), իսկ երբ մահմետականութիւնը ընդունեցան, դարձան բաշդաշիր: Ասոնք թէեւ արտաքնապէս տարբեր են իրարմէ, սակայն բովանդակութեամբ նման են, որովհետեւ բոլորն ալ ունին եռամաս մոտէլ մը, որու վերի մասը կը խորհրդանշէ երկնային ոլորտը (դրախտ), միջինը՝ երկրայինը, ներքինը՝ ստորերկրեան: Այս կառուցուածքը Աղուանքի իրականութեան մէջ բազմազան մշակութային արտայայտութիւններ կը գտնէ, բայց երբեք չի խաթարուիր, յատկապէս՝ գերեզմանակոթողներու մէջ: Այս տուեալով ալ անոնք կը տարբերին Հայաստանի խաչքարերէն, որոնք դարերու կայուն եւ անփոփոխ կրօնական միջավայրին մէջ արագ կանոնացուած են, ուր գերիշխող խաչի պատկերը դուրս մղած է զարդաձեւերը: Մինչդեռ «խաչդաշ»երու խաչապատկերը «նախապէս ըլլալով արեւի պտղաբերութեան խորհրդանշան՝ կենաց ծառ», կը վկայէ որ կը վերաբերին նոր քրիստոնէական կրօնքին: Այդ պատճառով «խաչդաշ»երու մէջ խաչապատկերը կը ձուլուի ընդհանուր ձեւաւորումին. ուրեմն, հոն գլխաւորը ոչ միայն խաչն է, այլեւ կոթողին ամբողջական գեղարուեստական կերտուածքը:

Այդ ճիշդ չէ: Խաչքարը որքան ալ յարդարում փոխէ, կը մնայ քրիստոնէական յուշարձան, եւ խաչը կը կազմէ անոր բուն էութիւնը: Ուստի, ոչ քրիստոնէական միջավայրի մէջ խաչքար չէ կերտուած: Եթէ ներկայի Ադրբեջանի զանազան մասերուն մէջ խաչքարեր շատ կան, պատճառն այն է, որ այդ վայրերուն մէջ զանգուածաբար քրիստոնեայ Հայեր կ՚ապրէին: Ուշագրաւ է այն կէտը, որ թէեւ խաչքարը քրիստոնէական խորհրդանշան է, սակայն այլ քրիստոնեայ ժողովուրդներ, նոյնիսկ դրացի Վրացիները խաչքար չեն կերտած:

Ընդհանուր մշակութաբանութեան մէջ վաղուց դասագրքային ճշմարտութեան արժէք ստացած է դրոյթ մը, որու համաձայն մարդկային ամենատարբեր մշակոյթներու մէջ, սկսելով մեր երկրագործ նախնիքէն, տիեզերքի ձեւաւորումը հանդէս եկած է եռամաս կառուցուածքով, որու ամէնէն տարածուած ու հին արտայայտութիւններէն է տիեզերական ծառը (կենաց ծառ): Ասիկա Ախունդովները բնորոշ կը նկատեն միայն «աղուանական տիպի» մշակոյթի: Ու քանի որ իրենց ըստածը այս է, նոյն տրամաբանութեամբ անոնք պէտք է «աղուանականացնեն» ոչ միայն Հայաստանը, այլեւ ամբողջ հնդեւրոպական աշխարհը (գոնէ անոր քրիստոնէական մասը):

Հեղինակները ուզած են, որ նախաքրիստոնէական մշակութային սկզբնատիպերն ու խորհրդանիշները Հայաստանի մէջ պահպանուած չըլլան, իսկ Աղուանքի մէջ յարատեւեն, որովհետեւ իբրեւ թէ հոն քրիստոնէութիւնը լրիւ արմատաւորուած չէր: Սակայն ի՞նչպէս կարելի էր նման թոյլ քրիստոնէական պայմաններու մէջ ձեւաւորել աղուանականին նման միատիպ մշակոյթ մը, երբ այդ երկրին մէջ լեզուով, հաւատալիքներով ու տեղական սովորոյթներով իրարմէ տարբեր էթնիկ խումբեր կ՚ապրէին: Ախունդովները ապա կ՚անցնին յուշարձաններու քննութեան, որ կը կատարուի ինքնահնար մեկնաբանութիւններով: Օրինակ, խաչքարերու ճակատին երբեմն քանդակուած կ՚ըլլայ Քրիստոսի պատկերը՝ չորս աւետարանիչներու խորհրդանիշերով (եզ, արծիւ, առիւծ, մարդ) շրջապատուած: Սակայն Ախունդովները զանոնք կը նոյնացնեն Միհրի արբանեակներուն հետ, իսկ Քրիստոսի լուսապսակը կը մեկնաբանեն որպէս «տիեզերքի խորհրդանշական պատկերաւորում ... լոյսի անսահման տարածութեան գունդ – մոլորակներով, որ բնորոշ է Մեծ Միհրի անձնաւորումին»:

Ենթադրենք, թէ Քրիստոսը Միհրով փոխարինել վրիպակ է, բայց այդ վրիպակը պայմանաւորուած է գլխաւոր սխալով մը, որ իրենց, հեղինակներու իսկ մշակութային – պատմական հայեացքի հիմը կը կազմէ: Անոնք կը կարծեն որ եթէ խաչքարը «միհրականացուի» ուրեմն ատով անոնց «աղուանացման» հարցն ալ կը լուծուի, մոռնալով, որ Անդրկովկասի մէջ Միհրի պաշտամունքի ամէնէն զօրաւոր կեդրոնը նախ եւ առաջ Հայաստանն էր. կայ նաեւ վրացական միհրապաշտութիւն:

Ասկէ զատ հեղինակները չեն ուզած նկատի առնել ոչ դարաշրջանին բնորոշ զարգացումն ու փոփոխութիւնները, ոչ ալ տուեալ ժողովուրդի (Ադրբեջանցիներու) արուեստի առանձնայատուկ գիծերը: Այս մասին հեղինակներու սխալ պատկերացումը նշելով Ա. Եակոբսոն կը գրէ. – «Յայտնի է, որ Ադրբեջանի կոթողային զարդարուեստը, սկսած ԺԲ. դարուն մինչեւ ԺԵ. երկրաչափական էր... բուսական զարդարուեստը յայտնուած է միայն ԺԵ. դարուն»: Իսկ խնդրոյ առարկայ խաչքարերը (ԺԴ.) զարդարուած են երկրաչափական զարդերով ու բուսական հիւսուածքներու համադրումով. բան մը, որ բնորոշ էր հայ արուեստին, մանաւանդ ԺԲ. – ԺԳ. դարերուն. այսինքն այն ժամանակ, երբ Ադրբեջանի մէջ բուսական նախշազարդը դեռ չէր օգտագործուեր, իսկ քարի փորագրութեան մէջ, պարզապէս անյայտ էր:

Այնպէս կը թուի, թէ հեղինակները ադրբեջանական միջնադարեան մշակոյթի ինչ – ինչ երեւոյթները պատրաստ են «աղուանական» համարելու, որպէսզի տեսանելի ընեն աղուան – ադրբեջանական մշակոյթի ժառանգական կապը: Այսպէս, հեթանոսական, քրիստոնէական եւ մահմետական մշակոյթներու ազդեցութեան եւ փոխազդեցութեան արտայայտութիւնները ժամանակէն, հողէն, միջավայրէն կտրուած, կը նկատուին միայն ու միայն «աղուանական» ստեղծագործութիւններու բնորոշ գիծեր: Ախունդովներու գրքոյկին տողատակի ծանօթագրութիւններուն մէջ ալ կան իրենց միտումնաւոր նկատումներու պատմաքաղաքական առանցքը կազմող յաւակնութիւններ: Այսպէս, կ՚ըսուի «Աղուանական պատմական Սիւնիք իշխանութեան եւ նշուած միւս շրջաններու տարածքը ներկայիս ինկած են Խորհ. Հայաստանի սահմաններուն մէջ»: Այսպէսով Ջուղա, Նորավանք, Սիւնիք կը յայտարարուին Աղուանքի, կամ աղուանական իշխանութեան բաղկացուցիչ մասեր: Ահա, թէ ուր կը հասնի Ախունդովներու խաչքարերը «խաչդաշ» յայտարարելու եւ զանոնք հայկական հողերու վրայ փնտռելու հակագիտական միտումը:

Ուրիշտեղ մը անոնք գերեզմանակոթողները մահմետական կրօնքի բաշդաշերուն համեմատելու համար օրինակ կ՚ընտրեն երկու այնպիսի խաչքարեր, որոնք կառուցուած են Թ. դարուն եւ պաշտամունքային նշանակութիւն ունեցած են: Գերեզմանային խաչքարերը յայտնի են միայն ԺԲ. դարէն սկսեալ:

Հեղինակները կը յօրինեն նաեւ ննջեցեալներ: Մարտիրոս գիւղի խաչքարին տակ կը դնեն Թ. դարու իշխան Գրիգոր Ատրներսէհեանը, առանց հաշիւ տալու իրենց, որ այդ կոթողը արձանագրուած չէ. ո՞ւրկէ կուգայ փաստը: Իսկ Մեծ Մազրա գիւղի խաչքարին տակ կը դնեն Թ. դարու անգոյ իշխան մը, Գրիգոր Ներգին անունով, մինչդեռ այդ խաչքարին վրայ արձանագրուած է Գրիգոր Ատրներսէհեանի անունը, որ խաչքարը կանգնած է 881-ին, ո՛չ թէ իբրեւ մահարձան, այլ իբրեւ «աւգնական հաւատացելոց»:

Ադրբեջանցի գիտնականները կ՚ուզեն «աղուանական» մշակոյթ փնտռել հոն, ուր Աղուանք եղած չէ: Բայց քանի որ իրենց բուռն փափաքով երբեւէ «Աղուանք» կոչուած տարածութեան մէջ ինկած (Արցախ, Ուտիք) եւ չինկած (Սիւնիք, Ջուղա, Նախիջեւան եւայլն) հայկական գաւառներուն մէջ պէտք է որ «աղուանական» մշակոյթ եղած ըլլար, ապա ուրեմն անոնք ապացոյցներ կը փնտռեն, կամ կը յօրինեն:

Վերջապէս Ախունդովներու աշխատութիւնը, որքան ալ հիմնուած ըլլայ Աղուանքի պատմաշխարհագրական կեղծ տեսութեան ու խիրացուած դրոյթներու վրայ, որքան ալ քօղարկուած ըլլայ ժամանակակից մշակութաբանութենէն փոխ առնուած ու չիւրացուած քանի մը եզրերով, անհամատեղելի է գիտութեան հետ:

(Ամփոփուած)

ԵՐԿՐԷ – ԵՐԿԻՐ

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆ - ՓԵՆՃԱՓ

Տիկին Ինտիրա Կանտիի սպանութենէն գրեթէ երկու տարի ետք, դեռ օր աւուր առաւել չափով կը շարունակուին Փենճափի Հնդիկներու սպանութեան դէպքերը՝ ծայրայեղ Սիխերու կողմէ: Եւ այս, հակառակ այն իրողութեան, որ երկիրին այժմու վարչապետը՝ Ռաժիվ Կանտի, 13 ամիս առաջ վերոյիշեալ նահանգի կառավարութեան պետ կը նշանակէ զգաստ քաղաքականութեան կողմնակից եւ ջատագով անձ մը՝ Սիւրժիթ Պառնալա, նոյնպէս Սիխ: Այդ թուականէն ցայսօր ծայրայեղները, որոնք կը ձգտին անկախ Պետութիւն մը կեանքի կոչել Խալիստան անունով, անջատուելով երկիրէն, շուրջ վեց հարիւր հոգի կը սպաննեն, այլազան միջոցներով: Ասոնց կարգին հարիւրի հասնող Սիխեր, բոլորն ալ այսպէս նկատուած «չափաւորականներ»՝ ընդդիմադիր ծայրայեղ – անջատողական տարրերու ձգտումներուն, ծրագիրներուն, Ծայրայեղները նիւթական օժանդակութիւն կը ստանան ընդհանրապէս արտասահման հաստատուած սիխ առեւտրականներ, գործատէրերէ՝ Անգլիա, (*) Գանատա, Միացեալ – Նահանգներ: Նիւթական լայն միջոցներ կ՚ապահովեն նաեւ յարձակելով դրամատուներու վրայ՝ զանոնք կողոպտելով, ահաբեկչութիւններով, սպառնալիքներով եւայլն: Կը բաւէ նկատի ունենալ, թէ ըստ Հնդկաստանի Տեղեկատուութեան Գործակալութեան, նահանգին մէջ, 250 ելմըտական – դրամական հաստատութիւններ կողոպուտներու կ՚ենթարկուին տարուան մը ընթացքին:

Փենճափ, ստիպմանաբար, լիբանանալու վրայ է, կ՚ըսէ սիխ ճարտարագէտ մը: Նոր – Տելհի այդքան յոռետեսութիւն ցոյց չի տար, այլ սակայն կ՚ընդունի, թէ կացութիւնը շատ լուրջ կը դառնայ:

Նահանգի հնդիկ ամբոխներու վրայ կոյրգկուրայն գնդացիրի կրակոցներով՝ սպաննելով եւ վիրաւորելով շատեր, անջատողականները կը հետապնդեն իր արդիւնքները արձանագրող յստակ նպատակ մը: Այն է, ինչպէս կ՚ընդգծէ նահանգին ընդհանուր ոստիկանապետը, յեղաշրջել շրջանի ժողովրդագրական դիմագիծը (**): Սարսափ ստեղծել տեղացի հնդիկ տարրին մօտ, որպէսզի ասոնք հեռանան: Միաժամանակ, հակադարձութեան վախով հարկադրել, որ նահանգէն դուրս մնայուն կայք հաստատած Սիխեր, այլ ընտրութիւն կատարելու ի վիճակի չըլլալով, Փենճափ վերադառնան եւ իրենց բուն բնակավայրը հաստատուին:

Թիւերը խօսուն կը դառնան. 1984 Հոկտեմբերէն ի վեր հինգ հազար Սիխեր կը ջարդուին մոլեգնած Հնդիկներու կողմէ, յատկապէս Տիկին Ինտիրա Կանտիի սպանութենէն ետք: Աւելի քան 25.000 սիխ ընտանիքներ, սարսափահար, Փենճափ կ՚ապաստանին, կը հաստատէ Զօրավար Արօրա, նախագահը սիխ – ոչ ծայրայեղ – համախմբումի մը: Միւս կողմէ, Շիվ Սենա (Սիվայի բանակ՝ կազմուած զինեալ հակադարձութեան հնդիկ կողմնակիցներէ), իր կարգին դիտել կուտայ, թէ առնուազն 10.000 հնդիկ ընտանիքներ լքելով իրենց ունեցածը, կը փախին եւ կը հաստատուին Փենճափի մերձ շրջանները:

«Մեծ բաժանումի» ուրուականը՝ Հնդկաստան – Փաքիստան, բոլորին միտքին մէջ տագնապ կը ստեղծէ:

Այս այսպէս ըլլալով հանդերձ, Ռաժիվ Կանտի ապագայի նկատմամբ լաւատես արտայայտութիւններ կ՚ունենայ: Կը յուսայ զսպել եւ չէզոքացնել անկախ Խալիստան մը ստեղծելու կողմնակիցները, որոնք, ի դէպ, պատկառելի թիւ եւ ուժ կը ներկայացնեն:

Թ. Ա. Թ.

ԾԱՆՕԹ. – Հնդկաստան Դաշնակցային Հանրապետութիւն է, 1950-ի Սահմանադրութեան համաձայն: Կը բաղկանայ 22 նահանգներէ եւ զանազան միութենական շրջաններէ:

(*) Անգլիա բնակող սիխ գործատէր մը, անցեալ տարի կ՚ամբաստանուի Ռաժիվ Կանտիի սպանութեան նպաստած ըլլալու յանցանքով՝ 60.000 Սթերլինկ նուիրած ըլլալով ծայրայեղ խմբակի մը:

(**) Նահանգին 17.5 միլիոն բնակչութեան մէջ, Սիխերը հազիւ թիւով մեծամասնութիւն կը կազմեն՝ 52 տոկոս: Նահանգէն դուրս, Հնդկաստանի այլազան վայրերը ցրուած Սիխերու թիւը կը հասնի վեց միլիոնի:

Fonds A.R.A.M

ՊՐԻՒՍԷԼԻ ՀԱՅՈՑ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՀԻՄՆԱՐԿԷՔԻ ՆԱԽՕՐԵԱԿԻՆ

ՃԱՇ՝ Ի ՊԱՏԻՒ ՀԻՒՐԵՐՈՒՆ

Ինչպէս գրած էինք առջի օր («Յառաջ» Նոյեմբեր 18), Կիրակի, Նոյեմբեր 16–ին, Պրիւսէլի մէջ կատարուեցաւ Հայոց Եկեղեցւոյ հիմնարկէքի արարողութիւնը: Նախորդ իրիկունը, Շաբաթ, Նոյեմբեր 15–ին, Հայ Տան մէջ ճաշ մը կազմակերպուած էր ի պատիւ արտասահմանէն ժամանած հիւրերուն, կրօնական թէ աշխարհական: Յիշենք Փարիզի Հայոց առաջնորդ՝ Գիւտ Եպիսկոպոս, Գանատայի էջմիածնական թեմի առաջնորդ՝ Վազգէն Եպիսկ., Պր. Ալեք Մանուկեան եւ ընտանիքը, Եգիպտոսէն, Փարիզէն եւ այլ վայրերէ ինչպէս նաեւ գաղութէն զանազան անձնաւորութիւններ:

Ճաշի աւարտին, եկեղեցաշէն մարմնի նախագահը՝ մէթր Խոսւար Ժախեան խօսքը սկսաւ պուքատով մը: Պատմեց թէ օր մը մէկը խօսք առեր է, ու խօսեր, խօսեր, այնքան երկար, որ ոմանք քնացեր են, ուրիշներ տրտնջալ ու բանախօսը անդրադառնալով ըսեր է. – Կը ներէք քիչ մը երկար խօսեցայ, ժամացոյց չունէի: Ու հանդիսականներէն մէկը գոչեր է. – «Լաւ, ժամացոյց չունէիք, ձեր դիմացը եղած օրացո՞յցն ալ չտեսաք» :Խոսւար Ժախեան յայտնելէ ետք թէ չուզեր այդ օրուան հերոսին նմանիլ, ըսաւ թէ հայութիւնը նախորդ օրը ապրած էր պատմական օր մը, ոչ թէ Պրիւսէլի այլ՝ Ամսթերտամի մէջ, վերատիրանալով հայութեան պատկանող շէնքի մը, 1717–ին: Ապա, անցնելով Պելժիոյ, քանի մը հակիրճ խօսքերով արտասահմանէն եկած հիւրերուն ըրաւ Պելժիոյ հայ գաղութի պատմականը: Առաջին Հայերը եկած են 5–րդ, 6–րդ դարերուն, յետոյ միջնադարուն, բայց առաւելաբար անցեալ դարու վերջաւորութեան է, որ հայ ընտանիքներ սկսած են հաստատուիլ Պելժիոյ մէջ: Հարկ է յիշել նաեւ որ Պօղոս Նուպար Փաշա ուսանողներու ֆոնտ մը հիմնած է Պելժիոյ մէջ եւ թէ Ա. աշխարհամարտէն առաջ Դանիէլ Վարուժան եկած է ուսանելու Կանտ: Այս ամբողջը ըսելու համար, որ Պելժիոյ հայ գաղութը երկար ատենէ պէտք է ունենար իր եկեղեցին, բայց, դժբախտաբար պէտք եղաւ սպասել մինչեւ 1986 որպէսզի ձեռնարկուի այդ եկեղեցիին շինութեան:

Խօսքն ուղղելով Պր. Ալեք Մանուկեանի, յիշեց 1983 Յունիսի այն օրը, երբ ճաշի մը ընթացքին եկեղեցիի մը գաղափարը ծնունդ առած էր, շեշտելով թէ Պր. Մանուկեան օրինակը չէ տուած այլ օրինակը՝ եղած է: Պէտք չէ մոռնալ, անշուշտ, թէ եթէ այդ գաղափարը մարմին առաւ, այն ալ եղաւ շնորհիւ Պր. Խաչիկօֆի:

Երկարացնելով իր խօսքը մէթր Ժախեան յիշեց որ 1978–ին էր, որ ըսած էր թէ այս գաղութը տունի մը պէտք ունի, քանի մը տարի ետք, աւելցուցած էր թէ այս գաղութը եկեղեցիի մը պէտք ունի, ու այսօր կ'ըսէ՝ այս գաղութը դպրոցի մը պէտք ունի: Նոյն օրը, Պր. Մանուկեանի հետ այցելած էին այն դպրոցը, ուր 70 – 80 տղաք Թուրքիայէն եկած Հայերէն կը սորվին Օր. Գարագաշեանի եւ իր օգնականներուն շնորհիւ եւ Պր. Մանուկեան խորապէս յուզուած էր: Ուրեմն անհրաժեշտ է, որ գնուի նաեւ եկեղեցւոյ կից հողը, որպէսզի դպրոցը շինուի, վասնզի Պելժիոյ մէջ դժուար է հայ մնալը, ու այսօր ինչ որ գիտենք մեր ծնողքէն կը պարտինք:

Խօսք տրուեցաւ Պր. Ալեք Մանուկեանի, որ յայտնեց թէ որոշ տարիքէ մը ետք, նախընտրելի է գրաւոր արտայայտուիլ: Ստորեւ իր խօսքին գլխաւոր մասերը (ընդգծումները՝ Պր. Մանուկեանի կողմէ եղած են). –

«Պելժիոյ Հայութիւնը ջերմ անկիւն մը ունեցած է միշտ սրտիս մէջ, որովհետեւ ազգասէր եւ հիւրասէր ազգայիններէ կազմուած է ան: Հակառակ իր փոքր թիւին՝ Պելժիոյ հայութեան անունը տարածուած է Հայաստանէն մինչեւ հեռաւոր գաղութներ, շնորհիւ մասնաւորաբար բարերարներու կատարած գործերուն:

«Չենք մոռնար միեւնոյն ատեն որ Պելժիան միտքի դարբնոցը հանդիսացած է մեր բանաստեղծութեան ամէնէն հզօր տաղանդներէն Դանիէլ Վարուժանի, որ իր ընկերային գիտակցութիւնը զարգացուցած է այս երկրին մէջ:

«Սակայն, ամէնէն աւելի վառ յիշատակներ պահած եմ այն հաճելի հանդիպումներէն զորս ունեցած եմ այստեղ եւ այն սրտբաց հիւրասիրութիւններէն որոնց առարկան դարձած եմ միշտ: Եւ այս համայնքը, իր աւանդութեան հաւատարիմ, ահա դարձեալ կուգայ ջերմացնել մեր հոգիները իր ազնուութեամբ եւ իր հիւրընկալութեամբ: Շնորհակալ ենք արտայայտուած ազնիւ զգացումներուն ու մտածումներուն համար:

«Հայրենի անուանի բանաստեղծուհի Սիլվա Կապուտիկեան հայ ժողովուրդը կը նմանցնէ հսկայ ընկուզենիի մը, որ աճած է փոքրիկ հողի մը վրայ եւ իր պտուղները կը թափէ օտարներու հողին վրայ: Մեր ժողովուրդին կեանքը մեծ մասամբ անցած է օտար երկիրներու մէջ, միշտ ձգտելով մայր հողին. եւ ամէն Հայ իր սիրտը թողուցած է քիչ մը ամէն հողի վրայ: Այսօր արեւմտեան երկիրներուն մէջ բնակող գրեթէ ամէն Հայ քիչ մը իր սիրտը ձգած է Հայաստանի մէջ, քիչ մը Միջին – Արեւելքի երկիրներուն եւ հիմա քիչ մըն ալ՝ այն երկիրներուն մէջ ուր կայք կը հաստատէ. Հայը աշխարհաքաղաքացի դարձած է իր կարեւոր մէկ զանգուածով. ան օտարացած է իր հայրենի հողին ու չի կրնար ալ ընտելանալ օտարի հողին: Սակայն, ամէն Հայ ունի հասարակաց գետին մը որուն հանդէպ հարազատ կը զգայ ինքզինք – ատիկա հայ մշակոյթի ենթահողն է որ կը պարունակէ իր մէջ թէ՛ մեր նախահայրերուն ոգին, թէ՛ մեր ժողովուրդին պատմութիւնը, թէ՛ մեր ձգտումները, թէ՛ մեր ճաշակը եւ թէ ալ մեր սէրը. ուրեմն, հայ մշակոյթով է որ Հայը հայ կը զգայ ինքզինք, մանաւանդ իր պապենական օճախէն հեռու: Մեզ իրարու կապողը, իրար մօտեցնողը՝ հայ մշակոյթն է. հայ մշակոյթը՝ իր բուն ինքնութեան մէջ զոր կրնանք նաեւ հպարտութեամբ ներկայացնել օտարներուն:

«Այսօր մեր երիտասարդութեան կարեւոր մէկ մասը եւս գտած է անփոխարինելի գանձ մը հայ մշակոյթի մէջ եւ անով ինքզինք միացած կը զգայ այլ երկիրներ բնակող Հայերու հետ եւ այդ մշակոյթը հպարտութեամբ կը ներկայացնէ օտարներուն. եւ այդ կերպով հաստատած կ'ըլլայ անոնց իր ինքնութիւնը:

«Մեր ազգային բոլոր հաստատութեանց նպատակը մեր մշակոյթին պահպանութիւնն է՝ ըլլայ եկեղեցիով, ըլլայ Բարեգործականով կամ որեւէ այլ հաստատութեան միջոցով:

«Մենք Պրիւսէլ հանդիպեցանք դէպի Փարիզ մեր ճամբուն վրայ. ինչպէս գիտէք այնտեղ պիտի կայանայ Բարեգործականի Ընդհանուր Ժողովը, 80–ամեակի եզրափակիչ հանդիսութեանց զուգահեռ: Բարեգործականը ունի համագաղութային ծաւալ եւ կը կիրարկէ համապարփակ գաղափարական մը. ամէն Հայ իր տեղը ունի անոր մէջ. եւ ան, անխտրական կերպով կը սատարէ մեր ազգային բոլոր հաստատութիւններուն: Ուրախ ենք որ Պելժիոյ փոքրիկ գաղութը եւս ունի Բարեգործականի աշխոյժ մասնաճիւղ մը: Բարեգործականի գերագոյն դաւանանքը ազգապահպանումն է. եւ ան կը սատարէ բոլոր այն կազմակերպութեանց որոնք կը ծառայեն ազգապահպանման նպատակին. Բարեգործականը բոլոր հայ կազմակերպութիւնները իրարու լրացուցիչ կը նկատէ. եւ արդէն միայն այդ կերպով կարելի է ամբողջացած տեսնել հայութեան համապատկերը:

«Ամէն հայ պարտաւորութիւն մը ժառանգած է իր ուսերուն. ան պատասխանատուութիւն մը ունի իր նախահայրերուն աւանդին նկատմամբ. պէտք է պաշտպանէ եւ յաւերժացնէ իր ազգային ժառանգութիւնը. եւ իրագործելու համար այդ նպատակը, պէտք է իր նիւթականը, ժամանակը, աշխատանքը, սիրտն ու միտքը նուիրաբերէ ազգային կազմակերպութեան մը – պիտի ըսեմ որեւէ՛ ազգային կազմակերպութեան. որովհետեւ, կը հաւատանք թէ՛ բոլոր կազմակերպութիւններն ալ – առաւել կամ նուազ չափով – միեւնոյն մտահոգութիւնը ունին»:

Վերջացնելով իր խօսքը, Պր. Մանուկեան, իր կարգին յիշեց իր յուզումը ի տես հայերէն սորվող այդ տղոց ու շնորհաւորելով դպրոցի մը ծրագիրը, շեշտեց «զի՛ս մի մոռնաք հրաւիրելու բացման, անպայման կ'ուզեմ ներկայ ըլլալ»:

Վերջին խօսքը արտասանեց Գիւտ Եպիսկոպոս, որ յիշելով Խորենացին, շեշտեց թէ մենք՝ ածու փոքր ենք, բայց արիութեան գործերով՝ մեծ: Այս բանաձեւումը վստահաբար, կարելի է պատշաճեցնել նաեւ այս փոքրիկ համայնքին, Պելժիոյ համայնքին, համայնք բառը խիկապէս կը յարմարի անոնց, որովհետեւ զայն բաղկացնողները ընտանեկան կեանքով է որ կ'ապրին, ձեռք ձեռքի, սիրտ սիրտի: Ամէն մէկը միւսին բաժնեկից է իր ցաւին մէջ, իր ուրախութեան մէջ: Ատոր համար է, որ այս գաղութը արիութեան գործեր կը տեսնէ: Բոլորն ալ աշխատեցան ձեռք ձեռքի որպէսզի իրենց Մշակոյթի Տան կողքին, ունենան նաեւ իրենց հայրերուն հոգեւոր տունը: Գիւտ Եպիսկոպոս աւելցուց. – Մեր ատենապետը, Պր. Ժախեան, լաւ բնորոշեց, գործ մը ուրիշ պահանջի մը նոր թուիչք կուտայ, ատիկա դպրոցն է: Յիշեց նաեւ թէ այս գաղութի զաւակներէն է որ գլուխ առաւ Մարսէյլի Մայր Եկեղեցւոյ շինութիւնը (Գիւտ Եպիսկոպոս կ'ակնարկէ Վահան Խորասանճեանի): Ու եզրակացուց թէ հայ ժողովուրդը, ուր որ ալ տարածուած ըլլայ՝ մէկ է:

Ճաշը վերջ գտաւ ջերմ մթնոլորտի մը մէջ:

Ա. Մ.

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

«ՅՈՒՇԻ ՕՐ»Ը

Նոյեմբեր 9, Կիրակի օր, ժամը 16–ին, գրողներ ու գրասէրներ փութացած էին, Հ. Բ. Ը. Միութեան Ալեք Մանուկեան Մշակութային Կեդրոնը, ներկայ գտնըւելու համար «Յուշի Օր»ուան:

Ընկերակցութեան եւ օրուան նախագահ Ս. Ք. Զանդու, իր բացման խօսքերուն մէջ, ի մէջ այլոց ըսաւ.

«1986–ը, իրապէս սուգի տարի մը եղաւ մեզի համար, իրարու ետեւէ կորսնցուցինք մեր ընկերակցութեան պատուոյ նախագահներէն, գրագէտներ՝ Պետրոս Զարոյեանը, Հրաչ Զարդարեանը, անդամներէն՝ Բիւզանդ Վաղինակը:

Անոնք Եղեռնի յաջորդող տարիներուն Սփիւռքահայ Գրականութեան տիրական դէմքերն էին, որոնք յիսունէ աւելի տարիներ սպասարկեցին հայ լեզուին ու գրականութեան զարգացումին ու մեր պաշտամունքին առարկայ դարձուցին զայն: Անոնք իրենց հոգին է որ այրեցին ու զոհաբերուեցան հայ գրին ու գրականութեան համար, որուն կը հաւատային խորունկ սիրով ու ջերմեռանդութեամբ: Սակայն դժբախտաբար վերջին տարիներուն, գրեթէ յուսախաբներ էին դարձած, ընկճուածներ՝ որոնք չէին ուզեր գրիչը ձեռք առնել այլեւս: Գրե՛լ, որո՞ւ համար, հարց կուտային յաճախ, երբ կը տեսնէին որ կարդացող չէր մընացած»:

×

Բեմին վրայ է բանախօսը, Լեւոն Սոփոկլեան որ կը ներկայացնէ 1986–ին մեզմէ անդարձ մեկնող երեք գրողները:

Ա. Բիւզանդ Վաղինակ. – Այս գրողին հետ հանդիպում չեմ ունեցած :Ձեռքի սեղմումի ջերմութիւն չեմ փոխանակած, սակայն մեր բարեկամութիւնը անցած է բարեկամութեան սահմաններէն քիչ մըն ալ անդին, դէպի ջերմութիւն ու եղբայրութիւն: Որբի եւ որբանոցային ճակատագրի համանմանութիւնը միացուցած էր մեզ ջերմագին զգացումներով:

Շնորհիւ ընթերցանութեան, անհատական բացառիկ ձիրքերու, Բիւզանդ Վաղինակի մտային աշխուժութիւնը, դուրս հանած էր զինք նախնական ուսման մը սատիճանէն վեր, հասարակէն անդին մակարդակի մը:

Եթէ ամբողջական իմաստով գրականագէտի տիտղոսին չարժանացաւ, եղաւ սակայն լաւ լրագրող մը, թերեւս քիչ մըն ալ աւելին, շնորհիւ գրական հակումներուն եւ ոճին: Իր բոլոր գրութիւններն ալ զերծ չէին արուեստի մօտեցող յուզումներով եւ մտածումներով: Ատոր համար ալ վայելք էր կարդալ զինք:

Աշխատակցեցաւ զանազան թերթերու. «Յառաջ», «Ժողովուրդ», «Աշխարհ», «Զարթօնք», «Պայքար», «Արարատ», եւայլն:

Պաշտումի հասցուց իր սէրը Հայաստանի հանդէպ: Շնչեց ու ապրեցաւ անոր պայծառ իրականութեամբ, սիրտը վառեց անոր ջահերով:

Սոփոկլեան կարդաց կարգ մը նամակներ իրեն ուղղուած, ասոնցմէ մէկուն մէջ կը գրէ. – «Հաւատա՛ անկեղծութեանս, հաւատա՛ որբանոցներու մէջ կերած կտոր մը չոր հացին,եթէ ըսեմ թէ՝ այլեւս ոչ մէկ բանի կը հաւատամ, ո՛չ երկինքին զօրութեան եւ ոչ ալ մարդկային բարոյութեան: Զիս կեանքի կապող ո՛չ մէկ բան կայ: Բարեբախտաբար, միակ մխիթարութիւնս այն է, որ երեք զաւակներս ալ հայ մեծցուցի, պորտս կապուած է չօշափելի իրականութեան մը, որ կը կոչուի Հայաստան: Եթէ ասոնք ալ չըլլային, Փիլիքապէս ապրիլը անհնար պիտի ըլլար...»:

Բիւզանդ Վաղինակի մշակած գրականութեան մասին գաղափար մը տալու համար Տիկին Ա. Բալուեան մեզի կարդաց՝ «Հայրենի հողին վրայ» անուն յօդուածը:

×

Բ.– Հրաչ Զարդարեան. – Ծնած է 1897–ին Խարբերդ, տարի մը եղած է Իզմիր, ուրկէ փոխադրուած է Պուլկարիա, յետոյ Պոլիս: Յաճախած է Կեդրոնական, որ կազմաւորած է իր նկարագիրը: Եղբայրը Ծովասար կը յայտնէ թէ 1911 – 1913, Էրզրումի Սանասարեան վարժարանին մէջ ուսանած է իբրեւ գիշերօթիկ աշակերտ:

Փարիզի մէջ ստացած է եւրոպական կրթութիւն. յաճախած է Սէն – Լուի լիսէն: Իբրեւ ազատ ունկնդիր հետեւած է նաեւ Սորպոնի գրականութեան դասընթացքներուն եւ ստացած վկայական:

Արուեստագէտ գրագէտ մըն էր Հրաչ Զարդարեան, տոհմային աւանդութիւններով եւ ստացած դաստիարակութեամբ, ամէնէն առաջ էութեամբ եւ զգացողութեամբ Հայ մըն էր, օժտուած նաեւ բարձր առաքինութիւններով:

Բեմական լեզուի ճարտարութիւնը, շինիչ ու յստակ խօսքերը զինքը դարձուցած էին հանրութեան սիրելի բանախօսը:

Գրական կեանքէն ներս իր մուտքը կը սկսի Թիֆլիզի մէջ 1915–ին, երբ Վահան Թոթովենցի հետ, կ'աշխատի «Հայաստան» թերթին մէջ, ստանձնելով գրախօսականներ գրելու պաշտօնը:

Առանձին հատորներով լոյս ընծայած է «Մեր կեանքը», «Որբացող մարդիկը», «Ժամանակ եւ խորհուրդք իւր»: Սակայն տարիներու ընթացքին բազմաթիւ հանդէսներու եւ թերթերու մէջ գրած գրութիւններով կարելի է նոր հատորներ հրատարակել:

Հ. Զարդարեան, երկար ատեն վարեց Ֆրանսահայ գրողներու ընկերակցութեան նախագահի պաշտօնը: Ընկերակցութիւնը 1964–ին տօնեց գրական գործունէութեան յիսնամեակը, իսկ 1979–ին պարգեւատրեց «Հարենց» գրական մրցանակով:

Աւա՛ղ սակայն, ան եղաւ մեր դժբախտ գրագէտներէն մին. դժբա՛խտ ընտանեկան կեանքով, դժբա՛խտ վերջին տարիներու հիւանդութեամբ, դժբա՛խտ մահուան մէջն իսկ: Ֆրանսահայ գրականութեան ամէնէն տիրական դէմքերէն եւ մեր գաղութին երանգաւորման լաւագոյն ներկայացուցիչներէն մէկն էր Հրաչ Զարդարեան, յարգա՜նք իր յիշատակին:

Դերասան Նազարէթ Պչտիկեան հեղինակէն կարդաց նորավէպ մը «Մամն ու թոռը»:

×

Գ.– Պետրոս Զարոյեան. – «Ապագայ» թերթին գլխաւոր աշխատակիցներէն մէկն էր: Համակ եռանդ, գրագէտի յատկութիւններով օժտուած, կը գրէր քրոնիկներ. կը թարգմանէր Ֆրանսական վէպեր, զոր կը տպէին իբրեւ թերթօն:

Իր մասնագիտութիւնն էր սակայն, ուսումնասիրութիւն, գրականագատութիւն:

Լրջախոհութիւնն եւ անաչառ ոգին, պատճառ կ'ըլլայ, որ չներէ բարեկամի եւ անծանօթի մտային նուազագոյն սայթաքումին:

Ինչպէս մեր գրագէտներէն շատեր, Պետրոս Զարոյեանն ալ, կեանքի դաժան պայմաններու բերումով, չկրցաւ տալ, այն ինչ որ կրնար տալ:

Հազուադէպօրէն գրեց պատմուածքներ, ինչ որ տուաւ սակայն, ուժեղ գրիչի մը որակաւոր արտադրութիւնը ըլլալով, միշտ ալ զինք պիտի դասէ Ֆրանսահայ լաւագոյն գրագէտներու շարքին: Զարոյեան 1954–ին մէթր Շ. Սեւքոնքեանի եւ Յովհ. Պօղոսեանի գործակցութեամբ հրատարակեց «Հայ Միտք»ը իր շուրջը համախմբելով հայ գրողներու ամբողջ հոյլ մը: Մեղք որ արժէքաւոր այս պարբերականը միայն 11 թիւ լոյս տեսաւ եւ ինք քաշուեցաւ Մարսէյլ, ու ալ գրեթէ ոչինչ արտադրեց:

Տ. Պ. կարդաց Զարոյեանի «Մտաւորական պարկեշտութիւնը եւ մեր դպիրները» գրութիւնը: Նախագահին փակման խօսքերով վերջ գտաւ հաւաքոյթը:

ՏԻԳՐԱՆ ՊԱԼԵԱՆ

Fonds A.R.A.M

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Պոմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ միջոցաւ. –

Էտկար Պօյաճեանի մահուան քառասունքին առթիւ՝ Պօյաճեան եւ Պանեխ ընտանիքները 1000 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Ելքովանեան 300 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Կարօ Յովսէփեան 100 Ֆ.:

Յովսէփ Օհանեանի մահուան առթիւ՝ Տիրան Ներսէսեան 100 Ֆ.:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Պոմոնի Կարինէ մասնաճիւղը խորին ցաւակցութիւններ կը յայտնէ Սարաճեան ընտանիքի, եւ նաեւ ընտանեկան պարագաներուն, իրենց հօր, մեծ – հօր եւ աներհօր՝ Վրթանէս Ներսէսեանի մահուան առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Սէն – Ժերոմի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է. – Տէր եւ Տիկին Շարլի Դաւիթեանէ իրենց ծնողներու եւ իրենց համայն ննջեցեալներուն յիշատակին 500 Ֆ., Տիկին Մարի Անտոնեանի մահուան առթիւ՝ Տէր եւ Տիկին Պալանդեանէ 100 Ֆ., եւ Տիկին Յուսիկեանէ 50 Ֆ.:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Կեդր. Վարչական Ժողովը եւ 80–ամեակի Կազմակերպիչ Յանձնախումբը կը ծանուցանեն թէ՝ Կիրակի, Նոյեմբեր 23–ի առաւօտեան, յաւարտ պատարագի, հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, 15, Ժան – Կուժոն փողոց, Միութեան հիմնադիր՝

ՊՕՂՈՍ ՆՈՒՊԱՐ ՓԱՇԱՅԻ

Միութեան նախագահներ՝

ԳԱԼՈՒՍՏ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆԻ, ԶԱՐԵՀ ՊԷՅ ՆՈՒՊԱՐԻ ԵՒ ԱՐՇԱԿ ԳԱՐԱԿԷՕԶԵԱՆԻ

Ինչպէս նաեւ՝ Միութեան համայն ողբացեալ նուիրատուներու, կտակարարներու, վարչականներու, գործիչներու եւ անդամներու յիշատակին:

Պատարագի երգեցողութիւնը կը կատարէ Մարսէյլի՝ ՍԱՀԱԿ – ՄԵՍՐՈՊ երգչախումբը, ղեկավարութեամբ՝ Խաչիկ Երմագեանի:

Հոգեհանգիստէն ետք, խմբական ուխտագնացութիւն Փէռ – Լաշէզի գերեզմանատունը՝ Պօղոս Նուպար Փաշայի շիրիմին: Աղօթք եւ ոգեկոչումի խօսք: Եկեղեցիէն գերեզմանատուն երթուդարձը ապահովուած է յատուկ օթօքարերով:

Սոյն արարողութեանց կը հրաւիրուին Փարիզի Ազգ. Մարմինները, Հայկական Միութեանց ներկայացուցիչները, Հ. Բ. Ը. Միութեան անդամները եւ հայ ժողովուրդը անխտիր:

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՇԱՒԻԼ

Կիրակի, Նոյեմբեր 23, յաւարտ պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի եկեղեցւոյս երաժշտապետ՝

ՆՇԱՆ ՍԵՐԳՈՅԵԱՆԻ

մահուան չորրորդ տարելիցին առթիւ, ինչպէս նաեւ եկեղեցւոյս հանգուցեալ – դպիրներուն՝ Համբարձում Ֆըչըճեանի, Փիլիպպոս Օհանեանի, Գրիգոր Աւագեանի, Փանոս Փանոսեանի, Միսաք Երանեանի, Լեւոն Համբարձումեանի եւ Յարութիւն Փափազեանի հոգիներուն հանգստեան համար:

Ի գիտութիւն անոնց յիշատակը յարգողներուն:

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE

organise

STAGE de DANSE

direction : HAGOP KALFAYAN

Thème : DANSE GEORGIENNE

Dimanche 23 Novembre

toute la journée

Débutants - moyens - avancés

participation

Inscriptions : 9, rue de Madrid

Tél. : 43 76 55 89

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ

ՄԻՍԱՔ ՄԵԾԱՐԵՆՑԻ

ծննդեան 100–ամեակին

իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն Տիկին Նոյեմիկ Իւսէֆի – Քերքբեշեան, Վիլմա Պէօրէքեան, Կարապետ Տագէսեան, Ժան Թապաքեան եւ՝

ԶՈՒԼԱԼ ԳԱԶԱՆՃԵԱՆ

Ուրբաթ, Նոյ. 28, Ժամը 20·30–ին,

YAN'S CLUB

5, avenue Reille, 75014 Paris

կազմակերպութեամբ՝

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆԻ 100–ԱՄԵԱԿԻ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ ԵՒ ԵԱՆ'Ս ԱԿՈՒՄԲԻՆ

Հանդիսութեան աւարտին՝ ճաշ, ակումբին մէջ:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Ճաշին մասնակցելու համար տեղերը ապահովել հեռաձայնելով հետեւեալ թիւերուն՝

48 78 22 79 – 43 81 80 82 – 45 89 20 48

Կիլիկիա

— CONFERENCE ET PROJECTION —

de

Claude MUTAFIAN

La Cilicie Arménienne

le Samedi 22 Novembre à 20 heures 45

EGLISE ARMENIENNE

Salle S. Balabanian

6, rue Père Komitas — 92370 Chaville

Entrée libre

Կ. Ս. Մ.

ԿՐԹԱԹՈՇԱԿԻ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

1986–1987 տարեշրջանի հարցարանները ստանալու համար կրթաթոշակի թեկնածուներէն կը խնդրուի գրաւոր կերպով դիմել մինչեւ Նոյեմբեր 30:

LES ANCIENS DU LYCEE GUETRONAGAN

151, rue Montmartre - 75002 PARIS

4.000 m² de mobiliers présentés en ambiance

Meubles Ghazarian

Z.I. Vitrolles à 20km de Marseille

tél. 42. 89.27.47

"Բացառիկ գեղչ «Յառաջ»ի բաժանորդներուն"

ՄԵԾԱՐԱՆՔԻ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ի պատիւ հիւրաբար Ֆրանսա գտնուող Ա. Մանուկեան Մշակ. Հիմնադրամի Գործադիր Մարմնի Ատենապետ ԵՐՈՒԱՆԴ ԱԶԱՏԵԱՆ–ի եւ Տիկ. ՆՈՐԱ ԱԶԱՏԵԱՆ–ի

ԼԻՈՆ

Երկուշաբթի, Նոյեմբեր 24, ժամը 20–ին

ՃԱՇ՝ ՕԹԷԼ ՄԵՐՔԻՒՐ–ի սրահին մէջ

կազմակերպութեամբ՝ Հ.Բ.Ը.Մ.ի եւ Թ.Մ.Մ.ի

ՎԱԼԱՆՍ

Երեքշաբթի, Նոյեմբեր 25, ժամը 19·15–էն սկսեալ

ԱՆԴԱՄԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

Ե. Հիւսիսեան սրահին մէջ

ժամը 20–ին ՃԱՇ ՆՈՎՕԹԷԼ պանդոկի սրահին մէջ

կազմակերպութեամբ՝ Հ.Բ.Ը.Մ.ի

ՄԱՐՍԷՅԼ

Չորեքշաբթի, Նոյեմբեր 26, ժամը 20–ին

ՃԱՇ՝ ՍՕՖԻԹԷԼ պանդոկի սրահին մէջ

կազմակերպութեամբ՝ Հ.Բ.Ը.Մ.ի

Մասնակցութեան համար կը խնդրուի արձանագրուիլ կազմակերպիչ Միութիւններու վարչութեանց մօտ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆԸ

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1ԷՆ

Մահազդ	350	(415,10)
Հոգեհանգիստ	250	(296,50)
Շնորհակալիք	250	(296,50)
Հարսնիք, նշանտուք	300	(355,80)
Ծնունդ	300	(355,80)

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 18,60% Թէ.Վէ.Ա. (տե՛ս փակագծի մէջ ընդհ. գումարը):

Այս գիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդերու, մինչեւ մէկ քառորդ սիւնակ (25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8րդ (12-13 տող) մնացեալին:

Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել Թերթին Վարչութեան:

ՀԱՅ ՏԻՍՔ

Կը կազմակերպէ

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ - ՎԱՃԱՌՔ

Ի ՆՊԱՍՏ ԻՍԻԻ ՀԱՅԿ. ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ԿԱՌՈՒՑՄԱՆ

ԻՍԻԻ ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ ՍՐԱՀԸ

6, ave. Bourgain — Issy-les-Moulineaux

ՎԱՃԱՌՔԻ ԿԸ ԴՐՈՒԻՆ

Փարիզի տօնավաճառին Հայաստանի ցուցադրած բոլոր առարկաները՝ բիւրեղապակի, յախճապակի, ձեռային աշխատանքներ, ձայնապնակ, ձայներիզ, գիրք, հայկ. վիտէօֆիլմեր եւ հայկական զանազան նուէրներ:

Շաբաթ եւ Կիրակի, Նոյեմբեր 29 30, ժամը 14 – 19 :

ԱՄԱՆՈՐԻ ԱՌԹԻՒ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՆՈՒԷՐՆԵՐ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ 56-ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹԸ

Կիրակի, Մարտ 1-ին, կէսօրէ վերջ ժամը 2·30-ին:

Սալ Տը Լա Շիմի

ՍԱՄՈՒԷԼ – ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

- ՏՕՆԱԾԱՌ -

Կիրակի, Դեկտեմբեր 14–ին

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հայկական Ծնունդի ընտանեկան երեկոյթ Յունուար 10, կազմակերպուած՝ Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղի կողմէ:

×

Վասպուրականի Ցաղթական Հերոսամարտի 72–րդ տարեդարձի տօնակատարութիւնը Ապրիլ 12–ին «Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան» «Վասպուրական» սրահին մէջ, նուիրուած Խրիմեան Հայրիկի մահուան 80–ամեակին:

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

Fonds A.R.A.M

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
22-23

SAMEDI-DIMANCHE
22-23 NOV.
1986

LE NUMERO : 4,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Directrice: Arpik Missakian

Tel.: (1) 47. 70. 86. 60 — Telex: HARATCH 280 868 F
C.C.P. Paris 15069-82 E — 51027317 A R. C. Paris

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 600 Ֆ. — Վեցամսեայ : 310 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 700 Ֆ. — Հատը : 4,00 Ֆ.

61րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 16.363 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 61e ANNÉE — No 16.363

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՅԱՋՈՂԵԼԷ ԵՏՔ՝ ՀԱՐԿ Է ՏԵՒԵԼ

×

Ֆրանսայի ընկերային կեանքին մէջ, տարուան վերջին վերամուտը՝ գրական վերամուտն է: Մրցանակներու եղանակ կամ աշնան գրական տենդ որակուած որ յատուկ է Ֆրանսայի:

Ըստ աւանդութեան, Նոյեմբերի երրորդ Երկուշաբթիէն մինչեւ Դեկտեմբերի սկիզբը հինգ մեծ մրցանակներ կը բաշխուին:

Կոնքուրը, ամէնէն հանրածանօթը, ամէնէն մեծ վարկ եւ համբաւ վայելողը, այս տարի վարձատրեց Միշէլ Հոսթի «Վալէ տը Նիւյի» վէպը լոյս տեսած Կրասէ հրատարակչականէն: Վէպ մը որուն հերոսը, քառասուն տարեկան մարդ մը, կը խորհրդածէ իր անցեալին վրայ եւ կ'երթայ իր արմատներու փնտռտուքին: Նոյն օրը, նոյն վայրին մէջ, Տրուան ճաշարանը, առանց անակնկալ մը ըլլալու, Ռընոտօ մրցանակը գնաց Քրիսթիան Ճիւտիչելլիի «Սթասիոն Պալնէէռ» գործին: Շաբաթ մը յետոյ, կարգը կուգայ Ֆեմինային եւ Մէտիսիսին, որոնք նաեւ կը պսակեն ոչ – Ֆրանսացի հեղինակներ: Դեկտեմբեր 4–ին, փակումը կը կատարուի Ինթէռալլիէով:

Ուրիշ ոչ մէկ երկիր ունի նման մրցանակ: Մրցանակ մը որ հեղինակը այժմէականութեան լուսարձակներուն տակ կը դնէ եւ կ'առաջնորդէ մետիաներու փառքին: Կարմիր երիզ մը «Կոնքուր» բառով գիրքին սպառումը կը բարձրացնէ հարիւր հազարներու: 1984–ին, Մարկրիթ Տիւրասի «Լ'Աման»էն ծախուած է մէկ ու կէս միլիոն օրինակ: Եան Քէֆէլէք, Կոնքուր 1985, անցաւ հինգ հարիւր հազարը: Սպառում մը, որ բաղդատելով Ֆրանսական ժամանակակից վէպերու տպաքանակի միջին թիւին՝ քան հազար, քիչ մը երազել կուտայ:

Սակայն, գրական մրցանակներու պատճառած փառքը միշտ տեւական չէ: Ո՞վ կը յիշէ 1958–ի Կոնքուր մրցանակաւորը՝ Ֆրանսիս Ուալտէռ «Սէն Ժերմէն ու լա Նէկոսիասիոն» իր գործով, կամ Միշէլ Հանրին, 1976–ի Ռընոտոյի պսակաւորը:

Յաճախ կը պատահի որ գրական մրցանակներ ստացած գիրքեր մոռցուին ժամանակին հետ: Անոնց անմիջական յաջողութիւնը երաշխիք մը չէ տեւողութեան: Աւելի պարագայական է: Գրական գործի մը յաջողութիւնը լրիւ է երբ ան ունի նաեւ իրեն հետ տեւողութիւնը եւ ազդեցութիւնը: Ասոր համար մրցանակ ստանալը, շատ անգամ օրուան վարձատրութիւն մըն է, փառք մըն է ոչ թէ ապահովութիւնը մտնելու գրականութեան մէջ որպէս դասական մը: Շատ մը գործեր, գրական թէ այլ արուեստի, կը յայտնուին հեղինակին մահէն յետոյ:

Ժամանակն է որ կը նուիրագործէ գրական գործ մը: Սատարող ազդակները բազմաթիւ են: Նիւթը պէտք է ըլլայ տիեզերական եւ չօշափէ մնայուն արժէքներ որ կը հետաքրքրեն մարդը, այսօր եւ վաղը: Գործը պէտք է ստեղծէ տիպար մը կամ տիպարներ որոնց մէջ մարդիկ զիրենք վերագտնեն:

Ուստի, գրական մրցանակները կրնան [illegible] հանել հեղինակ մը, ճանչցնել գործ մը, շահաբեր շուկաներ բանալ հրատարակչական տուներուն, գրավաճառներուն համար բայց անպայման չեն ապահովեր ապագան: Գործը պէտք է դիմագրաւէ ժամանակին փորձութիւնը: Այս գինով միայն կարելի է մտնել գիրքերու յաղթական կամարէն ներս:

Կ. Ց.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՎԱՂԸ՝ ՆՈՐ ԵՒՐՈՊԱ ՄԸ

— o —

Միասնական Եւրոպայի ճամբուն վրայ, Նոր հանգրուան մըն է, այն «միակ ուխտը» որ քուէարկուեցաւ առջի գիշեր, երկար վիճաբանութիւններէ ետք (10 ժամ), Ազգ. Ժողովին կողմէ:

Ասիկա թոյլ պիտի տայ որ հետզհետէ բոլորովին վերնան սահմանագլուխները եւ վաղը, 90–ական թուականներէն սկսեալ, Եւրոպան դառնայ մէկ հսկայ երկիր 320 միլիոն բնակիչներով: Այս ուխտին դէմ քուէարկուեցին միայն համայնավարները, Ազգ. Ճակատը եւ մեծամասնութեան ութ երեսփոխաններ, մկրտուած «պատմական կոլիստ»ներ, ինչպէս Միշէլ Տըպրէ, Ֆուայէ, Կենա, եւայլն, ձեռնպահ մնացին, հակառակ Շիրաքի տուած ապահովութիւններուն: Կը մնայ, անշուշտ, Ծերակոյտին ալ վաւերացումը, որպէսզի վերջնական բնոյթ ստանայ: Եթէ, ամէն ինչ լաւ ընթանայ, քանի մը տարիէն, ապրանքի թէ անձի երթեւեկը բացարձակ ազատ կը դառնայ, որեւէ անձաթուղթի կամ անցագրի հարկ չըլլար մէկ երկրէն միւսը, եւայլն, եւայլն:

Կոլիստ ութ «ժառանգորդները» մտահոգ են որ Ֆրանսա իր անկախութենէն բան մը կը կորսնցնէ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆԳԱՐԱՅԻ մէջ, Սուրիոյ դեսպանատան Բ. քարտուղարը՝ Պալատի, մեղադրանքի տակ պիտի առնուի, որպէս մեղսակից Յորդանանի դեսպանատան Ա. քարտուղարի մահափորձին: Ասիկա հացին խոզ կը քաշէ, անոնց որոնք Սուրիան կը տեսնեն ահաբեկչութեան ետին, նոյնիսկ եթէ Սուրիոյ դեսպանատունը կը հերքէ:

ՎԵՆԵՏԻԿԸ պիտի փրկուի շնորհիւ նոր ծրագրի մը: 1966 Նոյեմբերի աղէտալի ողողումներէն քսան տարի ետք, Իտալացիք տասը տարուան վրայ երկարող աշխատանքներ կը նախատեսեն, որոնք կը սկսին Շաբաթ եւ որոնց առաջին մասը 7 միլիառ սանթիմ պիտի արժէ:

ԹԵՀՐԱՆ բաւական դժուարութիւններու կը բախի, մանաւանդ Իրանի ծախած զէնքերուն համար: Հերթական իր մամուլի տասուլիսին ընթացքին, Լրագրողները նեղը դրին Նախագահը, մինչ ինք կը պնդէր որ առանձին կը ստանձնէ պատասխանատուութիւնը, թէ ատիկա չէր ձգտեր պատանդ փոխանակելու Թնդանօթի հետ, բայց շատ համոզուող ալ չկայ:

ՆՈՐ ՏԱՍԸ ՖՐԱՆՔՆՈՑԸ բոլորը դժգոհ կը ձգէ, քանի որ շատ դիւրութեամբ կարելի է շփոթել 50 սանթիմնոցին հետ: Երեսփոխան Շվարցընպերկ նոյնիսկ դիմած է Տնտեսական Նախարարութեան որ հրապարակէն վերնայ, բայց Նախարարութիւնը համամիտ չէ եւ կ'ըսէ՝ հոգ չէ, ժամանակի հարց է, կը վարժուին:

ՀԱՆԳԻՍՏ

Հ. ՆԻԿՈՂՈՍ ՎՐԴ. ՔԵՀԵԱՅԵԱՆԻ

Ցաւով տեղեկացանք մահուան գոյժին՝ մխիթարեան վաստակաւոր միաբան՝ Հ. Նիկողոս Ծ. Վ. Քեհեայեանի, որ իր աչքերը փակեց, Հինգշաբթի, Նոյեմբեր 20, յետ միջօրէին, Փարիզի Թընոն հիւանդանոցը, ուր փոխադրուած էր երկու շաբաթ է, անողոք հիւանդութեան հետեւանքով:

Հայր Նիկողոս ծնած էր Պոլիս, 1920, Հոկտեմբեր 4–ին, Պարտիզանցի ծնողքէ, ազգական էր Հայր Վարդան Հացունիի:

Վանք կը մտնէր 1930, Հոկ. 19ին, միաբանութեան կ'անդամակցէր ուխտերով, 1941 Դեկտեմբեր 8–ին: 1937–էն 44, կը յաճախէր Հռոմի Գրիգորեան համալսարանը, հետեւելով փիլիսոփայութեան եւ աստուածաբանութեան: Քահանայական օծումը կը կատարուէր Հռոմ, 1944, Մայիս 28–ին: 1944–էն 47, Հռոմի մէջ, կը հետեւէր եկեղեցական եւ քաղաքական իրաւաբանութեան Լաթերանօ համալսարանը: 1947–էն 50, կը վերադառնար Ս. Ղազար, ուր անձնական քարտուղարութիւնը կը վարէր Աբբահօր, միաժամանակ մատակարարի օգնականի պաշտօնը:

1950 – 53 ուսուցչական է Վենետիկի Մուրատ – Ռափայէլեան վարժարանը, որ նոր կը բանար իր դռները, պատերազմէն ետք: 1954 Յունուար 14–ին կը ստանար վարդապետական գաւազան եւ կը մեկնէր Պոլիս զինուորական ծառայութիւնը կատարելու, որպէս սպայ:

1956 – 59 ուսուցչական պաշտօն կը վարէր Պոլիս, ապա՝ 59 – 60, կրկին ուսումնապետ է Վենետիկի Մուրատ – Ռափայէլեան վարժարանը, որու տեսչութիւնը կը ստանձնէր 1960 – 64 տարիներուն: 1964–էն 67, տեսուչ է Սեւրի Սամուէլ – Մուրատեան վարժարանը: Իր շրջանին է որ կը հաստատուէին նոր դասարաններ: 1967 – 70 օգնական է հայ կաթողիկէ էկզարքութեան, 70 – 77 փոխանորդ եւ առաքելական կառավարիչ հայ կաթողիկէ էկզարքութեան, եւ կը դառնայ Թագաւոր Ծ. վարդապետ: 77 – 78 կրկին տեսուչ է Վենետիկի Մուրատ – Ռափայէլեան վարժարանը, 78–ին կը մեկնի Պոլիս, ուր մինչեւ 1981 մեծաւոր է Մխիթարեան վարժարանի վանատան եւ կալուածներու մատակարար: 1981 – 1982–ին, կը վերադառնայ Ս. Ղազար, ապա 1982 – 84–ին Փարիզ, 84 / 85–ին մեծաւոր է Սեւրի Սամուէլ – Մուրատեան Վարժարանը: 1985 – 86 կը մեկնէր Հռոմ, որպէս մեծաւոր վերակացու մխիթարեան ուխտեալ համալսարանական ժառանգաւորներու: 1983–ին լոյս տեսած էր իր առձեռն բառարանը՝ հայերէն – իտալերէն եւ իտալերէն – հայերէն:

1986–ի գարնան ամիսներէն սկսեալ, իր առողջական վիճակը հետզհետէ պիտի քայքայուէր, մինչեւ որ անողոք հիւանդութիւնը իր աւերը գործէր վերջնապէս: Քանի մը շաբաթ առաջ, Փարիզ եկած էր մասնագէտ բժիշկներ տեսնելու համար, բայց հիւանդութեան յանկարծակի վատթարացումը պատճառ պիտի ըլլար, որ հիւանդանոց փոխադրուի:

Հայր Նիկողոսի մարմինը Ս. Ղազար կը փոխադրուի շարթուս սկիզբը, յետարարողութեան մը Երկուշաբթի օր, Նոյեմբեր 24, ժամը 14ին, Փարիզի Հայ կաթողիկէ Ս. Խաչ – Ս. Յովհաննէս Մայր Եկեղեցին:

Հայր Նիկողոս Քեհեայեան ծանօթ դէմք մըն էր Ֆրանսահայ գաղութին, թէ Սամուէլ – Մուրատեան վարժարանը վարած պաշտօններով եւ թէ հայ կաթողիկէ եկեղեցւոյ գլուխը: Իր շրջանին է, որ հայ կաթողիկէ համայնքը օժտուած է ռիւ Շառլոյի աթոռանիստ եկեղեցիով:

×

Հայր Նիկողոս Վ. Քեհեայեանի մահով, մխիթարեան միաբանութիւնը կը կորսնցնէ իր արժէքաւոր միաբաններէն մէկը, որ տասնեակ տարիներով ծառայած է իր միաբանութեան, մշակութային թէ կրթական գետնի վրայ:

×

Մեր ցաւակցութիւնները Վենետիկի մխիթարեան միաբանութեան եւ ողբացեալ վարդապետին եղբօր ու ընտանիքին, ի Փարիզ:

ԼԱ՛Ց, ՍԻՈՆ, ԼԱՑ

ՇԱՀԷ ԱՐՔ. ՃԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ

Երուսաղէմը – մեր Երուսաղէմը – նոր գայթակղութեան մը առջեւ կը դնէ մեզ: Այլեւս հրաժարած էինք արձագանգելէ ներքին հակամարտութիւններու, մէկէն միւսին դէմ, միւսէն մէկուն դէմ գրութիւններու, որոնց «պատկերալից» ոճը կաս – կարմիր պիտի ընէր սամաթիացի որեւէ հրշէջ, քաջ գիտակից որ հանրային կարծիքի ալ շատ կարեւորութիւն տուող չըլլալով Ս. Յակոբայ վանքը, սկսելով պատրիարքէն, աւելորդ է որ մենք միտք ու սիրտ հատցնենք:

Երկու շաբաթ է, նոր տեսակի լուրեր կը շրջէին թէ՝ «Հայ բարձրաստիճան եկեղեցական մը» (իսրայէլեան մամուլը անուն չէր տար, բայց գուշակելն ալ շատ բարդ հանելուկ մը չէր) բանտարկուած է: Հոս ալ նախընտրած էինք չաճապարել, «գզայացուցի»ի մասնաւոր ծարաւի չըլլալով, բայց այժմ, անունով – հասցէով ամէն բան կը հրապարակուի Ռօյթըրի մէկ հեռագրով, զոր կուտանք ստորեւ, այլ խորհրդածութիւններ անհրաժեշտ չգտնելով:

×

ԼՈՆՏՈՆ, 11 (ՌՕՅԹԸՐ). – Բրիտանական «Ֆայնէնշըլ Թայմզ» օրաթերթը, Եբեքշաբթի օրուան իր համարով, հաղորդեց, թէ Երուսաղէմի պատասխանատուներէն Ռաֆի Լեւի եւ Հայոց Ս. Յակոբայ միաբանութեան անդամներէն Շահէ Արքեպիսկոպոս Աճէմեան ձերբակալուած են, կաշառակերութեան եւ ապօրինի կերպով զէնք կրած ըլլալու յանցանքով:

Հայկական աղբիւրներէ քաղելով իր տեղեկութիւնները, օրաթերթը յայտնեց, թէ Շահէ Արքեպիսկոպոսը մեծահարուստ եւ ազդեցիկ է եւ մօտիկ՝ Երուսաղէմի քաղաքապետ Թետի Քոլէքի:

«Ֆայնէնշըլ Թայմզ» ընդգծեց, թէ Լեւի Արեւմտեան Ափին մէջ բնակող իր եւ Շահէ Արք.ի արաբ բարեկամներուն կեղծ անցագիրներ, զէնք կրելու կեղծ արտօնագիրներ եւ թանկարժէք ինքնաշարժներու սեփականութեան կեղծ թուղթեր տրամադրած են:

Իսրայէլի գաղտնի ոստիկանութեան (Շին Պէթ) աղբիւրներէն քաղելով իր տեղեկութիւնները, օրաթերթը մանրանշեց, թէ Շին Պէթ այս ձերբակալութեանց պատճառով խորապէս վրդոված է եւ տարակարծութիւն ունի ոստիկանութեան հետ, ըսելով, որ ոստիկանութիւնը այս ձերբակալութեամբ, խափանած է գրաւեալ հողերու մէջ երկար ժամանակէ ի վեր իր վարած գործողութիւնները:

Օրաթերթը կ'աւելցնէ, թէ այս ձերբակալութիւններ եւս հաւանական են:

Fonds A.R.A.M

ՄՕՑԷՆ

ՏԻԶԲՈՆ՝ ՓՈԹՈՄԱՔԻ ՎՐԱՅ

Մշուշի ամպերը անորոշութեան լուծին տակ առած էին ամէն բան: Խուլ, բայց բարձր աղմուկ մը, առանց յայտնի աղբիւրի, մշուշին խառնուած կը թաւալէր ամէն ուղղութեամբ, երբեմն զօրանալով, ուրիշ տեղեր կորսուելով սեւ ու խորհրդաւոր պարապութիւններու մէջ: Ցորձանքները իրենց քմահաճոյքին մէջ պարբերաբար մարդկային ձեւեր կը մերկացնէին, դէմքեր՝ անընդհատ խօսող անճանաչելի բարբառներով, բերաններ՝ անակնկալ քրքիջներով պայթող, ուրիշներ գոց ու լուռ՝ մտածկոտ աչքերու տակ: Պարապութեան մէջ ծփացող յախճապակիէ ջահեր անխախտ հզօրութեամբ մը կու գային երբեմն փշրել մշուշի ամպերը գանոնք կծելով իրենց դեղին, ճերմակ ու մանիշակագոյն ճաճանչներով:

Ամբողջ աղմուկը կը թուէր մարդկային խօսակցութիւններէ գալ. վանկերու, գիրերու միապաղաղ հոսանք մըն էր, որմէ սակայն ոչ մէկ յստակ բառ, իմաստ կարելի էր զատել ու եզրակացնել: Ստուերներն ու դէմքերը բազմաթիւ էին, հաւաքոյթը մեծ պէտք է ըլլար:

Պարապութեան մէջ երբեմն խոյակ մը կը գծուէր, հսկայ սիւնի մը գագաթը, յետոյ կը կերպարանափոխուէր, կը կանաչնար ու կոտոշաւոր սատանայի քմծիծաղ մը կը փայլատակէր, երկվայրկեանի մը համար, անոր քանդակներուն ընդմէջէն:

Մուրճի զօրաւոր հարուած մը՝ կրտրուկ ու տիրական, եկաւ յանկարծ վերջ դնել այս անորոշ ու լպրծուն մթնոլորտին: Ընդհանուր ժխորը թեթեւցած էր երբ մուրճի երկրորդ հարուածը արձագանգեց ամէն ուղղութեամբ: Երրորդը հրաշքի մը պէս զգետնած էր արդէն ամէն բան. պարապութեան մէջ շշուկ մ'իսկ չէր լսուեր:

Մեռելային լռութեան մէջ մշուշի յորձանքները իրենց խաղաղութիւնն ու հանդարտութիւնը կը վերագտնէին աստիճանաբար, մթնոլորտը կը յստականար, բազմատասնեակ մարդկային ստուերներ մարմին կ'առնէին՝ մշուշը կը նահանջէր ու հաւաքավայրի խորքին տեղաւորուած դատաւորի ամպիոնը իր տիրական ներկայութիւնը կը պարտադրէր մեծածաւալ այս համախմբումին:

Տարօրինակ գլուխ մը գետեղուած էր դատաւորին հաստանիստ, սեւ պատմուճանին վրայ. երկու կամ երեք կզակ ունէր, անորոշ քիթ ու բերան, կէս շրջանակով ակնոցներու ետեւ կորսուած աչքեր: Մուրճի վերջին հարուածէն ետք գլուխն ու զգեստը սահուն շարժումով մը վեր բարձրացան:

Բազմութիւնը, մակընթացութեան մէջ եղող ծովու մը պէս, հետեւեցաւ: Սրահը, բարձր ու անծայրածիր, կը մնար բոլորովին անտարբեր: Ճերմակ, փիթխարի սիւներ էին ամէն կողմ, կորընթօսեան խոյակներով, որոնց վրայ առաստաղը անտեսանելի էր մշուշի բարձրադիր ամպերուն ետին թաքնուած: Բազմութեան տարածքէն անդին սիւներու շարքերը կը կրկնուէին ամէն ուղղութեամբ ի վերջոյ կորսուելու համար դորշ լուսաւորութեամբ անորոշ խորքի մը մէջ:

Դատաւորի սեւ պատմուճանին մէկ կողմէն ձեռքը վեր բարձրացաւ վեհափառ շարժումով մը ու իր տարօրինակ դէմքին վրայ վերջապէս բերնի խոռոչը յայտնուեցաւ. –

– Կ'երդնում նուիրուիլ...»

– Կ'երդնում նուիրուիլ ...» – կրկնեցին ներկաները, սրահին մէջ արձագանգող ձայնով մը, որ բառերուն սկիզբն ու վերջը կը հալեցնէր միապաղաղ աղմուկին մէջ:

– Ամերիկայի Միացեալ – Նահանգներու դրօշակին...»

– Ամերիկայի Միացեալ – Նահանգներու դրօշակին...»

– «Եւ Հանրապետութեան, որ ան կը ներկայացնէ...»

– «Եւ Հանրապետութեան, որ ան կը ներկայացնէ...»

– «Մէկ ազգ Աստուծոյ հովանիին տակ...»

– «Մէկ ազգ Աստուծոյ հովանիին տակ...»

– «Անբաժանելի...»

– «Անբաժանելի...»

– «Պարգեւող ազատութիւն եւ արդարութիւն բոլորին...»

– «Պարգեւող ազատութիւն եւ արդարութիւն բոլորին...»

Խուլ աղմուկը, հեռուներէն փչող հովի մը պէս, վերսկսաւ մարմին առնել ու ինքնավստահ սողալ սրահի տարածքին վրայ:

– Վերջապէս ... տարիներու մեր երազածը վերջապէս իրականութիւն է. սա վկայագիրը անգամ մը եւս կարդանք ... աչքերուս չեմ հաւատար..., – գոչեց Վարանդ՝ սրտի գոհունակ տոփիւնով:

– Վերջապէս գնա՛ց ... անցեալին վրայէն աղուոր գիծ մը կրնանք քաշել. հիմա բոլորս ալ «խալիս – խուլիս» Ամերիկացի ենք, – վճռեց Սահակ՝ քաղաքացիութեան թարմ վկայագիրը օդին մէջ ճօճելով:

– Երթանք գաւաթ մը առնենք միասին. մարդուս կեանքին մէջ մէկ անգամ կու գայ սասնկ տօն. ե՛ս կը հրաւիրեմ, – մէջտեղ նետուեցաւ Գրիգոր ձեռքը գրպանին մէջ մխրճելով:

– Ես ձեզի բան մը ըսեմ, տօնելէ առաջ ես կ'առաջարկեմ, որ աղուոր խարոյկ մը սարքենք դուրսը, մեծ հրապարակին վրայ եւ սա մեր նախկին տեսակ – տեսակ, «ուղուրսուզ» անցագրերը, անձնագրերը, աշխատանքի արտօնութիւնները, զինուորական տետրակները հրոյ – ճարակ դարձնենք, – թող սիրտերնիս վերջնապէս պաղի, – միջամտեց Տիգրան՝ ինքնատիպ գաղափար մը յղացած ըլլալու գոհունակութեամբ:

– Խօսքը մէջերնիս, այս մեր նոր հայրենակիցներուն երեսներն ալ հին երկիրներու մարդոց երեսներէն շատ տարբեր չեն. մեքսիքացի, չինացի, ճափոնցի, Ֆիլիբինօ, արաբ ... ամէն տեսակէն մարդ կայ նկատի առի՞ք, – հարց տուաւ Սահակ:

– Երդում ըրած ատենս քիչ մը գլուխները դիտեցի ... մէկ հատ Քլինթ Իսթուտին «թիփ»ով նմոյշ չկար ... բայց մեզի ինչ, – վճռեց Տիգրան մխիթարական շեշտով մը:

– Եկէք ամէն բանէ առաջ այս մեր նոր «վկայական»ներով խմբական նկար մը առնենք. վարը, շէնքի մուտքի փառաւոր աստիճաններուն վրայ լաւ կ'ըլլայ, լուսաւորութիւնն ալ առատ կ'ըլլայ. մեքենան մասնաւոր բերած եմ, – ձեռքը դրաւ Վարանդ իր լուսանկարի մեքենային վրայ եւ քայլերը ուղղեց դէպի սրահէն վար վազող աստիճանները:

Լայնանիստ աստիճաններ էին, կոփուած մուգ սրճագոյն մարմարէ, որուն ողորկ երեսին վրայէն մշուշի ամպը կը սահէր հաճոյքով, անփոյթ, երբեմն փրփրելով, ծալլուելով՝ մագլցելու համար կրկին աստիճաններն ի վեր:

Գրիգոր, Վարանդ, Սահակ եւ Տիգրան գոհունակ ու հանդարտ կը շարունակէին իջնել հանգստաւէտ ու սահուն աստիճաններէն վար:

– Մայր դրան դեռ չմօտեցանք կարծես, – ըսաւ Սահակ թեթեւ մտահոգութեամբ մը:

– Ահա՛, ահա՛, վարը լուսաւոր շրջանը կը տեսնէ՞ս, մայր դռնէն մտնող լոյս է, հիմա դուրս կ'ելլենք, – հաստատեց Վարանդ մտահոգութիւնները փարատելով:

– Եթէ չեմ սխալիր դուռը ձախին պէտք է ըլլայ. այս լոյսը աջ կողմէն կու գայ, – կասկածները կրկին արթնցուց Գրիգոր:

– Համբերեցէ՛ք, հիմա դուրս կ'ելլենք ու կը նկարուինք. մի՛ մտահոգուիք, – միջամտեց Սահակ, – գիտէք այս նկարը մեր նախակրթարանի վկայականի նկարին պէս բան մը պիտի ըլլայ. եթէ խելք ընէինք մէկ քանի հոգի ալ կանչելու...

– Հա՛, ամէնքն ալ հոս են, լուր ընէինք կ'ըլլար ... «Ծըղըլ»ը, «Ջիլօն», «Քրտիկ»ը, «Տարխուն», Յակոբը ...

– «Ծըղըլ»ը ո՞վ էր, «Ծըղըլ»ը...

– Ջե՞ս յիշեր, Կիւրիւնցիներու «քէմբ»ը կը բնակէր ... դեռ «Կիւզէլ»ը, «Տըռնօն», «Արօշը»...

– Արմէն Անոյշն ալ պէտք է հրաւիրենք, որ առաջին շարքի վրայ իր տնօրէնի աթոռը դրաւէ կրկին այս վկայականներու բուրգին ետեւ...

– Արմէն Անոյշը Ամերիկա ... ուրկէ՞ ուր, անիկա Հալէպ մնաց...

Նախակրթարանի յիշատակներով տարուած, չորս տղաքը հազիւ անդրադարձան, որ վերէն տեսնուած աստիճաններու լուսաւոր շրջանը հասած էին արդէն:

– Բայց ասիկա մայր դուռը չէ, – ցած ու խորհրդաւոր ձայնով բացականչեց Վարանդ:

– Ուր որ ալ ըլլայ, բաւական լուսաւոր կ'երեւի. թերեւս այս նկարը կարենանք առնել վերջապէս, – պատասխանեց Գրիգոր ու խումբին գլուխը անցաւ՝ լայն ու պատկառազդու դռնէն ներս մտնելով:

Նարնջագոյն զօրաւոր լուսաւորութիւն մը ողողած էր ամէն կողմ, բայց, հակառակ իր ուժգնութեան, գիծերու յստակութիւնը երբեմն կը կորսուէր օդին մէջ լողացող դաղջ մշուշի մը պատճառաւ:

Տղոց խումբը, սեղմուած, կը յառաջանար դանդաղ ու ապշած:

Անսահման սրահ մըն էր կրկին, բարձր լայնանիստ սիւներով, որոնց շարքերը կը մեկնէին ամէն ուղղութեամբ, կը բազմապատկուէին, ի վերջոյ կծկուելու եւ ձուլուելու համար գոյութիւն չունեցող հորիզոնի մը մէջ: Կարմիր թաւիշէ վարագոյրներ, ոսկեզօծ ծոպերով ու չուաններով, կը բարձրանային վեր, վիթխարի պաստառներու նման, ի վերջոյ կորսուելու համար սիւներէն վեր՝ առաստաղի մթութեան մէջ:

– Կրկին վերի սրա՞հը եկանք, – հարց տուաւ Սահակ, հազիւ լսելի ձայնով մը:

– Չէ՛, չի կրնար ըլլալ, - հաստատեց Գրիգոր՝ իր շնչառութեան ձայնին ներքեւ կորսուած շշուկով մը, – այդքան աստիճան իջնելէ ետք:

Պարապութեան մէջ ցրուած պրոնզեայ ջահեր ու աշտանակներ իրենց առատ, նարնջագոյն կրակով ջերմ գոյն մը կու տային տղոց այլապէս տժգոյն ու սարսափահար դէմքերուն: Աշտանակներուն ու մոմակալներուն վրայ հալած մոմը, գոյացուցած էր արդէն տարօրինակ երեւոյթով բլուրներ, ձորեր, արձաններ, որոնց միջեւ սարդոստայններ նետած էին իրենց կամուրջները՝ երկար ատենէ ի – վեր:

Յանկարծ Գրիգոր կանգ առաւ ու ձեռքերը աջ ու ձախ բանալով ընդհատեց խումբին ընթացքը: Կողմնակի սիւնի մը ետեւէն տարօրինակ կերպարանքով էակ մը իրենց ուղղութեամբ կը յառաջանար հանդարտ, բայց ինքնավստահ քայլերով: Լայն թիկունքով, մկանուտ բազուկներով զինուորականի տիպար մըն էր: Ջահերու լոյսերուն տակ իր ոսկեզօծ, անարատ զրահները շղթերու պըսակով մը կը շրջապատէին իր յաղթանդամ կառոյցը: Ոսկեգոյն սաղաւարտին, անոր կատարը զարդարող բաղերու տեսքին վրայ, «Հայոց պատմութեան» գրքերէն հեռաւոր յիշատակներ փայլատակեցին յանկարծ Գրիգորի ուղեղին մէջ:

– Սպարապետ ... Մամիկոնեան ... Վարդա՞ն է..., – շշնջաց ան հազիւ ընկերներուն լսելի ձայնով մը:

– Դուք հա՞յ էք, – հարց տուաւ զինուորականը, ձախ ձեռքը մէջքէն կախուած սուրին կռթնցնելով:

– Այո՛, այո՛, – պատասխանեցին տղաքը սիրտ առած, միաբերան:

– Այսպիսի տարազո՞վ, – հարց տուաւ զինուորականը կասկածոտ քննութենէ մը անցընելով տղոց կերպարանքը, – ո՛չ զրահ, ո՛չ սուր, ո՛չ սաղաւարտ...

– Հիմա այդպիսի միջոցներու պէտք չունինք, – միջամտեց Սահակ, – եթէ վտանգ մը սպառնայ Պետութիւնը կը պաշտպանէ իր քաղաքացիները:

– Ո՞ր Պետութիւնը, – հարց տուաւ զինուորականը կէս հեգնական:

– Ամերիկեան Պետութիւնը, – միաբերան հաստատեցին տղաքը, – մենք հայ ենք բայց հիմա աշխարհի ամէնէն հզօր ազգին մաս կը կազմենք դեռ թարմ, երդումի արարողութենէն կու գանք:

– Ամերիկեա՞ն ..., – լուսաբանութիւն պահանջեց զինուորականը:

– Օհ, – կը հասկնանք, բայց այդ մէկը շատ երկար պատմութիւն է, – ըսաւ Վարանդ, խուսափողական շեշտով մը:

– Բայց հոս Յազկերտի պալատն է... Հոս ի՞նչ կ'ընէք:

– Սպարապե՛տ, նոյնինքն, Վարդան Մամիկոնեան, – բացականչեցին տղաքը ու առաջ նետուեցան սպարապետին բազուկներուն կառչելու:

– Պէտք է մեկնիմ, ճակատագրական որոշումներ կան, – ետ քաշուեցաւ սպարապետը անհանդարտ, – Յազկերտ մեզ դժուար նախընտրութիւններու առջեւ է դրած. այլեւս պէտք է մտնեմ մեր դիրքը պարզելու:

– Ծիշդ դիրքը կ'առնէք, գիտենք, - մրմռաց Գրիգոր, տկար ու մարող ձայնով մը, աչքերը Վարդանի հեռացող ուրուագծին յառած:

Թաց աչքերն ու սարդո՛ստայնի թելերը սրբելով տղաքը դուրս նետուեցան սրահի կոթողական դռնէն ու նոյն մարմարեայ աստիճաններուն վրայ, տագնապահար, շարունակեցին փնտռել մայր դրան լուսաւորութիւնը, որ իրենցմէ խոյս կու տար կարծես, նոյն արագութեամբ:

×

– «...Եւ աղօթքը աւելի բարի է քունէն», – եզրակացուց մօտակայ մզկիթի «մուէզզին»ը, փակելով արեւածագի աղօթքի իր հրաւէրը:

Բարձրախօսերու յարուցած փոթորիկէն ետք առաւօտեան օդը կը գտնէր կրկին իր մեղմ ու գգուող հանդարտութիւնը:

«Շաքարը անոյշ է
Մեղրը անոյշ է շաքարէն
Քունը անոյշ է մեղրէն ու
շաքարէն...»

Տղերը արձագանգեցին Վարանդի մտքին մէջ՝ անհոգ ու անփոյթ:

– Թոյլ տուէք չէնք – շնորհք եկեղեցի մը ունենանք, կէս գիշերի՛ն ալ կ'ուզէք կ'աղօթենք, – մրթմրթաց ան միշտ խըփա՛ծ աչքերով ու գլուխը թխմեց բարձին տակ քունը շարունակելու՝ մինչեւ գործի ժամ:

ԴԱՆԻԷԼ ԹԻՒԹԷՆՔՃԵԱՆ

Յ. Գ. – Գրուածքին բոլոր տիպարները ու դէպքերը երեւակայական են. որեւէ նմանութիւն, ներկայ կամ անցեալ դէպքերու ու տիպարներու, միայն զուգադիպութեան պէտք է վերագրել:

– ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ –

ՊՈՒԷՆՈՍ – ԱՅՐԷՍԻ Արծրունի ազգային վարժարանի սրահին մէջ, Հոկտեմբեր 31–ին, տեղի ունեցած է երգահան եւ բանաստեղծ Խուան Ելանկէզեանի «Իմ զգացած Հայաստանը» բանաստեղծական, տեսողական ու երաժշտական ներկայացումը: Ելանկէզեան յօրինումի դասընթացքի հետեւած է Պուէնոս – Այրէսի Կաթողիկէ համալսարանի երաժշտագիտական բաժնին մէջ, ապա իր գիտելիքները կատարելագործած Հայաստան, հետեւելով նաեւ բանասիրութեան: Հեղինակն է գրական գործերու (հայերէն եւ սպաներէն): Ցուցադրուած լուսապատկերներով ներկայացուած է Հայաստանը՝ առօրեայ իր կեանքով եւ տեսարաններով:

×

ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ Հայագիտական Ուսմանց Հիմնարկի նախաձեռնութեամբ եւ Պուէնոս – Այրէսի Կաթողիկէ Համալսարանի կազմակերպութեամբ, Հոկտեմբեր 7–ին, դասախօսութիւն մը տրուած է յիշեալ Համալսարանին մէջ՝ երաժշտագիտութեան դասախօսներու եւ ուսանողներու համար: Հիմնարկի անդամ Զաւէն Կնեազեան ներկայացուցած է հայկական ժողովրդական 12 նուագարաններու ծագումը, զարգացումը եւ յատկանիշները: Ներկաները առիթ ունեցած են տեսնելու հայկական տասնեակ մը նուագարաններ եւ ունկնդրելու հայկական ժողովրդական մեղեդիներ, մեկնաբանութեամբ Տիկին Արմենուհի Թեքեանի (քանոն) եւ Ռուբէն Կնեազեանի (դուդուկ, շվի, դհոլ, զուռնա եւ պլուլ): Ցուցադրուած են օրուան նիւթին առնչուող լուսապատկերներ:

×

ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԻՈՅ «Լաւ Պոթ» ճաշարանին մէջ, Հոկտեմբեր 25–ին, տօնուած է «Արեւ» օրաթերթի եօթանասունամեակը: Հանդիսութիւնը վարած է Նորայր Տէօվլէթեան: Խօսք առած են մէթր Ստեփան Շահպազ եւ Կարպիս Եաղըճեան, անդրադառնալով «Արեւ» օրաթերթի հիմնադրութեան, անոր խմբագիրներուն եւ աշխատակիցներուն, չեշտելով նաեւ անոր

Fonds A.R.A.M

գերը գաղութին մէջ: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը:

×

ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ Երրայական Ընկերութեան սրահին մէջ, Հոկտեմբեր 31-ին, նշուած է հաստատութեան 60-ամեակը: Այս առթիւ կազմակերպուած երգի ու պարի հանդիսութեան մասնակցած են նաեւ «Արաքս» երգչախումբը եւ «Գայանէ» պարախումբը, արժանանալով ներկայ հոծ բազմութեան գնահատանքին:

×

ՊՈՒԷՆՈՍ – ԱՅՐԷՍԻ Համազգայինի նախաձեռնութեամբ, Հոկտեմբեր 23-ին, «Տալլեան» գրադարանին մէջ տեղի ունեցած է Մարթին Քեսքինեանի լուսանկարչական երկու շարքերու ցուցադրութիւնը՝ «Երկիր Հայաստանս» եւ «Հայաստան երէկ, Հայաստան այսօր» խորագիրներու տակ: Հեղինակը կատարած է նկարներու դասաւորումը, համապատասխան բնագիրներու խմբագրումը եւ ձայնագրումը, ինչպէս նաեւ երաժշտութեան ընտրութիւնը: Շարքին առաջինը ներկայացուցած է Հայաստանի իրագործումները, իսկ երկրորդը՝ Հայաստանի հին թէ նոր պատմութենէն դրուագներ:

×

ՕՐԷՆՃ ՔԱՈՒՆԹԻԻ (Քալիֆորնիա) «Հայկ եւ Վարդուհի Ղուկասեան» սրահի պաշտօնական բացումը կատարուած է Հոկտեմբեր 25-ին, ճաշով մը, որուն մասնակցած են 400 հոգի: Բացումը կատարած է տոքթ. Պետրոս Գոճեան: Հանդիսութիւնը վարած է Րաֆֆի Իսրայէլեան. խօսք առած են հոգաբարձութեան ատենապետ Յակոբ Մելքոնեան եւ իրաւաբան Լեւոն Կիրակոսեան, կարդացուած է Գարեգին Բ. Կաթողիկոսի օրհնութեան գիրը: Գնահատանքի խօսք արտասանած է առաջնորդը՝ Տաթեւ Արք. Սարգիսեան: Սրահը մաս կը կազմէ շրջանի եկեղեցի – դպրոց – սրահ համադրոյթին, որուն իրականացման համար եղած նուիրերէ գոյացած է 175 հազար տոլար:

×

ՊՈՒՐՃ ՀԱՄՈՒՏԻ Քառասնից Մանկանց Վարժարանի սրահին մէջ, Նոյեմբեր 1-ին եւ 2-ին, տեղի ունեցած է Լ. Օ. Խաչի «Աշխէն» մասնաճիւղի կազմակերպած նկարչութեան եւ ձեւագիտութեան դասընթացքներու հետեւած երիտասարդուհիներու աշխատանքներուն ցուցադրութիւնը: Ներկայացուած են սեղանի ծածկոցներ, բարձիկներ, անձեռոցներ, գոգնոցներ՝ գծուած եւ գոյնզգոյն ներկերով ծաղկաւորուած:

×

ԱԹԷՆՔԻ մէջ, Նոյեմբեր 7 – 11, տեղի ունեցած է միջազգային համագումար մը, որուն մասնակցած են քաղաքական, դիտական դէմքեր, իրաւաբաններ, պատմաբաններ, եւայլն: Ներկայ եղած են հայկական յանձնախումբեր եւ հաստատութեանց ներկայացուցիչներ՝ Հ. Յ. Դ. Հայ Դատի Կեդր. Գրասենեակ, Հ. Յ. Դ. Հայ Դատի Յունաստանի Յանձնախումբ, «Զօրեան» Հիմնարկի Միացեալ – Նահանգներու եւ Քանատայի ներկայացուցիչներ: Հայ Դատի կեդր. գրասենեակի անունով խօսք առնելով Շահան Ֆարաճեան ներկայացուցած է Հայկական Հարցը:

×

ՊԱԳԸՐԳԻՒՂԻ Ծնունդ Ս. Աստուածածին Եկեղեցւոյ տօնակատարութիւնը կատարուած է Նոյեմբեր 9-ին, նախագահութեամբ Շնորհք Պատրիարքին: Պատարագած է Շահան Եպիսկոպոս Սվաճեան: Քարոզած է Շնորհք Պատրիարք հաւատքի ու հաւատարմութեան մասին, ծանրանալով մաքուր ընտանիք կազմելու կարեւորութեան վրայ: Յաւարտ արարողութեան ճաշ մը տրուած է: Սեղանը վարած է Պարոն Նալպանտ: Թաղական Խորհուրդի ատենապետը՝ Խորէն Մանուէլեան կարդացած է տարեկան տեղեկագիրը, որմէ կը պարզուի որ Տատեան Վարժարանին մէջ կ՚ուսանին աւելի քան 600 աշակերտներ: Գեղարուեստական յայտագրին մասնակցած են արտասանող Սիլվա Կոմիկեան, օփերայի երգիչ Նուպար Պայվէրտեան եւ վարժարանի աշակերտներ: Հուսկ բանքը արտասանած է Շնորհք Պատրիարք:

ԼՍԱՐԱՆԻ ՄԸ ԺՊԻՏՆ ՈՒ ՏԱՌԱՊԱՆՔԸ

Դիտելով աթոռներու մերկութիւնը, ոմանք սկսած էին տրտնջալ, ուրիշներ յուսահատութեան մատնուիլ: Մինչ ես համոզուած էի, որ պիտի գան. պիտի գան քաղաքէն ու շրջաններէ. վստահ էի, որ հոգիներու մէջ պահուըտած անցեալը պիտի վերադարթնէր այդ օր: Գիտէի որ ժողովուրդի յիշողութեան մէջ կ՚ապրէին հայ հեղինակները եւ պիտի գային՝ ժամ մը եւս միասնաբար ապրելու անցեալ հայ կեանքը երանգաւորողներու յարգանքին նուիրուած օրը:

Ու եկաւ սիրել գիտցող ժողովուրդը: Աթոռները գրաւուեցան, սրահը լեցուեցաւ ունկնդիրներով: Այս անգամ եպիսկոպոսի եւ վարդապետներու ներկայութիւնը չէր ժողովուրդ հաւաքողը, այլ Հրաչ Զարդարեանի, Բիւզանդ Վաղինակի, Պետրոս Զարոյեանի՝ կրօնաւորի անունէն աւելի բարձր հնչող, հայկ. եռուն կեանք ստեղծած, փարիզեան անցեալ խորհրդանշող անունները:

Լակոնական բառերով, մէկ ժամուան մէջ ամփոփած էի երեք գրագէտներու ու լրագրողներու կեանքն ու գործը եւ իբրեւ անուշապուր հրամցուած հանրութեան, առանց վստահ ըլլալու թէ՝ իւրաքանչիւր ճաշակի յարմարող ապուր էր այդ:

Ասուլիսը վերջացած, ոտքի են բոլորը: Գոհունակութեան ժպիտի մէջէն սկսած է տարբեր ասուլիս. կարծիքներու եւ բարեկամական տեսակցութիւններու ասուլիս: Չէի մտածեր թէ սրահը պիտի համակուէր այնքան յուզումով, որ յորդէր ան. որ գար հոսէր ու կուտակուէր իմ սրտի մէջ եւ անոր ապրումը պարգեւէր նաեւ ինծի:

Երախտագիտութիւնս տարածուեցաւ անոր, որ «Յառաջ»ի նետած կամուրջին վրայէն եկած գտած էր զիս՝ խօսքի ջերմութեամբ սիրտ տաքցնելու.– «Աստուած երկա՛ր կեանք եւ ուժ տայ քեզի»: Երախտագիտութիւն այն կնոջ, որ Բիւզանդ Վաղինակով լեցուած՝ եկած էր Բիւզանդ Վաղինակ ապրելու: Այն գրագէտ ու ընթերցողներուն, – որոնք իրենց հիացումն ու սէրը կը յայտնէին Հրաչ Զարդարեանի գրականութեան: Բազմաթիւ այն ունկնդիրներուն, որոնց մէջ ներկայ էր ու կ՚ապրէր տակաւին Պետրոս Զարոյեան:

Երբ արժէքաւոր հայ հեղինակներու հանդէպ իրենց բովանդակ սէրը կը բացատրէին Պէյրութէն եկած օրիորդը եւ Պէյրութի ամբողջ ողբերգութիւնը ապրած նախկին Ֆրանսահայ իմ միւս բարեկամը, չէին գիտեր, որ իրենց հետ զիս կը տանէին դէպի մանկութեան իմ Պէյրութը՝ Պասրայէն Էշրէֆիէ, Ռաս – Պէյրութէն, Նահր, Պուրճէն՝ արդէն անունը մոռցուած թաղեր: Երէկուան շքեղ, այսօրուան չարչարուած, տառապած, գիշակերներու ախորժակով բզիկ – բզիկ եղած, մանկութեան օրրան իմ Պէյրութը, մահմետական ու քրիստոնեայ արար իմ եղբայրներու հայրենիքը:

Ու հոգիս սկսաւ աղաղակել. – Թո՛ղ կոտրուին բոլոր բազուկները, որ ձեռք վերցուցին Լիբանանի վրայ, արիւնեցին անոր երեսը, բզկտեցին անոր սիրտը: Թո՛ղ փշրուին բոլոր զէնքերը, որ կը պայթին տակաւին Միջերկրականի արեւելեան նախկին գեղեցկուհիի գլխուն:

Ձայներ ու ժպիտներ կը վերադարձնեն զիս սրահի իրականութեան, մինչեւ որ անզսպելի ցաւ մը կը սկսի կրծել կուրծքս: Շատ էին եղած այդ բոլորը:

Երեք գրագէտներու կորուստը ողբացող իմ խօսքերը, գուցէ աւելի ազդած էին իմ վրայ քան ունկնդիրին: Ծանր էր եղած ոգեկոչել այդ երեքը միաժամանակ, մտնել անոնց իւրաքանչիւրի կեանքին մէջ, պեղել անոնց հոգիներու գեղեցկութիւնը, վերածել զանոնք բառերու, նախադասութեանց, խօսքի եւ ապրիլ անոնց անցեալը, ողբալ անոնց մահերը: Ծանր, շատ ծանր էր եղած զգացական բոլոր ջիղերով տառապիլ ու զգալ արցունքը եւ ահա՛, այդ տագնապին վրայ կուգար աւելնալ Պէյրութի ողբերգութեան տառապեցնող յիշատակը:

Ծայրագոյն աստիճան լարուած զգայնակը կը քակուէր յանկարծ ու տարինե-

րէ ի վեր քուն մտած խուլէրը կը զարթնէր, կը ցնցէր ամբողջ մարմինս:

×

Գիշերը յառաջացած է. յառաջացած է ա՛յնքան, որ կ՚այրին աչքերս ու չեմ կրնար քնանալ: Դեղ, դեղ պէտք է, որ «Աստուած երկար կեանք տայ»: Գաւաթը կ՚իյնայ, կը փշրուի՝ պատառ – պատառ եղող ստամոքսի նման: Պէյրութէ հոսող արեան նման, արիւն կը վազէ մատներէս: Ֆիզիքական ու հոգեկան ցաւ նոյնացած են. մին ա՛յնքան կը ցնցէ, որքան միւսը: Այս խորհրդածութիւնները նօ – թագրած պահուս իսկ, կը շարունակուի այդ յարձակումը:

Կը մխիթարուիմ մտածելով թէ՝ արդեօք իրենց երջանիկ ժամերուն իսկ, ինչպիսի՛ ցաւերով կը տառապին սրահէ մեկնող ուրիշներ: Ամէն սիրտ գաղտնիք մը ունի. ամէն տուն՝ իր պատմութիւնը. ամէն փողոց՝ իր լոյսն ու շուքը եւ մենք կը տապլտկինք այդ լոյսերու ու շուքերու խաղերուն մէջ:

ԼԵՒՈՆ ՍՈՓՈԿԼԵԱՆ

ՅՈՎՍԷՓ ՕՀԱՆԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Ապրիլեան սերունդի վերջին բեկորները, պլպլացող ճրագները, այլեւս ոչ թէ տարուէ տարի, այլ օրէ օր, կը մարին ու կ՚անհետանան: Յաճախ կը մեկնին առանց աղմուկի, ընդհանուր անտարբերութեան մէջ, մոռցուած ընկերներէն ու բարեկամներէն, եթէ դեռ կան, եւ մանաւանդ բոլորովին անգիտացած նորերէն: Եւ սակայն երկրի այս սերունդն է, հողը տեսած, անով սնած, հոն պայքարած որ կուտայ մեզի անփոխարինելի ոգեկա – նութիւն մը, հայկականութիւն մը որուն կարեւորութիւնը պիտի զգանք ու հասկնանք այն ատեն երբ վերջին ճրագն ալ մարի, ու անոնք բոլորովին բացակային այս աշխարհէն: Յովսէփ Օհանեան պըլպըլացող ճրագ մըն էր որ մարեցաւ աշնան առաջին հովի շունչին հետ:

Ծնած էր Բալու, Թիւ գիւղը, 1905-ին: Իր հայրենակիցներուն նման ճանչցաւ ահաւոր եղեռնը եւ իր տարագրութեան ճամբան եղաւ երկար, մղձաւանջային եւ արիւնոտ: Անցաւ Խարբերդէն, անցաւ Ռաս Իւլ – Այն-էն, Տէր Զօրէն եւ բախտով ու հրաշքով հասաւ Հալէպ, 1923-ին: Հոն որբանոցէ – արհեստանոց թափառեցաւ երգիք մը եւ չոր հաց մը ճարելու համար: Եւ օրին մէկը որոշեց, աւելի ճիշդ իրեն համար որոշեցին եւ զինքը դըրին նաւը, ձեռքը տուին աշխատանքի պայմանագիր մը եւ ինքզինքը գտաւ Միջերկրականի միւս ափերը, Մարսէյլ, 1926-ին:

Առաջին մէկ օրէն իսկ, Յովսէփ Օհանեան մտաւ հանրային կեանքին մէջ: Ուզեց իր երիտասարդ ուժերը, հաւատքը եւ խանդավառութիւնը դնել Հ. Յ. Դաշնակցութեան գաղափարաբանութեան ի սպաս եւ ծառայել իր ժողովուրդին: Կը պատկանէր Հ. Յ. Դաշնակցութեան Վարանդեան խումբին, Պուա Լիւզի, որուն հաւանաբար վերջին մնացորդացն էր: Իր ընկերները շատոնց մեկնած են եւ իր խումբը շատոնց լուծուած:

Յովսէփ Օհանեան մտաւորական համեստ կարողութիւններ ունէր, բայց գիտէր գնահատել արժէքները, քաջալերել երիտասարդները: Իրեն համար հայ գիրը, հայ խօսքը եղան միշտ ապրում մը, հոգեկան վայելք մը որ ամէն օր կ՚ըմբոշխնէր «Յառաջ»ի սիւնակներէն, տասնամեակներէ ի վեր: Վեհանձն էր բարին բարոյական եւ նիւթական իմաստով:

Յովսէփ Օհանեանի յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Հոկտեմբեր 20-ին, Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ մէջ: Դամբանական խօսեցաւ Շահան Խչկր. Քհնյ. Տէտէեան որ վեր առաւ իր հայ մարդու արժանիքները, ընդգծեց մատուցած ծառայութիւնները, ծանրացաւ իր նկարագրի գեղեցիկ գիծերուն վրայ մանաւանդ շեշտեց իր սէրը հանդէպ աւանդական արժէքներուն:

Յովսէփ Օհանեան կը ձգէ ազնիւ, ուղիղ, գաղափարապաշտ մարդու մը յիշատակը:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՆԱԽԿԻՆ ՌԱԶՄԻԿՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՀԱՒԱՔՈՅԹԸ

Քառասուն տարիներու վաստակ ունի Կրընոպլի եւ Տօֆինէի Ֆրանսական Բանակի Հայ Նախկին Ռազմիկներու Միութիւնը՝ որ, անկասկած, շրջանին հայ ամէնէն աւելի ճանաչուած կազմակերպութիւնն է Ֆրանսացիներուն մօտ: Կը հրաւիրուի մասնակցելու քաղաքին մէջ կատարուող պաշտօնական արարողութեանց, իր դրօշակը միշտ ներկայ է տեղական նախկին ռազմիկներու միութեանց դրօշակներու կողքին:

Կիրակի, Նոյեմբեր 16-ին, կազմակերպած էր իր տարեկան ճաշ – հաւաքոյթը, Մշակոյթի Տան սրահին մէջ: Նոյն օրը, Հ. Յ. Դաշնակցութեան կոմիտէն կը տօնէր կուսակցութեան տարեդարձը: Զուգադիպութիւն, թէեւ ոչ խաչաձեւելու դիտումով, ինչպէս որ հաւաստեց մեզի Պր. Արապեան:

Տեղին է նշել որ Ժիրայր Արապեան, Կրընոպլի մէջ, այն շատ ցանցառ Հայերէն է՝ որոնք կ՚աշխատին, ի սպաս ժողովուրդին, թէ՛ Մշակոյթի Տան եւ անոր շուրջի կազմակերպութիւններուն մէջ եւ թէ՛ Հ. Յ. Դաշնակցութեան եւ անոր հովանիին տակ գտնուող ձեռնարկներուն մէջ, ինչ որ կը պարտադրէ դիւանագիտական ճիգեր, անձնազոհու – թեան ոգիին կողքին...

Դիտումնաւոր կամ ոչ, Կրընոպլի մէջ միեւնոյն օրը երկու հաւաքոյթ ըլլալը վնասեց հաւանաբար թէ՛ մէկուն եւ թէ՛ միւսին: Շուրջ 70 սեղանակից – ներ միայն մաս առին նախկին ռազմիկներու միութեան ճաշին: Կը յուսացուէր հարիւր:

Շնորհիւ բազմամեայ, բայց միշտ աշխոյժ նախագահ Կարապետ Մառանճեանի, իր գործակիցներուն եւ մանաւանդ Վարդան Կարապետեանի եւ անձնուիրաբար սպասարկող տիկիններուն աշխատանքին, ներկաները հաճելի օր մը անցուցին, ճոխ սեղաններու շուրջ:

Հայաստանի պետական պարախումբին ներկայացումներէն մէկուն ցուցադրութիւնը, հեռատեսիլի գործիքին վրայէն, ամբողջացուց օրուան յայտագիրը՝ ուր, Ալպէր Գալաճեանի հանդիսավարութեան տակ, բնականաբար, խօսք եւ երգ իրարու յաջորդեցին, ինչպէս սովոր է մեր ճաշ – հաւաքոյթներու ընթացքին:

ՎԱՂԻՆԱԿ ՄԻՍՔՃԵԱՆ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
ԳԷՈՐԳ ՄԵԼԻՏԻՆԵՑԻ ԳՐԱԿԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿԻ ԴԱՏԱԿԱԶՄԻՆ

Գէորգ Մելիտինեցի Գրական Մրցանակի Դատակազմը 1986 Հոկտեմբեր 29-ի իր նիստին որոշեց հայ հասարակութեան հաղորդել հետեւեալ տեղեկութիւնները. –

Ա) Ընդառաջելով Հիմնադիր – Բարերար Գէորգ Թօփալեանի (այժմ հանգուցեալ) ջերմ փափաքին, հրատարակեց Ս. ԳՐԻԳՈՐ ՆԱՐԵԿԱՑԻ-ի «Մատեան Ողբերգութեան» գործը գրաբար բնագրով, Գ. Մ. Գ. Մ.-ի Վերահրատարակութեան Ֆոնտի հաշւոյն, 1985 տարւոյն համար:

Բ) 1985-ի համար, Հրատարակութեան Ֆոնտի հաշւոյն որոշուեցաւ հրատարակութեան տալ ՍՄԲԱՏ ՓԱՆՈՍԵԱՆԻ «Զանգն իմ փառաւորեալ» մեծածաւալ վէպը:

Գ) 1986-ի համար, Հրատարակութեան Ֆոնտի հաշւոյն որոշուեցաւ լոյս ընծայել ՎԱՀԷ ՕՇԱԿԱՆԻ Պատմուածքներու հատորը:

Դ) Դարձեալ 1986 տարուան համար Վերահրատարակութեան Ֆոնտի հաշւոյն որոշուեցաւ հրատարակել ԿՈՍՏԱՆ ԶԱՐԵԱՆ-ի «Բանկօպը եւ Մամութի Ոսկորները» մեծածաւալ վէպը:

Վերջին երեք գործերու հրատարակու – թեան աշխատանքները արդէն սկը – սած են: Իր ատենին հասարակութիւնը տեղեակ պիտի պահուի այդ հատորներէն իւրաքանչիւրի լոյս ընծայումին:

Գ. Մ. Գ. Մ.-Ի ԴԱՏԱԿԱԶՄ

1986, Նոյեմբեր 3
Անթիլիաս

Fonds A.R.A.M

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

ՆԻՍ–էն Տիկին Արշակուհի Մանուկեան իր ամուսնոյն՝ Յարութիւն Մանուկեանի մահուան տարելիցին ի յիշատակ 500 Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման։ Նոյն տխուր առիթով քոյրը Տիկին Եղիսաբէթ Նաճարեան 100 Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ին։

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՎԱԼԱՆՍ

Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցին կը տօնէ իր 33–րդ տարեդարձը, Կիրակի, Նոյեմբեր 30–ին։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՆԱՐԵԿ ՔՀՆՅ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Կը հրաւիրուի հաւատացեալ ժողովուրդը։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապ. Խաչի Պանեօ – Քաշանի մասնաճիւղը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տիկին Արփինէ Փափազեանի եւ ընտանիքին Պր. Պապիկեանի մահուան առթիւ։ Ցաւակցութիւններ կը ներկայացնէ նաեւ Զօրմիսեան ընտանիքին Տիկին Շաքէ Զօրմիսեանի կսկծալի մահուան առթիւ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Պանէեօ – Քաշանի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է 250 Ֆ. Պր. Ժան Հանչերեանէ եւ Տիկին Մարգրիտ Գույումճեանէ Շաքէ Զօրմիսեանի ղառնակսկիծ մահուան առթիւ։

ՍԷՆԹ' ԱՆԹՈՒԱՆ Ս. ԹԱԴԷՈՍ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՄԱՏԱՂՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԱԿԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳ

Սէն – Թ'Անթուանի Ս. Թադէոս – Բարթողիմէոս Թաղականութիւնը ներկայիւս կը տեղեկացնէ իր Թաղի եւ Շրջակայց հաւատացեալ բարեպաշտ ժողովուրդին թէ՝ Կիրակի, Նոյեմբեր 30. Ս. Թադէոս – Բարթողիմէոս Առաքելոց տօնին եւ եկեղեցւոյս անուանակոչութեան – ուխտի տօնին առթիւ կը կատարուի եպիսկոպոսական հանդիսաւոր պատարագ։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Պատարագի ընթացքին, Յակոբ Եպիսկ. Խաչքարի օծումը կը կատարէ, նուէր եւ գործ՝ Սաղիմացի Պր. Յակոբ Անդրէասեանի։

Առաւօտեան ժամերգութիւն 8–ին։

Պատարագ 9.45–ին։

Քարոզ 11–ին։

Հոգեհանգիստ 11.45–ին։

Մասնաւոր բոլոր անոնց համար, որոնք ծառայեցին բարոյական եւ նիւթական օժանդակութեամբ եկեղեցւոյս պայծառութեան համար։

Մատաղօրհնութիւն 12–ին։

Կրօնական հանդիսութեանց կը յաջորդէ ճաշ մը ի պատիւ Յակոբ Եպիսկոպոսի եւ մեր յարգելի հիւրերուն եւ ժողովուրդին։

Սանթրը Սօսիալ – Լա Մարթինը, Փալանք, Սէն – Թ'Անթուան, 13015, Մարսէյլ։

ՎՐԻՊԱԿ

Տպագրական ցաւալի վրիպակի մը հետեւանքով, Շաքէ Զօրմիսեանի մահազդին մէջ («Յառաջ», Նոյեմբեր 18) Տէր եւ Տիկին ԱՐԱ ՊԻՊԷՐԵԱՆԻ անունը տպուած էր՝ Պէրպէրեան։ Ներողամտութիւնը կը խնդրենք ենթակային եւ մեր ընթերցողներուն։

– ՌԱՏԻՕ ԱԶԳ –

98,5 MHz

Նոյեմբեր 23, ժամը 14–ին՝
հաղորդում

նուիրուած՝ Արա Պարթեւեանի

Կ. Ս. Մ.

ԿՐԹԱԹՈՇԱԿԻ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

1986 – 1987 տարեշրջանի հարցարանները ստանալու համար կրթաթոշակի թեկնածուներէն կը խնդրուի գրաւոր կերպով դիմել մինչեւ Նոյեմբեր 30։

LES ANCIENS DU LYCEE
GUETRONAGAN
151, rue Montmartre - 75002 PARIS

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ

ՄԻՍԱՔ ՄԵԾԱՐԵՆՑԻ

ծննդեան 100–ամեակին

իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն
Տիկին Նոյեմիկ Իւսէֆի – Քերքբեշեան, Վիլմա Պէօրէքեան, Կարապետ Տագէսեան, Ժան Թապաքեան եւ՝

ՋՈՒԼԱԼ ԳԱԶԱՆՃԵԱՆ

Ուրբաթ, Նոյ. 28, ժամը 20.30–ին,
YAN'S CLUB
5, avenue Reille, 75014 Paris

կազմակերպութեամբ՝
ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆԻ
100–ԱՄԵԱԿԻ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ
ԵՒ ԵԱՆ'Ց ԱԿՈՒՄԲԻՆ

Հանդիսութեան աւարտին՝ ճաշ, ակումբին մէջ։

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ է

Ճաշին մասնակցելու համար տեղերը ապահովել հեռաձայնելով հետեւեալ թիւերուն՝
48 78 22 79 – 43 81 80 82 – 45 89 20 48

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

JOUR DE L'AN
ET
NOËL ARMÉNIEN
EN ARMÉNIE

du 27 Décembre 1986
au 09 Janvier 1987

Lic. A. 1037

RENSEIGNEMENTS ET INSCRIPTIONS :

Levon BAGHDASSARIAN	Varoujan SARKISSIAN	Jacques CHELELEKIAN
SABERATOURS	SEVAN VOYAGES	VOCA TOURS
31, rue d'Argenteuil	48, Cours de la Liberté	10, ave. du Prado
75001 PARIS	69003 LYON	13006 MARSEILLE
Tél. 42 - 61 - 51 - 13	Tél. 78 - 60 - 13 - 66	Tél. 91 - 37 - 58 - 58

OPTIMA TOURS

VOYAGE EN ARMÉNIE

Au départ de PARIS via Moscou : 5.800 Frs.
du 27.12.86 au 10.01.87

Renseignements et inscriptions :
OPTIMA TOURS — 12, RUE VIGNON — 75009 PARIS
Tél. : 47 - 42 - 10 - 35

Au départ de MARSEILLE via Moscou : 5.970 Frs.
du 27. 12. 86 au 09. 01. 87

Renseignements et inscriptions :
Monsieur ALEXANIAN
11, RUE DU BASSIN — 13012 MARSEILLE
Tél. : 42 - 83 - 31 - 55 / 91 - 93 - 04 - 90

FESTIVAL D'ART SACRÉ DE LA VILLE DE CANNES

SAMEDI 29 NOVEMBRE A 20 H 30
GRAND AUDITORIUM
Palais des Festivals et des Congrès de Cannes
CHŒUR MIXTE ARMENIEN DE PARIS

SIPAN-KOMITAS

ORCHESTRE REGIONAL DE CANNES
sous la direction de
GARBIS APRIKIAN
avec
Sonia NIGOGHOSSIAN (mezzo) — Lucile DABOS (harpe)
Janette MENEVISIAN (soprano) — Mario HANIOTIS (basse)
Meguerditch BOGHOSSIAN et René MARTAYAN (ténors)
KOMITAS Extraits de la Messe
KOMITAS Chants Profanes d'inspiration liturgiques
AVEDISSIAN Chants rustiques
GANATCHIAN Nanor Pelerinage

Le Festival d'Art Sacré de la Ville de Cannes est organisé par l'OMACC et l'Orchestre Régional de Cannes Provence Alpes Côte d'Azur avec le concours du MINISTERE DE LA CULTURE ET DE LA COMMUNICATION

Prix des places : 130 F — 110 F — 80 F — 60 F
Réductions Collectivités 110 F — 90 F — 70 F — 50 F
Renseignements / Locations :
CANNES : Billeterie du Palais des Festivals et des Congrès
Tél. : 93 - 39 - 44 - 44 du lundi au samedi de 10h à 18h
OMACC : 93 - 38 - 62 - 00

CE CONCERT EST ORGANISE AVEC LE CONCOURS DU CLUB SEVAN DE CANNES

ՄԵԾԱՐԱՆՔԻ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ի պատիւ հիւրաբար Ֆրանսա գտնուող
Ա. Մանուկեան Մշակ. Հիմնադրամի Գործադիր Մարմնի Ատենապետ
ԵՐՈՒԱՆԴ ԱԶԱՏԵԱՆ–ի
եւ Տիկ. ՆՈՐԱ ԱԶԱՏԵԱՆ–ի

ԼԻՈՆ

Երկուշաբթի, Նոյեմբեր 24, ժամը 20–ին
ՃԱՇ՝ ՕԹԷԼ ՄԵՐՔԻՒՐ–ի սրահին մէջ
կազմակերպութեամբ՝ Հ.Բ.Ը.Մ.ի եւ Թ.Մ.Մ.ի

ՎԱԼԱՆՍ

Երեքշաբթի, Նոյեմբեր 25, ժամը 19.15–էն սկսեալ
ԱՆԴԱՄԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ
Ե. Հիւսիսեան սրահին մէջ
ժամը 20–ին ՃԱՇ ՆՈՎՕԹԷԼ պանդոկի սրահին մէջ
կազմակերպութեամբ՝ Հ.Բ.Ը.Մ.ի

ՄԱՐՍԷՅԼ

Չորեքշաբթի, Նոյեմբեր 26, ժամը 20–ին
ՃԱՇ՝ ՍՕՖԻԹԷԼ պանդոկի սրահին մէջ
կազմակերպութեամբ՝ Հ.Բ.Ը.Մ.ի

Մասնակցութեան համար կը խնդրուի արձանագրուիլ կազմակերպիչ Միութիւններու վարչութեանց մօտ

Fonds A.R.A.M

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
25
MARDI
25 NOVEMBRE
1986

LE NUMERO : 4,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Directrice: Arpik Missakian

Tel.: (1) 47. 70. 86. 60 — Telex: HARATCH 280 868 F
C.C.P. Paris 15069-82 E — 51027317 A R. C. Paris

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 600 Ֆ. — Վեցամսեայ : 310 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 700 Ֆ. — Հատը : 4,00 Ֆ.

61րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 16.364 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 61e ANNÉE — No 16.364

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՓԱՐԻԶ

ԿՐԹԱԿԱՆԷՆ՝ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ԸՆԴԴԻՄՈՒԹԻՒՆԸ ՓՈՂՈՑ ԻՋԱՒ ԿԻՐԱԿԻ ՕՐ

×

Այլեւս նորութիւն չէ, բոլոր ցոյցերուն թիւերը կը տարբերին, ըստ աղբիւրներու: Այս անգամ 45 հազարէն մեկնելով (ոստիկանութիւն) կը հասնինք 300 հազարի (կազմակերպիչներ), կէս ճամբան հանդիպելով «Լիպերասիոն»ի, որ 200 հազարէ խօսք կ'ընէ: Ըստ հոսանքի, իւրաքանչիւրը կրնայ իր միջինը գտնել:

Ցոյցին բուն դրդապատճառը կրթական էր, բայց ոչ ոք կրնայ ուրանալ, որ ան գլխաւորաբար քաղաքական բնոյթ առաւ եւ խորքին մէջ, առաջին զանգուածային ցոյցը եղաւ կառավարութեան դէմ, Մարտէն ի վեր:

Դրդապատճառը, ինչպէս ըսինք կրթական էր եւ կը վերաբերէր համալսարաններու պատուիրակ - նախարար՝ Ալէն Տըվաքէի ծրագիրներուն: Ասոնք, գլխաւորաբար հինգ գլուխներու կարելի է բաժնել, բայց սկիզբէն եւ ընդհանուր պատկեր մը տալու համար, ըսենք թէ ծրագիրը կը ձգտի որոշ ձեւով «Ամերիկանացնելու» համալսարանական դրութիւնը, աւելի ինքնավարութիւն տալով անոնց: Կը նախատեսուին հետեւեալ կարգադրութիւնները.- Բարձրագոյն ուսման հանրային հաստատութիւնները, ամէն տարի, կը ճշդեն մուտքի պայմանները, նկատի առնելով ընդունման կարելիութիւնները: Համալսարաններուն շնորհելու համար իրենց պահանջած ինքնավարութիւնը, նախարարը թոյլ կուտայ որ համալսարանները ընտրեն իրենց ուսանողները ըստ անոնց մանկավարժական ընտրութիւններուն: Ազգային վկայականները կը պահպանուին, բայց, միշտ յանուն այդ ինքնավարութեան, իւրաքանչիւր վկայական կը կրէ անունը այն հաստատութեան որ զայն կուտայ: Ատենադարձութեան մասին, Սաւարի օրէնքը (84) փոխարինած էր 3 շրջանի (համալսարանական) եւ պետութեան աւարտաճառը միակ աւարտաճառով մը: Տըվաքէ կը պահէ այդ մէկը, բայց կը վերահաստատէ Պետութեան աւարտաճառը: Տիտղոսաւոր փրոֆէսէօրներ միայն արտօնուած են պատասխանատու պաշտօններ վարելու (համալսարանի նախագահութիւն եւայլն):

Ուսանողներու առարկութիւններն են.- Մուտքի պայմաններ դնել, կը նշանակէ մուտքը մերժել ոմանց: Կ'ուզեն որ պահպանուին ազգային վկայականները: Արձանագրութեան պայմաններն ալ նոյնը պէտք է ըլլան, ամէն տեղ:

Կիրակի օրուան ցոյցը կազմակերպած էր Ֆէն-ը, բայց կուսակցութեանց մասնակցութիւնը (ընկերվարական եւ համայնավար) բոլորովին քաղաքական դիմագիծ տուաւ, մանաւանդ ընկերվարականները, որոնց ամբողջ սպայակոյտը ներկայ էր թափօրի մը գլուխը (Ֆապիուս, Մօռուա, Ռոքար, Ժոսփէն, Շըվէնըման, Փոփըրէն, Մերմազ, Լանկ եւայլն):

Այս ցոյցը պատճառ էր, որ Փարիզի կարգ մը թաղամասեր բոլորովին փակուին երթեւեկին, Կիրակի, ամբողջ օրը, քանի որ ամէն կողմէ, թափօրները կ'ուղղուէին Ռեփիւպլիք եւ Պասթիյլ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԻԼԻՊՊԻՆԵԱՆՆԵՐՈՒ մէջ, Քորի Աքուինօ ծայրը ծայրին փրկեց իր իշխանութիւնը, պետական հարուածի մը առաջքն առնելով: Ինը ամսուան նախագահութեան մը ընթացքին, Քորի Աքուինօ դառնութեամբ կրցաւ հաստատել թէ իշխանութեան գլուխն ըլլալ այնքան ալ դիւրին գործ մը չէ: Արդէն, հրապարակային ելոյթով մը դժգոհած էր, որ համայնավարներու հետ բանակցութիւնները տեղ քայլ կ'ընեն եւ մինչեւ ամսուս վերջ պայմանաժամ տուած ապստամբներուն, որ յանձնուին: Մեղադրեց նաեւ Պաշտպանութեան նախարարը, որ անմիջապէս իր հրաժարականը տուաւ: Քանի մը ժամուան մէջ արդէն, Շաբաթ իրիկուն դէպքերը իրարու յաջորդեցին արագընթաց, եւ Կիրակի Տիկին Աքուինօ կը յայտնէր թէ լուծած է կառավարութիւնը, առաջքն առած է դաւի մը: Խորքին մէջ, տեղի տուած էր զինուորականներուն եւ հիմա, Փիլիպպինեաններու գլուխը երկու ղեկավար կայ, Տիկին Աքուինօ, բայց նաեւ ու մանաւա՛նդ զօր. Ռամոս:

ՍԷՆ - ԿՈՊԷՆ ազգայնացած առաջին ձեռնարկն էր, որ ապազգայնացաւ: Երկուշաբթի օր իսկ, Պետութիւնը շուկայ հանեց իր բաժինը, 310 ֆրանքի նշանակուած է արժեթուղթը: Նման ցած սակի մը բուն նպատակն է չահագրգռել փոքր խըմնայողները: Կառավարութեան ծրագիրը լայնածաւալ է, այս մարզին մէջ, քանի որ 65 հաստատութիւններ պիտի դադրին պետական ըլլալէ (ընդհ. արժէք 200 միլիառ): Ուրեմն, Սէն - Կոպէն տեսակ մը փորձաքար է իշխանութեան համար, այլ խօսքով՝ տնտեսական հանրաքուէ մը: Այս ամբողջը կը ձգտի տնտեսութիւնը ժողովուրդին ձեռքն անցընել, կօլեան ծրագիր մը, երկիրը վերածելու փոքր բաժնետէրերու:

ՖՐԱՆՍԱ 330 միլիոն տոլարի կանխավըճար մը տուաւ Իրանի, առջի օր: Ասիկա մասնակի հատուցում մըն է, այն փոխառութեան զոր կատարած էր 1974-ին Շահէն (մէկ միլիառ տոլար): Լուրը հաղորդուեցաւ Պարսկաստանի Ելմտական նախարարին կողմէ, բայց Ֆրանսական կառավարութիւնը մերժեց թէ՛ հաստատել թէ հերքել:

ՖՐԱՆՍԱԽՕՍՈՒԹԵԱՆ մեծ մրցանակը (Ֆրանսական Ակադեմիայի) առաջին անգամ ըլլալով տրուեցաւ Ժորժ Շեհատէի, լիբանանցի թատերագիր - բանաստեղծ: Մրցանակը ծնած է շնորհիւ քանատական կառավարութեան 400 հազար տոլարի նուէրին եւ նպատակն է «պարգեւատրել ֆրանսախօս անձ մը, որ իր երկրին մէջ, կամ միջազգային չափանիշով օժանդակած է աչքառու կերպով ֆրանսերէնի պահպանման»: Շեհատէ հին սիրահար մըն է ֆրանսերէնի: Դեռ պատանի, շատ կարդացած է Ռէնպօ, Ափոլլինէր, Քոքթօ, հետաքրքրուած է գերիրապաշտութեամբ: Իր անունը, առաւելաբար ծանօթ դարձած է շնորհիւ իր թատրոնին: Իր մասին ըսուած է թէ բեմի բարենորոգիչներէն էր Իոնէսքոյի եւ Ադամովի հետ: Եօթը թատերգութիւն գրած է: «Վասքոյի պատմութիւնը» 20 լեզուներով խաղցուած է, մէջն ըլլալով հայերէնը:

ՄԵԼՊՈՒՐՆԻ թրքական հիւպատոսարանին կառատուն մէջ առջի իրիկուն պայթում մը անձի մը թեթեւակի վիրաւորուելուն պատճառ դարձած է: Քննութիւն կատարող ոստիկանները ըսած են, թէ վիրաւորուողը կրնայ նոյնինքն ռումբը զետեղողը ըլլալ: Յաջորդ օր անծանօթ մը հեռաձայնելով մամուլի Ֆրանսական գործակալութեան Սիտնիի գրասենեակը, յայտնած է թէ արարքը գործն է «Յոյն - Պուլկար - Հայ ճակատ»ին: Անածանօթը աւելցուցած է նաեւ, թէ այս կազմակերպութիւնը պիտի շարունակէ իր գործունէութիւնը:

LA LIBRE BELGIQUE

ՀԱԼԵՖՕՂԼՈՒ ԵՒ ՀԱՅԵՐԸ

Եւրոպայի Խորհուրդին նախագահութեան ստանձնումին առթիւ, Թուրքիոյ կողմէ, Արտաքին նախարարը պատասխանած է Լիպր Պելժիքի (Նոյեմբեր 22) աշխատակցուհիին (Ֆրանսուազ Շէօլէր) կարգ մը հարցումներուն: Ինչ կը վերաբերի նախագահութեան, Հալեֆօղլու կ'ըսէ թէ բարոյական շատ մեծ կարեւորութիւն ունի Թուրքիոյ համար, թէ 21էն ետք 12-ի ճամբան աւելի կը բացուի, քանի որ Թուրքիա ինքզինքը ամբողջական մասնիկը կը նկատէ Եւրոպայի: Գալով մարդկային իրաւանց, իր եւ ուրիշ երկիրներու՝ մէջ, կ'ընդունի որ. - «Դեռ պզտիկ բաներ մը կան ընելիք»: Զուգելով հանդերձ «Հայկական ցեղասպանութեան բանավէճին մէջ մտնել», Ֆրանսուազ Շէօլէր դիտել կուտայ թէ բոլոր Հայերը ապազայ ահաբեկիչներ նկատելը վտանգաւոր խառնաշփոթութիւն մը չէ՞, ու Արտաքին նախարարը կը պատասխանէ. -

«Բոլո՛ր Հայերը ահաբեկիչներ չեն: Թուրք եւ Հայ միշտ լաւ յարաբերութիւններ ունեցած են եւ միասին ապրած են դարերով: Դժբախտաբար, դարուս սկիզբը, արտաքին ազդեցութիւններու ներքեւ, Հայերը դաւաճանեցին իրենց հարազատ երկրին եւ երկու կողմն ալ շատ զոհեր եղան: Այսօր, աւելի քան 60 տարի ետք, վերապրեցնել այդ ատելութիւնները բանի չի ծառայեր: Այդ պատճառաւ, կ'ըսենք որ Հայերու մեծ մասը ահաբեկիչ չէ, բայց փոքրիկ խըմբակ մը կայ սա կամ նա ձեւով այլ գաղափարներու ենթարկուած այս անիմաստ պայքարը շարունակելու համար»:

Գալով Քիւրտերուն, «գրեթէ նոյն բանն է, կ'աւելցնէ Հալեֆօղլու, պզտիկ խումբ մը ենթակայ է ծայրայեղ շրջանակներու, խախտելու համար Թուրքիոյ կայունութիւնը»:

Ինչպէս կը տեսնուի, նոյն երգն է որ կ'երգուի:

ՊԱՏԱՐԱԳ - ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ Հ. ՆԻԿՈՂՈՍ Ծ. ՎՐԴ. ՔԵՀԵԱՅԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

×

Մեր նախորդ թիւով, հաղորդելով հայր Նիկողոսի վախճանումը, ըսած էինք թէ պատարագ - հոգեհանգստեան պաշտօն մը կը կատարուի, նախքան վէնետիկ փոխադրութիւնը:

Այդ պատարագը կը մատուցուի Երեքշաբթի, Նոյեմբեր 25, առաւօտեան 10.30-ին Փարիզի Հայ Կաթողիկէ Մայր Եկեղեցին (ռիւ Շառլօ):

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԱՀ ՎԱՉԷ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆԻ

Երեւանի մէջ իր մահկանացուն կնքած է թատերագիր եւ կրթական մշակ Վաչէ (Վաչագան) Գէորգի Յարութիւնեան, 87 տարեկանին: 1920-ին աւարտելով Երեւանի թեմական դպրոցը, ան իր ուսումը շարունակած է Համալսարանի պատմագըրական լսարանը, զոր աւարտած է 1925-ին: Տարիներ հայերէն լեզու եւ գըրականութիւն դասաւանդած է Երեւանի զանազան դպրոցներու մէջ, ցուցաբերելով նուիրում եւ պատասխանատուութիւն: Իր անունը կապուած է առաւելաբար թատերագրութեան: Երեւան եւ շրջաններ բեմադրուած են իր թատերախաղերը, որոնցմէ յիշենք՝ «Մաքառում», «Հրդեհ Արագածում», «Հովուի աղջիկ», «Մոլորուածը», «Փառքի ճամբին», «Մեսրոպաւանում» եւայլն: Վաչէ Յարութիւնեան գրած է նաեւ պատմուածքներ եւ ակնարկներու շարքեր:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

ՖՈՒԹՊՈԼ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ 49-ՐԴ ԱԽՈՅԵՆՈՒԹԻՒՆ

«ԱՐԱՐԱՏ» ԾԱՆՐ ՊԱՐՏՈՒԹԵԱՄԲ Կ'ԱՒԱՐՏԷ ՄՐՑԱՇԱՐՔԸ

ԲԱՅՑ ԿԸ ՄՆԱՅ ԼԻԿԱՅԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 21-ի եւ 22-ի խաղերու արդիւնքներն են. -

Դինամօ Մինսկ - Ժալգիրիս	7 - 2
Դինամօ Կ. - Զէնիթ	5 - 3
Դնեպր - Դինամօ Թ.	2 - 3
Սպարտակ - Նեֆթչի	4 - 0
Կայրաթ - Մետալիստ	3 - 2
Դինամօ Մ. - Արարատ	6 - 0
Չերնոմորեց - Տորպեդօ Ք.	3 - 0

×

Մինչեւ Դեկտեմբեր 7 տեղի կ'ունենան յետաձգուած զանազան խաղեր, սակայն, մինչ այդ՝ 30 եւ վերջին հանդրուանի հանդիպումներէ ետք դասաւորումը կը ներկայացնէ հետեւեալ պատկերը. - Դինամօ Մ. 38 կէտ, Սպարտակ 37, Զէնիթ, Դինամօ Թ. 33-ական, Դինամօ Կ. 32, Շախտեոր 31, Տորպեդօ Մ., Դինամօ Մինսկ, Ժալգիրիս, Կայրատ 28-ական, Դնեպր, Մետալիստ 27-ական, Նեֆթչի եւ Արարատ 26-ական, Չերնոմորեց 23 եւ Տորպեդօ Ք. 17 կէտերով:

Ուրեմն, ինչպէս նշած էինք նախավերջին հանդիպումներէ ետք, «Արարատ» դասաւորման 14-րդ տեղը գրաւելով, այսինքն դասակարգ իջնելու վտանգի փրկարար դիրքին վրայ, կը մնայ բարձրագոյն լիկայի մէջ, իսկ «Չերնոմորեց» եւ Քութայիսի «Տորպեդօ»ն 15 եւ 16-րդ տեղերը գրաւելով կ'իջնեն Ա. դասակարգ:

×

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԽՈՒՄԲԵՐ

Ալֆորվիլի Հայ Մարզականը 3 - 0 արդիւնքով յաղթեց Վիթրիի, իսկ Իսիի Հայ Մարզականը իր դաշտին վրայ 0-ի դէմ 1 կէտով պարտուեցաւ Սեւր - Պոլիւյէրէ:

×

ՃԱՏՐԱԿ

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՃԱՏՐԱԿԻ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԺՈՂՈՎ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ

Մոսկուայի մէջ գումարուած է Խորհ. Միութեան ճատրակի դաշնակցութեան ժողովը, որուն մասնակցած է նաեւ աշխարհի ախոյեան Գարի Կասպարով: Խորհրդային Միութեան մէջ 4,5 միլիոն հոգի ճատրակ կը խաղայ. կան 200 հազար ճատրակի խումբեր, քանի մը հազար արհեստավարժ մարզիչներ, 76 կրոսմայսթէռ եւ 945 վարպետ: Զեկուցումով հանդէս եկած է Գարի Կասպարով:

Fonds A.R.A.M

ԹՐՔԱԳԻՏԱԿԱՆ ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ռ. ԿՈՆԴԱԿՉԵԱՆ

Հայատառ Թրքերէն գրականութիւնը, ինչպէս հայկական ու թրքական, այնպէս ալ Օսմանեան կայսրութեան միւս ժողովուրդներու մշակոյթին կարեւոր եւ հետաքրքրական մէկ մասն է: Այս գրականութեան ծնունդը հայ ժողովուրդի նկատմամբ Օսմանեան Թուրքիոյ ռազմա-աւատական եւ կրօնական բռնապետական վարչակարգի հինգ հարիւր տարուան տիրապետութեան հետեւանքն է: Ան սկզբնաւորուած է ԺԳ. դարուն եւ գոյատեւած մօտ 600 տարի, հասնելով մեր դարաշրջանի 70-ական թուականները: Ան ստեղծուած է ինչպէս ձեռագիր, (ԺԳ. դարէն), նոյնպէս ալ տպագիր եւ կ'ընդգրկէ աշուղներու տաղեր ու երգեր, բանահիւսական, թարգմանական, գեղարուեստական եւ պատմագիտական գրականութիւն, աշխատանքներ թուաբանութեան, քիմիայի, բժշկութեան եւ անասնապահութեան, ինչպէս նաեւ կրօնագիտական հարցերու մասին. այս վերջինները հիմնականին մէջ թարգմանուած են արեւելեան եւ եւրոպական լեզուներէ: Կան նաեւ մեծ քանակութեամբ ձեռագրեր, որ չափազանց արժէքաւոր աղբիւրներ են Հայաստանի եւ Օսմանեան կայսրութեան տնտեսական եւ քաղաքական իրավիճակի ուսումնասիրութեան համար: Ձեռագրերէն մօտ 300-ը կը գտնուին Մաշտոց մատենադարանը, իսկ մնացածը Սփիւռքի մէջ: Ի դէպ, պէտք է ցաւով նշել, որ այդ ձեռագրերու մեծ մասը մինչեւ այսօր չէ օգտագործուած հայագէտներու եւ արեւելագէտներու կողմէ:

Հայատառ Թրքերէնով առաջին տպագիր գիրքը «Հայոց լեզուի քերականութիւն»ն է, որ լոյս տեսած է 1727-ին Վենետիկ, հեղինակը Մխիթար Սեբաստացին է:

Բացի գիրքերէն լոյս տեսած են նաեւ բազմաթիւ թերթեր՝ մօտ 40 անուն, իսկ շարք մը հայկական թերթեր ունին թրքերէն յատուկ բաժիններ: Հայատառ Թրքերէն մամուլը, նոյնիսկ Թուրք հեղինակներու վկայութեամբ, իր ժամանակին աւելի լայն տարածում ունեցած է, քան Թրքականը:

Հայատառ Թրքերէնով թարգմանուած են եւրոպական, յատկապէս Ֆրանսացի լուսաւորիչներու ու դասականներու շատ ստեղծագործութիւններ որոնք աւելի մատչելի էին ընթերցող, այդ կարգին նաեւ Թուրք ընթերցող հասարակութեան, քան օսմաներէն թարգմանութիւնները:

Հայատառ Թրքերէն գրականութեան մատենագիտութիւնը կազմուած է Հայատառ Թրքերէն, Հայերէն, ռուսերէն եւ Թրքերէն լեզուներով: Ան կարեւոր մեկնարկ է այդ գրականութիւնը գիտական շրջանառութեան մէջ դնելու ուղղութեամբ:

Ինչպէս յայտնի է, Օսմանեան կայսրութիւնը կը ներկայացնէ ռազմա-աւատական եւ կրօնական բռնապետութիւն: Ան բազմազգ, բազմալեզու, բազմակրօն ու լայնածաւալ պետականութիւն մըն էր, ուր, բնիկ, յատկապէս քրիստոնեայ ժողովուրդները կ'ենթարկուէին ընկերային, կրօնազգային ծանր շահագործումի, ինչ որ նաեւ կայսրութեան ընկերա-քաղաքական յետամնացութեան գլխաւոր պատճառներէն մէկն էր: ԺԹ. դարու սկիզբէն սուլթանական իշխանութիւնները փորձեր կը կատարէին կանխելու կայսրութեան հողային ամբողջականութեան փլուզումը եւ ամրապնդելու Թուրքերու, որպէս եկուոր, բայց պետականօրէն տիրապետող ազգութեան իշխանութիւնը հպատակ ժողովուրդներու վրայ: Այս նպատակով անոնք փորձեցին իրագործել կարգ մը վարչական բարեփոխումներ:

Մ. Բոջոլեանի աշխատութիւնը նուիրուած է Օսմանեան կայսրութեան ԺԹ. դարու առաջին քառասնամեակի քաղաքական եւ ընկերային կարեւոր խնդիրներուն: Յիշեալ ժամանակահատուածին մէջ կայսրութեան ներքին քաղաքական կեանքին մէջ կատարուած տեղաշարժները սկիզբ դրին խմորումի մը, որ հայրենական եւ արտասահմանեան արեւելագիտութեան մէջ յայտնի է «արեւմտականացում» կամ «եւրոպականացում» եզրերով:

Օսմանեան կայսրութեան մէջ դրամատիրական յարաբերութիւններու ծագումն ու զարգացումը տեղի կ'ունենար չափազանց բարդ պայմաններու մէջ, այսինքն երկրի տարբեր շրջաններուն մէջ անհամաչափ ընթացք ունէր ան: Պայմանաւորուած էր ոչ միայն պատմական առանձնայատկութիւններով, այլ նաեւ անով որ, Օսմանեան Պետութիւնը զարգացած ֆէոտալիզմի շրջանը թեւակոխեց այն ժամանակ, երբ դրամատիրութիւնը եւրոպական շատ երկիրներու մէջ հասած էր զգալի մակարդակի եւ կը վերածուէր համաշխարհային զարգացման ընդհանուր օրինաչափութեան:

Այս բոլորը իրենց կնիքը դրին Օսմանեան կայսրութեան զարգացման վրայ: Յատկապէս ասով կը բացատրուի գոյութիւն ունեցող ընկերա-քաղաքական կարգերը վերափոխելու ուղղութեամբ պետութեան գործադրած միջոցները:

Գիտական մեծ հետաքրքրութիւն ներկայացնող այս գիրքին մէջ ԺԹ. դարու 20 – 30-ական թուականներու կամ նախաթանզիմաթեան բարեփոխումները ուսումնասիրութեան առարկայ դարձած են առաջին անգամ:

Իր հիմնական հարցադրումներուն կարելի չափով ամբողջական ու բազմակողմանի պատասխան տալու նպատակով հեղինակը օգտուած է բազմաթիւ եւ բազմապիսի արխիւային եւ այլ բնոյթի աղբիւրներէ, պատմագիտական աշխատութիւններէ, որոնց մեծ մասը օսմաներէն է: Յատկապէս ուշադրութեան արժանի է այն կարեւոր հանգամանքը, որ ան բարեխղճօրէն թարգմանած, մշակած ու ներկայացուցած է Թրքական աղբիւրներէ քաղուած այնպիսի նիւթեր, որոնց զգալի մասը գիտական շրջանառութեան մէջ կը դրուի առաջին անգամ:

Այս հանգամանքը, ինչպէս նաեւ ժամանակակից Թրքական ընկերային բնոյթի հետազօտութիւններու քաջատեղեակ ըլլալը հեղինակին հնարաւորութիւն տուած է հետաքրքրական պատմագիտական վերլուծութիւններ կատարելու:

Մենագրութեան մէջ մանրազնին քննարկուած են կարգ մը քիչ ուսումնասիրուած հարցեր: Խօսքը առաջին հերթին կը վերաբերի «այանլըք» եւ «տէրէպէյլիք» աւատական ինստիտուտներուն, կեդրոնական կառավարութեան Անատոլուի, Արեւմտեան եւ Հարաւային Հայաստանի Թրքական, Թիւրքմէն եւ քիւրտ տէրէպէյներու կեդրոնախոյս ձգտումներու դէմ մղած պայքարին եւայլն: Յատկապէս հետաքրքրական է համեմատական վերլուծութեան օգնութեամբ այաններու եւ տէրէպէյներու ընկերային էութեան եւ պատմական տեղի ճշդումի փորձը: Մանրակրկիտ ուսումնասիրութենէն յետոյ հեղինակը կը յանգի այն ճիշդ եզրակացութեան որ «այանլըք» եւ «տէրէպէյլիք» ինստիտուտները երկու հակադիր բեւեռներ կը ներկայացնէին օսմանեան հասարակութեան զարգացման պատմութեան մէջ: Այանները նոր, ապրանքադրամային յարաբերութիւններու արգասիք էին եւ յետագային պէտք է վերածուէին եւ մասամբ վերածուեցան դրամատիրական տիպի մեծ հողատէրերու: Տէրէպէյները ընդհակառակն, բնատնտեսական յարաբերութիւններու եւ ընդհանրապէս իր դարը վերապրած ֆէոտալական կացութաձեւի պահպանման եւ յաւերժացման կողմնակիցներն էին: Մահմուդ Բ. սուլթանի (1808 – 1839) վարած կեդրոնացման քաղաքականութիւնը վերջ տուաւ տէրէպէյներու քաղաքական ինքնուրոյնութեան, սակայն անոնց տնտեսական զօրութիւնը պահպանուեցաւ նաեւ յետագային: Այս հակադիր միտումներու գոյակցութիւնը բերաւ այն բանին, որ զարգացման դրամատիրական ուղին թեւակոխելէ յետոյ ալ Օսմանեան կայսրութիւնը երկար ժամանակ կը շարունակէր մնալ կէս ֆէոտալական երկիր:

Հեղինակին եզրակացութիւնները կը յենին փաստական հարուստ նիւթերու: Մասնաւորապէս ուշադրութեան արժանի են հետեւեալները. յիշեալ տարիներուն սուլթանական կառավարութեան ներքին քաղաքականութեան մէջ կը նըկատուի երկու հիմնական ուղղութիւն՝ պետական եւ վարչական կառավարման խիստ կեդրոնացում, որու նպատակն էր ամրապնդել աւատական – միապետական վարչակարգը եւ հողային ամբողջականութիւնը, բարեփոխումներու քաղաքականութիւն, որ կ'ընդգրկէ պետական – իրաւական, ռազմական եւ վարչական մարմինները: Կայսրութեան կառավարող վերնախաւը կը ջանար մասնակի զիջումներու միջոցով նախկին ֆէոտալական ինստիտուտները յարմարցնել նոր ժամանակներուն եւ պայմաններուն եւ ատով կանխել կայսրութեան փլուզումը: Կայսրութեան կեդրոնացման քաղաքականութիւնը անհաշտ պայքարի մէջ մտաւ հպատակ՝ յատկապէս քրիստոնեայ ժողովուրդներու ազգային – ազատագրական շարժումներու հետ եւ այդ պատճառով չկրցաւ կայսրութիւնը դուրս բերել ընդհանուր ճգնաժամէն, կանխել անոր կիսագաղութի վերածուելու հոլովոյթը եւ, վերջին հաշուով, փրկել զայն վերջնական կործանումէ:

(Մնացեալը յաջորդով)

ՀԱՅ ԴՊՐՈՑԸ ԵՒ ԻՐ ԴԵՐԸ

Հայ Եկեղեցին ու Հայ Դպրոցը դարերով հանդիսացած են մեր Ազգի գոյութեան եւ միասնականութեան անսասան կռուանները եւ տակաւին այսօր կը շարունակեն ըլլալ զոյգ «օճախները» մեր ազգային դիմագիծն ու ինքնուրոյնութիւնը վառ պահող որոնք մեր նախնիներէն մեզի ժառանգ ձգուած են որպէս «ՍՐԲՈՒԹԻՒՆ – ՍՐԲՈՑ»ներ:

Եկեղեցի եւ անոր հովանիին տակ ծաղկուն Դպրոցը. մեր ժողովուրդի հին, բայց յաւերժ նոր նաւը դարերու ընթացքին հասցուցած են ապահով նաւահանգիստներ: Քանի Լուսաւորիչի սուրբ հաւատքով եւ Մեսրոպի գիրերով զրահաւորուած Հայ Ազգը դարերու ընդմէջէն գիտակցօրէն պայքարեցաւ եւ մեր արիւնոտ անցեալն ու ժամանակաւոր պարտութիւնները կարողացան վերածել յաղթանակներու շնորհիւ մեր ցեղի Սրբազան Ոգիին:

Այսօր արտասահմանի մեր պանդխտութեան մէջ առաւել քան երբեք պէտք ունինք Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցիին ու Հայ Դպրոցին ու անոնցմէ բխող բոլոր բարիքներուն. մեզմէ հեռացնելու համար տխուր եւ մութ իրականութիւն մը որ բոլորիս ծանօթ է ՍՊԻՏԱԿ ՋԱՐԴ անունով: Որով սփիւռքահայութիւնը համայն ջանք ու ճիգ չի խնայեր դիմելով բոլոր միջոցներուն հայեցի դաստիարակութեան միջոցաւ հայ մանուկը հայ պահելու: Եթէ որոշ գաղութներու մէջ պատկերը յուսադրող եւ խրախուսիչ է, պարագան նոյնը չէ բոլորովին ամէնուրեք:

Մեր պարագային՝ Ֆրանսահայ գաղութը յուզող եւ մեծապէս մտահոգող կարեւորագոյն խնդիրներէն մին ՀԱՅ ԴՊՐՈՑԻ պակասն է: Փառք Աստուծոյ կան մեծ թիւով եկեղեցիներ: Դպրոց է պէտք:

Եթէ չենք ուզեր շատ մօտ ապագային – քանի դեռ ուշ չէ – ենթարկուիլ Լեհաստանի կամ Արեւելեան – Եւրոպայի հին հայ գաղութներու տխուր ճակատագրին, այլ կ'ուզենք հաւատարիմ մնալ մեր նախնեաց հաւատքին ու մեզի ինքնուրոյնութիւն տուող ազգային դիմագծին ու նկարագրին, ուրեմն պէտք է որ համախմբուինք մեր գոյութեան եւ միասնականութեան զոյգ խորհրդանըշաններու՝ Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցիի եւ Հայ Դպրոցի շուրջ:

Ուրեմն պակասը լրացնելու համար եւ տարիներու երազը իրականացնելու, մեր բոլոր պէտքերուն լուծում տալու միտումով, պէտք էինք առնել շինիչ ու դրական քայլեր, անհրաժեշտ է որ ապրինք մեզի վստահուած առաքելութեան խորունկ գիտակցութեամբ եւ կասկածի մէջ չդնենք նոյնիսկ վայրկեան մը:

Առաւել քան երբեք այսօր խիստ կարեւոր է համազգային ճիգերով ստեղծել բոլոր պայմանները՝ նախ դպրոցի շէնքը, մեր մանուկներուն տալ հայեցի անհրաժեշտ գիտելիքները՝ ուսուցչական պատրաստուած կազմ եւ ապա մտածել աւելի հեռուն եւ ստեղծել միջոցներն ու պայմանները անոնց պահպանումին ու զարգացումին համար:

Հաւանաբար մի քանի տարիներ առաջ բոլորովին անկարելի պիտի ըլլար նման ձեռնարկի մը իրականացումը: Սակայն այսօր նիւթական բարեկեցութեան այս օրերուն, երբ մեզմէ իւրաքանչիւրիս կեանքը համեմատաբար կանոնաւոր է ու ապահով, երբեք ալ դժուար պիտի չըլլայ նման մեծ, ծախսալից բայց միաժամանակ չափէն աւելի կարեւոր եւ անփոխարինելի ձեռնարկի մը իրականացումը: ԴՊՐՈՑՈՎ ԵՒ ՀԱՅԵՑԻ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹԵԱՄԲ ՇԱՏ ԱՒԵԼԻ ՊԱՅԾԱՌ ՊԻՏԻ ՏԵՍՆԵՆՔ ՀԱՅ ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԱՊԱԳԱՆ:

Հայ գիրերու գիւտէն անմիջապէս վերջ թարգմանուեցաւ Աստուածաշունչը եւ ապա բացուեցան առաջին հայ դպրոցները, որոնք շարունակեցին բաց մնալ ու գործել նոյնիսկ մեր պատմութեան ամենադժուարին ու ճակատագրական պահերուն, երբ ոչ միայն ֆիզիքապէս, այլեւ հոգեպէս ու բարոյապէս վտանգուած էինք ազգովին: Սուրբ Սահակն ու Մեսրոպը պատգամ եւ ժառանգ մը ձգած են մեզի, ու մենք պարտաւոր ենք շարունակելու անոնց գործունէութիւնը:

Հաւատարիմ մնալու համար այդ Ոգիին, Իսիի Եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը աւելի քան վեց տարիներու մանրազնին աշխատանքէ, եւ միօրեայ վարժարանի յաջողութիւններէ ոգեւորուած ու փորձառութիւն ձեռք ձգած, որոշած է ամէնօրեայ դպրոցի մը շինութիւնը, որ միաժամանակ պիտի ըլլայ կրթական եւ մշակութային օրինակելի կառուցուածք մը Իսի քաղաքի Ռիւ տը լ'Էկալիթէ, 24-30 թիւերուն, եւ որ պիտի բաղկանայ հետեւեալ բաժանումներէ.

1.– Մանկապարտէզի 4 դասարաններ, 2.– Նախակրթարանի 5 դասարաններ, 3.– Յուցադրութեան սրահ մը և 4.– Հանդիսասրահ մը 500 հոգիի համար: Վերոյիշեալ բոլոր բաժինները պիտի կառուցուին 3500 քառ. մեթր տարածութեան վրայ, ունենալով 2780 քառ. մեթր ընդհանուր շինուածք, գրաւելով տարածութեան 800 քառ. մեթրը եւ տակաւին ունենալով 2500 քառ. մեթր կանաչապատ եւ ազատ շրջապատ մը: Աշխատանքներու սկիզբը նախատեսուած է 1987 թ. Մայիսին եւ մանկապարտէզի բացումը 1989 թ. Սեպտեմբերին: Ընդհանուր աշխատանքները պիտի տեւեն մօտաւորապէս 4 տարի:

Հանգանակութիւնը արդէն սկսած է Փարիզի Եկեղեցւոյ Կրօնական Ընկերակցութեան Վարչական Խորհուրդի եւ ներկայացուցչական Մարմնի արտօնութեամբ ու հովանաւորութեամբ: Պարտականութիւն յանձնուած է Իսիի Եկեղ. հոգեւոր հովիւին՝ Միւռոն վարդապետի, Հոգաբարձութեան, Դպրոցի Շինութեան Յանձնախումբի անդամներուն՝ Ատենապետ Պ. Պ. Սայրիմի, Փոխ – ատենապետ Պ. Ժ. Թիւթիւնճեանի, Քարտուղար Տոքթ. Վ. Կարապետեանի ու անդամ Պ. Զ. Ասլանեանի, լաւագոյն պայմաններու մէջ կազմակերպելու աշխատանքը եւ իրագործել հանգանակութեան առաջին ձեռնարկումը:

Ուստի այս առիթով պաշտօնական հիւխիւէի մը անմիջական հըսկողութեամբ տպուած են 150 հաշուետետր – ƒɑռնէ – ՍԻՐՖԱ. պարունակելով 1-է 7500 թթ. կողքին ունենալով Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի եւ դպրոցի շէնքի պատկերները՝ արժողութեամբ 100-է 10.000 Ֆրանքի միջեւ:

Այս պարագային կարեւոր է եւ յիշել թէ այս անզուգական ստեղծագործութեան հեղինակն է հայ ազգի ճարտարապետ Պր. Պերճ Յակոբեանը որ 25 տարիներու փորձառութիւն ունեցող, Ֆրանսայի մէջ թէ այլուր հանրածանօթ եւ անուանի հեղինակութիւն մըն է միանգամայն: Ճարտարապետ Պ. Յակոբեանի այս յղացումի առանձնայատկութիւններէն մին այն է որ գեղեցկօրէն կարողացած է շաղկապել ու համադրել Կրթական ու Մշակութային զոյգ կառոյցներ, որ իրականութեան մէջ ամբողջութիւն մը կը կազմեն ուր հայ մանուկն ու տարեցը իրենք զիրենք պիտի զգան հայեցի եւ տաքուկ ճարտարապետական գողտրիկ շինուածքի մէջ:

Եթէ այսօր եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը վստահօրէն կը դիմէ սոյն քայլին, որով կ'անսայ շրջանի հայութեան պահանջքին եւ բոլորովին ալ պատահականութեան արդիւնք չէ եւ ոչ ալ ձեւականութիւն: Այս քայլը կ'առնուի խորունկ գիտակցութեամբ, երկար խորհրդածութենէ եւ զանազան մարմիններու

Fonds A.R.A.M

երկար եւ խղճալից աշխատանքէ վերջ: Եւ այժմ երբ հանդանակիչ մարմինը կ'այցելէ մէկ առ մէկ շրջանի հայութեան տուները, անոնց նուիրատուութիւններն ու սրտաբաց ընդունելութիւնները, ուրախութեան արցունքներն ու ապագայի վստահ խոստումները նոր եռանդ, ուժ եւ կորով կուտան այս խիստ կարեւոր գործի ձեռնարկման ու մանաւանդ անոր յաջողութեան համար:

Այն ժողովուրդը որ իր պատմութեան ծանր ու տաժանալից շրջաններուն կարողացած է եկեղեցի թէ դպրոց վառ եւ կանգուն պահել, դարեր վերջը նոյն ժողովուրդի ժառանգները օրինակ առնելով մեր նախնիներէն կարող ենք հետեւիլ անոնց բարի օրինակին:

Խիստ կարեւոր նախապայման է որ Ֆրանսայի հողին վրայ ապրող հայ մանուկը իր մատղաշ տարիքէն մինչեւ երկրորդական վարժարան, ստանայ հայեցի եւ ուղիղ դաստիարակութիւն. որպէսզի կարողանայ պայքարիլ ու մանաւանդ դիմանայ օտար ազդեցութիւններուն: Քանի հայ դպրոցը հայ մանուկին կրթութիւն տալով, կը վառէ անոր մէջ ինքնավստահութեան բոցը, հաւատք կ'ընծայէ անոր իր սեփական մշակոյթին նկատմամբ ու մանաւանդ կը պատրաստէ վաղուան Հայը:

Հայեր սիրեցէք հայ լեզուն եւ հայ մշակոյթը:

Իսիի եւ շրջանի Հայեր, շինեցէք եւ վառ պահեցէք ձեր ազգային վարժարանները, չխնայելով նիւթական եւ բարոյական ոչ մէկ զոհողութիւն, քանի գալիք սերունդները միշտ երախտապարտ պիտի ըլլան՝ որով սրբութեամբ կատարած պիտի ըլլաք ձեզի վստահուած առաքելութիւնը:

Փառք միշտ ստեղծագործող հայ ժողովուրդին:

ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒԹԻՒՆ
ԻՍԻԻ Ս. ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ
ՀԱՅ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ

LIVRES REÇUS

LES ARMENIENS

ADRIANO ALPAGO NOVELLO, GUILIO IENI, AGOPIK MANOUKIAN, ALBERTO PENSA, GABRIELLA ULUHOGIAN, B. LEVON ZEKIYAN.

×

Ed. *Jaca Book*
(Դիմել՝ Հրանտ – Սամուէլ գրատունը, 51, rue Mr. Le Prince, 75006 Paris).

LE COIN DU JURISTE

COMMENT FAIRE POUR ACHETER OU VENDRE

——×——

Beaucoup de personnes se trouvent désarmées lorsqu'elles se trouvent en situation de vendre ou acheter un bien immobilier.

Il faut préciser que les formalités diffèrent, s'il s'agit d'un appartement ou d'une villa.

Tout d'abord dans tous les cas, la vente est précédée d'une promesse de vente ou «Compromis» suivant les régions où l'on demeure.

Quelle que soit l'appelation il s'agit d'un avant-contrat qui règle tous les rapports entre vendeur et acquéreur, avant même la signature de la vente.

Ce compromis doit être établi avec beaucoup de soin car s'il y a litige, c'est à cette pièce que l'on se référera pour déterminer les droits de chacun tant que la vente ne sera pas signée.

Ce compromis s'accompagne par le versement par le candidat acquéreur d'un dépôt de garantie de l'ordre de 10% qui restera bloqué chez le notaire jusqu'à la signature de la vente.

Au cas où l'acquéreur voudra emprunter, ce compromis sera rédigé sous la condition suspensive de l'obtention d'un prêt avec les modalités de cet emprunt. En effet la loi actuelle permet à l'acquéreur emprunteur de récupérer la totalité de son dépôt de garantie si la condition suspensive a bien été rédigée.

Ce compromis sera également fait sous la condition suspensive de l'obtention d'un certificat d'urbanisme attestant que l'immeuble n'est frappé d'aucune servitude pouvant entraîner son expropriation ou sa démolition.

Dans le cas de la vente d'un appartement il y aura lieu de préciser qui supportera les charges de copropriété, en effet la loi du 10 Juillet 1965, édicte que tous travaux votés même s'ils n'ont pas été exécutés resteront à la charge du vendeur. Cette disposition est très souvent la source de discussions quand rien n'est précisé à son sujet.

Il est nécessaire de prévoir au compromis, qui prendra ces travaux à sa charge, car il est possible, si les parties sont d'accord, de déroger au principe édicté par la Loi.

Lorsque le compromis ou la promesse de vente sont signés, en général chez un notaire, celui-ci demandera les pièces préalables : l'état civil des parties, le cadastre de l'état hypothécaire pour savoir si le bien vendu est grevé ainsi que le certificat d'urbanisme.

Ce n'est que lorsque toutes ces pièces sont réunies et ne laissent apparaître aucune anomalie, que la vente peut avoir lieu. Ces demandes peuvent durer jusqu'à trois mois, car l'administration a parfois du mal à suivre les demandes.

Il faudra que l'acquéreur se préoccupe entre temps de l'obtention de son prêt, et dès que la banque a débloqué les fonds la signature pourra intervenir.

Le jour où le notaire convoque les parties, il faudra que le vendeur remette les clefs à l'acquéreur, et que ce dernier verse la totalité du prix entre les mains du notaire, pour que celui-ci veille à payer les créanciers du vendeur, de manière que le successeur ne soit inquiété en rien.

L'acte sera par les soins du notaire déposé au bureau des hypothèques, et ce n'est qu'après, que l'acheteur pourra avoir son titre.

Mais la signature seule de l'acte lui confère le droit de propriété.

Cet acte peut comporter certaines particularités pour le cas où le vendeur ne libérerait pas les lieux le jour de la signature; dans ce cas l'acquéreur se protégera en séquestrant entre les mains du notaire une partie importante du prix jusqu'au départ du vendeur, dont la date doit être fixée dans l'acte, avec paiement d'une astreinte par jour de retard qui doit être plus importante que les prix pratiqués en hôtellerie, ceci pour inciter le vendeur à partir.

D'autres précisions peuvent être apportées aux actes. Mais leur rappel rendrait cet article trop long et fastidieux.

Si nos lecteurs suivent les prescriptions qui précèdent, ils auront en tout cas de bonnes chances de ne pas se faire gruger. En tout état de cause qu'ils sachent bien qu'une vente se négocie au compromis, et que celui-ci ne se signe pas sur un coin de table, sans être lu point pas point. La vente elle-même ne pouvant rien changer aux conventions établies dans ce pré-contrat.

LEVON DJOLAKIAN

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊՈՒՐՃ ՀԱՄՈՒՏԻ «Յակոբ Տէր – Մելքոնեան» սրահին մէջ, Նոյեմբեր 2-ին, տեղի ունեցած է հանդիսութիւն մը, նուիրուած Պարոյր Սեւակի, կազմակերպութեամբ Համազգայինի: «Բարեւ» բանաստեղծութեան արտասանութեամբ Յ. Գաբրիէլեան բացած է ցերեկոյթը: Բանախօսած է Անահիտ Սուքիասեան ներկայացնելով Պարոյր Սեւակի կեանքն ու գրականութիւնը: Գեղարուեստական յայտագրին մասնակցած են Իրմա Գապաղեան, Յարութիւն Գաբրիէլեան (արտասանութիւն), Կարօ Զատրբեան (երգ), Ալեքսանտրա Զատրբեան (թաւջութակ) եւ Սոնա Քիւփէլեան (դաշնակ):

×

ԱԹԷՆՔԻ մէջ, Նոյեմբեր 8-ին, Ազգային Վարչութիւնը ընդունելութիւն մը տուած է ի պատիւ զոյգ վարժարաններու հանդանակութեան մասնակցած հայրենակիցներուն: Ներկայ եղած են 200 հոգի, որոնց մէջ՝ Կրթական նախկին նախարար եւ այժմ Արդարութեան նախարար Ափոսթոլոս Քաքլամանիս: Բացումը կատարած է Ազգային Վարչութեան անունով Օննիկ Օննիկեան: Թեմին առաջնորդը՝ Սահակ Արք. Այվազեան, շեշտած է հայ գիրի ու դպրոցի կարեւորութիւնը մեր կեանքին մէջ: Արա Զոլաքեան շնորհակալութիւն յայտնած է (յունարէն) կառավարութեան՝ հայկական վարժարաններուն ընձեռած օժանդակութեան համար: Ի պատասխան իր խօսքին մէջ նախարար Քաքլամանիս շեշտած է, թէ «կառավարութիւնը ջերմ պաշտպան է հայ ժողովուրդին ու պիտի օժանդակէ ասկէ ետք ալ անոր բոլոր կարիքներուն»:

×

ԼՈՍ – ԱՆՃԸԼԸՍԻ «Աւետիսեան» սրահին մէջ, Հոկտեմբեր 24-ին, դասախօսութիւն մը տուած է Վաչէ Պարսումեան, նիւթ ունենալով «Երգչախմբային արուեստը»: Յանուն Համազգայինի Անիկ Ապտիլեան բացումը կատարելով ներկայացուցած է դասախօսը: Վաչէ Պարսումեան անդրադառնալէ ետք երգչախմբային արուեստի ծագման, անցեալ դարուն մեր մէջ արմատաւորման, խօսած է Կարա Մուրզայի, Եկմալեանի, Կոմիտասի եւ այս վերջինոյն սաներու տարած աշխատանքին մասին:

ԱԿՆԱՐԿ

ՈՒՐ ԳԱՑԻՆ, ԻՆՉ ԵՂԱՆ 1960–70 ԹՈՒԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԼԻԲԱՆԱՀԱՅ ԴԱՍԱԿԱՆ ԵՐԳԻՉ–ԵՐԳՉՈՒՀԻՆԵՐԸ

1960-ական թուականներէն մինչեւ 1970-ական թուականներուն կէսը, այսինքն՝ մինչեւ 1975-ի նախապատերազմեան տարիները լիբանահայ գաղութը ունեցած է դասական երաժշտութեան բեղուն գործունէութիւն, շնորհիւ իր շնորհալի զաւակներուն: Լիբանանի պետական երաժշտանոցը յաճախող աշակերտութեան մեծ տոկոսը Հայեր էին: Անոնք աշխուժութեամբ կը հետեւէին օտար թէ տեղացի երաժշտագէտ ուսուցիչներու դասերուն: Ոմանք բացառիկ յատկութիւններով օժտուած՝ կը ստանային կրթաթոշակ (պուրս) կամ համապատասխան քաջալերանք, երթալու համար արտասահման, մասնաւորաբար Իտալիա, կատարելագործուելու և վերադառնալու Լիբանան:

Աւելի քան 15 տարի այս եղաւ երգի ու երաժշտութեան մթնոլորտը Լիբանանի մէջ: Լիբանանի պետական երաժշտանոցէն շրջանաւարտ – կամ թերաւարտ – աշակերտներէն ոմանք ալ բախտը կ'ունենային մեկնելու Երեւան, հոն հետեւելու երաժշտական դպրոցներու դասընթացքներուն:

Այս սերունդը զարդը եղաւ մեր հրապարակային ձեռնարկներուն, հանդիսութիւններուն, եւ առանձին երգահանդէսներով հանդէս եկան, ուրախացնելով երաժշտասէր հասարակութիւնը:

Նուաճելով երաժշտական որոշ մակարդակ, անոնցմէ շատեր «նեղ» կը նկատէին Լիբանանի երաժշտական շրջանակը, միջազգային անուն դառնալու փառասիրութենէ մղուած (հաւանաբար՝ արդար փառասիրութիւն մը) փափաքեցան մնալ եւրոպական կամ ամերիկեան քաղաքներու մէջ, մաս կազմելով տեղւոյն օփերաներու անձնակազմին: Այս վերջին դասակարգի պատկանողները, իրենց երգահանդէսներուն ընթացքին, օտար բեմերու վրայ, երգեցին նաեւ Կոմիտասէն կամ մեր անուանի երգահաններու գործերէն, հայ երգը օտարին ծանօթացնելու յանձնառութեամբ:

Այս շատ ամփոփ ու հակիրճ ծանօթութենէն ետք, պիտի ջանանք ներկայացնել վերոյիշեալ թուականներուն Լիբանանի մէջ «ձայն ունեցող» մեր տաղանդաւոր ու շնորհալի արուեստագէտները: Մեր սխնակները չեն թոյլատրեր տարածուելու իւրաքանչիւր երգիչի արուեստին կամ կատարողական գործունէութեան անդրադառնալու: Կը բաւականանանք ուրուագծումով մը յիշել անոնց անունները:

×

Նախքան 1960ական թուականներ մուտք գործելը, կ'ուզենք յիշել 1950-ական թուականներուն (եւ անկէ առաջ) լիբանահայ կեանքին մէջ երաժշտական գործունէութիւն ունեցած անունները, որոնք երաժշտական իրենց գիտութիւնը ի սպաս դրին մեր գաղութին մշակութային կեանքի բարգաւաճման:

ՏՈՔԹ. Է. ԷԼՄԱՃԵԱՆ (թենոր). – Երգիչ, խմբավար, աւելի քան 50 տարի ծառայած է լիբանանահայ գաղութին: Ունէր փայլուն ձայն եւ մեկնաբանական ուրոյն ոճ: Վարած է երգչախումբեր, երգած է նաեւ Բարսեղ Կանաչեանի «Գուսան»ին հետ: Մահացած՝ 1986-ին:

ԱՂԱՒՆԻ ՊԵՏՈՅԵԱՆ (սոփրանօ). – Երգած է մեր բեմերուն վրայ, բայց Լիբանանէն մեկնած է 1960-ական թուականներուն, հաստատուած՝ Իտալիա, առաւել փայլուն ասպարէզի մը հեռանկարով, սակայն իր մասին «չէ խօսուած» իբրեւ երգչուհի: Կ'ենթադրենք, որ իր յոյսերը չեն իրականացած:

ՄԱՐԻ ԱՒԵՏԵԱՆ. – Որոշ շրջան մը երգած է, սակայն յետագային դարձած է ձայնամարզութեան ուսուցչուհի: Այժմ կը գտնուի Ամերիկա:

ԿԱՐՊԻՍ ԿԱՐԷԵԱՆ (թենոր). – Փայլուն ձայնով, տպաւորիչ մեկնաբանութեամբ երգիչ մը: Ունէր նաեւ խմբավարական շնորհ:

ՍԵԴԱ ԲԱԼՈՒԼԵԱՆ. – 1960-ական թուականներու սկիզբը անուն մըն էր ան երգի ասպարէզին մէջ: Հմայուած՝ Եւրոպայի ընձեռած բարիքներէն, գնաց Իտալիա, բայց չվերադարձաւ: Ներկայիս ան կը մնայ երգի կալուածին մէջ:

×

Այս խմբակէն քիչ մը հեռու կը մնայ (ժամանակագրական կարգով) Անայիս – Լուիզա Պօզապալեան (տրամաթիք սոփրանօ), որ աստղի մը պէս փայլեցաւ Լիբանանի երկնակամարին վրայ, երգեց «Գուսան»ին հետ, տուաւ երաժշտահանդէսներ, արժանացաւ լիբանանեան շքանշանի, սակայն Լիբանանի երաժշտական մթնոլորտը բաւարար չնկատելով՝ մեկնեցաւ Իտալիա, ապա՝ Գերմանիա, ուր կատարելագործելէ ետք երաժշտական իր շնորհները, մաս կազմեց գերմանական ծանօթ օփերաներու: Իր անունը լսուեցաւ միջազգային բեմերու վրայ: Չվերադարձաւ Լիբանան: Աւելի քան 20 տարիէ ի վեր կ'երգէ օտար բեմերու վրայ:

ԱՐՓԻՆԷ ՓԵՀԼԻՎԱՆԵԱՆ (սոփրանօ քոլորաթուրա). – Արդէն իսկ ծանօթ անուն մը լիբանանահայութեան եւ լիբանանեան շրջանակներու մէջ՝ ընդհանրապէս: 1960 – 1975 երգած է Լիբանանի բեմերուն վրայ: Երաժշտական կատարելագործումը թէեւ ստացած է Իտալիոյ երաժշտական ոստաններուն մէջ, սակայն նախընտրած է վերադառնալ Լիբանան: Լիբանանի պատերազմը պատճառ եղաւ, որ ինք եւս բազմաթիւ ուրիշներու պէս մեկնի Միացեալ – Նահանգներ: Երկար տարիներ ձայնամարզութեան դասեր տուած է Լիբանանի երաժշտանոցին մէջ: Համերգներով հանդէս եկած է Հայաստանի եւ մեր բոլոր գաղութներուն մէջ:

ԺԱՆԷԹ ԻԼԱՆՃԵԱՆ. – Միեւնոյն սերունդի երգչուհիներէն, սոփրանօ ձայնով, ինք եւս եռուն գործունէութիւն ունեցած է երաժշտական ասպարէզէն ներս: Եղած է ձայնամարզութեան դասատու Լիբանանի երաժշտանոցին մէջ, մասնակցած է երգչախումբերու՝ իբրեւ մենակատար: Իր արուեստը կատարելագործած է Իտալիա, վերադարձած է Լիբանան, ուր կազմած է ընտանիք: Մինչեւ այսօր կ'ապրի Լիբանանի մէջ, շարունակելով երգարուեստը: Ինք եւս համերգային շրջապտոյտներ կատարած է մեր գաղութներուն մէջ: Երգած է նաեւ Երեւանի մէջ:

ՇԱՀԱՆԴՈՒԽՏ

(Մնացեալը յաջորդով)

Fonds A.R.A.M

Այրի Տիկին Հերմինէ Արապեան
եւ զաւակները,
Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Տօղրամաճեան
եւ զաւակները,
Այրի Տիկին Լուսին Ստեփանեան
եւ զաւակները,
Տէր եւ Տիկին Ժոզէֆ Մերազեան
եւ զաւակները,
Տէր եւ Տիկին Յովնանեան
եւ զաւակները,
Տէր եւ Տիկին Ժորժ Յովնանեան
եւ զաւակները,
եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր եւ մեծ – մօր՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՄԱՐԻ ՅՈՎՆԱՆԵԱՆԻ
(Ծննեալ՝ Մարգարեան)

մահը, որ պատահեցաւ Նոյեմբեր 21–ին, 76 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի, Երեքշաբթի, Նոյեմբեր 25, ժամը 15·15ին Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս – Պետրոս Եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Վիլժիւիֆի գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ. – Այրի Տիկին Պատասխան Օհանեան, զաւակներն ու թոռները, հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան Կիրակի, Նոյեմբեր 30–ին, Պօմոնի Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցին, իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ – հօր՝

ՅՈՎՍԷՓ ՕՀԱՆԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Սէն – Լու Կրան – Փէնի Ս. Գէորգ Եկեղեցւոյ Թաղ. Խորհուրդը առ ի երախտագիտութիւն մեզմէ յաւէտ բաժնուած նախկին առաջնորդ հայրերու, եկեղեցւոյ շինութեան նիւթապէս եւ բարոյապէս ծառայող թաղական բոլոր անդամներու, նուիրատուներու եւ որեւէ ձեւով եկեղեցւոյ պայծառութեան նպաստողներու եւ համայն թաղեցիներու ննջեցեալներուն համար հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ, Կիրակի, Նոյեմբեր 30–ին:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՇԱՀԱՆ ԽՋԿՐ. ՔՀՆՅ. ՏԷՏԷԵԱՆ

Պատարագ 10:
Հոգեհանգիստ 11·30:

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԱԿԱՆ
ԵՐԵԿՈՅԹ
ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ
ՄԻՍԱՔ ՄԵԾԱՐԵՆՑԻ
ծննդեան 100–ամեակին

իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն
Տիկին Նոյեմիկ Իւսէֆի – Քերքբեշեան,
վիլմա Պէօրէքեան, Կարապետ Տազէսեան, ժան Թապաքեան եւ՝
ԶՈՒԼԱԼ ԳԱԶԱՆՃԵԱՆ
Ուրբաթ, Նոյ. 28, ժամը 20·30–ին,
YAN'S CLUB
5, avenue Reille, 75014 Paris

կազմակերպութեամբ՝
ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆԻ
100–ԱՄԵԱԿԻ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ
ԵՒ ԵԱՆ'Ս ԱԿՈՒՄԲԻՆ

Հանդիսութեան աւարտին՝ ճաշ, ակումբին մէջ:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Ճաշին մասնակցելու համար տեղերը ապահովել հեռաձայնելով հետեւեալ թիւերուն՝
48 78 22 79 – 43 81 80 82 – 45 89 20 48

Procès de M. MELKONIAN et Z. KASPARIAN

Un an jour pour jour après l'arrestation de Monté Melkonian et de Zépur Kasparian se tiendra à Paris, le 28 novembre leur procès.

Tous au procès de Monté Melkonian et de Zépur Kasparian le 28 novembre à 13h30 à la 14ème chambre correctionnelle de Paris.

Palais de Justice de Paris,
Bd. du Palais, métro Cité.

Mouvement National Arménien
Comité de Soutien
aux Prisonniers Politiques
Arméniens

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՎԱԼԱՆՍ

Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցին կը տօնէ իր 33–րդ տարեդարձը, Կիրակի, Նոյեմբեր 30–ին:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՆԱՐԵԿ ՔՀՆՅ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Կը հրաւիրուի հաւատացեալ ժողովուրդը:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հայկական Ծնունդի ընտանեկան երեկոյթ Յունուար 10, կազմակերպուած՝ Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղի կողմէ:

×

Դպրոցասէրի Տօնածառը
Կիրակի, Դեկտեմբեր 14–ին
Մանրամասնութիւնները յետագային:

×

Վասպուրականի Ցաղթական Հերոսամարտի 72–րդ տարեդարձի տօնակատարութիւնը Ապրիլ 12–ին «Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան» «Վասպուրական» սրահին մէջ, նուիրուած Խրիմեան Հայրիկի մահուան 80–ամեակին:

FESTIVAL D'ART SACRÉ DE LA VILLE DE CANNES

SAMEDI 29 NOVEMBRE A 20 H 30
GRAND AUDITORIUM
Palais des Festivals et des Congrès de Cannes
CHŒUR MIXTE ARMENIEN DE PARIS

SIPAN-KOMITAS

ORCHESTRE REGIONAL DE CANNES
sous la direction de
GARBIS APRIKIAN
avec
Sonia NIGOGHOSSIAN (mezzo) — Lucile DABOS (harpe)
Janette MENEVISIAN (soprano) — Mario HANIOTIS (basse)
Meguerditch BOGHOSSIAN et René MARTAYAN (ténors)
KOMITAS Extraits de la Messe
KOMITAS Chants Profanes d'inspiration lit urgiques
AVEDISSIAN Chants rustiques
GANATCHIAN Nanor Pelerinage

Le Festival d'Art Sacré de la Ville de Cannes est organisé par l'OMACC et l'Orchestre Régional de Cannes Provence Alpes Côte d'Azur avec le concours du MINISTERE DE LA CULTURE ET DE LA COMMUNICATION

Prix des places : 130 F — 110 F — 80 F — 60 F
Réductions Collectivités 110 F — 90 F — 70 F — 50 F
Renseignements / Locations :
CANNES : Billeterie du Palais des Festivals et des Congrès
Tél. : 93 - 39 - 44 - 44 du lundi au samedi de 10h à 18h
OMACC : 93 - 38 - 62 - 00

CE CONCERT EST ORGANISE AVEC LE CONCOURS DU CLUB SEVAN DE CANNES

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄՆԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ
ՑԵՐԵԿՈՅԹ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Դեկտեմբեր 7, ժամը 17–էն կէս գիշեր

Dans les Salons de l'Hôtel George V
avenue George V, Paris 8e

Orchestre GAÏDZAG'S

Սեղանները ապահովել հեռաձայնելով՝
47 – 63 – 38 – 54 թիւին:

Մուտք՝ 50 Ֆ. Ուսանողներուն՝ կէս գին

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆրանսահայ Կապ. Խաչի Առնուվիլ – Սարսէլի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները. – Ոմն (իր զաւկին ամուսնութեան առթիւ) 3000 Ֆ., Ոմն 500 Ֆ., Տիկին Վ. Փրոսպէրեան (իր հօր մահուան 20–րդ տարելիցին ի յիշատակ) 500, Տիկին Ս. Թուֆանեան 250 Ֆ. եւ Տէր եւ Տիկին Օ. Թուֆանեան իրենց հօրեղբօր հոգեհանգստեան առթիւ 250 Ֆ.:

Իսկ Թէյասեղանի օրը ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները. – Մեսրոպ Քհնյ. Ժամկոչեան 200 Ֆ., Առնուվիլի Եկեղեցւոյ Թաղական խորհուրդ 300 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Սինանեան 500 Ֆ., Տիկին Սոլաքեան 100 Ֆ., Տիկին Աճէմեան 100, Տիկին Ա. Աճէմեան 200 Ֆ., Տիկին Ա. Նիկողոսեան 100 Ֆ., Օր. Նատիա Սինանեան 50 Ֆ., Տիկին Թէրիլճեան 100 Ֆ., ՏիկինՋ. Թէհրիլճեան, Տիկին Օսմանճեան, Տիկին Ս. Տիւսէն, Տիկին Արզումանեան, Տիկին Ռիշշի, Պր. Պէզճեան, Պր. Պայլար, Տիկին Տէմիր, Տիկին Է. Աւետիսեան, Տիկին Ժ. Թաթարեան, Տիկին Աքեան 100–ական Ֆ., Տիկին Պաքքալօղլու 50 Ֆ., Տիկին Ա. Արապեան 200 Ֆ., Տիկին Ադամեան 50 Ֆ., Պր. Ե. Իզիք 100 Ֆ., Տիկին Ֆ. Սիքարսեան 100, Տիկին Գանտարճեան 50 Ֆ., Տիկին Ֆէսճեան, Պր. Զատիկեան, Տիկին Ուազէն 100–ական Ֆ., Պր. Քրիստիան Զատիկեան 200 Ֆ., Տիկին Շերոյեան, Տիկին Պուրմաեան, Տիկին Քէլէք, Տիկին Յակոբեան եւ Տիկին Հէքիմեան 100–ական Ֆ.:

HAY DISC
organise une
EXPOSITION - VENTE
dans la Salle de l'Eglise Arménienne d'Issy
6, ave. Bourgain — 92130 Issy-les-Mlnx.
de tous les produits du Stand d'Arménie de la Foire de Paris
cristaux, artisanat, céramiques, disques, cassettes, vidéofilms, livres, cartes de Noël etc...
AU PROFIT DE LA CONSTRUCTION DE L'ECOLE ARMENIENNE D'ISSY-LES-MOULINEAUX
Samedi et Dimanche
les 29 et 30 Novembre
de 14h à 19h
PENSEZ A VOS CADEAUX DE NOEL

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

NOUVEL AN A BELLEFONTAINE

UN SEJOUR D'HIVER EST ORGANISE A BELLEFONTAINE DANS LES LOCAUX DE LA CROIX BLEUE DU 26 DECEMBRE AU 4 JANVIER

— FRAIS DE PARTICIPATION : 1200 F / personne pour le séjour complet

+ Pour les enfants accompagnés, âgés de 2 à 8 ans : 400 F
+ Pour les enfants accompagnés, âgés de 9 à 14 ans : 600 F.
+ De 14 à 18 ans accompagnés : 1200 F.

Pour les personnes désirant séjourner quelques jours, les frais de participation seront de :
— 150 F. d'inscription
— 125 F. par jour
— 50 F. supplément réveillon.

VENEZ NOMBREUX

Pour tous renseignements :
OHAN : Tél. : 46 - 64 - 93 - 23 entre 19h et 21h

Fonds A.R.A.M

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
26

MERCREDI
26 NOVEMBRE
1986

LE NUMERO : 4,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TEL.: (1) 47. 70. 86. 60 — TELEX: HARATCH 280 868 F
C.C.P. PARIS 15069-82 E — 51027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 600 Ֆ. — Վեցամսեայ : 310 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 700 Ֆ. — Հատը : 4,00 Ֆ.

61րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 16 365 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 61e ANNÉE — No 16.365

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԵԿԵՂԵՑԻ - ԴՊՐՈՑ

———×———

Մեր գոյութեան բեռը դարերով կրած այս անբաժանելի զոյգը ծագում առած է մեր մշակոյթի ամէնէն կանուխ շրջաններէն: Ե. դարուն եկեղեցական մը մեզի գիր ու գրականութիւն տուաւ. եկեղեցիին հովանիին տակ հասակ առին առաջին դպրոցները, կամ դպրատուները: Տէր Թոդիկեան նախնական «դպրոց»էն մինչեւ յետագայ շրջաններու արդիական սարքերով օժտուած մեր վարժարանները, մինչեւ Սփիւռքի մեր այսօրուան միօրեայ դպրոցները ծուարած են միշտ եկեղեցիի մը թեւին տակ:

Երկար դարեր եկեղեցի – դպրոց զոյգը պահեց իրեն հասած հոգեւոր թէ մշտաւոր աւանդը ու փոխանցեց զայն յաջորդական սերունդներու:

Այս համագործակցութեան մէջ եկեղեցին Հայուն հոգեւոր սնունդ ջամբելէ զատ եղաւ նաեւ դպրոցը նիւթապէս կանգուն պահողը: Անոր դերն էր նաեւ հայթայթել դպրոցին մատակարարման անհրաժեշտ գումարը: Ու ժամանակի, դարերու ընթացքին, յատկապէս վերջին շրջանին, մինչ հետզհետէ տկարացաւ եկեղեցիին ազդեցութիւնը ժողովուրդին վրայ, չարական ու քարոզ աւելի սակաւ գացին բախել պարապութեան, եկեղեցին՝ դպրոցը պահողի իր դերով, մնաց միշտ մեր ընկերային կեանքին կարեւորագոյն մէկ ազդակը, այնուհետեւ աւելի աշխարհական առաքելութեամբ մը: Այս առաքելութեան մաս կը կազմեն այսօր, նաեւ հրատարակութիւններ, որոնք կ'ըլլան եկեղեցական իշխանութեան կողմէ. հրատարակութիւններ՝ ոչ – կրօնական, գրական այլեւայլ հատորներու. ինչ որ ակներեւ կը դարձնէ այն իրողութիւնը, թէ եկեղեցին պարագաներու բերումով, սկսած է այլ դեր մը ստանձնել:

Միւս կողմէ սակայն ականատես կ'ըլլանք բոլորովին տարբեր ուղղութեամբ երեւոյթի մը. հայկական նոր եկեղեցիներու կառուցումին: Վերջերս նոր հիմնարկէք մըն ալ կատարուեցաւ: Եւ այս, ժամանակի մը մէջ, ուր այլ դաւանանքներու պատկանող բազմաթիւ եկեղեցիներ հաւատացեալ զանգուածներէ դատարկուած, լքեալ գոյքերու վերածուած, տէր կը փնտռեն, վաճառու կը տրուին, կը փակուին, կամ կը ծառայեն այլ նպատակներու: Ժամանակի մը մէջ տակաւին, ուր տօնական օրերու, ի հարկին, եկեղեցիներ «փոխ կը տրուին» նոյնիսկ մահմետական հաւատացեալներու: Այնքան առաձգական են այլեւս կրօնքները իրարմէ բաժնող պատուարները:

Ի՞նչ է ուրեմն, Հայը եկեղեցի կառուցանելու մղող բուն ազդակը, կամ ազդակները: Հայանպաստ գործունէութի՞ւն կատարել. բայց ներկայի տուեալ պայմաններով, աւելի ազդու միջոցներ չկայի՞ն. կամ ըսենք՝ աւելի չեշտուած կարիքով բնագաւառներ: Թէ՝ ինչպէս կ'ըսուի յաճախ, մեր մօտ ամէնէն դիւրին գտնուածը դրամն է, ու մնացեալին մասին երկար մտածելու հարկ չենք տեսներ:

Եղած դրամով կարելի էր օրինակի համար դպրոց մը կառուցանելու մասին ալ մտածել. բարերարներու նուիրապետութեան մէջ եկեղեցաշինէն աւելի ցած աստիճանի մը վրայ չի գտնուիր դպրոցաշէնը: Եւ սակէ զատ, եթէ անհրաժեշտ գիտակցութեամբ ձեռք առնուի գործը, դպրոցը վաղուան համար աւելի հաստատուն ներդրում մըն է, քան՝ եկեղեցին: Հաստատութիւն մըն է ան, որ սակայն ապրելու համար պէտք ունի տեւական հոգատարութեան: Ան կենդանի գոյութիւն մըն է, ինչպէս ամէն արարած, եւ ունի կենսական ամէնօրեայ պահանջներ. ուսուցիչ, տնօրէն, հսկիչ, աշակերտ, տնտես, խոհարար, գրադարան, պարտէզ, մարզավայր ու տակաւին հազարումէկ բան:

Պահանջներու յարաճուն այս բազմազանութիւնը, եւ ապրող, շնչող «արարած»ի մը պատասխանատուութիւնը ըստանձնելու հեռանկա՞րն է, որ վախ կը պատճառէ արդեօք, եւ ընտրութիւնը կ'երթայ եկեղեցիին:

Թէ ոչ, –ինչպէս յոյսեր յայտնուեցան, մաղթանքներ եղան– այս եկեղեցիին հիմնարկէքին վրայ պիտի բարձրանայ նաեւ դպրոցի մը շէնքը, անխախտ պահելով մեր աւանդական զոյգին պատկերը:

Ա. Թ.

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԷԼՊՈՒՐՆԻ ոճրափորձին հետեւանքով մէկ հոգի մեռած է, մինչ մեր նախորդ թիւով միայն մէկ վիրաւորի մասին արձագանգած էինք: Ըստ հասած լուրերուն, կարելի չէ եղած զոհին ինքնութիւնը ճշդել, այնքան բզիք – բզիք եղած էր մարմինը: Այս լուրին արձագանգած էր Մոնտ եւ ինք ալ հիմնուելով ոստիկանական աղբիւրներուն վրայ, կ'ըսէր թէ մեռնողը, հաւանաբար, նոյնինքն ռումբը զետեղողն էր: Թուրք մամուլին համաձայն, տեղւոյն հայ ազգային կոմիտէն յայտնած է թէ ընաւ չէ լսած ըստանձնող շարժումին անունը (յոյն – պուլկար – հայ ճակատ) եւ թէ կը դատապարտէր արարքը:

ԱՌՈՂՋԱՊԱՀՈՒԹԵԱՆ համաշխարհային կազմակերպութեան տնօրէնը շատ մտահոգիչ ելոյթ մը ունեցած է ՍԻՏԱ-ի վերաբերեալ, խոստովանելով թէ ան բոլոր յատկանիշներն ունի տարածուն համաճարակի մը (փանտէմի, որ կը նշանակէ թէ համաճարակը կրնայ տարածուիլ ամբողջ մարդկութեան, առանց աշխարհագրական սահմանափակումի): Ըստ տնօրէնին, շուրջ մէկ միլիոն անձեր ՍԻՏԱ-ի նշաններ ունին եւ տասը միլիոն անձեր, առանց տակաւին հիւանդ ըլլալու, վարակուած են վիրուսէն: 5 տարիէն, միշտ ըստ տքթ. Մալհէրի, հարիւր միլիոնի պիտի հասնի վարակուածներու թիւը: Այս աղէտին դիմաց, առողջապահութեան կազմակերպութիւնը 200 միլիոն տոլար պիտի յատկացնէ, գալ տարի, պայքարելու համար հիւանդութեան դէմ:

ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԸ կը ծաւալի: Փարիզի մէջ արդէն, համալսարանէ համալսարան, շարժումը կը տարածուի. Փարիզ – Օրսէ, Փարիզ 4 (Սոռպոն), Փարիզ 5 (Տէքարթ), Երկուշաբթի օր իսկ գործադուլի մէջ էին: Շարժումը նոյն ծաւալը չունէր գաւառի մէջ, բայց, պարզ է որ դժուար է իշխանութեանց համար առաջքն առնել: Ներկայ ընդդիմութիւնը կը փորձէ վրէժ մը լուծել, յիշելով թէ նախկին ընդդիմութիւնն ալ մէկ միլիոն ցուցարարներով է, որ պաշտպանեց կրթական իր ըմբռնումը, ստիպելով ձախը որ հրաժարի իր ծրագրէն: Համալսարաններու պատասխանատու նախարարը կ'առարկէ թէ շատ բան չէ փոխուած եւ այս իրարանցումը, հետեւանք է սխալ եւ թերի լրատուութեան:

ԿԱՌՔԵՐՈՒ սակագրոշմները (վինեէթ) ծախու են ծխավաճառներուն մօտ: Պարտադրաբար պէտք է գնել կառքին արձանագրութեան համապատասխան նահանգին մէջ: Գնման պայմանաժամն է՝ Դեկ. 1:

ԳՐԱԿԱՆ ՖԵՄԻՆԱ եւ ՄԵՏԻՍԻՍ մրցանակներն ալ շնորհուեցան: Առաջինին արժանացաւ Ռընէ Պելլեթօ «Դժոխքը» գործին համար, զոր լոյս ընծայած է «փոքր» հատարակիչ մը, որ չի վախնար դժուար գործեր հրատարակելէ: Երկրորդը տրուեցաւ –եւ հոս անակնկալ չկար– Փիէր Բոմպէսքոյի «Սատոնին յուղարկաւորութիւնը» հատորին համար:

ՕՐԱԹԵՐԹԵՐԸ, հաւանաբար, լոյս չըտեսնեն Հինգշաբթի օր, Նոյ. 27-ին, զոնէ անոնք որոնց բանուորները Սէ - Ժէ - Թէ-ին կը պատկանին, քանի որ գործադուլի որոշում տուած է այդ սենտիքան, որու ձեռքն է մամուլին 95 %ը: Գիրքի բանուորներու փարիզեան մարմինը այս շարժումով կ'ուզէ պաշտպանել ընկերային ապահովութիւնը եւ ընդհանուր ձեւով ընկերային պաշտպանութիւնը:

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ (եբրայերէն՝ խաղաղութեան քաղաք...) մէջ շատ բուռն կռիւներ եղած են. ծայրայեղ խրայէլացիներ «մահ արաբներուն» պոռալով տողանցած են փողոցները: Մոլեռանդութիւնը բոլոր սահմանները անցած է: Այս ամբողջը հետեւանք էր հրեայ ուսանողի մը դաշունահարման, որու տէր եղած էին պաղեստինեան քանի մը կազմակերպութիւններ: Ուսանողը Թալմուտեան վարժարանը կը յաճախէր, ուր աշակերտները զէնք կրելու իրաւունք ունին եւ ընդհանրապէս ալ շատ թշնամական վերաբերում արաբներու դէմ:

ԼՈՆՏՈՆԻ Սոթպի աճուրդի սրահին մէջ, անցեալ օր, ծախուած են օսմանեան թագաւորներու ֆէրմաններէն երկուքը, որոնց մէջ կայսրութեան հայ հպատակներուն մասին կարգ մը տրամադրութիւններ կը գտնուէին: Անոնցմէ առաջինը կը պատկանէր սուլթան Մուսթաֆա Դ.ի, կը կրէր 1807, Յուլիս 2 թուականը: Հոն, կը պահանջուի Անատոլուի եւ Ռումէլիի կառավարիչներէն, որ կայսրութեան սահմաններուն մէջ ապրող հայ ժողովուրդին կեանքի ու ինչքի ապահովութիւնը երաշխաւորուի եւ Հայերու եւս ցոյց տրուի Թուրք բնակչութեան հաւասար վերաբերում: Ֆէրմանին կ'ընկերանայ թագաւորական այլ գրութիւն մըն ալ, որ Պոլսոյ պատրիարքն ու ընտանիքը, ծառաները, նաեւ բոլոր հայ կրօնաւորները զերծ կը կացուցանէ տուրք վճարելու պարտաւորութենէն: Այս ֆէրմանը ծախուած է 13 հազար անգլիական ոսկիի: Չէ հրապարակուած զայն գնողին ինքնութիւնը: Նոյն աճուրդին ծախուած երկրորդ ֆէրմանը կը պատկանի Սուլթան Մահմուտ Բ.ի եւ կը կրէ 1809, Դեկտեմբեր 16 թուականը: Ան եւս կը պահանջէ որ ղեկավար տարրը ուշադիր ըլլայ Անատոլուի եւ Ռումէլիի հայ բնակչութեան իրաւունքներուն: Այս մէկն ալ 4.200 անգլ. ոսկիի յաճախորդ գտած է:

ՏԽՐՈՒՆԻ

ՀՐԱՉ ՀԱՆՏԱԼԵԱՆ

Ցաւով իմացանք որ Կիրակի իրիկուն, Նոյեմբեր 23-ին իր մահկանացուն կնքած է Հրաչ Հանտալեան:

Ողբացեալը, ապրիլեան սերունդէն, ընիկ Կիւրինցի, նման իր սերնդակիցներուն, ճաշակած էր աքսորի եւ որբանոցներու լեղին: Աքսորուած իր եղբօր՝ Միհրանի հետ մինչեւ Տէր – Զօր, ապա անցած է Ճըպէյլի որբանոցը, հուսկ վերջնական կայք հաստատելու համար Ֆրանսա:

Կանուխէն մտած է Հ. Յ. Դ. շարքերը, քանիցս եղած է Փարիզի Շրջ. Կոմիտէի թէ արեւմտեան Եւրոպայի Կեդր. Կոմիտէի անդամ: Բանախօսած է Դաշնակցութեան օրուան տօնակատարութեանց թէ կուսակցական այլ ձեռնարկներու: Աշխատակցած է «Յառաջ»ի, անդամ եղած ԶՈՄ-ի:

Հրաչ Հանտալեան մաս կազմած է դաշնակցական շարքայիններու այն համեստ հոյլին, որոնք առաւելաբար նախընտրած են աշխատիլ շուքին մէջ, հանդէսներ կազմակերպելով, սեւ աշխատանք տանելով:

Դժուար է խուսափիլ կրկնութիւններէ, երբ գրեթէ ամէն օր, հոս թէ այլուր, կը թաղենք ոչ միայն իրենց ժողովուրդին ու գաղափարականին ծառայած անձեր, այլեւ ամբողջ սերունդ մը՝ ապրիլեան սերունդը: Անոնցմէ մէկն էր Հրաչ Հանտալեան, որ այս ափերը եկած օրերէն, կարելին ըրաւ օգտակար ըլլալու համար գաղութիս հանրային կեանքին:

Մեր ցաւակցութիւնները իր եղբօր՝ Միհրան Հանտալեանի եւ զաւակներուն:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

ՖՈՒԹՊՈԼ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԱԽՈՅԵՆՈՒԹԻՒՆ

«ԿՈՏԱՅՔ», ԿԸ ՄՆԱՅ

Ա. ԴԱՍԱԿԱՐԳԻ ՄԷՋ

Խորհրդային ախոյենութեան Ա. դասակարգի խաղերը եւս վերջ գտան: Վերջին քանի մը հանդիպումներուն Աբովեանի «Կոտայք»ը լաւ արդիւնքներ ձեռք ձգելով յաջողեցաւ փրկուիլ Բ. դասակարգ իջնելու վտանգէն:

Այսպէս, Նոյ. 2-ին, «Կոտայք» իր դաշտին վրայ 1-ի դէմ 2 կէտով յաղթած է Ստաւրոպոլի «Դինամօ»ին: Երեք օր ետք, Աբովեանցիները՝ դարձեալ իրենց դաշտին վրայ, 3 – 2 արդիւնքով յաղթած են «Ռոստսելմաշ»ի, այդպէսով ըրբեթէ փրկուելով դասակարգ իջնելու վտանգէն: Այնուհետեւ, Նոյ. 9-ին, Վոլգոգրադի մէջ «Կոտայք» 1-ի դէմ 3 կէտով յաղթելով տեղւոյն «Ռոտոր»ին, ամրապնդած է իր դիրքը դասաւորման մէջ եւ վերջին հանդիպումին՝ Մոսկուայի մէջ ԲԿՄԱ-էն պարտուելով (1 – 0) հանդերձ մնացած է Ա. դասակարգին մէջ:

Արդ, յաջորդ ախոյենութեան բարձրագոյն լիկայէն հանդէս կու գան «Գուրիա» եւ ԲԿՄԱ. իսկ Ա. դասակարգէն Բ. դասակարգ կ'իջնեն Կրասնոդարի «Կուբան»ը, Խարբրովսկի ԲՄԱ-ն, Սմոլենսկի «Իսկրա»ն, Կլայպեդայի «Ատլանտաս»ը եւ Քիշնեւի «Նիստրու»ն, որոնց փոխարէն՝ Բ. դասակարգէն Ա. դասակարգ կը բարձրանան Վորոշիլովգրադի «Զարիա»ն, Կոյբիշեւի «Կռիլիա Սովետով»ը եւ Տիւմէնի «Գէօլոգ»ը:

«ԴՆԵՊՐ»
ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ
ԲԱԺԱԿԱԿԻՐ

Քիշնեւ տեղի ունեցած է Խորհ. Միութեան Դաշնակցութեան բաժակի աւարտական հանդիպումը «Դնեպր»ի եւ «Զէնիթ»ի միջեւ: Առաջին կիսախաղին ոչ մէկ կոլ արձանագրուած է: Երկրորդ կիսախաղին Լիտովչենկօ եւ Լիւտի մէկական կոլ նշանակելով ապահոված են իրենց խումբին՝ «Դնեպր»ի յաղթանակը եւ տիրացած բաժակին:

«ԱՆԻ» ԽՈՒՄԲԸ
ԵՐԵՒԱՆԻ ԱԽՈՅԵԱՆ

Երեւանի մէջ վերջ գտած են ոտնագնդակի մայրաքաղաքի ախոյենութեան մրցումները: Ա. դասակարգի խումբերէն Երեւանի ախոյեան դարձած է «Անի» մարզական ակումբի խումբը (մարզիչ՝ Ռ. Մուրադեան): 2-րդ եւ 3-րդ տեղերը գրաւած են «Կոմունալշին» եւ «Ոսկերիչ» խումբերը: Ախոյենութեան մասնակցած են 22 խումբեր:

Բ. դասակարգի ախոյենութեան մասնակցած են 16 խումբեր, որոնցմէ «Կաթսայադործ»ն ու «Փարոս»ը հաւասար կէտերով, գրաւած են 1 – 2րդ տեղերը: Այս երկու խումբերը գալ տարի հանդէս կու գան Ա. դասակարգէն:

Fonds A.R.A.M

ԹՐՔԱԳԻՏԱԿԱՆ ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ռ. ԿՈՆԴԱԿՉԵԱՆ

(Բ. եւ վերջ)

ԺԹ. դարու երկրորդ կէսէն սկսաւ խորանալ Օսմանեան կայսրութեան ռազմա – աւատական վարչակարգի ճգնաժամը, Թանզիմաթի քաղաքականութիւնը էական արդիւնք չտուաւ եւ չէր կրնար ալ տալ, որովհետեւ անյարիր էր կայսրութեան ընկերա – քաղաքական կառուցուածքի հիմնաքարերէն մէկուն՝ այլադաւաններու (անհաւատներու) նկատմամբ մահմետականներու դերիշխանութեան սկզբունքին: Հպատակ, յատկապէս քրիստոնեայ ժողովուրդները կը շարունակէին կրել ընկերային ու կրօնազգային շահագործումի ծանր լուծը: Պուրժուական յարաբերութիւններու զարգացումը եւ քրիստոնեայ ժողովուրդներու ազգային – ազատագրական պայքարը կը սասանէին վարչակարգի հիմերը: Կայսրութեան կառավարումը եւ անոր հողային ամբողջականութեան պահպանումը, Նախկին՝ «ռազմական նուաճում»ի (Կ. Մարքս) միջոցով իր արդիւնքը չէր տար: Ուստի կայսրութեան կառավարող շրջանները առաջ քաշեցին օսմանիզմի գաղափարախօսութիւնը, որու հիմնական նպատակը կայսրութեան ժողովուրդներու ձուլումն էր: Այդ գաղափարախօսութիւնը ամբողջացաւ սուլթանի բոլոր հպատակներու միասնութեան՝ «անկախ անոնց ազգային, կրօնական եւ միւս տարբերութիւններէն», մէկ «միասնական հայրենիք»ի (օսմանեան հայրենիքի), «միասնական ազգ»ի (օսմանեան ազգի), «օսմանեան հայրենասիրութեան», ընդհանուր «օսմանեան լեզուի եւ կրօնքի» (իսլամի) պահանջներով:

Ռ. Սաֆրաստեան իր մենագրութիւնը նուիրած է ԺԹ. դարու 50 – 70–ական թուականներու օսմանիզմի գաղափարախօսութեան: Հեղինակը մանրազնին կ'ուսումնասիրէ այդ գաղափարախօսութեան ձեւաւորման պատմական պայմանները եւ նախադրեալները, այդ գաղափարախօսութեան հիմնական դրութեան՝ կայսրութեան ժողովուրդներու ձուլման ծրագիրը: Օսմանիզմի վարդապետութիւնը՝ յետագային իր իրաւական հաստատումը գտաւ 60 – 70 թուականի սահմանադրական շարժումի եւ 1876–ի սահմանադրութեան մէջ, բարձրանալով պետական օրէնքի աստիճանին: Օսմանիզմը առաջին գաղափարային – քաղաքական տեսութիւնն էր, որ առաջ քաշուեցաւ սուլթանական կառավարող վերնախաւին կողմէ, կայսրութեան հողային ամբողջականութեան եւ հպատակ ժողովուրդներու նկատմամբ իշխանութեան ամրապնդման նպատակով: Սուլթանական իշխանութիւնները օսմանիզմի վարդապետութիւնը նախ աշխատեցան կիրառել պուլկար ժողովուրդին նկատմամբ, ճնշել անոր ազգային – ազատագրական պայքարը, բայց ձախողեցան, եւ ի վերջոյ պուլկար ժողովուրդը Ռուսաստանի օգնութեամբ հասաւ իր ազգային պետականութեան վերականգնումին: Օսմանիզմի վարդապետութիւնը փաստօրէն հանդիսացաւ ապագային առաջ քշուած պանիսլամիզմի եւ պանթուրքիզմի գաղափարախօսութիւններու բաղկացուցիչ մասը, հայ եւ յոյն ժողովուրդներու ցեղասպանութեան (1915 – 1922) նախնական հիմնաւորումը: Ռ. Սաֆրաստեանի ուսումնասիրութիւնը օսմանիզմի գաղափարախօսութեան մասին առաջին համակողմանի ուսումնասիրութիւնն է խորհրդային արեւելագիտական գրականութեան մէջ: Ան գրուած է մեծ քանակութեամբ արխիւային նիւթերու օգտագործումով, որոնք առաջին անգամ կը մտնեն գիտական շրջանառութեան մէջ: Աշխատանքին յատուկ է նաեւ գիտատեսական բարձր մակարդակը:

Թրքագիտական ժողովածուին մէջ ամփոփուած յօդուածները կը լուսաբանեն Թուրքիոյ նոր եւ նորագոյն պատմութեան, ներքին եւ արտաքին քաղաքականութեան կարգ մը հանգուցային հարցեր: Այդ տեսակէտէն խիստ շահեկան է Ռ. Դանիէլեանի «Կրօնի տեղը Թուրքիայի կառավարող շրջանների կրթութեան ընագաւառում քաղաքականութեան մէջ (1923 – 1965)» յօդուածը:

Ժողովածուին մէջ տեղ գտած են նաեւ շարք մը յօդուածներ, որոնք կը լուսաբանեն Արեւմտաեան Հայաստանի ընկերաքաղաքական պատմութեան հարցեր՝ Հ. Գալստեանի «Արեւմտեան Հայաստանի բնակչութեան ազգային կազմը ըստ Վիտալի Քինէյի վիճակագրութեան», Ա. Փափազեանի «Թուրքական պետական եւ քաղաքական գործիչները արեւմտահայութեան մասին», Հերման Հոլցի (Արեւելեան – Գերմանիա) եւ Հ. Կոխմազեանի «Տոքթ. Եոհաննէս Լեփսիուս, կեանքի էջեր» (ըստ Ե. Լեփսիուսի արխիւին նիւթերուն), Բ. Թուղլաճեանի (Իսթանպուլ) «Հայկական տպագրութիւնը Օսմանեան կայսրութեան մէջ եւ Հայերու նպաստը Թուրք տպագրական արուեստին» եւ ուրիշ յօդուածներ:

Ինչպէս յայտնի է, հայ ժողովուրդի ցեղասպանութիւնը իր ժամանակին աշխարհի յառաջադէմ մտաւորականութեան ականաւոր դէմքերուն՝ Մաքսիմ Կորքիի, Վալէրի Պրիւսովի, Վիկտոր Հիւկոյի, Ժան Ժորէսի, Անաթոլ Ֆրանսի, Եոհաննէս Լեփսիուսի, Ֆրիտեոֆ Նանսէնի, Արմին Վէկնէրի, Ա. Քրաֆտ – Պոնար եւ շատ մը ուրիշներու բուռն ցասում ու բողոքին տեղի տուաւ: Եթէ Ֆ. Նանսէնի հայանպաստ գործունէութիւնը բաւականաչափ ուսումնասիրուած է Մ. Արզումանեանի կողմէ, ապա այդ կարելի չէ ըսել միւսներու մասին: Ահա թէ ինչու այդ տեսակէտէն վերջին ծայր կարեւոր եւ հետաքրքրական է Հոլցի եւ Կոխմազեանի յօդուածը գերմանացի բողոքական կրօնաւոր գործիչին հայասիրական գործունէութեան մասին: Ան գրուած է Լեփսիուսի անձնական արխիւին մանրակրկիտ ուսումնասիրութենէն ետք, որուն ձեռնամուխ եղած են Հայաստանի գիտութիւններու ակադեմիան, Հալլէի (Արեւելեան – Գերմանիա) եւ Երեւանի համալսարանները: Յօդուածը գրուած է գիտական բարձր մակարդակով, ունի համապատասխան ծանօթագրութիւններ եւ իրմէ կը ներկայացնէ կարեւոր աւանդ մը, ինչպէս հայ ժողովուրդի պատմութեան համապատասխան ժամանակահատուածին, նոյնպէս նաեւ կայսերական Գերմանիոյ՝ հայ ժողովուրդի նկատմամբ վարած քաղաքականութեան առանձին հարցերուն ուսումնասիրութեան մէջ: Ինչ խօսք, Ե. Լեփսիուսի, Ա. Վէկնէրի, Ա. Քրաֆտ – Պոնարի եւ ուրիշներու հայասիրական գործունէութեան ուսումնասիրութիւնը խիստ կարեւոր գիտական խնդիր է, որ պէտք ունի խրախոյսի ու շարունակուելու:

Ժողովածուին մէջ զետեղուած է նաեւ երիտասարդ գիտաշխատող Ս. Գեղամեանի «Թուրքիայի ազգային պուրժուազիայի դերը երկրի տնտեսական եւ ընկերային – քաղաքական կեանքում 1945 – 1950» մենագրութիւնը (ռուսերէն):

Աշխատութեան մէջ ուսումնասիրուած են այն գործօնները, որոնք օժանդակած են առեւտրարդիւնաբերական մեծ պուրժուազիային կազմաւորման: Ինչպէս յայտնի է, Առաջին համաշխարհային պատերազմի տարիներուն Թուրքիոյ կառավարող շրջանները մէկ անգամէն հարստացան հայ եւ յոյն ազգաբնակչութեան թալանով եւ այնուհետեւ ձեռնամուխ եղան առեւտրարդիւնաբերական գործունէութեան: Երկրորդ համաշխարհային պատերազմի տարիներուն քաղաքի եւ գիւղի աշխատաւոր զանգուածներու ծանր շահագործումը, Գերմանիոյ հետ Թուրքիոյ առեւտուրը եւ անհրաժեշտ ապրանքներու գիներու աճը ներքին եւ արտաքին շուկաներու վրայ հանդիսացան առեւտրարդիւնաբերական պուրժուազիի հարստացման հիմնական աղբիւրը: Բայց անոր հարստացման բաւական չափով աջակից եղաւ նաեւ այլազգ, յատկապէս հայկական, յունական եւ հրէական առեւտրարդիւնաբերական պուրժուազիի բռնի ունեզրկումը՝ աքսորահաշակ «ունեւորութեան տուրք»ի (Վարլըք վէրկիսի 1942 – 1944) միջոցով: Տեղի ունեցաւ մասնաւոր դրամագլուխի կուտակում: Բաւականաչափ ամրապնդեց իր դիրքերը նաեւ արդիւնաբերութեան պետական մարզը՝ պիւրոկրատական պուրժուազին, որ այնուհետեւ ձգտեցաւ մասնաւոր ձեռնարկատիրական գործունէութեան:

Ուսումնասիրուող ժամանակաշրջանին մէջ պուրժուական մէկ կուսակցական կառավարման համակարգը ճգնաժամ ապրեցաւ: Կազմաւորուեցան շարք մը պուրժուական կուսակցութիւններ, որոնցմէ առաւել ուժեղ դիրք գրաւեց, այսպէս կոչուած ժողովրդավար կուսակցութիւնը Պայար – Մէնտերէսի գլխաւորութեամբ, որ ինքնին պուրժուազիի տարբեր խմբաւորումներու ձեւաւորման եւ առեւտրարդիւնաբերական մեծ պուրժուազիի դիրքերուն ամրապնդման ապացոյցն էր: 1950 Մայիսին իշխանութեան գլուխ անցնելով, ժողովրդավար կուսակցութիւնը սկսաւ վարել մեծ պուրժուազիի շահերուն աւելի համապատասխան քաղաքականութիւն՝ գիւղատնտեսութեան, արդիւնաբերութեան, ֆինանսներու, ներքին եւ արտաքին առեւտուրի բնագաւառներուն մէջ:

Աշխատութեան հեղինակը հանգամանօրէն ցոյց տուած է, թէ դրամատիրական յարաբերութիւնները ինչպէս կ'ամրապնդուին թրքական գիւղերու մէջ, եւ թրքական պուրժուազին ինչպէս կը կիրարկէ հողային յեղաշրջումը, զայն օգտագործելով իշխանութեան համար իր ախոյեանին՝ մեծ կալուածատիրութեան տնտեսական եւ քաղաքական դիրքերը թուլացնելու նպատակով:

Աշխատութիւնը գրուած է փաստական հարուստ նիւթի օգտագործումով եւ տեսական բարձր մակարդակով:

Հայկական գիտութիւններու ակադեմիայի արեւելագիտութեան հիմնարկը կը պատրաստէ նոր հրատարակութիւններ Թուրքիոյ նոր եւ նորագոյն պատմութեան հանգուցային հարցերուն եւ խնդիրներուն վերաբերեալ:

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ՈՒՍՈՒՑՈՒՄԸ ԱՅՍՕՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ. – («Յառաջ»). –

Նոյեմբեր 14–ին, Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տունը կազմակերպեց կլոր սեղան մը՝ «ՀԱՅԵՐԷՆԻ ՈՒՍՈՒՑՈՒՄԸ ԱՅՍՕՐ» նիւթին շուրջ մասնակցութեամբ հայերէն լեզուի դասաւանդութեան փրոֆէսէօր Էքս – Մարսէյլ մէկ համալսարանը՝ Ռոպէր Տէր – Մերկէրեանի, հայկական ամէնօրեայ վարժարաններու տեսուչներ՝ Վարդան Վրդ. Քէշիշեանի (Սեւրի Սամուէլ – Մուրատեան), քոյր Ժընէվիէվ Դաւիթեանի (Անարատ Յղութեան Հայ Քոյրերու Մարսէյլի դպրոց), Սեդա Պիպէրեանի (Մարսէյլի Համազգայինի դպրոց) եւ շաբաթօրեայ դասընթացքներու պատասխանատուներու եւ ուսուցիչներու՝ Գարեգին Վրդ. Պէքճեանի (Սրբոց Թարգմանչաց Ս. Սահակ – Մեսրոպ Եկեղեցւոյ միօրեայ դպրոց), Խաչիկ Երլմազեանի (Սէն – Ժերոմի Ս. Սահակ – Մեսրոպ Եկեղեցւոյ միօրեայ դպրոց), Եդուարդ Արզումանեանի եւ Մեսրոպ Պօղոսեանի (Գեղամ Պաղտասարեան ուսուցման կեդրոնի միօրեայ դպրոց), Իւկէթ Թուղլաճեանի (Հ. Բ. Ը. Մ.եան միօրեայ դպրոց) եւ Տքթ. Գլարա Գույումճեանի, յատկապէս Փարիզէն եկած, մասնագէտ հայերէն լեզուի զարթնումի գործունէութիւններու եւ ուսուցման: Զրոյցը վարեց՝ Կարօ Յովսէփեան: Հոծ բազմութիւն մը, շուրջ երկու հարիւր հոգի, որուն մէջ աշակերտներ սակայն դուցէ ոչ ակնկալուած թիւով, հետեւեցաւ այս կլոր սեղանին:

Ձեռնարկը սկսաւ տեսաերիզով մը, Հայոց պատմութեան, մշակոյթի եւ լեզուի շուրջ, պատրաստուած եւ իրագործուած Ալֆորվիլի Հայ Մշակոյթի Տան կողմէ:

Կարօ Յովսէփեան, իր ներածականին մէջ, ընդգծեց մեր լեզուագիտական եւ մշակութային ինքնութեան ազդակները եւ շեշտը դրաւ Հայ Գիրին եւ Հայ Լեզուին գործածութեան եւ ուսուցման կարեւորութեան վրայ, քանի ազգի մը գիրին ու լեզուին մէջ է որ կը կեդրոնանայ եւ կը խորհրդանշուի ամբողջ իր մտաւոր կեանքը:

Նախ, խօսք առին իւրաքանչիւր ամէնօրեայ դպրոցական հաստատութեան ներկայ տեսուչ եւ տեսչուհիները՝ Վարդան Վրդ. Քէշիշեան, քոյր Ժընէվիէվ Դաւիթեան, Սեդա Պիպէրեան: Ըրին պատմականը, ներկայացուցին կառոյցը, հայերէն լեզուի ուսուցման տեղը եւ խօսեցան զանազան եւ յատուկ երեւոյթներու մասին: Համալսարանի՝ Էքս Մարսէյլ մէկ եւ լիւսէներու՝ Սէն – Շառլ եւ Ա. Արթօ ու գոլէժներու՝ Լոնշան, Լ. Արման եւ Տ. Միյօ, մէջ ուսուցումը ներկայացուց՝ Ռ. Տէր – Մերկերեան: Իսկ, շաբաթօրեայ դասընթացքները որոնք բազմաթիւ եւ բազմազան են ընդհանուր ձեւով ներկայացուցին Գեղամ Պաղտասարեան ուսուցման կեդրոնի ներկայացուցիչները Եդուարդ Արզումանեան եւ Մեսրոպ Պօղոսեան: Այս առաջին մասը տեւեց բաւական երկար: Առանց եզրակացութիւն մը հանելու կամ արժէքի դատում մը ընելու, ըսենք որ, ընդհանուր առմամբ, պարզուած պատկերը հեռու է գոհացուցիչ ըլլալէ: Հայերէնի մակարդակը անբաւարար է: Լեզուն շատ քիչ կը գործածուի ու հայերէնը կ'ուսուցանուի որպէս օտար լեզու եւ ոչ թէ մայրենի լեզու: Աշակերտութեան թիւը շատ քիչ է, մանաւանդ երբ կը հասնինք երկրորդականին: Նիւթական եւ յատկապէս դրամական դժուարութիւնները մեծ են: Եւ դեռ չենք խօսիր ուսուցիչներու որակի մասին, ուսուցման ծրագիրներու եւ այլ կարեւոր հարցերու մասին:

Այս հաստատումներէն յետոյ է որ սկըսաւ բուն զրոյցը: Հարցը դրուեցաւ հետեւեալ ձեւով՝ «ՀԱՅԵՐԷՆԸ ՍՈՐՎԻԼ ԱՅՍՕՐ. Ի՞ՆՉՈՒ, Ո՞ՒՐ, Ի՞ՆՉՊԷՍ ԵՒ Ե՞ՐԲ»:

«ԻՆՉՈՒ»ին պատասխանեց Գարեգին Վրդ. Պէքճեան ըսելով թէ մենք համայնքներ չենք այլ ազգ մը, ուստի լեզուն պէտք է ունենանք եւ լեզուն միտքերու արտայայտութիւն է, հաղորդակցութեան միջոց է, կը ստեղծէ գիտակցութիւն մը, կ'արտայայտէ ազգի մը պատկանելու մտածողութիւնը եւ Հայերու համար լեզուն հասարակաց յայտարար մըն է երկրէ երկիր: Ռ. Տէր – Մերկերեան ընդգծեց լեզուի կարեւորութիւնը մշակոյթի մը զարգացման մէջ, մշակոյթի մը նոր արժէքներ տալու տեսակէտէն: Խաչիկ Երլմազեան օրինակով մը բացատրեց թէ հայերէն սորվիլը ընկերային ալ հարց մըն է: Վարդան Վրդ. Քէշիշեան ըսաւ թէ հայերէն սորվիլը, գիտնալը կեանքի պայման է եւ նաեւ ըլլալ գոյատեւութեան հարց: Քոյր Ժընէվիէվ Դաւիթեան կարդաց «Յառաջ»ի, Նոյեմբեր 11–ի, խմբագրականէն հատուած մը ուր շեշտը կը դրուէր հայերէն լեզուի կարեւորութեան յառաջիկայ տարիներուն որոնք պիտի ըլլան վճռական:

«ՈՒՐ»ին մասին արտայայտուեցաւ նախ Գլարա Գույումճեան դիտել տալով թէ ընտանիքի գաղափարը փոխուած է: Այսօր, ընտանիքէն ներս կը հաստատենք հայերէն լեզուի գործածութեան տեսակէտէն՝ մեծ ձախողանք մը: Դպրոցն է որ կրնայ միայն փոխարինել՝ մանկապարտէզն նախակրթարան եւ երկրորդական: Շեշտեց նաեւ միութիւններու, Մշակոյթի Տուներու, ակումբներու դերը, եւ ընդհանրապէս հաւաքական ձեռնարկներու բերած բաժինը: Գլարա Գույումճեան, իսկ Լէ Մուլինոյի մէջ եղած փորձի մը մասին խօսեցաւ: Տեղւոյն նախակրթարանի մը մէջ կարգադրութեամբը քաղաքապետարանին, կը տրուի հայերէնի դասեր, հայ աշակերտներու համար, եւ շաբաթը չորս ժամ: Գարեգին Վրդ. Պէքճեան մասնաւորապէս ծանրացաւ ընտանիքի դերին վրայ: Իւկէթ Թուղլաճեան ըսաւ թէ դպրոցին դերը հետզհետէ կը մեծնայ: Եդուարդ Արզումանեան յայտարարեց թէ, այն օրը որ փակենք շաբաթօրեայ դասընթացքները, պիտի պիտի նշանակէ թէ իսկապէս ամէնօրեայ հայ դպրոցը իր տեղը եւ դերը գտած է գաղութին մէջ: Սեդա Պիպէրեան ըսաւ որ մանկապարտէզին մէջ տիրող լեզուն պէտք է ըլլայ հայերէնը: Քոյր Ժընէվիէվ Դաւիթեան, Վարդան Վրդ. Քէշիշեան շեշտեցին լեզուի գործածութիւնը ընտանիքէն դպրոց եւ դպրոցէն զանազան միջավայրերու մէջ: Ռ. Տէր – Մերկերեան յայտարարեց թէ այսպէս հայերէն լեզուի ուսուցման համար ներմուծուիլն է ֆրանսական կրթական եղանակին մէջ: Միջամտողներէն շատեր խօսեցան անտարբերներու մասին եւ տեսակ մը զօրաշարժ ստեղծելու անհրաժեշտութեան: Այս առընչութեամբ, Ռ. Տէր – Մերկերեան յայտարարեց թէ յառաջիկայ Դեկտեմբեր 17–ին շատ կարեւոր հանդիպում մը տեղի պիտի ունենայ Էքս – Մարսէյլի ռէքթէօրին հետ, Սէ – Էն – Տէ – Փէ–ի մէջ, Պլ. տ'Աթէն, հայերէն լեզուի ուսուցման եւ պետական քննութիւններու ներկայացման հարցին

Fonds A.R.A.M

…ուրջ, եւ անհրաժեշտ է հոն ներկայանալ …նծ թիւով աշակերտ, ծնողք եւ ուսու…ցիչ: Միջանկեալ նաեւ պատասխանուե…ցաւ ունկնդիրներու կարգ մը, գրաւոր կերպով եղած հարցումներուն:

Ժամանակը սահած ըլլալով, ԻՆՉՊԷՍ-ը …Գլարա Գույումճեան արագ կերպով բա…ցատրեց, տալով մանկավարժական զա…նազան եղանակներու գոյութիւնը, ա…ռանց մանրամասնելու (այս կէտին շուրջ կանդրադառնանք յետագային յատուկ յօդուածով մը):

Իսկ, ԵՐԲ-ը, Եդուարդ Արզումանեան …ըսաւ թէ տարիք չկայ հայերէն սորվելու համար: Բայց արդեօք կան համապա…տասխան կառոյցները մանաւանդ չափա…հասներու համար: Հարցը չընդլայնեցաւ որովհետեւ դեռ վիճարանութեան կը կա…րօտէր կարեւոր հարց մը՝ ՀԱՅԵՐԷՆԸ ՊԱՐՏԱԴԻՐ ԱՌԱՐԿԱ՞Յ… ՊԱՔԱԼՕՐԷԱՅԻՆ: Ռ. Տէր – Մերկերեան …հաշուեկշիռ մը ըրաւ անցեալ դպրոցական տարեշրջանին, ներկայացուց քննութեան ծրագիրը եւ տրուած նիւթերուն մակար…դակը, մանաւանդ հայերէնը որպէս Ա. …լեզու: Գլարա Գույումճեան տուաւ փա…րիզեան շրջանի համառօտ պատկերը, փարիզէն Մարսէյլ փոխ – յարաբերու…թիւններու անհրաժեշտութեան մասին խօսեցաւ եւ այսպէսով փակուեցաւ ըլ…լոյցը առանց աւարտած ըլլալու կամ ընդլայնած ըլլալու բոլոր հարցերը: Մա…նաւանդ չխօսուեցաւ հայերէնի վկայա…կանի արժէքի մասին եւ ապագայ հեռա…նկարներուն, համալսարանին մէջ:

Այս կլոր սեղանը յաւակնութիւնը չու…նէր բոլոր հարցերուն լուծումներ բերել, բոլոր մտահոգութիւններուն պատասխա…նել ըսաւ Կարօ Յովսէփեան իր եզրակա…ցութեան մէջ ու աւելցուց թէ, եթէ այս …ըլլոյցը ստեղծեց հետաքրքրութիւն մը, …առաջնորդեց խորհրդածութեան, պատ…ճառեց խանդավառութիւն մը դէպի հա…յերէն լեզուի աշակերտութեան եւ ու…սուցման, արդէն լաւ գործ մը եղած կ՚ըլ…լայ, այս երեկոյ:

Յակոբ Եպիսկոպոս Վարդանեան, որ ներկայ էր ձեռնարկին իր շուրջը ու…նենալով այլ եկեղեցականներ, յայտնեց իր գոհունակութիւնը ըսելով թէ՝ «հայե…րէնի ուսուցումը այսօր» լուրջ հարց մըն է որ մեզ փոխադրեց առօրեայ միջակու…թիւններէն վեր:

×

Նման նիւթ մը ոչ նոր է, եւ ոչ ալ հին…ցած, որովհետեւ լեզուն առօրեայ ապրում է, որուն մէջ անցեալը կը ցոլայ եւ ա…պագան կը կերտուի: Սակայն, միշտ ա…նաւարտ համ կը ձգէ, որովհետեւ մեր հարցերուն հրաշք – լուծումներ չկան: Կարելի չէ որոշումներ տալ, երբ գաղու…թային գործադիր մարմին չկայ, երբ եռեւը կազմակերպուած ուժ չկայ: Ախ…տաճանաչում մըն է որ կ՚ընենք եւ իւրա…քանչիւրը կը մեկնի, դարձեալ իր խուղին մէջ տապկուելու համար, այսինքն ձըգ…ուած իր բախտին:

Հայերէնի ուսուցումը այսօր, հակա…ռակ մեկուսի ճիգերու, ձախողանք մըն է, բոլոր մակարդակներուն վրայ, բացի գուցէ մանկապարտէզէն, հասկնալի պատճառներով: Ձախողանք մը քանակով եւ որակով, եթէ կարելի է ըսել: Քանա…կով՝ որովհետեւ Մարսէյլի մէջ, եւ պատ…կերը նոյնը պէտք է ըլլայ այլուր, կը հաշուուի շուրջ 5000 մանուկ դպրոցա…կան տարիքի, որուն հազիւ ութ առ հա…րիւրը կը հետեւի հայերէնի դասերու, կամ կը յաճախէ հայկական դպրոց, հոս ու հոն: Որակով՝ որովհետեւ կը պակ…սին մանկավարժներ, բառին բուն իմաս…տով հայերէն լեզուի ուսուցման ուսու…ցիչներ: Այս հարցն ալ նոր չէ, եւ այս հարցն ալ վաղը չէ որ պիտի լուծուի: Բայց ժամանակը կ՚անցնի եւ այս պարա…գային մեր դէմ կ՚աշխատի:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան, Որբերու Օգնութեան Մարմինը, կը փափաքի տեղեկատուութիւն մը ընել իր ազգակիցներուն, որոնք բնաւ չեն գլանար իրենց բարոյական թէ նիւթական աջակցութիւնը բերել իր բարենպատակ, մասնաւորաբար կրթանուէր ձեռնարկներուն:

Միութիւնս որ հիմնուած է 1913 թուականներուն, խումբ մը փարիզաբնակ հայ տիկիններու կողմէ, գտած է խանդավառ ընդունելութիւն:

Այս տարի եւս, Միութիւնս կը կատարէ իր տարեկան ցերեկոյթ պարահանդէսը ի նպաստ հայ վարժարաններու Դեկտեմբեր 7, Կիրակի օր, ժամը 17-էն, կէս գիշեր, Ժորժ Ե-ի սրահներուն մէջ:

Որբերու Օգնութեան Մարմնի նպատակն է իր պաշտպանութեան տակ առնել հայ մանուկներ, տալ անոնց հայեցի դաստիարակութիւն, Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի մէջ, եւ Մխիթարեան հայրերու մօտ:

Այս առթիւ, պարտք կը համարինք յիշատակել, տիկիններ՝ Հէրիքա Ներսէսեան, եւ Նորոգ հանգուցեալ՝ Արմինէ Գէորգեան, որոնք հոգիի բարձր անձնուիրութեամբ բերած են իրենց գործակցութիւնը, եւ մեծ ձեռնհասութեամբ վարած են երկար տարիներ, մինչեւ իրենց կեանքի վերջին օրերուն իսկ, նախագահութիւնը Միութեան:

Միութիւնս հրապարակաւ կը յայտնէ իր սրտագին շնորհակալութիւնները, իր ազգակիցներուն, եւ թարգման կը հանդիսանայ իր պաշտպանեալ սան ու սանուհիներուն երախտագիտական զգացումներուն:

վարչութիւն
ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄՆԻ

– ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ –

ԹԵՀՐԱՆԻ «Կոմիտաս» սրահին մէջ, Նոյեմբեր 5-ին, Հայ Մշակութային «Արարատ» կազմակերպութեան «Արամայիս Ադամալեան» թատերախումբը, ղեկավարութեամբ Տիկին Ելենա Աւետիսեանի ներկայացուցած է Գ. Սունդուկեանի «Պեպօ» թատերախաղը: Ձեռնարկը կրկնըւած է տասը անգամ:

×

ՀՈԼԻՎՈՒՏԻ «Կարապետեան» սրահին մէջ, Հոկտեմբեր 30-ին, տեղի ունեցած է երեկոյթ մը, նուիրուած Ժագ Յակոբեանի, իր «Կռունկը կը կանչէ» թատերգութեան տպագրութեան առթիւ: Ներկայ եղած են 300 հոգի: Յանուն Համազգայինի բացումը կատարած է Յասմիկ Թաշճեան տալով Ժագ Յակոբեանի կենսագրականը: Խօսք առնելով Ժագ Յակոբեան փոխանցած է իր ուղեղն ու սիրտը փոթորկող մտածումները: Ունկընդրուած է հատուած մը Ժորժ Սարգիսեանի բեմադրութեամբ Պէյրութ ներկայացուած «Կռունկը կը կանչէ» թատերախաղէն՝ ձայներիզի վրայ: Գեղարուեստական յայտագրին մասնակցած են երգչուհի Արփինէ Փեհլիվանեան, արտասանող Յասմիկ Տէյիրմէնճեան:

×

ՊՈՒՐՃ ՀԱՄՈՒՏԻ Համազգայինի կեդրոնատեղին, Նոյեմբեր 6-ին, քննարկըւած է «Կիներու դպրոցէն սիրոյ միջնորդներ» կատակերգութիւնը, զոր Հոկտեմբեր 3-էն Նոյեմբեր 9 բեմադրած է Յովհաննէս Հելվաճեան, ղեկավարը «Կոմիտաս» թատերախումբին: Քննարկողը՝ Ռազմիկ Արապեան, կատակերգութիւնը նկատած է ձախող փորձ մը՝ Մոլիէրի եւ Պարոնեանի երկու թատերախաղերը միաձուլելու տեսակէտէն եւ կատարած է կարգ մը մատնանշումներ բեմադրութեան շուրջ, որոնց մասին լուսաբանութիւններ տուած է բեմադիրը: Զրուցավար Սարգիս Տէր – Խաչատուրեան խօսած է թատերական ըմբռնումներու մասին եւ ծանրացած բեմադրութիւն, կառոյց եւ կերպար գործօններուն վըրայ:

×

ՊՈՍԹԸՆԻ Հայ Աւետարանական Ա. Եկեղեցւոյ սրահին մէջ, Նոյեմբեր 8-ին, բանաստեղծուհի Տայանա Տէր – Յովհաննէսեան եւ օփերայի երգիչ Մայքըլ Քրմոյեան ներկայացուցած են գեղարուեստական յայտագիր մը՝ «Վերապրումի գաղտնիքը» խորագրին տակ: Բանաստեղծութիւններու եւ երգերու ընդմէջէն ներկայացուած է հայկական ոդիսականը, Հայոց վերապրումի գաղտնիքը:

×

ՄՈՆՐԷԱԼԻ Քլօտ Շամփանեը սրահին մէջ, Հոկտեմբեր 9-ին, նշուած է Թէքէեան Մշակ. Միութեան Կեդրոնի Ա. տարեդարձը: Ներկայ եղած են 700 հոգի: Հանդէս եկած է «Մաժակ եւ իր ընկերները» ճազի նուագախումբը, որ ղեկավարութեամբ Մաժակ Թոշիկեանի մեկնաբանած է մեծ մասով հայերէն երգ ու երաժշտութիւն:

×

ՓԱՍԱՏԻՆԱՅԻ Թէքէեան Մշակ. Միութեան «Վահան եւ Նուարդ Պէշկէօթիւրեան Կեդրոն»ին բացումը կատարուած է Երկօրեայ հանդիսութիւններով: Նոյեմբեր 8-ին, 400 հայ եւ օտար հրաւիրեալներուն ներկայութեան, բարերարուհին կտրած է ժապաւէնը, որմէ ետք գործադրուած է յայտագիր մը, զոր վարած է Ասատուր Տէվլէթեան: Գեղարուեստական բաժնին մասնակցած են Էլսա եւ Արփինէ Փեհլիվանեան, Գէորգ Սողոմոնեան: Յաջորդ օր, «Աղաճանեան» սրահին մէջ տեղի ունեցած է ճաշ – պարահանդէս մը: Խօսք առած է Ռիթա Պալեան: Հանդիսութիւնը վարած է Օշին Քէշիշեան: Հանգանակութենէ գոյացած է աւելի քան 40 հազար տոլար:

ԱԿՆԱՐԿ

ՈՒՐ ԳԱՑԻՆ, ԻՆՉ ԵՂԱՆ 1960–70 ԹՈՒԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԼԻԲԱՆԱՀԱՅ ԴԱՍԱԿԱՆ ԵՐԳԻՉ–ԵՐԳՉՈՒՀԻՆԵՐԸ

(Բ. եւ վերջ)

ՍՕՍԻ ՄԻՆԱՍԵԱՆ (Մեցցօ սոփրանօ).– Իր տեսակի մէջ միակ սոփրանօն է, որ մինչեւ օրս կը մնայ Լիբանան: Ան համերգներ տուած է Երեւանի, Լիբանանի եւ արտասահմանի գաղութներուն մէջ: Յառաջիկայ տարի պիտի տօնէ իր ասպարէզին 25-ամեակը: Այս առիթով երգելու հրաւէրներ ստացած է արտասահմանէն: Չէ հեռացած Լիբանանէն:

ՏԻԳՐԱՆ ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ (պարիթոն). – Արուեստը եւ յատկապէս երաժշտութիւնը հետապնդող արուեստագէտ մը եղաւ ան: Երաժշտական իր գործունէութիւնը կը սահմանափակուի մօտաւորապէս 1965ի սկիզբներէն մինչեւ 1970-ի սկիզբները: Նախքան Լիբանանի պատերազմը մեկնած էր արտասահման: Ներկայիս պարբերաբար կը լսենք իր անունը՝ իբրեւ երգիչ:

ԽԱՉԻԿ ՓԻԼԻԿԵԱՆ. – Ծանօթ անուն մըն է, համեմատած իր սերունդի երգիչներուն: Մեր երաժշտութեան ակունքները հետազօտող արուեստագէտն է ան, թենոր ձայնով: Իր երգարուեստը մշակած է եւրոպական երգի ոստաններուն մէջ, յատկապէս Իտալիա, ապա՝ Լոնտոն եւ Միացեալ – Նահանգներ ու Հայաստան: Բազմաթիւ համերգներ տուած է Լիբանանի, Երեւանի եւ արտասահմանի մէջ: Այժմ կ՚ապրի Անգլիա:

ԱՐԱ ԿԻՐԱԿՈՍԵԱՆ. – Զօրաւոր թենոր մը: 1960-ական թուականներէն մինչեւ 1977 երգած է Լիբանանի եւ արտասահմանի գաղութներուն մէջ: Այժմ կը գտնուի Ամերիկա: Ունի ազգային – յեղափոխական երգերու ձայնապնակ մը:

ԿԱՐՕ ՉԱՏԸՐԵԱՆ. – Պարիթոն ձայնով փնտռուած երգիչ մը, որ ցարդ կ՚ապրի Լիբանան, ուր յաճախ կը ներկայացնէ համերգներ: Կը մասնակցի հանդիսութիւններու: Բացի Լիբանանի պետական երաժշտանոցէն՝ ձայնամարզութեան հետեւած է Երեւանի երաժշտանոցներուն եւ Ռումանիոյ մէջ: Քաջածանօթ է գերմանական Լիտերու երգարուեստին: Կը ներկայացնէ երաժշտութեան շուրջ դասախօսութիւններ: Վերջերս կը կատարէ նաեւ խմբավարական գործունէութիւն:

ԳՐԻԳՈՐ ՃԱՆԿԷՕԶԵԱՆ (պարիթոն). – Դարձեալ փնտռուած ձայն մը: Ձայնամարզութեան հետեւած է Լիբանանի պետական երաժշտանոցին մէջ: Կատարելագործուած է Երեւանի մէջ, ուր տուած է նաեւ համերգներ, արժանանալով հայրենի մամուլի գնահատանքին: Յաճախ կը մասնակցի հրապարակային հանդիսութիւններու: Չէ հեռացած Լիբանանէն եւ միշտ կ՚երգէ երգչախմբային համերգներու ընթացքին: Կուտայ նաեւ առանձին համերգներ:

ԳԷՈՐԳ ԿԱԿՈՍԵԱՆ. – Տարաբախտ երգիչ մը, որ հազիւ փայլած ասպարէզին մէջ, հեռացաւ այս աշխարհէն: Ունէր թաւ պաս ձայն մը: Տուած էր համերգներ Պէյրութ, Եգիպտոս եւ Երեւան, ուր կատարելագործած էր երգարուեստը, հետեւելէ ետք Լիբանանի պետական երաժշտանոցի դասընթացքներուն: Իրմէ յիշատակ մնացած է արձանագրուած ձայնապնակ մը:

ԴԱՒԻԹ ՎԱՐԺԱՊԵՏԵԱՆ. – Պարիթոն ձայնով երգիչ մը, որ հայրենիքի մէջ ստացաւ երաժշտական իր կրթութիւնը: Ունէր հաճելի ձայն մը: Քիչ անգամ ելոյթ ունեցած է լիբանանահայ բեմերուն վըրայ: Այժմ կ՚ապրի Թորոնթօ:

ԿԱՐՊԻՍ ՊՕՅԱՃԵԱՆ. – Իր սերունդի (1970-ական թուական) լաւագոյն ներկայացուցիչներէն մէկը: Հազիւ փայլած, արդէն մեկնած էր Իտալիա՝ երաժըշտական կատարելագործման հետեւելու: Լիբանանի պետական երաժշտանոցին մէջ գովեստով կ՚արտայայտուէին իր մասին: Դժբախտաբար կարճ ժամանակ լսեցինք զինք: Մեկնեցաւ Լիբանանէն ու մնաց Եւրոպա:

ՄԱՐԻ ՓԵԼԹԷՔԵԱՆ (սոփրանօ). – Հետեւած է Լիբանանի երաժշտանոցի դասընթացքներուն: Տուած է համերգներ: Երգած է ազգային հանդիսութիւններու ընթացքին:

ՍՈՆԱ ՂԱԶԱՐԵԱՆ. – (սոփրանօ քոլորաթուրա). – Երբ առաջին անգամ բեմ բարձրացաւ իր առաջին – եւ միակ – երգահանդէսը տալու Պէյրութի մէջ, Լիբանանի թերթերը «Աստղի մը յայտնութիւնը» նկատեցին զինք: 70-ական թուականներու սկիզբը անցաւ Իտալիա, ապա Վիէննա, ուր մնաց օփերայի շրջանակին մէջ եւ երգեց հոն: Պարբերաբար իր մասին կը լսուի միջազգային մամուլէն եւ պատկերասփիւռէն: Այժմ կ՚ապրի Վիէննա:

ԹԱԳՈՒՀԻ ԹԷՔԵԱՆ (սոփրանօ քոլորաթուրա). – Լիբանանի պետական երաժշտանոցի շրջանաւարտներէն, ջինջ ու զօրաւոր ձայնով սոփրանօ մը, որ ձայնամարզութեան հետեւած է նաեւ արեւմտեան երկիրներու եւ Երեւանի մէջ: Համերգներ տուած է Լիբանանի եւ արտասահմանի մէջ, Միջին – Արեւելքէն մինչեւ Եւրոպա եւ Հարաւային Ամերիկա:

ԳԷՈՐԳ ՊԷՊԷՃԵԱՆ (թենոր). – Լիբանանի երաժշտանոցէն վկայուած շնորհալի երգիչ մը, որ մեր գաղութին մէջ հանդէս եկած է մենահամերգներով: Յաճախ կը մասնակցի հրապարակային հանդիսութեանց: Ներկայիս խմբավարն է «Նարեկացի» երգչախումբին: Կ՚ապրի Պէյրութ:

(Ակամայ մոռացումի պարագային կը խնդրուի ներող ըլլալ):

×

Գիտական հետազօտութիւն մը չէ մեր կատարածը, այլ առաւելաբար յիշողութեան վրայ հիմնուած յետադարձ հայեացք մը՝ վերյիշելու համար երգի ասպարէզին մէջ վաստակ ունեցող մեր շնորհալի զաւակները, որոնք ցաւալի պատճառներով լքեցին մեր գաղութը, անշուշտ աւելի լաւ ապագայի հեռանկարով, բայց բախտը չժպտեցաւ բոլորին…:

ՇԱՀԱՆԴՈՒԽՏ

(Պէյրութ)

Fonds A.R.A.M

Պ. Միհրան Համտալեան, զաւակներն ու թոռը ցաւով կը ծանուցանեն իրենց եղբօր եւ հօրեղբօր՝

ՀՐԱՉ ՀԱՄՏԱԼԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Նոյեմբեր 23-ին, 82 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Հինգշաբթի, Նոյեմբեր 27, ժամը 10·30-ին Փարիզի Ս. Յովհ. – Մկրտիչ եկեղեցին:

Մահազդ դրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

Տէր եւ Տիկին Արման Ջերչեան,
Տէր եւ Տիկին Ժաք Երամեան,
Տէր եւ Տիկին Հրայր Պասմաճեան,
Տէր եւ Տիկին Ռեմի Ջերչեան եւ զաւակները՝ Օլիվիէ եւ Սեսիլ,
Տէր եւ Տիկին Կարապետ Երամեան եւ իրենց զաւակը,
Պ. Վաղինակ Երամեան,
Օր. Օր. Քաթրին եւ Նաթալի Պասմաճեան,
Տիկին Զարուհի Ջերչեան եւ զաւակները

ինչպէս նաեւ Մերտինեան, Գափլանեան, Սանթէլլի, Պահչեճեան, Գոստիկեան, Էլմայեան ընտանիքները, զաւակները ու թոռները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ-մօր, ազգականին

ՏԻԿԻՆ ՇՆՈՐՀԻԿ ՋԵՐՉԵԱՆԻ
(ծնեալ՝ Խաչերեան)

արկածալի մահը, որ պատահեցաւ Շաբաթ, Նոյեմբեր 22-ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Հինգշաբթի, Նոյեմբեր 27, ժամը 10·45-ին, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս – Պետրոս եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի տեղւոյն գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՅԱՌԱՋ. – Մեր ցաւակցութիւնները Ջերչեան ընտանիքին:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Սէն – Լու Կրան – Փէնի Ս. Գէորգ Եկեղեցւոյ Թաղ. Խորհուրդը առ ի երախտագիտութիւն մեզմէ յաւէտ բաժնուած նախկին առաջնորդ հայրերու, եկեղեցւոյ շինութեան նիւթապէս եւ բարոյապէս ծառայող Թաղական բոլոր անդամներու, նուիրատուներու եւ որեւէ ձեւով եկեղեցւոյ պայծառութեան նպաստողներու եւ համայն Թաղեցիներու ննջեցեալներուն համար հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ, Կիրակի, Նոյեմբեր 30-ին:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՇԱՀԱՆ ԽՋԿՐ. ՔՀՆՅ. ՏԷՏԷԵԱՆ

Պատարագ 10:

Հոգեհանգիստ 11·30:

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Շրջ. Վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ փարիզեան շրջանի մասնաճիւղերու բոլոր ընկերուհիները, Ուրբաթ, Նոյեմբեր 28, ժամը 20·30-ին Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տունը, 17, ռիւ Պլէօ, մեթրօ Քատէ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

ՎԻԷՆՆԱՅԷՆ, խմբագրատուն իր այցելութեան առթիւ, Պ. Կարպիս Փափազեան 1·000 Ֆ.:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Հայ Ազգատախնամ Ընկերակցութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները:

Տէր եւ Տիկին Արման Եաղգարտաչեանէ Տիկին Մալվինէ Խսապալեանի մահուան քառասունքին առթիւ 500 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Խաչիկ Ղազարոսեան՝ Տիկին Մալվինէ Խսապալեանի մահուան քառասունքին եւ Գոհարիկ Ղազարոսեանի մահուան 19-րդ տարելիցին առթիւ 500 Ֆ.:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՁԵՌՆԱՐԿՆԵՐ

Սէն – Ժերմէ Կապ. Խաչի վարչութիւնը կը կազմակերպէ թղթախաղ «լօթօ» հետեւեալ օրերը, Դեկտեմբեր 14-ին, Կիրակի, կէսօրէ վերջ, Դեկտեմբեր 20-ին Շաբաթ գիշեր, Դեկտեմբեր 28-ին Կիրակի, կէսօրէ վերջ:

×

Նոյնպէս 1987 Յունուար 10ին, Շաբաթ գիշեր կը տօնուի հայկական Ծնունդը, համեղ ուտեստեղէններով պատրաստուած վարչութեան անդամներու կողմէ:

Մանրամասնութիւններ յետագային:

ՍԷՆԹ՝ ԱՆԹՈՒԱՆ Ս. ԹԱԴԷՈՍ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՄԱՏԱՂՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ
ԵՒ
ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԱԿԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳ

Սէն – Թ'Անթուանի Ս. Թադէոս – Բարթողիմէոս Թաղականութիւնը ներկայիւս կը տեղեկացնէ իր Թաղի եւ Շրջակայց հաւատացեալ բարեպաշտ ժողովուրդին թէ՝ Կիրակի, Նոյեմբեր 30; Ս. Թադէոս – Բարթողիմէոս Առաքելոց տօնին եւ եկեղեցւոյս անուանակոչութեան – ուխտի տօնին առթիւ կը կատարուի եպիսկոպոսական հանդիսաւոր պատարագ:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Պատարագի ընթացքին, Յակոբ Եպիսկ. Խաչքարի օծումը կը կատարէ, նուէր եւ գործ՝ Սաղիմացի Պր. Յակոբ Անդրէասեանի:

Առաւօտեան ժամերգութիւն 8-ին:

Պատարագ 9·45-ին:

Քարոզ 11-ին:

Հոգեհանգիստ 11·45-ին:

Մասնաւոր բոլոր անոնց համար, որոնք ծառայեցին բարոյական եւ նիւթական օժանդակութեամբ եկեղեցւոյս պայծառութեան համար:

Մատաղօրհնութիւն 12-ին:

Կրօնական հանդիսութեանց կը յաջորդէ ճաշ մը ի պատիւ Յակոբ Եպիսկոպոսի եւ մեր յարգելի հիւրերուն եւ ժողովուրդին:

Սանթրը Սօսիալ – Լա Մարթինը, Փալանք, Սէն – Թ'Անթուան, 13015, Մարսէյլ:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Մէօտոնէն Այրի Տիկին Մանուկեան 100 ֆրանք կը նուիրէ «Յառաջ»ին Պարոն Տօնիկին (Սէն – Մօրիս) մահուան առթիւ:

ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԼՐԱՏՈՒ

Փարիզի մէջ, Սեպտեմբեր ամսուն լոյս տեսած է սալ մը, նուիրուած Պօղոս Ճէլալեանի գործերուն, դաշնակահարուհի Յասմիկ Սիւրմէլեանի եւ ֆրանսացի ջութակահար Ֆրանք Աժիէի մեկնաբանութեամբ:

Երկու երաժիշտները հրաւիրուած են Լիոնի Մշակութային Միութեան կողմէ, համերգ մը տալու Նափաս Ամէնիէնի մէջ, Ուրբաթ, Նոյեմբեր 28, որուն ընթացքին խօսք կ'առնէ Ալեքսանդր Սիրանոսեան, ներկայացնելով հայ երաժշտութիւնը 20-րդ դարուս, ինչպէս նաեւ Պօղոս Ճէլալեանի նուիրուած սալը:

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ

ՄԻՍԱՔ ՄԵԾԱՐԵՆՑԻ

ծննդեան 100-ամեակին

իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն Տիկին Նոյեմիկ Իւսէֆի – Քերքբեշեան, Վիլմա Պէօրէքեան, Կարապետ Տագէսեան, Ժան Թապաքեան եւ՝

ԶՈՒԼԱԼ ԳԱԶԱՆՃԵԱՆ

Ուրբաթ, Նոյ. 28, ժամը 20·30-ին,
YAN'S CLUB
5, avenue Reille, 75014 Paris

կազմակերպութեամբ՝
ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆԻ
100-ԱՄԵԱԿԻ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ
ԵՒ ԵԱՆ'Ս ԱԿՈՒՄԲԻՆ

Հանդիսութեան աւարտին՝ ճաշ, ակումբին մէջ:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Ճաշին մասնակցելու համար տեղերը ապահովել հեռաձայնելով հետեւեալ թիւերուն՝
48 78 22 79 – 43 81 80 82 – 45 89 20 48

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՎԱԼԱՆՍ

Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցին կը տօնէ իր 33-րդ տարեդարձը, Կիրակի, Նոյեմբեր 30-ին:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՆԱՐԵԿ ՔՀՆՅ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Կը հրաւիրուի հաւատացեալ ժողովուրդը:

– ՄԱՐՍԷՅԼ – ՄԱՐՍԷՅԼ – ՄԱՐՍԷՅԼ –
ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ
ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ
– ՄԱՐՍԷՅԼ – ՄԱՐՍԷՅԼ – ՄԱՐՍԷՅԼ

Théâtre Gymnase
(rue du Théâtre Français - Marseille 1er)

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան Թատերախումբը
կը ներկայացնէ՝

ԾՈՂՈՔՈՐԹԸ

ՅԱԿՈԲ ՊԱՐՈՆԵԱՆ-ի 3 արար

Կիրակի, Դեկտեմբեր 7, ժամը 15·30ին

Մուտք՝ 60 Ֆր.

Տոմսերուն համար դիմել՝
— MCA : 12-14, rue St.Bazile 13001 Marseille
— MILTON : 29, rue Colbert 13002 Marseille
— BOTIPOP : 129, rue de Rome 13006 Marseille
— ARARAT : Centre Commercial Sodim — 13012 Marseille

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ՄԵԾԱՐԱՆՔԻ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

Ի պատիւ հիւրաբար Ֆրանսա գտնուող
Ա. Մանուկեան Մշակ. Հիմնադրամի Գործադիր Մարմնի Ատենապետ
ԵՐՈՒԱՆԴ ԱԶԱՏԵԱՆ-ի
եւ Տիկ. ՆՈՐԱ ԱԶԱՏԵԱՆ-ի

ՆԻՍ

Հինգշաբթի, Նոյեմբեր 27, ժամը 20-էն սկսեալ
Hôtel Méridien

JOUR DE L'AN
ET
NOËL ARMÉNIEN
EN ARMÉNIE

du 27 Décembre 1986
au 09 Janvier 1987

Lic. A. 1037

RENSEIGNEMENTS ET INSCRIPTIONS :

Levon BAGHDASSARIAN	Varoujan SARKISSIAN	Jacques CHELELEKIAN
SABERATOURS	SEVAN VOYAGES	VOCA TOURS
31, rue d'Argenteuil	48, Cours de la Liberté	10, ave. du Prado
75001 PARIS	69003 LYON	13006 MARSEILLE
Tél. 42 - 61 - 51 - 13	Tél. 78 - 60 - 13 - 66	Tél. 91 - 37 - 58 - 58

NOUVEL AN
A BELLEFONTAINE

UN SEJOUR D'HIVER EST ORGANISE A BELLEFONTAINE
DANS LES LOCAUX DE LA CROIX BLEUE
DU 26 DECEMBRE AU 4 JANVIER

— FRAIS DE PARTICIPATION : 1200 F / personne pour le séjour complet

+ Pour les enfants accompagnés, âgés de 2 à 8 ans : 400 F
+ Pour les enfants accompagnés, âgés de 9 à 14 ans : 600 F.
+ De 14 à 18 ans accompagnés : 1200 F.

Pour les personnes désirant séjourner quelques jours, les frais de participation seront de

— 150 F. d'inscription
— 125 F. par jour
— 50 F. supplément réveillon.

VENEZ NOMBREUX

Pour tous renseignements :
OHAN : Tél. : 46 - 64 - 93 - 23 entre 19h et 21h

Fonds A.R.A.M

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
27
JEUDI
27 NOVEMBRE
1986

LE NUMERO : 4,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TEL.: (1) 47. 70. 86. 60 — TELEX: HARATCH 280 868 F
C.C.P. PARIS 15069-82 E — 51027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 600 Ֆ. — Վեցամսեայ : 310 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 700 Ֆ. — Հատը : 4,00 Ֆ.

61ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 16 366
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
61e ANNÉE — No 16.366

68-ԷՆ 86

ԹԻՒԵՐԸ ԿԸ ՇՐՋՈՒԻՆ, ԴՐԴԱՊԱՏՃԱՌՆ ԱԼ ՏԱՐԲԵՐ Է

Հինգշաբթի, Նոյեմբեր 27, ամբողջ երկրին մէջ, ով որ դժգոհ է գործի պիտի անցնի, աւելի ճիշդ՝ գործի պիտի չանցնի:

Ցոյցերն ու բողոքները կը վերաբերին գլխաւորաբար ուսանողներուն, ուրկէ անցան լիսէի աշակերտներուն: Հաւանաբար փոքրիկ լիսէցիներուն մէկ կարեւոր մասը չի գիտեր ալ թէ ինչո՞ւ իջած է, ինչպէս միշտ, բայց պարզ է որ 68 մայիսեան օրեր կը յիշուին եւ լիսէներու աշակերտութիւնն ալ գտած է իր նշանաբանը՝

68, C'est trop vieux,
86, C'est mieux.

Ասկէ զատ, դրդապատճառները բոլորովին կապ չունին իրարու հետ: Ներկայիս Տըվաքէի Համալսարանական ծրագրին դէմ է ամէն բան եւ քաղաքական հոսանքներն ալ, ի մասնաւորի ընկերվարականները, կը փորձեն, բայց որքան կարելի է՝ ոչ շատ բացայայտ կերպով, իրենց հաշւոյն օգտագործել շարժումը:

Տըվաքէ մտքէն չէր անցըներ որ հարցը այս ծաւալը առնէ, մանաւանդ որ աջին կողմն ալ, բոլորը կողքին չեն: Մոնորիի հետ, կը ջանան համոզել որ ամէն մարդ սխալ հասկցած է օրինագիծը, թէ իրար անցնելիք բան չկայ: Պէտք է հաստատէ թէ շատ ականջ տուող չկայ եւ պոռթկումը ընդհանուր է ու (գրեթէ) յանպատրաստից: Փարիզէն գաւառ, ուսանող ու աշակերտ (լիսէներու) փողոց պիտի իջնեն, ցոյց մը պիտի ըլլայ Ազգ. Ժողովին առջեւ, ուր, սկզբունքով նոյն օրը պիտի սկսի օրինագիծին քննութիւնը:

Պէտք է ըսել թէ շատը՝ շատ է: Եւ շատը՝ ուսման օրէնքներն են: Եկողը նոր բան մը մէջ տեղ կը հանէ, դեռ չկիրարկուած կ'եղէ կ'երթայ (կամ ճամբու կը դրուի), ու նոր մը կուգայ ուրիշ օրէնքով: Ասիկա անտանելի դարձած է 1968էն ի վեր, երբ լուսաւորութեան գլուխն եկաւ Էտկար Ֆօռ ու ծայր տուաւ տակնուվրայութիւնը: Գլխաւոր բողոքը, այսօր զատումի (sélection) վախն է: Բայց, ձախն ալ դէմ չէր (Շըվէնըման նման ծրագիր մը դրած էր «Մոնտ»ի մէջ», կը բաւէ անունը փոխել, ըսել՝ ուղղութիւն: Համալսարանի նախկին նախագահ՝ Ռընէ Ռեմոն կը բացատրէ նոր օրինագիծին վտանգները «Լիպերասիոն»ի մէջ (Նոյեմբեր 26), գլխաւորաբար ինչ կը վերաբերի համալսարաններու բազմացման, բայց որոշ գտում մը անհրաժեշտ կը նկատէ, որովհետեւ ամէնուն բանալ համալսարանի դուռը, կը տկարացնէ համալսարանը: Ուղղութեան շրջան մը հաստատել Ա. վեցամսեային, Սաւառի օրէնքին մէկ յաջող տրամադրութիւնն է:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱ տրամադիր է, ըստ «Քանար - Անշէնէ»ի փոխարինել ցկեանս դատապարտուած Անիս Նաքաշը Ֆրանսացի պատանդներուն հետ: Նաքաշի այս ազատարձակման համաձայն են Միթերան եւ Շիրաք եւ Թեհրան կառչած է ասոր: Ընթական Պախթիարի դէմ մահափորձին պատասխանատուն է (պարսից նախկին նախարարապետը ողջ մնաց, բայց դրացուհի մը սպաննուեցաւ, նաեւ ոստիկան մը, ուրիշ մըն ալ ցկեանս անդամալոյծ է) եւ կը գործէր Խոմէյնիի օրհնութեամբ:

ՊԱՐՍԻԿ ՀՐԵԱՆԵՐԸ կը վխտան Եւրոպա: Օրը 60 - 70 հրեայ Վիէննա կը ժամանեն Թեհրանէն, ամիսներէ ի վեր: Պարսկաստան ապրող Հրեաներու թիւը 80-էն 30 հազարի իջած է 79-ի իսլամական յեղափոխութենէն ի վեր:

ՌԵԿԸՆ նեղ կացութեան մատնուած է եւ Պարսկաստանի զէնքի վաճառումին հետեւանքները օրէ օր ցայտուն կը դառնան: Երկու հոգի արդէն «վճարեցին», հրաժարելով: Մէկը պաշտպանութեան խորհրդատուն էր նախագահին, միւսն ալ Ապահովութեան Ազգ. Խորհուրդի պետը:

ՎՃԱՐՈՎԻ ՔԷՔԵՐՈՒ դրութիւնը զոր դրամատուները որոշած են կիրարկել մեծ դժգոհութիւններու կը բախի եւ 18 կազմակերպութիւններ դատապարտեցին ծրագիրը եւ կոչ ըրած են խափանարարական գործունէութեան մը, որ տակնուվրայ կ'ընէ դրամատուներու դրութիւնը: Կը բաւէ մատիտով աւրել չէքերու վարի մագնիսական ընթերցման բաժինը:

«LA LIBRE BELGIQUE»

ՊՐԻՒՍԷԼ ՀԱՅԿ. ԻՐ ԵԿԵՂԵՑԻՆ ՊԻՏԻ ՈՒՆԵՆԱՅ

«Լիպր - Պէլժիք» օրաթերթը Նոյեմբեր 25-ի իր թիւին մէջ (էջ 13) անդրադարձած է Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ մը կառուցման, արձագանգելով նաեւ անցեալ շաբթուան արարողութեան: Հրատարակելով եկեղեցիին նախագիծին նըկարը, կը յիշէ թէ անոր ճարտարապետն է անվերապահ Հայ մը՝ Հայկ Մարտիկեան (ի դէպ, եղբօր զաւակն է՝ ողբացեալ հին եւ ծանօթ դէմքի մը՝ Վրթանէս Մարտիկեանի), շեշտելով անոր՝ «աւանդական հայկական ոճը, նախակարապետ Ռոման արուեստին»:

×

ԹՈՒՐՔԵՐՈՒ ԵՐԹԵՒԵԿԸ

Պելժիական օրաթերթին նոյն թիւին մէջ, Միշէլ Թէյս շահեկան յօդուած մը ստորագրած է Եւրոպացիներու մասին, ուր կ'անդրադառնայ Թուրքերու ազատ երթեւեկութեան հարցին Հասարակաց Շուկայի երկիրներուն մէջ:

Եւրոպացիք «ո՛չ» ըսած են Թուրքերուն, այսինքն յանձնախումբին պաշտօն տըրուած են բանակցելու Թուրքերուն հետ, բայց այդ բանակցութիւնը բոլորովին կը ջնջէ Թուրք աշխատաւորներու ազատ երթեւեկութիւնը, որ ըստ 1963-ին կնքուած համաձայնութեան, պէտք է գործադրուէր Դեկտեմբեր 1-էն սկսեալ: Հին կարգադրութիւն մը, որ այսօր սարսափ կը պատճառէ գործազրկութեան տագնապէն խարխլած Եւրոպային: Ուրեմն, «փափուկ» պաշտօն մը ունի յանձնախումբը Թուրքերուն խօսք հասկցնելու համար: Իրականին մէջ, Յունաստան փորձած է կէտ մը շեշտել, այսինքն արձանագրել այդ լիազօրագիրին մէջ, որ Թուրք աշխատաւորներու ազատ երթեւեկը նաեւ «կը վըտանգէ իր ազգային ապահովութիւնը»: 11-երը մերժած են եւ հաւանած միայն, որ նման արձանագրութիւն մը ատենագրութեան մէջ մնայ:

ՇԱՀԷ ԱՐՔ. ԱԶԱՏ ԱՐՁԱԿՈՒԱԾ

Հաւաստի աղբիւրներէ ստացուած նոր տեղեկութեանց համաձայն, Շահէ Արք. միայն 48 ժամ ձերբակալուած մնացած է, Երուսաղէմ, ապա՝ ազատ արձակուած:

ՃԱՏՐԱԿ

ԱՇԽԱՐՀԻ 27-ՐԴ ՈՂԻՄՊԻԱԿԱՆՆԵՐ ՏՈՒՊԱՅԻ ՄԷՋ

Տուպայի մէջ Նոյեմբեր 14-էն ի վեր տեղի կ'ունենան ճատրակի աշխարհի 27-րդ ողիմպիական խաղերը, որոնց կը մասնակցին դաշնակցութեան անդամ 124 երկիրներէն 109-ը: Խորհրդային խումբին մաս կը կազմեն աշխարհի ախոյեան Գարիկ Գասպարով, նախկին ախոյեան Անատոլի Գարբով, Ռաֆայէլ Վահանեան եւ այլ ծանօթ անուններ:

Առաջին հինգ հանգրուաններէ ետք Խորհրդային Միութեան խումբը կը գըլխաւորէր դասաւորումը: Սակայն այնուհետեւ Անգլիա, Հունգարիա եւ Միացեալ - Նահանգներ շրջած են պատկերը եւ ութ հանգրուանէ ետք Խորհրդային խումբը իջեցուած է 5-րդ տեղը: Աշխարհի նախկին ախոյեան Պորիս Սփասքի, որ կը գլխաւորէ Ֆրանսական խումբը, խորհըրդային խումբին նահանջը կը բացատրէ Գասպարովի եւ Գարբովի յոգնութեամբ՝ նշելով. «24 խաղերէ ետք ինքզինք ամբողջովին վերագտնելու համար հարկ է երկու տարի, իսկ այդ զոյգ ախոյեանները 96 խաղ վիճարկեցին իրարու դէմ՝ երկու տարուան ընթացքին: Ուժասպառ եղան»:

Ութ հանգրուանէ ետք դասաւորումը կը գլխաւորէր Անգլիա 23,5 կէտով, որուն կը հետեւէին Հունգարիա եւ Միացեալ - Նահանգներ 22,5-ական, Պուլկարիա 22, Խորհրդային Միութիւն եւ Ֆրանսա 21-ական կէտերով եւայլն:

9-րդ հանգրուանին Ֆրանսայի մրցակիցն էր Խորհրդային Միութիւնը, որ նըւաստացուցիչ պարտութիւն կրած ըլլալով Միացեալ - Նահանգներէն, առաւելագոյն կէտեր ապահովելու վճռականութեամբ չէր խնայեր Ֆրանսացի վարպետներու եւ 3,5 - 0,5 արդիւնքով կը յաղթէր անոնց: Միայն Սփասքին է, որ հաւասարութիւն մը ձեռք կը ձգէր Գասպարովի դէմ:

Արդ, 9 հանգրուանէ ետք դասաւորումը կը գլխաւորէր Անգլիա 26,5 կէտով, որուն կը հետեւէին Միացեալ - Նահանգներ եւ Խորհրդային Միութիւն 24,5-ական, Հունգարիա եւ Սպանիա 23,5-ական, Ֆրանսա 21,5 կէտով եւայլն:

PAS DE QUOTIDIENS DEMAIN

ԻՆՉՊԷՍ ՏԵՂԱԿԱՆ ՕՐԱԹԵՐԹԵՐԸ «ՅԱՌԱՋ»

ՎԱՂԸ ԼՈՅՍ ՉԻ ՏԵՍՆԵՐ

«HARATCH» NE PARAITRA PAS DEMAIN

«Մամուլի եւ Գիրքի Սէ - Ժէ - Թէ միջարհեստակցական փարիզեան կոմիտէն», միանալով անոնց որոնք կ'ուզեն բողոքի օրի մը վերածել Հինգշաբթի, Նոյեմբեր 27-ը, ի պաշտպանութիւն ընկերային ապահովութեան, գործադուլի կոչ մը ըրած է, որու հետեւանքով փարիզեան օրաթերթերը, ի շարս որոնց «Յառաջ», լոյս չեն տեսներ վաղը Հինգշաբթի:

Սէ - Ժէ - Թէ-ի զեկոյցը կ'ըսէ թէ յատկապէս վտանգուած է այս արհեստը (մամուլ եւ տպարան), «ենթակայ գործատիրութեան կրկնակի յարձակումներուն վնաս հասցնելու համար հաւաքական պայմանագրութեանց, զանգուածային կերպով աշխատանքները գեղչելու ի մասնաւորի արդիականացումներով, խնդրոյ առարկայ դարձնելու աշխատավարձի քաղաքականութիւնը» եւլն, եւլն.:

Իր կարգին, Փարիզեան Մամուլի Սենտիքան զեկոյցով մը դիտել կու տայ վերոյիշեալ արհեստակցականին այս շարժումին ծանրակշիռ հետեւանքները: Կը շեշտէ, որ. - «Ներկայիս ոչ մէկ հարց կայ սենտիքային և Փարիզեան Մամուլի սենտիքային միջև և թէ նոր-նոր ստորագըրուած են համաձայնագրեր բարդ, բայց պարկեշտ, բանակցութիւններէ ետք: Աշխատավարձքերը յաւելում կրած են եւ թէ, ուրեմն, փարիզեան մամուլը պատանդ կը դառնայ հարցի մը մէջ, որ իրեն չի վերաբերիր»:

Զեկոյցը սպառնական ոճ մը կ'առնէ իր եզրակացութեան մէջ, քանի որ կ'ըսուի հոն, այս արարքը գիտակցաբար դէմ է բանակցութեանց մէջ տիրող ոգիին եւ «Փարիզեան Մամուլի Սենտիքան չի կըրնար հանդուրժել նման դիրք մը եւ պիտի քաղէ անոր հետեւանքները»:

«Յառաջ»ի յաջորդ թիւը լոյս կը տեսնէ Ուրբաթ, (Շաբաթ - Կիրակի, Նոյեմբեր 29 / 30-ի թիւ):

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ
(ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ – ՆՈՅԵՄԲԵՐ 18 – 20)

ԵՐԵՒԱՆԻ «ԱՐՄԵՆԻԱ» ՊԱՆԴՈԿԸ ՊԱՐԳԵՒԱՏՐՈՒԱԾ

Խորհ. Միութեան արտասահմանեան զբօսաշրջիկութեան պետական կոմիտէն եւ պետական հիմնարկներու աշխատողներու արհեստակցական միութեան կեդրոնական կոմիտէն՝ 1986-ի երրորդ եռամսեակի համամիութենական Ա. մըրցանակը շնորհած է Երեւանի «Արմենիա» պանդոկին, իսկ արտասահմանեան զբօսաշրջիկութեան պետական կոմիտէի Երեւանի մասնաճիւղը պարգեւատրուած է Գ. մրցանակով:

×

ԾԱՆՐԱԲԱՐՁ ՕԳՍԷՆ ՄԻՐԶՈՅԵԱՆ ՊՐՈՆԶԷ ՄԵՏԱԼԱԿԻՐ

Սոֆիա տեղի ունեցած ծանրաբարձութեան աշխարհի ախոյենութեան երեւանցի Օգսէն Միրզոյեան արժանացած է պրոնզէ մետալի: 56 քիլօ ծանրութեան դասակարգէն հանդէս եկող 25-ամեայ հայ մարզիկը 285 քիլօ (125 + 160) բարձրացուցած է, մինչ ախոյեանը պուլկար Կրիպլեւ 290 (127,5 + 162,5) քիլօ բարձրացուցած է:

×

ՀԱՅ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ ՇԱԲԱԹ ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Լեհաստանի Օվլէ քաղաքին մէջ տեղի ունեցած է հայ երաժշտութեան շաբաթ մը: Համերգներու յայտագիրներուն մաս կազմած են Կարէն Խաչատրեանի, Ադամ Խուդոյեանի եւ Եդուարդ Հայրապետեանի գործերը: Որպէս հիւր գացած է Ադամ Խուդոյեան, որուն անունը ծանօթ է նաեւ Հայաստանէն դուրս երաժշտասէր հասարակութեան: Ադամ Խուդոյեան աւարտելով Երեւանի Կոմիտաս Ե-

(Շար.ը Դ. էջ)

Fonds A.R.A.M

ՓՈՔՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՃԱԿԱՏԱԳԻՐԸ

ՀԱՅԵՐԸ

ԽՄԲ. – Ինչպէս գրած էինք, Ուրբաթ, Նոյ. 21–ի մեր թիւով, նոր լոյս տեսաւ շատ հետաքրքրական հատոր մը նուիրուած փոքրամասնութեանց: Ստորեւ՝ Հայերու բաժնի ամփոփումը: Յետագային՝ Քիւրտերը, Պաղեստինցիները եւլն. եւլն.:

Հայերու պատմական հայրենիքը կ'ընդգրկէ մօտ 300 հազար քառակուսի մեթր տարածութիւն մը, որուն կեդրոնը կարելի է նկատել Վանը: Այս հողամասը այսօր կը գտնուի Թուրքիոյ, Խորհրդային Միութեան, Իրանի, եւ Իրաքի սահմաններուն մէջ: Իսկ ներկայ Հայաստանը տէր է այս հողամասին միայն 10%–ին:

Հրաբխային բարձր լեռնային գօտի է Հայաստան, ու գետերով հարուստ: Գեղեցիկ ու արգասաբեր տարածութիւններ մղած են ոմանք այս երկիրը նկատելու Աստուածաշունչի «Եդեմական պարտէզ»ը: Ու հոն, Արարատ լերան վրայ խարսխած է Նոյի տապանը, Ջրհեղեղէն ետք:

Սակայն դրախտային այս համայնապատկերը մէկ քառորդով միայն իրականութեան կը համապատասխանէ, քանի որ Հայաստանի մնացեալ մասը նոյն պատկերը չի պարզեր: Ձմեռը երկարատեւ է հոն ու խիստ: Թրքական սահմանին մօտ, Լենինականի ձմեռնային միջին աստիճանաչափը –11 աստիճան է: Յաճախակի են երկրաշարժերը: Երկիրը հարուստ է կարգ մը մետաղներով, որոնց շնորհիւ զարկ տրուած է ճարտարարուեստական վերելքին:

Հին է, շատ հին Հայերու պատմութիւնը: Ք. Ա. ԺԷ. դարուն Հուրրիներ կոչուած ասիացի ժողովուրդ մը կուգայ հոն հաստատուելու. ապա, Ք. Ա. Թ. դարուն Վանի շուրջ կը հիմնուի Ուրարտուի թագաւորութիւնը, որ կ'ենթարկուի զանազան ասորական ցեղերու արշաւանքին:

Յետոյ կեդրոնական Անատոլուէն հնդեւրոպացի ժողովուրդ մը կու գայ հոն, որ ինքզինք կը կոչէ Հայասա: Անոնք շուտով կը խառնուին տեղացիներու եւ կը կազմեն մէկ ժողովուրդ:

Հայաստան կ'ապրի զանազան շրջաններ. Մեծն Տիգրանի փայլուն այլ կարճատեւ շրջանը, հռոմէական – բիւզանդական ու պարսիկ կայսրութիւններու միջեւ կռուախնձոր դարձած դարերը...:

Ան կ'ըլլայ աշխարհի առաջին քրիստոնեայ ժողովուրդը (301), Տրդատ թագաւորի օրով: Հայկական եկեղեցին մէկ բնութիւն կ'ընդունի Քրիստոսի անձին համար, որ միանգամայն աստուածային է ու մարդկային: Այս ըմբռնումին պատճառով, որպէս Հերետիկոս դատապարտուած է 451–ի Քաղկեդոնի տիեզերական ժողովին կողմէ:

Իսկ Ե. դարու սկիզբին, հայ կրօնաւոր մը՝ Մեսրոպ Մաշտոց կը հնարէ հայկական այբուբենը:

Քրիստոնէութիւնը կը պարտադրէ Հայերը պայքարելու Պարսիկներու դէմ: Միւս կողմէ կրօնական հերձուածը պատրուակ բռնելով Բիւզանդիոն հազարաւոր Հայեր կ'աքսորէ. այսուհանդերձ, Բիւզանդիոնի գահին վրայ կը բարձրանան ծագումով հայ կայսրեր: Յետոյ, 1064ին երբ Սելճուկները կ'արշաւեն Անատոլու ու կը դրաւեն անոր գրեթէ ամբողջութիւնը, Հայերը կը ստիպուին հեռանալ իրենց 1500 տարուան պատմական հողերէն: Մեծ մասով կը գաղթեն դէպի Կիլիկիա, ուր կը հիմնեն Փոքր Հայքի թագաւորութիւնը, որ կը տեւէ մինչեւ 1375: Իսկ անոնք որ կը մնան իրենց հողերուն վրայ, կը դառնան օսմանեան հպատակներ:

ԺԹ. դարու կէսին, շուրջ երկու միլիոն 400 հազար Հայեր կ'ապրին Թուրքիոյ մէջ. գլխաւորաբար Պոլսոյ եւ Կարինի, Քիւրտիստանի շրջանները: 1882–ին Պոլսոյ պատրիարքարանին կողմէ կատարուած վիճակագրութիւն մը կուտայ երկու միլիոն 660 հազարի թիւը:

Տարբեր էր Հայերու կեանքի պայմանները, ըստ իրենց քաղաքաբնակ կամ գաւառաբնակ ըլլալուն: Առաջինները վաճառականական վերնախաւ մը կը ներկայացնէին, ունէին նախանձելի դիրք մը եւ մեծ էր իրենց քաղաքական ուժը: Իսկ երկրորդները, ցրուած գաւառային շրջաններ, ենթակայ էին Քիւրտերու կեղեքումին. կողոպուտ, բռնաբարում, առեւանգում, եւայլն:

ԺԹ. դարուն կը փոխուին Հայերու եւ Օսմանցիներու յարաբերութիւնները. Ռուսիոյ ծաւալումը ու կեդրոնական Ասիոյ Թուրք փոքրամասնութիւններուն ներկայացուցած սպառնալիքը դէմ – յանդիման կը բերեն Թուրքիոյ քրիստոնեայ փոքրամասնութիւններն ու Թուրք բնակչութիւնը: Յետոյ, երբ Ռուսիա կ'ազատագրէ Պուլկարիան ու կը մօտենայ Պոլսոյ (1877 – 78), Հայերը կը կարծեն թէ իրենց համար եւս մօտ է մահմետական լուծէն փրկուելու ժամը: Նոյնիսկ պատուիրակութիւն մը կը ղրկեն Պեռլինի վեհաժողովին:

Սակայն ծանօթ է շարունակութիւնը, թէ Հայերու համար ոչ մէկ յոյս կ'իրականանայ. անոնք զոհերը կը դառնան միջազգային հաւասարակշռութեան: Իսկ (1876 – 1909) Ապտիւլ Համիտ Բ. սուլթանին օրով, կը սկսին առաջին ջարդերը, կայսրութեան միութիւնը անխախտ պահելու մտահոգութեամբ:

Կը կազմուին հայկական առաջին գիմադրական խումբերը, որոնք ծնունդ կուտան քաղաքական առաջին կուսակցութիւններուն. Արմենական (1885, Վան), Հնչակեան (1887, Ժընեւ), եւ Դաշնակցական (1890, Թիֆլիս):

1894–ին Հնչակեաններու կազմակերպած մէկ ապստամբութիւնը Սասունի մէջ, կը վերջանայ 300 հազար Հայերու բնաջնջումով:

Մինչեւ 1914–ի պատերազմը ջարդերը կը շարունակուին պարբերաբար. (1909ին 30 հազար զոհեր, Ատանա): Յետոյ, 1915–ին կը կիրարկուի Հայերու ցեղասպանութիւնը. մէկ ու կէս միլիոն Հայեր կը բնաջնջուին, իսկ վերապրողները կը ցրուին Ռուսիոյ կամ արեւմտեան Եւրոպայի մէջ:

Ո՞վքեր են այս ոճիրին պատասխանատուները. անվիճելիօրէն Երիտ Թուրքերու կուսակցութիւնը որու հիմնական վարդապետութիւնն էր պանթուրքիսմը: Նաեւ Թուրք կառավարութիւնը, որ կիրարկած է անոնց որոշումները: Այսօր, անկասկած, ո՛չ մէկ հայ ընտանիք գոյութիւն ունի աշխարհի վրայ, որ այս ոճիրէն յիշատակ մը պահած չըլլայ:

×

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԸ՝ ԱՅՍՕՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

1914 – 18–ի պատերազմը կ'արագացնէ Հայոց պատմութեան ընթացքը: Ցեղասպանութենէն վերապրած Հայեր, որոնք ապաստանած են Ռուսիա, 1918 Մայիս 22 – 24–ին հերոսաբար ետ կը մղեն Թուրք զօրքը Սարդարապատի մէջ, ու Մայիս 28–ին կը հռչակուի Հայաստանի անկախ հանրապետութիւնը: Հայ ղեկավարներ կը յուսան վերականգնել միջնադարեան Հայաստանը: Սակայն քաղաքական իրականութիւնը այլ կերպ կը ներկայանայ ու Հայաստան 1920 Դեկտեմբեր 2–ին կը վերածուի Խորհրդային Հանրապետութեան մը: Մայրաքաղաքը՝ Երեւան կը վերակառուցուի 1923–ին, ճարտարապետ Թամանեանի կողմէ. համալսարանը կը ծաղկի, կը կենդանանայ մշակութային կեանքը: 1983–ին կատարուած մարդահամարը 3 միլիոն 220 հազար կը ներկայացնէ հանրապետութեան բնակչութեան թիւը: Կարեւոր թիւ մըն ալ Հայերու, կ'ապրի դրացի հանրապետութիւններու մէջ: Ադրբէջան՝ 500 հազար, Վրաստան՝ աւելի քան 500 հազար:

Աշխարհի 6 միլիոննոց հայ բնակչութեան կէսը կ'ապրի Ամերիկայի, Եւրոպայի, Աւստրալիոյ, Ասիոյ զանազան երկիրներուն մէջ: Անոնց մէջ կան համաշխարհային չափանիշով ծանօթ առեւտրականներ:

Ամէն տեղ Հայերը կը պահեն իրենց մշակոյթը եւ պատմութեան յիշատակը: Շատ կարեւոր է հայ Եկեղեցիին եւ մտաւորականութեան դերը:

Կարեւոր գաղութ մըն է Լիբանանինը. Հոն Հայերը երկրի բնակչութեան 7%–ը կը կազմեն: Բոլոր կրօնական համայնքները հոն ունին իրենց ներկայացուցիչները. կուսակցութիւնները կարեւոր դեր կը կատարեն: Առեւտրական դէմքեր ու վաճառականներ գործօն մասնակցութիւն կը բերեն երկրին գործի կեանքին: Սակայն պատերազմը շատ բան փոխած է ներկայիս:

Երկրորդ մռայլ էջ մըն է հայկական Սփիւռքին համար Խոմէյնիի Պարսկաստանը: Շահի շրջանին Հայերը առեւտրական բարգաւաճ դասակարգ մը կը ներկայացնէին, սակայն այսօր շատ փափուկ է իրենց կացութիւնը, առանց որեւէ ակներեւ հալածանքի:

Մերձաւոր – Արեւելքի միւս երկիրներուն մէջ – Եգիպտոս, Սուրիա, Յորդանան, Իրաք – լաւ ընդունելութեան արժանացած են հայկական գաղութները:

×

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԻՆ ՎԵՐԱՐԾԱՐԾՈՒՄԸ

1965–ին, ցեղասպանութեան յիսնամեակի ոգեկոչումները ամբողջ աշխարհի մէջ պատճառ դարձան բողոքի բուռն ցոյցերու: Դիմումներ ղրկուեցան ՄԱԿ–ին ու մեծ Պետութիւններու կառավարութիւններուն: Հոս, պէտք է տեսնել գիտակցութեան վերահաստատում մը Հայերու մօտ. ու այս երեւոյթը գնահատելի է մեծապէս, տրուած ըլլալով, որ այսօրուան Սփիւռքցիներու մեծ մասը ականատես չէ 1915–ի դէպքերուն: Անոնց «հայկականութեան» զարթօնքը զանգուածային շարժումներով չէ միայն որ կ'արտայայտուի, այլ՝ նաեւ միջազգային գիտանգիտական գործունէութեամբ մը, ուր դեր ունի նաեւ ահաբեկչութիւնը: Այս գործունէութեան առաջին դրական արդիւնքներն են Ուրուկուէյի խորհրդարանին հայկական հարցը ՄԱԿ տանելու առաջարկը (1970, 1971), եւ ԱՄՆ–ու Ներկայացուցչական Ժողովին մէկ բանաձեւը (1975), Օսմանեան կայսրութեան կողմէ գործադրուած ջարդերու մասին:

×

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ամէն գաղութ ունի իր եկեղեցական ներկայացուցիչը, գործադիր կեդրոնական յանձնախումբը: Իսկ կուսակցութիւնները առաւելաբար գործօն էին Լիբանանի մէջ, պատերազմէն առաջ, Խորհ. Միութեան և Թուրքիոյ մէջ մասնաճիւղեր չունին: 1965ին ստեղծուած է հայ դատի պաշտպան յանձնախումբ մը. 1975ին Պէյրութի մէջ կազմուած է ԱՍԱԼԱ–ն, որուն նպատակն է ազատագրել Խորհ. Միութեան եւ Թուրքիոյ Հայերը ու ստեղծել ազատ, անկախ Հայաստան մը: Քանի մը ամիս ետք ստեղծուեցաւ «Հայկական Ցեղասպանութեան Արդարադատ Մարտիկները» եւ ապա, 1983–ին Հայ Յեղափոխական Բանակը:

Բոլոր կազմակերպութիւնները ունին տարբեր պահանջներ. պատմական Հայաստանին կարելի չափով մօտիկ երկրի մը պահանջէն, մինչեւ աւելի չափաւոր հոսանքներ: Բոլոր կազմակերպութիւնները կը պահանջեն որ Հայերու ցեղասպանութեան իրողութիւնը պաշտօնապէս ընդունուի թէ՛ ՄԱԿ–ի, թէ՛ Թուրքիոյ կողմէ:

Իսկ այս վերջինս կ'ուրանայ ոճիրը: Կ'անգիտանայ, թէ կայ Թրքահայաստան մը: Թուրքիոյ մէջ Թուրքեր կ'ապրին, ինչ որ ալ ըլլայ իրենց ծագումը: Հոն կան հայկական վարժարաններ, որոնք դժուարութեամբ կը կատարեն իրենց պարտականութիւնը: Հայերէնը արտօնուած է ուսուցանել, սակայն հայ ուսուցիչներ իրենց ուսումը գլխաւորաբար Թրքերէն ըրած ըլլալով, չեն տիրապետեր իրենց դասաւանդելիք լեզուին: Կարճ խօսքով Հայերը «Թրքացնելու» ջանքերը նկատելի են:

Ներկայիս ոչ մէկ պետութիւն կ'ուզէ միջամտել ի նպաստ Հայաստանի: Խորհ. Միութիւնը տէր կը կանգնի Հայաստանի հանրապետութեան, իսկ արեւմտեան աշխարհը պէտք ունի Թրքական նեցուկին: Ու այս պայմաններուն մէջ հետզհետէ աւելի կը տժգունի անկախ հայկական Պետութեան մը յոյսը:

Վ. ՅԱԿՈԲԵԱՆ
ՊԱՏԱՆԻՆԵՐՈՒ ԱՇԽԱՐՀԻ ՄՐՑԱԿԱԼԸ

×

Ինչպէս արդէն գրուեցաւ, Երեւանցի 14–ամեայ դպրոցական Վլատիմիր Յակոբեան Արժանթինի ճատրակի մինչեւ 16 տարեկաններու աշխարհի ախոյենութեան գրաւեց առաջին տեղը եւ նուաճեց աշխարհի մրցակալի տիտղոսը:

Հինգ տարեկան էր Վոլոդեան, երբ ըսկըսաւ ճատրակ խաղալ: Ան քայլերը ինքնիրեն սորված էր, դիտելով մեծերու խաղը: Հայրը՝ Ֆիզիքամաթեմատիկական գիտութիւններու թեկնածու Եդուարդ Յակոբեան, առաջին կարգային է, պարբերաբար կը մասնակցի հեռակայ մըրցախաղերու: Ի դէպ Յակոբեաններու ընտանիքը վերջերս Պաքուէն տեղափոխուած է Երեւան: Եդուարդ Յակոբեան այժմ կ'աշխատի Երեւանի պոլիտեխնիկական հիմնարկի արտասահմանեան ուսանողներու Ֆաքիւլթէն, որպէս տեսուչի տեղակալ: Այնուամենայնիւ, Վոլոդիայի առաջին մարզիչը եղած է տանիկի եղբայրը՝ Խորհրդային Միութեան վաստակաւոր մարզիչ Սուրէն Աբրահամեան, որ մարզած է նաեւ վարպետներ՝ Բաղիրովն ու Ջաղուլովսկայան: Մարզիչին նուիրած «Ճանապարհորդութիւն դէպի շախմատային թագաւորութիւն» գիրքը փոքրիկը խկալէս զրկեց ճատրակի հէքեաթային աշխարհը: Երկար սպասել չտուին առաջին մարզական յաջողութիւնները: Ութ տարեկանին մէկ տարուան ընթացքին Յակոբեան սկսնակի չորքէն անցաւ առաջին կարգ: Տարի մը ետք Լիտվիայի մէջ տեղի ունեցած «Յոյսերու մրցաշարք»ին, ուր հանդէս կուգային երկրի մինչեւ 12 տարեկան խոստմընալի ճատրակորդները, Վոլոդեան 8 հընարաւորէ նոյնքան միաւոր վաստկելով, գրաւեց առաջին տեղը: 1982–ին խաղոնիայի պատանիներու բաց առաջնութեան ան դարձեալ առաջինն էր: Վարպետութեան թեկնածուի աստիճանը գերազանցեց 11 տարեկանին: Անցեալ տարի Ադրբէջանի չափահաս ճատրակորդներու մրցաշարքին բաժնեց երկ-րորդ – երրորդ տեղերը: Ընդհանրապէս 1985 թուականը արդիւնաբեր էր Յակոբեանի համար:

Խորհ. Միութեան մէջ, Վոլոկրատ տեղի ունեցած խմբային առաջնութեան անոր արդիւնքը մեծ անակնկալ էր: Պատանին 7 հանդիպումներէն ոչ մէկ պարտութիւն կրեց: Մրցակիցներու կարգին էին Եւգենի Վասիւկով, միջազգային վարպետներ, ուժեղագոյն վարպետներ:

Անդրկովկասի առաջնութեան Վ. Յակոբեան (14 տարեկանը բոլորեց մրցաշարքի ընթացքին) 15 հանդիպումներէ շահեցաւ 10 միաւոր եւ լրացուց մարզական վարպետի նորմա–ն, ինչ որ հազուադէպ երեւոյթ է ճատրակի պատմութեան մէջ: Իր արագ վերելքին կը նպաստէ հիանալի յիշողութիւնը: Տակաւին եօթը տարեկանին փոքրիկը հարիւրէ աւելի ստանաւորներ գիտէր: 1981–ին Մոսկուա միջազգային գրոսմայստէր Եւգենի Սվեշնիկովի վարած միաժամանակեայ խաղին Վոլոդեան հաւասար արդիւնք ձեռք ձգեց: Մեծ էր Սվեշնիկովի զարմանքը, երբ խաղէն ետք փոքրիկը յիշողութեամբ սկսաւ արձանագրել բոլոր քայլերը: Դեռ աւելին, ան վերարտադրեց նաեւ դրացի խաղատախտակներու վրայ ծաւալած իրադարձութիւնները:

Վոլոդեան շուրջ երկու տարի ուսանած է աշխարհի նախկին մրցակալ Վասիլի Սմիսլովի հեռակայ դպրոցը, իսկ հիմա կը հետեւի Միխայիլ Բոտվիննիկի եւ Գարիկ Գասպարովի դպրոցին:

Յակոբեան ճատրակին կը յատկացնէ օրական միջին հաշուով 4 – 5 ժամ, յաճախ նաեւ աւելի: Միայն մօր յորդորանքները կը ստիպեն թողուլ խաղատախտակը: Հանգամանօրէն կ'ուսումնասիրէ աշխարհի մրցակալներու, յատկապէս Ֆիշըրի ստեղծագործութիւնները: Ծանօթանալով Ռաֆայէլ Վահանեանի խաղին՝ Վոլոդեան, ինչպէս ինքը կ'ըսէ, իրեն համար նոր, զարմանալի ճատրակի աշխարհ մը գտաւ:

Դիւրին ձեռք չձգուեցաւ աշխարհի առաջնութեան եզրափակիչի ուղեգիրը:

Fonds A.R.A.M

Խորհրդային Միութեան մէջ շատ են խոստմնալից պատանի ճատրակորդներ, որոնք արդէն հասուն խաղամակարդակ ունին: Հասկնալի է, որ ուժեղագոյնը որոշել դիւրին գործ չէ: Նախ Սոչիի մէջ իրենց ուժերը չափեցին երկրի տարբեր մրցաշարքերուն մէջ ուշադրութիւն գրաւած, ուժեղագոյն պատանի ճատրակորդները: Երկու շրջանով մրցաշարքին անվիճելի էր Վոլոդեայի առաջնութիւնը: Բայց անոր կը սպասէր լուրջ փորձութիւն մը եւս: Վերջին տուրերուն մարզական լուրջ յաջողութեան հասած էր նաեւ 15-ամեայ Միխայիլ Ուլիբին: Թէեւ ան չմասնակցեցաւ Սոչիի մրցաշարքին, սակայն լաւագոյնին ընտրութեան հարցին մէջ բոլոր կասկածները փարատելու համար Օտեսա 6 խաղով մրցամարտ տեղի ունեցաւ երկուքին միջեւ: Առաջին հինգ հանդիպումները յամառ ու անզիջող պայքարէ ետք խաղաղ ելք ունեցան: Վերջին մրցավէճին 105-րդ քայլին յաղթանակ տարաւ Ցակոբեան:

Վերջին շրջանին պատանին կը մարզէ Հայաստանի վաստակաւոր մարզիչ, վարպետ Օլեգ Դեմիրճեան, որ անշուշտ մեծապէս նպաստած է անոր աճին: Դեմիրճեանի կարծիքով՝ Ցակոբեանի խաղային կարողութիւնները շատ մեծ են, եւ մրցաշարէ մրցաշար ան ի վիճակի է աւելի ուժեղ խաղալու:

Աշխարհի մրցակալի կոչումը պատուաւոր է, բայց նաեւ խիստ պարտաւորեցնող: Չէ՞ որ ան ՖԻԴԷ-ի վարպետի կոչումը կրելէ զատ, իրաւունք կը ստանայ մասնակցելու թէ՛ Հոլանտա տեղի ունենալիք 20 տարեկան ճատրակորդներու Եւրոպայի առաջնութեան եւ թէ՛ Խորհ. Միութեան չափահասներու առաջնութեան ընտրական մրցաշարքին: Մէկ խօսքով, երեւանցի դպրոցականը ժամանակէն շատ մօտած է մեծ ուղեծիր:

Երբ Վլադիմիրը արդէն վերադարձած էր Արժանթինէն, այցելեցինք անոր տունը: Մայրը՝ երաժշտութեան մասնագէտ Լարիսա Լալայեան, ինչպէս մեր զրոյցէն պարզուեցաւ, բաւական զուսպ ընդունած էր զաւկին յաջողութիւնը: Բանն այն է, որ Արժանթին մեկնելէ առաջ, տղան մայրը վստահեցուցած էր, որ ինք յաղթանակով կը վերադառնայ: Իսկ մայրը կը հաւատար զաւկին եւ ամէնէն լաւ գիտէր անոր հաստատակամութիւնը:

Իսկ ահա թէ ինչ պատմեց ինք՝ Վլադիմիր.

– Մոսկուայէն մեկնեցայ խոր աշնան եւ Արժանթին հասայ գարնան: Շուրջ 22 ժամուան թռիչքը, ինչ խօսք, յոգնեցուցիչ էր: Ձիս բազմաթիւ անդամներ զգուշացուցած էին կլիմայի փոփոխութեան առընչուած դժուարութիւններու դէմ, բայց ես առանձնապէս չզգացի այդ:

Աշխարհի նախկին ախոյեան Միխայիլ Բոտվիննիկի խորհուրդով ես շատ զգոյշ կը խաղայի, ուժերս խնայելով վերջնագծի համար, կարելի է ըսել՝ հարազատ չմնալով իմ ոճին: Այդ պատճառով ալ խաղցած խաղերս երկար կ'ըլլային: Առաջին հերթախաղին իսկ դանիացի ճոնսընի հետ հանդիպումս 93 քայլ տեւեց, որ մրցաշարքին ամէնէն երկարն էր: Միայն երկու հանդիպում կրցայ արագօրէն աւարտել իմ օգտին՝ ըկըղբնախաղերուն մրցակիցներուս թոյլ խաղարկութեան շնորհիւ:

Մրցաշարքին ոչ մի պարտութիւն չկրեցի, սակայն Արժանթինէն առանց պարտութեան չվերադարձայ: Խանութներէն մէկուն մէջ խաղալով ճատրակի մեքենայի մը հետ, եւ ուզելով ստուգել անոր հաշուողական կարողութիւններն ու ճատրակի ուժը, ես չափէն աւելի կտրուկ խաղացի, դիմեցի բազմաթիւ զոհաբերութիւններու: «Տարակուսած» մեքենան, որ սկիզբին շատ երկար կը խորհէր, անսպասելիօրէն սկսաւ ուժեղ խաղալ, եւ ես ստիպուած էի տեղի տալ անոր «երկաթեայ տրամաբանութեան» առջեւ:

Առաջին անգամ արտասահման գտնուելով, ես այս հիւրընկալ երկրին մէջ անմիջապէս զգացի տեղւոյն հայկական համայնքին ջերմ ուշադրութիւնը իմ ելոյթներուս հանդէպ:

Ս. ԲԱՂԴԱՍԱՐԵԱՆ
Վ. ՕՐՏԵԱՆ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊՈԼՍՈՅ մէջ իր մահկանացուն կնքած է արուեստագիտուհի Օր. Անահիտ Հանճեան: Պոլսոյ Երաժշտանոցի դաշնակի ճիւղի դասընթացքը բացառիկ յաջողութեամբ աւարտելէ ետք դասաւանդած է նոյն երաժշտանոցին մէջ՝ 1955 – 1972, հասցնելով փայլուն աշակերտներ: Քոյրն է ծանօթ երաժիշտ Ցարութիւն Հանճեանի: Անահիտ Հանճեան եղած է նաեւ բարերարուհի Ս. Փրկիչ հիւանդանոցի մանկանց բաժնին:

×

ԹՈՒՐՔԻՈՅ կոփամարտի դաշնակցութեան կողմէ հրապարակ հանուած յուշագիրքի մը մէջ լայն տեղ տրուած է Թուրքիոյ նախկին ախոյեան Կարպիս Ջաքարեանի: Ծնած 1930-ին՝ Պոլիս, Կարպիս Ջաքարեան կոփամարտը սկսած է 1943-ին, Պէյօղլուսփոր խումբին մէջ, ապա անցած Թաքսիմ, Կալաթասարայ եւ Պոքս Իհթիսաս մարզական ակումբները: Մարզական իր կեանքի ընթացքին հայ կոփամարտիկը ունեցած է 200 մրցումներ: 1948 – 1950 թուականներուն երեք անգամ եղած է Թուրքիոյ ախոյեան իսկ 1964-ին՝ Միջին – Արեւելքի ախոյեան:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

ՏՈՔԹ. ԱՐԱՄ ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆ

«Ցառաջ»ի Նոյեմբեր 13ի թիւին մէջ լոյս տեսաւ՝ վերջերս մեռած Տոքթ. Արամ Պաղտասարեանի մասին ծանօթագրութիւն մը, «Հայրենիք»էն արտատպուած, «Մ. Ս.» ստորագրութեամբ: Հոն յիշուած էր, իբր օրինակ հանդուցեալին անձնուիրութեան, յաճախակի անցնիլը՝ Պէյրութը երկուքի բաժնող վտանգաւոր սահմանագծէն, երթալ խնամելու համար, Գարակէօզեան հաստատութեան մէջ, կարիք ունեցող հիւանդները: Սոյն հաստատութեան իբր նախկին վարիչները, եւ այդ հանգամանքին շնորհիւ պատեհութիւնն ունեցած տոքթ. Պաղտասարեանի հետ սերտօրէն գործակցելու, կը փափաքինք, կինս ու ես առանձնապէս, մեր վկայութիւնները եւս բերել «անոյշ» տոքթ.ին հոգելոյս յիշատակին:

1941-ին արդէն, Տոքթ. Պաղտասարեան, Պէյրութի Ամերիկեան Համալսարանի Ականաբուժութեան դասախօս, կը դարմանէր հայ գաղթական թաղերու վարժարաններուն աշակերտները, համալսարանին նախագահ՝ Տոքթ. Պայարտ Տօճի հովանաւորութեան տակ եւ Նիւ – Եորքի Գարակէօզեան հիմնարկին նիւթական օժանդակութեամբ: 1946ին, տոքթ.ը նշանակուեցաւ անդամ եւ գանձապահ, նոյն հիմնարկին՝ Լիբանանի պատասխանատու յանձնախումբին – պաշտօն մը որ իր բժիշկի դերին վրայ կու գար աւելցնելու վարչական պաշտօն մը: Աւելի քան 40 տարիներ, ուրեմն, տոքթ. Պաղտասարեան ծառայեց հայ մանկութեան եւ միանգամայն իր կարեւոր բաժինը բերաւ Գարակէօզեան հաստատութեան առողջապահական գործունէութիւնը ձեւաւորելու:

Կինս եւ ես, ի պաշտօնէ սերտ շփման մէջ էինք տոքթէօրին հետ 25 երկար տարիներ, 1948-էն մինչեւ 1973: Կրցի՞նք գնահատել իր մեղմ, համբերող բնաւորութիւնը եւ իր ծառայասիրութիւնը: Խորապէս նուիրուած էր ժողովուրդին վիճակին բարելաւման. ան միշտ կը հետապնդէր միջոցները եւս առաւել օգտակար դարձնելու այն ձեռնարկները որոնց մէջ գործօն դեր կրնար կատարել, կամ որոնց վրայ ազդեցութիւն կրնար բանեցնել:

Իբր բժիշկ իրմէ պահած ամէնէն ցայտուն յիշատակս զայն կը պատկերացնէ անհուն համբերութեամբ երախայի մը աչքը քննելու վրայ, իր ցած եւ հանդարտ ձայնով հրահանգ տալով որ գլուխը աջ, ձախ, վեր, վար շարժէ որպէսզի դիտակին լոյսը ճիշդ հարկ եղած կէտը լուսաւորէ: Իսկ իբր վարչական, կը տեսնեմ զինք ժողովի ընթացքին պարզելու վրայ իր տեսակէտը, այնքան խորքէն բղխող եւ միաժամանակ մեղմ շեշտով որ հակաճառելու ամէն տրամադրութիւն կը ջլատուէր...:

Յարգա՛նք իր սիրելի յիշատակին:

ՆՈՒՊԱՐ Գ. ԴԱՒԻԹԵԱՆ

«Սրտցաւ հայրենակից» որակումը յարմարագոյնը կը տեսնեմ տոքթ. Պաղտասարեանը նկարագրելու համար:

Պատկեր մը որ կը պարզուի յիշողութեանս առջեւ, մեր սիրելի տոքթէօրն է, բառին բուն առումով «երկուքի ծալուած», նստած սեղանի մը քով, բաց օդին, Լիբանանի արեւուն տակ, փոքր աշակերտի մը աչքերը քննելու վրայ, նշել տալով մօտը նստող հիւանդապահուհիին հիւանդութեան բնոյթը եւ տրուելիք դարմանումը: Այս քննութիւնները տոքթէօրը կը կատարէր առաւօտուն, ժամը 11-ին, վազելով հազիւ հասած քաղաքին հակոտնեայ կողմը գտնուող Ամերիկեան համալսարանէն:

Երբ կը կարդամ թերթերուն մէջ՝ հիւսիսային – Ամերիկա անցած Լիբանանահայերու մասին, կ'անդրադառնամ թէ որքան մեծ բարիք եղած է անոնցմէ շատերուն համար այն թրախոմայի դարմանումը որուն ենթարկուեցան երբ անոնք տակաւին դպրոցական էին, նկատելով որ Միացեալ – Նահանգներու մուտքը կը մերժուէր առանց այդ հիւանդութենէն վարակուած ու չդարմանուած անձերուն: Չմոռնանք որ 1942-ին, Պէյրութի գաղթականական թաղերուն աշակերտութեան կէսէն աւելին կը տառապէր այդ ցաւէն, իսկ 1950ին գրեթէ բոլորովին չէզոքացուած էր: Այդ շրջանին, Տոքթէօրին նայած աշակերտներուն թիւը կը հասնէր տարեկան մինչեւ 4000-ի:

Երբ նուազեցան թրախոմայի պարագաները, տոքթ. Պաղտասարեանի մղումով Գարակէօզեան հաստատութիւնը ուշադրութիւնը դարձուց թերի տեսողութիւն ունեցող եւ շիլ մանուկներու քննութեան եւ դարմանումի գործին:

Տոքթէօրին ջերմ փափաքն էր նաեւ որ հաստատութեան տարած ուրիշ մէկ ձեռնարկը – դպրոցականներու ընդհանուր բժշկական քննութիւն եւ հարկ եղած դարմանական միջոցներու կիրարկում, որմէ կ'օգտուէին 1950ին մէկ-երկու հայ վարժարաններ – ընդլայնուի առաւելագոյն չափով: Տոքթէօրը կրցաւ համոզել տնօրէնութիւնը, եւ 1980-ին կ'օգտուէին յիշեալ ձեռնարկէն աւելի քան 20 հայ վարժարաններ – ազգային, յարանուանական եւ անհատական անխտիր – աւելի քան 3000 աշակերտով:

Այս տողերս կ'ուղղեմ տոքթէօրին տիկնոջ, մեր սիրելի բարեկամուհիին, եւ իրենց զաւակներուն:

ԱՆԱՀԻՏ Ն. ԴԱՒԻԹԵԱՆ

Փարիզ, Նոյեմբեր 20

ԱՆԸՆԴՀԱՏ, ԱՆՎԵՐՋ ՎԵՐԱԴԱՐՁ (*)

ՀՐԱՆՏ ՄԱԹԵՒՈՍԵԱՆ

Ցակոբ Տէմիրճեանը ծնուել է հարիւր տարի առաջ՝ 1886-ի Հոկտեմբերին: Մեր ականջին մի քիչ տարօրինակ հնչող իր Մնձուրի գրական անունը փոխառութիւն է հայրենի Մնձուր լեռներից, որ հոմանիշների բառարանը «խարկուած, խանձուած, մոխրած, մռճրած» է նշում: Ի դէպ, իր պատմուածքներից, որոնք իրենից «դետանկար» կամ «դաշտանկար» են բնութագրուած, այդ հիանալի բնանկարներից յառնում են հէնց այդպիսի՝ խարկուած լեռներ, իր այգիներում ծանրանում են հէնց չոր ու չոգ երկրի մրգեր, եւ իր կանայք. իր հարսնիկները խոտը բուռ առ բուռ մանգաղում ու ժողւում են հէնց հին մաշուած, խարկուած, քարքարոտ լանջերից:

Իր կենդանութեամբ հրատարակուած մօտ հազար էջ ընդհանուր ծաւալի գրքերից մէկին անունն է տուել հայրենի Արմտան գիւղը, որ «մեր թուականէն առաջ երկրորդ հազարամեակին խեթական պնակիտներուն մէջ յիշատակուած Խայեասայի կամ Հայեասայի Արմատանան է, Մնձուրը՝ Մուզուրին՝ նոյնպէս նոյն պընակիտներուն մէջ յիշուածը»: Միւս գրքի «Կապոյտ Լոյս» անունը մտաւոր առնչութիւն անգամ չունի գրական – գեղարուեստական որեւէ հոսանքի գոյների ու խորհրդանշանների հետ, իրենց լերան անունն է: Այդ պատկեր – պատմուածքների «Կռունկ, ուստի՞ կուգաս» երրորդ հաւաքածուն արդէն ինքն է անմիջաբար նշում կարօտի ու պանդխտութեան երգերի բուն հայրենիքը՝ Քուչակի, խոխոջուն Հայոց բարբառի, հայրէնների, Մեծարենցի հայրենիքը. «Իմ գաւառիս թուրքերէն անունը Գուռուջայ է, մենք Ղուրուջայ կ'ըսենք: Ղուրուջայը Եփրատի ձախ ափը Քեմախի եւ Ակնայ միջեւ խորունկ աւազուտ ձորերով գաւառակ մըն է, 66 կտոր գիւղ ունի, ամէնէն անունանիները երկու Արմըտաններն են ... Հիմա Տիվրիկէն եկող շոգեկառքերու կառաշարերը Եփրատին վրայ կապուած կամուրջէն դէմի ափը կ'անցնին, հոնկէ ալ Մեծարենցին ծնած գիւղէն՝ Բինկեանին տակէն Լիճք այսինքն Իլիճ կ'երթան՝ որ իմ հայրենի բարձրաւանդակին դիմացը կ'իյնայ ու անոր կայարանն է: Լիճքէն ալ Քեմախ, Երզնկա, Կարս կ'ուղղուին»:

Գաւառը բերքաբարիքի, մաքուր կենցաղի արեւոտ հովիտ է՝ եթէ դատելու լինենք Հայոց գիւղերի նիստուկացով. այս ձորի եւ շրջակաների վրայ մինչեւ անգամ գրի ու կրթութեան լոյսն է ծըփում, գառնարած երեխաների պայուսակներում հացի հետ նաեւ այբբենարաններ են դրուած. ծարաւի նախնեաց ու ապագայ լոյսի, գրի եւ իմացութեան առաջ միշտ երկրպագու՝ այս գիւղերը վերջին դասարաններից ուղղակի պոկւում են երգրումի դեռ խակ սանասարեանցինե – րին. եւ կեղտի, մաղարա – քարայրների, անյատակ աղքատութեան ձոր է՝ եթէ ելնելու լինենք քուրդ ու գզլբաշ գիւղերի պատկերից: Նոյն արեւի մէջ նոյն բարի գետահովտում յարադրուած այս պատկերները Մնձուրին ի՛նքը չի հակադրում, նրանք հակադրուած են պատմութեամբ, եւ պատճառը ամենեւին էլ այն չէ, որ բնիկների համայնքը ի սկզբանէ հիմնաւորուել է բարեբեր հողերի վրայ՝ անջուր չորուտները թողնելով գալիք հաբեւաններին. այն է պատճառը, որ ռազմաֆէոդալական տիրապետութեան իշխող գաղափարախօսութիւնը բնիկների համայնքին վերապահել է միայն չարքաշ աշխատանքի իրաւունք եւ թուրք համայնքին օժտել է բացառապէս հարուածային ուժի՝ նուաճելու եւ իշխելու արտօնութեամբ: Այս խտրականութիւնը անպայման պիտի լինէր, որպէսզի ռազմիկ պետութիւնը կայուն հարկատու ունենար եւ ունենար մշտական հարուածային ուժ:

Արտօնեալների համայնքը ի հարկէ դեռ բանակ չէ եւ բանակում էլ ի հարկէ միայն փաշաները չեն, այդպիսիք չեն մանաւանդ համայնքի ոչ – բուն – թուրք՝ քուրդ ու գզլբաշ խմբերը, բայց հպատակ համայնքի յարադիր ներկայութիւնը նրանց պարտադրում է հէնց բանակի ու փաշայի վիճակը, սուլթանի ու փաշայի նստավայրից ամենահեռու գիւղի եռին համայնականի մէջ իսկ հէնց փաշա է նստած, եւ այդ բոլոր փաշաները միասին՝ սուլթանի չզօրակոչուած զօրքն են, առաջին իսկ նշանով բանակ կը կազմեն, որ ի հարկէ երկրի աշխարհիկ տիրոջ բանակը չի լինի, այլ կը լինի հոգեւոր տիրոջ բանակը, բայց հոգեւոր ու աշխարհիկ տէրերը՝ խալիֆն ու սուլթանը՝ այստեղ մարմնաւորուած են մէկ եւ նոյն թուրք միապետի մէջ, խալիֆն իր համայնքը ոտքի է հանում անհաւատների վրայ, սուլթանը՝ «զապում»: Խաչնարածն այստեղ ո՛չ թաքնուելու, իր բնոյթը ոչ թաքցնելու – տիրելու եւ իշխելու է կոչուել, եւ ահա արդիւնքը. հպատակ համայնքի մի մասում նոյն գետակը ջաղացների ջրանցք ու ջրտուքի ագուգայ է դարձել, իշխող համայնքի մասում՝ կորել խորխորատների մէջ. մէկ եւ նոյն անդաստանը այգի է դառնում դարաւանդ առ դարաւանդ. գոգնոց առ գոգնոց արտեր ծփում, եւ իշխողների սահմանների հետ դառնում միանգամից չրեր քարուքարուտ:

(Շար. 1)

(*) Այս խիստ շահեկան գրութիւնը, լոյս տեսած է որպէս վերջաբան Ցակոբ Մնձուրիի «Երկեր» հատորին, վերջերս լոյս տեսած Երեւան:

Fonds A.R.A.M

(Շար. Ա. էջէն)

բաժշտանոցը, իր արուեստը կատարելագործած է Մոսկուա՝ Հայաստանի Մշակութային Տան արուեստանոցին մէջ: Հեղինակն է սէնֆոնիք եւ սենեկային երաժշտութեան տարբեր սեռերու գործերու: Իր ամէնէն նշանակալի երկը երաժիշտը կը համարէ «Թաւջութակի եւ նուագախումբի 2-րդ քոնչերթօ»ն, որ նուիրուած է իր հօր յիշատակին:

×

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԻ ԲԵՄԱՊԱՐԻ ԽՈՒՄԲԸ ՊՈՒՔՐԷՇԻ ՄԷՋ

Պուքրէշի օփերային մէջ հանդէս եկած է Հայաստանի հեռատեսիլի բեմապարի խումբը, ներկայացնելով խորհրդային եւ օտարերկրեայ հեղինակներու երաժշտութեան թեմաներով բեմադրուած պարեր: Տեղական մամուլը դրուատանքով արտայայտուած է արուեստագէտներու վարպետութեան մասին:

×

ՌՈՒՍ - ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲԱՐԵԿԱՄՈՒԹԵԱՆ ԹԱՆԳԱՐԱՆ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ

Մոսկուայի մէջ կը հիմնուի ռուս - հայկական բարեկամութեան թանգարան մը: Խորհրդային Միութեան Նախարարաց Խորհուրդին առընթեր Հայաստանի մնայուն ներկայացուցչութեան շէնքին մէջ է, որ կը բացուի թանգարանը: Շէնքը նախկին Լազարեան ճեմարանն էր:

×

ԼԻԲԱՆԱՆԱՀԱՅ ԼՈՒՍԱՆԿԱՐԻՉԻՆ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Սփիւռքահայութեան հետ մշակութային կապի կոմիտէի սրահին մէջ տեղի ունեցած է լիբանանահայ լուսանկարիչ Յովհաննէս Ճէրէճեանի (Լուսանկարչատուն Շիրազ) լուսանկարչական ցուցահանդէսը: Ներկայացուած են պատմական Հայաստանէն առնուած բազմաթիւ լուսանկարներ:

×

ՀԱՅ ԳԻՏՆԱԿԱՆ ՄԸ ՊԱՐԳԵՒԱՏՐՈՒԱԾ

Խորհրդային Միութեան ժողովրդական տնտեսութեան նուաճումներու ցուցահանդէսի պրոնզէ մետալին արժանացած է կենսաբան Վ. Գալոյեան, բժշկական նոր կազմածի մը ստեղծման համար:

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Շրջ. Վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ փարիզեան շրջանի մասնաճիւղերու բոլոր ընկերուհիները, Ուրբաթ, Նոյեմբեր 28, ժամը 20·30-ին Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տունը, 17, ռիւ Պլէօ, մեթրօ Քաւէ:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Օր. Սիլվա Հարիպեան, Պր. Յակոբ Հարիպեան եւ բոլոր ընտանեկան պարագաները կը ծանուցանեն որ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի յառաջիկայ Կիրակի, Նոյեմբեր 30, իրենց մօր՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ԱՂԱՒՆԻ ՀԱՐԻՊԵԱՆԻ

մահուան առաջին տարելիցին առթիւ Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, 15, ժան - Կուժօն փողոց:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

× Այս առթիւ Տէր եւ Տիկին Նուպար Թաշճեան 500 Ֆ. կը նուիրեն Ռատիօ - Ազգ-ին (ստանալ «Յառաջ»էն):

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ. - Տէր եւ Տիկին Մօղեան իրենց շատ սիրելի կնքամօր՝ Լիւսի Կարապետեանի յիշատակին 500 Ֆ. կը նուիրեն «Յառաջ»ին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի վարչութիւնը խորապէս ազդուած, իր խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնէ բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր փոխան ծաղկեպսակի մասնակից եղան իր սուգին, իր սիրեցեալ ընկերուհիին՝

ԼԻՍԻ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆԻ

մահուան առթիւ:

Այս տխուր առիթով Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները. - Տէր եւ Տիկին Մօղեան 1000 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Կիրակոսեան Յակոբիկ 100, Պատ. Յարութիւն Հէլվաճեան 100, Այրի Տիկին Բէչքէչեան 100, Տէր և Տիկին Տիգրան Նաճարեան 200, Օր. Կեմամալղեան եւ Յակոբեան 100 Ֆ., Տիկին Շաքէ Պելեան 100, Աշճիպաշեան 100 Ֆ.:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ս. Մեսրոպ Կրթարանի յանձնախումբը շնորհակալութեամբ ստացած է Բիւզանդ Խոտիկեանի մահուան առթիւ 200-ական ֆրանք Տիկին Դուրեանէ եւ Պր. Յակոբ Պօյաճեանէ:

×

Ս. Մեսրոպ Կրթարանի Յանձնախումբը ի նպաստ դպրոցին տարեկան իր պարահանդէսին առթիւ շնորհակալութեամբ ըստացած է հետեւեալ նուէրները. - Հայկանեան, Ալթունեան, Պէլեան 500-ական ֆրանք, Պր. Թոյէպէն 1000 Ֆ., Փիլիպեան ընտանիքէն 1000 Ֆ., Տիգրան Չէրչեանէ 100 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Տէմիր եւ Տէր եւ Տիկին Էօզթաշէ 2·000 Ֆ.:

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Սէն - Լու Կրան - Փէնի Ս. Գէորգ Եկեղեցւոյ Թաղ. Խորհուրդը առ ի երախտագիտութիւն մեզմէ յաւէտ բաժնուած նախկին առաջնորդ հայրերու, եկեղեցւոյ շինութեան նիւթապէս եւ բարոյապէս ծառայող թաղական բոլոր անդամներու, նուիրատուներու եւ որեւէ ձեւով եկեղեցւոյ պայծառութեան նպաստողներու եւ համայն թաղեցիներու ննջեցեալներուն համար հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կու տայ, Կիրակի, Նոյեմբեր 30-ին:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՇԱՀԱՆ ԽՋԿՐ. ՔՀՆՑ. ՏԷՏԷԵԱՆ

Պատարագ 10:

Հոգեհանգիստ 11·30:

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՎԱՆՍ

Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցին կը տօնէ իր 33-րդ տարեդարձը, Կիրակի, Նոյեմբեր 30-ին:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՆԱՐԵԿ ՔՀՆՑ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Կը հրաւիրուի հաւատացեալ ժողովուրդը:

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Այս Շաբաթ օր, Նոյեմբեր 29, տօն է Սրբոց Առաքելոցն եւ Առաջին Լուսաւորչացն Մերոց Թադէոսի եւ Բարդուղիմէոսի:

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, ժամը 10-ին, պատարագ կը մատուցուի:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Տէսինի մասնաճիւղը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկերուհի Ազատ Օհաննէսեանի եւ ընկերուհի Մարի Ալեքսանտրեանի իրենց հօր մահուան առթիւ եւ կը նուիրէ 300 Ֆ. Տէսինի Եկեղեցւոյ փոխան ծաղկեպսակի:

×

Կապոյտ Խաչի Տէսինի մասնաճիւղը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Օր. Բրաբիոն Տապաղեանի իր հօրեղբօր՝ Գեղամ Տապաղեանի մահուան առթիւ եւ կը նուիրէ 300 Ֆ. Հայաստան ձայնասփիւռին փոխան ծաղկեպսակի:

VIENT DE PARAÎTRE

Des témoignages accablants :

Comment en 1976 se réunirent devant un juge turc quelques hommes de bonne volonté pour établir la vérité sur les massacres des Arméniens de 1915.

Un périple à travers le pays arménien rayé de la carte.

Vente dans tous les F.N.A.C., Librairies ou chez l'auteur : 85 F
T. TAKVORIAN, 52, ave. Jean-Jaurès
05000 GAP. Tél. : 92 - 51 - 07 - 56

NOUVEL AN A BELLEFONTAINE

UN SEJOUR D'HIVER EST ORGANISE A BELLEFONTAINE
DANS LES LOCAUX DE LA CROIX BLEUE
DU 26 DECEMBRE AU 4 JANVIER

— FRAIS DE PARTICIPATION : 1200 F / personne pour le séjour complet

+ Pour les enfants accompagnés, âgés de 2 à 8 ans : 400 F
+ Pour les enfants accompagnés, âgés de 9 à 14 ans : 600 F.
+ De 14 à 18 ans accompagnés : 1200 F.

Pour les personnes désirant séjourner quelques jours, les frais de participation seront de :

— 150 F. d'inscription
— 125 F. par jour
— 50 F. supplément réveillon.

VENEZ NOMBREUX

Pour tous renseignements :
OHAN : Tél. : 46 - 64 - 93 - 23 entre 19h et 21h

FESTIVAL D'ART SACRÉ DE LA VILLE DE CANNES

SAMEDI 29 NOVEMBRE A 20 H 30
GRAND AUDITORIUM
Palais des Festivals et des Congrès de Cannes
CHŒUR MIXTE ARMENIEN DE PARIS

SIPAN-KOMITAS

ORCHESTRE REGIONAL DE CANNES
sous la direction de
GARBIS APRIKIAN
avec

Sonia NIGOGHOSSIAN (mezzo) — Lucile DABOS (harpe)
Janette MENEVISIAN (soprano) — Mario HANIOTIS (basse)
Meguerditch BOGHOSSIAN et René MARTAYAN (ténors)

KOMITAS Extraits de la Messe
KOMITAS Chants Profanes d'inspiration liturgiques
AVEDISSIAN Chants rustiques
GANATCHIAN Nanor Pelerinage

Le Festival d'Art Sacré de la Ville de Cannes est organisé par l'OMACC et l'Orchestre Régional de Cannes Provence Alpes Côte d'Azur avec le concours du MINISTERE DE LA CULTURE ET DE LA COMMUNICATION

Prix des places : 130 F — 110 F — 80 F — 60 F
Réductions Collectivités 110 F — 90 F — 70 F — 50 F
Renseignements / Locations :
CANNES : Billeterie du Palais des Festivals et des Congrès
Tél. : 93 - 39 - 44 - 44 du lundi au samedi de 10h à 18h
OMACC : 93 - 38 - 62 - 00

CE CONCERT EST ORGANISE AVEC LE CONCOURS DU CLUB SEVAN DE CANNES

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄՆԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՑԵՐԵԿՈՅԹ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Դեկտեմբեր 7, ժամը 17-էն կէս գիշեր

Dans les Salons de l'Hôtel George V
avenue George V, Paris 8e

Orchestre GAïDZAG'S

Սեղանները ապահովել հեռաձայնելով՝
47 - 63 - 38 - 54 թիւին:

Մուտք՝ 50 Ֆ. Ուսանողներուն՝ կէս գին

Fonds A.R.A.M

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
29-30
SAMEDI-DIMANCHE
29-30 NOV.
1986

LE NUMERO : 4,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN
TEL.: (1) 47. 70. 86. 60 — TELEX: HARATCH 280 868 F
C.C.P. PARIS 15069-82 E — 51027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 600 Ֆ· — Վեցամսեայ : 310 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 700 Ֆ· — Հատը : 4,00 Ֆ·

61ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 16 367 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 61e ANNÉE — No 16.367

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՈՒՍԱՆՈՂՈՒԹԻՒՆ

ՆՈՐ ԺԱՄԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ՝ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 4-ԻՆ

ՓԱՐԻԶԷՆ՝ ԳԱՒԱՌ
ՔԱՆԻ ՄԸ ՀԱՐԻՒՐ ՀԱԶԱՐ
ՈՒՍԱՆՈՂ ՏՈՂԱՆՑԵՑԻՆ

×

Թիւերու մասին խօսիլ, կը նշանակէ կրկնութիւններու դիմել: Ամբողջ Ֆրանսայի համար, կազմակերպիչները մինչեւ 400 հազար ցուցարարի խօսք կ'ընեն, Նահանգապետարանին համար՝ 92 հազար էին, «Մաթէն» աւելի քան՝ 200 հազար կ'ըսէ, «Լիպերասիոն» 500 հազարի կը հասնի, կը մնայ «Իւմանիթէ»ն առնել որպէսզի մէկ միլիոնի բարձրանանք:

Ինչ որ ալ ըլլայ, անկասկած, շարժումը մեծ ծաւալ առած է, եւ դեռ կը թուի, որ սկիզբն ենք երկանց: Արդարեւ, ուսանողները նոր ժամադրութիւն մը տուած են, գալ Հինգշաբթի, Դեկտեմբեր 4-ին համար. ասկէ զատ ալ, Երկուշաբթիէն սկսեալ պիտի գրաւեն համալսարանները: Օրուան ցոյցերուն գլխաւոր – եւ միակ – թիրախն էր՝ Տըվաքէ, որ խընդրոյ առարկայ իր օրինագիծին շնորհիւ, հանրութեան համար ծանօթ անուն մը դարձաւ եւ դուրս ելաւ անանուններու փաղանգէն, ուր էր ցարդ:

Ազգ. Ժողովը, Ուրբաթ օր միայն կը սկսէր օրինագիծին քննութիւնը: Նախապէս Մոնորի ճշդեց թէ բան պիտի չփոխուի, ինչ որ աւելի լարեց մթնոլորտը, թէեւ պարզ է որ վիճաբանութիւններ բուռն պիտի ըլլան եւ բարեփոխութիւնները անխուսափելի են: Ամէն պարագայի մէջ, ուսանողներու ազգային համակարգումը (Փարիզեան համալսարաններ եւ գաւառի համալսարաններու ներկայացուցիչներ) որոշած է շարունակել գործադուլը մինչեւ որ վերնայ օրինագիծը, որովհետեւ ըստ ոմանց, փոփոխութիւնն իսկ չի բաւեր:

Ֆրանսական, երբեմն յաջող, երբեմն ձախող բառախաղեր ու լոզունգներ կամ նոր բառերով հին երգեր կը գունաւորէին այս բոլոր ցոյցերը:

ՄՈՆԹԷ ՄԵԼՔՈՆԵԱՆԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ԱՌԹԻՒ

×

Հինգշաբթի առտու, ՀԱՇ–ը մամուլի ասուլիս մը կուտար, Մոնթէ Մելքոնեանի եւ Զեփիւռ Գասպարեանի դատավարութեան առթիւ: Ծանօթ է որ ԱՍԱԼԱ – յեղափոխական շարժումի (Օրլիի ոճրափորձէն ետք, ԱՍԱԼԱ-էն անջատուած թեւը) ղեկավար Մոնթէ Մելքոնեան կը ձերբակալուէր 1985, Նոյեմբեր 28–ին: Ուրբաթ օր, կը դատուէր պատժական 14–րդ ատեանին կողմէ, հետեւեալ մեղադրանքներով. – Զարագործի միութիւն, կեղծ թուղթ, զէնք կրել, եւայլն: Կը դատուէր նաեւ Զեփիւռ Գասպարեան ապաստան տուած ըլլալուն համար:

Պաշտպան փաստաբանը՝ մէթր Անրի Լըքլէր դիտել կուտայ թէ ոճրային որեւէ արարքով կարելի չէ մեղադրել Մելքոնեանը, որ բոլորովին դէմ է կոյր ոճրափորձերու:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍԻՏԱՆ «ազգային մեծ դատ» հռչակուեցաւ Առողջապահութեան նախարարութեան կողմէ: Տիկին Պարզաք յայտնեց թէ կարգ մը միջոցներ ձեռք պիտի առնուին, պայքարելու համար համաճարակին տարածման դէմ: Այլեւս սահմանափակուած չէ միասեռականներուն եւ թմրեցուցիչ գործածողներու մօտ, այլ մեծ ծաւալ առած է այլասեռականներու մօտ եւ խուճապի չտալով հանդերձ, պէտք է գիտակցիլ, թէ ամէն օր 2 նոր պարագայ կայ Ֆրանսայի մէջ, որ եւրոպական մրցանիշը կը կոտրէ: Հիւանդութենէն կը վարակուին սեռային յարաբերութիւններու հետեւանքով, ուրեմն, առաջին նախզգուշութիւնը կը վերաբերի այր մարդոց, որ պարտին կանխարգելիչ գործածել: Կայ երկրորդ ելք մը՝ բնաւ յարաբերութիւն չունենալ...:

ԵԼՄՏԱԿԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐԸ՝ Պալատիւր, ի վերջոյ տեղի տալով բուռն դժգոհութեանց, որոշեց դադրեցնել նոր 10 ֆրանքնոցներու տարածումը, գոնէ 3 շաբաթ: Ծանօթ է, որ վաճառորդ թէ գընորդ կը բողոքեն այդ նոր դրամին հրապարակահանումէն ի վեր, առարկելով թէ 50 սանթիմնոցին հետ իր նմանութիւնը շփոթութիւն կը ստեղծէ:

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆ

ՀԱՅԿ. ՅԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՖՈՐՄԻԿՈՆԻԻ ԽԱՂԵՐԸ ՁԱԽՈՂԵՑԱՆ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ ԿԸ ՅԱՆՁՆՈՒԻ ԿՐԿԻՆ ՎԱՆՏԸՄԷՕԼՊՐՈՒՔԻ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐԸ

×

Վերջին օրերը նոր խաղեր, չըսելու համար՝ դաւեր, կը սպառնային Ժ. Վանտըմէօլպրիւքի տեղեկագրին, այլ խօսքով քաղաքական յանձնախումբի նախագահը՝ Ֆորմիկոնի զանազան ձեւերով կը փորձէր որ անպայման կանոնագրային յանձնախումբին յանձնուի այս հարցը:

Ծանօթ է որ Յունիս 26–ին, քաղաքական յանձնախումբը, Ֆորմիկոնիի դըրդումով եւ 19–ի դէմ 20 ձայնով իր անձեռնհասութիւնը կը հռչակէր, ինչ կը վերաբերէր Վանտըմէօլպրուքի տեղեկագըրի վերջնական վաւերացման, նախքան Խորհրդարանի նիստին ղրկել: Ապա, Հոկտեմբեր 22–ին, Խորհրդարանի ընդլայնուած Բիւրօն – կամ Դիւանը – (դիւանին միացած են խորհրդարանական խմբակցութեանց նախագահները) կը բեկանէր այդ որոշումը եւ կրկին քաղաքական յանձնախումբին կը յանձնէր տեղեկագիրը:

Բայց, դաւերը չէին վերջացած եւ առջի օր, յանկարծ, Ֆորմիկոնի կրկին կը դիմէր Բիւրոյին, որպէսզի անպայման կանոնագրային յանձնախումբին յանձնուի տեղեկագիրը: Ի վերջոյ, Նոյեմբեր 27ին, Ընդլայնուած դիւանը բոլորովին դէմ կ'արտայայտուէր Ֆորմիկոնիի բռնած դիրքին, նախագահ Փլիմլէն չէր վարաներ նոյնիսկ «անճարակ» որակել անոր ընթացքը: Կ'առարկուէր որ Ֆորմիկոնի չահագործած է իր իշխանութիւնը եւ իրար խառնած կանոնագրային եւ քաղաքական հարցերը:

Նոր քուէարկութեամբ մը, ընդլայնուած Դիւանը կ'որոշէր որ տեղեկագիրը յանձնուի քաղաքական յանձնախումբին: Մէկ հոգի – գերման դեմոկրատ Քլէփս – դէմ կը քուէարկէր, մինչ Տիկին Սիմոնն Վէյլ եւ Տը Լա Մալէն չէին մասնակցեր քուէարկութեան:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ
(ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ – ՆՈՅԵՄԲԵՐ 18 – 24)

ՊԱՏԱՆԻ ՀԱՅ ԾԱՆՐԱԲԱՐՁՆԵՐՈՒ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԱԽՈՅԵՆՈՒԹԵԱՆ

Կիրովականի մէջ տեղի ունեցած են ծանրաբարձութեան խորհրդային պատանեկան ախոյենութեան մրցումները, որոնց մասնակցած են մարզական 12 ընկերութիւններ ներկայացնող 128 մարզիկներ, այդ կարգին նաեւ Հայաստանէն պատանի ծանրաբարձներ: Ամէնէն մեծ նըւաճումը արձանագրած է Իսրայէլ Միլիտոսեան, որ 67,5 քիլօ ծանրութեան դասակարգին մէջ անգերազանցելի մնացած է: Ընդհանուր արդիւնքով 327,5 քիլօ բարձրացնելով Վարդան Միլիտոսեանի աշակերտը մրցումներու ընթացքին հինգ անգամ թարմացուցած է խորհըրդային պատանեկան մրցանիշները: Մասնագէտները բարձր գնահատած են լենինականցի պատանիին այս արդիւնքը, որ իր գլխաւոր մրցակիցէն 45 քիլօ աւելի է:

Ոսկի մետալի արժանացած են նաեւ Սպիտակէն Աւետիք Դաւթեան (60 քիլօ դասակարգ) եւ Էջմիածինէն Անդրանիկ Մարտիրոսեան (75 քիլօ դասակարգ):

×

ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ ԾԱԳՄԱՆ ՀԱՐՑԵՐՈՒՆ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Երեւանի մէջ տեղի ունեցած է համամիութենական համագումար մը, նուիրուած երաժշտական մշակոյթի հին ձեւերու ծագման եւ յատկանիշի հարցերուն: Համագումարը կազմակերպած են Խորհըրդային Միութեան գիտութիւններու ակադեմիայի համաշխարհային երաժիշտներու միութիւնը եւ Արուեստի Հիմնարկը: Համագումարի անհրաժեշտութիւնը կը բացատրուի երաժշտական մշակոյթի հընագոյն ակունքներու նկատմամբ այն յաճախուն հետաքրքրութեամբ, զոր կը ցուցաբերեն ոչ միայն երաժիշտներն ու երաժշտագէտները, այլեւ հնագիտութեան, ազգագրութեան, լեզուաբանութեան, հոգեբանութեան, բանահիւսութեան, արուեստի մասնագէտները: Համագումարին հանդէս եկած են փրոֆ. Վ. Իվանով՝ Խորհրդային Միութեան ակադեմիայի սլաւոնագիտութեան եւ պալքանագիտութեան հիմնարկէն, Ի. Զեմցովսկի՝ Լենինգրադի թատրոնի, երաժըշտութեան եւ շարժարուեստի հիմնարկէն, Ս. Երեմեան՝ Հայաստանի արուեստի հիմնարկէն եւ շատ ուրիշներ: Անոնց գիտական զեկուցումները նուիրուած են երաժշտական աւանդութեան ըսկըզբնաւորման, երաժշտական լեզուի ծագման հարցերուն: Վեց օր տեւած համագումարին մասնակցողներ քննարկած են 30 զեկուցումներ եւ ներկայ եղած համերգներու, ինչպէս նաեւ ծանօթացած են Հայաստանի երաժշտական կեանքին:

×

ՍԷՅՐԱՆ ԽԱԹԼԱՄԱՋԵԱՆԻ ՆԿԱՐՉԱԿԱՆ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Արտասահմանեան երկիրներու հետ բարեկամութեան եւ մշակութային կապի հայկական ընկերութեան սրահին մէջ բացուած է Սէյրան Խաթլամաջեանի ջըրաներկ եւ գծանկարչական գործերու ցուցահանդէսը՝ «Պուլկարական մոթիֆներ» խորագրին տակ:

ՓԱՐԻԶ ԺԱՄԱՆԱԾ ԵՆ

ԿԱՐԼԷՆ ԴԱԼԼԱՔԵԱՆ ԵՒ ՎԱՐԴԳԷՍ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

Աւելի քան շաբաթ մըն է, որ Փարիզ կը գտնուի Սփիւռքահայութեան հետ մշակութային կապի կոմիտէի նախագահ՝ Կ. Դալլաքեան:

Երեքշաբթի իրիկուն ալ, Ֆրանսահայ Գրողներու Ընկերակցութեան հրաւէրով Փարիզ ժամանեց Հայաստանի Գրողներու Միութեան նախագահ՝ Վարդգէս Պետրոսեան, որ Ուրբաթ, Դեկտեմբեր 5–ին, խօսք կ'առնէ Րաֆֆիի 150–ամեակին առթիւ:

Վարդգէս Պետրոսեան Փարիզ կը մնայ մինչեւ Դեկտեմբեր 10 եւ հաւանաբար գաղութին հետ այլ հանդիպումներու ալ առիթ ունենայ:

ՄԵԼՊՈՒՐՆԻ ՈՃՐԱՓՈՐՁԻՆ ԱՌԸՆՉՈՒԹԵԱՄԲ

ՀԱՅ ՄԸ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ

Երեքշաբթի, Չորեքշաբթի, Նոյեմբեր 25–ի եւ 26–ի մեր թիւերով, արձագանգ հանդիսացած էինք Մելպուրնի Թրքական հիւպատոսարանին կառատան մէջ գործըւած ոճրափորձին, որու զոհ գացած անձին ինքնութիւնը կարելի չէր եղած անմիջապէս ճշդել: Կը կարծուէր որ նոյնինքն ռումբը զետեղողը կրնար ըլլալ:

Աւստրալիայէն մեր ստացած հեռաձայնային տեղեկութիւններէն, կը հետեւի որ մեռած անձը Հայ մըն է – Յակոբ Լեւոնեան, արհեստով ոսկերիչ:

Չորեքշաբթի առտու ձերբակալուած էին ութ Հայեր (2 կին, 6 այր) – եօթը՝ Սիտնիէն, մէկը՝ Քամպէռայէն: Եօթը, որ նոյն ընտանիքին կը պատկանէին ազատ արձակուած էին նոյն իրիկունը: Ձերբակալուած կը մնար, սակայն, Լեւոն Տէմիրեան, որ փիծծերիա մը ունի եւ ուր գտնուած կ'ըլլան բաւական պայթուցիկներ:

ՃԱՏՐԱԿ

ԱՇԽԱՐՀԻ 27–ՐԴ ՈՂԻՄՊԻԱԿԱՆՆԵՐ

Տուպայ տեղի ունեցող ճատրակի աշխարհի 27–րդ ողիմպիական խաղերու տասներորդ հանգրուանը շրջած է դասաւորման պատկերը: Մեծագոյն անակնկալը եղած է Անգլիոյ կրած ջախջախիչ պարտութիւնը Սպանիայէն (3·5 – 0·5): Միւս կողմէ Ֆրանսա պարտըւած է Խորհրդային Միութենէն (3·5 – 0·5): Խաղի աւարտին չորս հանգրուան մնացած դասաւորման առաջին գիծերուն վրայ համախմբուած են քանի մը երկիրներ: Պայքարը հետզհետէ բուռն կը դառնայ: Տասը հանգրուանէ ետք դասաւորումը կը գլխաւորէին Միացեալ – Նահանգներ, Անգլիա եւ Սպանիա, որոնց կը հետեւէին Խորհրդային Միութիւն եւ Հունգարիա, ապա Ռումանիա, Եուկոսլաւիա, Չեխոսլովաքիա, Արժանթին, Չինաստան եւայլն:

ՖՈՒԹՊՈԼ

Վալանս միշտ առանց պարտութեան

Ընդհանրապէս յաջող կիրակի մը, Նոյեմբեր 23–ին, ֆրանսահայ ֆութպոլի խումբերուն համար: Վալանս, Ֆրանսայի ախոյենութեան մէջ, կը մնայ առաջատարը իր խմբակին, շնորհիւ Իլի վրայ

(Շար·ը Դ· էջ)

Fonds A.R.A.M

ՔԱՐԵՐԸ ԼԵԶՈՒ ՈՒՆԵՆ

ՍԵՐՕ ԽԱՆԶԱԴԵԱՆ

Հազարամեակներ առաջ գնդացած քարերի ձայնը երբեք չի մարում: Ո՞վ ասաց, թէ քարն անլեզու է: Ո՛չ, քարերը լեզու ունեն, այն էլ ինչպիսի՜…

Այո՛, հարազատ, հայրենի վայրերում եմ, իմ ծննդավայրում: Ասենք՝ ես ե՞րբ եմ եղել դրանից հեռու: Ստեփանակերտից եկայ Գորիս, մի հայրական տնից միւսը: Այս էլ ո՛րերորդ անգամ Արցախ – Ղարաբաղում եմ: Այս անգամ գնացի ականջս ու սիրտս դնելու Քարին տակ գիւղի քարերին՝ դարերի ձայնը լսելու: Մարե՞լ են այդ ձայները:

Քարին տակը հայ վաղնջական ապա միջնադարեան ճարտարապետութեան դասական արուեստի, քարգործութեան խըրտարանն է: Խեղճ է նա, ով չի եղել այդ բնակավայրում: Ես այստեղ տեսայ ինը հարիւր տարուայ քարեղէն ասեղնագործ տներ՝ աշխարհիկ ոգով: Այո՛, ինը հարիւր տարուայ, Անիի, Ջուղայի ոգին ու ոճը՝ քարեղէն սքանչելիք: Վերեւում Շիկաքար հինաւուրց բերդաւանն է՝ Շուշին: Քարին տակը Շիկաքարի մի թաղամասն է՝ ձորի մէջ: Անունից պահպանուել է «Քար» մասնիկը: Արցախի մարգրիտ Շիկաքար – Շուշին հիմնայատակ կործանուել է 1679 թուականի Յունիսի 15 ահեղ երկրաշարժից (որ կործանեց Գառնիի տաճարը): Հայերն այն վերաշինել, հրաշք քաղաք են դարձրել 1753–ին, իր նախնի ոճով ու ոգով, հէնց այս Քարին տակ գիւղի պատկերով, հայ դասական ճարտարապետութեան երանգներով: Շուշին հրդեհի ճարակ դարձաւ 1920 թուականի մարտին: Չի կործանուել: Այրուել է փայտային մասը: Հարիւր անգամ տեսել եմ, բոլոր շէնքերը կանգուն էին՝ կոյր, անշունչ, անմարդ, սակայն՝ սքանչելի, երբեմն չորս – հինգ յարկ:

Բայց ինչո՞ւ սա յիշեցի: Իսկ ինչո՞ւ չյիշեմ: Յիշողութիւնը կորցրած մարդը անասունից էլ վատթար է: Յիշեցի, երբ մի քանի շաբաթ առաջ նայում էի «Հայֆիլմ»ի նոր նկարը՝ «Կապիտան Առաքել»ը:

Երուանդ Մանարեանն ինձ հրաւիրեց այդ նկարը դիտելու: Գորիսի կինոթատրոնի հին շէնքն է, իմ սիրելի նստատեղը՝ վերջին շարքում, աջից:

Այս կինոնկարը գուցէ մասնագէտների համար վիճելի արժէք է, գուցէ արուեստով կատարեալ չէ, բայց իմ հասկացածով խօսում է քարերի ցաւից, քարերի վէրքերի լեզուով: Քարեր, որ տուն ու տաճար են եղել, բայց հիմա քանդուքարափ են, հառաչում են կամ դեռ հեդեղատում, կամ տուֆից սարքած անձոռնի, անճաշակ ու անսիրտ «պետական» նոր շէնքերի մի անկիւնից, երկաթբետոնի մէջ խեղդուած:

«Կապիտան Առաքել»ը գաղափար է ամէնից առաջ, բռունցք է հնութեան նըշխարները քանդողների դէմ, լինի Շուշին, Ագուլիսը, Երեւանի Կոնդը թէ Գորիսի Վանքի տափի հինգերորդ դարի տաճարը: Ասեմ, որ թուածս քաղաքներից քանդիչների պղպատէ ժանիքներից ամէնից քիչ տուժել է իմ սիրելի Գորիսը: Գորիսեցին, երեւի, մի քիչ աւելի զգայուն է՝ շարքայինից մինչեւ ղեկավարը:

Այո՛, Շուշուց, Քարին տակից եկայ Գորիս՝ քարերի առասպելն ու սիմֆոնիան վլիխս տնօրէն: Եւ գոհ մնացի, երբ դիտեցի «Կապիտան Առաքել»ը որ ստեղծել է Արման Մանարեանը: Այս նկարը յըստակ ասելիք ունի: Իսկ արուեստը ամէնից առաջ ասելիք է՝ նպատակ, ցաւի ճիչ, ցաւի դարման: Այս նկարը, որ հիմնականում ծնուել է Գորիսում՝ նրա միշտ աւանդական ու միշտ թարմ ոգով, մեր կործանուած քաղաքների ճիչն է: Եւ ապտակ նրանց, ովքեր քանդել ու քանդում են հին հրաշալիքները՝ մեզ մօտ, Արեւմտեան Հայաստանում, Նախիջեւանում, Արցախ – Ղարաբաղում, Սմոլենսկում կամ Ռիազանում:

Այս կինոնկարը տեսնելուց յետոյ գնացի Վանքի տափ վայրը, որ առաջներում մեր Գորիսից մի քիչ վերեւ էր, հիմա մտել է քաղաքի շրջանակի մէջ: Այնտեղ մենք խոտհարք ունէինք՝ Մեծ քարի տակ, աղբիւրի մօտ: Վանքի տափում հինգերորդ դարի տաճար կար: Կա՛ր… Աւերուել է չգիտեմ երբ, կարծում եմ՝ Լենկթիմուրի արշաւանքներից: Բայց աւերակը լաւ էր պահպանւած մինչեւ վերջերս: Այնպիսին էր, ինչպէս Գառնիի աւերակը կամ Տաթեւը: Մի քըսանհինգ տարի առաջ այս հանճարեղ աւերակը ծածկել են բետոնով, ասֆալտով: Ո՛վ ահեղ չարիք, տաճարի տեղը մեքենայական են ստեղծել: Բետոնէ անճաշակութիւն՝ հազար հինգ հարիւր տարուայ հրաշալիքի գերեզմանի վրայ…

Երբ մարդն ինքն իրեն վատ է զգում, ուրեմն կամ ակամայ մի վատ բան է արել մէկնումէկին, կամ ինքն է վիրաւորանք կրել, որն զգում է ենթագիտակցօրէն: Սիրտն առանց պատճառի չի մրգկրտում: Սրտի զգացածը գիտակցութիւնից վեր է:

«Կապիտան Առաքել»ի շնորհիւ ես տեսայ մեր կատարած սխալների մի վիթխարի կոյտ, անցեալի արժէքների ու գաղափարների մի դամբանաբլուր: Հէնց այն բլուրը, որ մի երկու ամիս առաջ պեղել է հրաշալի հնարան Օնիկ Խանդիկեանը՝ Խոտ գիւղի Մեհեաններ կոչւած հնավայրում, որ մի վեց–եօթ տարի առաջ ես յայտնաբերեցի այդ գիւղի մի քանի մտաւորականների հետ: Այդտեղ ես տեսայ մարդկային ջարդուած գանկեր, անատամ ծնօտներ, ոսկորներ, որ հէնց մեր այդ հնութեան կմախքներն են, սակայն՝ խօսող, ձայն ունեցող եւ այդ ձայնը հասկանում է Խանդիկեանը: «Ես ութերորդ դարից եմ», – այդ լեզուն ինձ բացատրում է Խանդիկեանը: Եւ այդ ձայնը ես լսում եմ նաեւ Գորիսի մի ըսքանչելի շէնքի աւերակներից, որ քանդուքար արին երեսուն տարի առաջ ու տեղը բետոնէ մի անճաշակութիւն տընկեցին, որին նայելուց մարդ խորշում է: Ութերորդ դար ասելս հասկանանք Ք. Ա., այսինքն երկու հազար ութ հարիւր տարի, երբ մեր այս կողմերում էլ էր ծաղկում Արարատեան հայկական հարըստութիւնը:

Եթէ ճարտարապետութիւնը վեհ է, գեղեցիկ, ներշնչող, ապա մարդը, որ ապրում է դրա հովանու տակ, լինում է վեհ, գեղեցիկ, ներշնչող իր մարդկային բարեմասնութիւններով: Եթէ քարարուեստը՝ ճարտարապետութիւնը, մեղմ է, ոգեւորող, ապա մարդն էլ մեղմ է ու բարի: Մեր քարեղէն մատեան – դասագիրքերը նոյն բարեկրթիչ, դաստիարակիչ գործն են արել, ինչ արել է, ասենք, Տաթեւի համալսարանը, Հարանց Մեծ անապատը, ինչ հազիւ թէ կարողանայ անել պոլիտեկնիկական ինստիտուտի Գորիսի մասնաճիւղը (դրա հիմնադրմանը ես էլ եմ մասնակցել):

Այսպէս ուրեմն, ճարտարապետական ու աւանդական յուշարձանները քանդելով, մենք մեր ոգին, մեր ուժը, մեր խիղճն ենք կործանում, տեղը դատարկութիւն ստեղծելով: Այս միտքը ես կարդացի կինոյի ասածների ու, մանաւանդ, չասածների մէջ: Ուրախացնող, սրտին բան ասող այս կինոնկարն ստեղծողները տուել են մեր հնադարեան ճարտարապետութեան խօսող, երգող, հմայող, նաեւ վշտացնող, ցաւող հոգեբանութիւնը, անցեալի մեր կենդանի պատկերը, ազգային աւանդները պահպանելու հասարակամութեան մղելով դիտողին, ըլսողին, ընկալողին:

Հէնց մի քանի օր առաջ «Իզվեստիա»յում կարդացի, թէ ինչպիսի հոգատարութեամբ է պահպանւում հին Թիֆլիսը: Յօդուածում գրուած է. «Վրաստանում ձգտում են պահպանել բոլոր այն գանձերն ու ազգայինը, որ ներյատուկ էին իրենց նախնիներին»:

Որեւէ ազգի քաղաքակրթութեան վաղեմութիւնը, դրա գրաւած աստիճանը ամէնից առաջ որոշւում է նրա քարարւեստով, ճարտարապետութեամբ, անաչինութեամբ: Դրա ապացոյցն են հայկական մշակոյթի նշխարանները Ազոխում (Լեռնային Ղարաբաղի ինքնավար մարզ), Վանում, Շէնգաւիթում, Արագածի վերեւներում, Սեւանի աւազանում պահպանւած քարեղէն իրերը, նշանագրերը: Դրանց հետ՝ Գառնիի տաճարը, Գողթանի Կապուտջիղի վիմափոր պալատները եւ ուրիշներ: Դրանք վկայականներ են հայ ժողովրդի անցեալի պետական հզօրութիւնների, նրա մեծ մշակոյթի:

(Մնացեալը յաջորդով)

Հ. Բ. Ը. Մ. – 80

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՄԵՐԳԸ

«… Աշխարհացրիւ Հայութիւնը, իր վերածնած մայր հայրենիքէն մինչեւ հեռաւոր անկիւնները այս երկրագունտին, ինքզինք կը ճանչնայ իր արուեստին մէջ եւ ինքզինք կը ծանօթացնէ այդ արուեստով» կ'ըսէ Հ. Բ. Ը. Միութեան ըն-կեանս նախագահ Ա. Մանուկեան, Նոյեմբեր 21–ի, Միութեան ութսունամեակի երաժշտահանդէսին գեղատիպ յայտագրին մէջ: Հայուն այս նախանձախնդրութենէն մեկնող մտածում մը պէտք է ըլլայ նման երեւոյթի մըն ալ տեղ տուողը շքեղաշուք ճաշերով, պարահանդէսներով կազմուած 80ամեակի տօնակատարութեան յայտագրին մէջ:

Համերգը, անոր յայտագրին նետուած առաջին ակնարկով մը իսկ, ընդհանրապէս կը վկայէր երաժշտական խոր հըմտութեան, ճաշակի ու գործին արհեստավարժ մերձեցումի մը մասին:

Նախ բեմ բարձրացաւ Հ. Բ. Ը. Մ.ի Ֆրանսայի շրջանային նախագահը՝ Տոքթ. Ե. Ագամեան, որ հայերէն – ֆրանսերէն ու անգլերէն լեզուներով բարի գալուստ մաղթելէ ետք, յայտնեց, թէ երաժշտահանդէսը նուիրուած էր Սարգիս եւ Յասմիկ Քիւրքճեանի յիշատակին:

Ապա Կաւոյի սրահին բեմին վրայ տեղ գրաւեց Խաչիկ Եըլմազեանի ղեկավարութեամբ Մարսէյլի Սահակ – Մեսրոպ երգչախումբը, որ դաշնակի ընկերակցութեամբը Ժիւլիէթ Եըլմազեանի, երգեց Կոմիտասէ՝ «Հայրապետական մաղթանք», «Սուրբ – Սուրբ» եւ «Քրիստոս ի մէջ մեր յայտնեցաւ», Է. Եկմալեանէ՝ «Տէր կեցո» եւ Կարա Մուրզայէ «Լէ փօլէյէ»ն: Համեստ ուժերով, խմբական բաւական խնամուած աշխատանքի մը արդասիքը բեմ հանած այս խումբը հակառակ ամէն բանի, դժուար է ըսել, թէ արդարացուց Մարսէյլէն Փարիզ գալու եւ նման յայտագրի մը մէջ տեղ ունենալու պարագան:

Բազմատարր այս յայտագրին երկրորդ անունն էր ջութակահար Ժան Տէր Մերկերեան. ան նուագեց Սէն Սանսի «Ինթրոտիւքսիոն եւ Ռոնտօ Քափրիչիոզօ»ն, ընկերակցութեամբ «Երիտասարդ Ֆիլհարմոնի» նուագախումբին, զոր կը ղեկավարէր Ժան Ժաք Վէրնէր:

Ութսունամեակի այս համերգին յայտագրի պատրաստութեան գլխաւոր մըտահոգութիւններէն մէկը կը թուէր ըլլալ արդար հպարտութիւն մը պատճառել ներկայ հասարակութեան, հայազգի իրաւ արժէքներու տողանցքով մը, որուն ամենաբարձր աստիճանին վրայ կը գըտնուէին անկասկած Սուսաննա Միլտոնեան եւ Գավաֆեան քոյրերը: Ս. Միլտոնեան տաւղահարը ծանօթ անուն մըն է դասական երաժշտութեան սիրահար միջազգային ունկնդիր զանգուածին: Նոյն նուագախումբին ընկերակցութեամբ ան նուագեց Ֆ. Տըպիւսիի «Տանս Սաքրէ է Փրոֆան»ը:

Իրեն յաջորդեց Ռաֆֆի – Անի Պետրոսեան զոյգը. Փարիզի Հայութեան առաւել ծանօթ այս արուեստագէտները նուագեցին Ա. Բաբաջանեան – Ա. Յարութիւնեանի երկու դաշնակի համար Հայկական ռափսոտին:

Առաջին մասը վերջացաւ Լ. Ճգնաւորեանի երեք դաշնակի եւ հարուածային նուագարաններու համար գրուած «Պալէ Ֆանթասթիք»ով: Միշտ «Երիտասարդ Ֆիլհարմոնի» նուագախումբին կ'ընկերանային դաշնակահարուհիներ Այտա Մուրատեան, Անի Պետրոսեան եւ Քոզիմա Ժուպէր: Իսկ նուագախումբին ղեկավարութիւնը յանձնուած էր Ռաֆֆի Պետրոսեանի:

Նուագահանդէսի մը, երբ կը ծափահարենք մեկնաբանութեան մը աւարտին, քիչ անգամ կ'անդրադառնանք, թէ որո՛ւ, ինչ բանի կ'ուղղուին մեր ծափերը. երգահանի՞ն, մենակատարի՞ն, նուագախումբի՞ն, թէ զայն ղեկավարողին: Հայկական մեղեդիներու էատարրեր՝ հիւսւած արդիական երաժշտութեան մը շունչին հետ, ստեղծած են երիտասարդ երաժիշտին այս շատ տպաւորիչ գործը. ու այդ երեկոյ վստահաբար խանդավառ ծափահարութիւնները ուղղուեցան ամէնէն առաջ Լ. Ճգնաւորեանի, ապա հարւածային նուագարաններու մենակատարներուն ու դաշնակահարուհիներու երբեակին:

Յայտագրին Բ. մասը սկսաւ Մոցարթի ջութակի եւ ալթօ ջութակի համար «Սէնֆոնի Քոնսէրթանթ»ով: Հոս, Ժան Ժաք Վէրնէրի մականին տակ Անի (ջութակ) եւ Իտա (ալթօ) Գավաֆեան քոյրերու ընկերացաւ նոյն նուագախումբը: Անի Գավաֆեան ծանօթ անուն մըն է երաժշտութեան միջազգային շրջանակներուն մէջ, ու ինչպէս գրած է անգամ մը Ուաշինկթըն Փոսթ, «Հրաշալի արուեստագէտ մըն է, որ արդէն իր տեղն ունի աշխարհի լաւագոյն ջութակահարներու շարքին մէջ»:

Իսկ Անի Գավաֆեան, մեծ կարողութեամբ օժտուած անուն մըն ալ ինք, որ նոյն հանգստութեամբ կը նուագէ նըւագախումբի մը ընկերակցութեամբ, առանձին համերգով, կամ սենեկային երաժշտութեան խումբի մը հետ, ջութակ կամ ալթօ, հաւասար հմտութեամբ:

Դժուար չէ ենթադրել վայելքը որ ապրեցաւ ներկայ բազմութիւնը Մոցարթի երաժշտութեան այս երկու անուններուն մեկնաբանութեամբը:

Մարդկային ձայնին, լարաւոր ու հարուածաւոր նուագարաններու շարքին յայտագիրը տեղ տուած էր նաեւ շնչաւոր գործիքի մը՝ փողին, Ա. Յարութիւնեանի փողի քոնչէրթօյով բեմ հրաւիրելով ֆրանսացի ծանօթ փողահար՝ Պէռնար Սուսթրօն:

Յայտագիրը աւարտեցաւ Ա. Խաչատուրեանի «Կրանտ Պաքանալ» եւ «Սպարտակ» պալէին հատուածներով, զոր նըւագեց օրուան նուագախումբը:

Մենակատարներու, նուագախումբին, ղեկավարներու կատարողական բարձր կարողութեան գրաւական ըլլալէ զատ Նոյեմբեր 21–ի այս համերգը արդիւնքն էր նաեւ երկարատեւ ու բծախնդիր աշխատանքի մը, աշխատանք մը՝ ընտրութիւնը կատարելէ, տարրերը մեկտեղելէ, մինչեւ ամենայետին մանրամասնութիւնը ոչինչ դիպուածին ձգելու մտահոգութենէն մեկնած: Այս յոգնատանջ եւ խորապէս գնահատելի աշխատանքը տարած էր Պ. Գրիգոր Համբարձումեան, որու կը պարտինք նաեւ ճաշակաւոր յայտագիրը:

Ու ինչպէս յոյս կը յայտնուէր յայտագրի սկիզբի էջերուն, «բազմադիմի կառոյցով» այս երաժշտահանդէսը վըստահաբար եղաւ «գրգռիչ՝ զարմացնելու համար ծանրագլուխները» որոնք առպահովաբար հետաքրքրութեամբ պիտի սպասեն նման երեկոներու, հպարտանալու համար մեր արժէքներով:

Մաղթենք որ երկար չսպասեն:

Ա. Թ.

գեղարուեստական նամականի

ՆՈՐԷՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՕՐԵՐ ՀԷՍԸՆԻ ՄԷՋ

ՍԱՐԵԱՆԻ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ

Արեւմտեան Գերմանիոյ Հէսսըն նահանգի եւ Խորհ. Հայաստանի մօտ ութ տարուան անցեալ մը ունեցող կապերը Նոյ. 16–ին հասան նոր հանգրուանի մը, տրուած ըլլալով որ այդ օրը Ֆրանքֆուրթի մօտերը գտնուող Տարմշթատ քաղաքին մէջ մեծ շուքով կատարուեցաւ Մարտիրոս Սարեանի գործերու ցուցահանդէսին բացումը:

Հոս կ'արժէ անդրադառնալ թէ հանդիսութեան եւ թէ ցուցահանդէսին: Սկըսինք առաջինով, անոր վայրով: Հէսսըն նահանգի կարեւոր ցուցահանդէսները ընդհանրապէս կամ Քասսըլ եւ կամ Տարմշթատի մէջ տեղի կ'ունենան: Այս վերջինը ունի «Մաթհիլտըրնհէօհէ» կոչուած նշանաւոր Թանգարանը՝ կառուցուած դարասկիզբի յայտնի «Եուկընշթըլ» ոճով: Անոր ընդարձակ սրահները միայն միջազգային նշանակութիւն ունեցող ցուցահանդէսներու կը տրամադրուին: Այս առթիւ Մաթհիլտըրնհէօհէն ամբողջութեամբ ի սպաս դրուած է Մարտիրոս Սարեանի: Կը ցուցադրուին աւելի քան 140 կտոր, որով այս ցուցահանդէսը կը գերազանցէ առնուազն քանակի տեսակէտով Սարեանի Հայաստանէն դուրս ցայսօր ունեցած բոլոր ցուցա-

Fonds A.R.A.M

հանդէսները՝ ներառեալ 1984-ի Փարիզի ցուցահանդէսը 40 կտորով եւ կամ 1985-ի Մոսկուայի ցուցահանդէսը 110 կտորով: Կարելի է տեսնել վաղ՝ երազային Սարեանը, 1909 – 1920-ի լոյսը իբրեւ յաւերժութեան խորհրդանիշը նկատող Սարեանը, 1921-էն մինչեւ իր մահը շարունակուող երրորդ եւ վերջին՝ վերածնած հայրենիքի, կենդանացած երազի Սարեանը: Կան եւ ներկայ են ջրանկարներ, առանց կողքին գծագրութիւններ, գիրքի ձեւաւորումներ: Լման սրահ մը տրամադրուած է կենսագրական նշանակութիւն ունեցող լուսանկարներու, որոնք լոյս կը սփռեն վարպետին ընտանիքին եւ հետաքրքրութիւններուն բնագաւառին, ժամանակակիցներու հետ ունեցած յարաբերութիւններուն, Հայաստանի բնութեան:

Պատրաստուած է ճոխ գրացուցակ մը, մասամբ գունաւոր արտատպումներով, 144 էջերէ բաղկացեալ: Ան կ'արժէ միայն 20.00 մարք (60.00 ՖՖ.): Հոն իրենց մասնակցութիւնը բերած են Մաթհիլտէնհէօհէի տնօրէն Պերնտ Քրիմմըլ եւ Երեւանի Մարտիրոս Սարեան տուն-թանգարանի տնօրէն Շահէն Խաչատրեան, որոնք ցուցահանդէսին իրագործման մէջ գլխաւոր դերը ստանձնած էին: Խիստ շահեկան է Պ. Քրիմմըլի յօդուածը, ուրկէ կը տեղեկանանք Սարեանի Գերմանիոյ մէջ առաջին անգամ 1912-ին Ֆրանց Մարքի եւ Վասիլի Քանտինսքիի միասնաբար հրատարակած «Տեռ պլաուէ Րայթէր» հանդէսին մէջ յիշուած ըլլալը: Նոյն տեղը կը նշուի Քանտինսքիի 1911, Սեպ. 1 թուակիր մէկ նամակը, ուրկէ յայտնի կ'ըլլան անոր հայ երաժշտութեան նուիրուած գրութիւն մը տալ տալու ուղղութեամբ տարած ջանքերը: Շահէն Խաչատրեան իր յօդուածով կը բնութագրէ Սարեանի տարբեր շրջանները: Հաճելի անակնկալ մը եղաւ տեսնել վարպետին ինքնակենսագրական էջերը: Կան նաեւ մէջբերումներ Սարեանի ժամանակակիցներուն իր մասին ունեցած արտայայտութիւններէն: Չեն պակսիր համառօտ կենսագրականը, աղիւսակները եւ յիշատակուած անուններու ցանկը, ծանօթութիւններու բաժինը: Յառաջաբանով մը ներկայ է նոյն հատորին մէջ նաեւ Հէսսէնի Մշակութային Նախարարուհի Տոքթ. Վերա Րիւտիկէրը:

Հանդիսաւոր բացման ներկայ գտնուելու համար աւելի քան 500 հոգի եկած էին, մեծ սրահը բերնէ բերան լեցուն էր, ոմանք ստիպուած ոտքի մնացին: Բացման իր ճառին մէջ Տոքթ. Րիւտիկէր ներկայացուց Սարեան մարդը եւ արուեստագէտը, որ կրցաւ իր ազգին ոգեբրդութենէն քաղել ստեղծագործական ուժ: Այս ցուցահանդէսը, ըստ նախարարուհին, մեզի՝ Գերմանացիներուս կը պարզէ թէ ան ոչ թէ միայն հայ նկարչութեան վրայ իր դրոշմը դրած է, այլ նաեւ կը ձգտի համեւրոպական բեմին վրայ ալ իր ուրոյն տեղը գրաւել: Նախարարուհին յաջորդեցին Հայաստանէն ժամանող պատուիրակութեան առաջնորդ փրոֆ. Մաքսապետեան եւ Խորհ. Միութեան Պոնի դեսպանատան մշակութային կցորդ Փալիանով: Ներկաները, առանց կողքին Տարմշթատի քաղաքապետ Տոքթ. Շփիլինկը ողջունելէ ետք, կցորդ Փալիանով Հէսսէնի եւ Հայաստանի յարաբերութիւններուն հակիրճ պատմականը ըրաւ, մատնանշելով որ անոնք դեռ կարելի է ընդլայնել յառաջիկային: Օրուան վերջին խօսքը տուեցաւ վարպետին որդիին՝ երգահան Ղազարոս Սարեանի. ան հայերէնով յանուն իր ընտանիքին եւ Հայաստանի ժողովուրդին շնորհակալութիւն յայտնեց կազմակերպիչներուն այս գեղեցիկ ցուցահանդէսին համար: Պէտք չէ մոռցուի Կոմիտաս լարային քառեակին բերած մասնակցութիւնը բացման հանդիսութեան: Կոմիտասցիները նախքան ուղերձներուն սկսիլը Հէնտըլի «Փասակալեան» հրացուցին, իսկ աւելի վերջը Կոմիտասեան մեղեդիներու փունջ մը: Յաւարտ բացումի, ներկաները առիթը ունեցան Սարեանի գործերը մօտէն տեսնելու, Հայաստանի պատուիրակութեան անդամներու հետ զրուցելու:

Նոյն օրը Տարմշթատի մէջ երկու համերգներ տեղի ունեցան. առաջինը ժամը 16ին, «Կէորկ – Մոլլէր – Հաուզ»ի գեղեցիկ սրահին մէջն էր՝ դաշնակահարուհի Քէթի Մալխասեանի եւ Կոմիտաս քառեակի մասնակցութեամբ, իսկ երկրորդը ժամը 20.30-ին «Եակտհաուզ Քէլլէր»ի մէջ, այս անգամ Դաւիթ Ազարեանի ճազի երրեակին կողմէ: Մենք ներկայ գտնուեցանք առաջինին: Երեւանի երաժշտանոցի վաստակաւոր ուսուցչուհի Քէթի Մալխասեան ներկայացաւ իբրեւ հմուտ դաշնակահարուհի, որ լիովին կը տիրապետէր կատարողական նրբութիւններուն եւ նաեւ երկերուն ոգիին: Առ աւելի տպաւորիչ էին Շոփէնին «Նոքթիւրն»ի, «Վալս»ի եւ «Պալլատ»ի մեկնաբանութիւնները: Բուռն ծափահարութիւնները այս հմայիչ դաշնակահարուհին ստիպեցին նուագել Միրզոյեանի «Պոէմ»ը եւ Աքարլաթթիէն կտոր մը: Կարգը եկած էր Կոմիտաս քառեակին: Անոնք մեզի Հայտընի թիւ 5 եւ Ա. Բաբաջանեանի թիւ 3 քառեակը ներկայացուցին: Այս վերջինին մասին շատ բաներ կարդացած էինք մամուլի մէջ, բայց ունկնդրելէ վերջ համոզուեցանք որ Բաբաջանեան նորարարական շունչին կողքին երկին տրուած է նաեւ լարուածութիւն մը, առանց ուժան միջոցներու դիմելու: Այս դիմայելի քառեակը (Է. Թադէոսեան՝ Ա. Ջութակ – Ս. Հախնազարեան՝ Բ. Ջութակ – Ե. Պապեան՝ Ջութ եւ Ֆ. Սիմոնեան՝ Թաւջութակ) անթերի էր իր կատարման եւ ներդաշնակութեան մէջ եւ անկեղծ իր ներքին ապրումներով եւ յուզումներով: Այս բոլորը կոմիտասցիները ի վիճակի կը դնեն արուեստի կատարները նուաճել: Ծափահարութիւնները վերջ չունէին. ունկնդիրներուն գոհացում տալու համար անոնք քանի մը կտորներ եւս հրամցուցին: Բայց մենք փոխանակ կշտանալու, հետզհետէ աւելի ծարաւի կը դառնայինք: Ի վերջոյ սրահ չվերադարձան, միակ փրկութիւնը ատոր մէջ գտան:

Դաշնակահարուհի Ք. Մալխասեան, Դաւիթ Ազարեան երրեակը եւ Կոմիտաս քառեակը մինչեւ ամսոյն 24-ը Հէսսէնի տարբեր քաղաքներուն մէջ ելոյթներ ունեցան: Կոմիտասցիները առիթը ունեցան Հէսսէն նահանգի խորհրդարանին մէջ ի Վիսպատըն համերգ մը տալ Նոյ. 20-ին: Նոյնքան ուրախալի է անոնց ներկայութիւնը Արեւմտեան Գերմանիոյ մայրաքաղաք Պոննի մէջ գտնուող Հէսսէնի մշտական ներկայացուցչութեան մէջ նոյնպէս համերգի մը առթիւ՝ Նոյ. 24-ին:

Վերադառնալով Սարեանի ցուցահանդէսին, յիշեցնենք որ թանգարանին դուռները բաց կը մնան մինչեւ Դեկտ. 21: Անոնք որոնք գրացուցակը ապահովել կ'ուզեն, կրնան դիմել ստորեւ տրուած հասցէին, իրենց նամակին կցելով 22.00 մարք (Գերմանիա) / 25.00 մարք (Արտասահման):

Քաղուած վերջին տեղեկութիւններու համաձայն, Հէսսէնէն խումբ մը քաղաքապետներ ի մօտոյ Հայաստան կը մեկնին եւ հոն բանակցութիւններ կ'ունենան երկու երկիրներու քաղաքներու միջեւ փոխ-յարաբերութիւններ ստեղծելու կարելիութիւններուն մասին:

ՐԱՖՖԻ ՊԷՊԱՋԵԱՆ

Mathildenhöhe, 6100 Darmstadt,
Bundesrepublik Deutschland

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԵՐԳԻՉ ՎԻԳԷՆ ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ

ՍԷՆ – ՇԱՄՈՆ («Յառաջ»). –

Շատ հաճելի երեկոյթ մը շնորհեւ հայ երգին, տեղի ունեցաւ մեր կորսուած գիւղաքաղաքին մէջ, Շաբաթ, Նոյեմբեր 15-ին:

Սէն – Շամոն, երկար ձորի մը մէջ խեղդուած փոքր քաղաքը, աջ ու ձախ բարձրացող լեռներէն շրջապատուած – թէպէտ Սէն – Թ'ԷԹիէնի ճամբուն վրայ, – կարծես կորսուած անկիւն մըն է լուռ ու մունջ: Կար ժամանակ մը՝ անիկա ունէր Աշուղ մը, որ մերթ ընդ մերթ իր սազը ձեռք կ'առնէր, կը նուագէր եւ անոր արձագանգը կը լսէինք «Յառաջ»էն, Ֆրանսահայոց թերթէն, երբ նուրբ Աշուղը ալեւոր դարձաւ, տկարացաւ, այդ սազը լռեց, այժմ պատէն կախուած կը մնայ:

Երեք տարիներէ ի վեր, Սէն – Շամոն ապրելով որպէս հոգեւոր հովիւ, Հանդրատեան կոչուած, ներկայ գտնուեցայ եզակի երեկոյթի մը անցեալ Շաբաթ օր: Քաղաքապետարանի մեծ եւ գեղեցիկ հանդիսասրահը լիուլի լեցուն էր գաղութիս բազմութեամբ, ինչպէս նաեւ մեզ դրացի Սէն – Թ'ԷԹիէնցիներ, Լիոնէն ալ ոմանք ներկայ էին: Ի հարկէ ասիկա կը պարտինք հայ երգին եւ երգիչին՝ Վիգէնի եւ նուագով իրեն ընկերացող իր երկու ընկերներուն:

Տեղւոյս նորակազմ «Հայ Մշակոյթի Կեդրոն» Միութիւնը գործի լծուած էր լաւագոյն եւ հաճելի հանդէս մը ներկայացնելու եւ իսկապէս ալ յաջողեցաւ: Անոնք երկու տարիէ ի վեր ոտքի ելած են, իբր հաւաքատեղ տրամադրուած ունենալով մեր հայ մատրան հանդիսասրահը, համեստ մասնակցութեամբ տասր ծախքերուն: Անոնք ունեցան այլ եւ այլ համեստ ձեռնարկներ մինչեւ հիմա, յատկապէս ալ յաջողեցան գաղութիս տարեց անդամները ի մի հաւաքել, ամէն Երեքշաբթի օրեր ժամը 14-էն 18: Մեր Յարգելի ծնողները սիրով կը հաւաքուին հոս, իրար տեսնելու, թուղթ կամ տաւլի խաղալու գաւաթ մը սուրճի շուրջ, աշխոյժ անդամներու սպասարկութեամբ: Տարեկան չորս – հինգ անգամ ալ կէսօրուան ճաշեր սարքելով եւ ժողովրդական պարերով, խմբովին ճամբորդեցին նաեւ դէպի Տէսինի եւ Վիէնի հայ ակումբները ու հոն իրենց տարեկիցներով մխիթարուեցան:

Անցնող տարիներուն փորձեցին նաեւ ժողովրդական պարի վարժութիւններ փոքրերու եւ երիտասարդներու համար, հայերէնն ալ սորվելու, խօսելու ճիգեր թափելով:

Ամէն տարի միմիայն Ապրիլ 24-ի յուշահանդէս պատարագին եւ ծաղկեպսակով թափօրին միայն խուռն բազմութիւն մը կը տեսնէինք եւ կամ երբեմն ալ որոշ դաշտահանդէսներուն, ուր Միութեան երիտասարդները որոշ ձեռներէցութիւն ցոյց կուտային գաղութիս առ այդ յատուկ կազմակերպութեանց կողքին:

Յայտնի եղաւ սակայն որ այս անգամ ոգի ի բռին աշխատած էին լաւագոյն երեկոյթ մը սարքելու: Կոկիկ թատերախաղ մըն ալ պատրաստած էին, Յովհաննէս Թումանեանի երկերէն, «Խենթը, Բարեկենդանը եւ Ստախօսը» բեմադրելով ֆրանսերէն, Վ. Աքէլեանի ղեկավարութեամբ, յաջող ձեւով կատարուած երգահանդէսէն առաջ:

Ապա բեմի վրայ տեսանք Վիգէնը իրեն ընկերացողներով եւ երգերով: Յաջորդաբար ունկնդրեցինք քանի երգեր հայերէն, ֆրանսերէն եւ անգլերէն: Վիգէնի յատկանիշ ձայնին կ'ընկերակցէին դաշնակը կամ ելեկտրոնիկ երգեհոնը, որ այլ – եւ այլ գործիքներու ձայնն ալ կ'արձակէր, ճոխացնելով ներդաշնակութիւնը:

Իր երգերը հաճելի էին, երբեմն ալ յուզիչ:

Ապրիս Վիգէն, այդպէս խանդավառէ եւ մխիթարէ մեր հայկական հաւաքոյթները, բայց զգոյշ... ձայնիդ խնայէ եւ զայն խնամէ. մեր ձայնալարերը պողպատեայ չեն: Յաճախ մեղմ երգէ, յարատեւ ձայնիդ արձագանգով երգէ որպէս զի տեւէ մինչեւ խոր ծերութիւն:

ԼԵՒՈՆԵԱՆ ՎԱՐԴԱՊԵՏ

ԱՆԸՆԴՀԱՏ, ԱՆՎԵՐՋ ՎԵՐԱԴԱՐՁ

ՀՐԱՆՏ ՄԱԹԵՒՈՍԵԱՆ

Հպատակ Հայերի համայնքը իր ամբարներն այնպէս է լցնում, որ առանց տագնապների կարող է մտնել թէկուզ տասնամեայ ձմեռ եւ կարիքը նրա դրանը չի չոքի, – եւ այդ մառանքներին բաւարարուած գոհութեամբ է նայում այդ մառանների «օրինական» տէրը՝ Երզնկա հասած չորրորդ բանակը, եւ զըրկուած փայատիրոջ բաց թշնամանքով է նայում դրանց «կիսաօրինական» տէրը՝ արտօնեալ համայնքը՝ խալիֆի զօրքը, նոյնն է՝ սուլթանի չզօրակոչուած զօրքը. զրկուածի վիրաւորանքով է նայում, քանի որ, վկայում է Մնձուրին, «առաջին ու երկրորդ թալանքներուն խուժանը մեր գիւղերը չմտաւ. առաջինին բախդիարցիները եւ զուռէշցիները կայծքարաւոր հրացաններով, կեռ սուրերով Եփրատի եզերքը եկան նստան. ընծաներ տարինք անոնց պետերուն, անոնք ալ խուժանը Վանեցին, մինչեւ որ Երզնկայէն հեծելազօրքը հասաւ: Յաջորդ աշունը երկրորդ թալանին Ակը, Բինկեանը զարկին, մեր հինգ գիւղերուն նորէն չկրցան դպիլ, որովհետեւ մեր գայմագամը՝ որ չորրորդ բանակի հրամանատար Զէքի փաշային կաթ կաթնեղբայր էին՝ նախօրօք հեծելազօրք տուաւ»:

Առ այժմ ահա եղա գնացին նուէրներով՝ «երեսուն արծաթ մեճիտիէ, բուլպէ, մահմուտիէ գարդոսկիներ, կտաւ, կերպաս, հինա, պղրչում», առ այժմ զսպեցին ու խաղաղ հարեւանութեան անցան՝ իրենց հիւանդի համար թթու կամ թթուաջուր խնդրելու, իրենց մօր համար՝ հինա, հպատակ համայնքում մշակ ու անասնապահ վարձուելու... Բայց զուլում – նազարայով խուժելու ու զարկելու ժամանակները դեռ կը գան եւ դրա չար նշանները ե ըկրի երեսին վաղուց են կնքուած՝ «Հայու անունով գըրբաշ գիւղեր», լքուած վանքեր, առանց տղամարդու՝ զուտ կանանց ու երեխաների հայ գիւղեր:

Մնձուրին վկայում է. կառավարութիւնը չէր կարող հարկերը բնամթերքով ժողովել, երկիրը ճանապարհներ չունէր, եթէ ժողովելու լինէր՝ լեռնոտ երկրի ջորու արահետները չէին կարող այդքան մթերքը ծովափ քաշել, հարկերը դրամով էին գանձւում, իսկ գաւառը դրամ չունէր, որովհետեւ գնորդ չունէր: Այդ դրամի եւեւից գիւղն իր տղամարդուն քաղաք էր ղրկում՝ Պոլիս, Եւրոպա, Օդեսա, հեռաւոր Ամերիկա՝ երբ Ղուրուչայից նաւահանգրստային Կիրասոն – ճանապարհն էր եօթնօրեայ բեռնակրութեան, համեստագործութեան, առհասարակ այնպիսի աշխատանքների, որ գիւղացի մարդը կարող է քաղաքում անել: Արմտացիները հացթուխներ էին, Պոլիս փռեր ունէին, աղացներ ու փռեր էին բանեցնում: Շատերի օրն ի բուն չարչարանքը լիարուռն վարձատրւում էր, եւ բեռնաբարձով վերադարձի մի երկու պատկեր Մնձուրին ոգեկոչել է, ոմանք նահանգի ու կայսրութեան մէջ էին արդէն անուանի, եւ մի երկու պատկեր էլ նրանց յաղթական խնջոյքներից է ոգեկոչուած, շատերն էլ սերնդէ սերունդ պատանդ էին մնում քաղաքին, իրենց ձեռներեցութիւնը, գաւառցու իրենց թարմ եռանդը տալիս էին քաղաքին, մաքրում փայլեցնում, ապրեցնում էին քաղաքը, բայց իրենք այդպէս էլ քաղաքի բնակիչ չէին դառնում, որովհետեւ քաղաքն իրենց հայրենիքը չէր: Իրենց հայրենիքը հեռաւոր գիւղն ու տունն էին, հետի իրենց մայրը, մի երկու արտը, երկու կտոր այգին, թանիկ ականջներով այծը, կարմիր կապաններին գոյն կարմիր եզը:

(Շար. 2)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ

Fonds A.R.A.M

(Շար. Ա. էջէն)

տարած իր յաղթանակին (2 – 1) : Մրցումը տեղի ունեցած է Վալանսի մէջ :

Նոյն ակումբին երկրորդ խումբն ալ կը շարունակէ փայլիլ լիկի առաջնութեան մէջ : Կիրակի, կը խաղար դուրսը, Շավանէի մէջ (Լուար) : Թէրզեան բացած է հաշիւը, յետոյ ուրիշ կոլեր եկած են հաստատել այցելու խումբին գերակշռութիւնը (3 – 1) :

Երբ նկատի ունենանք որ Վալանսի Հայ Մարզականին երկու խումբերն ալ առաջին տարին է որ կը խաղան իրենց ներկայ դասակարգին մէջ, ձեռք բերուած յաջողութիւնները աւելի արժէք կը ստանան :

Լիկի պատուոյ դասակարգի առաջնութեան ի հաշիւ, Լիոն – Տէսինի Հ. Մ. Ը. Մ.ը չէ կրցած յաղթել Շամպէրիի, թէեւ խաղը տեղի կ'ունենար Տէսինի մէջ : Արդիւնք՝ 1 – 1 . վերջին վայրկեանին է որ Սավուայի խումբը յաջողած է հաւասարեցնել : Հ. Մ. Ը. Մ. կը լքէ իր առաջատարի դիրքը, կը դառնայ երկրորդ : Թահմիզեան նշանակած է Հ. Մ. Ը. Մ.ի կոլը :

Նահանգային ախոյենութիւններուն մէջ, յաջողութիւն Լիոն – Տէսինի պահեստի կազմին համար՝ որ կը յաղթէ Լ'Արպրէլի 3 – 1–ով . նոյն արդիւնքը նաեւ ի նպաստ Վիէնի Հայ Մարզական Ընդհանուր Միութեան Ա. Ս. Ռոտանիէնի դէմ, ինչ որ Վիէնցիները կը բարձրացնէ դէպի դասաւորումին առաջին տեղերուն մօտ :

Սէն – Շամոնի «Արարատ»ն ալ կը շարունակէ հաճոյք պատճառել իր համակիրներուն : Պարտութեան մատնած է Փորթուկալցիներու խումբը 3 – 1–ով : Կը գրաւէ երրորդ դասակարգի իր խմբակին մէջ, դասաւորումին 4–րդ տեղը :

×

Այս Կիրակի, Նոյեմբեր 30, վերապահուած է բաժակախաղերու : Վալանս արդէն դուրս մնացած է Ֆրանսայի բաժակէն, 4–րդ հանգրուանին իսկ : Լիոն – Տէսին ամէն ջանք պիտի թափէ որ չունենայ նոյն ճակատագիրը : Ինչպէս գրեցինք արդէն, պիտի խաղայ Աննըսիի մէջ, ի հաշիւ 6–րդ շրջանին : Աննըսի շատ խոշոր պատառ մըն է Հ. Մ. Ը. Մ.ի համար : Կը պատկանի Ֆրանսայի ախոյենութեան երրորդ բաժանումին : Ուրեմն, դասակարգային հաշուով, երկու աստիճան վեր Հ. Մ. Ը. Մ.էն : Եթէ Լիոն – Տէսին յաջողի, այդ պիտի ըլլայ մեծ անակնկալ մը : Խաղը տեղի կ'ունենայ Շաբաթ իրիկուն, ժամը 20–ին :

×

Փարիզի շրջանին մէջ, մեր երկու գլխաւոր ակումբները, Իսի եւ Ալֆորվիլ խաղացին ախոյենական իրենց 7–րդ մրցումը :

Իսի, իր դաշտին վրայ, պարտուած էր Սէվրէն (0 – 1) . այս երրորդ, իրերայաջորդ, անյաջողութիւնն է Ա. Ս. Ա.ի համար եւ անկասկած մտահոգութիւն կը պատճառէ իր համակիրներուն :

Ալֆորվիլ, ընդհակառակն, կրնայ լուրջ յոյսեր ունենալ վերելքի համար : Լայնօրէն յաղթած է Վիթրիի (3 – 0) եւ հիմակուհիմա կը գլխաւորէ Վալ տը Մարնի առաջին դասակարգի առաջնութիւնը :

×

Միջերկրականի շրջանին մէջ, բարձրագոյն դասակարգ նպաստաւոր Կիրակի մը Սէն – Թ'Անթուանի Հայ Երիտասարդականին համար : Իր դաշտին վրայ յաղթած է Մարթիկի 1 – 0–ով . այս իր երկրորդ յաջողութիւնն է մրցաշարքին մէջ՝ ուր կը գրաւէ դասաւորումին 10–րդ տեղը :

Նուազ բախտաւոր, Հ. Մ. Ը. Մ. Արծիւ գոհացած է հաւասարութեամբ Անթիպի Ֆոնթոն ակումբին դէմ, 1 – 1 . Փափազեան նշանակած է հաւասարութեան կոլը : Հայկական խումբը կորսնցուցած է բազմաթիւ առիթներ խաղը շահելու : Դասաւորումին մէջ Արծիւ կը գտնուի Սէն – Թ'Անթուանի մակարդակին վրայ :

Կուտանք նաեւ պահեստի խումբերուն արդիւնքները . Սէն – Թ'Անթուան, Ա. դասակարգի մէջ պարտուած է հրէական ակումբէն 1 – 0 : Աստիճան մը վար, Արծիւ յաղթած է Ալժէրիացիներու, 4 – 0 :

Քօթ տ'Ազիւրի մէջ, Նիսի Հայ Մարզականը պարտուած է Պոլիէօյի մէջ 3 – 2 . երկրորդ խումբը կը շարունակէ իր յաղթական երթը՝ 6 – 1 :

ՎԱՂԻՆԱԿ ՄԻՍՔՃԵԱՆ

Ֆրանսահայ Գրողներու Ընկերակցութիւնը գրական երեկոյթ մը կը կազմակերպէ մասնակցութեամբ՝ Հ. Բ. Ընդհ. Միութեան նուիրուած՝

ՐԱՖՖԻ–Ի

Ծննդեան 150–ամեակին

Ուրբաթ, Դեկտեմբեր 5, ժամը 20–ին՝

118, Rue de Courcelles — 75017 Paris

Կը նախագահէ՝

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳԱՐՏԱՇԵԱՆ

Կը բանախօսէ Հայաստանի Գրողներու Միութեան նախագահ՝

ՎԱՐԴԳԷՍ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին եւ հիւրասիրութիւն :

Մուտքը ազատ է :

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

ԼԻՈՆ. – Տիկին Ժոֆրէ – Սերայտարեան ի յիշատակ իր մօր՝ Տիկին Ա. Սերայտարեանի 1000 Ֆ. կը նուիրէ Մխիթարեաններու Օժանդակ Մարմնին (ՍԻՔԱՄ) – (տանալ «Յառաջ»էն) եւ 100 Ֆ. «Յառաջ»ին :

MARSEILLE

Dr MAKSOUDIAN Bernard

Spécialiste en rhumatismes

en acupuncture

Réouverture du Cabinet

103, bd. de la Libération

13001 Marseille

Tél. : 91 - 64 - 33 - 46

Տոքթ. Պերճար ՄԱՔՍՈՒՏԵԱՆ

մասնագէտ յօդացաւի

չինական ասեղով

Վերաբացում իր դարմանատան

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՍԷՅԼ. – Գարուն երգչախումբին համերգներ եւ տարեդարձ՝

Մարտ 15 եւ 29

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը եւ բոլոր ընկերուհիները, կը փութան իրենց խորազգած ցաւակցութիւնները յայտնել ընկերուհի Ա. Աճէմեանի, Տէր եւ Տիկին Վ. Աճէմեանի, իրենց եղբօր, որդւոյն եւ ազգականին՝

ԺՈՐԺ ԳԷՈՐԳՕՖԻ

մահուան առթիւ :

Այս տխուր առթիւ Տիկին Ա. Աճէմեան նէ ստացած է 200 Ֆ. :

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Պօմոնի Նայիրի մասնաճիւղը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները Շաբաթ, Դեկտեմբեր 6, ժամը 14.30–ին տեղւոյն եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ :

Բոլոր ընկերուհիներուն ներկայութիւնը խիստ փափաքելի է :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տիկին Շընորհիկ Զէրչեանէ 100 Ֆ. փոխան ծաղկեպսակի իր շատ սիրելի ընկերուհիին Տիրուհի Պէլեանի մահուան առթիւ :

×

Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի վարչութիւնս շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Յ. Գասպարեանէ 100 Ֆ. ինչպէս նաեւ Տէր եւ Տիկին Յ. Հարէլեանէ 100 Ֆ. (Տէսին) Գրիգոր Պապիկեանի մահուան առթիւ :

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄՆԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ
ՑԵՐԵԿՈՅԹ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

նախագահութեամբ՝
Պ. ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԷՆԿԵԱՆ–ի

Կիրակի, Դեկտեմբեր 7, ժամը 17–էն կէս գիշեր

Dans les Salons de l'Hôtel George V
avenue George V, Paris 8e

avec la participation
de l'Orchestre GAIDZAG'S
du TRIO PEHLIVANIAN
et du groupe de danses
AKHTAMAR

Սեղանները ապահովել հեռաձայնելով՝
47 – 63 – 38 – 54 թիւին :

Մուտք՝ 50 Ֆ. Ուսանողներուն՝ կէս գին

OPTIMA TOURS

VOYAGE
EN ARMÉNIE

Au départ de PARIS via Moscou : 5.800 Frs.
du 27.12.86 au 10.01.87

Renseignements et inscriptions :
OPTIMA TOURS — 12, RUE VIGNON — 75009 PARIS
Tél. : 47 - 42 - 10 - 35

Au départ de MARSEILLE via Moscou : 5.970 Frs.
du 27. 12. 86 au 09. 01. 87

Renseignements et inscriptions :
Monsieur ALEXANIAN
11, RUE DU BASSIN — 13012 MARSEILLE
Tél. : 42 - 83 - 31 - 55 / 91 - 93 - 04 - 90

4.000 m² de mobiliers présentés en ambiance

Meubles Ghazarian

Z.I. Vitrolles
à 20km de Marseille

tél. 42. 89.27.47

"Բացառիկ զեղչ «Յառաջ»ի բաժանորդներուն"

Fonds A.R.A.M